TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

1917

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN
I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION:
POVL DRACHMANN

REDAKTIONSUDVALG:
H. P. PRIOR, C. F. JARL, F. H. J. RAMBUSCH

1917

KJØBENHAVN
NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

INDHOLDSFORTEGNELSE FOR 1917

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 1 JANUAR 1917

Tysk Kartel- og Syndikatpolitik.

Bidrag til Studier af Konkurrenceforholdene efter Krigen.

Af cand. polit. *Povl Drachmann.*

III.

Staalindustrien. Medens Kartellerne i de to andre store Grupper i Montanindustrien, Kul og Raajern, vel, som vi har set, fremviste meget stærke Modsætninger mellem rene og blandede Værker, er dog selve den industrielle Produktion her skarpt afgrænset. Anderledes i Staalindustrien, der produktionsmæssigt spænder fra Grovindustrien til de videreforarbejdende Industrier og Færdigvareindustrien. Det er indlysende, at Kartelsystemet derfor i Staalindustrien maa frembyde overordentlig Interesse og tilsvarende Vanskeligheder ved Afgrænsningen af dets Magtomraade. Derfor bliver ogsaa Staalindustriens Kartelbevægelse om end ikke Standardeksemplet for al Kartellering, dette er og bliver Kulsyndikatet, saa dog saa umaadelig lærerig, idet den af sig selv fører hen imod det springende Punkt i hele Kartelpolitiken: hvor er Grænserne for en fast Kartellering, og hvorledes virker hele den moderne industrielle Udviklingsretning med Hensyn til Kartelsystemets videre Gennemtrængen? Vi har i det foregaaende set, at ensartede, grove Masseartikler koncentreret paa saa faa Hænder som muligt, der tilsammen havde afgjort Herredømme over Markedet og helst støttede dette til en Slags reel Monopolstilling, var dem, der naturligt egnede sig til at være Genstand for Kartellering. Staalindustrien er Broen fra Grovindustrierne over til Jern- og Maskinindustriens mangesidede, uendeligt specialiserede Tilvirkninger. Dens Karteller maa derfor vise os, om deres System med Held kan løsnes fra de nævnte Faktorer og med Basis i andre tilsvarende Kræfter føres helt ud gennem den industrielle Videreforarbejdnings- og Tilvirkningsproces.

Allerede i 1890'erne havde man løsere Sammenslutninger for Halvfabrikata og grove Produkter af Jern og Staal. Disse Karteller samledes i 1901 til Halbzeugverband og Deutscher Trägerverband. Forud for dem var allerede i 1880'erne stiftet andre Sammenslutninger, saaledes Skinne-Kartellet og et Kartel for Sveller. Halbzeugverband var dog det vigtigste. Det omfattede alle Halvfabrikata af blødt Staal. Sammenslutningen havde sit Salgskontor, men dette var ikke organiseret som selvstændigt Firma, men nærmest et Fællesagentur for de tilsluttede Virksomheder, som selv solgte i eget Navn. Derimod fandtes Aftaler om Priser, om Produktionsandel og om Fordeling og Udjevning indenfor visse Grænser af Fortjenesten, eftersom de enkelte Virksomheder havde opnaaet Priser over eller under Gennemsnittet. Kartellet havde et næsten fuldstændigt Monopol i de Produkter, det afsatte, dets Medlemmer var et begrænset Antal mægtige Virksomheder, overvejende blandede Værker, som selv ejede baade Kulgruber, Jernlejer og Højovne og herved havde et stort Forspring frem for de rene Værker, som maatte købe deres Raastoffer.

Efterhaanden var imidlertid Udviklingen med

Dannelsen af Karteller i Staalindustrien skredet saa vidt frem, at hele Systemet af enkelte Karteller i denne Industri kunde sammenfattes i en stor Centralsammenslutning, Stahlwerksverband, der 1. Marts 1904 traadte i Virksomhed. Den nye Sammenslutning blev organiseret fuldstændig efter Mønster af Kulsyndikatet. Centralorganet er dannet som særligt Aktieselskab, Stahlwerksverband A/G, Düsseldorf, og ogsaa selve Sammenslutningens indre Organisation svarer ret nøje til Kulsyndikatets.

Staalværksforbundet blev stiftet i Tider med opadgaaende Konjunkturer, og inden den stærke nyere Udvikling i den tyske Staalindustri havde taget egentlig Fart. Vanskelighederne ved denne Kæmpeorganisations Tilblivelse var derfor relativt faa, og de allerstørste Forhaabninger stilledes til det nye Syndikat. Formaalet var at samle i en Haand samtlige de Halvfabrikata og grove Produkter i Staalindustrien, som tidligere havde været kartelleret i de forskellige Specialkarteller, og desuden en Del Produkter i de tilgrænsende senere Stadier i Produktionsrækken, som ikke tidligere havde været Genstand for Kartellering. Det afgørende Skridt var hermed taget for at komme udenfor den traditionelle Ramme for Kartelsystemet, uden at dette dog foreløbig skulde føre til alt for glimrende Resultater.

Den første Gruppe, de saakaldte A-Produkter: Halvfabrikata, Jernbaneskinner og -Sveller samt Profiljern, blev, som det kaldes, »syndikeret«, d. v. s. saavel alt Salg som Køb for de enkelte Virksomheder foregaar gennem Syndikatselskabet efter samme Regler som under Kulsyndikatet omtalt. Den anden Gruppe, de saakaldte B-Produkter: Stangjern, Valsetraad, Plader, Rør, Støbegods o. s. v., var derimod kun »kontingenteret«, d. v. s. der var truffet Bestemmelse om, hvor stort Kvantum (Kontingent) hver Virksomhed maatte sælge eller videreforarbejde, hvorimod selve Salget og de Priser, der solgtes til, fuldstændig var overladt vedkommende Virksomhed selv, hvis den da ikke var bundet til noget andet Kartel for vedkommende B-Produkt. Thi det var Tanken ved Staalværksforbundets Oprettelse, at supplerende Specialsyndikater for alle B-Produkter efterhaanden skulde oprettes.

For at forstaa den følgende Interessekamp mellem A- og B-Grupperne, der tilsidst førte til B-Produkternes Bortsprængning fra Staalværksforbundet, er det nødvendigt at anføre, at Markedet for A-Produkterne fuldstændig beherskedes af de store blandede Thomas-Staalværker, medens ved B-Produkterne ogsaa Konkurrencen fra Siemens-Martin-Staalværkerne og de rene Forfinelsesværker kom til og skabte Interessemodsætninger. Man havde ved Kontingenteringen af B-Produkterne endog ikke vovet at fastsætte en absolut Produktionsstørrelse, idet en Overskridelse af de tildelte Andelstal (altsaa Kontingentet) var tilladt mod Betaling af en Konventionalbøde, hvorved en Udvidelse af Syndikatmedlemmernes Virksomheder paa B-Produkternes Omraade blev mulig selv indenfor de Perioder, for hvilke Andelstallene fastsattes, bortset fra, at der ved hver ny Periode rejstes urimelige Krav om forøgede Kontingenter for disse Produkter.

Følgen blev snart en enestaaende Udvidelse i B-Produkter, idet Udviklings- og Koncentrationsbevægelsen i Staalindustrien opmuntrede til stadig Udvidelse af de enkelte Værker, hvilken Bevægelse langt fra mildnedes af de senere indtrædende daarlige Konjunkturer, der tvertimod opfordrede til yderligere Udvidelser med Nedsættelse af Produktionsomkostningerne for Øje. De store blandede Værker søgte nu Luft for deres Udvidelsestrang i B-Produkterne, selvfølgelig til Skade for de rene B-Produktværker, der maatte købe deres Materiale hos Staalværkerne, og hvis Fortjenstmargin derfor var nem at indsnevre. Da Staalværksforbundet fornyedes i 1907, var Totalsummen af A-Produkterne ca. 173,000 Ts. lavere end i 1904 (idet særlig Halvfabrikat-Salget var gaaet stærkt ned som Følge af den ved Koncentrationsbevægelsen betingede stadig større Tilbøjelighed hos de blandede Værker til selv at videreforarbejde deres Halvfabrikata), medens Totaltallet for B-Produkter samtidig var vokset med næsten 1 Mill. Ts.

Det var særlig Stangjernkontingenterne, denne Forøgelse havde fundet Sted i, og dette var ingenlunde Tilfældighed. Dels skabte Jernbetonens hastige Gennemtrængen en umaadelig Efterspørgsel efter disse Produkter, dels udviklede Stangjernet sig, selvfølgelig baseret paa den herved skabte Udvidelsesmulighed i Afsætningen, til at blive de blandede Værkers Sikkerhedsventil overfor Markedssvingningerne, hvorfor Andelstallene i denne Gruppe blev meget eftertragtede.

Udviklingen i Staalværksforbundets Afsætning i de forskellige Grupper vil fremgaa af nedenstaaende Tal, der viser Aarsafsætningerne fra 1907 til 1911, angivet i Tons.

	1907	1908	1909
Halvfabrikata	1,557,873	1,390,667	1,503,432
Profiljern	1,698.875	1,302,924	1,614,702
Jernbanemateriel	2,327,362	2,070,802	1,847,440
A-Produkter ialt	5,584,110	4,764,393	4,965,574
Stangjern	2,541,565	2,601,259	2,903,411
Valsetraad	540,089	648,612	673,948
Plader	876,791	843,367	881,856
Ror	92,497	82,561	95,530
Støbe- og Smedegods	493,566	482,279	479,200
Andre B-Produkter	123,325	121,914	106,656
B-Produkter ialt	4,667,833	4,779,992	5,140,571

	1910	1911
Halvfabrikata	1,554,211	1,744,901
Profiljern	1,804,811	1,983,660
Jernbanemateriel	1,883,315	2,086,930
A-Produkter ialt	5,242,337	5,815,491
Stangjern	3,376,130	3,709,697
Valsetraad	736,968	802,360
Plader	981,956	1,110,591
Ror	128,678	194,381
Støbe- og Smedegods	526,103	571,135
Andre B-Produkter	75,410	69,168
B-Produkter ialt	5,825,245	6,457,332

Man faar af denne Oversigt et tydeligt Indtryk af Tilbagegangen, resp. Stagnationen i Halvfabrikatafsætningen samt den stærke Stigning i B-Produkterne, særlig i Stangjern. Medens Totalkontingentet for A- og B-Produkter i 1904 ved Staalværksforbundets Stiftelse udgjorde 7,5 Mill. Ts., udgjorde Totalafsætningen i 1907 10,3 Mill. Ts., hvoraf A-Produkter 5,6 Mill. Ts. og B-Produkter 4,7 Mill. Ts., og Totalafsætningen i 1911 12,3 Mill. Ts., hvoraf A-Produkter 5,8 Mill. Ts. og B-Produkter 6,5 Mill. Ts.

Vanskelighederne indenfor Staalværksforbundet, der endnu i 1907 havde kunnet overvindes til Fordel for en Forlængelse af Syndikatet, skærpedes i rivende Grad i de følgende Aar, og allerede længe inden næste Fornyelsestermin, den 30. Juni 1912, begyndte Forhandlingerne om Afsluttelsen af den nye Kontrakt. Vanskelighederne for Forlængelsen af denne udsprang hovedsagelig af to Grunde.

Dels var Tiderne nu blevet meget vanskelige for Staalindustrien, en Flovhed i Efterspørgslen fulgtes med en tiltagende Overproduktion i Industrien. Netop under disse Forhold blev de paalagte Indskrænkninger for de enkelte Bedrifters Produktion yderst følelig af den før berørte Aarsag, fordi kun end yderligere Udvidelser og Kombinationsbestræbelser for den enkelte Virksomhed kunde bringe Produktionsomkostningerne saa langt ned, at Salg selv til de trykkede Priser blev rentabelt. Under disse Forhold erklærede adskillige af Staalværksforbundets Medlemmer, at deres Medlemsskab kun var til direkte Skade for dem, og Misfornøjelsen samlede sig om, at Syndikatet netop i Tider med daarlig Forretningsgang ikke afgav den Støtte for Industrien, som man havde ventet. At en Opløsning af Syndikatet med tilhørende endnu mere uindskrænket Produktionsudvidelse med tilsvarende Overproduktion sikkert havde ført til endnu værre samlede Resultater, lagde intet Baand paa de enkelte Virksomheders Bitterhed. Som karakteristisk for de Klager, der rejstes mod Syndikatets Politik, kan anføres, at man fra visse Sider i Staalindustrien, der med Ængstelse saa paa Jernbetonens hastige Sejrsgang, anklagede Syndikatet for ved sin Prispolitik direkte at have spillet Jernbetonens Udvikling Kortene i Hænde. Jernbetonen burde straks være blevet mødt med Nedsættelse af alle konkurrerende Staal- og Jernkonstruktioner, særlig Dragere og Profiljern, medens Stang- og Baandjernspriserne burde have været hævet.

Den afgørende Vanskelighed afgav dog de enkelte Syndikatbedrifters voksende Ydeevne med deraf følgende Umulighed af at opfylde samtlige Krav om forhøjede Andelstal ved Syndikatets Fornyelse. Det var særlig de store blandede Værker, hvis mægtige Udvidelsestrang førte tilsvarende Krav om forøgede Kontingenter med sig. Vi har tidligere baade i Kul- og Raajernssyndikatet mødt disse Forhold, men ingen Steder har denne »Kampf um die Quote« været saa forbitret som ved de sidste Fornyelser af Staalværksforbundet. Medens Udviklingen i Aarene mellem 1904 og 1907, hvor Totalkontingentet, som vi saa, steg fra 7,5 til 10,3 Mill. Ts., delvis tillod Markedet at optage denne Forøgelse, maatte Forholdet blive prekært, naar Syndikatet som i de vanskelige Aar omkring 1910—12 med al Magt maatte modsætte sig yderligere Produktionsforcering. Længe stred man imod de stadig tilbagevendende Krav om Kontingentforhøjelser paa de maanedlige Generalforsamlinger under den Krise, der gik forud for Syndikatsfornyelsen i 1912, men de Kræfter, der forlangte Forhøjelserne, blev stadig større, og det blev klart, at hele Spørgsmaalet om Syndikatsfornyelsen vilde blive afhængig af disse Problemer.

Alle de langvarige Forhandlinger endte med, at Fornyelsen af Staalværksforbundet vel kom i Stand, i Maj 1912, men rigtignok kun paa Be-

kostning af, at hele B-Produktgruppen, i hvilken netop Interesserne brodes saa stærkt, blev bortamputeret fra Staalsyndikatets Rammer, saaledes at dermed selv Kontingenteringen af disse Produkter bortfaldt. Fra 1912 omfattede Staalværksforbundet altsaa kun A-Produkterne, og vel er herved Syndikatet atter kommet ind i ordnede og stramt organiserede Forhold, men rigtignok har man samtidig meldt Pas overfor den virkelig store Opgave for Staalindustriens Kartelbestræbelser, nemlig Produktions- og Afsætningsreguleringen i de finere Staalprodukter.

Skønt Staalværksforbundets Medlemmer er mægtige Virksomheder, er alligevel de syndikerede Staalprodukter i Forhold til den samlede tyske Staalproduktion under den nye Ordning forholdsvis ubetydelige. I 1913 udgjorde den tyske Raastaalproduktion 18,9 Mill. Ts., medens Afsætningen for A-Produkter var 6,3 Mill. Ts., altsaa 33,44 pCt.: kontingenterede B-Produkter fandtes overhovedet ikke, medens af ikke-kontingenterede B-Produkter 12,6 Mill. Ts. eller 66,53 pCt. af den samlede Staalproduktion afsattes. Udviklingen blev endnu ugunstigere i det første Krigsaar, 1914—15, da Raastaalproduktionen ialt androg 14,9 Mill. Ts., hvoraf A-Produkter 22,3 pCt., ikke-kontingenterede B-Produkter derimod 77,67 pCt. Til Sammenligning hermed tjener, at den kontingenterede Del af den samlede tyske Staalproduktion i 1905 udgjorde 86,62 pCt. De Planer, man omgikkes med, da Staalsyndikatet i 1904 blev dannet, nemlig at faa kontingenteret i al Fald den ganske overvejende Del af den tyske Staalproduktion, er altsaa slaaet fuldstændig fejl.

De Special-Karteller i B-Produkterne, der var dannet ved Siden af Staalværksforbundet, omfattende Valsetraad, Stangjern, Blik, Skibsbygningsstaal og Rør, var delvis kun blevet til løsere Sammenslutninger, i Reglen kun Priskonventioner, der svigtede, hver Gang særlige Vanskeligheder opstod. Efter 1912 er de næsten alle opløste. Den mest faste Organisation frembød Valsetraadssyndikatet, der havde sit eget Salgssted, iøvrigt et Bankfirma, hvis Dispositioner dirigeredes af Syndikatets Forretningsudvalg. Afsætningen var kontingenteret, og der var fastsat Grundpriser, som tjente til Afregning og Udligning. Dette Syndikat opløstes fra 31. Oktober 1914.

De Bestræbelser, der under Krigen har været for at faa baade dette og andre B-Produkt-Karteller genoprettet, harført til løsere Aftaler, særlig sigtende til Eksportvirksomheden, men har iøvrigt i den Grad været paavirket af de herskende ekstraordinære Forhold, at de ikke kan ses under Synsvinkel af en bestemt Politik i kartelpolitisk Henseende.

Langt vigtigere er i saa Henseende de Bestræbelser, der har været oppe og stadig er levende for Stiftelsen af et den hele tyske Staalindustri omfattende »Stahlbund«. Det tilsyneladende nedslaaende Resultat af Staalværksforbundets Virksomhed og dettes Forhold til de finere Staalprodukter betyder nemlig ingenlunde, at man dermed har opgivet de Tanker, der oprindelig førte til Staalsyndikatets Oprettelse. Under Krigen tog man tvertimod fat paa Arbejdet for et almindeligt tysk Central-Staalsyndikat, der dog hurtigt modificeredes til kun at skulle være et mere almindeligt Centralorgan uden egentlig Syndikatkarakter, men med den Opgave at fremme Dannelsen af et rationelt System af Special-Syndikater og sikre disses Samvirken.

Det egentlige teoretiske Spørgsmaal, som saaledes Staalindustriens Syndikater endnu i Praksis ikke har løst, nemlig Kartelprincipets Rækkevidde, men som iøvrigt Planerne om nævnte »Stahlbund« har taget op ved Inddragningen ikke blot af A- og B-Produkter, men af en ny Gruppe, C-Produkter, under Kartelformen, skal det være forbeholdt en følgende Artikel at undersøge. Dette kan nemlig kun gøres i Sammenhæng med Studier over Koncentrationsbevægelsen, hvorefter Syndikaternes Eksport- og Fremtidspolitik kan drøftes.

— — —

Ved Udarbejdelsen af ovenstaaende er i første Række benyttet: *William Scharling: Samfundsøkonomiens Theori, I*, Kjøbenhavn 1907. *Arnold Ræstad: Truster og Karteller*, Kristiania 1916. *W. Troeltsch: Die deutschen Industriekartelle vor und seit dem Kriege*, Essen 1916. *Heinrich Mannstaedt: Ursachen und Ziele des Zusammenschlusses im Gewerbe*, Jena 1916. *Ernst Rothschild: Kartelle, Gewerkschaften und Genossenschaften*, Berlin 1912. *Richard Calwer: Kartelle und Trusts*, Berlin u. A. *Fritz Diepenhorst: Der gegenwärtige Stand der Kartellfrage in der deutschen Eisenindustrie (Zeitschrift für Socialwissenschaft 1912)*, samt løbende Artikler i Tidsskriftet »*Kartell-Rundschau*«.

❀ ❀ ❀

Turistsagens Betydning for dansk Erhvervsliv.

Af Direktør *H. Pade.*

I min Artikel i nærværende Tidsskrifts Februar-Hefte 1916 angaaende Rødby—Femern Rutens Betydning for dansk Erhvervsliv udtaltes der i Almindelighed Tvivl om, hvorvidt Turistsagen set som et nationalt Erhverv kunde tænkes at bidrage til at berettige denne Linies Gennemførelse, idet der samtidig blev fremhævet Ønsket om og Betydningen af en officiel statistisk Klarlæggelse vedrørende Turistsagens national- og erhvervsøkonomiske Betydning. Men skønt den nævnte Artikel hermed fremdrog et Spørgsmaal, som i hvert Tilfælde før Krigen maatte betegnes som et af de mest aktuelle i Landet, og hvis Enkeltheder, efterhaanden som saadanne fremkom, i sin Tid blev ivrigt refererede og kommenterede i Landets ledende Presse, har den i Artiklen fra alle de hidtidige Synspunkter afvigende Argumentation angaaende Betimeligheden af Rødby—Femern Rutens Gennemførelse set fra et dansk erhvervsøkonomisk Standpunkt og Artiklens Fremkomst i Landets ledende industrielle Organ, naar undtages et ganske objektivt Referat til Provinspressen, til Dato ikke været gjort til Genstand for offentlig Omtale, til Trods for at Spørgsmaalet jo maa betegnes som en ganske neutral erhvervspolitisk Sag, som ogsaa i Løbet af Aaret har været omtalt paa Rigsdagen, og som efter Krigen uden Tvivl atter vil melde sig.

Da imidlertid det gennem de sidste Aartier opagiterede Slagord »Turistsagens nationaløkonomiske Betydning« siden hen ved flere Lejligheder uden nærmere Kommentarer, endsige Beviser for dets Berettigelse, er blevet offentligt benyttet som Argument i Spørgsmaal af virkelig erhvervsøkonomisk Rækkevidde, skal der i det følgende gøres et Forsøg paa at fremkomme med en Undersøgelse af, *hvori* denne Betydning bestaar, en Undersøgelse, som, da det efterlyste statistiske Materiale endnu mangler, kun skal gaa ud fra de erhvervsøkonomiske Synspunkter, som enhver interesseret Lægmand ved nærmere Eftertanke maa kunne danne sig angaaende en Sag som denne.

Her skal dog bemærkes, at efterfølgende Betragtninger udelukkende gaar ud paa at undersøge Turistsagens Værdi som *produktivt Erhverv*, og at det ingenlunde er Hensigten at kritisere de Formaal, som de fleste Turistforeninger anfører i deres Love, nemlig Arbejde paa »Foranstaltninger til Fremme af Turistbesøget for dermed at udbrede Kendskabet til vort Land, dets Befolkning, dets Ejendommeligheder og dets Frembringelser etc.«

Disse Bestræbelser godtgør tilfulde Turistforeningernes Eksistensberettigelse, og de Mænd, som ofrer Tid og Arbejde paa Turistsagen indenfor de Rammer, der udtrykkes i ovennævnte Linier, fortjener Nationens Tak.

Men som saa mange andre Samfundssager, hvis oprindelige Hensigt har været overmaade nyttig, er Turistsagens Betydning utvivlsomt bleven overdreven og navnlig i mange Tilfælde taget til Indtægt for Formaal, som ligger langt udenfor saadanne, som oprindelig har skabt den.

Som Bevis for Turistsagens nationaløkonomiske Betydning anføres saaledes:

1. »Turiststrømmens« Bidrag til Forrentning af vort Jernbanenet samt af gennemgaaende internationale Trafiklinier;
2. dens kontante Pengetilførsel til Landet;
3. dens Reklame for vort Land og dets Produkter;
4. dens moralske Betydning som Bindeled mellem os og Udlandet.

Hvor stor en Betydning man kan tillægge det første af disse Punkter, er det naturligvis uden trafikstatistisk Materiale ganske umuligt at anslaa, men selv med et saadant fyldestgørende Materiale i Forbindelse med en Hotelbesøgs-Statistik vil det være vanskeligt at fastslaa, hvor mange af de Besøgende der maa betragtes som rene Turister, og hvor mange der har andre Formaal med deres Rejse.

Det skal dog i denne Forbindelse paapeges, at det ikke synes umuligt, at det efter Krigen som Følge af den vidtdrevne Nationaløkonomi, som den i Udsigt værende økonomiske Misère i Evropa utvivlsomt vil medføre, vil blive nødvendigt at bibeholde det nuværende i de fleste Stater indførte System, ifølge hvilket enhver tilrejsende Udlænding maa opgive Formaalet med sit Besøg, et System, som i endnu omstændeligere Form i en Aarrække har været i Brug i de frihedselskende Forenede Stater af Amerika, og som, hvis vi havde benyttet Lejligheden til at indføre det her i Landet nu under Krigen, vilde have kunnet afgive Materiale til formaalstjenlig Statistik an-

gaaende mange andre af de erhvervsøkonomiske Spørgsmaal, som utvivlsomt vil blive brændende efter Krigen.

Efter de ved forskellige Lejligheder fremkomne Redegørelser fra Statsbanerne synes det dog i Reglen at fremgaa, at den rene Turistbefordring rent forretningsmæssigt set ikke betaler sig, idet dens Særkende altid er det, at den i en meget kort Sæsontid beslaglægger et meget stort Materiale, som netop i denne Periode ikke kan tages fra andre Linier, og som derfor maa anskaffes alene for Turisttrafikens Skyld, og som saadant til andre Tider betyder en ikke rentebærende Kapitalanbringelse.

Hvad Turisttrafikens Indflydelse paa Rentabiliteten af internationale Forbindelseslinier angaar, saa gælder ogsaa herfor det samme som ovenfor sagt, hvortil der desuden kommer den Omstændighed, at Hensynet til den rene Turisttrafik for saadanne Liniers Vedkommende bør træde endnu mere i Baggrunden for andre handels- og trafikpolitiske Hensyn, saaledes som udførligere behandlet i ovenfor omtalte Afhandling.

Turistsagens væsentligste Støttepunkt i nationaløkonomisk Henseende ligger i den kontante udenlandske Pengetilførsel til Landet; og i dette Punkt er Hovedsagen ikke statistisk at paavise, *hvor mange* Penge der aarlig tilføres os ad denne Vej, men derimod *hvorledes* disse Penge anvendes; thi kan det bevises, at Hovedmassen af disse Penge finder Anvendelse paa uproduktiv Maade, d. v. s. til Formaal, som gør Nationen fattigere i Stedet for rigere, saa er dermed bevist, at en forøget Turisttrafik er nationaløkonomisk skadelig.

De Penge, Turisterne »lægger« i Landet, finder, bortset fra selve Befordringsudgifterne, som falder ind under det ovenfor behandlede Punkt, hovedsagelig Anvendelse til Indkøb af Føde- og Nydelsesmidler paa Hoteller og Restauranter, desuden til selve Hotelopholdet samt til Indkøb af Luksusgenstande, saakaldte Rejse-»Souvenirs«, og endelig til Postkort, Frimærker o. l.

Som hørende til de egentlige Turister medregnes altsaa her ikke de Tilrejsende fra det nærmeste udenlandske Opland, navnlig Sydsvenskerne, som handelsmæssigt set til en vis Grad kan betragtes som hørende til Kjøbenhavns Oplandskundekreds, og paa hvem de moderne Bestræbelser for Hidlokkelse af en forøget Turiststrøm ikke i særlig Grad er møntet, da de ikke saa meget besøger os i rent turistmæssig Hensigt som hovedsagelig for at indkøbe saadanne Luksus- og Brugsgenstande, af hvilke der i Kjøbenhavn findes et rigere Udvalg end i de sydsvenske Byer.

Det bliver altsaa Opgaven at undersøge, hvorvidt Salg af ovennævnte Turistfornødenheder virkelig, saaledes som Forholdene vil udvikle sig efter Krigen, vil frembringe et Overskud i Favør af vor Handelsbalances Kreditside.

Ved første Øjekast kunde det her synes indlysende, at en Forretning som denne maa kunne betale sig, idet vi jo blot behøver at lade Turisterne betale en saadan Pris for de nævnte Fornødenheder, at der bliver Overskud tilbage. Dette er imidlertid et forkert Ræsonnement, thi det vilde i saa Tilfælde være nødvendigt at gennemføre et særligt, højere Prisniveau for Turister, saaledes som dette af ren og skær nationaløkonomisk Nødvendighed netop paa de nævnte Omraader i mange Aar har været Tilfældet i et udpræget Turistland som Schweiz.

Tænker vi os nemlig, som visse Turistentusiaster drømmer om, at Folkemængden i Danmark eller blot i visse af Landets Dele i Turisttiden blev forøget med f. Eks. 50 pCt., vil vi for at brødføde disse Turister paa en højere Levefod end vor egen Gennemsnitsbefolkning blive nødsagede til at indskrænke vor Eksport af Landbrugsprodukter og desuden til at importere visse Levnedsmidler til højere Priser, end vi selv indenfor vort normale Behov er i Stand til at producere disse. Følgen heraf vil da være den, at Priserne paa vore egne Produkter vil stige tilsvarende, hvad der atter medfører højere Landejendomspriser, højere Arbejdsløn og dermed ringere Konkurrencedygtighed for vore producerende Erhverv, saavel med Hensyn til det indenlandske som til det udenlandske Marked.

Men ikke nok hermed, thi de samme Mængder Turister vil — forvænte som Turister nu en Gang er — fordre en Betjening i Form af Ekstramandskab paa Baner, andre Befordringsmidler og Postkontorer, samt af Kelnere, Kuske, Hotel-Karle og -Piger, Picoloer, Frisører, Postkortsælgere, Ciceroner m. fl., som tilsammen næppe vil kunne anslaas til mindre end ca. Halvdelen af selve Turistantallet, d. v. s. en overvejende Del af selve Landets Befolkning maatte i Turistsæsonen opgive deres normale Erhverv og indrette sig paa at betjene Turisterne.

Selv om det nu aldrig skulde »lykkes« os tilnærmelsesvis at hverve et saa stort Antal Turister, saa gælder den samme Lære, som Eksemplet viser, i tilsvarende mindre Maalestok for en rin-

gere Turisttilstromning — Bornholm er et godt Eksempel herpaa.

Spørgsmaalet bliver da, om vore produktive Erhverv vil kunne afgive denne uforholdsmæssig store Arbejdskraft i de kommende Tider, hvor det vil blive nodvendigt at okonomisere ganske anderledes end tidligere med Befolkningens disponible Arbejdskraft, idet Staternes Solvens til den Tid ikke som tidligere vil kunne opretholdes gennem stadig fornyet Optagelse af udenlandske Statslaan, men kun derigennem, at de hver for sig styres uden forretningsmæssigt Underskud.

Det vil til denne Ende blive nødvendigt at indføre visse produktionsregulerende Foranstaltninger og derunder navnlig til enhver Tid at sikre Landets andre Erhverv, f. Eks. Landbrug, Industri og Fiskeri, den Arbejdskraft, som betinger, at disse vore produktive Hovederhverv virkelig kan opfylde de Krav, som Staten maa stille til dem baade med Hensyn til Ydeevne i Form af de respektive Produkter og af rent finansielle Grunde, for at Staten kan erholde de paa Erhvervene hvilende direkte og indirekte Skatter og Afgifter til andre Statsformaal.

Under saadanne Forhold vil Samfundet under ingen Omstændigheder i Landbrugets og Fiskeriets travleste Periode kunne afgive den uforholdsmæssig store Arbejdskraft, som en stadig forøget Turistinvasion fordrer, rent bortset fra, at den maa tage Hensyn til den daarlige Indvirkning, det dermed forbundne Arbejde, som ofte bestaar af mindst 90 pCt. Ventetid, har overfor et Flertal af de dermed beskæftigede Personer.

Arbejdsanvisningskontorerne saavel som Arbejdsløsheds- og Hjælpekasserne vil sikkert allerede i de for Krigen forløbne Aar kunne paavise denne Side af Turiststrømmens uheldige Indflydelse paa en Del af den danske Arbejderbefolkning.

Ogsaa i Norge, for slet ikke at tale om Italien, viser denne uheldige Indflydelse af Turisterhvervet sig til Trods for disse Landes betydelig længere Sæsontider og Turisternes Spredning over et større Terræn, hvorimod Turist- eller rettere Industrilandet Schweiz ogsaa i denne Henseende har garderet sine produktive Erhverv mod Mangel paa Arbejdskraft, idet der hvert Aar i Sæsontiden indkaldes en Mængde Udlændinge, for største Delen Italienere, som Betjening for Turisterne, hvortil yderligere kommer, at Schweiz i udstrakt Grad benytter kvindelig Opvartnings- og Hotelbetjeningskraft, som lettere kan faas i kortere Perioder ad Gangen, og som ikke udenfor Sæsontiden fordrer anden Beskæftigelse udenfor Hjemmet.

En meget stor Del af de Penge, som Turisterne giver ud, erlægges i Form af Drikkepenge, en Form for Betaling, som overfor visse Mennesker har noget særligt tillokkende, fordi den i Reglen honorerer det udførte Arbejde langt over dettes Værdi i Forhold til den dertil anvendte Tid, idet hele Drikkepengesystemet enten forudsætter eller giver Modtageren Lejlighed til betydelig Lediggang.

I det hele taget gives der vel næppe en Udgift af saa uproduktiv eller rettere produktionshemmende Art som Drikkepenge (herunder misforstaaet Velgørenhed), særlig hvor saadanne ydes for Tjenester, som Giveren lige saa godt kunde have udført selv; thi det Beløb, som en Arbejder eller Funktionær modtager som Løn for et udført Stykke Arbejde af materiel eller aandelig Art, vil i Reglen kunne skrives paa vor Handelsbalances Kreditside, fordi denne Mand gennem det paagældende Arbejde har tilført Samfundet en Værdi, som atter kan blive Genstand for Omsætning og Videreforarbejdelse; og for de Føde- og Nydelsesmidler, som denne Mand køber for sine saaledes fortjente Penge, har han altsaa ydet Samfundet en *i Reglen endnu værdifuldere Genfortjeneste*, hvorimod et Beløb, der er modtaget som Drikkepenge og benyttes til Indkøb af Føde- og Nydelsesmidler, maa skrives paa Handelsbalancens Debetside, naar der for dette ikke er ydet et tilsvarende produktivt Arbejde. Og det gør ikke Sagen bedre, om Beløbet er indført til Landet af en udenlandsk Turist; thi i dette Tilfælde har hverken Giveren eller Modtageren ydet det danske Samfund nogen tilsvarende Tjeneste, og begge tærer alligevel paa Landets Beholdning af Føde- og Nydelsesmidler.

Resultatet bliver altsaa, at de Folk, som til Dels lever af Turistdrikkepenge, næppe kan bringe deres Værdi som nationaløkonomiske Aktiver højere op end til netop at betale, hvad de selv bruger til at leve for; men da Udviklingen af Samfundets økonomiske Kraft fordrer et vist Produktionsoverskud pr. Gennemsnits-Individ, er dette langt fra tilstrækkeligt.

Vi bør i dette Spørgsmaal, som i saa mange andre, ikke glemme, at Nationalvelstand hverken beror paa den blotte Tilstedeværelse af Penge, frugtbar Jord eller Landets Rigdom paa Ertser, Mineralier, Skove, Vandfald eller fiskerige Søer,

men paa det *Arbejde*, som er sat ind paa Indretningen af Anlæg og Redskaber til Bearbejdning og Forædling af tilstedeværende eller tilførte Produkter, og paa Befolkningens Evne og Dygtighed til at foretage denne Bearbejdning og Forædling paa konkurrencedygtig Maade.

Drikkepengesystemets moralske Indflydelse paa Befolkningen skal her lades uomtalt. Et Lyspunkt i denne Henseende er dog de Bestræbelser, som stadig fra Tjenerstandens egen Side udfoldes for at faa Systemet afløst af et rationelt Lønningssystem, hvis største Betydning vilde bestaa i, at det vilde faa en betydelig Besparelse af Arbejdskraft paa dette Omraade og derved en tilsvarende Tilgang af Arbejdskraft for Landets produktive Erhverv til Følge.

Den nationaløkonomiske Betydning af den Pengetilførsel, som fra Turisternes Side sker ved Indkøb af Souvenirs o. l., giver næppe Anledning til indgaaende Omtale, da den hovedsagelig indskrænker sig til Grossist- og Forhandleravancen paa de paagældende Souvenirs, som vistnok for største Delens Vedkommende er af udenlandsk Fabrikat; og de herhen hørende Genstande af indenlandsk Fabrikat (navnlig Kunst-Porcelæn og Keramik) finder næppe Afsætning hos den store Part af mindrebemidlede Turister, som hidlokkes af den systematiske Propaganda for Turistsagen, men hovedsagelig hos den mere bemidlede Del af Fremmedbesøget, som alligevel vilde indfinde sig enten paa Forretnings-, Studie- eller Familiebesøg.

Den almindelige økonomiske Opgangstid og nationale Styrkelse, som en bevidst gennemført nationaløkonomisk Erhvervspolitik vilde medføre for vort Land, vilde i hvert Tilfælde kunne tilføre baade de nu bestaaende Forretninger indenfor Galanteribranchen saavel som de fleste Hoteller og Forlystelsesetablissementer en lige saa stor og mere stabil indenlandsk Kundekreds, som en eventuel fremtidig forøget Turisttilstrømning vilde være i Stand til.

Hvad Næringsmiddelindustrien, f. Eks. vor Ølproduktion, for hvem særlig Sommermaanedernes store Turistbesøg sydfra vel næppe før Krigen har spillet nogen ubetydelig Rolle, angaar, saa gælder her med Hensyn til det indenlandske Salg det samme som ovenfor sagt, medens det for Forhøjelse af disse Industriers Eksportsalg i første Række kommer an paa Tilstedeværelsen af konkurrencedygtig Arbejdskraft og Produktionsevne, hvortil netop en gennemført Erhvervspolitik fra Statens Side vilde være disse Industrier behjælpelig. Det er f. Eks. af større nationaløkonomisk Værdi, at et Bryggeri eksporterer et vist Kvantum Øl med f. Eks. 10 pCt. Nettofortjeneste, end at det samme Kvantum udskænkes paa en Kafé til tørstige Turister med 300 pCt. Avance til Dækning af Restauratørens Udgifter til Husleje, Lys og Betjening, idet hele det Arbejde, som fordrer denne uhyre Avance, nationaløkonomisk set er spildt, og den dertil benyttede Arbejdskraft kunde f. Eks. have været anvendt til at brygge mindst det 3-dobbelte Kvantum Øl, som kunde have været eksporteret med nationaløkonomisk Nettofortjeneste.

Det er selvfølgelig her ikke Meningen, at vi kan undvære Restauranter hverken for Turister eller for os selv, men gaaende ud fra ovennævnte Betragtninger maa man finde det nationaløkonomisk uforsvarligt, at der paa Grundlag af »Turistsagens nationaløkonomiske Betydning« opagiteres en Stemning med *forøget* Turisttilstrømning for Øje.

En meget vigtig Faktor i Turistagitationens Tjeneste har hidtil »*Reklamen*« for vort Land og dets Produkter været, og det skal gerne indrømmes, at uden en vis Reklame udvikler en Forretning sig i Reglen heller ikke; men Betingelsen for, at en Reklame skal erobre en Kundekreds, som man kan regne med at beholde, er rigtignok ogsaa den, at den reklamerende ogsaa er leverings- og konkurrencedygtig baade med Hensyn til Pris og Kvalitet af de Varer, han reklamerer for.

Dette gælder i lige høj Grad, hvad enten Reklamen bestaar i en Annonce i en Handelskalender eller i Udsendelse af Konsuler og Agenter, eller i at man afholder en Verdensudstilling med alt, hvad dertil hører.

Svarer Leveringerne eller Evnen til at præstere Varerne konditionsmæssigt ikke til Reklamen, har denne gjort mere Skade end Gavn.

Den danske Industri mangler i Øjeblikket ikke udenlandske og oversøiske Forbindelser. Den under Krigen herskende store Efterspørgsel fra Verdensmarkedet paa saa godt som alle Produkter har bevirket, at oversøiske Importører har orienteret sig tilstrækkeligt angaaende, hvad vi kan præstere, og det vil i de første Aar først og fremmest dreje sig om at hævde vore Produkters kvalitative Egenskaber paa Verdensmarkedet; Hævdelsen heraf vil foreløbig være den bedste Reklame for dansk Erhvervsliv og dets Produkter.

Af ikke mindre Værdi for os baade nu og til enhver Tid er Hævdelsen af vor nationale og aan-

delig højtstaaende kulturelle Prestige i Udlandets Øjne.

Det bedste Middel hertil er rundhaandet Støtte baade pekuniært og ved Hjælp af gode Arbejdsbetingelser for dansk Kunst og Videnskab, herunder værdig Røgt og Pleje af vore Museer og Kunstsamlinger, af vore gamle historiske Bygværker og Udviklingen af en i vor egen Kultur hvilende Arkitektur samt af Befolkningens nationale Tænkemaade og Ejendommeligheder.

Blandt disse har bl. a. en Gæstfrihed saa stor, som man kun sjeldent træffer den hos Udlændinge, fra gammel Tid været os et Særkende, og maaske er det ogsaa denne Egenskab, som oprindelig har været medvirkende til Turistsagens store Popularitet blandt Befolkningen.

Men medens denne Gæstfrihed i sin tidligere Form gik ud paa, at den Fremmede skulde befinde sig som en af Værtens egen Husstand og som saadan skulde have alt til Givende, saa lærer Turistagitationen nu offentligt baade i Pressen, i Skole og Hjem, at Hensigten med Bestræbelserne for at faa Turister ind i Landet i Praksis er at faa fat i saa mange af deres Penge som muligt uden for mange Skrupler for derved at fremskaffe Subsistensmidler paa tilsyneladende lettere Maade, end det daglige Erhverv tillader det.

I Kraft af denne Lære bliver Bondekarlen til Hotelkarl eller Hyrekusk, Smedesvenden Chauffør, Malkepigen Hotelstuepige, og Fiskeren lejer sine Stuer ud til Gæster, medens han selv installerer sig i sit Arbejdsskur; og i Stedet for at passe sin daglige Dont omdanner han sin Motorbaad til Lystbaad, hvorved han, hvis han faar en god Sæson, kan tjene saa meget, at han maaske kan lægge Fiskeriet paa Hylden ogsaa for Vinteren, alt medens Priserne baade paa Arbejdskraft, Fisk, Mælk og Brød stiger for os alle.

At Nationens gammelkendte Gæstfrihed under disse Former selvfølgelig vil forsvinde, er klart, og en Bestræbelse for Forøgelse af Turisttilstrømningen ses under denne Synsvinkel at bidrage til Sandheden af det berygtede Udbrud af en berømt Franskmand: »le Danemarc s'efface.«

Naar Teorien angaaende Turistsagens moralske Betydning som Bindeled mellem os og Udlandet skal være berettiget, saa bør denne Sag ikke gennem en ukritisk Agitation kastes i Grams til Fordel for uforstaaende og moralsk nedbrydende personlig Vindskibelighed blandt Befolkningen, men Staten bør gaa i Spidsen for at træffe regulerende Værn imod Nedlæggelse af produktive Erhverv fra Befolkningens Side og imod Opskruning af Prisniveauet som Følge af Turisttilstrømning.

Selv om man i Øjeblikket har svært ved at forlige sig med Tanken om hertil sigtende regulerende Foranstaltninger vedrørende Turisttilstrømningen, som man ellers overalt i den kultiverede Verden ikke blot har betragtet med Velvilje, men ogsaa paa alle Maader opmuntret, saa bør man se Sagen paa Baggrund af den Tid, der kommer efter Krigen, og de økonomiske Forholdsregler, som de nuværende krigsførende Staters store Statsgæld vil nødvendiggøre, en Gæld, som kun vil kunne amortiseres gennem den eneste Kilde til Frembringelse af virkelige og realisable Værdier, nemlig *det produktive Erhverv.*

▫▫▫▫▫▫

Pensionsanstalt for Privatfunktionærer i Sverige.

Paa Initiativ af Industri og Handel er nylig »Sveriges privatanställdas pensionskassa« traadt i Virksomhed. Spørgsmaalet om Privatfunktionærers Pensionering, der som bekendt ogsaa herhjemme er brændende for Tiden, er dermed bragt til en foreløbig Løsning i vort Naboland.

Tid efter anden har saavel enkelte Personer som Sammenslutninger af Funktionærer taget Initiativet til Løsningen af dette vigtige Spørgsmaal uden dog at komme til noget definitivt Resultat, dels paa Grund af Vanskelighederne ved at ordne den pekuniære Side af Sagen, og dels fordi man ansaa det ønskeligt at faa Spørgsmaalet løst samtidig for alle de indenfor de forskellige Erhvervsgrene ansatte Funktionærer. »Svenska brukstjänstemannaföreningen«, som dannedes i Sommeren 1909, er den Organisation, som først kom med et detailleret Forslag til Løsning af Spørgsmaalet, men dengang — Aar 1910 — drejede det sig blot om Oprettelsen af en Pensionsanstalt for Funktionærer ansatte ved svenske Brug. Foreningen havde ved Udarbejdelsen af disse Planer en god Støtte i den daværende Disponent ved Fagersta, nuværende Overingeniør Axel Wahlberg i Jernkontoret, og efter en særlig i teoretisk Henseende foretagen Redegørelse af Kaptajn Samuel Lindstedt bragte Overingeniør Wahlberg i 1910 Spørgsmaalet frem til Prøvelse indenfor Industriförbundet. Idet man indsaa det ønskelige for ikke at sige nødvendige i, at dette Spørgsmaal løstes saa snart som muligt, enedes Principalerne selv gennem deres Repræsentationer, Industriförbundet og Handelskamrene om en Redegørelse, hvis Resultat danner Grundlaget for den nu besluttede Start af »Sveriges privatanställdas pensionskassa«. Hovedlinierne i Pensionssystemet er følgende:

Med Hensyn til Afgifternes Størrelse har man vedrørende de mandlige Funktionærers egen Pensionering bestemt, at Afgifterne ikke maa overstige 10 pCt. for Funktionærers egen Pensionering og 6 pCt. for Familiepensionering. Arbejdsgiveren drager Omsorg for, at Afgifterne indbetales til Pensionskassen, og Indbetalingerne bestrides af Arbejdsgiveren og den ansatte med Halvdelen hver. Enhver mandlig Funktionær, som er fyldt 21 Aar, men ikke er over 34 Aar, samt enhver kvindelig Funktionær, som er fyldt 18 Aar, men ikke er over 30 Aar, ligesom nyansatte Funktionærer henholdsvis for Mænds Vedkommende under 47 Aar og for Kvinders Vedkommende under 42 Aar, er, naar vedkommende er ansat hos en under Foreningen staaende Arbejdsgiver, pligtig til at indmelde sig som Medlem i Foreningen. Pensionsalderen for Mænd er fastsat til 62 Aar. Fuld Pension andrager 60 pCt. af den Løn, som oppebæres ved 47 Aars Alderen. Den højeste Løn, hvoraf Pensionen beregnes, udgør dog 5000 Kr. Fuld Pension ved de opnaaede 62 Aar faar den, som i de unge Aar er indtraadt i Foreningen, og som har erhvervet sine Lønforhøjelser saa nogenlunde jevnt op til det 47. Aar, ligesom enhver, der er indtraadt i Foreningen senest ved 33 Aars Alderen, og som i denne Alder er paa højeste Lønsats. Desuden kan de, som er indmeldt i Pensionskassen efter det fyldte 34. Aar og endog saa sent som ved 42. Aar, og som ved sidstnævnte Alder har opnaaet højeste Lønsats, og for hvilke Pensionsalderen med Samtykke af Arbejdsgiverne og Bestyrelsen er forhøjet til 63, respektive 65 Aar, opnaa fuld Pension, uden at Maksimalafgifterne overskrides.

Uanset Indtrædelsesalderen i Foreningen og Tidspunkterne for Lønforhøjelserne samt disses Størrelser kan naturligvis fuld Pension desuden sikres enhver, som til Foreningen indbetaler, hvad der kræves udover de fastsatte Maksimalafgifter.

I Tilfælde, hvor fuld Pension ikke kan erholdes paa Grund af en for sen Indtrædelsesalder, eller fordi Lønforhøjelserne er opnaaet meget ujevnt og de større Tillæg først ved en Alder af ca. 47 Aar, udgør Pensionen dog altid 60 pCt. af det saakaldte »Delagtighedsbeløb«. Da de Afgifter, der indbetales, i Almindelighed er enten større eller mindre, end hvad der teoretisk kræves for de respektive Aldre, har man indført Begrebet »Delagtighedsbeløbet« som udgørende det til Aldrene saavel som til de øjeblikkelige som tidligere foretagne Indbetalinger svarende udregnede Lønbeløb, hvoraf fuld Pension kan erholdes.

Hvad der især fra de mandlige Funktionærers Side er fremdraget som ikke mindre vigtigt end den egne Pensionering, ja næsten vigtigere, er Ordningen af de efterlevendes Pensionering, d. v. s. Familiepensionering. For at kunne holde Afgifterne indenfor det for denne Opgave fastsatte Maksimum, 6 pCt., har man set sig nødsaget til at gøre Indtrædelsen i Pensionskassen for denne Art af Pensionering obligatorisk, regnet allerede fra Begyndelsen for de mandlige Funktionærers Vedkommende, hvad enten de er ugifte eller gifte. Man har anset det hensigtsmæssigt at have samme Indbetalingsmaade for Afgifterne til Familiepensionering som til egen Pensionering, og herigennem har man gjort det muligt for dem, der er over Alderen for obligatorisk Indmeldelse i Pensionskassen, at indtræde alene for Familiepensioneringens Vedkommende og derved sikre sine efterlevende en ganske anselig Pension. Fuld Pension faas af den efterlevende efter den, som er indtraadt i Pensionskassen i de unge Aar og har opnaaet sine Lønforhøjelser op til 47 Aars Alderen saa nogenlunde jevnt, ligesom den efterlevende efter enhver, der er indtraadt i Pensionskassen saa sent som i 38 Aars Alderen og i den Alder er paa højeste Lønsats. Familiepensionens Beløb er sat til 25 pCt. af Mandens Løn, sidstnævnte dog beregnet til et Maksimum af 5000 Kr. ligesom ved egen Pensionering. Skulde et aktivt Medlems Hustru være afgaaet ved Døden før denne, faar de mindreaarige Børn en fælles Ret til Pensionen, indtil det yngste af Børnene er blevet 18 Aar. Et aktivt Medlem, som er ugift ved sin egen Pensionering, faar refunderet Afgifterne til Familiepensioneringen uden Renter, medens Arbejdsgiverens Andel tilfalder Pensionskassen.

Pension tilsikres ogsaa kvindelige Funktionærer efter i det væsentlige de samme Principer som for Mænd. Paa Grund af Kvindernes gennemsnitlige større Levetid, og eftersom Pensionen allerede skal tiltrædes ved 57 Aar, har Maksimalafgifterne maattet forhøjes til 12 pCt. Fuld Pension opnaas af de Kvinder, som er indmeldt i Pensionskassen senest ved 38 Aars Alderen og ved denne Alder er paa højeste Lønsats. Iøvrigt gælder bl. a. ligesom for Mænd, at de kvindelige Funktionærer, som efter opnaaet Pensionsalder stadig er arbejdsdygtige, kan fortsætte i deres Tjeneste.

Som allerede nævnt er Indtrædelsen i Foreningen gjort obligatorisk for de privat ansatte, hvis Arbejdsgivere slutter sig til Pensionskassen. For at støtte Arbejdsgivernes Tilslutning er der i Vedtægterne medtaget den Bestemmelse, at Bestyrelsen paa Arbejdsgivernes Henstilling dels skal kunne indrømme Udsættelse med og dels Fritagelse for Indskrivningen til visse som Medlemmer berettigede ansatte. Saaledes kan Arbejdsgiveren opnaa Fritagelse for Pligten til at indskrive f. Eks. saadanne Funktionærer, som allerede har saa høje Livsforsikringspræmier at betale, at de ikke anses for at kunne bære eller paalægges Pensionsafgifterne.

Pensionens Forvaltning ledes af en Overstyrelse, en Bestyrelse og en Generalforsamling. Overstyrelsen udøver den Myndighed, som iøvrigt indehaves af Foreningssammenslutninger

ifølge Loven om Understøttelsesforeninger. Bestyrelsen har den nærmere Administration, og Generalforsamlingen tilkommer det at antage eller forkaste Forslag angaaende Disposition over Reservefonden, eventuelt Ændring af Vedtægterne, Opløsning af Pensionskassen m. m.

ooooоо

Østrigske Surrogatindustrier.

En Indberetning fra det kgl. danske Generalkonsulat i Wien fremhæver, hvorledes den østrigske Tekstilindustris Ydelser under Krigen til Trods for de standsede Tilførsler m. m. hører til de mange industrielle Overraskelser, denne Krig har ført med sig. Denne uanede Produktionskraft beror bl. a. ogsaa paa Anvendelsen af Erstatningsstoffer og den videst gaaende Udnyttelse af gammelt Materiale.

Betydningen af tekniske Skoler og Forsøgsanstalter har vist sig i Tekstilindustrien saavel som i mange andre Grene af Fabrikation og Industri, og Kapitaler, som bliver anvendt hertil, giver høje Renter til Folkets økonomiske Liv, idet de, særlig i Krigstid, har skaffet mange nye Grene af Erhvervslivet og har hjulpet med til at muliggøre Statens videre Bestaaen. Den østrigske Storindustri afgav for nogle Dage siden frivilligt 2 Millioner Kroner til Laboratorier og Bygning af Værkstedet ved Wiens tekniske Højskole. I Reichenberg i Bøhmen er der i Forsøgsanstalten for Vævning og Spinderi anbragt en Million Kroner. Bl. a. af Pilekviste kan der laves Vævninger. Cellulose, der er til Stede i tilstrækkelig Mængde, erstatter Jute.

De af Staten understøttede Forsøgsanstalter for Ølindustri i Wien har aldrig været saa stærkt beskæftigede som i Krigsaaret 1916, da der navnlig af de smaa og mindre Bryggerier bliver lagt Beslag paa dem med Hensyn til Anvendelsen af Surrogater, og gennem de meddelte Raad er mangen Eksistens blevet opretholdt. De Opgaver, som Landbrugets Forsøgsanstalter har ved Genopbyggelsen i de ødelagte og besatte Distrikter, er overmaade store.

Under Bestræbelserne for indenfor alle Industrier at blive lige saa uafhængig af de oversøiske Lande, som det allerede er Tilfældet med Salpeterfabrikationen, finder gode Opfindelser, der tager Hensyn til de østrigske Produktionsforhold, hurtig og taknemlig Anerkendelse. Produktionsomkostningerne kommer herved først i Betragtning i anden Linie.

oooooo

Krigen og Syndikatbevægelsen i Rusland.

I »Russiske Handels- og Industrimeddelelser« for 13. f. M. er gengivet nogle Betragtninger over Syndikatudviklingen i Rusland, som er af betydelig Interesse. Det paapeges nemlig, at Krigen ogsaa i Rusland har henledt Opmærksomheden paa Syndikatbevægelsen, idet den har bidraget til at aabenbare de russiske Syndikaters baade gode og daarlige Sider. I sidstnævnte Henseende har dette særlig givet sig Udslag i, at den tilstræbte Produktionsudvidelse i en Række for Krigsførelsen vigtige Industrier er blevet afgjort hemmet som Følge af de i disse Industrigrene eksisterende Syndikater. Da Syndikaternes Maal er en Indskrænkning af Produktionen for at bringe denne i Forhold til det normale Forbrug, lyder dette ikke usandsynligt. Krigsproduktionen er en i højeste Grad abnorm Overproduktionstilstand, der følgelig vil kræve sine særlige Rammer.

Det afgørende er imidlertid Meddelelsen om, at man i Rusland paa den anden Side samtidig er blevet klar over, at uden det Grundlag, Syndikaterne har afgivet, havde det ikke været muligt hurtigt og planmæssigt at mobilisere Industrien og skabe hele det store Organisationssystem, der betød Omlægning fra Freds- til Krigsindustri.

Takket være de private Organisationer har Regeringen straks kunnet beregne den mulige Produktionsevne for de Virksomheder, som hørte til disse Organisationer, ligesom den har været i Stand til at overtage det færdige Apparat, der skulde fordele Produkterne mellem de Institutioner, som trængte til dem. Denne Omstændighed skal have medført en radikal Forandring i Regeringskredsenes Forhold overfor Kartelbevægelsen i Rusland. Disse Kredse er komne til den Overbevisning, at Kartelbevægelsen er et normalt Fænomen af det nuværende kapitalistiske System, og mener, at Regeringen ikke skal virke for at undertrykke den, men at regulere denne Bevægelse. Det vil sige, at det gamle System med Forfølgelsen af Syndikaterne skal opgives, og at Kampen imod det mulige Misbrug fra Kartellernes Side skal føres ad økonomisk Vej. Som Eksempel paa den mest radikale Forholdsregel for at bekæmpe Misbrug fra Syndikaternes Side nævnes Regeringens Deltagelse i en Del Syndikatorganisationer i Egenskab af Interessent. Til dette Øjemed agter enkelte Departementer at erhverve store Industriforetagender, som allerede nu hører til de eksisterende Syndikater. Denne Tendens er for Tiden udelukkende at iagttage i Montanindustrien, da det særlig er i denne Industri, at Syndikaterne har stor Indflydelse. Desuden haves der paa Montanindustriens Omraade for en Række andre Stater særlig stor Erfaring med Hensyn til en

statslig Regulering af Syndikatbevægelsen. Og det menes i Regeringskredse, at denne Erfaring bør udnyttes ogsaa i Rusland.

Med Hensyn til de andre fundamentale Industrigrene, som i de senere Aar ogsaa har staaet under en meget stærk Indflydelse af Syndikatbevægelsen, vil der blive anvendt et helt andet System. Der agtes nemlig i disse Grene efterhaanden indført Statsmonopol, hvorved al Slags Misbrug vil blive umuliggjort.

I hvert Fald er Spørgsmaalet om Syndikatpolitiken for Tiden stillet i Forgrunden af de interesserede Departementer, og dette Spørgsmaal skal i den nærmeste Fremtid underkastes en alvorlig Behandling.

Ved Betragtningen af dette Spørgsmaal vil Opmærksomheden være rettet paa en Række andre vigtige Omstændigheder, som har direkte Indflydelse paa Syndikatvirksomhedens Udvikling. Først og fremmest Spørgsmaalet betragtet i Sammenhæng med Spørgsmaalet om Tiltrækningen af hjemlige og udenlandske Kapitaler i de forskellige Industrigrene. Endvidere vil Spørgsmaalet om Toldtarifer, Banker og Børser m. m. blive nøje undersøgt.

— — —

Hvis der bag de her gengivne Synsmaader ligger virkelig Vilje og Energi, tør man ikke se bort fra den Mulighed, at man i Rusland vil komme til at staa overfor nøjagtig samme Udvikling i Syndikatbevægelsen, som allerede under Krigen er blevet angivet i Tyskland med Statens Indgriben i Syndikaterne, Industriens tvangsmæssige Organisering med alle de Konsekvenser, baade for det indenlandske Marked og for Eksporten, som en saadan Politik vil føre med sig.

□□□□□□

Statslaan til Anskaffelse af Maskiner.

Fra Handelsministeriet er der udgaaet følgende Bekendtgørelse:

I Finansaaret 1917—18 vil der, under Forudsætning af, at der meddeles fornøden Bevilling paa Finansloven, af Statslaanefondens Midler blive anvendt et Beløb af 75,000 Kroner til rentebærende Udlaan til Haandværkere og smaa Industridrivende til Anskaffelse af Motorer og Værktøjsmaskiner. De omhandlede Laan, der *kun* ydes til *Anskaffelse af Maskiner* og ikke til Etablering eller — som Driftslaan — til Fortsættelse af en bestaaende Forretning, skal forrentes med 4 pCt. aarlig og afbetales med mindst $^1/_{10}$ aarlig af deres oprindelige Paalydende.

Det er Betingelse for Tilstaaelse af Laan, at Maskinerne anskaffes efter Anvisning af Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, og der kan derfor ikke ydes Laan til Betaling af allerede anskaffede eller bestilte Maskiner. Det enkelte Laan vil ikke komme til at overstige $^9/_{10}$ af Maskinernes Anskaffelsespris og vil ikke blive tilstaaet med højere Beløb end 5000 Kr.; i Reglen kan Laan paa mindre end 500 Kr. ikke ventes bevilgede.

For Laanene maa der gives Statslaanefonden 1. Prioritet i de paagældende Maskiner med Forsikringssum, samt eventuelt stilles Kavtion af 2 vederhæftige Mænd. De paagældende Laan vil, naar Maskinerne er opstillede i Laansøgerens Værksted, blive udbetalt gennem ovennævnte Fællesrepræsentation. Omkostningerne ved Laanets Berigtigelse afholdes af Laantageren.

Andragender om de nævnte Laan, der skal skrives paa Blanketter, som kan faas udleverede ved Henvendelse til Handelsministeriet eller til Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk (Vester Boulevard Nr. 18, København B), maa være indgivne til Ministeriet eller Fællesrepræsentationen *inden 15. Marts 1917.*

NB. Der gøres opmærksom paa, at det efter ovenstaaende ikke er udelukket, at der kan søges mindre Laan end 500 Kr.

□□□□□□

Rejsestipendier.

Fra Handelsministeriet er modtaget Meddelelse om, at der paa Finansloven for 1917—18 ventes bevilget 15,000 Kr. til Haandværksmestres, Industridrivendes og ligestilledes Rejser i Ind- og Udland. Samtidig meddeler Ministeriet, at Andragender om disse Stipendier i Aar maa være indleverede *inden 1. Februar d. A.*

Medens Andragender om Stipendier til Rejser i Udlandet altid maa indgives til Handelsministeriet direkte, kan Andragender om Stipendier til Rejser i Indlandet ogsaa indsendes til Fællesrepræsentationen, men de maa altid være stilede til Handelsministeriet og forsynede med Stempel til Takst 1 Krone.

Der udleveres ikke Skemaer til disse Andragender. Enhver maa paa det bedste anføre, hvad der kan tjene til Begrundelse for hans Andragende; særlig kræves der Oplysninger om Andragerens Alder, Uddannelse og andre i Betragtning kommende Forhold, endvidere om de Steder, han ønsker at besøge, og om det nærmeste Øjemed med Rejsen, samt om hvor stort et Beløb, Andrageren anser for fornødent for at kunne udføre Rejsen.

□□□□□□

•MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET•

(Medlemmerne anmodes indtrængende om at gøre sig bekendt med de under denne Rubrik anførte Oplysninger.)

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes herefter i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til de forskellige Afdelinger.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Indførselskontorerne:	Central	50383.
Ekspeditionen:	—	50363.
Sekretæren:	—	50343.
Kontorchefen:	—	50323.
Formanden:	—	50303.

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig $^1/_4$ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og »Zentralausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Telegrammer.

Opmærksomheden henledes paa de med den engelske og den franske Regering afsluttede Telegramoverenskomster, der byder en betydelig Lettelse for den telegrafiske Korrespondance til og fra samt via England og Frankrig. Henvendelse om at faa Adgang til at deltage i den herved sikrede Lettelse af den telegrafiske Korrespondance maa ske til Industriraadet.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al *Reeksport*, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter:

For	Beløb	indtil	500	Kr.				1	Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000	Kr.	2	»
»	»	»	1,000	»	»	3,000	»	3	»
»	»	»	3,000	»	»	5,000	»	4	»
»	»	»	5,000	»	»	10,000	»	5	»
»	»	»	10,000	»	»	20,000	»	10	»
»	»	»	20,000	»	»	50,000	»	15	»
»	»	»	50,000	»	»	100,000	»	20	»
»	»	»	100,000	»	»	200,000	»	25	»
»	»	»	200,000	»	»	300,000	»	30	»
»	»	»	300,000	»	»	350,000	»	35	»
»	»	»	350,000	»	$^1/_{10}$ pro mille.				

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 1 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 2 Kr. for alle Beløb derover.

Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Eksportbegæringer.

Ved Ekspedition af *Import*begæringer er Afgiften fremtidig i Henhold til følgende Skala:

For	Beløb	indtil	500	Kr.				2	Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000	Kr.	3	»
»	»	»	1,000	»	»	3,000	»	4	»
»	»	»	3,000	»	»	5,000	»	5	»
»	»	»	5,000	»	»	10,000	»	8	»
»	»	»	10,000	»	»	20,000	»	10	»
»	»	»	20,000	»	»	50,000	»	20	»
»	»	»	50,000	»	»	100,000	»	25	»
»	»	»	100,000	»	»	200,000	»	35	»
»	»	»	200,000	»	»	300,000	»	45	»
»	»	»	300,000	»	»	400,000	»	50	»
»	»	»	400,000	»	»	600,000	»	60	»
»	»	»	600,000	»	$^1/_{10}$ pro mille.				

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Afskibninger fra Amerika.

Paa given Foranledning henledes Opmærksomheden paa, at den engelske Regering kræver, at der for alle

Afskibninger fra Amerika erholdes et saakaldt »Letter of Assurance« for at undgaa unodig Forsinkelse ved Varernes Ankomst til Blokadelinien.

Ansøgning om saadan Letter of Assurance indgives af den amerikanske Afskiber eller Leverandor til Trade Department, British Embassy, Washington, og det er nodvendigt, at der samtidig med Ansogningen tilstilles det nævnte Departement Reference-Numeret paa den eller de af Industriraadet eller Grosserer-Societetets Komité udstedte Garantierklæringer, der dækker den paagældende Afskibning.

Organisationerne gaar ud fra, at et saadant Dokument ikke vil blive nægtet for de Varer, for hvilke der foreligger behørig Garantierklæring i Overensstemmelse med Overenskomsten af 19. November 1915. Skulde saadan Nægtelse alligevel fremkomme, bedes dette meddelt Industriraadet eller Grosserer-Societetets Komité, for at Sagen straks kan blive taget op med de engelske Myndigheder.

Til Sagens Fremme maa Importorerne fremskaffe Løbenumret paa den Skrivelse, hvori nævnte Trade Department overfor de amerikanske Afskibere har nægtet Udstedelsen af »Letter of Assurance«. Afgiften for saadanne Sagers Behandling er $^1/_4$ % af Varepartiets Værdi, Minimum 20 Kr.

Indførsel af mængdebegrænsede Varer.

Opmærksomheden henledes paa, at Industriraadet ved Annoncer i Dagspressen har indkaldt det til Fordelingen af mængdebegrænsede Varer nødvendige Materiale. Indtil nu har dette for dette Aars Vedkommende været Tilfældet med følgende Varesorter, udover hvad der er nævnt i sidste Numer af Tidsskrift for Industri:

Tarme,
Ricinus-Olie,
Aluminous compounds (herunder Alun og svovlsur Lerjord),
Høstbindegarn,
Vegetabilsk Fiber og Haar,
Animalsk Haar,
Citronsyre,
Talcum,
Aprikoskerner,
Krydderier (undtagen Peber),
Hermetiske Frugter og Grontsager samt
Brygmalt (hel og knust),
Quickmalt,
Majsflager, Brygmel (Grits) og andre lignende Præparater til Bryggeribrug,
Jutegarn af al Slags,
Sejlgarn,
Kokosgarn,
Tovværk.

Saadanne Firmaer, der er interesseret i Importen af disse Varer og ikke i Tide har indsendt de fornodne Oplysninger, kan ikke vente at komme i Betragtning ved Fordelingen.

Emballage af Jute og andre Tekstilstoffer.

Ved enhver fremtidig Udforsel af Varer, hvortil anvendes Emballage af Jute og andre Tekstilstoffer (Sække osv.), gælder en Række nærmere Regler, som Industriraadet og Grosserer-Societetets Komité i Tilforslernes Interesse har set sig foranlediget til at fastsætte.

For hver Forsendelse, hvorved saadan Emballage onskes anvendt, skal Andragende fremtidig indsendes til Industriraadet, forsaavidt det eksporterende Firma driver en industriel eller haandværksmæssig Virksomhed, eller til Grosserer-Societetets Komité for Handelsvirksomheders Vedkommende. I Andragendet skal anføres Antal af Sække osv. samt Arten af disse (om de er af Jute, Bomuld eller hvilke andre Tekstilstoffer), og til hvilket Land Sækkene ønskes sendt.

Andragendet skal indsendes, uanset til hvilket Land Udførsel ønskes foretaget. De herfor gældende nærmere Bestemmelser kan der faas Oplysning om ved Henvendelse til Industriraadets Ekspedition, Afdelingen for Udførsel.

Forpligtelseserklæring.

Ved fremtidig Indførsel vestfra skal Forpligtelseserklæringerne foruden de hidtil krævede Oplysninger tillige indeholde Underretning om den Toldposition, hvorefter de i Erklæringen nævnte Varer fortoldes ved Indførsel her til Landet. Opmærksomheden henledes paa, at det vil fremme Ekspeditionen, om Toldpositionen straks paaføres Erklæringen ved dennes Indsendelse.

Dansk-Italiensk Handelsoverenskomst.

Ved Rundskrivelse af 31. Oktober f. A. meddelte Industriraadet sine Medlemmer, at der med den italienske Regering var truffet en midlertidig Ordning for Indførsel fra Italien, medens Forhandlingerne angaaende den almindelige Handelsoverenskomst endnu var svævende. Denne Handelsoverenskomst er i Mellemtiden blevet afsluttet, saaledes som bekendtgjort gennem Dagspressen. Overenskomsten slutter sig nøje til den dansk-engelske og den dansk-franske Overenskomst.

Ved Indførsel af Varer fra Italien afgives herefter særlig Forpligtelseserklæring paa Formularer, der erholdes ved Henvendelse til Nielsen & Lydiche, Vester

Boulevard 18. Den paa Grundlag af Forpligtelseserklæringen udstedte Garanti udleveres til Importoren, som derefter sender Garantien til den italienske Leverandør, der skal indsende Garantien til den italienske Regering, naar han andrager denne om Udførselstilladelse. Den samtidig med Garantien udstedte Skibsattest er alene bestemt for Anvendelse her i Landet ved Udlevering af omhandlede Varer fra paagældende Dampskibsselskab.

Udførsel til Norge.

Efter derom stedfundne Forhandlinger er der udarbejdet en ny Forpligtelsesformular, der skal anvendes ved enhver fremtidig Udførsel til Norge af saadanne Varer, der er indkommet her til Landet vestfra i klausulbehæftet Stand, eller ved hvis Fremstilling er benyttet noget saadant klausulbehæftet Materiale. Den nye Forpligtelsesformular skal fremtidig efter at være underskrevet af den norske Køber indsendes af denne til det norske Finans- og Tolddepartement for at blive legaliseret af dette. Andragender til Industriraadet vil forsaavidt angaar Udførsel til Norge fremtidig kun blive fremmet, naar den norske Forpligtelseserklæring i legaliseret Stand samtidig indsendes.

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Industriraadets Ekspedition, Afdeling for Udførsel, Tlf. 8100, Lokal Nr. 12.

Oprindelsescertifikater for Import til Tyrkiet.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget Meddelelse om, at alle Varer, der indføres til Tyrkiet, fremtidig skal være ledsaget af legaliserede Oprindelsescertifikater. For Postpakkers Vedkommende er der indført en særlig Kontrol. For Varer, der hidrører fra Lande, med hvilke Tyrkiet er i Krig, betales Straffetold.

Tilføjelser til den britiske Kontrabandeliste.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget Meddelelse om følgende Tilføjelser til de britiske Kontrabandelister:

»According to proclamation dated twentyninth December following articles declared absolute contraband: Oxalid acid and oxalates, formic acid and formates, phenates metallic sulphates and thiesulphates, soda lime and bleaching powder, platinum osmium, ruthenium palladium iridium and the alloys and compounds of these metals, strontium salts and compounds thereof, sulphate of barium, barytes bone black. Following alterations made in contraband order of october fourteenth 1915 schedule one: For words: Ethyl, alcohol methyl, alcohol in item eight shall be substituted: Alcohol including fusel oil and wood spirit and their derivatives and preparations. For item thirtyfive shall be substituted: Alluminium and its alloys, aluminia and salts of alluminium; for words: Wolframite scheelite in item fortyone shall be substituted: Tungsten ores. Following alterations made same proclamation schedule two for item five shall be substituted: Fuel including charcoal other than mineral oils.«

Importforbud for Luksusvarer til Rusland.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget en gennem den kgl. Gesandt i Petrograd fremsendt Oversættelse af den under 11. f. M. (gl. Stil) offentliggjorte Liste over Varer, hvis Indforsel herefter vil være forbudt i Rusland. Paa Grundlag af den nævnte Liste er der i Industriraadet udarbejdet en Fortegnelse over de paagældende Varer. Vi gengiver andetsteds denne Fortegnelse, der offentliggøres uden Ansvar fra vor Side.

Det tilføjes, at Indførselsforbudet ifolge en fra Gesandtskabet senere indlobet Meddelelse vil træde i Kraft den 1. Februar (gl. Stil) for Varer, som ikke inden den Dag er anmeldt til Toldbehandling.

Nye Medlemmer:

Enkeltvirksomheder:

A/S Korsør Skibsværft, Kjøbenhavn. Svend Bisgaard, Fabrik for Elektromotorer, Aarhus. Den danske Kabelfabrik A/S, Kjøbenhavn. P. Otzen & Thorstenson, elektromek. Fabrik, Kjobenhavn. De danske Eddikebryggerier, Kjøbenhavn. C. Thyge Ludvigsen & Co., kem.-tekn. Fabriker, Kjøbenhavn. P. G. Raaschou's Fabriker, kem.-tekn. Fabriker, Kjobenhavn. Grønlandsk Grafit Compagni A/S, Kjobenhavn. Martius Truelsen, Bogtrykkeri, Kjobenhavn. Dansk Instrument- & Apparatfabrik, Kjøbenhavn. Hans Olsen, Borste-, Pensel- og Gadekoste-Fabrik, Kjobenhavn. Hugo Brammer, Straa- og Filthattefabrik, Kjobenhavn. M. P. Christensen, Kjolenetfabrik, Skjern. Skjern Kjolenetfabrik, Peder Jensen & Co., Skjern. P. J. Holm, tekn.-kem. Fabrik, Voks-Industri, Kjøbenhavn. Carl Allers Etablissement, Trykkeri, Papirfabrik, Valby.

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort forrige Hefte meddelte Udforselsforbud er folgende nye udstedt:

Under 20. December 1916 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *afbarkede Vidier, gammelt Smedejern, gammelt Staal samt alt Jern- og Staalaffald.*

Under 10. Januar 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *Raacelluloid* og *Celluloidaffald* samt af *alle Trykfarver*.

Under 12. Januar 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *al Slags Froafrensning, Froaffald samt Ukrudtsfro*.

Under 13. Januar 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *alle raa og tørrede Hjorteskind* samt af *al Slags Naturgødning, herunder saavel Staldgodning som enhver Art af Ajle, Latringødning og Kompostgødning*.

Under 13. Januar 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *Jernbaneskinner i saavel ny som brugt Tilstand*.

De neutrale efter Krigen.

Hollandske Synspunkter.

Spørgsmaalet, hvorledes den økonomiske Situation vil forme sig efter Krigen, og specielt hvorledes de smaa neutrale Staters Skæbne til den Tid vil blive, har ganske naturligt ikke mindst givet Anledning til Eftertanke i Holland, et Land, der fra gammel Tid alene i Kraft af sin særlige geografiske Beliggenhed og sit store ostindiske Kolonirige har været saa betydeligt internationalt interesseret.

Af de offentlige Udtalelser, der er fremkommet om Sagen fra betydende hollandsk Side, skal vi i det følgende som særlig karakteristisk anføre Hovedpunkterne af en Tale, holdt under almindelig Tilslutning af fhv. Finansminister *Treub* ved det hollandske Industriraads aarlige Banket i Amsterdam i Begyndelsen af December Maaned f. A.

Ligesom sin Broder den medicinske Professor hører Professor M. W. F. Treub, der er Jurist, til det moderne Hollands mest kendte og betydelige Personligheder. Som Finansminister i det liberale Ministerium Cort van der Linden satte han ved Verdenskrigens Begyndelse med heldig Haand hele det mægtige ekstraordinære økonomiske Centralsystem i Scene — statsligt, kommunalt og privat —, paa hvilket Hollands Velfærd siden har hvilet.

Den samme Energi gav han senere Prøve paa ved midt under det overvældende daglige Arbejde at møde frem i Kamret med Forslag til et nyt komplet Skattesystem, der skulde afløse det gældende System, der fra alle Sider erkendtes som urationelt og utilstrækkeligt, og endelig skulde skaffe Balance paa Statens aarlige Budget.

Trods megen Anerkendelse af dette Forslag var Kamret dog næppe skredet til en saa gennemgribende Foranstaltning nu under Krigen, men ganske kort efter Forelæggelsen sidste Foraar demissionerede Treub, efter at en parlamentarisk Afstemning i Spørgsmaalet om Alderdomspensionering — vist nok paa Grund af hans egen Stejlhed — var gaaet ham imod. Treub har nemlig, skønt i Kraft af sin Personlighed en af Ministeriets »stærke Mænd«, altid været for selvstændig til rigtig at passe ind i Partirammerne. Hvad der imidlertid i denne Forbindelse er af særlig Interesse at notere, er den sjeldne Honnør, hvormed han af Ikke-Politikerne, det praktiske Livs Mænd, blev fulgt til Dørs. En Adresse, der i smigrende Vendinger udtalte en Beklagelse af at skulle undvære hans Indsats i det offentlige Liv, blev overrakt ham, underskrevet af saa at sige alt, hvad der har Navn i Nederlandenes finansielle, kommercielle og industrielle Verden.

Efter indledningsvis at have bemærket, at alt det, som Økonomerne før Krigen spaaede, er gaaet saa lidt i Opfyldelse, at man nu er dobbelt forsigtig med at sige sin Mening, gør Professor Treub i den nævnte Tale opmærksom paa, at der allerede til forskellige Krigsudgifter er udbetalt næsten 200 Milliarder Gylden[1]), medens til Sammenligning Hollands hele Nationalformue officielt kun er 8 Milliarder Gylden, og fortsætter saa:

»Dette i Forbindelse med det store Tab af Menneskeliv saa vel som af Mennesker, der efter Krigen vil vise sig at være udelukkede fra at genindtage deres Plads paa Arbejdspladsen og i Fabriken, er det, der i første Linie faar en til at forudse et meget stærkt svækket Evropa, og det desværre ogsaa i Forhold til Amerika, overfor Japan og overfor forskellige andre Lande. Naturligvis vil et neutralt Land som Holland, set i Forhold til de krigsførende, være stærkere stillet, men selv for Hollands Vedkommende, — hvis vi stadig skal være saa lykkelige ikke at blive draget ind i Krigen — og for de andre evropæiske neutrale Stater er der ingen Kompensation mulig, for hvad der er gaaet til Spilde i Evropa. Som Følge af Mobiliseringen[2]) og andre Omstændigheder bliver Kapitalens Reproduktion ogsaa her meget besværliggjort. Man vil utvivlsomt faa en økonomisk Interessekamp at se, ogsaa efter at Krigen er ophørt. Saavel hos Centralmagterne som hos de Allierede synes den samme økonomiske Tanke at gøre sig gældende med Hensyn til, hvad der skal ske efter Krigen. Jeg har set det udtrykt saaledes i et fransk, økonomisk Tidsskrift: Man skal fastsætte en tredobbelt Toldsats: en saa at

[1]) Hollandske Gylden à ca. $1\frac{1}{2}$ Kr.

[2]) Holland antages siden Krigens Begyndelse til Stadighed at have haft ca. 300.000 Mand under Vaaben.

sige prohibitiv Tarif for alle Artikler hidrørende fra Lande, hvormed man i Øjeblikket er i Krig, en meget fordelagtig Tarif for dem, der har været ens Venner i Krigen, og endelig en tredie, som enten omtrent skal falde sammen med den prohibitive Tarif eller med den venskabelige. Det er denne tredie Tarif, der er bestemt for de neutrale.

Hvorledes vil nu Hollands Stilling blive overfor Centralevropa, saaledes som man tænker sig det fremtidigt? Det vil staa os aabent at forblive os selv, og det vil vi bestemme os for. Det udelukker ikke, at der i denne Forbindelse, om jeg ikke tager fejl, vil vise sig særlige Vanskeligheder, og specielt for et Land som Holland. Man vil faa en økonomisk Adskillelse ikke alene af Evropa, men af Storstedelen af hele Verden i to — man kan vel næsten sige fjendtlige — Lejre. Tanken, overfor et økonomisk Forbund af Allierede og et økonomisk Forbund af Centralmagter, ogsaa at danne et økonomisk Forbund af alle de neutrale Lande, vil med saa store Forskelligheder i Interesser ikke let lade sig realisere. Heldigvis er dog ogsaa hos Centralmagterne og de Allierede de indbyrdes Interesser saa forskellige, at det næppe vil blive saa galt, som det ser ud paa Papiret, og som man er tilbøjelig til at forestille sig det i store Træk. Men at man maa regne med, at man kommer til at staa mellem dobbelt Ild, er ikke til at skjule. Og jeg skulde tro, at man efter al Sandsynlighed som Følge heraf i en ikke fjern Fremtid vil blive Vidne til en Tilnærmelse mellem Forkæmpere for Frihandel og Forkæmpere for Beskyttelse. Som jeg haaber, vil man ikke paany søge at vende tilbage til den Ordning[1]), man har kaldt »Beskyttelse«, men som egentlig ikke havde noget med Beskyttelse at gøre, ved hvilken man forhøjede Tarifen noget, og da specielt for Ting, man kaldte »Slutprodukter«. Hvis man gør det, vil man sikkert ikke komme videre. Dersom man paa den anden Side ikke i Tide væbner sig mod det stærke Tryk, som vil blive udøvet fra begge Sider paa dem, som ikke ubetinget slutter sig til en af Parterne — hvad enten det nu bliver gennem en skarp Toldforhøjelse paa enkelte Artikler, hvoraf man ellers vilde blive oversvømmet, eller ved andre Forholdsregler — er jeg overbevist om, at man ikke vil kunne klare sig. Heldigvis har der allerede vist sig Tegn til, at Regeringen føler noget saadant, nemlig gennem det Lovforslag, hvori den søger Penge til Forbedring af den konsulære Tjeneste.

Man føler ikke, hvordan det hele vil forme sig, man ser ikke, hvilke Forholdsregler der specielt maa tages, af den gode Grund, at begge Parter endnu kun udtrykker sig i meget almindelige Vendinger. Men, at der *maa* tages Forholdsregler, staar fast. Jeg for mit Vedkommende haaber, at man vil indse, at vi som lille Land principielt ikke maa søge at efterligne store Magtgrupper og være os selv nok, men at vi maa tage skyldigt Hensyn til vor internationale Position, en Position, der i Forhold til vor Befolkning er saa usædvanlig betydelig, at vi, medens vi er en af Evropas mindste Nationer, paa den internationale Handels Omraade indtager omtrent Femtepladsen i Evropa. Dermed skal det ikke benægtes, at, hvis man ikke midlertidigt ved Forholdsregler af den ene eller den anden Slags hjælper en Industri, som er fuldkommen sund, til at klare sig overfor Tryk udefra, saa vil Regeringen ikke have opfyldt den Pligt, som Landet i Almindelighed og Industrien i Særdeleshed har Lov at vente opfyldt af den. Men ikke alene i denne Henseende vil Industrien efter min inderste Overbevisning komme til at staa overfor store Vanskeligheder. Der maa yderligere regnes med en Skærpelse af Striden mellem Arbejdere og Arbejdsgivere. Ganske vist vil Priserne, som vi alle haaber, naar Krigen er forbi, ikke stadig blive *saa* unormalt høje som i Øjeblikket, men da ikke alene Forraad er forbrugt, men Produktionsmidlerne ogsaa er tilintetgjort eller Fremstillingen deraf forsømt, *kan* det ikke være anderledes, end at en vis Prisstigning vil holde sig, meget betydelig i Forhold til hvad vi kendte før Krigen. Sandsynligvis vil der blive en kortere eller længere Periode, der sikkert hverken er forbi paa et eller to Aar, med meget høje Priser paa Levnedsmidler, og man vil paa Basis heraf faa alvorligere Lønkonflikter end nogensinde tidligere.

Heroverfor vil Industriens Mænd ikke mindre end Regeringen blive nødt til at lægge Haand paa Værket, og det ikke alene i deres egen private Bedrift; de vil ogsaa blive nødt til at organisere sig ligesom Arbejderne, ikke for at kue Arbejderne — hvad der ikke vilde lykkes, og hvad man heller ikke vil — men for overfor Arbejdernes Organisationer ogsaa at have Organisationer af Arbejdsgivere, for at man kan forhandle jevnbyrdigt med hinanden. Saa aabnes der Mulighed for, at man efter Striden kan naa frem til at slutte kollektive Aftaler, som af begge Parter bliver overholdt, ikke blot af Navn, men ogsaa af Gavn[1]).

Ogsaa andre, helt nye Vanskeligheder vil møde os. Jeg tænker i denne Forbindelse paa de Vanskeligheder, der ligger i, at man ikke kan skaffe sig Raa-

[1]) Holland har i Øjeblikket paa de toldpligtige Varer en Indførselstold af 5 pCt. af Værdien.

[1]) Udtalelserne her er interessante sammenholdt med danske Forhold og viser det fremskredne i hele vort Arbejdsspørgsmaal.

stoffer, eller at man vel kan skaffe sig dem, men kun til saa enorme Priser, at de i urimelig Grad vil fordyre ens Produktion, for ikke at tale om det allerværste, at der kommer Udforselsforbud, som bevirker, at der i disse Tider, hvor der er vendt op og ned paa næsten al Ting, ogsaa bliver vendt op og ned paa Industrien.

Dertil kommer endnu Valutasporgsmaalet. Naar Valutaen endnu i lang Tid bliver ved at holde sig saa unormal som i Øjeblikket, hvorledes skal det da gaa vor Eksport til de Lande, hvor Møntenheden i Sammenligning med vor er dalet med maaske 30, 40 eller 50 pCt.? Det er igen en Vanskelighed, som det kun er muligt at overvinde, naar man slutter sig sammen, hver naturligvis indenfor sin egen Branche. Kun derved fritages ogsaa Regeringen fra at nedsætte raadgivende Kommissioner, der praktisk talt bliver administrerende, hvad der ikke altid er et heldigt System.«

»Jeg onsker for de Herrer«, sluttede Professor Treub, »at enhver i sit Fag og alle i Forening som Repræsentanter for den nederlandske Industri maa vise sig i Besiddelse af den fornødne Energi og Elasticitet, og at man ikke maa stikke Hovedet i Busken for at undgaa at se Vanskelighederne, disse Vanskeligheder, om hvilke man ikke ved, hvordan man skal gaa løs paa dem, men om hvilke man med absolut Sikkerhed ved, at man *maa* besejre dem. For alle og enhver er det kolossalt vanskelige Tider. Men enhver af os, og enhver af Dem har — jeg vil i Virkeligheden sige: Hollands Velfærd i sin Haand. Hollands Velfærd, som sandelig i en Tid som denne ikke kan øges, naar ikke enhver paa den Plads, han nu en Gang indtager, gør hvad han kan for at virke for det!«

Der er i ovennævnte Tale forskellige Bemærkninger, der har speciel Adresse til hollandske Industridrivende. Baade med Hensyn til Arbejdsgivernes Organisation og Arbejdernes sociale Forhold i det hele staar Hollænderne paa Grund af den i alle Samfundsklasser herskende udprægede Selvstændighedsfølelse og Traditionsbundethed paa et Standpunkt, der i Danmark allerede længe har været forladt. Alligevel er der flere Ting i Professor Treubs Udtalelser, der har Krav ogsaa paa vor Interesse, og den Omstændighed, at Professoren aabenbart ikke af Naturen er nogen Sortseer, understreger kun yderligere hans Appel til de neutrale om i Tide at væbne sig mod de kommende Vanskeligheder, der for os vil lade Grænsen mellem Krig og Fred synes lidet fremtrædende.

□□□□□□

Det russiske Luksusimportforbud.

Fra den 1. Februar 1917 gl. S. (13. Februar n. S.) forbydes Indforslen af nedenstaaende Varer til det russiske Rige:

§ 5, Punkt 5. Artiskokker, Asparges, Blomkaal, Rosenkaal, grønne Ærter, grønne Snittebønner og Bønner, Salat, Spinat i frisk eller tørret Tilstand; friske Meloner og Vandmeloner.

§ 6. Frugter og Bær, friske, nedsaltede, henkogte af enhver Art, med Undtagelse af Appelsiner og Citroner, Citronskaller, Appelsinskaller og Pomeransskaller i tør Tilstand eller henkogt. Friske Vindruer.

§ 7. Tørrede Frugter og Bær af enhver Art, saasom f. Eks. Svesker, Figen, Dadler, Rosiner, Korender o. l. — ikke henkogt med Sukker.

Af § 10. Pomeransnødder og Johannesbrød.

§ 11. Nødder af enhver Art undtagen Kokosnødder, kinesiske Jordnødder, Mandler, spiselige Kastanier og Pistacher.

§ 12. Sennep i tør Tilstand.

§ 13. Postejer; alle Slags Saucer, Tilsætninger og Ingredienser, f. Eks. tilberedt Sennep, Soya, Pickles; i hermetisk lukket Emballage indførte Kapers, Olivener, Grøntsager, Frugter i Eddike, Olie eller tilberedte paa anden Maade; Kød- og Peptonpræparater og Ekstrakter samt Madvarer (Konserves af enhver Art med Undtagelse af særlig nævnte).

§ 14. Alle Slags spiselige Svampe, friske, tørrede, henkogte eller paa anden Maade tilberedte.

§ 21, Punkt 2 og 3. Skaaret Røgtobak, revet Snustobak, Tobak af enhver Art i Ruller, Skiver og Karotter; Tobak i Form af Cigarer; Tobak indrullet i Tobaksblade; Cigaretter.

§ 24. Konditorsager og tilberedte Frugter og Bær: Konfekter, Syltetøj, Gelétabletter, Gelé, Frugtpulvere og Frugttabletter med Sukker; Frugter i Likører, Rom eller Cognac; Chokolade. Frugt- og Bærmarmelade; tyrkisk Konfekt, kaldet Rachat-Lukum; Halvá og Tschurtschkhela; Frugter og Bær i Saft, Frugt- og Bærsafter og Siruper af enhver Art, Honning- og Peberkager, Bagværk.

Indforselstilladte er: Revet Kakao med eller uden Sukker, kondenseret Mælk, Mælkepulver med eller uden Sukker og Meloblater til medicinsk Brug.

§ 26. Humle og Humleekstrakt.

§ 27. Arrac, Rom, fransk Brændevin (Druebrændevin), Kognak, Slivovits, Kirschwasser, Gin, Whisky, Vinspiritus og Kornspiritus, rectificeret og urectificeret af enhver Styrkegrad, samt denatureret Spiritus, Tafiae (Brændevin af Sukkerrør), Armagnac, Ætere til medicinsk Brug, Udtræk, Frugtessenser med Tilsætning af Spiritus, Spiritus bestemt til Forbrænding med Tilsætning af Sæbe, i fast Tilstand; Likører.

§ 28. Drue-, Bær- og Frugtvine af enhver Art.

§ 29. Mjød, Porter og Øl af enhver Art.

§ 31. Eddike af enhver Art.

§ 32. Mineralvande, naturlige og kunstige, med Undtagelse af medicinske Mineralvande, naturlige og kunstige.

§ 33, Anm. 2. Rectificeret Bordsalt, emballeret til Detailsalg.

§ 35. Ost.

§ 37, Punkt 1, Lit. A, og Punkt 2. Frisk Fisk, Pighvar, Tunge og Forel, enhver Art af marineret Fisk, Fiskekonserves og Fiskefars samt Kaviar.

§ 38. Østers, Hummer, Snegle, Blæksprutter o. l., friske, saltede, tørrede eller marinerede.

§ 46, Punkt 1. Forarbejdet Menneskehaar.

§ 47. Dun og Fjer.

Af § 55, Punkt 2 og 4 og Anm. Smaa og store lakerede Skind og Affald heraf.

§ 56, Punkt 1, Punkt 5, Lit. A. og Anm. Skind af Havodder, sort og brun Ræv, Stinkdyr, Sobel, Maar, Ilder, Blaaræv og plukket Søbjørn. Pelsværk af enhver Art i forarbejdet eller farvet Stand; ligeledes Haler af Bisamrotte og Egern, forarbejdet og uforarbejdet.

§ 57, Punkt 2 og 3 med Anm. og Punkt 5. Damefodtøj af Silketøj og Chevreau i færdig eller delvis færdig Tilstand; Skindhandsker af enhver Art; Tasker af Læder, Punge, Portemonnæer, Cigar- og Cigaretfoderaler og Lommebøger; Arbejder af Vaskeskind, Glacé, Safian og Pergament, undtagen Fodtøj og Læder- og Skindarbejder til kirurgiske Instrumenter. Tilskaarne, men ikke syede Handsker. Kuffert- og Læderarbejder med Undtagelse af de ovenfor nævnte. Jægerudstyr af Læder, svære, Jute og Hampestoffer; Noterbøger og Dokumentmapper af Læder; Forarbejder af Læder til Bogbind; alle ikke særlig nævnte Læderarbejder, selv om de er udstyrede med Dele af Metal eller andet Materiale.

§ 61, Punkt 3 og Anm. 1 og 2, Punkt 4 og Punkt 5 med Anm. Træskærerarbejder; Snedker- og Drejerarbejde udstyret med kunstnerisk Maling, forgyldt, forsølvet eller bronceret eller med forgyldte, forsølvede eller broncerede Forsiringer. Alle Slags Arbejder af Filt, pillet Værk, presset Papir (Papier-maché) og Stenpap med Undtagelse af de i § 177, Punkt 3 nævnte Papir- og Kartonvarer med Forsiringer, f. Eks. med Forgyldning, Forsølvning, Broncering, Presning, Trykning, Udhugning (Papirblonder), Mønstre, Tegninger, Billeder o. l. Konvolutter, Blomster, Shabloner til Tegninger, Lampeskærme m. m., forsaavidt disse Varer ikke kan henføres til Gruppen: Galanterivarer. Forskellige Kompositionsstoffer uden Metal; Trævarer, som er stemplede, pressede, prydede med Udbrænding og kunstnerisk Behandling, endvidere Trævarer overtrukne med Alabast og belagt med Reliefarbejde. Spejlrammer, som ikke kan skilles fra Spejlet, naar dette er over 50 Kv.-Verschok stort (1 Verschok = 19,76 Kv.-Centimeter); Rammer indført sammen med toldfri Billeder. Snedker-, Drejer- og Træskærerarbejder med Forsiringer af Kobber og Kobberlegeringer og af andre Materialer med Inkrustationer eller Indfatninger af Træ (Parketstaver undtagne), Staal, Kobber, Perlemor, Elfenben, Skildpadde o. l. (til Forsiring af Kobber og Legeringer henregnes ikke Haandtag, Ringe, Nagler, Fødder, Hjul o. l.). Træarbejder med Betræk eller Paalimning af Læder eller Stof; Træartikler med Fletværk.

§ 62, Punkt 6. Friske eller tørrede afskaarne Blomster og Blade, selv om de er farvede; Blomster, Blade og andre Plantedele i Form af Buketter og Kranse.

§ 64, Punkt 2 og 3. Kurvemagerarbejder og flettede Arbejder af Plantemateriale: Kurve af enhver Art med Undtagelse af simple Kurve til Linned, Klæder og Emballage og Transport af forskellige Varer, forarbejdede af Spaan, Træværk o. l.; Fodtæpper, Gulvmaatter af groft, ikke flækket Materiale, Bastmaatter, simple Koste; flettede Baand af Halm, Spaan og Stængler, selv om der er tilsat Haar, Bomuld, Hør eller Hamp; alt Slags flettet Arbejde af flækkede Vidier, Græs, Halm, Palmeblade, Spaaner (undtagen særlig nævnte Artikler hørende til Have- og Stueudstyr og Dele af saadant, f. Eks. Møbler, Rammer, Vaser, Blomsterkurve, Lysthuse, Vognkasser o. l., malede og umalede, uden og med Forsiring med simpelt Materiale).

§ 67. Ædelstene og Halvædelstene, naturlige og kunstige, eftergjorte i uforarbejdet Stand eller slebne; ægte og kunstige Perler, løse og paa Traad; Granater; ægte og kunstige Koraller, ikke forarbejdede, ligeledes gennemhullede paa Traad, i Bundter og med Indskæringer eller med Graveringer.

§ 70, Punkt 1. Stenarbejder af enhver Art (uden Ædel- og Halvædelstene). Endvidere Gibs og Alabast i Form af Billedhuggerarbejde, skaaret eller drejet Arbejde, selv i poleret Stand.

§ 73, Punkt 4. Glaserede Lerfliser til Beklædning af Vægge, af Masser af enhver Farve, glatte og med Reliefforsiringer.

§ 74, Punkt 3 og af Punkt 4, Lit. B. Terrakotta-Ornamenter, Karyatider, Medailloner, Buster, Statuer o. l. Genstande til Dekoration af Bygninger og Værelser, selv om de er dekorerede med Lakfarver og Forgyldning. Køkkentøj og ikke særlig nævnte Pottemagerarbejder af simple Lersorter, selv om de er glaserede, naar de er forsynet med Forsiringer eller Maler- og Billedhuggerarbejde.

§ 75, Punkt 2 og 3. Fajancevarer med ensfarvede Mønstre, Forsiringer, Rande og Kanter; Fajancevarer, kunstnerisk malede, forgyldte og med forskelligt farvede Mønstre.

§ 76, Punkt 2 og 3. Porcellænsservicer med kunstig Maling eller med malede og forgyldte Mønstre, Arabesker, Blomster o. l. Porcellæns- og Biskuitgenstande til Dekoration af Værelser, hvide og ensfarvede, men uden Kunstmaling, uden Forgyldning og uden Forsiring af Kobber og Kobberlegeringer. Porcellæns- og Biskuitgenstande til Dekoration af Værelser, f. Eks. Vaser, Statuetter og lignende Genstande med Kunstmaling, Forgyldning og Forsiringer af Kobber og Kobberlegeringer, kunstige Blomster af Porcellæn og Fajance o. l., Imitationer af Planter og Plantearbejder, f. Eks. Kranse, Buketter o. l. om end med Dele af andet Materiale.

§ 77, Punkt 4, Litra B., Punkt 5 og Punkt 7, Litra A. Glasvarer undtagen særlig nævnte af farvet Glas (farvet i selve Massen), tofarvet (med farvet Overtræk), mælkefarvet, matteret, furet, Flaskeglas, craqueleret Glas, Isglas, forsaavidt disse Varer er slebne, polerede eller facetterede. Glasvarer undtagen særlig nævnte af enhver Slags Glas med dekorativt Arbejde, f. Eks. med ætsede eller tegnede Mønstre, Kunstmaling, Emaille, Forgyldning, Forsølvning, Forsiringer af

Kobber og Kobberlegeringer og andet Materiale. Glasvarer undtagen særlig nævnte af hvidt eller halvhvidt Glas eller anderledes farvet Glas af enhver Art, samt andre af de foregaaende nævnte Glasvarer, naar de er forsynede med andet Materiale, selv om dette ikke tilsigter Forsiring. Glasuld, Glasstoffer og Varer forfærdigede heraf. Glasvinduer indfattet i Bly, Kobber o. l. Indfatninger. Glasvinduer med Malerier eller anden Forsiring.

§ 78, Punkt 3. Forarbejdet Spejlglas, matteret, slebet og poleret. Glas i Tavler, ikke stobt, polerede, forsaavidt Glasset er folieret og forsynet med dekorativt Arbejde eller andre Forsiringer og Kunstmaling.

§ 119, Punkt 1 og 2. Kosmetiske Midler og vellugtende Stoffer; hvid Sminke, rod Sminke; Forbindelser til Haarfarvning, som ikke indeholder Spiritus; Rogelseslys og ikke særlig nævnte kosmetiske Varer med Undtagelse af vellugtende krystalliske Stoffer; alle Slags Parfumeri- og kosmetiske Varer, som indeholder Spiritus, f. Eks. Parfumer, vellugtende Vande, Elixirer o. l.; ligeledes Pomade. Heraf undtages Pomade i Beholdere, der sammen med Varen vejer mindst 10 russiske Pund.

§ 120, Punkt 1. Toiletsæbe i flydende og fast Form og som Pulver.

§ 148, Punkt 2, 4, 6, 7 og 8. Guldarbejder af enhver Art. Guldsmedearbejder uden eller med Stene af enhver Art, saavel ægte som kunstige eller med Perler o. l. Solvarbejder af enhver Art, ogsaa forgyldte. Sølvsmedearbejder af enhver Art med eller uden Forgyldning og med alle Slags Stene, saavel ægte som kunstige eller med Perler o. l. Vævede Stoffer og Baand af Guld, Solv, Flitterguld og Flittersølv, trukket og spundet Guld og Solv. Trukket og spundet Flitterguld- og Solv- og Solvpladetraad, Pailletter o. l. Prydelser. Platin i Baand, Traad og Plader samt Platinarbejder af enhver Art med Undtagelse af Platinskaale o. l. til Laboratoriebrug.

§ 149, Punkt 3 og 4. Arbejder af Kobber, Kobberlegeringer og andre uædle Metaller og Metallegeringer, forsaavidt disse Arbejder er forsynede med Relieffor-siringer eller graverede Forsiringer (undtagen stansede), saavel helt færdige som ikke helt færdige, samlede eller i adskilte Dele, ligeledes Ornamenter, Karyatider, Medailloner, Buster, Statuer o. l. Arbejder af Kobber, Kobberlegeringer m. m. som ovenfor nævnt samt andre Arbejder af de samme Materialer, forsaavidt de er forgyldte eller forsolvede eller i Forbindelse med kostbare Metaller. Endvidere forsolvede og forgyldte Metaller i Plader eller Traad.

§ 158, Punkt 2 med Anmærkning. Knivvarer af enhver Art, udstyret med simple Materialer, fremstillet af smedeligt Stobejern, Smedejern, Staal, Kobber, Kobberlegeringer og andre uædle Metaller og Metallegeringer, endvidere Sakse, Smaatænger, forsynet saavel med glatte som med takkede Blade, Knivsblade og Gafler uden Skafter, saavel halvfærdige som færdige, forsaavidt de her nævnte Varer er forgyldte eller forsolvede eller forsynede med forgyldt eller forsolvet Udstyr af Plet, Skildpadde, Perlemor, Elfenben og Mammutben, eller naar disse Materialer, deriblandt ogsaa Guld og Solv, som Forsiringer udgør en Del af simple Materialers Udstyr.

§ 170, Anm. Briller, Lorgnetter og Dobbeltkikkerter i Guld, Solv eller Platinindfatning af Perlemor, Skildpadde, Elfenben o. l. med Forsiringer af Emaille med Forgyldning eller med Forsolvning.

§ 171, Punkt 2. Guldlommeure.

§ 172, Punkt 1, 2, 3 og 4. Flygler, ikke-transportable Orgler af enhver Art. Opretstaaende Klaverer. Transportable Orgler, Orgel-Harmoniums, Lirekasser, Harper. Alle Slags ikke særlig nævnte Musikinstrumenter med Undtagelse af Tilbehor til Musikinstrumenter, naar det indfores for sig selv. Metronomer, Stemmegafler o. s. v.

§ 173, Punkt 1 og 2 og Anm. Vogne og Koretojer, saasom Kareter, firsædede Ekvipager, Char-à-bancer, Faetoner, Cabrioletter, Cabs, Drosker, Kaner. Flade Vogne paa Fjedre, Brancardvogne. Herfra undtages Transportvogne. — Vogne som ovenfor nævnt monterede med Tapetsererarbejder.

§ 177, Punkt 2, Litra D, og delvis Punkt 4. Tapetpapir og Bordurer (Friser) samt Arbejder af Pap.

§ 189. Bomuldsflojl, Bomuldsplyds og Baand af Bomuldsplyds, om end mønstrede.

§ 195. Vævede Torklæder og Stoffer af Silke, deriblandt Foulard, Silkebaand, Silkebændler, Tyll, Kutnia og Schamaladja (heraf undtages Gaze til Sigter), Flojl, Plyds og Cheniller af enhver Art af Silke og Halvsilke.

§ 196. Foulard af Silke, paatrykt eller presset paa Lærred i hele Stykker eller som Torklæder.

§ 197. Vævede Torklæder, Stoffer, Baand og Bændler af Halvsilke, Vokslærred og Voksdug af Silke.

§ 200. Filt og Filtstoffer af enhver Art. Ikke særlig nævnte Varer forfærdigede ved Udskæring af Filt. Vævede Uldstoffer, ikke særlig nævnte, forsaavidt de ovennævnte Varer er trykte.

§ 203. Gulvtæpper af Uld af enhver Art med Undtagelse af Uldrending til Gulvtæpper med paatrykte Tegninger.

§ 205, Punkt 1, Litra A og B, og Punkt 2. Trikotagevarer af Silke og Halvsilke. Possementmagersnore og Baand, Agramaner, Frynser, Kvaster, Besætning og andre flettede Arbejder af Silke, Halvsilke og af enhver anden Art.

§ 206. Tyll i hele eller afskaarne Stykker af enhver Art.

§ 207. Kniplinger og Kniplingsarbejder af enhver Art.

§ 208. Broderier og vævede Stoffer samt Tyll med Broderi af enhver Art.

§ 209. Linned og Dragter i hel- eller halvfærdig Stand: Linned og Underbeklædning af Bomuld-, Hør- og Uldstoffer (vævede af enhver Art), mærkede, men uden nogen som helst anden Pynt eller Udstyrelse. Linned af enhver Art udstyret med Kniplinger, Mellemværk o. l., ligeledes broderet Linned. Herreklæder med eller uden Udstyr af Bomuld, Horlærred og Hampstoffer, af Uldstoffer og andre Stoffer. Dame- og Borneklæder og andre Beklædningsgenstande af alle Slags Stoffer. Damehatte og andre Hovedprydelser af enhver Art, udstyret med Baand, Blomster, Fjer o. l.

§ 183—209. Fælles Anmærkninger. Hvis der i de i

disse Paragrafer nævnte Garnstoffer, Tekstilstoffer og Manufakturvarer af enhver Art forefindes en Tilsætning af Silke, Guld, Solv, Platina eller Flitterguld, er Indførslen af alle disse Varer forbudt.

§ 210, Anm. 1 og 2. Pyntede Damehatte; Huer med Pelsværkskantning og Pelshuer.

§ 211, Punkt 1 og 2 og Anm. Paraplyer, Parasoller af enhver Art betrukne med Silke, Halvsilke eller andre Stoffer.

§ 213. Fjer til Pynt og kunstige Blomster, alle Slags.

§ 214. Glasperler, forlorent Perlemor, falske Perler af Metal og andre simple Materialer og Arbejder deraf.

§ 215. Galanteri- og Toiletartikler, hele og adskilte i Dele; Legetoj for Born.

Fra Biblioteket.

Katalog over Biblioteket faas for 2 Kroner. Hovedtillæg (1910—16) for 1 Kr. 25 Øre.

Folgende Bøger er indgaaede i Biblioteket:

9d. Bidrag til dansk Haandværkerundervisnings Historie. Udg. af »Foreningen af tekniske Skoler i Danmark« ved dens 25-aarige Bestaaen. Red. af M. Rasmussen, Odense. 1916. 507 S.

9d. Miller, W. Meisterprüfungen für das Baugewerbe, Maurer, Zimmerer, Steinmetze. Hann. 1906. 91 S. Tvl.

27. Fürstenau, R. Die Technik der Röntgenapparate. Hannover [u. A.]. 171 S.

34b. Hahn, H. Grundriss der Chemie für Techniker. 1. Anorganische Chemie. Hann. 1909. 193 S.

42. Brauer, R. Die Grundzüge der praktischen Hydrographie. Hann. 1907. 233 S.

49. Barthel, Chr. Mikroorganismerna i lantbrukets och industriens tjänst. Stockh. 1916. 281 S.

49. Orla-Jensen. Mælkeribakteriologi. 2. Udg. 1916. 144 S.

52. Hohlenberg, J. E. Yoga i dens Betydning for Europa. Kbh. 1916. 174 S.

56. Holitscher, A. Gewerbliche Gesundheitslehre. Hann. 1907. 173 S.

58. [Brauer, R. Hydrographie. 1907]. Grp. 42.

58. Reich, A. Reinigung und Beseitigung der Abwässer. Lpz. 1907. 139 S. Tvl.

58. Rottmann, W. Die Untersuchung und Verbesserung der Wassers für alle Zwecke. Hann. 1907. 160 S. Tvl.

58. Vogt, G. Die Wäscherei im Klein-Neben- und Grossbetrieb. Hann. 1907. 152 S.

59. Koschmieder, H. Die Müllbeseitigung. Hann. 1907. 70 S.

64. Weil, L. Die Herstellung pharmazeutischer Präparate. Lpz. 1907. 87 S.

70. Technisches Hilfsbuch herausg. v. Schuchardt u. Schütte. 3. Aufl. Berl. 1916. (11) 396 S.

79. Reichelt, A. Die Prüfung der Konstruktionsstoffe für den Maschinenbau. Hann. 1909. 233 S.

82. Cremer, Chr. Der Monteur. Prakt. Unterrichts-, Nachschlage- und Handbuch für Maschinenbauer. 4. Aufl., bearb. v. E. Immerschitt u. t. Koenigswerther. Hann. 1908. 569 S.

83. Howe, Ch. B. Mechanical drafting. New York 1916. (10) 147 S.

86d. Rasmussen, A. Kortfattet Skibsmotorlære. Kbh. 1916. 107 S.

86f. Dubbel, H. Die Steuerungen der Dampfmaschinen. Berl. 1913. 341 S.

87. Koch, P. Untersuchung der Dampferzeugungsanlagen auf ihre Wirtschaftlichkeit und Vorschläge zur deren Erhöhung. Hann. 1907. 173 S.

87. Branss, E. Handbuch zur Berechnung der Feuerungen, Dampfkessel, Vorwärmer, Überhitzer u. s. w. 4. Aufl. Hann. 1908. 106 S.

88. Neumann, H. Die Verbrennungskraftmaschinen in der Praxis. 2. Aufl. Lpz. 1913. (11) 368 S.

88. Neumann, H. Die Motoren für Gas und flüssige Brennstoffe. Lpz. 1914. 78 S.

90 Wettich, H. Hebezeuge. 2. Ausg. Lpz. [u. A.]. 325 S. Tvl.

90. Ehrhardt, E. Hebemaschinen und Transporteimittel im Fabrikbetriebe und bei Montagen. Hann. 1907. 279 S.

96. Rost, F. Tiefbohrtechnik. Hann. 1908. 109 S.

99. Kall, G. Brücken aus Eisen. Lpz. 1914. 96 S.

102. Friedländer, L. Feld- und Industriebahnen. Hann. 1908. 120 S.

104. [Brauer, R. Hydrographie]. Grp. 42.

110. Miller, W. Die Vermessungskunde. 3. Aufl. Hann. 1910. (11) 256 S.

114. Pohe, H. Die Montage elektrischer Licht und Kraftanlagen. 5. Aufl. Lpz. 1915. 190 S.

114. Laudien, K. Die Elektroteknik. 3. Aufl. Lpz. 1916. 339 S.

115. Stern, P. Die Revision elektrischer Starkstromanlagen. Lpz. 231 S. Tvl.

115. Greiner, W. Die Transmissionen. Lpz. 1907. 252 S. Tvl.

115. Stadelmann, E. Der Schalttafelwärter. Hann. 1907. 167 S.

115. Stern, P. Die Isolationsmessung und Fehlerortsbestimmung in elektrischen Starkstromanlagen. 2. Aufl. Lpz. 1915. 136 S.

116. Bondi, V. Ruhende Umformer (Transformatoren). Hann. 1908. 144 S.

116. Schulz, E. Krankheiten elektrischer Maschinen. 3. Aufl. Hann. 1911. 88 S.

116. Weickert, F. Prüfung elektrischer Maschinen und Transformatoren. Lpz. 1907. 119 S.

118. Weickert, F. Berechnung elektrischer Leitungsquerschnitte. 2. Aufl. Lpz. 1913. 48 S. (Tvl.).

122. Ertel, A. Handbuch für den Bau und die Instandhaltung der Oberleitungsanlagen elektrischer Bahnen. Hann. 1907. 336 S. (Tvl.).

127. Arnfred, J. Th. Elektriciteten i Landbrugets Tjeneste. Kbh. 1916. 120 S.

127. Bohnenstengel, E. Die Elektrizität auf den Dampfschiffen. 3. Aufl. Hann. 1907. 124 S.

129a. Machinery's mechanical library. I—X. New York 1915—16. (10 Vol.).
1. Turning and boring.
2. Planing and nulling.
3. Drilling practice and jig design.
4. Advanced grinding practice.

5. Modern toolmaking methods.
6. Diemaking and diedesign.
7. Tools, chucks and fixtures.
8. Heat treatment of steel.
9. Spur and bevel gearing.
10. Spiral and worm gearing.

129b. Georgi, F., u. A. Schubert. Die Technik der Stanzerei, das Pressen, Ziehen und Prägen der Metalle. Lpz. [u. A.]. 216 S. (Tvl.).
129b. Preger, E. Die Bearbeitung der Metalle in Maschinenfabriken durch Giessen, Schmieden, Schweisen, Härten und Tempern. 2. Aufl. Lpz. 1913. 355 S.
129b. Stier, Th. Planmässige Einführung in die Metallbearbeitung. Lpz. 1914. (24) 207 S.
129b. Lichte, H. F. Das Roheisen und seine Darstellung durch den Hochofenbetrieb. Lpz. 1907. 308 S.
129b. Buchner, G. Hilfsbuch für Metalltechniker. 2. Aufl. Berl. 1916. 602 S.
129c. Bottler, M. Harze und Harzeindustrie. Hann. 1907. 291 S.
130e. Stolzenwald. Zinkgewinnung. Hann. 1907. 88 S.
130h. Hillig, H. Technische Anstriche. Lpz. 1907. 251 S.
132. Lots, R. Fabrikbauten. Lpz. 1907. 240 S.
132. Michel, P. Wärme und Kälteschutz. Hann. 1907. 104 S.
133. Bender, O. Feuerungswesen. Hann. 1907. 263 S.
133. [Brauss Handb. der Feuerungen, Dampfkessel u. s. w. 1908]. Grp. 87.
133. Dosch, A. Die Feuerungen der Dampfkessel. Hann. 1907. 168 S.
135. Georgi, F., u. A. Schubert. Der Schnitte- und Stanzenbau, seine Hilfsmaschinen und Einrichtungen. Lpz. 1913. 189 S.
139. Dittmarsch, A. Grubenausbau. Lpz. [u. A.]. 155 S.
139. Freise, F. Aufbereitung von Erzen und Kohle. Lpz. 1908. 206 S.
141. Georgi, F., u. A. Schubert. Die Blechbearbeitungs Technik. Das Schneiden, Lochen (Perforieren), Biegen, Falzen, Pressen, Ziehen und Prägen der Metalle, ihre Hilfsmaschinen und Werkzeuge. Lpz. 1913. 160 S. (Tvl.).
147. Hausbrand, E. Hilfsbuch für den Apparatenbau. 2. Aufl. Berl. 1909. 117 S.
149. Poppe, J. H. M. Vækkeren eller Opfindelse formedelst ethvert Lommeuhr at vaagnes. Overs. v. J. Müller. Kbh. 1812. 31 S. (Tvl.).
150. Beitse-Bog. Beskrivelse over adskillige Sorter Træfarveri tilligemed Anvisning til at udskære og skattere Figurer og Blomster. 3. Opl. Kbh. [u. A.]. 51 S.
150. Gayer, S. Die Holzarten und ihre Verwendung in der Technik. Hannover [u. A.]. 300 S.
150. Schultz, F. Technik der Färbe- und Vollendungsarbeiten. Hann. 1909. 136 S.
151. Schultz, F. Das Drechslerbuch. Hann. 1908. 264 S.
152c. Häntzschel-Clairmont, W. Die Praxis der Modelltischlerei. Hann. 1908. 184 S.
153d. Schrader, F. Der Treppenbau. Hann. 1908. 126 S.
158. Moye, A. Die Gewinnung und die Verwendung des Gipses. Hann. 1907. 142 S.
159b. Fernisse-Bog. Practiske Anvisninger til Fernisser, til Malerier, Forgyldning, Lakering og Bronzering. Overs. af M. Hallager. Kbh. 1799. (20) 200 S.
160. Krönlein, H. Die Lederfabrikation. Hannover [u. A.]. 206 S.
161. Tapetsereren. Vejledning . . . tapetsere paa god og billig Maade. Overs. v. P. I. Martin. Kbh. 1812. 24 S.
162. Plucknett, F. Boot- and shoemanufacture. Lond. 1916. (14) 322 S.
164. Anvisning til at forfærdige kunstige Blomster af Tojsorter, Straa og Fiskeben samt engelske Straahatte og Straafletninger. Overs. af H. C. Lund. Kbh. 1827. 77 S. Tvl.
169h. Schrott, P. R. v. Leitfaden für Kinooperateure und Kinobesitzer. 2. Aufl. Wien 1916. (15) 252 S.
170b. Olsen, F. Spinderokkene. Kbh. 1916. 64 S.
172. Mundorf, E. Die Appretur der Woll- und Halbwollwaren. Lpz. 1912. 82 S.
172. Zänker, W. Die Färberei. Lpz. 1913. 233 S.
172. En dansk Farvebog om at farve Ulden, Silke og Linned tilligemed Opskrift paa Blæk og om at aftage Pletter paa Toj. Kbh. 1768. 157 S.
172. Vang, C. Ny Farvebog. 2. Opl. Kbh. 1794. 104 S.
173. Schipmann, W. Aus der Praxis eines Glashüttenfachmanns. I—II. Hann. [u. A.]. (1 Vol.).
173. Freund, H. Die Ampullenfabrikation. Berl. 1916. 80 S.
176a. Pihl, O. Anviisning til at anlægge og drive Teglværk. Kbh. 1862. (16) 176 S. Tvl.
176a. Heim, M. Die Steingutfabrikation. Hannover [u. A.]. 174 S. (Tvl.).
176b. Ricke, R. Das Porzellan. Hannover [1910]. 191 S.
177. Koschmieder, H. Die Erzeugung und Verwendung des Steinkohlengases. Lpz. 1906. 230 S.
177. Scheel, K. Das Acetylen. Hann. 1907. 74 S.
178. Fruse, W. Die Asphalt und Teerindustrie. Hann. 1908. 374 S.
180. Baumgartner, F. Mühlen- und Speicherbau. Hann. 1906. 132 S.
180. Baumgartner, F. Die Müllerei. Hann. 1907. 101 S.
180. Wolff, G. Bäckerei. Hann. 1907. 147 S.
180. Mourier. Om Brod og Brødbagning. Kbh. 1821. 234 S. Tvl.
182. Uldall, W. A. Anvisning til at anvende Spolen eller Bærmen til Paasæt i Brændevinsbrænderierne i Stedet for Øl. Kbh. 1810. 8 S. Tvl.
182. Simon, J. C. Aquavitters og Liqueurers Destillering, Essentsers og Tinkturers Forfærdigelse, Brændevinsbrænding og Anvisning til at brygge Eddike. Kbh. 1795. 246 S. Tvl.
182. Simon, J. C. Haandbog for Brændevinsbrændere og Destillatorer. Kbh. 1799. 86 S. (Indb. i et Bd.).
183b. Chodounsky, F. Die Bierbrauerei. Hannover. 253 S.
183b. Weinwurm, E. Betriebsstörungen in der Malzfabrikation und Bierbrauerei sowie deren Behebung. Hannover 1911. 154 S.
185. Eger, E. Seifenindustrie. Hann. 1907. 171 S.
185. Larcher, M. Parfümerien. Lpz. 1908. 134 S.
185. Thiele, L. Die Fabrikation von Leim und Gelatine. Lpz. 1907. 158 S. Tvl.

200. Schwarzer, H. Betrieb und Wartung der Dreschapparate. Hann. 1909. 135 S.
200. Wrobel, E. Landwirtschaftliche Maschinen und Geräthe. Hann. 1907. 218 S.
202. [Orla-Jensen. Mælkebakteriologi. 1916]. Grp. 49.
215. Langer, K. Die Feuersicherheit in Kohlenbergwerken. Hann. 1907. 111 S.
232. Spejlet. Historisk dansk Presseudstilling. Juli—August 1902. Kbh. 1902. 190 S.
234. The studio General index Volumes 1—21 & 22—42. Lond. [u. A.]. (2 Vol.).

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Toldindtægterne.

Ifølge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i Decbr. Maaned 1916 i Sammenligning med 1915 udgjort som følger:

	1916 Kr.	1915 Kr.
Indførselstold	1,745,000	1,614,000
Sukkerafgift	÷ 8,000	÷ 31,000
Spiritusafgift	503,000	472,000
Ølskat	689,000	593,000
Stempelafgift af Cigaretter	109,000	100,000
Andre Indtægter	46,000	50,000
Tilsammen	3,084,000	2,798,000

I Maanederne April—Decbr. i indeværende Finansaar udgjorde Indtægterne i Sammenligning med de tilsvarende Maaneder forrige Finansaar:

	1916	1915
Indførselstold	31,801,000	27,185,000
Sukkerafgift	4,510,000	3,977,000
Spiritusafgift	5,028,000	5,115,000
Ølskat	7,299,000	6,931,000
Stempelafgift af Cigaretter	1,057,000	826,000
Andre Indtægter	766,000	722,000
Tilsammen	50,461,000	44,756,000

Asbest i Nordsverige.

I Sverige og Norge har der hidtil eksisteret Asbestforekomster, som er blevne udnyttede til Tróds for, at Asbesten var af saa daarlig Kvalitet, at den kun kunde anvendes til Pulver. Nu har man i Juckasjärvi i Nordsverige opdaget Asbestlejer, hvor Asbesten viser sig at være af en hidtil ukendt god Kvalitet. Man har allerede forberedende Arbejder i Gang for at udvinde Asbesten efter moderne Principper.

Foranstaltninger til Fremme af den spanske Industri.

I Spanien er nylig forelagt Parlamentet, Cortes, et Lovforslag til Fremme af Industrien. Der foreslaas forskellige Lettelser og direkte Understøttelse særlig for følgende Industrigrene: Skibsbygning, Kulproduktion, Jern- og Staalindustri, Kobber-, Zink- og Messingindustri, Tilvirkning af visse Jernvarer, som hidtil ikke har fundet Sted i Spanien, Forædlingsindustrier af spanske Landbrugsprodukter, Tilvirkning af Godningsstoffer, af Landbrugsmaskiner, af elektriske Maskiner og elektriske Artikler, videnskabelige Instrumenter samt Udvikling af den kemiske Industri særlig Farvestofindustrien. Hertil kommer Foranstaltninger til Fremme af Eksporten af Kvæg, Frugt og Vin samt Foranstaltninger til Udnyttelse af Landets Vandkraft.

Statshjælpen ydes i tre Former:

1) Offentlig Støtte, uden direkte finansielt Tilskud, som Fritagelse for Stempelafgifter og visse Skatter, Henstand med Betaling af Skatter under de første 5 Aar af en ny Industris Arbejde, toldfri Indførsel i 15 Aar af Raamaterialer, som ikke kan fremskaffes i Indlandet, Fritagelse for Eksporttold i 5 Aar o. s. v.

2) Direkte Statslaan, der kan bevilges til et Beløb af indtil 50 pCt. af den for den nye Industri nødvendige Kapital, og skal gælde for et Tidsrum af 10 Aar for allerede eksisterende industrielle Foretagender samt 15 Aar for Nydannelser. Renten skal udgøre 5 pCt.

3) Garantering af en Minimumsrente af Kapital anbragt i Foretagender af særlig nationaløkonomisk Betydning. En aarlig Bevilling af 10 Mill. Pesetas foreslaas for dette Formaal. Renten maa dog ikke overstige 5 pCt. og garanteres for et Tidsrum af højst 15 Aar.

De neutrale Handelsflaader under Krigen.

Lloyds Office i London har nylig offentliggjort en Fortegnelse visende Handelstonnagens Størrelse pr. Juni Maaned 1916 i de forskellige neutrale søfarende Nationer, hvori dog kun er medtaget Fartøjer paa mere end 100 Reg.-Tons. Til Sammenligning er anført de tilsvarende Tal for Aar 1914.

	Juni 1914.		Juni 1916.	
	Ant. Fart.	Br.-Reg.-Ts.	Ant. Fart.	Br.-Reg.-Ts.
De Forenede Stater	1,697	4,330,078	1,904	5,116,215
Brasilien	395	307,607	377	290,637
Argentina	244	188,892	238	181,929
Danmark	576	770,430	589	797,371
Holland	709	1,471,710	697	1,486,368
Grækenland	407	820,861	361	717,045
Japan	1,103	1,708,386	1,151	1,847,453
Norge	1,656	1,957,353	1,795	2,263,900
Spanien	589	883,926	552	815,166
Sverige	1,088	1,015,361	1,037	926,650

Tyskerne i den nære Orient.

Foruden de militære Operationer paa Balkan faar Tyskerne ogsaa Tid til at organisere og udnytte de besatte Landsdele samt Lilleasien. Allerede i adskillige Maaneder har man drevet et energisk Arbejde for at opdyrke de frugtbare Jordstrækninger i Lilleasien. Talrige Landbrugsmaskiner af alle Slags er sendt derned fulgt af Ingeniører og Agronomer fra Tyskland og Østrig. Det er hidtil særlig to Landsdele, som har samlet Interessen om sig, nemlig Provinsen Adama, hvor Bomuldsdyrkning foregaar, og de anatolske Sletter, hvor Kornavl drives. Ogsaa forskellig Bjergværksvirksomhed er sat igang. Vigtig er saaledes Bearbejdningen af den tyrkiske Stats Kobbergruber i Lilleasien, hvis Udnyttelse hidtil har været stærkt forsømt. Foruden det lilleasiatiske Kobber faar Tyskerne imidlertid nu ogsaa Kobber fra serbiske Gruber, hvor-

fra ogsaa Raastoffer til Sprængstoftilvirkningen hentes, ligesom Bly, Antimon og Stenkul. Majsdyrkningen i Guvernementet Pojarewats er genoptaget med intensiv Drift, og herfra har allerede kunnet eksporteres 50 Mill. kg Majs til Bulgarien.

Det er intet Under, at Tyskerne sætter store Forhaabninger til et fremtidigt økonomisk Samarbejde med Balkan og Lilleasien, og at ogsaa store Planer udkastes for Udnyttelsen af Donau, som en vigtig Samfærdsels- og Eksportaare for den mellemevropæiske Magtgruppe.

Skibsbygning i De Forenede Stater.

Som bekendt har Skibsbygningsindustrien i De Forenede Stater længe været et mørkt Punkt i dette Lands industrielle Udvikling og har været medvirkende til, at De Forenede Stater set i Forhold til deres enorme Handelsomsætning har haft en ret ubetydelig Handelsflaade. De ekstraordinære Konjunkturer, Verdenskrigen har skabt, har bragt en afgørende Vending i disse Forhold, idet de amerikanske Værfter og alle Selskaber, der overhovedet har Chance for at fremstille Skibe, selv om dette aldrig før har hørt til deres Virksomhed, oversvømmes med Ordrer fra Evropa og ogsaa fra Amerika selv, idet de gældende Skibspriser nu har hjulpet de dyrt arbejdende amerikanske Værfter ud over alle Vanskeligheder. Resultatet af denne Udvikling, der iøvrigt er foregaaet med en Hurtighed, hvis Virkninger paa Værftarbejdets Kvalitet efter Fagfolks Mening ikke vil blive til Reklame for fremtidig amerikansk Skibsbygning, har nu af Handelsdepartementet i Washington kunnet fastslaas med den eftertragtede Triumf, at Bygningen af Handelsfartøjer paa amerikanske Værfter for første Gang i Landets Historie er næsten ligesaa stor som Nybygningstonnagen ved britiske Værfter, der jo til Gengæld ogsaa er stærkt ugunstigt paavirket af Krigen. Den 1. Oktober 1916 var under Bygning paa amerikanske Værfter 470 Staalskibe med en Bruttotonnage af 1,454,000 Ts. I Løbet af September Maaned 1916 er 19 Staalskibe med ialt ca. 47,000 Ts. leveret af amerikanske Værfter, medens i samme Maaned nye Kontrakter afsluttedes for Bygning af 47 Staalskibe paa ikke mindre end 209,000 Ts., hvoraf iøvrigt en stor Del for norsk Regning.

Japans Produktion af Raastoffer.

Det overalt brændende Problem om Fremskaffelse af Raastoffer til Industrierne og Udnyttelse til det yderste af Landets egne Hjælpemidler har i Japan givet sig Udslag i Nedsættelsen af en nationaløkonomisk Undersøgelseskommission, som har til Opgave at undersøge Spørgsmaalene om Landets nuværende og fremtidige Udviklingsmuligheder sigtende til den mest rationelle Udnyttelse af de til Raadighed staaende Kræfter. De specielle Undersøgelser angaaende Raastofforsyningen foreligger nu i en offentliggjort Betænkning. De deri nedlagte Grundtanker gaar ud paa, at Fremstillingen af Raastoffer bør udvikles saaledes, at Indførslen af Raastoffer, paa hvilke den japanske Industri særlig baseres, saa vidt muligt kan undgaas. Af Raastoffer, som Kommissionen anser for at være saa vigtige for Landets nationale Økonomi, at Produktionen heraf absolut maa fremmes i selve Landet, er bl. a. Raabomuld, Hamp, Træmasse og Vækster af Betydning særlig for Lakfernistilvirkningen.

Med Hensyn til Raabomuld fastslaas, at Korea er den Del af Riget, der egner sig bedst til Dyrkningen heraf, og man foreslaar Foranstaltninger til Fremme af denne, bl. a. ved at omdanne vandfattige Rismarker til Bomuldsplantager. Ogsaa de Staten tilhørende Ødemarker skal inddrages for Bomuldskultur, og Arealer anvendt til Soyabønnedyrkning, der væsentlig er gaaet til Eksport, foreslaas af nationale Grunde fremtidigt reserveret Bomuldsdyrkningen. Statshjælp hertil skal ydes. For at fremme Uldproduktionen maa Faareavlen begunstiges, og Staten bør gaa i Spidsen ved Oprettelse af særlige Faarefarme. Den fremtidige Faareavl skal særlig henlægges til de japanske Kolonier samt Manshuriet og Mongoliet. Med Hensyn til Produktionen af Hamp, Manillahamp og Hør, godtgør Betænkningen ligeledes den tvingende Nødvendighed af at løse disse Spørgsmaal, men uden dog at angive detaillerede Midler herfor. Derimod opfordres Regeringen paa det kraftigste til at fremme Træmassetilvirkningen, der allerede i de seneste Aar har været i rask Udvikling takket være privat Initiativ. Det er særlig Importen af den svenske og norske Træmasse, man vil til Livs, og Forslag til Udnyttelse af Landets egne Skove fremsættes med tilhørende Foranstaltninger til Lettelse af Tømmertransporten til Savværker og Træmassefabriker. Japans Forbrug af Træmasse var i 1915 60,000 Ts. mekanisk og 85,000 Ts. kemisk Træmasse. Medens den mekaniske Træmasse næsten fuldstændig forsynedes ved indenlandsk Produktion, hidrørte af den kemiske Træmasse ca. 60,000 Ts. fra Udlandet. Den af Krigen meget indskrænkede Træmassetilførsel og den enorme Prisstigning har stimuleret den indenlandske Træmassefabrikation. Store Kapitaler er anbragt i Sachalins Skove, og nye Fabriker er opført.

Iøvrigt er det selvfølgelig ligeledes Krigens Virkninger med tilhørende Mangel paa Tilførsler og Prisstigninger, der har afgivet Grundlaget for Optagelsen af den øvrige udvidede Raastoftilvirkning i Japan. Det for den japanske Lakindustri vigtigste Raastof, der vindes af særlige Træsorter, skal søges udvundet i forøget Grad ved Plantning af de herhenhørende Trøer, som bliver erhvervet særlig for det mindre Landbrug. Ogsaa hertil foreslaas Statshjælp baade til selve Dyrkningen, til Udvindingen af Safterne og den videre Fabrikation heraf.

Redaktion: **R. Berg** og **P. Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 11977, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 2 FEBRUAR 1917

Et Fællesudvalg for Erhvervene.

Handel, Industri, Landbrug og Skibsfart danner et Centralorgan.

Et nyt og betydningsfuldt Skridt er taget i Arbejdet for Sikringen af vort Samfunds økonomiske Liv under Krigen. De voksende Vanskeligheder for Opretholdelsen af Landets Varetilførsler har nemlig foranlediget Grosserersocietetets Komité og Industriraadet, der i Fællesskab administrerer de bestaaende Handelsoverenskomster, til at tage Initiativet til Dannelsen af et *Fællesudvalg for Handel, Industri, Landbrug og Skibsfart.*

Dette Udvalgs Opgave vil være at søge de begrænsede Tilførselsmuligheder udnyttet paa den Maade, som bedst stemmer med Samfundets Tarv, saavel for at opretholde Erhvervene i størst muligt Omfang som for at forsyne Befolkningen med de vigtigste Fornødenheder. Det er indlysende, at denne Opgaves rette Løsning i mange Tilfælde forudsætter Statsmagtens Medvirken og Forstaaelse, og man har derfor først henvendt sig til Regeringen for at indhente dennes Billigelse af det paatænkte Skridt. Efter at denne var givet og fornøden Tilslutning opnaaet fra Landbrug og Skibsfart, blev Udvalget konstitueret paa et Møde, der den 23. Februar afholdtes paa Børsen i Kjøbenhavn.

Udvalget fik derefter følgende Sammensætning:

For *Handelen:* Direktør for Privatbanken *C. C. Clausen,* Grosserer *Otto Petersen,* Grosserer *Th. Colding* og Grosserer *Axel Schmidt.*

For *Industrien:* Folketingsmand, Ingeniør *Alex. Foss,* Direktør *Max Ballin,* Fabrikant *C. F. Jarl* og Direktør *H. P. Prior.*

For *Landbruget:* Direktør *L. Broberg,* Folketingsmand *Niels Frederiksen,* Forstander *Th. Madsen Mygdal* og Landstingsmand, Forpagter *Chr. Sonne.*

For *Skibsfarten:* Direktør *A. O. Andersen,* Direktør *C. M. T. Cold,* Direktør *N. I. Høst* og Direktør *K. Reinhard.*

Til *Formand* valgtes Ingeniør *Alex. Foss* og til *Forretningsudvalget:* Ingeniør *Alex. Foss,* Direktør *A. O. Andersen,* Privatbankdirektør *C. C. Clausen* og Landstingsmand, Forpagter *Chr. Sonne.*

Udvalgets Adresse er: Erhvervenes Fællesudvalg, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B.

— —

Med det saaledes skabte Fællesorgan for vore førende Erhverv er man gaaet videre ad den Vej, der hidtil har vist sig heldig og betryggende baade indadtil og udadtil, nemlig Praktiseringen af vore krigsøkonomiske Forhold under Erhvervenes eget Initiativ med Statsmagtens Billigelse og Støtte. For at faa den fulde Styrke frem af dette System kræves indadtil i Erhvervene maalbevidst Organisation og frivillig Disciplin i Forstaaelse af Spørgsmaalenes Betydning, der maa lade alle Særinteresser underordne sig de almene Hensyn. I saa Henseende er det en Betryggelse, at et saadant Grundlag gennem de alt eksisterende Ordninger allerede er tilstede i stort Omfang, saaledes at man har Ret til at haabe, at de nye Foranstaltninger, der maatte nødvendiggøres, maa kunne regne med Tillid og Fasthed i Erhvervene.

Sverige under Krigen.

Handels- og ernæringspolitiske Problemer og Foranstaltninger.

De tre skandinaviske Lande, som under Verdenskrigen ved talrige Lejligheder har staaet sammen overfor Foranstaltninger fra de krigsførende Magters Side, der truede deres folkeretlige, navnlig kommercielle Rettigheder, viser indadtil ret skarpe Modsætninger i de Systemer, der efterhaanden er bygget op i krigsøkonomisk Henseende. Dette er ikke blot Tilfældigheder eller Følger af Landenes forskellige politiske og økonomiske Situation, men i ikke ringe Grad den direkte Følge af de forskellige Principper, der har været lagt til Grund for disse Systemers Opbygning. Et fælles Træk i alle tre Lande er den Omstændighed, at det tog nogen Tid, inden bestemte Retningslinier kunde fastlægges ud over dem, der fulgte af den overalt strengt opretholdte Neutralitetspolitik hos de respektive Regeringer. Dette var kun den naturlige Følge af, at alle de Problemer, der brød ind over de neutrale Landes økonomiske Liv, var saa fuldstændig nye og uventede. De Midler, som man i Krigens første Tid greb til rundt om i de skandinaviske Riger for at regulere de økonomiske Forhold, blev derfor af ret ensartet Karakter, der ikke krævede større Nydannelser i Statsforvaltningen. Først da Spørgsmaalet meldte sig om en egentlig Konsolidering af Krigsøkonomien, var det, at de principielle Forskelligheder i den fulgte Politik traadte klart frem. I saa Henseende er Sverige sikkert det skandinaviske Land, hvor Statsmagten har grebet dybest ind i Handel, Produktion og andre Samfundsfunktioner, og som Følge heraf ogsaa det, som frembyder det mest omfattende Organisationssystem.

Inden vi gaar over til at betragte de Forholdsregler, der overfor de herhenhørende Problemer er taget i Sverige, vil det være nyttigt at give et kort Overblik over de ydre Vilkaar for Sveriges Handel og øvrige økonomiske Forhold, der skabtes af Krigen, hvilke Vilkaar jo i saa mange Henseender har været fuldstændig ligelige for alle tre skandinaviske Stater.

Man havde ikke før Krigen ventet, at den neutrale Handel i en kommende Søkrig skulde blive saa ilde medtaget, som Tilfældet blev. Den anden Haager Konferences Arbejde for en international Priseret (1907) og Londonerdeklarationens detaillerede Regulering af Søfarten under Krig (1909) syntes at motivere en nogenlunde optimistisk Opfattelse for neutral Søfart og Handel. Ganske vist havde Storbritannien aldrig ratificeret Londonerdeklarationen, men af forskellige Grunde troede man dog, at dette Rige alligevel vilde overholde dennes Bestemmelser. Denne Forventning viste sig da ogsaa teoretisk at holde Stik, idet Londonerdeklarationen straks ved Krigens Begyndelse blev paaberaabt af næsten alle krigsførende Magter, medens den engelske Regering den 20. August 1914 bekendtgjorde, at Londonerdeklarationen med visse Modifikationer skulde være gældende for Storbritannien, som om den var ratificeret. De af de engelske Modifikationer, der senere skulde faa den største Indflydelse paa Søkrigens Udvikling, var en vis Stræben efter at ophæve Forskellen mellem absolut og betinget Kontrabande, som særlig fremtraadte i de skærpede Bestemmelser vedrørende Formodning om fjendtlig Destination med Hensyn til betinget Kontrabande. Den første engelske Kontrabandeliste holdt sig da ogsaa ret nær til Londonerdeklarationen; ligeledes Tysklands. Men efterhaanden som Krigen flyttedes over paa det økonomiske Omraade, og Søkrigen undergik en gennemgribende Forandring, blev talrige tidligere Forholdsregler forladt »som ikke mere stemmende med de faktiske Forhold« — og navnlig ikke med de krigsførendes Interesser —, og Slutningen af Aaret 1914 bød paa en Række uventede Foranstaltninger, ofte af den mest drakoniske Karakter, fra de krigsførendes Side, mødt med neutrale og ikke just meget virkningsfulde Protester.

Den første uventede Fare, der straks mødte Søfarten, var Minefaren. Det engelske Eksportforbud paa Stenkul ligesom Vanskeligheden ved at faa Kul fra Tyskland vakte yderligere Uro i Sverige. Det førstnævnte ophævedes dog allerede den 21. August, og efterhaanden kom ogsaa Kultilførslerne fra Tyskland atter igang. Snart blev det Kontrabandepolitiken, der blev den brændende, og som ikke mindst kom til at berøre Sveriges Interesser. Den 21. September overførte England Jernmalm fra Londonerdeklarationens Friliste til Listen over betinget Kontrabande. Jernmalmeksporten over Narvik (d. v. s. den Del af Sveriges Malmeksport, der ikke skibes via Østersøen) stoppedes, medens Forhandlinger optoges mellem den svenske og engelske Regering. Den 29. Oktober udstedtes en revideret engelsk Kontrabandeliste,

hvorpaa Jernmalm ikke optoges, hvis Eksport altsaa igen var fri. Iøvrigt betød Kontrabandeproklamationen af 29. Oktober 1914 en meget betydelig Skærpelse af den engelske Kontrabandepolitik. Listen over absolut Kontrabande forøgedes til 26 Positioner mod 12 ved Krigens Begyndelse. Endnu alvorligere var, at en Del af Londonerdeklarationens Grundprinciper fuldstændig blev opgivet. De vigtigste nye Bestemmelser var følgende:

1) Betinget Kontrabande paa Fartøjer destineret til neutrale Havne skal kunne konfiskeres, hvis Varerne er konsignerede til Ordre, eller Papirerne ikke udviser, hvem der er Modtageren, eller viser, at Modtageren tilhører et fjendtligt Land eller et af Fjenden okkuperet Omraade.

2) Det paahviler Vareejeren at bevise Varens ikke-fjendtlige Destination.

3) Hvis den engelske Regering har Beviser for, at den fjendtlige Regering forsyner sin Krigsmagt fra eller over et neutralt Land, kan det bestemmes, at Fartøjer, som fører betingede Kontrabandevarer til Havne i saadanne Lande, uden Hindring af Londonerdeklarationen kan beslaglægges.

De tyske Kontrabandebestemmelser blev ogsaa ændrede i Sveriges Disfavor, idet som betinget Kontrabande optoges Brændsel, hvortil man henregnede pitprops (Grube-Tømmer), medens Brædder, Planker og andet bearbejdet Trælast foreløbig gik fri. En ny Bestemmelse i November medtog imidlertid alle Trævarer paa den tyske Kontrabandeliste. Dette var et haardt Slag for den ved Siden af Jernmalm vigtigste svenske Eksportartikel. Man forsøgte at skabe nye Eksportveje over svenske Vestkysthavne og særlig over norske Havne, medens Forhandlinger optoges med Tyskland.

En alvorlig Fare for de skandinaviske Stater var den engelske Admiralitetserklæring af 3. November 1914, hvorved hele Nordsøen erklæredes for militært Omraade, der nødvendiggjorde en fuldstændig Omlægning af Skibsfartens Veje og forbandt denne med en umaadelig Risiko. Sammen med den svenske Regering samledes nu Repræsentanter fra visse neutrale Lande i Stockholm for at drøfte en fælles Optræden i Anledning af de krigsførende Magters Forhold til den neutrale Handel og Søfart. Resultatet blev enslydende Protestnoter til de respektive Magter fra Sveriges, Danmarks og Norges Regeringer, den første Lejlighed, hvorved disse officielt optraadte sammen udadtil. Holland havde deltaget i Forhandlingerne, men kom ikke med i Protesten, der offentliggjordes den 18. November.

Allerede før denne skandinaviske Samvirken havde Sveriges og Norges Regeringer straks ved Krigens Begyndelse, 8. August, meddelt i de respektive lovgivende Forsamlinger, at Sverige og Norge i den paagaaende Krig hver for sig til det yderste vilde opretholde sin Neutralitet og gøre alt for at forhindre, at Krigen skulde medføre, at noget af de nævnte Lande traf fjendtlige Foranstaltninger mod det andet.

Efter Fællesprotesten mod Nordsøproklamationen fulgte saa paa den svenske Konges Indbydelse det nordiske Kongemøde i Malmø den 18. og 19. December 1914, hvorved de tre nordiske Riger proklamerede en vis Solidaritet i neutralitetspolitisk Henseende. Imidlertid forøgedes Vanskelighederne stadig ogsaa for Sveriges Handel og Samfærdsel, og et særligt Problem skabtes for dette Land ved den umaadelige Transit, der snart fandt Vej over Sverige som Mellemled mellem Rusland og de vestlige Ententelande, særlig England. Den 9. Januar 1915 udstedtes overfor disse Forhold et Forbud mod Transitering af Vaaben, Ammunition og andet Krigsmateriel og beslægtede Varer.

Den engelske Isoleringspolitik mod Tyskland, der stadig udvikledes mere fuldkomment, blev det, der med tilsvarende tyske Modforanstaltninger prægede hele Aaret 1915, og som skabte forøgede Vanskeligheder for de skandinaviske Stater. Den 4. Februar 1915 erklærede den tyske Admiralstab Farvandet omkring England og Irland for Krigsomraade, hvor alle fjendtlige Handelsfartøjer skulde ødelægges, og hvor ogsaa neutrale Skibe løb den største Risiko ved at komme. Situationen forværredes ved det engelske Admiralitets Bestemmelser om Brug af neutrale Flag som Beskyttelse for engelske Fartøjer, hvilke Bestemmelser selvfølgelig maatte medføre de største Farer for den neutrale Skibsfart. Den 16. Februar offentliggjordes atter en skandinavisk Fællesprotest baade overfor den nævnte tyske og de engelske Foranstaltninger, medens kort derefter svenske, danske og norske Repræsentanter samledes i København særlig for at drøfte Spørgsmaalet om Konvojering til og fra engelske Havne, hvilke Forhandlinger dog ikke bragte noget Resultat, særlig da den engelske Regering nægtede at anerkende Konvojering indenfor engelsk Territorialgrænse. Kort Tid forinden var et andet nordisk Fællesmøde sammentraadt i Kristiania

for at drøfte Samarbejde med Hensyn til Minesøgningen i Skagerak og Kattegat.

Snart udviklede den gigantiske Kraftprøve mellem de to kæmpende Magtgrupper sig end yderligere. Folkeretten var i fuld Opløsning. Den ene Foranstaltning drog den anden med sig. Saaledes udstedtes som Svar paa den tyske Forordning af 4. Februar den bekendte engelske »Order in Council« af 11. Marts, der yderligere strammede Grebet om Tilførslerne til Tyskland og lagde nye Byrder paa den neutrale Handel, idet de tilsigtede at hindre enhver Varetilførsel til Tyskland, og snart medførte store Beslaglæggelser af til Sverige destinerede Ladninger i engelske Havne. Disse Bestemmelser, som ogsaa tiltraadtes af den franske Regering, blev saa at sige Grundprinciperne for den siden førte økonomiske Krig mod Tyskland fra engelsk Side. I Stockholm holdtes en ny nordisk Konference, der resulterede i enslydende Protestnoter til England og Frankrig fra de tre skandinaviske Regeringer. Forholdene i Nordsøen blev nu yderligere forværrede, og de svenske Skibstab gennem Miner forøgedes nu ogsaa ved Undervandsbaadsangreb, men dog lykkedes det Sverige saavel som Norge og Danmark at holde sin Skibsfart vedlige trods Tab og midlertidige Standsninger. Ved denne Tid indførtes de saakaldte Neutralitetsmærker til Garanti for neutrale Skibe.

Kulfaren, der som nævnt straks ved Krigens Udbrud havde meldt sig, blev nu til ny og permanent Virkelighed. Den 2. April 1915 optoges Kul og Koks paa de tyske Lister over absolut Kontrabande. Adskillige fra England til Sverige destinerede Kuldampere opbragtes, og nye vanskelige Forhandlinger maatte indledes. Hertil kom, at Kulpriserne steg foruroligende paa det engelske Hjemmemarked, hvilket medførte Forslag om Indskrænkninger i den engelske Kuleksport. Ved »Order in Council« af 6. Maj 1915 blev da ogsaa al Udførsel af Kul og Koks til ikke-allieret Udland fra England forbudt. Spørgsmaalet om Eksportlicenser henlagdes under War-Trade-Department, hvilket resulterede i betydeligt mindskede Kultilførsler til Sverige, forbundet med det største Besvær og forøget Kontrol. Til Gengæld bragtes den tyske Kuleksport til Sverige i den følgende Tid kraftigt i Vejret.

Den 18. April udstedte derefter Tyskland nye Kontrabanderegler, der ikke blot betød en betydelig Udvidelse af Listerne, men ogsaa opstillede Bestemmelser for betingede Kontrabandevarers endelige Destination i Lighed med den engelske Kontrabandepolitiks. Store Vanskeligheder for den svenske Handel og særlig for de svenske Tilførsler var herved atter skabt. Forhandlinger optoges med den tyske Regering, og i Juni Maaned udfærdigedes nye Instruktioner, der modificerede de tyske Kontrabandebestemmelser i væsentlig Grad i Sveriges Favør. Den vigtigste Ændring var, at alle til Østersøen indgaaende, til svenske Havne destinerede Fartøjer med Ladninger af absolut eller betinget Kontrabande skulde gaa frit gennem den tyske Blokadelinie Syd for Øresund uden Visitering i Swinemünde, forudsat at Varerne dækkedes af svenske Udførselsforbud, og ingen Mistanke forelaa om, at Varerne ikke des mindre havde fjendtlig Destination. En anden ganske overordentlig betydningsfuld Fordel for Sveriges økonomiske Liv opnaaedes gennem Resultatet af de før nævnte svensk-tyske Forhandlinger angaaende Trævareeksporten, der førte til Lempelser i de tyske Kontrabanderegler og herigennem til Genoptagelse af Trævareeksporten.

De kaotiske Handelsforhold, som vi straks nærmere skal komme tilbage til, der maatte opstaa af de af modstridende Interesser dikterede Foranstaltninger og Krav fra begge krigsførende Sider og særlig de stigende Vanskeligheder for Tilførslerne vestfra, førte til, at den svenske og engelske Regering besluttede sig til at optage Forhandlinger gennem særlige Delegerede for om muligt at lette Handelsforbindelserne mellem Sverige og Storbritannien ved at skabe en generel Ordning, ligesom at søge Middel mod de Hindringer, som beredtes Sveriges Handels-, Post- og Telegrafforbindelser med Udlandet, særlig med de transatlantiske Lande. Disse Forhandlinger tog deres Begyndelse i Stockholm den 2. Juni 1915. Til Trods for store Anstrengelser og meget Arbejde under Forhandlingerne, der strakte sig gennem hele Sommeren og langt ud paa Efteraaret, naaede man imidlertid ikke til nogen afgørende Enighed, og den 30. Oktober afbrødes Forhandlingerne, idet man dog fra begge Sider fastslog, at det var under fuldstændig venskabelige Former og under Ønsket om ogsaa fremtidig at opretholde de bedst mulige Handelsforbindelser mellem de to Lande.

Hermed er vi inde paa de handelspolitiske Forhold, der er bleven af saa stor Interesse. Midlerne i Kampen for Landets handelspolitiske Selvstændighed var i Sverige fra først af ligesom i andre Lande Udstedelsen af Eksportforbud, ved hvilke

man foruden at sikre det indenlandske Forbrug skabte Grundlag for Forstaaelser til begge Sider, og endvidere Eksport- og Transitlicenser. Disse sidste er specielle for Sverige og har været benyttet i stor Udstrækning som Kompensation for vigtige Varer, bl. a. for engelske Kul. Overhovedet traadte hurtigt Kompensationsprincipet frem, idet Verdenskrigens Handelspolitik som bekendt genindførte den gamle Tuskhandels Principer med Udbytning af Varer mod Varer, henholdsvis mod tilsvarende Fordele, hvilket ikke mindst er bleven gennemført i Sveriges Samhandel med Udlandet.

Til en Begyndelse fremtraadte disse Byttehandler overvejende som Specialkompensationer, idet svenske Fabriker eller Firmaer, som havde Behov for udenlandske Varer, for hvilke Udførselsforbud eksisterede i det paagældende Land, og for hvilke Dispensation kun kunde erholdes ved Udførsel af en tilsvarende Mængde svenske udførselsforbudte Varer, fik Tilladelse til en saadan Eksport. Omvendt gaves ogsaa i stor Udstrækning Licenser særlig for den svenske Metalforædlingsindustri for dennes Produkter under Forudsætning af, at der udefra indførtes et tilsvarende Kvantum Raamateriale, som beregnedes at indgaa i det udførte svenske Produkt. Ved Siden af disse Specialkompensationer kom man dog snart i større Udstrækning ind paa Kompensationshandler ogsaa af mere generel Natur, hvor den indre Sammenhæng mellem de udførte og de indførte Varer ikke fremtræder direkte. I Stedet blev mod Eksport fra det ene Land af udførselsforbudte Varer til en vis Værdi fra den modsatte Side frigivet en tilsvarende Udførsel af ligeledes eksportforbudte Varer, der altsaa kunde være fuldstændig inkommensurable, til omtrent tilsvarende Værdi.

Det gik i Sverige, som det gik i andre neutrale Lande, at Handelspolitiken blev af stadig større Betydning for Neutralitetspolitikens Opretholdelse, og en ingenlunde behagelig Vekselvirkning opstod snart mellem de økonomiske og politiske Spørgsmaal. For Sverige fik dette hurtigt en særlig Karakter gennem de nævnte Transitproblemer, men snart strakte Virkningerne sig ogsaa til de rene Eksportproblemer. Efterhaanden som disse Forhold udviklede sig, blev et nærmere Samarbejde mellem Udenrigsministeriet paa den ene Side og de svenske Myndigheder, særlig Finansministeriet og Toldvæsenet, gennem hvilke Eksporten af udførselsforbudte svenske Varer reguleredes, paa den anden Side nødvendigt. For at muliggøre den ønskede Samling af alle herhenhørende Spørgsmaal paa eet Sted nedsattes ved Forordning af 8. Juni 1915 *Statens Handelskommission* med den Opgave at behandle Spørgsmaal angaaende Udstedelse og Ophævelse af Udførselsforbud, Bevilling af Dispensation fra saadanne Forbud, Meddelelse af Bestemmelser angaaende Transitforsendelser af udførselsforbudte Varer og dermed sammenhængende Spørgsmaal. Medens tidligere Eksportlicenser o. l. var udfærdiget som ministerielle Sager, blev disse senere underlagt Handelskommissionen, der selvstændig udfærdigede disse. Fra 1. November 1915 henlagdes endvidere samtlige Anliggender, som angik Sveriges Eksport og Import inklusive Transit fra eller til krigsførende Lande, til Handelskommissionen. En stor Del af Udenrigsministeriets Sager flyttedes derved ligesom tidligere fra Finansministeriet over til Kommissionen. Indenfor Kommissionen blev der skabt en Arbejdsdeling mellem paa den ene Side Spørgsmaal angaaende Vareomsætningen med England og dette Lands Allierede, paa den anden Side Vareomsætningen med Tyskland og dette Lands Allierede.

Hvad selve den handelspolitiske Ordning angaar, baseredes denne stadig paa et ret broget System af Sær-Overenskomster. I Løbet af 1915 fremtraadte det imidlertid som en stedse større Ønskelighed at faa Plan og Sammenhæng i den forvirrede Mængde af forskellige Erklæringer, som afkrævedes svenske Skibsredere, Handlende, Industridrivende og Speditører i begge de krigsførende Magtgruppers Interesse. Faren for Landets selvstændige Handelspolitik og Neutralitet blev overhængende som Følge af alle de uheldige Betingelser, som man ikke kunde vente, at den enkelte skulde afslaa at gaa ind paa. Hertil bidrog ikke mindst, at de krigsførende Parter delvis med Støtte i de nævnte Sær-Overenskomster forstod at organisere en indgaaende Kontrol i Landets interne Næringsliv. Blandt Hjælpemidlerne hertil traadte navnlig de mere eller mindre frivillige og indgaaende Oplysninger og Rapporter til de fremmede Magters Agenter frem, som førte til mange mislige og illoyale Forhold. Ved Siden heraf organiseredes endvidere en udbredt Handelsspionage i Ordets egentlige Betydning.

Den Opmærksomhed, Handelsforholdene havde vakt, fik ny Næring, da Aktieselskabet »Transito« dannedes i December 1915 af en svensk Forretningsmand i Forstaaelse med engelske og

russiske Myndigheder med det Formaal at formidle Transiteringen af saadanne Varer mellem Rusland og England, for hvilke den svenske Regering havde meddelt Eksportlicens. Dette Selskabs Dannelse blev Anledningen til, at den svenske Regering paabod forøget Paapasselighed hos de paagældende Myndigheder med Hensyn til Overholdelsen af Eksport- og Transitforbud m. m.

Ved en Statsraadsbeslutning af 11. December besluttedes det at nedsætte en Kommission til Udarbejdelsen af et Lovforslag, der skulde sætte en Stopper for alle de forskellige uheldige Forhold og navnlig forhindre, at private Personer traf Overenskomster af økonomisk Karakter med fremmede Magter til Skade og Ulempe for den af Regeringen førte Udenrigspolitik eller gik ind paa saadanne Betingelser, som stred mod Neutralitetens Principer eller dels i Spekulationsøjemed tilstræbte at skabe en kunstig Mangel paa nødvendige Varer. De herved indledede Undersøgelser resulterede i Loven af 17. April 1916 om visse Forpligtelseserklæringer vedrørende Indførsel og Udførsel af Varer m. m., den saakaldte *Krigshandelslag*.

Ved denne Lov brød Sverige overtværs med hele det hidtil eksisterende højst uensartede System af Overenskomster og Forpligtelseserklæringer, som paa Handelens Omraade var affødt af Krigssituationen. Loven bestemte, at Forpligtelseserklæringer, som medførte Indskrænkninger i Friheden til at indføre eller udføre Varer eller indenfor Riget at disponere over saadanne m. v., kun skulde være gyldige, naar Statens Tilladelse forelaa. Afgørelse heraf skulde træffes af Statens Handelskommission, hos hvem nu alle Spørgsmaal om Indførsel og Udførsel samledes. For de Forpligtelser, som Staten kunde sanktionere, skabtes der til Gengæld Beskyttelse hos Domstolene ved særlige Ændringer i Straffeloven. Endelig forbød Loven at give Oplysninger om egne eller andres Virksomheder eller medvirke til Indhentelse af saadanne Oplysninger m. v.

Man havde saaledes opstillet helt nye Principer, der i Hovedsagen gik ud paa følgende: Forpligtelseserklæringer, som til Trods for, at de medførte Indskrænkninger i den normale Handelsfrihed, dog ikke kunde siges at stride mod svenske Statsinteresser, skulde ikke blot anerkendes, men endog beskyttes paa særlig Maade, ved at Brud paa Forpligtelserne gjordes strafbare. Med Hensyn til Forpligtelseserklæringer, der omvendt maatte skønnes at være i Strid med Sveriges Interesser, gik man dog ikke saa vidt simpelt hen at forbyde saadanne, men indskrænkede sig til, at Staten ikke ydede slige Aftaler nogen Støtte, idet Forpligtelseserklæringer, der ikke maatte blive godkendt paa behørig Maade, ingen Retsvirkning skulde have. Efter at Staten for lovlige Formaal altsaa havde stillet sine Straffemyndigheder til Raadighed, forbød Loven til Gengæld alt, hvad der kunde tjene til Etablering og Udøvelse af fremmed Kontrol i indre svensk Næringsliv, idet alle Oplysninger om egen eller andres Virksomhed el. l. samt Medvirkning ved Kontrol tjenende fremmede Magters Interesser o. s. v. blev forbudt og kendt strafbare.

Handelskommissionen, som nu altsaa var blevet den handelspolitiske Central, og som udvidedes meget betydeligt, udarbejdede for de forskellige Anvendelser forskellige Formularer, som legaliseredes til Afløsning af alle de højst uensartede Erklæringer, der før havde eksisteret. Nærmere at gengive disse Forpligtelsesformularer er ikke her Stedet til; kun skal fremhæves den principielle Adskillelse, der blev truffet paa den ene Side overfor *Varer fra krigsførende Lande* og paa den anden Side overfor Varer fra neutrale Lande, som de krigsførende Magter, særlig England, øvede Kontrol med for at hindre deres Transport til Fjenden, de saakaldte *Oversea-Varer*. Medens man nemlig, hvad de første angaar, bøjede sig for de krigsførende Magters Fordringer og i Forpligtelseserklæringerne optog den videstgaaende Klausul, nemlig at paagældende Vare hverken i sin Helhed eller Dele deraf eller ej heller ved Hjælp deraf fremstillede Produkter under nogen Form eller Anvendelse skulde kunne geneksporteres til et fjendtligt Land, mente man i Sverige ikke at kunne forpligte sig paa lignende Maade overfor Oversea-Varer. Formularerne for Forpligtelseserklæringerne overfor disse indeholder derfor alene, at Varen udelukkende skal forbruges i Sverige samt ikke gøres til Genstand for Geneksport, medens der altsaa intet bestemmes om, at den ikke som Led i en Produktionsproces maa indgaa i en Vare, der senere udføres, d. v. s. den saakaldte Produktklausul.

Dette Princip, som man i Sverige har sat meget ind paa at hævde, har i visse Henseender ikke undgaaet at skabe Interessemodsætninger udadtil, hvilket atter har givet sig Udtryk i ikke tilstrækkelige Tilforsler af Varer, der ramtes af disse Forhold. Dog er Reglen kun opstillet principielt, og det maa antages, at Statsmyndighe-

derne for at vinde visse Fordele har kunnet fravige Reglerne, men i saa Tilfælde har man altsaa ønsket, at Afgørelsen fuldt og helt laa hos Statsmyndighederne. Særlige Synspunkter har endvidere maattet anlægges overfor forskellige Varer, saaledes som Kul, Gummiringe samt Tjære- og Mineralfarver, hvilke Varer hver for sig har nødvendiggjort særlige Formularer. Særlige Formularer kræves iøvrigt ogsaa for Reeksportvarer fra Danmark, indført under Grosserersocietetets eller Industriraadets Garanti. Yderligere kan fremhæves, at de saakaldte Oprindelsescertifikater, der udstedes af svenske Myndigheder, Handelskamre o. l., og som indeholder en Erklæring om, at en vis Vare er af svensk Oprindelse, ikke rammes af Bestemmelserne i Loven angaaende Forbud om at meddele Oplysninger om en Vare.

Hvad selve Formerne for Handelsforholdet særlig med England angik, saa havde man, efter at de svensk-engelske Forhandlinger om en generel Handelsordning var strandede, hjulpet sig frem fra Tilfælde til Tilfælde og efterhaanden i Praksis naaet at tillempe et bevidst Kompensationssystem, hvor man fra svensk Side væsentlig gav Transitlicenser mod engelske Eksportlicenser. Kompensationsprincipet har som nævnt ogsaa været anvendt overfor den tyske Handelsforbindelse. Derimod har Kompensationssystemet ikke været anvendt overfor Oversea-Varer, idet man i Samklang med det før anførte fra svensk Side principielt maatte nægte at anerkende saadanne Varer som kompensationsberettigede. Overfor Handelsforholdet til Tyskland kan det iøvrigt anføres, at man ved Handelstraktatbestemmelser har været afskaaret fra at udstede Eksportforbud for nogle af de vigtigste Eksportartikler, nemlig Trævarer og Jernmalm, hvisaarsags disse Varer ikke har kunnet anvendes som Kompensation. Derimod udstedtes for paa samme Tid at regulere Papirmasseeksporten og skabe et anvendeligt Kompensationsobjekt et Eksportforbud for Papirmasse den 21. Januar 1916. Ogsaa andre Eksportforbud er udstedt af lignende Grunde.

Medens man saaledes i første Halvdel af 1916 var naaet til indadtil at kodificere de indviklede handelspolitiske Forhold, udviklede de ydre Vilkaar, Krigen skabte, sig stadig i Retning af nye Vanskeligheder. Efter det første skandinaviske Ministermøde, der havde fundet Sted fra 9. til 11. Marts 1916 i Kjøbenhavn, og hvor det ved Kongemødet indledede Samarbejde blev fortsat, fulgte et nyt Ministermøde i Kristiania fra 19. til 22. September, hvis Resultater ikke blot indskrænkede sig til de øjeblikkelige Problemer, saaledes om Spørgsmaalet om Beslaglæggelse af neutrale Fartøjer og Varepartier samt om Følgerne af de saakaldte sorte Lister samt om gensidige Underretninger om de forskellige Landes handelspolitiske Foranstaltninger, men ogsaa tog Sigte paa en vis Fællesoptræden i Anledning af de handelspolitiske Forhold efter Krigen, idet man anbefalede i alle tre Lande at paabegynde forberedende Undersøgelser angaaende de ventelige økonomiske Problemer under indbyrdes Samvirken.

De Neutralitetskrænkelser fra begge krigsførende Magters Side, som Sverige i ikke ringe Udstrækning har set langs sine Kyster, blev iøvrigt i Sommeren og Efteraaret 1916 særlig livlige, og skarpe Protester afgaves i den Anledning af den svenske Regering, ligesom Forordninger udstedtes for at sikre Neutralitetens Overvaagelse, bl. a. ved at forbyde fjendtlige militært udrustede Undervandsbaade at opholde sig paa svensk Søterritorium. De engelske Beslaglæggelser af svensk Post, der fra svensk Side var blevet besvaret med Tilbageholdelse af engelsk Pakkepost bestemt for Rusland, fortsattes og gav Anledning til nye diplomatiske Notevekslinger. Særlig afgørende for Handelsforholdets Udvikling var dog den engelske »Order in Council« med tilhørende Dekret af 7. Juni 1916, hvorved England i Forstaaelse med Frankrig ophævede Londonerdeklarationens Bestemmelser og fastsatte nye Regler for Søkrigsloven. Angaaende den fjendtlige Destination lagdes Afkræftelsespligten over paa Vareejeren i en saadan Udstrækning, at næsten en hvilken som helst Vare kunde beslaglægges og henvises til Priseret. Som Formodning for fjendtlig Destination antoges endog det Tilfælde, at Varen var bestemt til eller for en Person, som under den nuværende Krig havde sendt Kontrabandevarer til en fjendtlig Stat eller til en Agent for en fjendtlig Stat — et Princip, som, hvis det var bleven praktiseret, havde standset næsten hele Skandinaviens Handel. Under 25. Juli nedlagde de tre nordiske Riger i London og Paris Protester i denne Anledning. Tyskland svarede med den 22. Juli at foretage gennemgribende Forandringer i sine Prisebestemmelser, der dels omfattede nye Kontrabandelister, dels ændrede Bestemmelserne for fjendtlig Destination m. m. i Overensstemmelse med de fra engelsk og fransk Side opstillede Principer. Heroverfor protesterede de tre nordiske Riger i Berlin paa samme Maade som

i London og Paris. Med disse Foranstaltninger var hermed saa at sige helt Folkerettens Bestemmelser for Søkrigsforelsen kuldkastede.

Efter adskillige Forhandlinger havde den engelske Regering godkendt de af Handelskommissionen udarbejdede Forpligtelsesformularer for Import af engelske Varer. Den 18. August vedtog imidlertid den engelske Regering en tilsyneladende meget alvorlig Foranstaltning, der dog i Realiteten ikke kom til at medføre større Forandring i Vareombytningen mellem de to Lande. Ved en Proklamation af nævnte Dato blev nemlig med faa uvæsentlige Undtagelser al Eksport til Sverige forbudt. Dette opsigtsvækkende Skridt blev dog snart forklaret derhen, at det kun var ment for at fremtvinge Benyttelse af Handelskommissionens Formularer, idet disse opstilledes som Forudsætning for Tilladelse til Eksport. Mere alvorlige viste andre engelske Foranstaltninger sig at være. Saaledes søgte de engelske Blokademyndigheder paa alle Maader at opretholde deres Krav om Produktklausuler paa Oversea-Varer, som de svenske Myndigheder principielt modsatte sig. Et vigtigt Problem kom ogsaa frem derved, at de engelske Blokademyndigheder søgte at faa en vis Bestemmelsesret over Handlen med Sveriges egne Produkter gennem at vanskeliggøre Tilførsler til Sverige. I hele den svenske Handelspolitik er det nemlig opstillet som et ufravigeligt Grundprincip ikke at gaa ind paa nogen Fordring udefra i den fuldstændig frie Bestemmelsesret med Hensyn til Eksport og Anvendelse af saakaldte »Egne-Produkter«, nemlig Varer, som fremstilles udelukkende i Sverige selv. Ogsaa med Hensyn til sorte Lister kom mange Modsætninger frem, og Sverige stod daarligt for at værne sig mod dette System, idet England formaaede amerikanske Eksportører til ikke at lade Varepartier gaa ud, forend engelske Repræsentanter havde godkendt disses Forsendelse og til Bevis herfor leveret et saakaldt »Letter of Assurance«, et Sikkerhedsbrev, der skulde lette Varernes Passage gennem den engelske Blokadekontrol. Heller ikke de fra engelsk Side forlangte Bunker-Kontrakter blev godkendt af Handelskommissionen, men svenske Dampere fik alligevel engelske Bunkerkul, mod at Rederierne med Handelskommissionens Skibsafdelings Billigelse i en vis Udstrækning lod Baade gaa i Fragtfart for den engelske Stats eller dens Allieredes Regning, de saakaldte Pligtrejser.

De forskellige handelspolitiske Modsætninger mellem Sverige og England førte efterhaanden til en umaadelig Ophobning af tilbageholdte svenske Varer i engelske Havne. I Sommeren 1916 beregnedes Værdien af disse Varer til 32 Mill. Kr., ved Aarets Slutning til ca. 60 Mill. Kr. Den 10. September udstedte den engelske Regering et absolut Eksportforbud overfor Sverige paa et stort Antal Varer, bl. a. Raavarer for Margarinefabrikationen, Kaffe, The, Kakao, tørrede Frugter, Læder, Bindegarn, Antimon o. s. v. Forbudet bestemte, at indtil videre ingen »licenses or facilities« skulde bevilges for slige Varer, d. v. s. i Praksis, at Varerne hverken kunde importeres fra eller forbi Storbritannien, altsaa via Blokadelinien. Listen over saaledes eksportforbudte Varer udvidedes iøvrigt senere i adskillig Grad. De i Forvejen uregelmæssige og sparsomme Tilførsler til Landet af forskellige Raavarer standsede næsten helt, og en meget stor Mangel gjorde sig snart gældende i Sverige, f. Eks. paa Huder, Uld og Margarineolier. For at sikre denne sidste i Ernæringshenseende saa vigtige Import havde allerede tidligere *Livsmedelskommissionen* (hvorom senere) fragtet en Damper med Margarineraastoffer fra Amerika. Skibet tilbageholdtes imidlertid i engelsk Havn fra Midten af Maj Maaned til Midten af Juli Maaned, da dets Frigivelse endelig udvirkedes. Dermed var imidlertid kun vundet en tilfældig Lettelse. Andre Oliepartier holdtes tilbage uden at blive frigivet, og snart maatte hele den svenske Margarinefabrikation standse, hvilket var et særlig føleligt Slag af Hensyn til den almindelige Knaphed paa indenlandske Ernæringsmidler, særlig Smør og Fedt, der nu maatte overtage en stor Del af Margarinens tidligere Rolle. Ogsaa Kaffebeslaglæggelserne i England skabte snart en truende Kaffemangel i Sverige. Først beslaglagdes gennemsnitlig Halvdelen af Kaffepartierne, i det sidste halve Aar praktisk taget alt til Sverige destineret Kaffe. Ligedan gik det den til Sverige bestemte Korkbark.

De engelske Restriktioner overfor den svenske Handel begrundedes fra engelsk Side med, at Sverige havde en for stor Eksport til Tyskland paa Bekostning af Eksporten til England. Heroverfor gjorde man fra svensk Side opmærksom paa, at ifølge »Board of Trade«s Statistik var Værdien af Englands Indførsel fra Sverige i første Halvaar af 1916 8,8 Mill. £ mod 6,8 Mill. £ i første Halvaar 1915 og 5,9 Mill. £ i tilsvarende Halvaar 1914, medens Englands Eksport til Sverige i første Halvaar 1914 var 3,7 Mill. £, i første Halvaar 1916 3,2 Mill. £, hvil-

ke Tal ikke tydede paa, at Sverige havde forsømt sine Handelsforbindelser med England. Hvad angik Eksporten af Sveriges egne Produkter, hævdedes endvidere det for omtalte principielle Standpunkt, at man i saa Henseende ikke kunde anerkende nogen som helst fremmed Indblanding i Dispositioner for disses Anvendelse og Eksport. Disse Forhold, der ikke undgik at afføde en vis Bitterhed, forværredes i ikke ubetydelig Grad gennem en engelsk »Order in Council« af 25. September 1916, der bestemte, at Varer, der eksporteredes fra Skandinavien, Schweiz og Holland, og for hvilke tidligere var forlangt Oprindelsescertifikat for at kunne passere frit, nu yderligere skulde dækkes af et af engelske Konsulatsmyndigheder udstedt saakaldt *Interessecertifikat,* der gik ud paa at erklære, at ingen Person af fjendtlig Nationalitet eller Person, med hvilken britiske Undersaatter ikke maatte drive Forretninger, havde nogen Interesse i det paagældende Vareparti. Egentlig var det kun Meningen, at slige Certifikater skulde gælde Eksport til England og engelske Besiddelser, men det var ikke udelukket, at de ogsaa vilde blive udstrakt til andre Varer. Da disse engelske Krav om Interessecertifikater var uforenelige med Krigshandelslovens Forbud mod at yde Oplysninger m. v., blev der aabnet svensk-engelske Forhandlinger, der førte til en provisorisk Ordning, hvorved Fordringerne modificeredes noget, men hvorved Krigshandelslovens Bestemmelser alligevel faktisk sattes ud af Kraft. Denne provisoriske Ordning, der fra først af kun skulde gælde nogle Uger, er siden stadig blevet fornyet, saaledes at man faktisk lever paa et Provisorium, der betyder et meget væsentligt Brud med Krigshandelslovens Principer.

Delvis af Hensyn til de herved bevirkede uheldige Forhold og alle de Vanskeligheder, der har bragt den svenske Import vestfra ned til et Minimum, bestemte den svenske Regering sig til endnu en Gang at forsøge at faa en generel Ordning i Stand med England. Den 20. Oktober 1916 udstedtes følgende officielle Meddelelse: »De Vanskeligheder, som de fra engelsk Side trufne Foranstaltninger medfører for Importen af vigtige Fornødenheder, maa, hvis de vedbliver eller forøges, gøre det til Nødvendighed for Sverige ikke blot med Hensyn til Levnedsmidler, men ogsaa til Hjælpemidler for Landbruget, Raamaterialer for Industrien o. s. v. at gennemføre et Fordelingssystem, baseret paa en Afvejning af de mest paatrængende Behov i Lighed med det, som er kendt fra visse krigsførende Lande. Kun paa denne Maade vil nemlig Farerne og Ujevnhederne ved Tilførslernes Utilstrækkelighed kunne mildnes. Forberedende Skridt for Indførelse af slige Systemer er allerede trufne. Paa Grund af disses stærke Indgriben i Befolkningens daglige Liv og Fornødenheder og de Byrder, der følger dermed, samt ligeledes af Hensyn til at søge at bortrydde Hindringer for vor baade af Hensyn til Arbejdsmarkedet og i andre Henseender nødvendige Eksport har Regeringen imidlertid fundet sig foranlediget til at gøre et fornyet Forsøg paa uden at opgive andre væsentlige Interesser at opnaa en Forbedring af de nuværende Handelsforhold. I den Anledning har Regeringen efter Forhandlinger med den engelske Regering besluttet at lade optage Underhandlinger i London gennem særlige Delegerede. Om Principerne for disse Underhandlinger raader fuldstændig Enighed i Regeringen, som helt og holdent kan slutte sig til et af Statens Handelskommission i denne Henseende enstemmigt afgivet Memorandum.«

De svenske Delegerede afrejste faa Dage efter til London, og det vil være kendt, at de Forhandlinger, der derefter udspandt sig, først ganske nylig er afsluttede, idet de svenske Delegerede i Begyndelsen af Februar Maaned er hjemvendt til Stockholm, uden at Resultatet endnu er offentliggjort.

Handelsforbindelserne med Tyskland har været af roligere Natur, men i det sidste halve Aars Tid er Importen til Sverige saa vel som til andre neutrale Lande blevet meget vanskeliggjort ved den øjeblikkelige Krise i det tyske Næringsliv, der baade skyldes Mangel paa Arbejdere og Transportvanskeligheder. Tilmed er baade tyske Kul- og Jernpriser steget betydeligt.

Den alt for ringe Tilførsel af Jernvarer har iøvrigt ført til Oprettelsen af en svensk Jerncentral, hvis Opgave skal være at fordele de indførte Mængder Jern paa en saadan Maade, at de mest nødvendige Behov i første Række bliver tilfredsstillet.

Dette er i Hovedtrækkene det væsentligste i den svenske Handelspolitik. Et Par særlige Spørgsmaal maa dog endnu fremdrages. Som en af de faa Afvigelser fra Handelskommissionens formidlende, kontrolerende og regulerende Myndighed i handelspolitiske Spørgsmaal kan anføres Bomuldsoverenskomsten, truffet mellem England paa den ene Side og den svenske Bomuldsspinderifor-

ening paa den anden, hvorefter Varerne konsigneres direkte til denne Forening, som garanterer for Tilforslerne efter særlige Regler, kontrolerer og fordeler dem til de respektive Spinderier, der en Gang for alle har afgivet en Generalerklæring til deres Forening angaaende Bomuldens Anvendelse. Her er et af Tilfældene, hvor en tidligere bestaaende Sær-Overenskomst er blevet fortsat.

Foruden Handelskommissionen med sine forskellige Afdelinger findes endnu en Institution af Betydning i disse Sporgsmaal, nemlig *Statens Industrikommission,* der oprettedes straks efter Krigens Udbrud for at soge Arbejdet ved de industrielle Virksomheder opretholdt i saa stor Udstrækning som mulig, men hvis Arbejdsomraade siden er blevet betydeligt ændret og udvidet og nu omfatter Afdelinger for Trafikspørgsmaal, Brændselsokonomi, for Træmasse- og Svovlkisindustrierne, den omtalte Jerncentral, en Afdeling for Fremskaffelse af nodvendige industrielle Raavarer og en militær Afdeling. Industrikommissionens Udtalelse indhentes dernæst i talrige Tilfælde baade af Regeringen og Handelskommissionen, f. Eks. i Sporgsmaal om Eksportforbud, Dispensationer o. s. v., og overhovedet bestaar et ret intimt Arbejde mellem de to Kommissioner. Særlige Spørgsmaal har gjort sig gældende, saaledes det, der opstod af Vanskelighederne for Sulfit- og Superfosfatindustrierne med Hensyn til Anskaffelse af Svovlkis, idet Norge har vanskeliggjort sin Svovlkiseksport til stor Ulempe for de nævnte svenske Industrier. Industrikommissionen har grebet ind i denne Sag og bl. a. overtaget Fordelingen af Svovlkistilførslerne, der med 40 pCt. gaar til Superfosfatfabrikerne og med 60 pCt. til Sulfitfabrikerne. Særlige Vanskeligheder frembod ogsaa Smøreolietilforslerne, hvis Fordeling overtoges af Handelskommissionen. Bestræbelser for at sikre de for det indenlandske Marked nodvendige Mængder Varer til rimelige Priser er overhovedet udgaaet fra begge de nævnte Kommissioner og gælder bl. a. Tjære og Terpentin, Huder, Læder, Skind, Emballagetraad, Papir o. s. v.

Regelmæssige Optællinger af for Industrien nodvendige Raavarer har med visse Mellemrum fundet Sted i Sverige, og paa Grund af det herved skabte, stadig à jour førte Materiale er forskellige Foranstaltninger blevet truffet. Foruden den saakaldte *Maksimalprislov,* der udstedtes den 30. Maj 1916, og som angik Fastsættelsen af Maksimalpriser for visse Varer, udstedtes endvidere af Hensyn til de almene og ikke mindst militære Interesser en *Ekspropriationslov* af 9. Juni 1916, der gav Ret til Beslaglæggelse af visse Varer med paafølgende Ekspropriation og Fordeling gennem Statsmyndighederne. Efter disse Bestemmelser er bl. a. al Linolie blevet beslaglagt og eksproprieret, hvilket skete gennem Industrikommissionen. Af Foranstaltninger til Fremskaffelse af Raavarer kan nævnes Industrikommissionens Arbejde, dels for saadan Fremskaffelse, dels for Fremskaffelse af brugelige Erstatningsvarer. Disse Bestræbelser har bl. a. omfattet Glaubersalt, Benfedt, Lim, Glycerin, Smeltedigler o. s. v.

I denne Forbindelse vil det slutteligt være naturligt at berore, at en særlig Kommission er nedsat for at behandle Sporgsmaalet vedrorende *Statens Krigsberedskab,* samt at en anden Kommission arbejder for *Organiseringen af Krigsmaterieltilvirkningen* og for Varetagelse af herhenhorende Interesser.

Saaledes ligger de Rammer, indenfor hvilke Sveriges handelspolitiske Forhold er organiseret under Verdenskrigen. At anlægge en nærmere Bedommelse af de herved opnaaede praktiske Resultater for Landet og dets Næringsliv vil ikke være korrekt, naar man selv tilhorer et fremmed Land. Utvivlsomt har den svenske Politik ikke formaaet at overvinde visse Vanskeligheder, og indlysende er det, at de meget mangelfulde Tilførsler af vigtige nodvendige Varer har maattet virke tilbage paa svensk Produktion og Industri. Saaledes er ikke blot Margarineindustrien, Sæbe- og Olieindustrierne, men særlig visse Tekstilindustrier, Uldindustrien, Linnedindustrien og — i mindre Grad — Bomuldsindustrien truffet, hvilket har medført betydelige Driftsindskrænkninger med tilhorende Arbejdsløshed. Dette har ogsaa været Tilfældet i Garveri- og Læderindustrien o. s. v., hvor Aarsagerne til de daarlige Forhold overalt kan føres tilbage til Raavaremangel. En direkte Indrømmelse af de hermed forbundne Ulemper ligger allerede i Bestræbelserne for at genoptage Arbejdet for en generel Ordning med England — uanset hvad Resultat dette har fort til. Paa den anden Side har den almindelige Beskæftigelsesgrad og Industriernes Konjunkturer i Gennemsnit set været saa gode under Krigen, at den foraarsagede Arbejdsløshed i visse Fag er blevet rigelig opvejet ved saa meget bedre Arbejdsmulighed i andre Fag, saa at det i det hele taget maa siges, at den svenske Industri har haft

en udmærket Tid, og at store Penge er tjent ind og i ikke ringe Grad anvendt til Udvidelser og Forbedringer, hvilket altsammen tjener til Afbalancering af Ulemperne ved Systemet og trods alt har sikret Sveriges Økonomi en sund Konsolideringens Tid, en Tid, hvor de indenlandske Kræfter og Stoffer i udvidet Grad er taget i Tjeneste og dyrket op. Men rent bortset herfra har den svenske Politik ganske bevidst stillet Statsformaalene i øverste Plan, saaledes at de Vanskeligheder for Erhvervene, man ikke har kunnet bortfjerne, er blevet betragtet som nødvendige Ofre for de større Principer. Overholdelsen af disse Linier har i ikke ringe Grad ført til, at Sverige efterhaanden er bleven et selvforsynende økonomisk Samfund, overvejende henvist til sine egne Hjælpemidler, kun tilbyttende sig ganske bestemte uundværlige Varer (bl. a. Kul) mod Eksport af egne Overskudsvarer (Træ og Jern) og resignerende i ikke faa Retninger. I endnu højere Grad end paa det handelspolitiske Omraade har dette gjort sig gældende paa det ernæringspolitiske, hvis Problemer i en følgende Artikel skal behandles, og uden hvilke en udtømmende Bedømmelse af det samlede System ikke kan naas.

(Sluttes.)

* * *

Den faste Voldgiftsrets Virksomhed 1910—16.

Et statistisk Tilbageblik.

Af Direktør *Hj. V. Elmquist.*

Paa en Tid, da en Revision af Loven af 12. April 1910 om Oprettelse af en fast Voldgiftsret er nærforestaaende — Sagens Forberedelse i Fællesudvalget af Arbejdsgiver- og Arbejderrepræsentanter under Forsæde af Rettens Formand, Nationalbankdirektør *C. Ussing,* ventes snart tilendebragt — kan det formentlig være af Interesse at se tilbage paa Rettens Virksomhed i de næsten 7 Aar, den har bestaaet.

Naar man ser bort fra Opfattelsen indenfor visse syndikalistisk farvede Arbejderkredse, turde der vistnok blandt dem, der har Kendskab til danske Arbejderspørgsmaal, i det væsentlige være Enighed om at anerkende, at Den faste Voldgiftsret i de forløbne Aar har udøvet en overmaade nyttig Funktion i Samfundslivet. Det Arbejde, den har udrettet, og de derved opnaaede Resultater, tjener de Mænd til Ære, der har siddet som Dommere i Retten, og da først og fremmest Rettens Præsidium. Naturligvis har Rettens *Afgørelser* sjældent kunnet vække Tilfredshed hos begge Parter, men baade Arbejdsgivere og Arbejdere har dog lært at vurdere *Afgørelsesmaaden,* dette, at man ved en upartisk Institution, hvori den fornødne Sagkundskab er repræsenteret, faar løst de Spørgsmaal, som man, skønt de efter deres Natur kræver en retslig Afgørelse, tidligere dog saa ofte kun mente at kunne faa afgjort ad Arbejdskampens Vej.

At Den faste Voldgiftsret straks og fuldstændig skulde gøre Ende paa de ulovlige, d. v. s. overenskomststridige Arbejdsstandsninger, var man ikke paa Forhaand berettiget til at vente. Derimod maatte man kunne gøre Regning paa, at naar Den faste Voldgiftsret havde kendt en *iværksat* Arbejdsstandsning ulovlig, vilde den blive hævet, og at naar Retten havde afgjort, at en *bebudet* Arbejdsstandsning stred mod Overenskomsterne (jvf. L. af 12. April 1910 § 4 B, Pkt. 5), vilde den ikke blive iværksat. Disse Forventninger maa siges i det væsentlige at være opfyldt. I 4—5 Tilfælde har Retten dog maattet paakaldes overfor en paa Trods af en falden Kendelse fortsat Arbejdsstandsning — en Overtrædelse, som Voldgiftsretten naturligvis tager forholdsvis haardt paa (jvf. Lovens § 5, 3).

Af de 186 Sager, som i Aarene 1910—16 er indbragt for Den faste Voldgiftsret, har der i ikke mindre end 81 foreligget Paastand om iværksat ulovlig Arbejdsstandsning — dette Ord her taget i videste Betydning som omfattende Strejke, Lockout, Boycotting og Blokade — medens det i 15 Sager har drejet sig om Lovligheden af en bebudet Arbejdsstandsning.

Men naar man rettelig skal vurdere den Betydning, Den faste Voldgiftsret har haft med Hensyn til at gøre Ende paa eller forebygge Arbejdsstandsninger, kan man ikke nøjes med at betragte disse Tal. Thi dels tør det anses for givet, at ogsaa en Række af de Stridsspørgsmaal, som har foreligget til Paakendelse af Voldgiftsretten i de resterende 90 Sager, vilde have ført til Arbejdsstandsning, om man ikke netop havde kunnet faa dem afgjort af Voldgiftsretten. Og dels

Den faste Voldgiftsrets Virksomhed 1910—16.

D.A.F. = Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening. U.Arbg. = Udenfor D.A.F. staaende Arbejdsgiverorganisationer og enk. Arbejdsgivere. D.s.F. De samvirkende Fagforbund. U.Arb. = Udenfor D.s.F. staaende Arbejderorganisationer.

Aar	Antal indbragte Sager, hvoraf			Sager anlagt *af*				Sager, indbragt af Parterne i Fællesskab	Sager anlagt *mod*				
	faldt Kendelse i	bortfaldt v. Forlig eller paa anden Maade	Ialt	D.A.F.	U.Arbg.	D.s.F.	U.Arb.		D.A.F.	U.Arbg.	D.s.F.	U.Arb.	D.s.F. i Forening med U.Arb.
1910	27	4	31	13	1	13	2	2	13	2	11	3	0
1911	23	6	29	10	4	14	1	0	9	6	12	2	0
1912	22	5	27	13	2	11	1	0	11	1	14	1	0
1913	16	7	23	15	0	6	2	0	8	0	11	4	0
1914	21	5	26	16	1	5	4	0	4	5	12	5	0
1915	13	14	27	12	2	11	2	0	6	7	5	7	2
1916	11	12	23	11	4	4	4	0	8	0	11	4	0
1910—16	**133**	**53**	**186**	**90**	**14**	**64**	**16**	**2**	**59**	**21**	**76**	**26**	**2**

Aar	Sager, hvori *Bod* paalagdes					Samlet Beløb i Kroner af *Bod* paalagt					Samlet Beløb i Kroner af *Sagsomkostninger* paalagt				
	D.A.F.	U.Arbg.	D.s.F.	U.Arb.	Ialt	D.A.F.	U.Arbg.	D.s.F.	U.Arb.	Ialt	D.A.F.	U.Arbg.	D.s.F.	U.Arb.	Ialt
1910	1	0	1	1	3	200	0	500	1000	1700	1450	25	1250	300	3025
1911	1	1	1	0	3	500	80	100	0	680	650	325	1625	350	2950
1912	4	0	6	0	10	1764	0	2800	0	4564	1225	0	1475	200	2900
1913	2	0	3	2	7	450	0	1120	800	2370	500	0	900	750	2150
1914	2	1	6	0	9	600	100	1700	0	2400	875	200	1200	375	2650
1915	0	0	2	4	6	0	0	1300	2400	3700	375	170	550	805	1900
1916	1	0	3	0	4	300	0	1000	0	1300	650	0	700	200	1550
1910—16	**11**	**2**	**22**	**7**	**42**	**3814**	**180**	**8520**	**4200**	**16714**	**5725**	**720**	**7700**	**2980**	**17125**

har Voldgiftsretten ubestridelig ved selve sin Eksistens hemmet Tilbøjeligheden til at lade en foreliggende Uoverensstemmelse slaa ud i aaben Konflikt. Udsigten til at blive indklaget for Retten vides i mangfoldige Tilfælde at have bevæget de stridende Parter til at søge Divergensen fjernet ved Forhandling eller ved dens Henvisning til en af de faglige Voldgiftsretter, som nu er knyttet til saa godt som alle kollektive Arbejdsoverenskomster.

Det er ikke Hensigten med nærværende Artikel at komme ind paa en Gennemgang, endsige da en kritisk Bedømmelse af de mere betydningsfulde Afgørelser af Den faste Voldgiftsret. Hensigten er kun den at give en talmæssig Fremstilling af det Omfang, hvori Retten er bleven benyttet, samt af Sagernes Udfald, navnlig med Hensyn til Idømmelse af Bod og Sagsomkostninger. For at lette Oversigten vedføjes en tabellarisk Opstilling.

Som foran nævnt har der ved Den faste Voldgiftsret i de forløbne 7 Aar været anlagt 186 Sager. Det største Antal Sager i et enkelt Aar — 31 — opviser straks det første Aar, 1910, hvorved det endda maa erindres, at Retten først begyndte sin Virksomhed i Maj Maaned. Forholdet er aabenbart det, at der har foreligget en Række Principspørgsmaal, som man har ønsket at faa afgjort ved den nye Institution, og som man, efter at de engang er afgjort, ikke paany har behøvet at komme frem med. I denne Forbindelse skal kun erindres om, at det vigtige Spørgsmaal, hvorvidt Pligten til at give Varsel for en Arbejdsstandsning paahviler ikke blot Hovedorganisationerne, men ogsaa Underorganisationerne, forelaa i nogle af de første Sager (5, 7 og 8) og blev besvaret bekræftende af Den faste Vold-

giftsret, medens der fra den tidligere, permanente Voldgiftsret forelaa indbyrdes modstridende Afgørelser af Spørgsmaalet. I de følgende Aar har Sagernes Antal svinget mellem 23 og 29.

Af de 186 Sager er der afsagt Kendelse i de 133 — dog i enkelte Tilfælde gaaende ud paa Sagens Afvisning —, medens de 53 bortfaldt ved Forlig — i mange Tilfælde sluttet under Medvirken af Retten — eller paa anden Maade. De to sidste Aar viser en betydelig Stigning i Antallet af Sager, hvori Domsafsigelse blev overflødiggjort, hvilket vistnok navnlig maa føres tilbage til en forstærket Bestræbelse fra Rettens Side for at opnaa en mindelig Afgørelse mellem Parterne.

Som venteligt var, har det i det langt overvejende Antal Tilfælde været Hovedorganisationerne[1]), der har staaet som Parter i Sagerne. Efter Loven skal Underorganisationerne som Procesparter være repræsenteret af Hovedorganisationerne, saa at der foruden disse kun bliver Tale om udenfor Hovedorganisationerne staaende Arbejdsgivere eller Arbejderorganisationer som Parter. 90 Sager har været anlagt af Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening, 64 af De samvirkende Fagforbund, 14 af Arbejdsgiverorganisationer eller enkelte Arbejdsgivere udenfor Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening og 16 af Arbejderorganisationer udenfor De samvirkende Fagforbund. 2 Sager er indbragt af Parterne i Fællesskab. — Ser man dernæst paa, hvem der har staaet som den indklagede Part, bliver Talforskellen noget mindre mellem Hovedorganisationerne og de udenforstaaende. Det største Antal Sager, 76, har været rettet mod De samvirkende Fagforbund, 59 mod Arbejdsgiverforeningen, 26 mod selvstændige Arbejderorganisationer, 21 mod Arbejdsgiverorganisationer eller enkelte Arbejdsgivere (i 1 Tilfælde et Byraad) udenfor Arbejdsgiverforeningen. 2 Sager har været anlagt mod De samvirkende Fagforbund i Forening med en udenforstaaende Arbejderorganisation.

Naar de sidste Aar viser en Stigning i Antallet af de Sager, hvori Fagforeninger udenfor De samvirkende Fagforbund har været inddragne, maa dette Faktum vistnok væsentligst forklares derved, at Murerforbundet, som altid har været en hyppig Gæst i Den faste Voldgiftsret, ved Udgangen af Aaret 1912 traadte ud af De samvirkende Fagforbund.

Ikke mindre end 42 Sager — godt 22 pCt. af

[1]) Ordet er i denne Sammenhæng kun anvendt om Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund.

det samlede Antal — har angaaet Murerfaget, hvorved dog er at bemærke, at Murarbejdsmandssagerne er medregnet. Med et betydeligt Spring nedad følger som det næste i Rækken af Fagene Snedkerfaget og Træindustrien (herunder Pianofabrikationen) med 19 Sager. Jern- og Metalindustrien i videste Forstand berørtes af 18 Sager, Handelsstandens Arbejdsgivere af 18, medens Entreprenørfaget opviser 16 og Tømrerfaget 11 Sager.

Med Hensyn til det Omfang, hvori Den faste Voldgiftsret har benyttet sig af Beføjelsen til at idømme Bod, vil det af Tabellen ses, at medens der i de 2 første Aar kun i henholdsvis 11 og 13 pCt. af de Sager, hvori der overhovedet blev afsagt Kendelse, er paalagt Bod, har Procenttallet i de følgende 5 Aar svinget fra 36—48 (i Gennemsnit for Aarene 1912—16: 43 pCt.). Dette Forhold staar sikkert i en vis Forbindelse med de Principer, Retten har fulgt med Hensyn til Anvendelsen af Begrebet »formildende Omstændigheder«. Retten har saaledes vist Utilbøjelighed til at idømme Bod i en Sag, hvor et tvivlsomt Principspørgsmaal for første Gang foreligger til Paakendelse, og Retten har — for at nævne et andet Eksempel — i et givet Tilfælde (Sag Nr. 113) anset det for en formildende Omstændighed, at det paagældende Brud var begaaet af kvindelige Arbejdere, »der *endnu ikke*[1]) synes at være naaet til fuld Forstaaelse af de Pligter, de . . . har overfor deres Organisation og deres Overenskomster«. Det ligger ret nær at antage, at Bodsfritagelsesgrunde som de her nævnte vil komme til at spille en stadig ringere Rolle, jo flere Præjudikater der kommer til at foreligge fra Voldgiftsretten, og jo mere Organisationerne skrider frem i Udvikling.

Boden er i 11 Sager paalagt Arbejdsgiverforeningen eller dens Medlemmer, i 2 Sager udenforstaaende Arbejdsgivere, i 22 Sager De samvirkende Fagforbund eller Medlemmer af disse, medens den i 7 Sager har ramt selvstændige Arbejderorganisationer. Den mindste Bod, der har været idømt i nogen Sag, er 50 Kr., den største 1500 Kr. (hvoraf 1000 Kr. faldt paa De samvirkende Fagforbund, 500 Kr. paa en selvstændig Arbejderorganisation). Det samlede Bodsbeløb for de 7 Aar er 16,714 Kr., hvoraf Arbejdsgiverforeningen eller Medlemmer af denne har maattet udrede 3814 Kr., udenforstaaende Arbejdsgivere 180 Kr., De samvirkende Fagforbund eller disses Med-

[1]) Udhævet her.

lemmer 8520 Kr. og udenforstaaende Arbejderorganisationer 4200 Kr.

Naar der — bortset fra Bodsspørgsmaalet — spørges om Sagernes Udfald med Hensyn til Afgørelsen af de i dem foreliggende Realitetsspørgsmaal, bliver Opgørelsen naturligvis til en vis Grad skønsmæssig. Med alt Forbehold i saa Henseende mener jeg imidlertid at kunne regne 71 Sager for afgjort i Arbejdsgivernes Favør, 44 i Arbejdernes, medens Afgørelsen i 14 Sager formentlig ikke kan siges at være decideret til Fordel for nogen af Parterne.

Dette Forhold svarer for øvrigt ret nøje til det Forhold, hvori Parterne har maattet bære Sagsomkostningerne. Af disses samlede Beløb, 17,125 Kr., har Arbejdsgiverne maattet udrede 6445 Kr. eller 37,6 pCt., Arbejderne 10,680 Kr. eller 62,4 pCt. De foran anførte Tal, 71 og 44, giver — procentvis beregnet — Forholdet 61,7 : 38,3.

Ved den forestaaende Revision af Loven af 12. April 1910 bliver det mest brændende Spørgsmaal sikkert det om Organisationens Ansvar for sine Medlemmers Handlinger. Herom stod den stærkeste Strid ved Lovens Tilblivelse, og herom er der stadig divergerende Meninger mellem Arbejdsgiverne og Arbejderne. Med Udviklingen af de kollektive Arbejdsoverenskomsters System maa Arbejdsgivernes Bestræbelser nødvendigvis gaa ud paa at faa Organisationsansvaret skærpet. Den nugældende Lov har som bekendt kun delvis gennemført det kollektive Ansvar. Indenfor Arbejdernes Rækker gaar Tendensen — i al Fald foreløbig — i Retning af at faa Fagforeningernes Ansvar for deres Medlemmers Handlinger afsvækket, en Tendens, der i det lange Løb kan blive farlig for hele Overenskomstsystemet. Naar Parterne saaledes staar paa diametralt modsatte Standpunkter, turde Sandsynligheden vel nærmest tale for, at Udgangen bliver et Kompromis, hvorved man i det væsentlige bliver staaende ved den i den nugældende Lov indeholdte Ordning. Tiden er vel endnu ikke kommen til den fulde Gennemførelse af det kollektive Ansvar, som dog sikkert i Længden vil være ogsaa i Arbejderorganisationernes velforstaaede Interesse.

❋ ❋ ❋

De Forenede Stater under Krigen — og efter.

Af Ingeniør *Nic. L. Feilberg.*

I industriel Henseende præges Forholdene i De Forenede Stater under Krigen i høj Grad af den udeblivende Indvandring. Hvis alting var vedblevet at gaa sin normale Gang, vilde der i dette Øjeblik have været 2 à $2^1/_2$ Millioner flere i Landet af Irlændere, Tyskere, Bøhmere, Ungarer, Polakker, Russere, Italienere o. s. v., hvilke imidlertid nu Krigen har tilbageholdt i Evropa. Endvidere bør det ikke lades uomtalt — hvad der tjener de paagældende Nationaliteter i høj Grad til Ære —, at Serbere og Italienere i Amerika i stort Antal drog tilbage, da deres Fædreland kaldte dem; mange Tyskere vilde sikkert have gjort det samme, om det havde kunnet lade sig gøre. Derimod har det næppe kriblet i en eneste Bøhmer efter at komme afsted. Franskmænd og Englændere fra selve England træffer man kun faa af derovre. Derved er den amerikanske Industri blevet narret for et Kontingent af god og billig Arbejdskraft paa — lavt regnet — en Million Mand, og dette er selvfølgelig dobbelt føleligt, naar man i flere Fabrikationsgrene har kolossalt travlt. Det eneste Land, der i det forløbne Aar har været nogen Indvandring fra, er Spanien, og ufaglærte spanske Arbejdere, der kom derover, fik rask væk Arbejde straks ved Landstigningen til 2,25 Dollars (ca. 9 Kr.) pr. Dag (under normale Forhold vilde de kun faa 1 Dollar). Agenter for nogle af de store Korporationer har lokket en Del af den bedste Arbejdskraft blandt Negrene paa Sydstaternes Bomuldsmarker til at tage nordpaa og tage Arbejde i Fabriker og Kulminer til saa meget som 4 Dollars om Dagen — imod 1,25 à 1,50 Dollars, som de var vant til at faa. En Meddelelse fra et af de store Fæstekontorer i Chikago fra Begyndelsen af September Maaned gaar ud paa, at Kontoret paa det Tidspunkt kunde skaffe Arbejde til 2000 flere faglærte Arbejdere og 3500 flere ikke-faglærte Arbejdere, end det kunde faa fat i. Farmere bød saa højt som 3—4 Dollars om Dagen og fuld Kost uden at kunne faa tilstrækkelig Arbejdskraft.

Under disse Omstændigheder spørger man sig ret naturligt derovre: »Vil vi atter faa den samme Indvandringsstrøm som tidligere, naar Krigen hører op?« — og der er meget delte Meninger

derom. Man er klar over, at de krigsførende Lande vil gøre sig store Anstrengelser for at beholde den mandlige Ungdom i Landet, naar Krigen er forbi; nogle af dem maaske endog ligefrem forbyde Udvandring. Men bliver Afslutningen paa Krigen en saadan, at Evropa fremdeles er som en ulmende Vulkan, regner man med, at mange af alle Nationaliteter for enhver Pris vil søge bort derfra.

Et andet Spørgsmaal, man gør sig derovre, er dette: »Naar nu en skønne Dag Krigen hører op, vil det saa betyde en Katastrofe for vor Industri og Handel og for Landets Arbejdere?« — Der regnes i Øjeblikket at være ca. 800,000 Mennesker beskæftiget ved Fabrikation af Ammunition og Krigsmateriel af enhver Art, og alle faar de adskilligt højere Betaling, end de har faaet i deres tidligere Beskæftigelse. Det vil naturligvis mærkes i hele Samfundslegemet, hvis saa stor en Hær af Arbejdere mere eller mindre pludseligt skulde staa dels uden Fortjeneste, dels med en betydeligt formindsket Fortjeneste. Det maa imidlertid erindres, at det er kun ganske faa nye Fabriker, der er bygget under Krigen med det særlige Formaal at forfærdige Ammunition eller Vaaben, medens langt den største Del af denne Fabrikation har fundet og finder Sted i Fabriker, som før Krigen arbejdede i andre Brancher og kun midlertidigt er slaaet ind paa nævnte Fabrikation. Nogle Fabriker, der tilvirkede Blikdaaser, fabrikerer nu Bombehylstre; nogle Fabriker, der lavede Jernbanemateriel, har givet sig til at lave Geværer; nogle Skrivemaskinfabriker forfærdiger nu Mekanismen til Granater o. s. v. Saadanne Firmaer har haft meget stor Fortjeneste under Krigen; men man kan sikkert gaa ud fra, at de alle ved Krigens Ophør vil vende tilbage til deres tidligere Beskæftigelser. Der er Grund til at antage, at saadanne under Krigen noget forsømte Brancher vil have rigeligt at bestille straks derefter.

Saadanne Firmaer, som har været midlertidigt beskæftiget med Fabrikation af Krigsmateriel, maa naturligvis efter Fagforeningernes Formening vedblive at betale den samme høje Dagløn, som de er oppe paa nu, ogsaa efter at de er vendt tilbage til deres tidligere Virksomhed. Formanden for de samvirkende Fagforeninger (der ikke derovre, saaledes som det er noget ganske selvfølgeligt herhjemme, tillige er en Spids indenfor det socialistiske Parti; den nuværende, Samuel Gompers, er tvertimod en ivrig Wilson-Demokrat og en bestemt Modstander af Socialismen) har nylig udtalt derom: »De amerikanske Arbejdsgivere har sikkert lært at forstaa, at Formindskelse af Arbejdernes Løn er den sikre Vej til daarlige Tider. Arbejderne udgør Hovedmassen af Forbrugerne. Gode Tider beror paa Forbrugernes Evne til at købe Landmændenes, Møllernes og Fabrikernes Produkter. Jo mindre Forbrugerens Købeevne er, des større er Faren for Nedgangstider.« Videre udtalte han ved samme Lejlighed: »Krigen, som nu raser, har rundt om i Verden gjort Arbejderen mere standsbevidst. Han har faaet en klarere Opfattelse af, at i Krig som i Fred er det ham, der er Hovedfaktoren i Kampen, ham, der maa bære de sværeste Byrder, og i sidste Instans er det ham, der maa betale Regningen. Krigen har givet os mere Selvtillid til at staa fast paa vor Ret, til at forlange en rimelig Andel i Overskudet for os. Vi vil ikke gaa ind paa en Nedsættelse af Lønnen.«

I De Forenede Stater udløber Finansaaret den 30. Juni, og eksempelvis kan anføres, at i Aaret, der endte Juni 1916, blev der udført Automobiler og andre Motorvogne til en samlet Værdi af 120 Millioner Dollars (mod 33 Mill. i Aaret, der endte Juni 1914), og Eksplosivstoffer og andre kemiske Produkter til en samlet Værdi af 591 Mill. Dollars (mod 38 Mill. i 1914). Under normale Forhold er der ikke saa lille en Indførsel til De Forenede Stater: Vin og Luksusvarer fra Frankrig, Farvestoffer og optiske Instrumenter fra Tyskland o. s. v. Efter Udbrudet af Krigen har Indførslen derimod været ubetydelig, og i Finansaaret, der endte Juni 1916, har Værdien af Udførslen været 2,000,000,000 Dollars (dette Tal kaldes i Evropa 2 Milliarder, men i De Forenede Stater 2 Billioner) større end Værdien af Indførslen. Dette er ensbetydende med, at De Forenede Stater i Løbet af det nævnte Aar har forøget deres Guldmængde med 2 Milliarder, og de amerikanske Blade er af den Formening, at De Forenede Stater nu besidder en større Guldmængde end noget andet Land.

Der har ikke endnu i De Forenede Stater været udstedt Udførselsforbud paa en eneste Artikel paa Grund af Krigen, og der er ikke sat nogen Maksimalpris. Priserne paa mange af Livets Fornødenheder, deriblandt Majs og de andre Sædarter, er ganske vist gaaet meget stærkt i Vejret, og der er fra forskellige Sider blevet raabt paa Udførselsforbud; men indtil nu har Regeringen staaet paa Landbrugets og Industriens Side og tilladt

dem at tage saa høje Priser, som de kunde faa. Majs, som under normale Forhold har kostet ca. 60 cents pr. bushel (ca. 6,40 Kr. pr. hl) er oppe i 1 Dollar pr. bushel (ca. 10,60 Kr. pr. hl), og Hvede holder sig omkring ved 2 Dollars pr. bushel (ca. 21,20 Kr. pr. hl), medens der tidligere har skullet et Sammentræf af særligt heldige Omstændigheder til for at skaffe Farmerne en Pris af 1 Dollar pr. bushel. De almindeligste Profiler af valset Staal, som før kostede 1½ cent pr. Pund eng., er nu oppe paa over 3 cents. Kød og Flæsk er derimod ikke gaaet synderlig i Vejret til Trods for en ret betydelig Eksport deraf. Det er fordi Landmændene rask væk formindsker deres Besætninger, da det er nemmere og mere fordelagtigt for dem at sælge Majs og Sæd til de høje Priser, end at fodre det op; men en skønne Dag vil der saa være for lidt Kød og Flæsk i Landet.

Et Skridt, der vil blive taget i denne Vinter med Henblik paa at fremme De Forenede Staters Eksport, er at faa vedtaget en Tilføjelse til Trustlovgivningen, saaledes at store Korporationer kan samvirke med Hensyn til deres Eksportforretning, uden at risikere at blive stævnet for Overtrædelse af de saakaldte Anti-Trustlove. Ellers vil det, naar to, tre eller flere Korporationer, der tilsammen behersker 60 eller over 60 pCt. af Produktionen i en vis Branche (Symaskiner, Selvbindere etc.) danner en regulær Sammenslutning eller blot træffer visse Aftaler med Hensyn til Priser, Deling af det indenlandske Marked imellem sig o. l., blive betegnet som en Sammensværgelse med det Formaal at hemme den frie og lovlige Handel og vil være strafbart efter Lovene. Det strafbare indtræder lige saa vel, naar de benytter deres Overmagt til at fastsætte urimeligt lave Priser (for at kvæle de Konkurrenter, der ikke er allieret med dem), som naar de aarelader det købende Publikum ved ublu Priser.

Med Hensyn til udenrigske Markeder vil det derimod nu blive gjort aldeles utvetydigt, at det er fuldt lovligt for saa mange amerikanske Firmaer indenfor samme Branche, som det skal være, at samarbejde for at fremhjælpe De Forenede Staters Eksport. Dette Punkt blev særlig omtalt af Præsident Wilson i hans sidste Budskab til den samlede Rigsdag i December Maaned og har fuld Tilslutning fra begge Partier. En Sag, som store eksporterende Korporationer utvivlsomt vil samarbejde om, er at faa oprettet flere amerikanske Banker omkring i Verden. Amerikanerne har indtil Krigen kom, kun gjort smaa Erobringer i det sydamerikanske Marked. Englænderne havde været der først, og Tyskerne slaar dem i Konkurrencen ved at give deres Kunder meget lang Kredit, lige til 18 Maaneder, medens de amerikanske Forretningsmænd ikke godt kan gøre sig fortrolig med en længere Kredit end 3 Maaneder. Men gennem amerikanske Banker i de vigtigste Centrer haaber man at kunne ordne Krediten efter Kundernes Behov, og saa forventer man, at efter Krigen vil Tyskerne ikke have Raad til at give 18 Maaneders Kredit.

Det kan i denne Forbindelse ogsaa være af Interesse, at en Gruppe af kendte og indflydelsesrige Bankmænd har udsendt en indtrængende Advarsel, særlig til Banker, men derigennem ogsaa til private Kapitalister, mod at anbringe Penge i udenlandske Laan med en Betalingstermin paa en længere Aarrække. De udtaler heri bl. a.: »Det er vore Bankers Pligt at bevare deres Midler flydende (»liquid«). Ingen kan forudse Omfanget og Arten af de Fordringer, der kan blive stillet til dem, naar Krigen er forbi, da det vil være vort Ønske at gøre vor fulde Andel af det internationale Genopbyggelsesarbejde og samtidig vedligeholde vor nuværende økonomiske og finansielle Styrke. Til den Tid vil vi ogsaa med større Tryghed og med bedre Forstaaelse kunne udføre vor Del af Verdens finansielle Rehabilitering.«

En dansk Aeroplanindustri.

I Aaret 1906 hævede Ellehammer sig for første Gang fra Jorden med et af ham selv konstrueret og bygget Aeroplan, og var saaledes det første Menneske her i Evropa, som det lykkedes at komme i Luften med en motordreven Flyvemaskine.

Denne Begivenhed blev desværre ikke, som man burde have ventet, Aarsag til, at Danmark kom til at indtage en fremtrædende Plads mellem de andre Nationer i Kampen for Luftens Erobring. Det første Skridt havde været heldigt, det næste lod vente paa sig, og inden vi saa os

for, var vi forlængst overfløjne af andre — i Ordets bogstavelige Forstand.

Tre Ting bærer navnlig Skylden herfor: Mangel paa Tro paa Sagen og som Følge deraf Mangel paa pekuniær Støtte og endelig Savnet af en dansk Automobilindustri. Thi Automobilmotoren er Moder til Flyve-Motoren, og denne er Sjælen i ethvert Aeroplan.

Ellehammer fortsatte ganske vist sine Forsøg, byggede selv Apparater og Motorer og lod snart den ene, snart den anden Lysthavende forsøge sig med disse Maskiner, men der manglede som sagt Penge, maaske ogsaa noget Energi og System i Eksperimenterne.

kaldet —, som førtes af Thorup, senere af Peter Nielsen. H. C. Christiansen lod bygge flere Maskiner, som Severinsen fløj med.

Men ligesaa pludselig, som Interessen var kommet, forsvandt den igen. Ingen af vore Teknikere tog Sagen op til grundig Behandling og fra 1912 — med Ulrich Birch — ophører saa godt som al »civil« Flyvning her i Landet.

Hæren og Flaaden overtog de faatallige Apparater, der fandtes og begyndte efter en yderst beskeden Maalestok at drive Flyveøvelser. Der var meget sparsomme Pengemidler til Raadighed, de militære Myndigheder stillede sig mærkværdigt »afventende«, som om de ikke rigtig troede paa

N. & W. Aeroplan.

Imidlertid var Franskmændene — Farman, Voisin og Bleriot — og Amerikanerne — Brødrene Wright — naaet igennem de indledende Forsøg, og i 1908—09 udførtes de berømte »historiske« Flyvninger i Frankrig.

Nu endelig begyndte Interessen herhjemme at vaagne, de første Flyveopvisninger — franske Flyvere paa franske Apparater — fandt Sted i 1909, og en Blomstringsperiode for dansk Flyvesport indtraadte. Skandinavisk Aerodrom (Flyvepladsen) blev indrettet med betydelig Bekostning, og Flyvere som Svendsen, Nervo og Cederstrøm blev Kjøbenhavns Helte.

Der blev endog af Ingeniørerne Berg og Storm bygget et vellykket dansk Monoplan — B. & S.

dette nye Vaaben, og da Krigen brød ud, stod vi med 3—4 Aeroplaner og saa med Undren paa de Eskadrer, som de krigsførende fyldte Luften med.

Megen kostbar Tid var gaaet tabt, og endnu to Krigsaar skulde forløbe, inden dansk Industri tog dette for Landets Forsvar saa vitale Spørgsmaal op. Skylden maa udelukkende lægges paa den beklagelige Mangel paa Fremsyn, som de militære Myndigheder viste. Medens baade krigsførende og neutrale Lande straks tog den civile Industri i deres Tjeneste og hjalp den frem paa enhver Maade til at yde det mest mulige, er et saadant Samarbejde herhjemme som bekendt endnu yderst ufuldkomment. Og dog har hele Krigens Gang vist, hvor vigtigt, ja afgørende det er, at

Mobiliseringen af Industrien forberedes i Fredstid paa en ganske anderledes effektiv Maade, end Tilfældet er herhjemme for Øjeblikket.

Det var af egen Drift, at A/S Nielsen & Winther i Sommeren 1916 begyndte at planlægge en Aeroplanfabrikation. Man søgte et Samarbejde med den bekendte svenske Fabrik, A/B Enoch Thulins Aeroplanfabrik i Landskrona, som fremstillede en fortrinlig Motor, og projekterede som den første Type en »Jager«, der hvad Fart og Stiveevne angaar skulde være noget mere moderne end de eksisterende Militær-Aeroplaner.

Bygningen af dette Apparat paabegyndtes midt i September 1916, og i Løbet af 4 Maaneder var den første Maskine færdig. Opgaven var ingenlunde let. Foruden det vanskelige Materialespørgsmaal var det navnlig Manglen paa Personale med Kendskab til Aeroplanfabrikationen, som voldte en Del Fødselsveer for denne vor nyeste Industri. Ganske vist havde Aktieselskabet sikret sig Medvirkning fra Premierløjtnant Ussing, Lederen af Hærens Flyveskole, men der savnedes baade Ingeniører, Værkførere og Haandværkere med Erfaring paa dette Omraade.

Det kan da nok siges, at det er et særdeles smukt Resultat, Nielsen & Winther har naaet i Løbet af saa kort Tid, og Forsøgene med den nye Maskine er faldet særdeles heldigt ud.

Vi bringer hosstaaende et Billede af »N. & W. Jageren«. Dens vigtigste Data er følgende:

Motor: 80/100 HK. 9 cyl. Thulin-Motor.

Længde ca. 6 m, Bredde ca. 7,7 m.

Bæreflade ca. 16 m^2.

Vægt ca. 350 kg.

Fart 145 km i Timen.

Maskinen er kun indrettet til een Person, som samtidig skal betjente Maskingeværet, der er anbragt over Overplanet.

Under de hidtidige Flyvninger har Maskinen været ført af Sergent Ehlers, som udtaler sig med stor Begejstring om dens flyvemæssige Egenskaber. Særligt maa det fremhæves, at Beregningen og Indstillingen af Apparatet har været saa korrekte, at det ikke har været nødvendigt at foretage nogensomhelst Ændringer.

Medens Motoren til den første Maskine er leveret fra Sverige, vil herefter ogsaa Motorerne blive af dansk Fabrikat, idet A/S Nielsen & Winther i sit store nye Fabrikskompleks paa Amager installerer en komplet Aeroplanfabrikation. Forhaabentlig er da hermed denne Industri endelig inde paa en god Vej her i Flyvemaskinens Moderland.

Englands Handelspolitik.

Under Krigen har som bekendt de fremtidige Retningslinier for Englands Handelspolitik været Genstand for livlige Drøftelser, ikke blot i den engelske Presse, men ogsaa i Forretningsverdenen og i Politiken. Spørgsmaalets Betydning forøges ved de Rigsidéer, der spiller med ind. Det vil være kendt, hvorledes den ene Handels- og Industriorganisation efter den anden har haft disse Problemer til Drøftelse og har vedtaget Resolutioner, der næsten alle har betegnet et fuldstændigt Brud med den hidtil fulgte Politik, og som sammen med øvrige Kendsgerninger vidner stærkt om en Strømkæntring i handelspolitiske Anskuelser, som ikke kan andet end føre til positive Resultater, enten disse nu bliver mere eller mindre vidtgaaende. Samtidig har ogsaa andre handelspolitiske Tanker lagt Beslag paa Opmærksomheden, nemlig dem, der sigter mod et vist Fællesskab ogsaa efter Krigen mellem de nuværende allierede Lande. Principerne for en saadan Handelskrig vedtoges paa Pariserkonferencen, men dog vil det være berettiget at se med større Skepsis paa de praktiske Resultater af disse Bestræbelser end af de specielle engelske.

Et vigtigt Skridt synes at være gjort ved den Betænkning, som en Parlamentskomité, der har været nedsat for at drøfte det britiske Riges Handels- og Industripolitik, har afgivet fornylig. Komitéen erklærer heri, at den, under Hensyn til de Erfaringer, der er indvundne under Krigen, er af den Anskuelse, at der maa træffes særlige Skridt til at fremme Produktionen af Levnedsmidler, Raamaterialer og forarbejdede Artikler indenfor Riget, hvor som helst en Udvidelse af Produktionen er mulig og økonomisk set ønskelig for Rigets Sikkerhed og Velfærd som Helhed.

Komitéen anbefaler derfor, at den britiske Regering nu skal erklære, at den holder fast ved Principet om, at der skal ydes Mestbegunstigelse for Produkter og Fabrikata fra de britiske oversøiske Besiddelser, med Hensyn til hvilken som helst Told eller andre Afgifter, der nu eller fremtidig maatte blive lagt paa Indførslen til Det forenede Kongerige.

Komitéen er endvidere af den Anskuelse, at det vil blive nødvendigt snarest, som en af Metoderne til at opnaa dette, at tage under Overvejelse Ønskeligheden af at tilvejebringe et videre Spillerum for Toldafgifter, der kunde eftergives eller nedsættes for Produkter og Fabrikata fra det britiske Rige, og som kunne danne Basis for Handelsoverenskomster med Allierede og neutrale Magter.

I et Memorandum, der er knyttet til Komitéens Rapport, tager Attorney-General Smith formel Afstand fra Betænkningen af Hensyn til Forholdet til de nuværende Forbundsfæller, der kræver en Udskydelse af disse Spørgsmaal.

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Situationen.

Med Hensyn til Foranstaltninger i Anledning af den øjeblikkelige Situation henvises til Oplysningerne i vor ledende Artikel. Angaaende Kulsporgsmaalet gives Oplysninger nedenfor. Iøvrigt vil, saa snart Forholdene maatte give Anledning dertil, særlige Meddelelser tilgaa de under Industriraadet staaende Virksomheder.

Erhvervenes Fællesudvalg.

Det i vor ledende Artikel omtalte Fællesudvalg for Erhvervene har Adresse: Vestre Boulevard 18, København B.

Industriens Kulspørgsmaal.

Under 15. ds. har Industriraadet nedsat et *Kulfordelingsudvalg*, hvis Opgave vil være i Henhold til Forhandlinger med Myndighederne og Kulimportørerne at fremme Tilførslen af Kul til Industrien samt at fordele disse Kul bedst muligt i Forhold til de forskellige Virksomheders Trang og almene Betydning.

Dette Udvalg bestaar af følgende Herrer:

Direktør *Benny Dessau*, Driftsbestyrer *O. Engholm*, Fabrikant *C. F. Jarl*, Fabrikant *Laur. Laursen* og Fabrikant *H. Sebbelow*.

Til Støtte for Udvalgets hidtil udførte Arbejde har der foreligget dels det statistiske Resultat af den Bearbejdelse, der er foretaget af det Statistiske Departement af det Materiale, der er indkommet i Henhold til den indenrigsministerielle Bekendtgørelse af 1. Februar 1917 angaaende Lagrene af Kul, Koks, Cinders og Briketter pr. 2. Februar, dels en Opgørelse af det samlede aarlige Forbrug af Kul, Koks og Cinders i den danske Industri, foretaget af Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet, Statistisk Departement og Industriraadet i Fællesskab, hvilken Opgørelse synes at godtgøre, at ca. $^1/_3$ af hele Landets Kul- og Koksimport finder Anvendelse til industrielt Øjemed. Endvidere er fra Industriraadet direkte til Industrien udsendt særlige Spørgeskemaer, hvis samlede Resultat vil muliggøre en nærmere Bedømmelse af Situationen, hvorefter Udvalgets Dispositioner vil kunne træffes.

Den dansk-russiske Handelsoverenskomst.

Der er med den russiske Regering tilvejebragt en Handelsoverenskomst af lignende Indhold som de allerede med henholdsvis den engelske og franske samt den italienske Regering afsluttede Handelsoverenskomster. Ved Indførsel af Varer fra Rusland kræves herefter en særlig Forpligtelseserklæring paa Formular, der erholdes ved Henvendelse til Nielsen & Lydiches Bogtrykkeri, Vestre Boulevard 18, Kbhvn. Den paa Grundlag af Forpligtelseserklæringen udstedte Garanti udleveres til Importøren, som derefter sender Garantien til den russiske Leverandør, der skal sende Garantien til den russiske Regering, naar han andrager denne om Udførselstilladelse.

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes herefter i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til de forskellige Afdelinger.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Indførselskontorerne:	Central	50383.
Ekspeditionen:	—	50363.
Sekretæren:	—	50343.
Kontorchefen:	—	50323.
Formanden:	—	50303.

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig $^1/_2$ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Telegrammer.

Opmærksomheden henledes paa de med den engelske og den franske Regering afsluttede Telegramoverenskomster, der byder en betydelig Lettelse for den telegrafiske Korrespondance til og fra samt via England og Frankrig. Henvendelse om at faa Adgang til at deltage i den herved sikrede Lettelse af den telegrafiske Korrespondance maa ske til Industriraadet.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al Genudforsel, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter:

For Beløb indtil	500 Kr.		1 Kr.
» » over	500	» til 1,000 Kr.	2 »
» » »	1,000	» » 3,000	» 3 »
» » »	3,000	» » 5,000	» 4 »
» » »	5,000	» » 10,000	» 5 »
» » »	10,000	» » 20,000	» 10 »
» » »	20,000	» » 50,000	» 15 »
» » »	50,000	» » 100,000	» 20 »
» » »	100,000	» » 200,000	» 25 »
» » »	200,000	» » 300,000	» 30 »
» » »	300,000	» » 350,000	» 35 »
» » »	350,000	» 1/10 pro mille.	

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 1 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 2 Kr. for alle Beløb derover.

Det vil derfor være nodvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udforsel.

Ved Ekspedition af Indforselsbegæringer er Afgiften fremtidig i Henhold til følgende Skala:

For Beløb indtil	500 Kr.		2 Kr.
» » over	500	til 1,000 Kr.	3 »
» » »	1,000	» » 3,000	» 4 »
» » »	3,000	» » 5,000	» 5 »
» » »	5,000	» » 10,000	» 8 »
» » »	10,000	» » 20,000	» 10 »
» » »	20,000	» » 50,000	» 20 »
» » »	50,000	» 100,000	» 25 »
» » »	100,000	» » 200,000	» 35 »
» » »	200,000	» » 300,000	» 45 »
» » »	300,000	» » 400,000	» 50 »
» » »	400,000	» » 600,000	» 60 »
» » »	600,000	» 1/10 pro mille.	

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Afskibninger fra Amerika.

Paa given Foranledning henledes Opmærksomheden paa, at den engelske Regering kræver, at der for alle Afskibninger fra Amerika erholdes et saakaldt »Letter of Assurance« for at undgaa unodig Forsinkelse ved Varernes Ankomst til Blokadelinien.

Ansogning om saadan Letter of Assurance indgives af den amerikanske Afskiber eller Leverandør til Trade Department, British Embassy, Washington, og det er nodvendigt, at der samtidig med Ansogningen tilstilles det nævnte Departement Reference-Numeret paa den eller de af Industriraadet eller Grosserer-Societetets Komité udstedte Garantierklæringer, der dækker den paagældende Afskibning.

Organisationerne gaar ud fra, at et saadant Dokument ikke vil blive nægtet for de Varer, for hvilke der foreligger behørig Garantierklæring i Overensstemmelse med Overenskomsten af 19. November 1915. Skulde saadan Nægtelse alligevel fremkomme, bedes dette meddelt Industriraadet eller Grosserer-Societetets Komité, for at Sagen straks kan blive taget op med de engelske Myndigheder.

Til Sagens Fremme maa Importorerne fremskaffe Løbenumret paa den Skrivelse, hvori nævnte Trade Department overfor de amerikanske Afskibere har nægtet Udstedelsen af »Letter of Assurance«. Afgiften for saadanne Sagers Behandling er 1/4 % af Varepartiets Værdi, Minimum 20 Kr.

Indførsel af mængdebegrænsede Varer.

Opmærksomheden henledes paa, at Industriraadet ved Annoncer i Dagspressen har indkaldt det til Fordelingen af mængdebegrænsede Varer nodvendige Materiale. Indtil nu har dette for dette Aars Vedkommende været Tilfældet med følgende Varesorter, udover hvad der er nævnte i de sidste Numre af Tidsskrift for Industri:

Spanskror,
Bambus,
Bivoks,
Æggeblommer og Albumin,
Druesukker,
Kolonialsukker,
Brunsten,
Biscuits (herunder Skibsbrød, Skonrogger o. l., Kiks o. l. samt Kager med og uden Sukker),
Konfekturer (herunder Konfekt, Bolscher etc., syltet Ingefær samt *Karamel),*
Sirup.

Saadanne Firmaer, der er interesseret i Importen af disse Varer og ikke i Tide har indsendt de fornødne Oplysninger, kan ikke vente at komme i Betragtning ved Fordelingen.

Emballage af Jute og andre Tekstilstoffer.

Ved enhver fremtidig Udforsel af Varer, hvortil anvendes Emballage af Jute og andre Tekstilstoffer

(Sække osv.), gælder en Række nærmere Regler, som Industriraadet og Grosserer-Societetets Komité i Tilforslernes Interesse har set sig foranlediget til at fastsætte.

For hver Forsendelse, hvorved saadan Emballage onskes anvendt, skal Andragende fremtidig indsendes til Industriraadet, forsaavidt det eksporterende Firma driver en industriel eller haandværksmæssig Virksomhed, eller til Grosserer-Societetets Komité for Handelsvirksomheders Vedkommende. I Andragendet skal anfores Antal af Sække osv. samt Arten af disse (om de er af Jute, Bomuld eller hvilke andre Tekstilstoffer), og til hvilket Land Sækkene onskes sendt.

Andragendet skal indsendes, uanset til hvilket Land Udførsel onskes foretaget. De herfor gældende nærmere Bestemmelser kan der faas Oplysning om ved Henvendelse til Industriraadets Ekspedition, Afdelingen for Udforsel.

Forpligtelseserklæring.

Ved fremtidig Indforsel vestfra skal Forpligtelseserklæringerne foruden de hidtil krævede Oplysninger tillige indeholde Underretning om den Toldposition, hvorefter de i Erklæringen nævnte Varer fortoldes ved Indforsel her til Landet. Opmærksomheden henledes paa, at det vil fremme Ekspeditionen, om Toldpositionen straks paafores Erklæringen ved dennes Indsendelse.

Udførsel til Norge.

Efter derom stedfundne Forhandlinger er der udarbejdet en ny Forpligtelsesformular, der skal anvendes ved enhver fremtidig Udførsel til Norge af saadanne Varer, der er indkommet her til Landet vestfra i klausulbehæftet Stand, eller ved hvis Fremstilling er benyttet noget saadant klausulbehæftet Materiale. Den nye Forpligtelsesformular skal fremtidig efter at være underskrevet af den norske Køber indsendes af denne til det norske Finans- og Tolddepartement for at blive legaliseret af dette. Andragender til Industriraadet vil forsaavidt angaar Udforsel til Norge fremtidig kun blive fremmet, naar den norske Forpligtelseserklæring i legaliseret Stand samtidig indsendes.

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Industriraadets Ekspedition, Afdeling for Udforsel, Tlf. 8100, Lokal Nr. 12.

Importforbud for Luksusvarer til Rusland.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget en gennem den kgl. Gesandt i Petrograd fremsendt Oversættelse af den under 11. f. M. (gl. Stil) offentliggjorte Liste over Varer, hvis Indforsel herefter vil være forbudt i Rusland. Paa Grundlag af den nævnte Liste er der i Industriraadet udarbejdet en Fortegnelse over de paagældende Varer. Vi gengiver andetsteds denne Fortegnelse, der offentliggores uden Ansvar fra vor Side.

Det tilføjes, at Indforselsforbudet ifolge en fra Gesandtskabet senere indlobet Meddelelse vil træde i Kraft den 1. Februar (gl. Stil) for Varer, som ikke inden den Dag er anmeldt til Toldbehandling.

Mestbegunstigelsestraktat mellem Bulgarien og Danmark.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet gennem Handelsministeriet modtaget Underretning om, at der mellem Danmark og Bulgarien er truffet Overenskomst om gensidig Behandling i Aaret 1917 som mestbegunstiget Nation for saa vidt angaar Varer og Skibsfart.

Luksusindførselsforbud i Finland.

Det tidligere rejste Sporgsmaal om, hvorvidt det russiske Indforselsforbud for Luksusvarer ogsaa omfatter Finland, er nu ifolge Meddelelse fra Udenrigsministeriet besvaret derhen, at Forbudet ogsaa omfatter Finland.

Fransk Eksportafgift for farmaceutiske Artikler.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget et Eksemplar af et fransk Dekret af 5. Januar d. A., der for en Række farmaceutiske Artikler fastsætter en Udførselsafgift i Tilfælde af, at Udforselstilladelse er givet for de paagældende Artikler. Afgiften kan ifolge Indberetning revideres hveranden Maaned efter Betænkning af en i dette Øjemed oprettet Kommission.

Det paagældende Eksemplar af Dekretet henligger til Gennemsyn i Industriraadets Sekretariat.

Engelske Foranstaltninger mod utilstrækkelige Firmabetegnelser.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget et Eksemplar af britisk Lov vedrorende tvungen Registrering af Firmaer eller Personer, der driver Forretning i det forenede Kongerige under et Navn, der ikke indeholder virkelig og fuldstændig Oplysning om Parthavernes Navn.

Det paagældende Eksemplar ligger til Gennemsyn i Industriraadets Sekretariat.

▫▫▫▫▫▫

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udforselsforbud er følgende nye udstedt:

Under 20. Januar 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *Blaamuslinger og al Slags Lim.*

Under 14. Februar 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *Plantefibre og Kapok*.

Under 22. Februar 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *Mar- og Tagsten af enhver Art samt Jernbjælker*.

□□□□□□

Fra Industriraadets Voldgiftsnævn.

Følgende Kendelser er afsagte af Industriraadets Voldgiftsnævn:

Kendelse af 8. Januar 1917.

A/S Blikvarefabriken »Skandia«, Salomon Lindegaardsvej 4, Kjøbenhavn, har til sin Fabrikation af Blikdaaser, fremstillede af Blik, der er importeret her til Landet i Henhold til saadanne Garantierklæringer, som udstedes direkte til britiske Myndigheder ifølge disses Særoverenskomst med de danske Blikimportører, anvendt Gummikonservesringe, indkøbte hos en herværende Fabrik og behæftede med Klausul efter en i denne Anledning af »Skandia« til Industriraadet den 11. April 1916 udstedt Generalerklæring.

Som oplyst ved en offentlig Politiundersøgelse og som erkendt for Nævnet af »Skandia«s administrerende Direktør, O. Brøchner, har Fabriken dog ikke ved Videresalg af Daaser med Gummiringe ladet sine Købere udstede nogen Deklaration til Industriraadet til Sikkerhed for Gummiens Forbrug her i Landet. For et enkelt Varepartis Vedkommende, som er solgt til en Handlende i Odense, men efter dennes Ordre leveret direkte fra »Skandia« til forskellige Konservesfabriker, maa det derefter antages for godtgjort, at det delvist er eksporteret til Tyskland i Strid med Deklarationsforpligtelsen.

Idet »Skandia« saaledes ved Salg af Konservesdaaser af sine Købere alene har taget saadanne Erklæringer, som var nødvendige for at sikre Overholdelsen af den paa Blikket hvilende Klausul, hvilke ikke er egnede til at dække den paa Gummien hvilende Klausul til Industriraadet, og idet Direktør Brøchners Anbringende om, at han ansaa disse Erklæringer for fyldestgørende for Blikdaaserne som Helhed, og at Undladelsen af at tage Industriraadserklæringer alene skyldtes manglende Forstaaelse af de af Klausulbehæftelsen flydende Forpligtelser, selv om man gaar ud fra, at han, som af ham hævdet, har handlet i god Tro, ikke vil kunne fri ham og A/S Blikvarefabriken »Skandia« for det af Ikke-Overholdelse af Generalerklæringen af 11. April 1916 følgende Ansvar, vil Direktør O. Brøchner og Blikvarefabriken »Skandia« in solidum være at dømme til at betale det dobbelte af den højeste Markedspris i Evropa for det Antal Gummiringe, der er solgt uden Garantierklæring til Industriraadet, hvilket Kvantum efter det oplyste udgører 1820 kg, og hvis Værdi efter ovenangivne Beregning kan ansættes til 18,700 Kr. Desuden vil Direktør O. Brøchner have at erlægge en Bøde, der under Hensyn til de ovenfor berørte formildende Omstændigheder findes passende at kunne bestemmes til 300 Kr.

Thi eragtes:

Direktør O. Brøchner og Blikvarefabriken »Skandia« in solidum bør til Industriraadet betale 18,700 Kr., hvorhos Direktør O. Brøchner i Bøde har at erlægge 300 Kr.

Kendelse af 29. Januar 1917.

Fabrikant I. A. Jørgensen har af et Parti Blikdaaser, som mod Udstedelse af Generalerklæring til Industriraadet var leverede fra en herværende Fabrik til den af Hr. Jørgensen ledede Konservesfabrik I. A. Jørgensen & Co., Odense, i Strid med den saaledes udstedte Deklaration videresolgt ialt ca. 60,000 Daaser til en Handlende i Odense uden af denne at tage nogen tilsvarende Erklæring, forinden Levering fandt Sted, hvorefter Varerne af Køberen blev afhændede som klausulfrie til forskellige Konservesfabriker, der eksporterer Konserves til Tyskland.

Til Fremstilling af de paagældende Daaser var, foruden Blik importeret her til Landet under den Garantiform, som er hjemlet ved Blikimportørernes Særoverenskomst med de britiske Myndigheder, anvendt ialt ca. 89 kg Gummikonservesringe og ca. 150 kg Loddetin, hvilke Varesorter begge er behæftede med Industriraadets Klausul for vestfra importerede Varer.

Idet der nu intet Hensyn vil kunne tages til, at Hr. I. A. Jørgensen d. 9. Sept. 1916 har ladet sin ovenomtalte Køber underskrive en Generalerklæring til Industriraadet, efter at det nævnte Salg til Konservesfabrikerne allerede havde fundet Sted, og idet hans Paastand om under Salgsforhandlingerne at have gjort sin Køber bekendt med, at Daaserne var klausulbehæftede, og at det var Aftale mellem Parterne, at en Generalerklæring skulde udstedes forinden Leveringen, hvilken Paastand er bestridt af ommeldte Køber, selv om man lægger Hr. Jørgensens Forklaring til Grund, ikke vil kunne fri ham for Ansvar, vil nævnte I. A. Jørgensen med Hensyn til det til Blikdaaserne anvendte Loddetin og Gummi være at dømme til i Anledning af det begaaede Deklarationsbrud at betale til Industriraadet det dobbelte af de paagældende Varers højeste Markedsværdi i Evropa, hvilket Beløb efter den angivne Beregningsmaade andrager 1790 Kr. samt en Bøde paa 500 Kr.

Da Hr. Jorgensen for samme Forhold har vedtaget en Bode paa 8000 Kr. for Odense Politi, bor der ved Indkrævningen af de ved denne Kendelse idomte Belob tages Hensyn til den til det offentlige erlagte Bode.

Thi eragtes:

Fabrikant I. A. Jorgensen bor til Industriraadet betale 1790 Kr. samt i Bode 500 Kr.

Fra Biblioteket.

Katalog over Biblioteket faas for 2 Kroner. Hovedtillæg (1910—16) for 1 Kr. 25 Øre.

Folgende Boger er indgaaede i Biblioteket:

248b. Almstedt, Fr. Hilfsbüchlein zum Fachzeichnen der Schlosser, Maschinenbauer, Schmiede, Dreher, Modelltischler und Former. 2. Aufl. Lpz. 1914. 44 S.
253a. Schaefer, K. Die Baukunst des Abendlandes. Lpz. 1898. 178 S.
254. Feedmann, H. Baukonstruktion. I—III. Hann. 1907—09. (3 Vol.).
255. Greiner, W. Die Schlachthofanlagen und ihre maschinellen Einrichtungen. Hann. 1909. 196 S.
257. Milde, B. Die Arbeiten des inneren Ausbaues. Treppen, Türen, Fenster, Läden, Beschläge. 2. Aufl. [u. A.]. 111 S.
257. Putmans, A. Der Schornsteinbau. Hann. 1908. 234 S.
265. Oxholm, W. Haandbog i dansk Kommunalvæsen. Kbh. 1916. 552 S.
1. Landkommunernes Styrelse.
266a. Wangemann, P. Das deutsche Patentrecht. Hann. 1908. 200 S.
272. Riis-Hansen, K. Samfundsokonomien i Grundtræk. Kbh. 1911. 267 S.
273. Boje, A. Det tyske Socialdemokrati for og under Verdenskrigen. Kbh. 1916. 167 S.
281c. Heilesen, C. C. Den danske Næringsret i Hovedtræk. Kbh. 1916. 120 S.
287. Rudolphi, G. Die kaufmännische Fabrikbetriebsbuchführung und Verwaltung. 2. Aufl. Lpz. 1914. 55 S.
287. Lauffer, A. Die moderne Betriebsorganisation in mittleren Maschinenfabriken und ihre Einführung. Lpz. 1914. 191 S.
287. Klaas, F. Das Einkaufswesen und seine Organisation in der Gross-Industrie. Lpz. 1914. 41 S.
287. Grimshaw, R. Anregungen zur Organisation industrieller Betriebe. Hannover [1909]. 46 S.
303. [Zipp. Der Schutz der Hochspannungsanlagen. 1909]. Grp. 115.
303. [Feeg. Unfallverhütung und Fabrikshygiene. 1912]. Grp. 65.
303. Vejledning for Leverandorer og Opstillere af Maskineri. Udfærdiget af Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet. Kbh. 1916. 32 S.
305. Kroier, J. og J. Hinge. Den danske Underofficer. Kbh. 1916. 413 S. Tvl.
308c. Pedersen, J. Om Livsforsikringsvirksomhed. Ledetraad. Kbh. 1916. 169 S.
318. Baedeker, K. Belgien und Holland nebst dem Grossherzogtum Luxemburg. 21. Aufl. Lpz. 1904. (40) 504 S.
318. Baedeker, K. London und Umgebung. 15. Aufl. Lpz. 1915. 380 S. Tvl.
318. Borring, M. Paris, dets Seværdigheder og Omegn. Kbh. 1880. (82) 445 S. Tvl.
318. Baedeker, K. Russland. 4. Aufl. 1897. 458 S.
318. Baedeker, K. Berlin und Umgebung. 14. Aufl. Lpz. 1906. 234 S.
318. Baedeker, K. Südbayern, Tirol, Salzburg, Ober- und Nieder-Österreich, Steiermark, Kärnten und Krain. 31. Aufl. Lpz. 1904. 630 S. Tvl.
319. Konow, St. Ørken og Oase. Det inderste Asien i Nutid og Fortid. Kria. 1912. 184 S. Tvl.
327. Besthorn. Den store Krigs Mænd. Kbh. 1916. 171 S.
328d. Moltke, O. Dänemark, Deutschlands neutraler nordischer Nachbar.
329b. Bokkenheuser, K. Østerbro fra Toldbodvej til Vibenshus. Kbh. 1916. 128 S.
331a. Günther, R. Deutsche Kulturgeschichte. Lpz. 1896. 174 S.
331a. Günther, R. Deutsche Kulturgeschichte. 2. umg. Aufl. Lpz. 1907. 123 S.
331a. Floericke, K. Geschichte der Bulgarien. Stuttg. 1913. 88 S. (Tvl.).
341. Hoernes, M. Urgeschichte der Menschheit. Lpz. 1897. 157 S.
341. Haberlandt, M. Völkerkunde. Lpz. 1898. 200 S.
341. Hoernes, M. Urgeschichte der Menschheit. 3. Aufl. 1905. 161 S.
347a. Rambusch, H. H. A. En gammel Jernbanemands Erindringer 1854—1882. Kbh. 1916. 214 S.
347a. Reverdil. Struense og det danske Hof 1760—72. Overs. af P. L. Müller. Kbh. 1916. 309 S.
348a. Dalhoff, U. J. B. Dalhoff. Et Liv i Arbejde. Kbh. 1915—16. 432 S.
348b. Riedler, A. Emil Rathenau und das Werden der Grosswirtschaft. Berl. 1916. 249 S.

Mindre Meddelelser.

En Sammenslutning af kjøbenhavnske Brødfabriker.

Det Samarbejde, der, som bekendt, i en Række Aar har fundet Sted mellem de kjobenhavnske Brodfabriker indenfor visse Omraader af Driften, og som navnlig har givet sig Udslag i en Fællesoptræden udadtil, vil nu ogsaa indadtil antage en fastere Form. De vanskelige Forhold, hvorunder Brodfabrikationen har virket under Krigen, har banet Vejen for et endnu intimere Samarbejde end hidtil og har givet Anledning til, at Tanken om en Sammenslutning af de kjobenhavnske Brodfabriker er kommet frem og er blevet taget under Overvejelse af alle de interesserede Parter. Forhandlingerne, der i den senere Tid har været fort om denne Sag, er nu saa vidt tilendebragt, at Sammenslutningen i Lobet af en nær Fremtid vil foreligge som Virkelighed. Den nye Organisation, der bliver af et betydeligt Omfang, vil antagelig komme

til at omfatte følgende Fabriker: Aagades Brødfabrik, Schulstad & Ludvigsen, Ceres, Bispebjerg Mølle, Brødfabriken »Danmark«, Forstædernes Brødfabrik, Jagtvejens Mølle, Fabriken Phønix, Lichtenbergs Fabrik samt De forenede Bagermestres Brødfabrik. Den nye Sammenslutning vil selvfølgelig først og fremmest søge at skabe sig de bedst mulige Arbejdsvilkaar gennem et Fællesindkøb af Raavarer o. lign.; ogsaa Spørgsmaalet om Produktionens Centralisering vil blive en af de først foreliggende Opgaver.

Svensk Eksportfremme.

Den svenske Eksportforening har i de senere Aar udfoldet et energisk Arbejde for Fremme af svensk Industrieksport. Foreningens Medlemsblad, »Svensk Export«, vil nu faa en engelsk Udgave, som det er Meningen at udsende maanedlig til den engelsktalende Verden. Tidsskriftet vil bringe orienterende Oplysninger af alle Slags om svensk Industri og Eksport. Det er Meningen senere at gaa videre og lade den engelske Udgave følge af et tilsvarende Tidsskrift affattet paa Russisk.

De Forenede Staters Handelsbalance.

De overordentlig heldige Konjunkturer, De Forenede Staters Handel under Krigen har draget Fordel af, har som bekendt givet sig Udslag i et meget betydeligt Eksportoverskud. Over Udviklingen i den amerikanske Udenrigshandel fra Efteraaret 1915 til Efteraaret 1916 meddeler »National City Bank« i sine Meddelelser følgende interessante Statistik:

1916.	Eksport.	Import.	Eksportoverskud.
		I Millioner Dollars.	
Oktober	491	176	315
September	513	164	349
August	510	199	311
Juli	445	182	263
Juni	464	245	219
Maj	474	229	245
April	399	217	182
Marts	411	213	198
Februar	402	193	209
Januar	330	184	146
1915.			
December	359	171	188
November	327	155	172
Oktober	328	149	179
September	300	151	149

Den kemiske Industri i Schweiz under Krigen.

Ifølge en Stipendiat-Indberetning til det svenske Handelsministerium har den schweiziske kemiske Industri under Krigen faaet et meget stort Marked, ikke mindst i De Forenede Stater. I Aaret 1915 eksporterede Schweiz Kemikalier til industrielt Brug til en Værdi af 5,9 Mill. Dollars, Farver og Farvestoffer til en Værdi af 6,4 Mill. Dollars, Droger og Parfumer til en Værdi af 4,7 Mill. Dollars. Siden Krigens Udbrud har Amerika for Tilførsler af visse farmaceutiske Produkter, der tidligere kom fra Tyskland, været henvist til Schweiz. Ligeledes har den schweiziske Farvestofindustri, der i de senere Aar har taget et vældigt Opsving, skaffet sig stor Afsætning, idet Amerika for Farver af finere Kvalitet næsten udelukkende er henvist til den schweiziske Produktion. Ogsaa paa det øvrige Verdensmarked har den schweiziske kemiske Industri vundet godt Indpas under Krigen. Denne Industris hastige Udvikling er saa meget mere interessant, som Landet er fattigt paa de Raastoffer, der anvendes i den kemiske Industri. Med Undtagelse af Salt, Asfalt og Kalk maa samtlige Raavarer indføres. Det er først og fremmest den udenlandske Konkurrences Udelukkelse som Følge af Krigen, der nu har bragt den schweiziske Industri i Vejret.

Elektrolytisk Jern i Frankrig.

Det franske Firma Le Fer siges at have paabegyndt Tilvirkning af elektrolytisk Jern og hertil at anvende Bade med en Strømstyrke af indtil 20,000 Amp. Et andet fransk industrielt Selskab Les Etablissements Bouchayez et Viallet har optaget Fabrikation af Rør ad elektrolytisk Vej for indtil 4 m Længde, 100—200 mm Diameter og 1—5 mm Tykkelse. Det er Meningen senere at optage elektrolytisk Tilvirkning af Rør ogsaa i store Dimensioner, der er tænkt som Erstatning for de valsede Mannesmann-Rør, for hvilke Tyskland hidtil har haft Monopol paa det franske Marked.

Afsætningsmuligheder i Sydafrika.

Ifølge »British South Africa Export Gazette« menes der at blive store Afsætningsmuligheder for Maskiner og elektriske Artikler i Sydafrika efter Krigen. Efterspørgslen efter al Slags Installationsmateriel for Grubeindustrien, der just er blevet stimuleret ved nye store Guldfund, menes ligeledes at blive livlige. Der er et stærkt Opsving i Sydafrikas økonomiske Liv for Tiden, og belært af Krigen søger man saa vidt muligt at gøre sig uafhængig af den store tidligere Import af alle Slags Forbrugsartikler, hvilket vil sige, at man vil fremme Anlæget af industrielle Virksomheder, der atter betyder Efterspørgsel efter alle Slags Maskiner og Anlæg.

□□□□□□

Tidsskrift for Industri.

Nærværende Numer af Tidsskrift for Industri udkommer noget senere end vanligt, idet det har været ønskeligt at afvente visse Forholdsregler, der er organiserede under Hensyn til den ændrede Situation, hvorom Meddelelse bl. a. findes i vor ledende Artikel.

Tysk Kartel- og Syndikatpolitik har denne Gang maattet udgaa af Hensyn til andet Stof.

Redaktion: **R. Berg** og **P. Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 11977, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 3 MARTS 1917

Den danske Industri under Krigen.

Paa Industriforeningens Generalforsamling den 23. Marts 1917 udtalte Formanden, Ingeniør *Alex. Foss,* i sin Aarsberetning følgende om Industriraadets Arbejde og om vor øjeblikkelige Situation:

Paa den forrige Generalforsamling i Marts Maaned 1916 var jeg i Stand til at skildre Udviklingen af Industriraadets Virksomhed som den ene af de danske Kontrahenter i de Handelsoverenskomster, vi under Krigen har afsluttet med de krigsførende Lande. Begyndelsen dertil lagdes i Januar 1915 af Direktør H. P. Prior ved en Overenskomst afsluttet i London med Sir Francis Hopwoods Komité. Senere paa Sommeren kom Overenskomsten med de tyske og østrigske Regeringer og i November 1915 de mere omfattende Overenskomster med den britiske Regering, der senere er efterfulgte af Overenskomster med den franske og den italienske Regering, og nu allersidst i Januar 1917 en tilsvarende Overenskomst med den russiske Regering.

Overenskomsterne bestemmer og begrænser de Forpligtelser, som vi paatager os med Hensyn til Varernes senere Skæbne, i Tilfælde af at selve Varen eller en deraf fabrikeret Vare udføres fra Danmark. Endvidere omfatter Overenskomsterne Bestemmelser med Hensyn til Oprindelsescertifikater for danske Varer, og endelig beskæftiger de sig for visse Varers Vedkommende med Begrænsningen af Tilførslerne til Danmark. Jeg har paa vor forrige Generalforsamling som ogsaa paa Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling haft Lejlighed til at udtale mig udførligt om Rationeringsprincipet. En saadan Begrænsning af vore Tilførsler til mindre end, hvad vi kræver og behøver, er selvfølgelig en paatvungen Foranstaltning. Det har været vor Opgave i størst muligt Omfang at undgaa slige Begrænsninger og i Tilfælde, hvor det har vist sig umuligt at undgaa dette, da at faa fastsat Kvanta, som dog i nogen Grad svarer til vort Behov. Det maa erkendes, at selv om der i Løbet af 1916 ofte og tit var Mangel paa visse Varer, saa at der deraf er opstaaet Vanskeligheder for de Næringsdrivende og for Konsumenterne, saa har dog Erhvervene i 1916 i det store og hele kunnet opretholdes uden større Indskrænkninger. Helt anderledes og vanskeligere stiller jo Udsigterne sig for nærværende Aar, hvilket jeg senere skal komme tilbage til.

For Industriraadet, særlig for de af dettes Medlemmer, der sidder i Udvalgene, samt for Industriraadets Funktionærer har det forløbne Aar været en meget travl Tid. Nogle faa Tal vil formentlig bedre end andet belyse dette: Af Garantierklæringer er der indtil den 1. Marts d. A. udstedt ialt 34,500; heraf falder ganske naturligt den overvejende Del paa Tidsrummet siden sidste Generalforsamling. Af Oprindelsescertifikater er ialt udfærdiget 7387, og hvert Oprindelsescertifikat kræver jo sin selvstændige Undersøgelse af Eksperterne. Hovedmassen af dette Arbejde er udført af Eksperterne Professor Karl Meyer og Docent Thaulow. Handelsoverenskomstsystemet kræver, at vi fører Tilsyn med Eksporten, saaledes at kun saadan Eksport, for hvilken der er hjemlet Ret i Overenskomsterne, finder Sted. Der er indtil Dato udstedt 7059 Eksporttilladelser. Det drejer sig her aldeles overvejende om Eksport til Rusland, Norge og Sverige. Af Priseretssager er behandlet 43, som er taget op til Behandling i London, hvor vort Kontor saavel som Kontoret i Berlin har været os til stor Nytte, og af Klausul-

sager er der for Nævnet som allerede omtalt indbragt ialt 12. Foruden disse 12 Sager har været foretaget detaillerede Undersogelser i 41 Tilfælde, oftest med Revision af Bøger etc., af hvilke Resultatet har været, at vedkommende Firmas Forhold er befundet at være korrekt. Som bekendt er der af Grosserersocietetet og Industriraadet i Forening nedsat et Udvalg med Direktør Max Ballin som Formand, som afgiver Erklæring til Justitsministeriet om Dispensation fra bestaaende Udforselsforbud. Endvidere er der nedsat en Række Udvalg, som har beskæftiget sig med Fordelingen af Indforselsrettighederne for de mængdebegrænsede Varer. Antallet af disse Varer er i Øjeblikket steget til 75 og omfatter derfor et meget stort Antal af de indførte Varer. Til yderligere Karakteristik af Virksomheden skal jeg anfore, at der paa Industriraadets Kontor virker ialt 62 Personer under Kontorchef Harald Nielsens energiske og dygtige Ledelse. Det er i ikke ringe Grad særlig sagkyndig Assistance, hvorom det drejer sig, idet nemlig tre statsvidenskabelige Kandidater, to juridiske Kandidater og fem Ingeniorer yder os deres gode og uundværlige Bistand. Jeg bringer herved en varm og oprigtig Tak til alle disse Herrer saavel som til de ovrige Funktionærer for det udmærkede, interesserede og meget store Arbejde, som er ydet i den forløbne Tid. Jeg retter den til de fast ansatte Funktionærer med Sekretær Himmelstrup i Spidsen saavel som til dem, der rent ekstraordinært og af Interesse for Sagen yder deres Medvirken. Denne Tak retter jeg ganske særlig til Direktoren for det teknologiske Institut, Gunnar Gregersen, der trods sin store Virksomhed har fundet Tid til at yde en meget værdifuld Stotte.

Da vi var samlede i Marts forrige Aar, kunde vi haabe, at Krigens Afslutning vilde være kommet inden Aarets Udgang og paa en Maade og paa et Tidspunkt, som vilde have skaanet Danmark for større Vanskeligheder. De historiske Begivenheder, der har fundet Sted i det forlobne Aar, har ikke svaret til disse Forhaabninger; den fortsatte kæmpemæssige Krig, de voksende Vanskeligheder for begge de krigsforende Magter og den hensynslose Undervandsbaadskrig har gjort vor Stilling vanskeligere og har som umiddelbar Virkning heraf til Folge, at vi her i Landet siden 1. Februar d. A. kun har modtaget meget smaa Tilforsler. Hvad enten vi tænker paa de mangfoldige Raavarer, saasom Jern, Staal, Bomuld, Fedtstoffer, Petroleum, Brændselsolie, Korn og Foderstoffer etc., som er en Nodvendighed for at opretholde vore Erhverv, eller paa Kullene, uden hvilke omfattende Standsninger i alle Virksomheder er uundgaaelige, maa vi haabe, at der i Løbet af Foraaret og Sommeren vil indtræde en Bedring. Skulde Krigen fortsættes i næste Vinter, og skulde der ikke i Sommeren indtræde en Bedring med Hensyn til Tilførslerne, vil vi her i Landet komme til at lide under Lammelse i alle Erhverv, Standsninger i den allermeste Industri og megen anden Virksomhed, og vi vil komme til at staa overfor okonomiske og sociale Problemer, hvis Løsning vil være overmaade vanskelig. Storst Betydning vil i saa Henseende Brændselsspörgsmaalet have. Regner man et aarligt Forbrug af $3^1/_2$ Million Tons i Danmark, vil deraf kun $^1/_2$ Million medgaa til Husopvarmning, hele Resten til Jernbaner, Dampskibe, Gasværker, Elektricitetsværker og Industri. Den storste okonomiske Opgave for at opretholde vort Næringsliv er derfor Genoptagelsen af Landets Kultilforsler, hvis dette er muligt. En Afspærring, hvorved vi forhindres herfra, er derfor et overordentlig haardt Slag mod Landets Økonomi.

Dette Sporgsmaal er jo sikkert ogsaa Genstand for den allerstørste Opmærksomhed fra Regeringens Side, ligesom den overordentlige Kommission gennem sit Kuludvalg soger at afbode nogle af de største Vanskeligheder. For at yde Industriens fulde Medvirken til Gennemførelsen af den størst mulige Økonomi og den mest hensigtsmæssige Fordeling af de Kul, der maatte komme til Landet, har Industriraadet nedsat et Kulfordelingsudvalg, bestaaende af de Herrer: Direktør B. Dessau, Driftsbestyrer Engholm, Fabrikant Jarl, Teglværksejer Laursen og Direktor Sebbelow.

Alene den voksende Mangel paa disponibel Tonnage i Forbindelse med Ententemagternes uformindskede Krav til Tonnagen maa bevirke, at det under en fortsat Krigsperiode i den kommende Tid i bedste Fald vil blive umuligt for os at gennemføre Tilforslerne til Danmark i samme Omfang som i de forlobne Krigsaar. Deraf vil folge Nodvendigheden af at disponere saaledes over Skibsrummet, at det ikke bliver tilfældigt, hvad der kommer til Landet, men at vi fortrinsvis bliver forsynet med de vigtigste Varer i det Omfang, som overhovedet er muligt. Det er Erkendelsen af denne Opgaves store Betydning, som har fort til Dannelsen af et Fællesudvalg, nedsat af Grosserersocietetet og

Industriraadet i Forbindelse med Repræsentanter for Skibsfarten og Landbruget. Ogsaa i dette Tilfælde er den trufne Foranstaltning sket i nøje Forstaaelse med Regeringen. *Erhvervenes Fællesudvalg,* i hvilket Industriraadet er repræsenteret ved følgende Medlemmer: Direktør Max Ballin, Ingeniør Alex. Foss, Fabrikant C. F. Jarl og Direktør H. P. Prior, og som har valgt Ingeniør Foss til Formand, vil have til Opgave at organisere Erhvervenes Bidrag til Løsningen af den nævnte Opgave, saaledes at Erhvervene heri yder Landets Regering en Støtte.

Medens Fællesudvalgets Hovedopgave er den her omtalte, har det dog allerede haft Lejlighed til paa et andet Omraade at virke for de fælles Interesser. Jeg sigter derved til den nys stedfundne Sammenkomst i Stockholm i Dagene 16. og 17. Marts mellem Repræsentanter for svenske, norske og danske Erhverv med det Formaal at undersøge Muligheden af en forøget Vareudveksling mellem de tre Lande af saadanne Varer, som det ene Land kan undvære, om end med Vanskelighed, men som tiltrænges stærkt i det andet. Under Forhandlingerne var de svenske Interesser repræsenterede af: Admiral Lindman, Direktøren for den svenske Trævareeksportforening, Berg, Godsejer Sederholm og Overingeniør Wahlberg, Mænd, der paa fremragende Maade repræsenterer Erhvervene og tillige har Sæde i og betydelig Indflydelse i de tre store Kommissioner: Handels-, Industri- og Livsmedelskommissionen. De norske Erhverv var repræsenterede af: Generaldirektør Sam Eyde, Formand for den norske Handels- og Industrikommission, endvidere Værksejer Amundsen, Grosserer Baumann og Generalkonsul Olsen. De danske Delegerede var: Etatsraad H. N. Andersen, Bankdirektør C. C. Clausen, Ingeniør Alex. Foss og Landstingsmand, Forpagter Chr. Sonne. Om Forhandlingerne kan siges, at de fuldt ud svarede til deres Formaal, og at der herved er indledet en direkte og forretningsmæssig Forbindelse, til hvis Betydning for de foreliggende Opgaver der kan knyttes store Forventninger.

Den hele Situation, i hvilken vi befinder os, og de Vanskeligheder, som truer os, kræver omfattende Medarbejde og Selvvirksomhed fra Erhvervenes Side. Ingen vil være i Tvivl om, at Løsningen af de her omhandlede Samfundsopgaver lykkes bedst, naar Erhvervene i videst muligt Omfang deltager i Afgørelserne og tager Byrden og Udførelsen paa egne Skuldre. Der hersker undertiden den fejlagtige Opfattelse, at Organisation af Samfundskræfterne kan ske alene ved nogle faa ledende Mænds Arbejde, alene gennem Ordrer og Bestemmelser fra Regering og Udvalg, men det bliver forhaabentlig en af de gode Lærer, man vil uddrage af de mange Erfaringer, Krigsperioden giver os, at dette er en urigtig Opfattelse; det er netop kun ved i videst muligt Omfang at kalde paa en frivillig Virksomhed, ved at faa alle de interesserede til hver for sig at medvirke og ved, saa lidt som Forholdene tillader det, at gribe ind gennem Lovgivning og ved Regeringsordrer, at det bedste Resultat vil kunne naas. Et Erhverv, stort eller lille, som i disse Tider kun tænker paa sine snevreste Interesser, udsætter sig saare let for at komme i Modsætningsforhold til andre Samfundsinteresser. Det staar da en skønne Dag overfor et Indgreb udefra eller ovenfra, og slige Indgreb vil oftest kunne bringe Erhvervet i Fare. Det kan derfor ikke noksom fremhæves ogsaa overfor vore industrielle Virksomheder, at de ved frivillige Bidrag til Løsningen af Problemer, idet de hjælper Samfundet, tillige hjælper sig selv.

I Begyndelsen af Krigen, da alle ventede, at det kun drejede sig om en kort Tid, et halvt eller, naar det kom højt, et helt Aar, tænkte vi vel alle, at det kun var et Tidsspørgsmaal, naar vi i alle Henseender kunde vende tilbage til de gamle Forhold paa det sociale og økonomiske Omraade. Nu henimod Slutningen af det tredie Krigsaar er der vel ingen, som venter dette. Hvorledes det end gaar, saa vil vi ved Krigens Afslutning staa med et Evropa, der befinder sig i en ganske anden Situation, end Tilfældet var ved Krigens Udbrud. De sociale og økonomiske Problemer vil derfor ikke tillade os at afslutte Arbejdet og gaa hjem i Kakkelovnskrogen. Og ganske specielt vil dette være umuligt for Erhvervsorganisationerne. Det maa jo nu være blevet klart for alle, at disse har en overmaade vigtig Opgave at røgte, og at meget afhænger af, at denne Opgave røgtes paa rette Maade. I en Tale, som nylig blev holdt af den fremragende norske Industrimand og Organisator, Generaldirektør Eyde, udtalte han: »Det har tidligere været Politikerne, som traf Bestemmelser for Erhvervene, det er nu Erhvervene, som bestemmer Politiken.« Det ligger for en Dansk maaske endnu nærmere at sige, at hvis Erhvervsorganisationerne ikke selv tager Haand i med, men overlader til andre at bestemme for dem, saa vil det gaa Erhvervene galt. Paa alle Omraader vil de Bestemmelser, der skal tages efter Kri-

gens Afslutning, blive af afgørende Betydning for Erhvervene. Det vil i første Linie gælde Forholdet til Udlandet, der i høj Grad vil samle sig om Handelspolitiken, om Spørgsmaalet og Vilkaarene for Vareudvekslingen mellem Landene. Det vil indadtil gøre sig gældende i Spørgsmaalet om, hvem der skal bære Byrderne, og paa hvilken Maade disse skal bæres. Skattespørgsmaalet, Næringsspørgsmaalet vil mere end nogensinde tidligere gribe ind i Erhvervenes Virksomhed. Der er Grund til at røre ved dette Spørgsmaal, thi vi vil jo her i Danmark samtidig staa overfor en Rigsdag fremgaaet af den nye Grundlov, og meget vil afhænge af denne Rigsdags Indsigt og Forstaaelse og af de Principer, hvorefter den vil gaa til Værks. Hvorledes er da Situationen her i Landet set i Forhold til Erhvervene? Dette er ikke vanskeligt at udrede. To store politiske Partier, de største og de stærkeste, bygger paa et ganske bestemt Erhvervsgrundlag. Det ene Parti er Socialdemokraterne, der bygger paa Arbejdernes Klasseinteresser, det andet er Venstre, som er og bliver Landbrugets Parti.

Anderledes med Landets øvrige Hovederhverv, Haandværk, Industri, Handel og Skibsfart. Disse har en meget ringe eller slet ingen direkte Repræsentation i Rigsdagen, og medens alle Partier erklærer at interessere sig for dem, synes der ikke at være noget Parti, som samler sin Virksomhed om at støtte dem. Men under de vanskelige Forhold, vi gaar i Møde for Erhvervene, gaar dette ikke mere an. Det Spørgsmaal bør tages op til alvorlig Overvejelse, hvorledes disse Erhverv, og jeg tænker herved i første Linie paa dem, der vedkommer denne Forsamling, Haandværk og Industri, skal skaffe sig den Indflydelse paa Afgørelserne, som er nødvendig, om ikke deres Livsinteresser skal blive tilsidesatte. Opgaverne er saa vanskelige, at man ikke tør slaa sig til Taals med, at de kan løses af selv de mest velmenende Politikere, som ikke medbringer personlig Erfaring og Indsigt i vore Erhvervs Vilkaar. Man vil maaske indvende, at Industriforeningen ikke er en politisk Forening, og at Industrien ikke maa drive Politik, men det er en bekendt Sag, at Indvendinger af denne Art kommer fra saadanne Politikere og Partier, som ønsker at beholde Magten for sig selv, og heraf bør vi ikke lade os skræmme. Haandværk og Industri er Landets næststørste Hovederhverv og staar i Omfang kun lidet tilbage for Landbruget. Det er i Virkeligheden en fuldkommen urimelig Situation, at disse store og for Landets Vel og Fremskridt saa betydningsfulde Interesser kun er taalte, men ikke har nogen virkelig Medbestemmelsesret ved Afgørelsen af deres egne Sager.

Krigen og de Erfaringer, den har bragt os, maa jo have aabnet Øjnene hos alle, som vil se, og vist den intime Sammenhæng, der er mellem Erhvervenes Vilkaar, den moderne Lovgivning og de udenrigspolitiske Forhold. Det er en af vort Landbrugs store Fortjenester, at det i Tide har forstaaet og set dette og derfor ved udmærket Arbejde kunnet udvikle og fremme sin Position og derigennem det danske Landbrug og derved gjort det til den mægtige Faktor i vort Lands Liv, som det er. Dette er der kun Grund til at glæde sig over, men der er een Ting, vi ikke kan forlange af Landbruget, det er, at det fuldt ud skal forstaa og tillige varetage Haandværkets og Industriens Interesser. Dette kan kun vi selv gøre.

Hvad der vil times os efter Krigen, vil selvfølgelig i højeste Grad afhænge af, hvad vi foretager os under denne; gennem vort Arbejde for vore Erhverv og for det hele Samfund bygger vi det Grundlag, som skal bære videre. Det er derfor naturligt i denne Sammenhæng at spørge:

Hvorledes har nu vore forskellige Handelsoverenskomster virket, og ganske særlig, hvorledes har de Overenskomster, som i November 1915 sluttedes med den britiske Regering, virket? Jeg har allerede ved en tidligere Lejlighed (paa Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling) i Efteraaret haft Lejlighed til at udtale, at samtlige Klausulbrud kun udgjorde en yderst ringe Del (ca. 3 pro mille) af den hele Omsætning. Dette gjaldt den Gang; hvis vi vilde gøre Regnskabet op paa ny, vil denne pro mille Sats være sunket meget betydeligt, simpelt hen fordi de Klausulbrud, der har fundet Sted, aldeles overvejende er skete i Overenskomstens Begyndelsesperiode, som i mange Henseender maatte være en Overgangstid, bl. a. fordi der paa dette Tidspunkt faktisk fandtes mange Varer her i Landet, som ikke faldt ind under Klausulerne, hvilket gav Anledning til megen Usikkerhed, og endvidere fordi den engelske Regering kort efter, at Overenskomsten var traadt i Kraft, forlangte adskillige Kolonialvarer belagte med Udforselsforbud til Tyskland, skønt det modsatte var fastsat i den oprindelige Overenskomst. Jeg maa saaledes have Lov til paa ny at slaa fast, at den strenge Haandhævelse af Forpligtelserne i Henhold til Overenskomster og Garantier, som er gennemført ved Politiets og

Domstolenes Medvirken, og den ubønhorlige Anvendelse af Bødeparagrafen, som er bragt i Anvendelse af Nævnene, set i Sammenligning med de faktisk stedfundne Overtrædelser viser en Hævdelse af Overenskomsterne, som øverhovedet ikke kunde tænkes fuldstændigere; thi saa naiv vil ikke selv et Blad som »Morning Post« være, at det kan antage, at en Overenskomst af ukendt Omfang, ifølge hvilken ikke alene de Varer, der gaar ind her til Landet, paalægges med Klausulforpligtelser, men ogsaa de deraf fabrikerede Varer og de af de fabrikerede Varer fremstillede Produkter er belagte med Forpligtelser, skulde kunne gennemføres med eet Slag uden den mindste Overtrædelse. Jeg har ikke hørt, at man i noget Land, ej heller i England, ved Lov kunde udrydde Kriminaliteten; endnu mindre at man kunde hindre enkelte Personers Overtrædelse af Løvenes Paabud, allermindst naar de paagældende Handlinger under andre Forhold overhovedet ikke var en Forbrydelse. Det falder mig ikke noget Øjeblik ind at tage Ordet for at støtte eller undskylde Klausulbryderne, tvertimod, men det er nødvendigt at fremhæve, at selve Klausulbrudenes Omfang er det bedste Bevis for den omhyggelige Overholdelse af Handelsoverenskomsterne. Jeg kan dertil med Stolthed tilføje, at til Dato foreligger der kun een Dom over Haandværkere eller Industridrivende, som har afgivet Garantier til Industriraadet, og endda var denne Kendelse af den Natur, at Nævnet kun ugerne skred til at idømme Bøde, da Overtrædelsen i det paagældende Tilfælde mere syntes at have været af formel end af reel Natur. Det samlede Antal Kendelser, som er afsagte af Industriraadets Nævn, er 12; med den ene Undtagelse rammer de alle Personer, der ikke hørte til vore Medlemmers Kreds, men som ved Videresalg er kommet i Besiddelse af Varerne; som allerede nævnt, kun i eet Tilfælde berører de et af vore Medlemmer. Naar der derfor ifølge Gengivelse bl. a. i »Berlingske Tidende« af 20. Marts af en Artikel i »Morning Post« i dette Blad er rettet et voldsomt Angreb paa den danske Handelsoverenskomst, og det deri siges, at de Danske uafbrudt groft har krænket deres Forpligtelser, saa tillader jeg mig paa dette Sted at stemple denne Anklage som en grov Fornærmelse og som fuldkommen Usandhed. Hvad enten vi skal staa til Regnskab for Opfyldelsen af vore Forpligtelser ifølge Handelsoverenskomsterne med de Allierede, eller vi skal staa tilsvarende til Regnskab overfor Centralmagterne, føler jeg mig berettiget til at hævde, at vi helt igennem loyalt og korrekt har opfyldt vore Forpligtelser. Det kan ikke undgaas, at et System, der omfatter saa at sige hele Landets næringsdrivende Befolkning, deriblandt ogsaa Folk, hvem først Krigen har draget ind i Købmandsvirksomheden, og Udlændinge af alle Slags, og som effektueres gennem hundrede Tusinder og atter hundrede Tusinder af Garantier og Erklæringer, maa kunne opvise enkelte Tilfælde af Brud eller Fejltagelser; men jeg hævder, at disse Undtagelser kun bekræfter Rigtigheden af, hvad jeg har sagt om Overholdelsen.

I den nylig af »Morning Post« offentliggjorte Artikel har man foruden at paastaa, at det ikke har behaget os Danske at holde vore Forpligtelser, søgt at rette det engelske Publikums Opmærksomhed paa vor Udførsel til Tyskland. Det er da ikke mere Transithandlen eller Udførslen af danske Fabrikata, som paa Grund af deres Bestanddele er underkastede Klausulerne, Talen drejer sig om, men danske Produkter, som ikke er underkastede slige Bestemmelser, og det er vel at mærke danske Produkter, med hvilke vi betaler vor Indførsel, og hvis Fremstilling og Eksport hører til vort normale daglige Erhverv og er uadskilleligt knyttet til Opretholdelsen af vort Næringsliv. Vi har under hele Krigen delt denne Udførsel mellem de krigsførende Magter og har bestræbt os for uden Hensyn til den øjeblikkelige Fordel at bevare vore gamle Forbindelser, og den Anklage, der nu i »Morning Post« rettes mod os, at vi ikke har opretholdt denne Tilstand, men tvertimod har undladt at forsyne England med de Kvantiteter, der var vedtagne i Overenskomsten, tillader jeg mig her at betegne som fuldkommen usand.

De Kilder, som »Morning Post« i denne Sag har øst af, er ikke et Blad af »Morning Post«s hele Stilling værdig; thi man kan lige saa lidt i Danmark som i noget andet evropæisk Land benytte lidet ansete Smaablades Sensationsefterretninger som Grundlag for alvorlige Slutninger.

Selv om man ikke i visse Kredse i England mere forstaar, hvad det vil sige at være en lille neutral Stat, og hvilke Forpligtelser dette paalægger en saadan Stat til ligelig Optræden til begge Sider, bør man dog i det mindste kunne forstaa, at et Land af Danmarks Størrelse i vore Dage er i allerhøjeste Grad henvist til Indførsel fra Udlandet af en hel Række Varer, som Landet ikke selv producerer, Varer, som kun kan ind-

føres, naar de betales med danske Varer ved Udforsel. Naar man derfor fra engelsk Side kræver, at vi skal standse vor Udforsel til den ene Part og alene være henvist til Vareudvekslingen med den anden, saa kræver man ikke alene en Handling, der fuldstændig bryder vor Neutralitet, men man kræver, at vi samtidig skal nedbryde vor Økonomi paa en Maade, som kun er forenelig med Krigstilstanden.

Jeg har det Indtryk, at Artiklen i »Morning Post« er Udtryk for engelske Opfattelser, der ønsker helt og ganske at afspærre Skandinavien fra alle Tilforsler. Jeg skal ikke her komme ind paa, om en saadan Forholdsregel vilde medføre det militære Resultat, som man muligvis venter deraf, jeg tror det ikke; men det vil i hvert Fald være et haardt Slag fra britisk Side imod en lille neutral Stat, der har gjort sig de største Anstrengelser for at bevare sin Neutralitet og derigennem sin Selvstændighed.

— — —

De Forhold, jeg her har belyst, viser det alvorlige i den Situation, vi lever i. Øjeblikket kræver, at vi samles i Forstaaelse af, at vi hver for sig maa paatage os vor Del af Byrderne og Opgaverne. Jeg vil da slutte i Haabet om godt fortsat Samarbejde og om, at vi næste Aar kan mødes under lysere Auspicier end dem, vi i dette Øjeblik befinder os under.

* * *

Tysk Kartel- og Syndikatpolitik.

Bidrag til Studier af Konkurrenceforholdene efter Krigen.

Af cand. polit. *Povl Drachmann.*

IV.

Koncentrationsbevægelsen i Jernindustrien. Vi har i det foregaaende fulgt Udviklingen af Syndikaterne i Kulindustrien, Jernindustrien og Staalindustrien og i denne sidste fulgt Bestræbelserne for at udstrække Kartellernes Omraade fra de grove Massefabrikata til de videreforarbejdende Industrier og Færdigvareindustrierne. Inden man kan bedømme det Program, som bl. a. »Stahlbund« er stiftet paa, og som man nu fra mange Sider ser fremsat som det, der efter Krigen skal forene hele den tyske Jern- og Staalindustri i et stort fællesvirkende Syndikat, er det nødvendigt teoretisk at anstille visse Betragtninger. Disse kommer i første Række til at gaa ud paa den Koncentrationsbevægelse, der fremmet af den tekniske Udvikling har karakteriseret Udviklingen ikke mindst i den tyske Jernindustri i de sidste 15—20 Aar.

Den Produktions- og Afsætningsregulering, som enhver industriel Sammenslutning tilsigter for at gøre Produktionen rentabel og saa vidt mulig uafhængig af de svingende Konjunkturer, kan opnaas ad to Veje. Dels kan den ske gennem en saakaldt *vertikal* Sammenslutning, d. v. s. Samlingen af hidtil selvstændige Virksomheder i de enkelte efter hinanden følgende Produktionsstadier i samme Industrigren under en og samme Virksomhed, der nødvendigvis maa faa Stordriftskarakter. Ført ud til sine yderste Grænser omfatter den vertikale Kombination hele Produktionsprocessen lige fra Raastoffets Fremskaffelse til de færdige Varers Afsætning. Dels opnaas ogsaa de tilsigtede Fordele ved en *horisontal* Sammenslutning, nemlig af selvstændige Virksomheder indenfor samme Produktionsproces, som altsaa ikke industrielt er afhængige af hinanden, men som har det tilfælles, at de frembringer samme Produkter. Ogsaa denne Slags Kombination kan føre til Produktionens Samling i Stordrift, omend det ikke er en Forudsætning.

For Jernindustrien har særlig den vertikale Kombination ført til en fuldstændig Revolutionering. Det tidligere berørte Modsætningsforhold mellem saakaldte rene Virksomheder, nemlig dem, der kun arbejder med et enkelt Led i Produktionsprocessen, og de blandede (kombinerede) Virksomheder, der omslutter flere forskellige Produktionsstadier, er et Udslag heraf og viser ogsaa, hvor Fordelen ligger. I Virkeligheden har Jernindustriens rene Virksomheder i det store og hele kæmpet en haabløs Kamp de sidste 10—15 Aar.

Naar to Virksomheder slutter sig sammen, er der paa hver af Siderne forskellige Grunde, der virker med hertil, men fælles Ønsket om at undgaa de tabbringende Følger af Konjunktursving-

ningerne. For Raastofproducenten, f. Eks. en Kulgrube, er det af største Vigtighed i flove Tider at have sikret sig Tilslutning til en videreforarbejdende Virksomhed med stort Kulforbrug. Kulgruben har da en fast Afsætning for en bestemt Del af sin Produktion og er kun for Resten anvist til det frie Marked. Den er derved langt bedre i Stand til at udnytte sin fulde Ydeevne, altsaa arbejde med lavere Omkostninger og følgelig faa bedre Konkurrencevilkaar end de rene Gruber, hvis hele Produktion maa anbringes paa det flove, aabne Marked. Mener man nu, at dette Forhold vel kan være fordelagtigt for vedkommende Kulgrube, men ikke for den anden Part, f. Eks. det Hytteværk, som har sluttet sig til Kulgruben, saa ligger i Virkeligheden ogsaa for dette en Fordel i Forbindelsen. Thi for Hytteværket, som arbejder med et enormt Kulforbrug, gælder det først og fremmest at undgaa Følgerne af Højkonjunkturer paa Kulmarkedet. Under Højkonjunkturer stiger Raastoffernes Pris erfaringsmæssigt ofte yderst rask, uden at Færdigvarepriserne altid formaar at følge med i samme Maalestok, eller hvad der er endnu farligere, uden at Raastofferne kan fremskaffes i tilstrækkelig Mængde, saa at man maaske ikke kan opretholde sin fulde Produktion. Har et Hytteværk for at sikre sig i Stedet for at indgaa en saadan Kombination sluttet en almindelig Leveringskontrakt med en Kulgrube paa længere Tid, kan det ved pludselige Konjunkturforandringer komme i en ikke mindre ubehagelig Forlegenhed, end hvis det overhovedet ikke havde dækket sig. Det maa betale de i Kontrakten fastsatte Raastofpriser, medens maaske alle Varepriser synker, og Kullene paa det frie Marked er at faa til langt lavere Priser end dem, det har kontraheret. Overfor disse forskellige Ulemper giver den direkte Sammenslutning med en Kulgrube altid Sikkerhed for at kunne dække sit Kulforbrug og dette til de til enhver Tid gældende Produktionsomkostninger, som bevæger sig langt regelmæssigere end Markedspriserne.

Finder en Fusion Sted mellem et Højovnsværk og et Staalværk træder nøjagtig tilsvarende Forhold frem. Højovnsværket sikrer sig sin Afsætning af Raajern under de daarlige Tider, medens Staalværket sikrer sig sin Raajernstilgang i de gode Aar. Begge kan udnytte deres Anlæg mere fuldkomment, altsaa arbejde med lavere Omkostninger. Højovnsværket kan følgelig i Depressionens skarpe Konkurrencekamp underbyde sine Konkurrenter blandt de rene Højovnsværker med de Raajernsmængder, som det tilsluttede Staalværk ikke forbruger, medens omvendt Staalværket under Højkonjunkturer med høje Raastofpriser er sine Konkurrenter, som ikke er i samme Situation, overlegen.

Jo bedre den vertikale Kombination er udbygget, des større Chancer besidder Virksomheden i det sidste Produktionsstadium overfor tilsvarende rene Virksomheder. Den kombinerede Virksomhed kan ganske anderledes reducere sine Fremstillingsomkostninger.

Vi vil vælge at illustrere dette ved et Eksempel. Lad os antage, at et stort Staalværk besidder egne Kul- og Malmgruber, Højovns-, Staal- og Valseværker. Lad os endvidere antage, at Omkostningerne ved Produktionen af Kullene og Malmene andrager A og B Pengeenheder, at Omkostningerne ved at forvandle Malmene til Raajern andrager C Pengeenheder, at Omkostningerne ved Fremstilling af Raastaal af Raajern beløber sig til D Pengeenheder, ved Fremstillingen af Halvfabrikata af Raastaalet til E Pengeenheder, ved Udvalsning af Halvfabrikata til f. Eks. Stangjern F Pengeenheder. Bliver nu paa ethvert Trin af Produktionen de rene Virksomheders Produkter solgt paa det aabne Marked med en Avance af 1 Pengeenhed, saa beløber Fremstillingsomkostningerne sig for det rene Stangjernvalseværk, som selv maa købe sine Halvfabrikata, til: $(A + 1) + (B + 1) + (C + 1) + (D + 1) + (E + 1) + F$. Synker nu Stangjernspriserne herunder, arbejder altsaa Stangjernvalseværket med Tab. Heroverfor stiller Fremstillingsomkostningerne i et større kombineret Staalværk sig som $A + B + C + D + E + F$. Følgelig kan Priserne gaa betydeligt længere ned, før de kommer ned under et saadant Værks Fremstillingsomkostninger, og dets Konkurrenceoverlegenhed er indlysende.

Selvfølgelig er der det at bemærke til dette Eksempel, at det kombinerede Staalværk ikke kan sælge sine Produkter til Fremstillingsomkostninger. Det vilde betyde, at hele den store i Gruberne, Højovnene, Staal- og Valseværkerne anlagte Kapital maatte give Afkald paa Udbytte. For det mindre rene Valseværk vilde derimod en Periode, hvor der ikke gaves Dividende, være mindre farlig. Alligevel er det kombinerede Staalværk ganske anderledes godt stillet end de rene Valseværker. Det kan paa Verdensmarkedet gaa ned til en Pris under sine egne Fremstillingsomkostninger og alligevel for den hele Produktion

faa et Overskud, hvis de indgaaede Ordrer blot er store nok til gennem fuldkommen Udnyttelse af Ydeevnen at sætte Omkostningerne saa langt ned, at der af det øvrige Salg fremkommer en forøget Avance, som dækker Tabene ved den daarligst betalte Afsætning. Jo større og mere sammensat Produktionen i en saadan kombineret Bedrifts Slutningsstadium er, jo større er ogsaa Sandsynligheden for at underbyde de rene Værker med en Del af Produktionen. Følgelig bliver Fordelene ved den vertikale Kombination forstærket gennem den horisontale Kombination. Heri ligger Fordelen for Staalværket ved at udstrække sin Virksomhed længere frem i Produktionsgangen til Fremstilling af Skinner, Dragere, Sveller, Plader, Stangjern, Baandjern, Traad, Rør o. l. Et saadant integreret og mægtigt Værk har det fuldstændig i sin Haand snart at underbyde de rene Stangjernværker, snart de rene Pladeværker, snart de rene Traadværker, for at faa de størst mulige Ordrer ind, d. v. s. faa sine samlede Produktionsomkostninger nedsatte, hvorved Nettoindtægterne stiger og hele Foretagendets Modstandskraft i Kampen om Afsætningen for de øvrige Valseværksprodukter vokser.

Det maa dog paapeges, at alle Kombinationens Fordele vil give Tab, hvis man bringer Produkter af Produktionsgangens Forstadier paa Markedet til lavere Priser, end de kombinerede Foretagender, der kan fremstille disse Produkter. Kan nemlig de rene Valseværker købe Halvfabrikata som Blokke, Knipler, Oste og Platiner under de kombinerede Værkers Fremstillingsomkostninger og formaar de yderligere at sikre sig disse Priser gennem Kontrakter paa længere Tid, saa er det indlysende, at de i disse Kontrakters Løbetid vil være bedre stillet paa Markedet med de Produkter, de fremstiller af de saaledes indkøbte Halvfabrikata, end deres kombinerede Konkurrenter. Kan man altsaa ved en stærk Konkurrenceregulering forhindre, at Priserne paa de saakaldte Forprodukter (Produkter af Produktionsgangens første Stadier) synker for meget, er alle Fortrinene ved de store Kombinationer sikret og uimodstaaelig Tendens i Retning heraf vil beherske de Industrier, der her er Tale om. Alle de rene Foretagender, som da har levet i Kraft af, at de stadig kunde faa deres Materiale til særlig gunstige Priser, vil dermed være truede i deres Eksistens. Kan Producenterne af Kul, Koks, Raajern, Halvfabrikata selv i Depressionsaarene gennem fasttømrede Organisationer holde Priserne tilstrækkeligt højt, saa vil alle Farer, som netop i daarlige Tider truer de kombinerede Foretagender, være afværget, og deres Overlegenhed over de rene eller kun delvis kombinerede Værker fuldstændig sikret. Denne Sikkerhed vil yderligere blive styrket, hvis der for alle eller blot for en Del af vedkommende Produktionsgangs Færdigprodukter ligeledes kan etableres Konkurrenceregulering, Karteller.

Fordelene ved den vertikale Kombination vil i væsentlig Grad blive forøget, hvis en saadan muliggør Indførelse af tekniske Forbedringer, som er nigennemførlige uden Sammenslutning, altsaa med andre Ord er unddraget de rene Virksomheder. Den betyder en kolossal Overlegenhed hos de kombinerede Virksomheder, men idet den ligefrem forcerer Produktionen frem efter enorme Skridt, bringer den samtidig et andet Problem med sig: Jevnsides med de kombinerede Foretagenders Magt og Konkurrencedygtighed vokser Kravene om Afsætning. Vi har i det foregaaende set de Vanskeligheder, dette fører til, naar Kartellerne skal fornyes, og Kontingenterne for den nye Periode bestemmes.

Saadanne Fordele er netop tilstede i den moderne Jernindustri, hvor den tekniske Udvikling direkte har fremkaldt de saakaldte blandede (kombinerede) Bedrifter, hvis Betydning i Kartelpolitiken vi tidligere har fulgt, og som særlig giver sig Udslag i en Forening af Højovn-, Staalværk og Valseværk. Denne Koncentration har særlig bygget paa to tekniske Momenter, nemlig Udnyttelsen af den i Højovnene fremkaldte Varme i det smeltede Raajern og Anvendelsen af de brændbare Gasarter, der udvikles i Højovnene. Den tekniske Økonomi, der er vundet paa disse to Omraader, har saa at sige revolutioneret Jernindustrien og direkte fremtvunget en Kombinationstendens. De tekniske Fordele herved skal kort fremhæves. Tidligere eksisterede selvstændige sideordnede Højovne, Staalværker og Valseværker. Det i Højovnene udvundne Raajern blev tilført Staalværkerne i kold Tilstand; det maatte følgelig smeltes igen for at forvandles til Raastaal. De afkølede Raastaalblokke blev derefter paany opvarmede og delvis udvalset til svære Profiler, Skinner, Dragere, Sveller og delvis Halvfabrikata. De til Valseværkerne solgte Halvfabrikata maatte atter opvarmes i disse Værker i Glødeovne, før de kunde udvalses til Færdigvarer. Ganske vist fandt snart Staalværkerne en

Metode, hvorved de kunde udnytte Varmen fra det flydende Raastaal til uden ny Anvendelse af Brændselsstoffer at fremstille de grovere Valseprodukter. Alligevel havde den produktionsmæssige Adskillelse mellem Højovn, Staalværk og Valseværk dog stadig en tredobbelt Ophedning af Godset tilfølge. Maalet maatte være at undgaa de hermed forbundne umaadelige Brændselsudgifter. Dette kan ske ved at placere de tre Slags Værker direkte i Forbindelse med hinanden og lægge dem ind under en fælles Ledelse. Herved er det muligt først og fremmest at udnytte den i Højovnen udviklede Varme, idet det flydende Raajern direkte tilføres Staalværket og uden ny Ophedning i Bessemer-, Thomas- eller Martinovnene forvandles til Staal for direkte at gydes i store indtil 3 Ts. maalende Forme. De heri skabte Blokke lader man derefter afkøles indtil den Temperatur, Valseprocessen udkræver. Dette sker i underjordiske saakaldte Udligningsgruber før at sikre jevn Afkøling baade i det indre og paa Ydersiderne. Er Valsningstemperaturen naaet, bliver Blokkene paa de saakaldte Blokvalser nedvalset til de første grove Dimensioner, nemlig til Blokke, naar de skal forvandles til svære Profiler, til Oste, naar de skal forvandles til grove Plader. Disse Blokke og Oste kan øjeblikkelig uden nogen Anvendelse af Brændselsstoffer udvalses videre til Færdigvarer, nemlig til Skinner, Dragere og Sveller paa den ene Side, grove Plader paa den anden Side. Delvis bliver imidlertid Blokkene udvalset til Halvfabrikata for finere Dimensioner, til Knipler for lettere Stangjernprofiler og til Platiner for tyndere Plader. Disse Halvfabrikata holder imidlertid ikke længere tilstrækkelig Temperatur til, at man deraf straks kan fremstille Færdigvarerne. Men medens det i de rene Valseværker, som udefra modtager Halvfabrikata, selvfølgelig i fuldstændig afkølet Tilstand, er nødvendigt at opvarme disse indtil Valsningstemperaturen, er det imidlertid tilstrækkelig i det Staalværk, der har tilknyttet sit eget Valseværk, at nøjes med en forholdsvis ringe Nyopvarmning af de endnu varme Halvfabrikata. Med andre Ord ved en hensigtsmæssig Kombination af de tre vigtige Produktionsstadier, Højovn, Staalværk og Valseværk, reguleres den i Højovnen vundne Temperatur næsten helt ud til Fremstillingen af de finere Valseprodukter.

Men hermed er Værdien af de Brændstoffer, som er tilført Højovnen, endnu ikke udnyttet. De brændbare Gasarter, der udvikles i Højovnen, og som man tidligere ubenyttet lod udstrømme fra denne, fra hvilken de som mægtige Flammer slog op fra Gigtaabningen, gik man først over til at udnytte ved at forbrænde dem i de saakaldte Vindforvarmere. Gennem Vindforvarmerne jager man den Luftstrøm, som bliver blæst ind i Højovnen. Selvfølgelig forøger det dennes Ydeevne, naar denne Luft er ophedet paa Forhaand. Men Højovnen leverer et langt større Kvantum Gas, end der kan medgaa til Anvendelse i Forvarmerne. Snart kom man da ind paa at brænde den øvrige Gas under Kedler og anvende den herved frembragte Dampkraft til Drift af Højovnsblæsemaskinerne, og da heller ikke disse fuldt ud kunde tage den herved vundne Kraft, drev man ogsaa delvis selve Staalværkets Maskiner, hvor saadanne var tilsluttet Højovnsanlæget. Den moderne Teknik har imidlertid gjort det muligt at finde en langt mere økonomisk Anvendelse for Gigtgassen, idet den nu med den største Nyttegrad forbrændes i Gaseksplosionsmaskiner, hvis Kraft er tilstrækkelig til at drive det samlede Maskineri i et stort kombineret Staalværk.

Den herved vundne umaadelige Økonomi med Hensyn til Brændselsstoffer og Kraftanlæg, som Kombinationen af Højovn, Staal- og Valseværk byder paa, forøges desuden paa den sædvanlige Maade som alt andet intimt teknisk Samarbejde mellem forskellige industrielle Produktionsstadier, hvor ikke mindst Transportomkostningerne nedbringes i betydelig Grad. De forenede Højovns-, Staal- og Valseværksanlæg kombineres i visse Tilfælde end yderligere med Kulminer og Jerngruber.

Hvilke Forspring de kombinerede Storbedrifter har frem for de rene Højovne eller Valseværker (der hver for sig kun omfatter sin bestemte Produktionsproces) skal vi i en følgende Artikel belyse med Tal.

— — —

Ved Udarbejdelsen af ovenstaaende er i første Række benyttet: *Heinrich Mannstaedt: Ursachen und Ziele des Zusammenschlusses im Gewerbe*, Jena 1916. *Samme Forfatter: Die Konzentration in der Eisenindustrie und die Lage der reinen Walzwerke*, Jena 1906. *Kurt Wiedenfeldt: Ein Jahrhundert rheinischer Montan-Industrie, 1815—1915*, Bonn 1916. *Fritz Diepenhorst: Der gegenwärtige Stand der Kartellfrage in der deutschen Eisenindustrie (Zeitschrift für Socialwissenschaft 1912)*, samt løbende Artikler i Tidsskriftet »*Kartell-Rundschau*«.

❃ ❃ ❃

Sverige under Krigen.

Handels- og ernæringspolitiske Problemer og Foranstaltninger.

(Sluttet.)

Som allerede indledningsvis bemærket i forrige Artikel vedrørende de handelspolitiske Problemer varede det nogen Tid efter Krigens Udbrud, inden bestemte Retningslinier kunde fastlægges i de forskellige neutrale Lande udover de, der ligefrem lod sig aflede af deres Neutralitetsvilje, saaledes at de Midler, man rundt omkring greb til for at regulere de økonomiske Forhold, fik en ret ensartet Karakter.

Hvad den svenske Ernæringspolitik angik, var de indledende Foranstaltninger i August 1914 en Række Eksportforbud og Nedsættelsen af *Statens Livsmedelskommission,* ved Hjælp af hvilken Staten indtil nu i Samarbejde med Næringslivets Mænd gennem Tilkaldelse af sagkyndige og under Oprettelse af talrige Specialbureauer for de forskellige Varer har søgt at sikre Folkets Forsyning.

Opmærksomheden rettedes ganske naturligt først mod Brødkornet. Efter paa en Henvendelse til Møllerne at have faaet det Svar, at Statens Hjælp formentlig kun behøvede at gælde Valutaspørgsmaalet, forholdt Kommissionen sig afventende. Man regnede ogsaa fra sagkyndig Side med faldende Priser, naar den argentinske Høst kom paa Markedet; men den indtrædende Fragtstigning gjorde Nedgangen illusorisk, og der viste sig Vanskeligheder for den private Import. Det blev imidlertid under disse Forhold ikke før 1. December, at Kommissionen bemyndigedes til at købe udenlandsk Brødkorn, foreløbig 60,000 Ts. I denne Forbindelse optog man et Laan paa 20 Mill. Kr. i Amerika for at skaffe sig forholdsvis billig Valuta.

Allerede i November havde man med Møllerne truffet Aftale om, at disse ikke maatte betale indenlandsk Rug og Hvede med mere end henholdsvis 21 og 22 Kr. pr. 100 kg bedste Vare Sælgerens Station, idet det samtidig aftaltes, at de daværende Melpriser ikke skulde forhøjes. Følgen viste sig imidlertid hurtigt at blive, at det indenlandske Korn forsvandt fra Markedet, saaledes at stadig mere af det udenlandske Mel, som Møllerne havde haft paa Lager, maatte iblandes. For at hindre Stigning af Melpriserne blev Staten da tilsidst — fra 28. December — nødt til at suspendere Tolden paa Rug, Hvede og Mel, og endvidere maatte Staten til Møllerne afstaa af sine Kornbeholdninger til Indkøbspris. For at udnytte de forhaandenværende Beholdninger fastsattes for Rugen en Udmalingsprocent af 90, for at hindre Opfodring traf man Aftale om Prisen paa Klid, og Brændevinsbrænding til indenlandsk Forbrug af Korn suspenderedes, naar den ikke stod i Forbindelse med Gærfabrikation, og blev senere kun genindført i stærkt begrænset Omfang. Det af Staten indkøbte Korn blev i Mangel af Lagerbygninger magasineret hos Møllerne med Aftaler om Oplagringspenge og eventuelt en Malegodtgørelse. Fra svensk Side gøres der opmærksom paa, at dette System med Aftaler, der stadig fornyedes paa kort Termin, og som altsaa rummede en vis Medbestemmelsesret for Møllerne, medførte mindre Prisstigning for Melet end de danske og norske Systemer.

Den følgende Tid optoges under stigende Priser paa Livsfornødenheder af Diskussioner om Eksportforbud og Maksimalpriser, og Kravet om kraftige Reguleringer lød. Regeringen gik imidlertid sine egne Veje. Foderhøsten 1914 havde været daarlig, og da Importen svigtede — til hvilken man iøvrigt havde faaet Statstilskud i Form af Laan, og som navnlig gik ud paa at tilføre Majs—, maatte det siges at være ligefrem nødvendigt at slagte Kvæg og fremme Kødeksporten. En Formindskelse af Kvægbestanden med 10 pCt. eller 180,000 Stkr. ansloges til at være passende under de givne Forhold, og under Krigens første Aar, indtil Juli 1915, udførtes da ogsaa ca. 163,000 Stkr. Kvæg. Med Hensyn til Svin laa Situationen anderledes. Ved en Optælling hen paa Sommeren 1915 viste Nedslagtningen sig indtil da at have været ca. 24 pCt., og Bevægelsen havde allerede i April ført til et Forbud mod Udførsel af levende Svin, hvorhos man ved Aftaler med Slagterierne søgte at begrænse Flæskeeksporten. Den betænkelige Nedgang i Svinebestanden forklaredes iøvrigt fra sagkyndig Side hovedsagelig som en Følge af et kortvarigt Eksportforbud ved Krigens Begyndelse og den derved fremkaldte Nervøsitet hos Producenterne.

Endnu kan det nævnes, at kommunale Livsmedelskommissioner i denne Periode dannedes talrige Steder, bl. a. til Varetagelse af mere specielle og lokale Tarv, dog ofte og navnlig i Begyndelsen uden at vise sig alt for handlekraftige. I Stockholm samlede man Forraad af Æg, Havre-

og Risengryn og Ærter, i Goteborg oplagrede man Havregryn og Salt.

Sommeren 1915 er iøvrigt karakteriseret ved yderlig voksende Prisstigning. Med England aabnedes Forhandlinger i Stockholm (som omtalt i forrige Artikel). Omkring ved den Tid, da disse sluttede uden Resultat, slaar Sverige ind paa et nyt Eksportsystem, der bedre end før skulde forlige Forbrugernes og Producenternes Interesser. Angaaende Flæskeeksporten havde man som ovenfor nævnt alt truffet Aftaler om en Begrænsning. Den gode Foderhost, som man allerede nu turde spaa, ophævede Nødvendigheden af Kvægeksport i samme Udstrækning som før. Paa Basis af henholdsvis Eksportaftaler og Eksportforbud med Licenser, der gøres afhængig af, at Hjemlandet forsynes med en vis Procent af det eksporterede Flæsk og Kod, starter Livsmedelskommissionen nu et »Varuförmedlingsbyrå«, der skal forestaa Fordelingen af de af Eksportorerne afstaaede Varer, og Systemet udvides til Smør og Æg, ja, selv Fiskeeksporten inddrages herunder, dog at man — paa Grund af Vanskelighederne paa dette Omraade ved en konstant procentvis Aftagning for Hjemmeforbruget til enhver Tid — i Stedet for at erlægge in natura kan betale en kontant Afgift til Bureauet. Den Gavn, dette System gjorde, blev i det følgende en Del diskuteret og fra nogle Sider angrebet som kun værende en Draabe i Havet; af Regeringen blev det imidlertid taget stærkt i Forsvar, og en Kommission, nedsat til at undersøge, om Eksportafgifter som Helhed burde foretrækkes, kom ikke til et Resultat, der anbefalede dette.

Endnu et godt Stykke ind i 1916 havde man i Sverige ikke næret alvorlige Tanker om Nødvendigheden af en gennemført Regulering af Forbruget. Bortset fra, at man endelig havde maattet sætte egentlig Maksimalpris paa Rug, Byg og Havre, gled man videre i det gamle Spor med Statsimport af Brødkorn, Statsstøtte til Import af Foderstoffer og Godning og Eksport af Landbrugsprodukter mod Kompensationer for Hjemmeforbruget.

I Slutningen af Maj 1916 udsendtes imidlertid fra de svenske Sukkerfabriker en pludselig Meddelelse om, at de tilstedeværende Forraad kun ved ekstraordinære Midler kunde slaa til. Man synes at have disponeret mindre fast, Forbruget har været betydeligt, og man har yderligere eksporteret til Norge. Til denne ubehagelige Overraskelse kom senere, at Hosten af Brodkorn, der til at begynde med havde tegnet godt, blev ødelagt af Regn, saaledes at man altsaa nu for anden Gang maatte notere et daarligt Hostaar under Krigen. Efter en stadig tiltagende Ophobning af svenske Varer i de engelske Havne udstedte den engelske Regering endelig den 10. September Eksportforbud overfor Sverige for en hel Række Varer, hvilket praktisk taget ogsaa vilde sige Hindring af oversøisk Tilførsel, der bl. a. ramte Margarineindustrien.

Under Indtrykket af disse sammenfaldende Vanskeligheder begyndte man i Sverige at studere det tyske Kortsystem, og den 28. September nedsattes en *Folkhushållningskommission* til at regulere Forbruget af Levnedsmidler. I en officiel Meddelelse af 20. Oktober om, at man ved Genoptagelse af Forhandlingerne vilde søge en Forbedring af Handelsforholdene med England, denne Gang i London, averteredes man samtidig om Rationsprincipets forestaaende Indforelse.

Prisniveauet havde paa dette Tidspunkt efterhaanden naaet en meget betydelig Hojde. Kod og Fisk var i Forhold til Prisen i Juli 1914 steget ca. 80 pCt., Brændselsmidler endogsaa 87 pCt. og Mejeriprodukter og andre Fødemidler mindst 50 pCt.; kun Brod, Mel og Gryn noterede en forholdsvis lille Prisstigning af ca. 25 pCt.

Efter at Sukkerfabrikerne — paa Grund af den engelske Blokadepolitik forgæves — havde forsøgt at importere Raasukker fra Vestindien, begyndte man da fra 1. November 1916 en ny Periode med Indførslen af Sukkerkort efter samme Mønster, som vi kender det, dog med en Ration af 1 kg pr. Maaned pro persona mod Danmarks 2 kg. Indenfor Industrien faar i Forhold til deres Forbrug i 1915 Bagerne 60 pCt., Chokolade- og Kiksfabriker samt Afholdsbryggerier 50 pCt., Sprit- og tekniske Fabriker 20 pCt., medens Hoteller og Restaurationer kan tildeles indtil 40 pCt. af Forbruget i 1915.

I Mellemtiden var det blevet klart, at der ogsaa maatte tages kraftige Foranstaltninger overfor Korn- og Brodsporgsmaalet; Forbud mod at opfodre Brødkorn af Høsten 1916 blev udstedt, og 8. Januar 1917 beslaglægges dernæst alle Forraad af Hvede og Rug, det forbydes at formale Korn uden særlige Formalingskort og endvidere at sælge Mel og Brød uden særlige Mel- eller Brodkort. Det almindelige Brodkort gav oprindelig daglig Ret til 250 Gram Mel eller 325 Gram almindeligt Brod pro persona; nu er Rationen imidlertid betydelig nedsat — til 200 Gram Mel eller

Brød eller Gryn. Tillægskort (saakaldte Påbrødskort) gives til Personer med stærkt legemligt Arbejde, eller som særlig er henvist til tor Kost, f. Eks. Skovarbejdere o. lign.

Den 23. Februar d. A. er yderligere en ny betydningsfuld Rationering bleven forberedt, nemlig af Smør, i hvilken Forbindelse det maa fremhæves, at Margarine ikke længere findes, da Fabrikationen er standset som Følge af Raastofmangel. Principet for Smørreguleringen og den nærmere Gennemførelse heraf er i dette Tilfælde overladt de lokale Levnedsmiddelorganisationer, der dog i hvert Fald i Byerne gennemgaaende har valgt Kortsystemet. Smørrationerne, der kan tildeles hver Person, er indtil videre kun 100 Gram pr. Uge. Samtidig er fastsat Maksimalpriser, 3,75 Kr. pr. kg for Mejerismør, der sælges gennem Livsmedelskommissionens Mellemkomst, og 3,25 Kr. pr. kg for saakaldt Landsmør.

Kompensationssystemet med Hensyn til Kød og Flæsk har praktisk taget udspillet sin Rolle. Der er ikke meget at fordele mere, idet Kvægeksporten helt er ophørt og Kød- og Flæskeeksporten blevet ganske forsvindende. Slagterierne har saaledes indtil videre forpligtet sig til at stille alt Flæsk, undtagen af Søer og Orner, til Livsmedelskommissionens Disposition til Maksimalpris. Ogsaa Fiskeeksporten er stærkt begrænset. At det nu fremfor alt er et Spørgsmaal om Fremskaffelse af Varer, og at Priserne er det sekundære, ser man f. Eks. af, at Maksimalprisen paa Havre er blevet ophævet for at sætte Møllerne i Stand til at levere Gryn.

Endnu maa det nævnes, at baade i Vinteren 1915 og indeværende Vinter har der været truffet Foranstaltninger for at sikre mindre bemidlede billigt Brændsel. Der er nedsat en »Statens Bränslekommission«, der kan lade foretage Hugst i de offentlige Skove med Tilsidesættelse af Fredskovforpligtelsen. Fordelingen kan ske til alle Personer med under 3000 Kr. i aarlig Indtægt, og Priserne paa Ved fra Kronskovene maa, bortset fra forøgede Fældnings- og Transportudgifter, ikke være højere end før Krigen.

Hvorledes Sveriges Ernæringspolitik og dets Handelspolitik vil blive influeret af den ved den tyske Blokadeerklæring af 1. Februar nyskabte Situation og af Forhandlingerne med England, hvis Udfald og Skæbne endnu staar i det uvisse, er det paa nærværende Tidspunkt endnu for tidligt at omtale.

— — —

Ved Udarbejdelsen af ovenstaaende er følgende Materiale benyttet: *Dr. Karl Hildebrand: De Svenska Statsmakterna och Krigstidens Folkhushållning*, I og II, Stockholm 1916 og 1917. (Til disse paa offentlig Foranstaltning udarbejdede meget detaillerede og fortrinlige Oversigter maa i første Række henvises for nærmere Studium af de behandlede Problemer). *Prof. Albert Koersner: Krigshandelslagen och därmed sammanhängande Författningar*, Stockholm 1916, *Stockholms Handelskammer: Maximiprislagen och Förfoganderättslagen*, Stockholm 1917, *Gunnar Andersson: Vårt dagliga bröd. Näringsväxterna i världsproduktionen*, Stockholm 1916. Desuden *Meddelanden från Sveriges Industriförbund, Sociala Meddelanden, Kommersiella Meddelanden* m. fl.

❀ ❀ ❀

Industriel Nyorientering.

Brændselsproblemet.

Alt som Situationen indenfor Erhvervslivet udvikler sig maaske nok paa forudselig Maade, men med ganske uforudset Hast, saaledes at Vanskeligheder hober Problem paa Problem, gøres Orientering stedse mere nødvendig. Det bliver klarere og klarere, at vi er kommet paa det Punkt, hvor det vil være nødvendigt at tage en Undersøgelse op af en hel Række af disse Problemer — der hidtil har formet sig nærmest som rent temporære Vanskeligheder om Forsyning — og føre dem saa vidt muligt tilbunds. Det vil være skæbnesvangert, forekommer det os, at tabe af Syne, at netop industriel Produktion forudsætter Overblik, og derfor at man klargør sig Situationen saaledes, at det bliver muligt at disponere paa meget længere Sigt end Dagen og Vejen. Ellers har hver Dag i denne Tid sandelig nok i sin næsten al Interesse og Energi absorberende Plage, men vel at mærke Plager, der maaske var til at undgaa, naar man i Tide forberedte sig derpaa. Nyorientering er da Situationens Løsen.

For at give dem, der maatte have noget værdifuldt denne vedrørende i Tankerne samt Evner til at fremsætte disse Tanker, Lejlighed til at udtale sig, gør Tidsskriftet i Dag en nærmest tilfældig Begyndelse ved i de efterfølgende Linier om visse

Sider af Energispørgsmaalet at give Plads for en Indsender. Uden helt at dele hans Syn og derfor selvfølgelig ogsaa uden at ville overtage Ansvaret for hans Kalkulationers Rigtighed, har Redaktionen ment at bringe dette Indlæg ud fra den Betragtning, at netop det her behandlede Problem, Problemet om, hvorledes man bedst sikrer sig Forbrændingsstoffer og Kraftkilder, i Fremtiden har fundamental Betydning.

Medens vi altsaa ikke ønsker at tage noget Ansvar før de anførte Beregningers Rigtighed, undlader vi ikke at understrege, at Spørgsmaalet om Sprit som Drivkraft er et mange Gange tidligere debateret. (I England saaledes i de allersidste Aar, 1913). Et af de Steder, hvor man — delvis ogsaa med Held — har taget de praktiske Konsekvenser af Betragtningerne, er i Tyskland. Her motiveredes Brændspritens Økonomi imidlertid *ikke* saa meget i Trangen til Drivkraft som for at skaffe Anvendelse for Kartofler, avlede paa mager Jord. Og naar Brændspritfabrikationen overhovedet kunde konkurrere, laa det i de høje Petroleumspriser.

De Undersøgelser, der i sin Tid (i 1912) herhjemme i det smaa og ganske foreløbig anstilledes over Spørgsmaalet: Spiritus som Brændstof og som Drivkraft — til Spiritusglødelys, Spritmotorer — gav da ogsaa alt andet end økonomisk tilfredsstillende Resultater. *Det kan imidlertid ikke noksom understreges, at hele den Kalkulationsbasis, hvorudfra Materialet til disse Undersøgelser den Gang vurderedes, er fuldkomment forrykket.* Men ikke nok hermed: Momentet Uafhængighed af Tilførsel udefra var da saa godt som ganske ude af Betragtning. Der maa formentlig i Fremtiden tillægges dette sidste nogen, om ikke afgørende Betydning. For det første ved ingen, i hvilken Udstrækning samt paa hvad Maade Tilførslerne i Fremtiden vil komme frem saa lidt som til hvilke Priser. De Grunde, som tilskyndede til at realisere Brændspritfabrikation sydfra, kan eventuelt ogsaa komme til at foreligge for os. Bestræbelserne for at *erstatte* tilførte Raastoffer med hjemmeproducerede, vil altid have og har, som Forholdene ligger i Øjeblikket og formentlig en rum Tid endnu, den største Interesse. Det være sig Raavarer for den ene eller den anden Erhvervsvirksomhed.

Det af Forfatteren lige akkurat antydede, om Overførsel af Vandkraft i Form af elektrisk Energi her til Landet fra Norge eller Sverige, har ogsaa Interesse. Meget kunde tyde paa, at man i erhvervspolitisk Henseende i Fremtiden vil finde, at det vil være den bedste Politik at søge en stedse nøjere Tilknytning mellem de tre skandinaviske Folk og indstille sig paa i saa rigt Omfang som muligt indbyrdes at udveksle Produkter.

— — —

Vi giver herefter Indsenderen Ordet:

Kulspørgsmaalet i Danmark.

Hvad Rolle det, baade politisk og nationaløkonomisk set, spiller for en Stat at kunne dække sine Behov af Fødevarer og Industriprodukter er paa mere end fyldestgørende Maade klarlagt under Krigen.

Situationen opfordrer da til Overvejelser, og vi vil i det følgende undersøge et af de mange nationaløkonomiske Spørgsmaal, der har afgørende Betydning for Landet, baade nu, medens Evropa staar i Flammer, og formentlig ogsaa senere, naar Slukningsarbejdet er forbi, og en ny Æra rejser sig over Ruinerne af den gamle.

Det er Spørgsmaalet om Danmarks *Brændselsforsyning* — her navnlig, om det lader sig gøre delvis at undvære Kul og Motorolie.

Det Forslag, som jeg kommer frem med, er imidlertid ikke saadan ment, at man kan tænke sig dets Gennemførelse i en nær Fremtid. Det bør kun opfattes som et Fingerpeg i den Retning, Udviklingen vilde kunne ledes, og som en Paamindelse til Myndighederne, der ved Forholdene jo nu faktisk mer eller mindre har faaet Landets Erhverv og Folkeernæringen under sin Varetægt. Her melder det sig da, om det ikke var en Overvejelse værd at søge at hjælpe Folk og Land til ad Aare delvis at kunne staa paa egne Ben, hvad de ovennævnte vigtige Produkter angaar.

Siden Forbrændingsmotoren i Slutningen af forrige Aarhundrede vandt Indpas, har man navnlig i Tyskland haft sin Opmærksomhed henvendt paa Anvendelse af *Spiritus* i Stedet for Petroleum, Benzin, Raaolie eller dermed beslægtede Olier, og der findes som bekendt allerede nu gode og praktiske Spiritusautomobiler og Spiritusmotorer, anvendte til Drift af Landbrugsmaskiner.

Nogle Mangler af mindre Betydning hefter endnu ved Anvendelsen af Spiritus, bl. a., at den under normale Forhold er en Smule dyrere. Under Krigsforhold, Blokade eller agressiv Handelspolitik, hvor Benzin og Petroleum ikke alene stiger i Pris, men tillige af og til ikke kan faas, vil Spiritus imidlertid afgive et velkomment Materiale for Forbrændingsmotorer. Hvorvidt Spiritus kan anvendes til meget store Motorer fore-

ligger der endnu ikke Erfaringer for, men der kan ikke være Tvivl om, at hvis de motortekniske Fagmænd med Iver kastede sig over Løsningen, vil Spørgsmaalet kunne løses i forholdsvis kort Tid.

Hvad nytter det os nu, at vi kan producere fortrinligt Smør og Bacon, hvis vi ikke kan skaffe Brændsel? Motorer er uundværlige for vor Økonomi og vil blive det endnu mere.

Læseren bedes bemærke, at de i den efterfølgende Udvikling benyttede Tal ikke gør Fordring paa at være nøjagtige. Formentlig er de dog ikke mere fjernet fra Virkeligheden, end at de muliggør det at danne Grundlag for et Skøn i store Træk over Muligheden af at anvende Motorbrændsprit.

Den samlede Hestekraft af alle Dampmaskiner, Petroleumsmotorer, elektriske Motorer, Gasmotorer, Automobiler, Motorcykler, Dampskibe og Lokomobiler i Danmark kan anslaas til henved 1 Million HK.

Da imidlertid en stor Del af Dampskibene plejer at være beskæftigede i udenrigs Fart og derfor indtager Bunkerkul, respektive Motorolie, i Udlandet, og da endvidere en Del Dampskibe plejer at være beskæftigede med at hente Kul, hvilke sidste Fragtskibe for en Del vilde blive overflødige, hvis Produktionen kunde hjælpe sig uden Kul, saa vil det være tilstrækkeligt at regne med ca. $^3/_4$ Mill. Hestekræfter.

For at udvikle dette Antal Hestekræfter i Spiritusmotorer behøves der, naar man forudsætter en gennemsnitlig intermittent Drift af 3000 Timer aarlig, rundt 1000 Millioner Liter Spiritus om Aaret.

Lad os dernæst skønne over, hvorledes Danmark skulde kunne tænkes selv at fremstille dette betydelige Aarsforbrug. Det maatte gaa ud over Landbrugseksporten — det er klart.

Under Forudsætning af, at en Ko gennemsnitlig kun leverer 100 kg Smør om Aaret, og at Smøreksporten andrager ca. 90 Mill. kg om Aaret, vilde Danmark, hvis denne Eksport ophørte, behøve 90 Mill. : 100 = 900,000 Køer mindre, end der nu findes.

Af Danmarks $2^1/_2$ Mill. Stykker Hornkvæg turde man vel antage, at ca. $^1/_4$ Mill. er Malkekøer. Følgelig behøver Danmark til eget Underhold under Halvdelen af det Antal Køer, der nu findes.

Af Flæsk udførtes der i 1914 over 140 Mill. kg, hvad der vel turde være ca. $1^3/_4$ Mill. Svin.

Svinebestanden var i 1914 omtrent $2^1/_2$ Mill. Det vil altsaa sige, at $^3/_4$ Mill. spiser vi selv, medens Resten, $1^3/_4$ Mill., gaar til Eksport.

Til Fodring af en Ko behøves der ca. 4500 Kraftfoder-Enheder og til et Svin, foruden den skummede Mælk fra Mejerierne, henved 1000 Kraftfoder-Enheder om Aaret.

Ialt repræsenterer Eksporten af Smør og Flæsk 900,000 × 4500 + 1,750,000 × 1000 = 5800 Mill. Kraftfoder-Enheder om Aaret.

Da 1 kg Kraftfoder omtrent har den samme Foderværdi som 4 kg Roer (Sukkerroer eller andre dermed equivalente Roer), saa kan man sige, at Opdrætningen og Fodringen af 0,9 Mill. Malkekøer og $1^3/_4$ Mill. Eksportsvin equivalerer med Avlen af 5800 × 4 = ca. 23,000 Mill. kg Roer om Aaret.

Men af 23,000 Mill. kg Roer kan der fremstilles ca. 1600 Mill. Liter Spiritus.

Med andre Ord:

Hvis vi undlader at producere Smør og Svin til Eksport og i Stedet for gav os til at avle Roer og fremstille Spiritus af disse sidste, saa kunde Aarsproduktionen bringes op til ca. 1600 Mill. Liter Spiritus, hvoraf Danmarks samlede Kraftmaskiner til Industri og Transportvæsen dog kun behøver 1000 Mill. Liter.

Til Fremavl af det til Fremstilling af 1000 Mill. Liter Spiritus nødvendige Kvantum Roer, nemlig 1000 : 7 × 100 = 14,500 Mill. kg behøves der et Areal af ca. 14,500 Mill. : 18,000 = 800,000 Tdr. Land.

Af Korn-, Brak-, Grøntfoder-, Græsnings- og andre lignende Høstarealer fandtes der i 1912 ca. $5^1/_4$ Mill. Tdr. Land.

Altsaa maatte man for at tilfredsstille hele Landets Kraftmaskinebehov avle Roer paa $^2/_{13}$ eller omtrent 15 pCt. af det til Opdyrkning benyttede Areal i Danmark, hvad der svarer til lidt over en 6-aarig Rotationsperiode.

Af ovenstaaende Betragtninger og Skøn fremgaar det, at Muligheden for Danmarks økonomiske Uafhængighed paa Kul- og Motorolieomraadet næppe bør betragtes som det *rene* Hjernespind. Noget andet er jo, om det vilde betale sig under hidtil gældende normale Forhold.

Hertil kommer, at der med Spiritusfabrikationen følger et meget værdifuldt Affald til Fodring af Kreaturer, nemlig Roeslempen, og at Kreaturholdet følgelig ikke behøver at reduceres i det til Spiritusbehovet ovennævnte Forhold.

Som ovenfor sagt, er det naturligvis ikke Me-

ningen med disse Linier at foreslaa en pludselig radikal Omkalfatring af hele Landets Landvæsen og Næringsliv. Thi for det første lader en saadan Omvæltning sig ikke fuldføre i en Haandevending, og for det andet bør den træde i Skyggen for bedre Løsninger, hvis saadanne findes.

En langt intensivere Udnyttelse af vore Tørvemoser, en dristigere Foretagsomhed i vor mineralrige og kulrige Koloni Grønland, samt elektrisk Strømforbindelse med vore to nordiske Naboer aabner Udsigter til at bringe os et godt Stykke Vej ud over Afhængigheden.

Om Norge vides det, at der er Overflod af Vandkraft, og Nedlægning af Kabler under Skagerak hører vel ikke til Umulighederne. Fra det nærmeste Sted i Norge til Aalborg er der 180 km og til Aarhus 270 km Distancer.

Ikke desto mindre bør Spørgsmaalet om Spiritus som Erstatning for Kul og Motorolie tages op til alvorlig Drøftelse. Det er heller ikke nogen splinterny Idé. Tvertimod! I Tyskland er Ønsket om økonomisk Uafhængighed den egentlig bærende Kraft, der ligger til Grund for den stedse voksende Kartoffelspiritus-Industri, og det kan i den Anledning ikke være uden Interesse at gengive i Oversættelse, hvad en tysk Motortekniker, Ingeniøren G. Lieckfeldt, siger i sin Bog »Die Petroleum- und Benzinmotoren, 3. Auflage 1908«, Side 10: »Ved Hjælp af de mineralske Brændselsmaterialer udnytter vi svundne Aartusinders; ved Hjælp af Brændspiritus derimod Nutidens Solvarme. Jo mere de første udtømmes, desto mere henvises vi til at udnytte Nutidens Plante- og Dyrerige. Fremtidens Landmænd maa derfor ikke alene arbejde paa at fremskaffe Næringsmidler til Mennesker og Dyr, men ogsaa i stedse tiltagende Grad paa at fremavle Frugter og Planter, af hvilke koncentrerede Brændselsmaterialer til Fremstilling af Kraft, Lys og Varme kan udvindes, thi disse er mindst lige saa vigtige som Næringsmidlerne.«

Man kunde tænke sig, at Landbruget vilde tage Sagen i Haand ved først at raadføre sig med dygtige Motorteknikere og ved at indhente Oplysninger fra Udlandet om, hvad der hidtil er præsteret paa Spiritusmotor-Omraadet. Dernæst kunde man tænke sig, at en landboteknisk Kommission med Bistand af dygtige Kemikere undersøgte Forholdene og understøttet af Bevillinger paa Finanslovene foretog omfattende Forsøg. Kommer en saadan Kommission til det Resultat, at der ligger Fremtidsmuligheder i den foreslaaede Retning gemt i Roen som Basis for Industrien i vort lille Land, saa har disse Liniers Fremkomst ikke været spildt.

Man siger, at Danmarks Guldgruber ligger i dets Agre. Med samme Ret vilde man da kunne sige, at Danmarks Kulgruber ligger i dets Roemarker.

E. J.

— — —

Som for sagt deler vi ingenlunde den ærede Indsenders Betragtninger i alle Detailler. Det er et meget stort Spørgsmaal, som han ogsaa rigtig selv et Sted siger, at et er den Mulighed, at vi vil kunne præstere det for Driften af vore Maskiner og Motorer nødvendige Kvantum Sprit selv, et andet, om det vil kunne betale sig. At erstatte Landets »Guldgruber« med »Kulgruber«, saaledes som Forfatteren udtrykker det, vil forudsætte, at de sidste skulde være meget rige. Forfatteren har sikkert ikke overset, men heller ikke nævnt, at det vilde kræve en meget betydelig Ændring af bestaaende Anlæg, om man skulde gaa over til Drift med Sprit, hvor man i Øjeblikket anvender Petroleum. Paa en Række af Omraader, vel sagtens alle de største, vil det være ugørligt, men dette forandrer ikke, at Spørgsmaalet Motorspritens Aktionsradius, om vi saa maa udtrykke det, indenfor Produktionen er af største Interesse.

Mindre af Hensyn til den, end fordi vi i det hele taget — vi gentager det — synes, at der er Grund til Nyorientering, har vi optaget ovennævnte Indlæg. Thi foruden Spriten er der jo Tørveindustrien, og hvad der burde være endnu langt vigtigere, en gennemført øget Økonomi med alt Brændsel, der bør drøftes.

Det vil i denne Henseende være af Interesse at høre, at man i Norge, der jo har været i en Krise, hvad Kultilførsel angaar, paa offentlig Initiativ og Foranstaltning er begyndt rationel Uddannelse af Kedelpassere — ikke alene teoretisk, men ogsaa ligefrem i den praktisk mest økonomiske Fyring. Dette var sikkert et Spørgsmaal, der kunde have stor Interesse herhjemme, hvor de relativ billige Kul i tidligere Tider ikke i den Grad som i den nuværende Situation maa opfordre til vidtstrakt Økonomi trindt ude rundt om. Paa dette Felt som paa ethvert Punkt, hvor det har vist sig, at Forholdene har medført betydelige Prisstigninger paa Raamaterialer, vil det være paakrævet at søge dels Erstatning af det dyrere Materiale med billigere, dels at søge disse

Erstatningsmaterialer inden Landets egne Grænser, og endelig at undersøge, hvorledes Materialerne anvendes saa økonomisk som gørligt.

Red.

▫▫▫▫▫▫

Industriens Deputation ved Kronprinsens Myndighedsaldersdag.

Ved Kronprinsens Myndighedsaldersdag var til Kuren paa Amalienborg Slot efter Indbydelse paa Industriens Vegne modt Formanden for Industriraadet, Ingeniør *Alex. Foss*, og Formanden for Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening, Direktør *S. C. Hauberg*. Paa Industriens Vegne bragte Formanden for Industriraadet Hs. Majestæt Kongen en Tak, fordi der gaves Repræsentanter for Industrien Lejlighed til at frembære deres Lykonskning ved Kronprinsens Opnaaelse af Myndighedsalderen. Henvendt til Tronfolgeren mindede Taleren om den Interesse, hvormed Kong Christian d. 9. havde omfattet Industrien, der i sin nyere Skikkelse kan siges at have haft sin Ungdomsperiode i hans Regeringstid, og idet han onskede Kronprinsen et langt og lykkeligt Liv, bad han ham i Fremtiden vise den danske Industri den samme Interesse og Bevaagenhed, som var blevet den til Del fra hans hoje Forfædre.

Hs. Majestæt Kongen takkede Deputationen fra Industrien og opfordrede den danske Industri til at staa sammen i denne alvorlige Stund, ligesom han vilde benytte Lejligheden til at takke dansk Industri for, hvad den havde udrettet for Fædrelandets Velfærd under de vanskelige Tider, der alt var gaaet.

▫▫▫▫▫▫

Lærlingetilgang og Lærlingeanvisning.

Vi har, som vore Læsere vil erindre, tidligere haft Lejlighed til at berøre Lærlingespørgsmaalet og dets Betydning. Med Tilfredshed vil enhver, der har Forstaaelse af den Vigtighed Problemet: Erhvervslivets Rekutering har, lære at kende, i hvilken Grad Bestræbelserne for at fremme Tilgangen og navnlig ordne den rationelt i den allersidste Tid er i Tiltagen.

Dette gælder i forste Række det Oplysningsarbejde i Befolkningen, der er Grundforudsætningen for Tilgangen: Man har fra forskellige Sider samlet Materiale til Belysning af de Forhold, hvorunder Uddannelsen sker, og navnlig hvilke Kaar Erhvervsudøverne senere har i Vente.

Vi sigter her forst til det fortjenstfulde Undersogelsesarbejde, Folketingsmand Jul. Wulff paa Fællesrepræsentationens Foranledning har udført, hvilke Undersogelser nu foreligger i et stort Hefte, der er sendt ud rundt om. I kort, velordnet, knap og dog ret udtommende Form gives her Oplysninger om, hvorledes *Lærlingeforholdene* er indenfor en Række Haandværksfag. Af nærliggende Grunde er det kun Mestrene, der er spurgt, og det vil maaske derfor fra anden Side modføres, at Oplysningerne er ensidige. Der er kun dertil at svare, at »den anden Side« jo hidtil har været ret ene om at orientere en Del af det Klientel, hvorfra Lærlingene kommer, og at det er svært at være mangesidig.

Samtidig og jevnsides med de udsendte omfattende Oplysninger har Arbejdsanvisningsdirektoratet yderst fortjenstfuldt anstillet en Enquête indenfor Erhvervsørganisationerne, saavel Mester- som Arbejderorganisationerne, om samme Spørgsmaal. Resultatet af den nævnte Enquête er i meget kortfattet og overskuelig Form udsendt under Titlen: »Oplysninger om Lærlingeforholdet i forskellige Haandværks- og Industrifag i København«.

Vi gengiver af Indledningen efterfølgende Uddrag:

Det Tidspunkt, da Børnene skal udskrives af Skolen, giver ret naturligt enhver Fader og Moder Anledning til alvorlige og ofte meget vanskelige Overvejelser. Det gælder nemlig nu om at afgøre det overordentlig vigtige Spørgsmaal: *Hvilken Livsstilling skal den Unge vælge?*

For enhver, der har set og forstaaet det uheldige i, at et ungt Menneske en eller flere Gange forlader en Lære for at søge ind i en anden, er Valget af Virksomhed allerede af den Grund særdeles betydningsfuldt. Men at finde den rette Livsstilling for den Unge betyder langt mere; det gælder jo om at lægge Grundvolden for hele hans Fremtid, saa han kommer »paa sin rette Hylde« i et Fag, hvori han kan udfolde sig som et dygtigt Menneske, blive en nyttig Samfundsborger, der er i Stand til at skabe sig selv en lykkelig Eksistens. Valget har derfor saavel for den enkelte som ogsaa for Samfundet den største Betydning.

Der er for Tiden en Fristelse, der ved Kon-

firmationsalderen melder sig baade for Børn og Forældre — ja maaske allerede har mødt dem tidligere, hvis Børnene har haft »Bypladser« — nemlig den forholdsvis høje Betaling, der gives Bydrenge o. lign. i Modsætning til Haandværkerlærlinge. Denne Fristelse kan være stor for mange Hjem. *Men her gælder det om at tænke paa de Unges Fremtid.*

Bydrengen, »Ekspressen«, eller hvad han nu kaldes, udnyttes af de paagældende Forretninger i sine første Ungdomsaar; inden han endnu har naaet den modnere Alder, maa han vige Pladsen for andre Unge, og selv staar han da uden nogen som helst Uddannelse, uden Opøvelse i Arbejdet, ofte vel oven i Købet demoraliseret af Gadelivet. Han har spildt de Aar, hvori han skulde lære noget for Livet, og vil som Regel være henvist til at forøge de ikke-faguddannede Arbejderes store Hær med ringe Udsigt til at skabe sig en betryggende Stilling senere i Livet.

Haandværkerlærlingen derimod, som har maattet nøjes med det forholdsvis ringe Vederlag i Læreaarene, staar ganske anderledes godt udrustet; i 18—20 Aars Alderen har han lært et Fag, der hjemme og ude kan byde ham en mere sikker Eksistens. Han er blevet et aktivt, producerende Medlem af Samfundet, og hvis han gør Brug af sine Evner og sin Uddannelse, kan hans Fag i mange Tilfælde føre ham ind i ledende eller selvstændige Livsstillinger.

Tilsynsraadet for Centralarbejdsanvisningskontoret ønsker, at Forældre og Værger vil lægge sig disse Betragtninger alvorligt paa Sinde. Alt for mange har i de sidste Aartier givet efter for Bydrengepladsernes Fristelse, saa det er bleven en Samfundssag her i Landet som andetsteds at komme bort herfra. Til alle dem, hvis Børn ikke har lagt saa specielle Evner for Dagen i Retning af bestemte Livsstillinger, saa Valget allerede derigennem er afgjort, retter Tilsynsraadet den indtrængende Opfordring: *Sæt Deres Børn i en god Haandværkslære.*

En yderligere Opfordring til Forældrene om at se bort fra de Betænkeligheder, der kan være forbundet med at skulle undvære den større Fortjeneste, de muligvis kunde faa ved at lade Børnene faa Pladser som Bydrenge, og at paatage sig de Byrder, der maatte følge af at sætte dem i Lære, ligger ogsaa deri, at Haandværkslærlingenes Løn nu synes at være i Opgang, ligesom der formentlig i en nær Fremtid kan ventes gennemført en ny Lærlingelov, der i højere Grad tager Sigte paa at sikre Lærlingene en god Uddannelse.

Tilsynsraadet for Centralarbejdsanvisningskontoret har vedtaget gennem Oprettelse af en særlig Lærlingeanvisning at bidrage til i størst mulig Udstrækning at faa unge Mennesker anbragt paa virkelig gode Læresteder, og man forventer, at Forældre og Værger vil indsende Anmodning om Anvisning af saadanne til deres Børn.

Heftet er ledsaget af en Indtegningsblanket til Centralarbejdanvisningskontorets *Lærlinge-Afdeling.*

Dette Hefte vil, saavidt vi forstaar, blive uddelt rundt om i Skolerne, hvor der formentlig vil lægges megen Vægt paa, at de unge Mennesker faar det lille Hefte ihænde. *Forhaabentlig vil der blive lagt endnu mere Vægt paa, at Forældre og navnlig Lærerne faar det, og at de sidstnævnte interesserer sig for dette Arbejde.* Der er som bekendt i den senere Tid en ganske umiskendelig og glædelig Interesse for Byerhvervene at spore indenfor den danske Folkeskole, og med oprigtig Tak og Glæde bør Erhvervslivet modtage den herfra paa saa mange Maader fremstrakte Haand for i Fællesskab med Skolerne at søge de Unge, der forlader disse, redeligt og grundigt orienteret angaaende Næringslivet i vort Fædreland, ikke mindst da, naar de staar overfor Valget af Livsstilling. Det er jo ikke fjerntliggende at antage, at en stor Del af Byens Ungdom vil vise sig særlig egnede til at indtræde i Byerhvervenes Tjeneste: i Handel, Industri og Haandværk og derfor gøre det, naar de, uden at der vækkes falske Forhaabninger, altsaa paa Grundlag af nøje sigtede Oplysninger, blot anspores dertil. Vi har aldrig lagt Skjul paa, at vi tillægger det den største Vægt, at hele dette Arbejde støttes ved det Indblik, Ungdommen faar og kan faa i Livet i Værksted og paa Værft, ved den Orientering *Lærerne* i Kommuneskolerne samt Gymnasierne skaber ved Lysbilleder, Fabriksbesøg, Materialesamlinger etc. — kort ved at aabne Skolens Vinduer ogsaa ud mod *den* Side af vort Fædrelands Arbejde, der betegnes som Byerhverv, og dette vil næppe nogen uhildet Medborger kunne se paa uden med Tilfredshed. Heldigvis arbejder da ogsaa efterhaanden mange gode Kræfter for at skabe større Interesse og større Forstaaelse i den opvoksende Slægt for Fædrelandets praktiske Liv.

Vi anbefaler disse Bestræbelser — og Lærlingeanvisningen.

Regeringsforanstaltningerne overfor Spiritusindustrien.

Spiritusindustrien har allerede fra Krigens Begyndelse været inddraget under de Foranstaltninger, som Regeringen har anset det for at være nødvendigt at træffe under den ekstraordinære Situation.

Efter at det først i Oktober 1914 var bleven forbudt at anvende indenlandsk Rug og Hvede i Spiritusfabrikationen, udstedtes der under 25. Februar 1915 Forbud mod Anvendelsen af Rug, Hvede, Boghvede, Kartofler samt indenlandsk Byg til Fremstilling af Spiritus, samt Forbud mod at anvende udenlandsk Korn (herunder Majs) indkøbt her i Landet.

Den 8. Juni 1915 udstedtes Forbud mod at blande Kartoffelmel i Gær.

Den 1. September 1916 udstedtes Forbud mod at købe svømmende Partier Majs, hvorefter Fabrikerne altsaa kun maatte anvende saadan Majs, der var *indkøbt direkte* i Udlandet.

Trods disse særdeles vanskelige Vilkaar lykkedes det Industrien ved energisk Arbejde og ved Oprettelsen af et Fællesindkøb at fremskaffe de Raastoffer, som var nødvendige for Industrien, saaledes at der kunde arbejdes normalt med Fremstilling af Landets Behov af Spiritus til Konsum og til teknisk Brug samt Gær, hvis Tilvirkning er nøje knyttet til Spiritusfabrikationen, og som er en absolut Nødvendighed for Landets Brødforsyning.

Industrien har lagt Vægt paa at disponere saaledes, at det med Rette kunde siges, at den kun har anvendt saadanne Raastoffer, som er fremskaffet ved eget Arbejde, og som ellers ikke vilde være kommen til Danmark. De enkelte Gange, Fabrikerne har søgt om og opnaaet Dispensation til at bruge dansk Byg, har de stillet tilsvarende Kvanta udenlandsk Byg, som paa Grund af manglende Spireevne var uanvendelig for Industrien, til Disposition for Landbruget til Foderbrug, hvortil den var fuldt anvendelig.

Det skal i denne Forbindelse belyses, hvor lille en Rolle i Virkeligheden Fabrikernes Raastofforbrug set i Forhold til Landets samlede Forbrug er.

Det samlede aarlige hjemmeavlede og importerede Korn og Foderstoffer anslaas til ca. 6 Mill. Tons; heraf er anvendt til Spiritus- og Gærfabrikationen ca. 50,000 Tons. Af disse medgaar til Gærfabrikationen ca. 15,000 Tons, og tilbage til den rene Spiritusfabrikation bliver da ca. 35,000 Tons, men af samtlige til Sprit- og Gærfabrikation anvendte Raastoffer kommer lavt regnet mindst 16,000 Tons Landbruget tilgode gennem Bærmen, saaledes at kun ialt højst 19,000 Tons medgaar til den rene Spiritusfabrikation eller knapt $^1/_3$ pCt. af Landets samlede Forbrug.

Den 27. November 1916 bekendtgjorde Indenrigsministeriet, at Forhøjelse af Priser paa Levnedsmidler ikke kunde finde Sted uden forudgaaende Anmeldelse til Den overordentlige Kommission af 8. August 1914. Ved Henvendelse til Kommissionen erfarede Fabrikerne, at baade Spiritus og Gær regnedes for Levnedsmidler.

I Januar Maaned d. A. gjorde de stadig stigende Priser paa Raastoffer og Kul det nødvendigt, at der foretoges en Prisforhøjelse paa saavel Gær som Sprit, og herom tilskrev Fabrikerne gennem deres Organisation, Foreningen af danske Spiritusfabrikanter, Den overordentlige Kommission under 27. Januar.

Kort efter fremkom den tyske Blokadeerklæring, og umiddelbart efter denne, den 1. Februar, henvendte Direktøren for Fabrikstilsynet, Docent J. Kr. Lindberg, sig som Delegeret for Indenrigsministeriet til Foreningen af danske Spiritusfabrikanters Formand, Landstingsmand C. Tvede, med Meddelelse om, at det var overdraget ham at forhandle med Øl- og Spiritusindustrien om en Reduktion af disse Virksomheders Drift, som maatte anses for paakrævet i Anledning af de Vanskeligheder med Hensyn til Tilførslerne, som ventedes at blive en Følge af den ny Situation, og Direktør Lindberg anmodede Fabrikerne om at fremkomme med et Forslag i saa Henseende.

Allerede den 5. Februar kunde Foreningen af danske Spiritusfabrikanter, som omfatter alle Virksomheder i Danmark med Undtagelse af en lille Fabrik i Jylland, fremsende et af samtlige Medlemmer godkendt Forslag, hvorefter man tilbød at nedsætte den aarlige Produktion af Drikkespiritus med 3 Mill. Liter eller med 30 pCt. af Landets Produktion. Industrien tilbød at bortskære denne Produktion ved Nedlæggelsen af et til Produktionen svarende Antal Fabriker uden nogen Udgift for Staten, blot imod Tilladelse til at foretage en meget ringe Forhøjelse af Spirituspriserne, ja, man stillede endog i Udsigt, naar Afviklingen vedrørende disse Fabriker var tilendebragt, at forhandle videre om en yderligere Nedskæring af Produktionen. Dette Forslag overgaves samme Dag til Indenrigsministeriets Delegerede, *men Industrien har overhovedet ikke siden hørt*

noget som helst om Ministeriets Stilling til dette Forslag, endsige modtaget Opfordring til Forhandling paa dette eller noget andet Grundlag.

Da Industrien hverken hørte noget herom eller om det Andragende, der var indsendt til Den overordentlige Kommission om Forhøjelse af Priserne, og da en saadan blev mere og mere paakrævet, skete der fornyet Henvendelse til Kommissionen, som nu optog Forhandlinger om Priserne, og disse afsluttedes den 20. Februar med en Forhøjelse af Spirituspriserne med 13 Øre pr. Liter 100 pCt., dog kun paa Betingelse af, at Gærpriserne forblev uforandrede.

Otte Dage efter, den 27. Februar, udstedte saa Ministeriet uden nogen forudgaaende Forhandling Forbud mod Handel med og Udskænkning af Spiritus.

Først Dagen efter Forbudets Udstedelse fik Industrien Underretning om Motiverne til Udstedelsen. Det forsikredes af Indenrigsministeren, at Forbudet udelukkende var udstedt af Ernæringshensyn; det var en ren foreløbig Foranstaltning, der hurtigst muligt vilde blive ophævet, men ganske vist blive efterfulgt af et Forbud mod Fabrikation af Spiritus i andet Øjemed end til teknisk Brug og Gærtilvirkning. Hverken det midlertidige Forbud eller Fabrikationsforbudet havde andet til Hensigt end at regulere Forbruget af de paa Fabrikerne henliggende Lagre af Raastoffer, og saa snart Tilforslerne atter blev fri, vilde de ekstraordinære Foranstaltninger bortfalde.

Man kan dog ikke ganske faa Motiverne til Forbudet af 27. Februar og selve Forbudet til at stemme sammen, idet det ikke kan ses, hvordan dette Forbuds Udstedelse skulde kunne faa Indflydelse paa Reguleringen af de tilstedeværende Raastoffer.

Det viste sig da ogsaa, at der bag ved laa et Skattespørgsmaal, idet Regeringen den 16. Marts forelagde for Rigsdagen og fik vedtaget en Tillægsafgift paa de henliggende Lagre af ca. 100 pCt., den største indirekte Skat, der vist nogen Sinde er paalagt.

Det voldsomme Indgreb, Industrien blev udsat for ved Forbudet af 27. Februar, bevirkede, at Foreningen af danske Spiritusfabrikanter sammen med 12 beslægtede Organisationer, omfattende Vinhandlere, Restauratører og Detailhandlere, allerede den 1. Marts tilstillede Indenrigsministeriet en telegrafisk Beklagelse over, at man havde anset det for at være nødvendigt at foretage et saa usædvanligt Skridt, og man anmodede om, at det midlertidige Forbud snarest muligt maatte blive hævet.

Endvidere tilstillede Foreningen af danske Spiritusfabrikanter den 2. Marts Indenrigsministeriet en Skrivelse, hvori siges, at man, da Fabrikerne er ganske ude af Stand til at overskue det økonomiske Tab, som Forbudet maatte medføre, saa sig nødsaget til at nægte ethvert Salg af Sprit til teknisk Brug med Undtagelse af det for Hospitaler og Apoteker absolut nødvendige, ligesom man maatte forbeholde sig fuldstændig at standse Salget af Sprit til teknisk Brug samt Produktionen af Gær.

Det var selvfølgelig kun efter nøje Overvejelse, at Industrien foretog et saadant Skridt, men ingen kunde vel med Rette forlange, at de 15 Firmaer, hvis Hovedforretning, som er Grundlaget for deres økonomiske Eksistens, var bleven dem berøvet, under et dagligt pengeligt Tab skulde paatage sig Landets Forsyning med Sprit til teknisk Brug og Gær, og herved erindres særlig om, at man den 20. Februar var gaaet med til at undlade at foretage en paakrævet Forhøjelse af Gærpriserne under Forudsætning af, at Tabet herved kunde indvindes ved Forhøjelsen paa Spritpriserne, en Forudsætning, som bristede ved Forbudets Udstedelse den 27. Februar.

Skrivelsen til Indenrigsministeriet bevirkede da ogsaa, at man i »Politiken« for den 3. Marts kunde læse, at allerede den foregaaende Dag havde Spritfabrikanterne modtaget en Skrivelse vedrørende Forhandling om Priserne paa Sprit til teknisk Brug og Gær efter den nu ændrede Situation. Ganske vist havde Fabrikerne hverken fra Ministeriet eller Kommissionen den foregaaende Dag modtaget nogen Skrivelse, og de modtog heller ikke en saadan senere, men den 3. om Eftermiddagen blev de telefonisk anmodede om at komme til Forhandling i Kommissionen samme Dag. Ved Forhandlingerne denne Dag og de følgende opnaaedes den 6. Marts en Ordning om Priserne paa Sprit til teknisk Brug og paa Gær, der, saafremt der overhovedet kan skønnes under en for Industrien saa betydelig Omvæltning, kan anses for tilfredsstillende, men samtidig udkom Bekendtgørelsen om, at fremtidig var al Fabrikation af Drikkesprit forbudt.

Hvilke Goder der ved disse kraftige Foranstaltninger er opnaaede, og hvilke Onder der til Gengæld bliver en Følge af dem, og om Goderne kan opveje Onderne, er det vist umuligt i Øjeblikket at overse, men man kan ikke undlade at undre

sig over, at medens Regeringen ved enhver Lejlighed har fremhævet det ret store Antal Personer, der er knyttede til en med Spiritusindustrien meget nær beslægtet Industri, og som vanskeliggjorde en Indskriden overfor denne, syntes man med Forkærlighed at hefte sig ved det forholdsvis lave Antal Arbejdere, der er beskæftiget i Spiritusindustrien, og ganske at se bort fra det meget betydelige Antal Personer, der uden at »arbejde« paa Fabrikerne dog er økonomisk afhængige af disse og deres Produkter, og som paa det Møde, som afholdtes den 1. Marts mellem de interesserede Organisationer, ansloges til ca. 25,000.

Selvfølgelig har Spiritusindustrien en levende Forstaaelse af den alvorlige Situation, hvori Landet for Tiden er stedt, og har været villig til for sit Vedkommende at bringe de Ofre, som maatte være nødvendige, men man føler sig ikke overbevist om, at man ikke havde opnaaet et for Helheden og alle interesserede Parter mere tilfredsstillende Resultat ved at optage en Forhandling med Industrien i Stedet for uden om denne at skride til saa voldsomme Foranstaltninger, som her er sket.

□□□□□□

Udnyttelsen af Byggets Næringsværdi.

Udnyttes Byggets Næringsstoffer ligesaa fuldstændigt ved Ølfabrikationen som ved Anvendelse paa anden Maade? Af S. P. L. Sørensen, Professor, Dr. phil., Laboratoriedirektør.

Som Regel ligger det udenfor nærværende Tidsskrifts Rammer at beskæftige sig med Anmeldelse af videnskabelige Arbejder. Naar der ved denne Lejlighed gøres en Undtagelse med ovennævnte lille Skrift af Direktør for Carlsberg Laboratoriets kemiske Laboratorier, Professor, Dr. phil. *S. P. L. Sørensen*, ligger det i dette Skrifts Aktualitet, fremkommet som det er i en Periode, hvor de forskellige Industriers relative Eksistensberettigelse har været saa stærkt omdebateret, som sket er i den sidste Maaneds Tid. Vi tænker her navnlig paa *Gæringsindustrierne*.

Skriftets Opgave er, som Titlen udtaler, at belyse Udnyttelsen af Byggets Næringsstoffer ved Ølfabrikationen og ved anden Anvendelse, f. Eks. Opfodring. Af den strengt upartiske Vurdering gengives her Fremstillingens Tabel 4.

Tabel 4.
Af Byggets samlede Energimængde (371 Tusinde Kal.) genfindes:

Ved Byggets Anvendelse:	i *fordøjelige* til *Menneskeføde* tjenlige Produkler		i *fordøjelige* til *Dyrefodring* ljenlige Produkler		Summen af de *direkte* og de *indirekte* gennem Dyrefodringen vundne *fordøjelige* til *Menneskeføde* ljenlige Produkler
	Tusinde Kal.	pCt. af Byggels samlede Energimængde A	Tusinde Kal.	pCt. af Byggels samlede Energimængde B	$A + \frac{60}{100} \cdot B$
		pCt.		pCt.	pCt.
i Bryggeri-Industrien ...	171	46	94	25	61
til Byggryn og Bygsvinemel	200	54	134	36	76
til Opfodring.	—	—	314	85	51

Altsaa bedst anvendes Bygget til Spise direkte: Byggrød el. -Vælling, *dernæst omdannet til Øl*, mindre rentabelt som Foder.

Forfatteren ytrer overfor dette Forhold følgende:

»Ved første Øjekast vil det maaske undre, at Anvendelsen af Byg i Bryggeriindustrien kun giver Anledning til et saa forholdsvis ringe Tab af Næringsværdier; Grunden hertil maa søges i det sædvanlig meget mangelfulde Kendskab til Bryggeriprodukternes store Indhold af Næringsstoffer.

Der er da ogsaa god Overensstemmelse mellem de Synsmaader, vi ovenfor har gjort gældende, og de Forslag, P. Eltzbacher og hans Medarbejdere stiller i den ovenfor nævnte Bog, der indgaaende behandler Spørgsmaalet om, paa hvilken Maade Tyskland bedst kunde dels spare paa de ved Begyndelsen af Aaret 1915 til Raadighed staaende Næringstofmængder, dels skaffe Udveje for nye. Medens de tyske Forskere betoner Betimeligheden af en Indskrænkning af Kreaturbestanden, særlig en Indskrænkning af Svinefedningen, slutter de Omtalen af Bryggeriindustrien med følgende Ord: »Ved Bryggeriindustrien formindskes saaledes den for Mennesket til Raadighed staaende Næringsmængde ikke væsentlig. Da nu tilmed Øllets Næringsværdi ikke blot skyldes dets Alkoholindhold, men ogsaa dets betydelige Indhold af andre Næringsstoffer af stor Værdi, giver den nuværende Situation ingen Grund til en Indskrænkning af Bryggerivirksomheden.«

Den ganske korte Pieces (14 Sider) Konklusion er denne, der her gengives in extenso: »Den fuldstændigste Udnyttelse af Byggets Næringsstoffer opnaas ved den direkte Anvendelse til Menneskeføde af den størst mulige Del af Byggets Bestand-

dele, medens enhver Omdannelse til forædlede Produkter er ledsaget af et Tab af Næringsstoffer. *Dette Tab er ved Byggets Anvendelse i Bryggeriindustrien kun af underordnet Betydning og væsentlig mindre end ved Byggets Anvendelse som Kreaturfoder.«* Det er alt jo af Værd at mærke sig.

Angaaende Undersøgelsens Rigtighed, vil ingen med dansk videnskabelig Kemi blot noget kendt have Skygge af Tvivl; derfor borger Skriftets Forfatter. Professor Sørensens Navn er blandt de mest fremragende indenfor moderne videnskabelig Kemi Jorden over. Hans Position hæver ham over enhver Mistanke for Hildethed. — Hvad der gør dette Arbejde interessant i Øjeblikket er imidlertid ikke ene det værdifulde Defensorat, som Udgiveren af det: Dansk Bryggeriforening, har fundet i disse Linier, men ogsaa det Fingerpeg i Retning af Betydningen af rationel Undersøgelse af Raamaterialers Anvendelse i det hele, der herved gives. Klart er det, at man i en Periode, som karakteriseres foruden af meget andet, af en betydelig Raastofmangel, har en, som det kunde udtrykkes: nationaløkonomisk Forpligtelse til at sørge for den bedst mulige Udnyttelse af alle Raaemner, saaledes at man til enhver Tid bestræber sig for at sikre den for Samfundet værdifuldest mulige Udnyttelse af disse. Som et Led i Rækken har derfor Professor Sørensens lille Afhandling Værdi.

□□□□□□

Engelsk og tysk Teknik.

Engelske Betragtninger.

Ved et Møde i den bekendte engelske Ingeniørforening, »Institution of Mechanical Engineers«, har samme Forenings Formand, Professor W. Cawthorne Unwin, i et Foredrag sammenlignet, hvad henholdsvis England og Tyskland har ydet af Indsats i Tekniken. Som karakteristisk for engelske Anskuelser skal Foredraget gengives her efter »The Engineer« tillige med de ikke mindre karakteristiske Bemærkninger, hvormed dette ansete Fagblad har fundet sig foranlediget til at imødegaa den fremragende Videnskabsmands Opfattelser.

Professor Unwin indledede sit Foredrag med at paapege, hvorledes denne Krig frem for alt var blevet en teknisk Krig, der stillede de største Krav til Skibsværfter og Fabriker, til Organisation og Transport. Han fremhævede i saa Henseende, hvad baade Skibe, Jernbaner, Flyvemaskiner og ikke mindst Automobilerne havde betydet. Det var Ingeniørerne, der bar denne Krig, og det var dem, de største Krav stilledes til. Men netop fordi man fra engelsk Side var stolte over de opnaaede Resultater og saa med fast Tillid til det endelige Opgør, var det af Betydning at sammenligne de Principer, der nu tørnede mod hinanden, for at faa Klarhed over, om Englands tekniske og dermed industrielle Udvikling i enhver Henseende var saa vidt fremme, som man kunde ønske det, og som Konkurrencen med det foretagsomme Tyskland gjorde nødvendigt.

Taleren pegede i saa Henseende paa følgende Kendsgerninger, som han fandt værd at overveje. I Løbet af de sidste 16 Aar er Prøjsens Indkomst næsten fordoblet. Medens Englands Handelsflaade i det samme Tidsrum er steget fra 9 til 10 Mill. Tons, er Tysklands steget fra 1 til 2,5 Mill. Tons. I 1870 havde Tyskland 7 Skibsværfter med 3000 Arbejdere. I 1900 allerede 39 Værfter med 40,000 Arbejdere. Til Trods for at Tysklands Jernmalm og Kul gennemgaaende er af ringere Kvalitet end de engelske, er Tysklands aarlige Produktion af Raajern steget fra 11 til 19 Mill. Tons i et Tidsrum, hvor den engelske Produktion kun er steget fra 9 til 11 Mill. Tons. Tysklands Staalproduktion er næsten dobbelt saa stor som Englands.

Skønt Taleren ikke vilde regnes til dem, der tror, at Indførslen af Færdigvarer nødvendigvis forringer Nationens Velstand, og skønt Englænderne med Rette foretrækker deres egne Varer, var det dog baade naturligt og ønskeligt, at ethvert Land tilfulde udnytter sine naturlige Hjælpemidler, sin Beliggenhed, sit Klima og sin Driftighed. Om Salget af Overproduktion af Varer til en lav Pris, der muliggøres ved andre Landes Beskyttelsestold, var en Fordel for den engelske Industri, kunde der diskuteres om. Men han vilde som et Eksempel henvise til, at Blikpladeværkerne i Sydwales kun kan arbejde med Fordel ved at videreforarbejde tyske Staalblokke, som de i store Mængder køber til langt billigere Priser end tilsvarende Blokke fra Staalværkerne i Sydwales. Til Trods for saadanne Fænomener maatte det imidlertid hævdes, at det ikke er tilfredsstillende eller betryggende, at England indfører saa mange Varer fra Tyskland, for hvis Frembringelse dette Land ikke besidder særlige Fortrin, hvorved vigtige engelske Industrier i mange Tilfælde er blevet fuldstændig afhængige af udenlandske Tilførsler. Det er en Ting for sig at staa i Vareudveksling med et andet Land. Men det er noget ganske andet, naar man af Dovenskab eller af Mangel paa Driftighed tillader, at et andet Land faar Monopol paa Levering af visse Varer, som man ikke kan undvære. Taleren kom herefter ind paa en Beskrivelse af de Midler, der havde fort Tysklands Handel frem, og som særlig var præget af, at Regeringen havde støttet den, men frem for alt havde erkendt Vekselvirkningen mellem Videnskab og Industri samt Statens Pligt til at støtte denne Forbindelse. Tyskland har anvendt store Summer til den højere tekniske Un-

dervisning, til Forsøgsanstalter, ligesom til Jernbaner og Kanaler, der muliggør særlige Fragtsatser til Begunstigelse af Industri og Handel. Desuden har Bankerne med Støtte af videnskabelige, juridiske og handelskyndige Kræfter altid stillet sig til Raadighed for at fremhjælpe Opfindelser og industrielle Foretagender, selv hvor disse var forbundet med finansiel Risiko; alt dette efter en i England ganske ukendt Maalestok. I dette Land finder man snarere det modsatte, f. Eks. i visse af Patentlovens Bestemmelser, der direkte har hemmet engelsk Industri.

Dette var Grunden til, at England under Krigen var kommet til at mangle vigtige Varer, fordi man havde gjort sig afhængig af Tyskland, saaledes særlig i den kemiske Industri, men ogsaa i mange mekaniske. Et betegnende Eksempel paa Forholdet mellem engelsk og tysk Arbejde frembød Farveindustrien. Farvestoffet Anilin blev opfundet i England Aar 1856, men Tyskland og tildels Schweiz har praktisk talt revet hele Farvestofindustrien til sig. Ca. $^9/_{10}$ af de i England anvendte Farvestoffer kommer fra Tyskland, og dog er disse Farvestoffer saa umaadelig vigtige for den engelske Tekstilindustri, der beskæftiger $1^1/_2$ Mill. Arbejdere. Den tyske syntetiske Indigo har næsten fuldstændig standset Dyrkningen af den naturlige Indigo i Indien, der tidligere var en saa stor Indtægtskilde for dette Rige. Værdien af det fra Indien indførte Indigo androg i 1895 3,5 Mill. £, for Tiden kun 70,000 £. Bayer opfandt den syntetiske Indigo i 1880, men næsten 20 Aar medgik til videre Undersøgelser, og 1 Mill. £ blev ofret, før den syntetiske Indigo kom paa Markedet som Handelsvare. Et saadant Resultat kan kun tilskrives den faste tyske Tro paa Videnskaben. Før Krigen blev Verdensbehovet af teknisk Porcelæn næsten alene dækket af Tyskland, og der findes mange andre lignende Tilfælde, i hvilke Tyskland i og for sig ingen naturlige Fordele besidder, men kun større videnskabelig Intelligens og større Tillid hos de Finansmænd, der støtter det videnskabelige Arbejde. Taleren fremdrog dernæst et interessant Eksempel fra den metallurgiske Industri, hvor Tyskland praktisk talt har faaet Monopol paa Behandling af de basiske Metallers Ertser. Australiens samlede Zink-, Bly- og Sølvertser, de rigeste paa Jorden, sendes til Tyskland for at behandles. Heldigvis er England, hvad Staal- og Jernindustrien angaar, i en forholdsvis gunstigere Stilling. Metallurgerne i England, Tyskland, Amerika og Belgien har lært meget af hinanden, og Englænderne havde ingen Grund til at være utilfreds med deres Andel i de gjorte Fremskridt. I lange Tider var de de førende, og de af Bessemer, Mushet, William Siemens, Thomas, Gilchrist og andre gjorte Opfindelser har stillet England i første Række. Ganske vist var man blevet overfløjet, hvad Kvantiteten angik, men for de bedre Kvaliteter i Staal og Staallegeringer er England, saavel hvad Forskerarbejde som Produktionskvalitet angaar, stadig førende. Det vældige Behov af Krigsskibe, Skyts og Projektiler har utvivlsomt været en gunstig Faktor herfor, ligesom Oprettelsen af Laboratorier i Staalværkerne og hos de store Forbrugere, f. Eks. Jernbaneselskaberne. Det maatte ikke des mindre ikke skjules, mente Taleren, at England ikke var førende paa alle Omraader. I den større Staal- og Maskinindustri indtog vel Landet en fremragende Plads, men for lettere Maskiner har Tyskland, Amerika og Skandinavien sikret sig et stort Marked. Hvad lettere Støbestaalgenstande, f. Eks. til Motorvogne, angaar, er England næsten blevet helt afhængig af Tyskland og Schweiz, skønt Støbestaal er et af Ingeniørernes vigtigste Materialer. Der var ogsaa et andet Spørgsmaal, man maatte have sin Opmærksomhed henvendt paa, nemlig at engelske Fabrikanter efter Krigen maa være forberedt paa at udarbejde Tilbud, Leveringsbetingelser, Overslag o. l. i Metersystemet for de Lande, hvor dette System benyttes. Indtil vil Brugen af de to Maalsystemer, engelsk og Metermaal, i mange Virksomheder volde Ulejlighed, og særlig for den mindre Maskinindustri var dette Forhold til megen Ulempe.

En særlig Opmærksomhed skænkede Taleren Spørgsmaalet om den tekniske Uddannelse i de to Lande. Blandt de mange Aarsager, der har bidraget til Tysklands industrielle Udvikling, maatte man indrømme den omhyggelige og vidt fremskredne tekniske Uddannelse en meget vigtig Plads. De Industrigrene, i hvilke Tyskland er naaet længst frem, er netop de, i hvilke en udstrakt Anvendelse af Videnskaben har fundet Sted. Hvad England angaar, da indtager det en fremragende Plads i Henseende til det højere videnskabelige Arbejde. Ganske vist bæres dette oppe af Mænd, der dyrker Videnskaben uden Hensyn til praktisk Udnyttelse, ja ofte endog med en vis Ringeagt for en frugtbar Anvendelse af Videnskaben. Alligevel bør Værdien af disse rent videnskabelige Forskninger ikke underkendes. Paa den anden Side har Fabrikanterne, som kun har Interesse for anvendt Videnskab, med nogen Ringeagt set hen til disse abstrakte Videnskabsmænd. Disse Forhold har dog sikkert efterhaanden forandret sig. Adgangen til at erhverve tekniske Kundskaber og Ønsket om at drage Fordel deraf er steget ogsaa i England, men endnu har man ingen Institution, der ganske staar paa Højde med Kontinentets store tekniske Højskoler, baade hvad Bygninger, Udstyrelse og Lærerkræfter angaar. I Tyskland og Østrig har dernæst de tekniske Højskoler 4 à 5 Gange saa mange Studerende som de tilsvarende tekniske Læreanstalter i England. Baade Amerika, Belgien og Schweiz har i denne Henseende fulgt Tyskland. Paa den anden Side vilde Taleren ikke misforstaas saaledes, at han skulde være en blind Beundrer af det tyske Opdragelsessystem. Det engelske System var i mange Henseender mangelfuldt, men det udviklede Initiativ og Individualitet. Hvad man end kan mene i Retning af politiske og mo-

ralske Betragtninger over den Aand, der gaar igennem det tyske System, og som bl. a. stiller Undervisningsvæsenet under Statens Tilsyn og til Disposition for Statsinteresser, saa maa man dog anerkende den grundige Uddannelse, der gives paa de tyske Højskoler, og deres Professorers videnskabelige Arbejde, der i saa høj Grad har fremmet Tysklands Industri. Det bliver undertiden paastaaet, at Tyskerne kun tilegner sig andre Folks Opfindelser og udnytter dem. Herovertfor vilde Taleren sige som Dr. Ormandy, at der tilkom dem, der gør videnskabelige Opfindelser tilgængelige for industriel Udnyttelse, lige saa megen Ære og Anerkendelse som de oprindelige Opfindere.

Ogsaa et andet Led i den tyske Opdragelse kunde tjene til Lære for England, idet de tyske Mellemskoler er langt bedre end de engelske. Medens Tysklands Undervisningssystem bygger paa Mellemskolen, har England ikke villet anerkende denne Undervisning og forsømt at organisere den. Hele Skolespørgsmaalet er imidlertid af største Betydning for en teknisk og industriel Udvikling, og her har England en Hindring i den mangelfulde Forberedelse i Skolerne. Praktisk talt maa man anvende et Aar af de tre Aars Højskolekursus paa Arbejde, der meget godt kunde være gjort i Skolernes øverste Klasser. Muligvis kunde man ogsaa sige, at den overdrevne Interesse for Sport har nogen Skyld i, at den intellektuelle Uddannelse bliver forsømt. Taleren vilde indrømme, at det engelske System med den klassiske Skoleundervisning er fortrinlig egnet for den civile Embedsstand og administrative Stillinger, men det kan ikke siges at være nogen god Forberedelse for en Ingeniør. Man ofrede til Fordel for de to døde Verdenssprog de praktiske Interesser, og først og fremmest bar dette Skylden for Englændernes beskæmmende Ukendskab til Kontinentets Sprog. Taleren sluttede dette Afsnit af sine Betragtninger med at indrømme, at den praktiske Uddannelse i Værkstedet, i Marken og paa Tegnestuen havde Betydning, og at han var langt fra at ønske en Fortyskning af den engelske Undervisning, men alligevel vilde han tro, at mange af de engelske Opdragelsesmidler var »middelalderlige og forældede, og at man havde mange Fejl, der trængte til at rettes«.

Et andet vigtigt Spørgsmaal var Materialprøvningen, hvis Principer Taleren indgaaende dvælede ved. For et halvt Aarhundrede siden blev de fleste Konstruktionsmaterialer valgt og købt i Henhold til Sælgerens gode Navn og Rygte, og kun Erfaringen gav Oplysning om de Kilder, fra hvilke man kunde faa egnede Materialer. Nutildags bliver et Materiale, der bruges i større Udstrækning, næppe købt uden særlig Prøve i Køberens Interesse. Men Materialprøvningen har ogsaa virket som en Spore for Industrien ved at forbedre og standardisere Produkterne. Den raske Udvikling af Cementindustrien og de bedre Staalkvaliteter kan saaledes føres tilbage til Resultater indvundne ved omhyggelige Materialeundersøgelser. Ogsaa Indførelsen af det bløde Staal, hvis Kvalitet svinger indenfor vide Grænser, har gjort en systematisk Prøvning absolut nødvendig, og i Staalværkernes Prøvelaboratorier udføres et vigtigt Arbejde. Efterhaanden som Materialprøvningen fik større Udbredelse, blev fælles Regler for Prøvemetoderne nødvendig, og Udarbejdelsen af saadanne er i stort Omfang gennemført af det internationale Forbund for Materialprøvning og af den engelske Standardkomité. Med Hensyn til de anvendte Apparaters Ensartethed mente dog Taleren, at der endnu var et stort Arbejde at gøre.

Hvad angaar Materialprøvningens praktiske Former, da findes paa Fastlandet saa vel som i Amerika offentlige af Staten understøttede Laboratorier, hvor enhver for en moderat Pris kan faa udført meget nøjagtige Undersøgelser under betryggende Former. Slige Laboratorier støtter Industriens Udvikling, naar de ikke er under Indflydelse af Privatinteresser. De har yderligere det Fortrin frem før Privatlaboratorier, at de ledes bedre og paa mere videnskabeligt Grundlag og er i Stand til at gennemføre større Undersøgelser, selv hvor disse ikke svarer Regning. I Tyskland er disse Anstalter meget udviklede, og man ser i dem en Fremme baade for Industrien og Videnskaben samt selvfølgelig en Betryggelse for Forbruget. Laboratoriernes Forsøgsresultater offentliggøres, for saa vidt det er muligt, uden at skade Privatinteresserne. Materialprøveanstalten i Gross-Lichterfelde har en aarlig Indtægt af Prøver paa 20,000 £ og en Statsunderstøttelse af 12,000 £. Den har 230 Medarbejdere, af hvilke 75 har Universitetsuddannelse og 38 teknisk Højskoleuddannelse. Bureau of Standards i Washington er endnu større og yder et lignende Arbejde. Det har en Regeringsunderstøttelse af 100,000 £ aarlig. Udstyrelsen er i høj Grad tidssvarende. Saaledes findes i Washington en 500 Tons Prøvemaskine og i Pittsburg en 1000 Tons Prøvemaskine, begge af største Følsomhed og Nøjagtighed. Saadanne Maskiner og Anstalter findes ikke i England. Heldigvis har man dog et tilsvarende Institut i National Physical Laboratory i Teddington. Men dets Virksomhed bliver dog noget hemmet ved den engelske Stats karakteristiske Ængstelighed for at støtte saadanne Anstalter. Ikke des mindre maa de Tjenester, som dette Institut har ydet ved Løsningen af talrige mekaniske, elektriske og fysiske Problemer, ikke undervurderes. Taleren kom derefter ind paa en Gennemgang af de forskellige Prøvemetoder, idet han særlig fremhævede Middelfejlsmetoden som det for praktiske Formaal bedste System. Foredraget sluttede med forskellige rent videnskabelige Betragtninger.

Til Referatet af disse Udtalelser i »The Engineer« knytter dette Fagblads Redaktion nogle Bemærkninger, hvori den henleder Opmærksomheden paa de Synsmaader, der er blevet fremsat af Formanden for en af de førende engelske Ingeniørforeninger, for at indbyde Læserne til at

udtale deres Mening herom. Bladet tager dog straks selv betydelig Afstand fra Professor Unwins Udtalelser og fremhæver, at de stærkt æsker til Kritik. Efter Bladets Mening er Foredraget — uden at man vil underkende Talerens Patriotisme — en ganske uretfærdig Undervurdering af engelske Ingeniørers Foretagsomhed, Uddannelse og faglige Institutioner, og det fremhæves endvidere, at det synes at være et yderst uheldigt Tidspunkt til at drage en saa nedslaaende Sammenligning mellem engelske og tyske Forhold. Bladet finder imidlertid Forklaringen deri, at Taleren ser de berørte Fænomener fra et Professorstandpunkt, hvilket forklarer baade hans aabenlyse Beundring for de tyske Forhold og den Omstændighed, at han ikke tilstrækkelig vurderer de engelske tilsvarende Bestræbelser, skønt man med Rette kan paastaa, at netop han selv har udøvet en værdifuld og gennemgribende Indflydelse paa disse. Imidlertid betoner Bladet noget ironisk, at i England har en Professors Anskuelser sjeldent været de samme som de Industridrivendes og det praktiske Livs, og selv om man derfor kunde lade nogle af Talerens Anskuelser gælde for, hvad de er, kunde man dog ikke lade dem passere uimodsagt som gældende Mening i engelske Ingeniørkredse. Sin Kritik af Foredraget samler Bladet derefter særlig overfor Udtalelserne om den tekniske Undervisning samt om Prøvelaboratorierne. Bladet mener, at Forklaringen paa Statslaboratorierne Blomstring i Tyskland maa søges i, at den tyske Industri altsaa har slige Garantibeviser behov, medens heldigvis de engelske Fabrikanters Anseelse og Rygte uden Støtte af Staten endnu stadig er tilstrækkelig for Kunderne. Bladet gaar endda videre og drager i forskellige Udtalelser, der dog er for stærkt paavirkede af den øjeblikkelige bitre Stemning mellem de to Lande, til at de her skal gengives, de tyske Statslaboratoriers Paalidelighed i Tvivl, hvorefter det ikke kan undre, at det tilsidst fastslaar med Tilfredshed, at England heldigvis ikke har Brug for det tyske System, hvad Materialundersøgelser angaar. Ogsaa Opdragelsessystemet bedømmer Bladet fra andre Synsmaader end Foredragsholderen, idet det mener, at det tyske System medfører Svaghed og Undertrykkelse af Initiativet, men det engelske Styrke og Uafhængighed. Bladet slutter sine Bemærkninger paa følgende Maade: »Hvor god en Metode eller en Praksis end kan være i Tyskland, er en fuldstændig Omplantning hertil hverken ønskelig eller nødvendig. Det er langt bedre, at vi søger Frelse hos os selv. Det eneste, vi har Brug for at lære efter Tysklands Eksempel, er mere Selvtillid og mindre Afhængighed.«

— — —

De her gengivne Betragtninger forekommer os at give et godt Indtryk af den Iver, hvormed man i de krigsførende Lande drager Lære af Krigssituationen og reviderer sin industrielle og økonomiske Status.

▫▫▫▫▫▫

Dansk Jerncentral.

Under Dansk Jerncentral er følgende Varer mængdebegrænsede:

1. Stangjern og Faconjern (herunder ogsaa S-M-Flussjern i Specialkvaliteter, men ikke Profiljern til Skibsbygning).
2. Staalbjælker og U-Staal (over 80 mm).
3. Baandjern (sort og galv.).
4. Skinner.
5. Jernplader 5 mm og tykkere.
6. Mellemplader fra 3—5 mm.
7. Finplader fra 1—3 mm.
8. Finplader under 1 mm (herunder Dynamo- og Transformatorplader).
9. Galv. Plader (herunder Bølgeplader og Pandeplader).
10. Trukken Traad under 5 mm (sort, galv. og Kvalitetstr.).
11. Komprimerede Aksler.
12. Vognaksler og Fjedre.
13. Kedelmateriale (herunder Kedelplader, Bunde og Bølgekanaler).
14. Skibsbygningsmateriale (herunder Plader og Profiljern).
15. Jernbanemateriale (herunder Sveller, Hjulsæt, Hjulbandager, Fjedre, Smaabanemateriel, men ikke Skinner).
16. Smedegods (raa smedede samt Blokke).
17. Staalstøbegods (herunder Blodstøbegods).
18. Traadsøm og Spiger.
19. Nitter, Skruer, Bolte etc.
20. Raajern.
21. Særlige Staalsorter.
22. Trukne Rør og Fittings samt Kedelrør (Vand- og Gasrør).
23. Støbte Rør og Fittings.
24. Støbte Rør af mindre Godstykkelse (Afløbsrør, Fittings etc.).

Medens Udførselstilladelse for ovennævnte Varesorter udelukkende behandles paa *Dansk Jerncentral's* Hovedkontor, Vimmelskaftet 42, er det vedtaget, at Tilrettelægningen af Ansøgninger om Udførselsbevillinger for »*Smaavarer*« (Isenkram og andre Jern- og Staalvarer af forskellig Art, der ikke falder ind under ovennævnte bestemte Kategorier, hvortil bemærkes, at Maskiner og færdigforarbejdede Maskindele ligger udenfor »*Centralen*«'s Omraade) sker gennem en særlig sagkyndig Afdeling.

Denne Afdeling benævnes: *Dansk Jerncentrals Afdeling for Smaavarer* og har Kontor Købmagergade 68.

▫▫▫▫▫▫

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Den dansk-russiske Handelsoverenskomst.

Der er med den russiske Regering tilvejebragt en Handelsoverenskomst af lignende Indhold som de allerede med henholdsvis den engelske og franske samt den italienske Regering afsluttede Handelsoverenskomster. Ved Indførsel af Varer fra Rusland kræves herefter en særlig Forpligtelseserklæring paa Formular, der erholdes ved Henvendelse til Nielsen & Lydiches Bogtrykkeri, Vestre Boulevard 18, Kbhvn. Den paa Grundlag af Forpligtelseserklæringen udstedte Garanti udleveres til Importoren, som derefter sender Garantien til den russiske Leverandør, der skal sende Garantien til den russiske Regering, naar han andrager denne om Udførselstilladelse.

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes herefter i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til de forskellige Afdelinger.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Indførselskontorerne:	Central	50383.
Ekspeditionen:	—	50363.
Sekretæren:	—	50343.
Kontorchefen:	—	50323.
Formanden:	—	50303.

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig $^1/_2$ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Telegrammer.

Opmærksomheden henledes paa de med den engelske og den franske Regering afsluttede Telegramoverenskomster, der byder en betydelig Lettelse for den telegrafiske Korrespondance til og fra samt via England og Frankrig. Henvendelse om at faa Adgang til at deltage i den herved sikrede Lettelse af den telegrafiske Korrespondance maa ske til Industriraadet.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al Genudførsel, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter:

For Beløb indtil		500 Kr.			1 Kr.
»	» over	500	» til	1,000 Kr.	2 »
»	» »	1,000	» »	3,000 »	3 »
»	» »	3,000	» »	5,000 »	4 »
»	» »	5,000	» »	10,000 »	5 »
»	» »	10,000	» »	20,000 »	10 »
»	» »	20,000	» »	50,000 »	15 »
»	» »	50,000	» »	100,000 »	20 »
»	» »	100,000	» »	200,000 »	25 »
»	» »	200,000	» »	300,000 »	30 »
»	» »	300,000	» »	350,000 »	35 »
»	» »	350,000	» $^1/_{10}$ pro mille.		

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 1 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 2 Kr. for alle Beløb derover.

Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udførsel.

Ved Ekspedition af Indførselsbegæringer er Afgiften fremtidig i Henhold til følgende Skala:

For Beløb indtil		500 Kr.			2 Kr.
»	» over	500	» til	1,000 Kr.	3 »
»	» »	1,000	» »	3,000 »	4 »
»	» »	3,000	» »	5,000 »	5 »
»	» »	5,000	» »	10,000 »	8 »
»	» »	10,000	» »	20,000 »	10 »
»	» »	20,000	» »	50,000 »	20 »
»	» »	50,000	» »	100,000 »	25 »
»	» »	100,000	» »	200,000 »	35 »
»	» »	200,000	» »	300,000 »	45 »
»	» »	300,000	» »	400,000 »	50
»	» »	400,000	» »	600,000	60 »
»	» »	600,000	» $^1/_{10}$ pro mille.		

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Afskibninger fra Amerika.

Paa given Foranledning henledes Opmærksomheden paa, at den engelske Regering kræver, at der for alle Afskibninger fra Amerika erholdes et saakaldt »Letter of Assurance« for at undgaa unødig Forsinkelse ved Varernes Ankomst til Blokadelinien.

Ansøgning om saadan Letter of Assurance indgives af den amerikanske Afskiber eller Leverandør til Trade Department, British Embassy, Washington, og det er nødvendigt, at der samtidig med Ansøgningen tilstilles det nævnte Departement Reference-Numeret paa den eller de af Industriraadet eller Grosserer-Societetets Komité udstedte Garantierklæringer, der dækker den paagældende Afskibning.

Organisationerne gaar ud fra, at et saadant Dokument ikke vil blive nægtet for de Varer, for hvilke der foreligger behørig Garantierklæring i Overensstemmelse med Overenskomsten af 19. November 1915. Skulde saadan Nægtelse alligevel fremkomme, bedes dette meddelt Industriraadet eller Grosserer-Societetets Komité, for at Sagen straks kan blive taget op med de engelske Myndigheder.

Til Sagens Fremme maa Importørerne fremskaffe Løbenumret paa den Skrivelse, hvori nævnte Trade Department overfor de amerikanske Afskibere har nægtet Udstedelsen af »Letter of Assurance«. Afgiften for saadanne Sagers Behandling er $^1/_4$ % af Varepartiets Værdi, Minimum 20 Kr.

Emballage af Jute og andre Tekstilstoffer.

Ved enhver fremtidig Udførsel af Varer, hvortil anvendes Emballage af Jute og andre Tekstilstoffer (Sække osv.), gælder en Række nærmere Regler, som Industriraadet og Grosserer-Societetets Komité i Tilforslernes Interesse har set sig foranlediget til at fastsætte.

For hver Forsendelse, hvorved saadan Emballage ønskes anvendt, skal Andragende fremtidig indsendes til Industriraadet, forsaavidt det eksporterende Firma driver en industriel eller haandværksmæssig Virksomhed, eller til Grosserer-Societetets Komité for Handelsvirksomheders Vedkommende. I Andragendet skal anføres Antal af Sække osv. samt Arten af disse (om de er af Jute, Bomuld eller hvilke andre Tekstilstoffer), og til hvilket Land Sækkene ønskes sendt.

Andragendet skal indsendes, uanset til hvilket Land Udførsel ønskes foretaget. De herfor gældende nærmere Bestemmelser kan der faas Oplysning om ved Henvendelse til Industriraadets Ekspedition, Afdelingen for Udførsel.

Forpligtelseserklæring.

Ved fremtidig Indførsel vestfra skal Forpligtelseserklæringerne foruden de hidtil krævede Oplysninger tillige indeholde Underretning om den Toldposition, hvorefter de i Erklæringen nævnte Varer fortoldes ved Indførsel her til Landet. Opmærksomheden henledes paa, at det vil fremme Ekspeditionen, om Toldpositionen straks paaføres Erklæringen ved dennes Indsendelse.

Mængdebegrænsede Varer.

Hidtil er gennem Annoncer i Dagspressen indkaldt det til Fordelingen af mængdebegrænsede Varer fornødne Materiale for følgende Varer:

Mængdebegrænsede Varer vestfra.

Abrikoskærner,
Allehaande,
Aluminium,
Aluminiums compounds (Aluminiumslegeringer, Aluminiumssulfat),
Animalske Haar,
Antifriktionsmetaller (Hvidt Metal og lign. Legeringer, herunder Typemetal, Loddemetal og lign. Legeringer af Bly og Tin),
Antimon,
Asbest og Asbestfabrikata,
Bambus,
Biscuits & Confectionary,
Bivoks,
Bomuld, Bomuldsaffald,
Bomuldsgarn,
Bomuldsgarnaffald,
Bomuldsvarer,
Borakskalk,
Brunsten,
Chilesalpeter,
Citronsyre,
Cykledæk og Slanger,
Fedtstoffer,
Ferskenkærner,
Fjer,
Jernlegeringer,
Fosfat,
Garvestoffer,
Grafit,
Gummi og Gummivarer,
Hamp, Jute, Jutegarn, Sejlgarn, Tovværk, Kokosgarn,
Harpiks,
Hermetiske Frugter og Grøntsager,

Honning,
Huder,
Hummer, Laks, Thunfisk o. a. i Daaser,
Hostbindegarn,
Ingefær,
Kakao,
Kanel,
Kardemomme,
Kartoffelmel, Kartoffel-, Majs- og Hvedestivelse,
Karry,
Korender,
Kobber,
Kommen,
Kork- og Korkvarer,
Læder,
Muskat,
Malt, (Bygmalt (hel eller knust) Quickmalt, Brygmel og andre Præparater til Bryggeribrug o. l.),
Nelliker,
Nikkel,
Olier,
Parafin,
Peber,
Ricinus Olie,
Sardiner,
Sennep,
Shellac,
Sirup,
Smøreolier,
Spanskrør,
Sukker,
Superfosfat,
Svovl,
Svovlkis,
Sæbe- og Vaskepulvere,
Talkum,
Tapioka,
Tarme,
Terpentin,
Tin,
Tinplader,
Tobak, uforarbejdet, og Fabrikata af Tobak,
Vanille (herunder Vanillin),
Vegetabilsk Fibre og Haar,
Vegetabilsk Voks,
Æggeblommer og Albumin.

Mængdebegrænsede Varer sydfra.

Benzol,
Kali, permanganat (manganoversur Kali),
Kalilud,
Kalisalt,
Kaustisk Soda,
Klorkalk,
Pilevidier (1 Aar gamle, 10 mm tykke),
Raazink og Zinkplader,
Saltsyre,
Sukkerroefro,
Raa Svovlsyre.

▫▫▫▫▫▫

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udforselsforbud er folgende nye udstedt:

Under 2. Marts 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *Bast* og *Bastvarer, Ringe og Hægter med og uden Cellúloidbelægning, anvendelige til Fodtøj samt Støvleknapper.*

Under 17. Marts 1917 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *Cement.*

▫▫▫▫▫▫

Fra Biblioteket.

Katalog over Biblioteket faas for 2 Kroner. Hovedtillæg (1910—16) for 1 Kr. 25 Øre.

Udenbysboende Medlemmer kan faa Boger tilsendt mod Portogodtgorelse. Adressen er Industriforeningens Bibliotek, Vesterbrogade 1 B.

Folgende Boger er indgaaede i Biblioteket:

1. Dansk Bogfortegnelse. 1909—14. Kbh. 1916. 592 S.
2. Werlauff, E. C. Historiske Efterretninger om det store kgl. Bibliotek i Kjobenhavn. Kbh. 1844. (10) 432 S. Tvl.
2. Haandbog i Bibliotekskundskab. Udg. v. Sv. Dahl. 2. Udg. Kbh. 1916. 612 S.
9c. Askov Folkehojskole 1865—1915. Udgivet af Foreningen Askov Lærlinge. Kolding 1916. 308 S.
9d. Den lägre tekniska undervisningens ordnande. Örebro 1911—12. I—III. (3 Vol.).
   1. Utlåtande och förslag.
   2. Undervisningen i Sverige.
   3. Undervisningen i utlandet.
34a. Ostwald, W. Grundriss der allgemeinen Chemie. 5. Aufl. Dresden 1917. 647 S.
34b. Pöschl, V. Einführung in die Kolloidchemie. 4. Aufl. Dresden 1914. 102 S.
54. Ingerslev, A. Ambrosius Rhodius og hans Hustru. 1916.
57. Hildebrand, O. Herstellung von Fleischextrakt, Bouillonwürfeln, Suppenwürfeln und Suppenwürze. Wien 1917. 238 S.
69. Neudeck, G. Tekniken, handledning och uppslagsbok. Auktor. översättning. Stockh. 1911. 488 S.
88. Löffler, St. und A. Riedler. Oelmaschinen. Berl. 1916. (16) 516 S.

▫▫▫▫▫▫

Mindre Meddelelser.

Spaniens Forraad af Jernmalm.

Efter nye Undersøgelser anslaas de spanske Forraad af Jernmalm til 700 Mill. Tons. De sidste 10 Aar er gennemsnitlig ca. 9 Mill. Tons Malm blevet brudt pr. Aar, idet dog store Svingninger er forekommet i Produktionen. For Øjeblikket kommer næsten Halvdelen af den spanske Malm fra Provinsen Vizcaya, hvor iøvrigt Jernlejerne nu gaar stærkt paa Held. Baade Brydnings- og Transportforholdene i denne Provins er blevet i høj Grad moderniserede. Foruden Jernlejerne i selve Spanien ejer dette Rige desuden store Malmforraad og -Gruber i Marokko. Den almindelige Interesse for Raastofproblemet, som Krigen har vakt overalt i Verden, gør sig ogsaa gældende i Spanien, hvor Metallurgerne i Overensstemmelse med Industriens Mænd fordrer en mere rationel Behandling af Landets Malmrigdomme.

Tysk Skotøjssyndikat.

Den tyske Tvangssyndikering har atter givet sig opsigtsvækkende Udslag. Under Hensyn til Knapheden paa Læder særlig Bundlæder har den tyske Stat samlet Skotøjsindustrien i et stort Syndikat. Motiverne hertil er for det første, at en rationel Videreførelse af alle eksisterende Fabriker alene af Hensyn til de ringe Raastofmængder ikke mere er mulig. Den Uøkonomi, der hermed vilde være forbundet ved overflødige Merudgifter til Arbejde, Drivkraft, Transport o. s. v. gøres dobbelt utilladelig af Hensyn til de almindelige krigsøkonomiske Interesser, der maa kræve den mest rationelle Økonomi gennemført overalt i Riget.

Foranlediget herved sluttes derfor Skotøjsfabrikerne sammen, og af Virksomhederne standses en Del, medens Resten viderebeskæftiges paa mest rationel Vis. For at Konkurrenceforholdene ikke senere skal blive paavirket til Fordel for de Virksomheder, der nu fortsætter Arbejdet, skal alt Skotøj afsættes gennem Syndikatet og maa ikke bære Fabriksmærke eller anden Betegnelse fra det Firma, der har fremstillet det. Forbindelsen mellem de enkelte Fabriker og den frie Handel og private Kunder finder altsaa ikke mere Sted. Den samlede Indtægt bliver fordelt paa de under Tvangssyndikatet staaende Virksomheder uden Hensyn til, om disse arbejder eller staar stille, i Forhold til Virksomhedernes Produktion i Tiden fra 1. Juli 1913 til 30. Juni 1914. Undtaget fra Tvangssyndikeringen er dog alle militære Skotøjsetablissementer saavel som alle haandværksmæssig drevne Skomagerforretninger.

Naar man i Tyskland er gaaet til en Foranstaltning af saa dybtgaaende Indgriben i Industri og Omsætning, som Tvangssyndikeringen af Skotøjsindustrien maa siges at være, har selvfølgelig de herved opnaaede økonomiske Fordele opvejet de mange Betænkeligheder og Ulemper, der samtidig frembyder sig. Rationel Udnyttelse af Arbejdskraft, Drivkraft, Kapital og først og fremmest af Raamaterialer er Tidens Løsen og vil blive det ogsaa efter Krigen. Det er da interessant at sammenligne det i Tyskland tvangsmæssigt foretagne Skridt med Sammenslutning og Driftskoncentration som Maal og vor hjemlige frivillige Sammenslutning i Skotøjsindustrien.

Englands Kuleksport før og under Krigen.

Følgende Tabel giver en Forestilling om de store Forandringer, som Krigen har medført for den engelske Kuleksport:

Til	1913 Ton	1915 Ton	1916 Ton
Rusland	5,998,434	42,559	4,804
Sverige	4,563,076	2,659,995	1,646,502
Norge	2,298,345	2,643,187	2,307,753
Danmark	3,034,240	3,130,642	2,305,406
Tyskland	8,952,328	—	—
Holland	2,018,401	1,792,951	1,346,129
Belgien	2,031,077	—	—
Frankrig og Algier	14,057,573	18,541,318	18,033,680
Portugal	1,356,081	1,022,755	886,972
Spanien	3,648,760	2,067,763	2,407,764
Italien	9,647,161	5,788,460	5,710,098
Sydamerika	6,892,905	2,495,891	1,129,051

Englands Kulproduktion har i 1916 haft omtrent samme Størrelse som i 1915, nemlig ca. 255 Mill. Tons mod 265 Mill. Tons i 1914 og 287 Mill. Tons i 1913. Før Krigen var Englands eget Forbrug af Kul ca. 180 Mill. Tons pr. Aar; i 1916 derimod ca. 200 Mill. Tons. For at kunne tilfredsstille den stadig voksende Ammunitionsindustri, Flaadens stærkt forøgede Kulforbrug m. m. har man maattet indskrænke Eksporten betydeligt, saaledes at denne i Aaret 1916 kun udgjorde 65 pCt. af Eksporten i 1913.

Svensk permanent Prøveudstilling i Moskwa.

Den svenske Industri har i de senere Aar og navnlig under Krigen gjort sig store Anstrengelser for at komme ind paa det russiske Marked. Allerede inden Krigen var der flere Firmaer, som havde Udstillingslokaler i Moskwa. Da det imidlertid har været umuligt for alle Firmaer, ikke blot for mindre Virksomheder, men ogsaa meget store Firmaer, at skaffe sig passende Udstillingslokaler i Rusland, og da navnlig i Moskwa, som er den største Handelsplads i Rusland, er den Tanke opstaaet at organisere en permanent Prøveudstilling i Moskwa. Derfor har nu et svensk Konsortium, som bestaar af Firmaer, der er interesseret i Handel paa Rusland, købt et Stykke Jord i Moskwa for der at oprette en Udstillingsbygning, hvor svenske Varer skal udstilles.

Dette Skridt viser, hvilken Betydning man tillægger det russiske Marked for svensk Eksportindustri.

Redaktion: **R. Berg** og **P. Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon **11977,** 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 4 APRIL 1917

Grosserer-Societetets Komités 100-Aars Jubilæum.

I Anledning af Grosserer-Societetets Komités 100-Aars Jubilæum d. 23. April 1917 har Industriforeningen sendt Komitéen en Mindesgave bestaaende af en med Billeder af Børsbygningen og Industribygningen dekoreret Porcelænsvase udgaaet fra Bing & Grøndahl. Ved Festligheden paa Børsen mødte som Deputation for Industrien Ingeniør Alex. Foss, Direktør Benny Dessau og Direktør H. P. Prior. Deputationen overrakte paa Industriforeningens og Industriraadets Vegne følgende Adresse:

Hundrede Aar er forløbet, siden dansk Storhandel — forud allerede samlet ad Frivillighedens Vej — ved Dannelsen af Grosserer-Societetets Komité anerkendtes af Statsmagten som selvstændig medvirkende Faktor i Fædrelandets Samfundsliv. Handelen kaldtes derved til maalbevidst Arbejde for at møde det økonomiske Tilbageslag, der blev Følgen af Nationernes opslidende Krig, den der først havde givet Danmark gode Tider ved fredeligt Arbejde, værnet af Statens væbnede Neutralitet, men som siden med Voldshandlinger og Overgreb lagde sin lammende Haand over vort økonomiske Liv.

Hundrede Aar er forløbet, i hvilke Danmark har set Sammenbrudets Trøstesløshed, nye Kræfters Frembrud og Hærdning i Modgang og Kamp, Fremgangens gryende Tid og dens Virkeliggørelse. Heri har Handelen haft sin fremragende Andel, og følgende Udviklingen fra den priviligerede Stabelhandels glansfulde, men usikre Kårakter til vor Tids solidt underbyggede Oplandshandel har den laant Styrke af Vekselvirkningen med Landets øvrige Erhverv, fyldende tidligere Tiders store Traditioner med nyt Liv og ny Kraft og derved skabende sit nuværende høje Stade. Dette Resultat er naaet ved egne Kræfter, ved frit og vaagent Initiativ udadtil og ved Sammenhold indadtil. Hermed er Handelen gaaet i Spidsen og har vist Vejen ogsaa for andre Erhverv til organiseret Selvstyre.

Hvad dette i sine Følger har betydet for vort Lands Økonomi og for dets Velfærd under den store Krise, som Verden for Tiden gennemgaar, derom er det endnu for tidligt at udtale en endelig Dom. Men den danske Industri, der er knyttet i uopløseligt Interessefællesskab til Handelen, hilser med Tillid og Taknemlighed den danske Handelsstands Arbejde og bringer herved Grosserer-Societetets Komité sin Tak og Hyldest for, hvad der saaledes gennem et Aarhundrede er udrettet i Fædrelandets Tjeneste.

Den 23. April 1917.

Industriforeningen i Kjøbenhavn.
Industriraadet.

Alex. Foss. Benny Dessau.
Max Ballin. Victor Henriksen.
John Messerschmidt. H. C. V. Møller.
H. P. Prior.

Adressen fremtraadte smukt udstyret i Lædermappe fra Anker Kysters Bogbinderi.

Harald Hartvig Kayser.

1817—1917.

Efter Maleri af Constantin Hansen 1857.
Nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.

Ved sin Død efterlod afdøde Tømrermester H. H. Kayser, der to Gange var Industriforeningens Formand, sig en Del Optegnelser om sit Liv og Levned. Disse foreligger imidlertid ikke i en Form, der egner sig for Gengivelse, men da de indeholder saare meget af Interesse, er de delvis benyttede her som Grundlag for nedennævnte Meddelelser, der fremkommer i Anledning af 100-Aarsdagen for H. H. Kaysers Fødsel den 6. Marts.

H. H. Kayser tilhører en fra Tyskland indvandret Slægt. Hans Farfar, Johan Frederik Kayser, gift med Rebekka Kayser, født Dahl, var Sadelmager og maa være indkommen til Kjøbenhavn i sidste Halvdel af 18. Aarhundrede. Hans Far, Carl Christian Kayser, var ogsaa Sadelmager og synes at have siddet i en god Forretning i Aarene umiddelbart efter Krigen 1807—14. Han ejede i hvert Fald eget Hus, Stedet Møntergade Nr. 24. Den Formue, han havde sammensparet, gik imidlertid for Størstedelen tabt, idet den efter Datidens Skik og Brug var anbragt i en Handel, hvis Indehaver imidlertid gik fallit.

Denne Begivenhed fik ikke blot stor Indflydelse paa hele Familiens økonomiske Stilling, men ogsaa paa Faderens Helbred. Han fik Tyfus, var syg i lang Tid og havde svært ved at genvinde sin Tro paa Fremtiden. Der kom derved et Tryk over Hjem og dagligt Liv, der for lange Tider prægede Sønnen og havde sin Andel i, at han valgte at blive Haandværker for saa snart som muligt at kunne ernære sig selv.

Faderens noget mørke og strenge Livsbetragtning fik ham dog langt fra til at opgive Interessen for at skaffe sine Børn en efter Tidens Forhold udmærket Opdragelse. De maatte ikke, som saa mange andre Haandværkerbørn, nøjes med de Kundskaber, Datidens Fattigskoler kunde give, men de sendtes til privat Undervisning, der ganske vist heller ikke gav stort, men dog altid ydede bedre Selskab.

Den unge Kaysers første Undervisning ydedes af en Gældsfange i Arresthuset og varede hele to Aar igennem. Derefter kom han i Skole hos en afdanket Militær, hvis væsentligste Læremiddel var Spanskrøret. Læremetoden var den i de Tider ikke ualmindelige, Udenadslæren og Afhøring. Om Eleverne lærte noget, spurgtes der ikke om. At de som Regel fik indpodet et grundigt Had til Læreren og en levende Uvilje mod Skolen er ganske naturligt. Naar den unge Kayser alligevel lærte noget, var det fordi han i al Almindelighed var lærelysten, og især fordi Faderen var utrættelig i at indpode sine Børn Betydningen af at have Kundskaber.

I den Henseende maa han have dannet en Undtagelse fra de fleste andre af Datidens Haandværksmestre. Trods sin noget tunge og til Tider indesluttede Natur, der undertiden kunde gøre Børnene lidt bange for ham, ejede han en levende Natursans og tog sine Børn, endnu medens de var ganske smaa, med paa lange Fodture. Da H. H. Kayser var 7 Aar gammel kom han og den ældre Broder saaledes med paa en lang Vandring til Roskilde og hjem over Kirke-Værløse og Farum til København. En anden Gang gik Turen over Helsingør og tilbage over Fredensborg, Hillerød og Farum, og en Sommer spadseredes der over Roskilde, Ledreborg til Sorø, gennem Tystrup og Bavelse over Fuirendal til Holsteinborg, derfra til Herlufsholm og videre over Kong og Vordingborg til Kallehave og Møen. Tilbage lagdes Vejen over Præstø, Gisselfelt, Bregentved, Vallø og Køge. Hele denne Tur varede 14 Dage og at den i lige saa høj Grad som Skolegangen bidrog til at aabne Drengens Sind og gav ham videre Begreber at tumle med end den tørre Lektieterpning er givet.

Disse Fodture blev saa omtrent de eneste Fornøjelser, Barndommen bød paa. Men enhver Fridag blev ogsaa benyttet dertil. Kayser beskriver i sin Optegnelser det fornøjelige Liv paa disse Ture saaledes: »Vi færdedes efter en veloverlagt Plan indenfor en Omkreds af 2—4 Mile om København. Jeg var meget fortrolig med de smukkeste Steder paa dette Omraade og besøgte dem hyppigt. Enhver af os Drenge havde paa en saadan Tur sin hjemmefra fyldte Madkasse i en Rem over Skulderen, lidt Drikkevarer til at blande i Vand i en Feltflaske og en Stok i Haanden; den kunde vi støtte os paa, og med den kunde vi holde Hunde fra os, der undertiden var nærgaaende nok. Saaledes udrustede var vi gerne 10—12 Timer borte fra Hjemmet, som vi kom tilbage til trætte, men altid fornøjede som efter et godt Dagværk.«

Gennem Tilskyndelsen til denne Anvendelse af Tiden fik Faderen stor Indflydelse paa Sønnen, men hans Betydning forøgedes yderligere gennem den ubetingede Autoritet, han havde over Børnene, og den Tillid, de i alle Ting nærede til ham; han forstod igennem Aarene at vedligeholde sin Indflydelse paa Børnene, saa de til helt op i deres høje Alder saa op til ham med den højeste Kærlighed og Ærefrygt. Det er i saa Henseende betegnende, at den ældste Søn, den senere bekendte Læge og Professor i Statsvidenskab ved Kjøbenhavns Universitet Carl Johan Kayser i sine sidste Aar, da han følte, at han ikke havde længe igen at leve, kunde udbryde til Broderen: Jeg længes efter Fader.

Ikke mindre Betydning for Børnene har Moderen, Johanne Cathrine, f. Hertz, haft. Hendes Temperament var livligt og impulsivt. Hun kunde godt baade skænde og straffe, gemte aldrig paa sit Mishag, naar der var noget i Vejen i Hjemmet, i ren Modsætning til Faderen, der kunde gaa længe og gemme paa sine Følelser, naar Børnene havde gjort noget, han ikke syntes om, saa at de lange Tider ikke vidste, om han havde tilgivet dem eller ej. Dette var nok ogsaa Grunden til, at der af og til blev skjult noget for ham.

Ellers har Hjemmet været godt og Forholdet mellem Forældre og Børn udmærket, lyst og frejdigt. Det eneste Tryk var det økonomiske. Men atter her var det Moderen med sit lyse Sind, sin Arbejdsomhed og sin Evne til at faa Indtægterne til at slaa til, der trak en stor Del af Læsset.

I det store og hele maa H. H. Kaysers Barndom derfor siges at have været lykkelig. Han lignede Moderen af Sind og synes at have arvet hendes lyriske Temperament og hendes Evne til at komme ud over Vanskelighederne uden at kny. En Arv fra Faderen synes derimod hans Arbejdsevne og store Flid at være, hans Evne til ikke at sætte Maalet højere, end han kunde naa, og en vis ydre og indre Beskedenhed, der fik ham til aldrig at forlange noget for sig selv og til at udfolde en stærk Retfærdighedssans.

Det er i hvert Fald sikkert disse sidste Anlæg, der allerede i de sidste Aar, han gik i Skole, fik ham til at vælge Tømrerprofessionen som sit Erhverv og ikke til at gaa den studerende Vej ligesom Broderen.

Efter sin Konfirmation kom den unge Kayser da i Tømrerlære 1831 hos Tømrermester Mads Holm, efter at han forøvrigt allerede endnu som Skolediscipel havde gennemgaaet Kunstakademiets forberedende Tegneklasser.

Det var noget ganske nyt, der nu forlangtes af ham. I Stedet for det stillesiddende Arbejde i Skolen det strenge, legemlige Arbejde, som den 14 Aars Dreng, der tilmed var lille af Vækst, slet ingen Kræfter havde til.

Om den første Læredags Skuffelser fortæller Kayser selv i sit Manuskript følgende Tildragelser:

»Jeg havde kun været en halv Time i Lære, da der skulde bæres et Stykke Tømmer hen til en Svend, der arbejdede et Sted i Byen. »Naar Du endda kunde bære det,« sagde en af Svendene; jeg løftede paa det og sagde, at jeg kunde det; man sagde Nej, men da jeg fastholdt, at jeg kunde det, lod man mig faa min Vilje. Jeg var imidlertid kun kommen et godt Stykke ned ad Gaden, da det var mig umuligt at bære det længere; ved Hjælp af den lille Sum, der var givet mig til Ølpenge for Ugen, fik jeg en stor Dreng til at bære det hen til dets Bestemmelsessted, men foruden at maatte af med mine Penge fik jeg Skænd, fordi jeg var vigtig og vilde lade, som jeg kunde mere, end jeg virkelig var i Stand til. Jeg var nedslaaet baade over Skændene, som jeg ikke syntes at have fortjent, og over Tabet af mine Ølpenge. Da jeg kom tilbage paa Pladsen, fik jeg det Ærinde at bringe et større Stykke Værktøj, en Strygehøvl, hen til et Arbejdssted. Da jeg kom derhen, raabte en Svend ud af et Vindue paa anden Sal, at jeg skulde bringe det op til ham. Da jeg spurgte om, hvor Trappen var, viste han paa en Stige, der stod opad Muren og *næsten* naaede til det Vindue, hvorved han stod. Jeg gik da trøstig op ad Stigen med Høvlen,

men da jeg naaede op til et af de sidste Trin, vilde jeg ved at fortsætte Stigningen ikke længer have noget at holde mig ved og turde det derfor ikke, hvilket jeg forklarede Svenden, som jeg nu var kommen temmelig nær. »Et Trin endnu,« sagde han, »og ræk mig saa Hovlen.« Jeg følte mig overbevist om, at da jeg for at udføre dette nødvendigvis maatte slippe det Tag, jeg havde i Stigen med min Haand, og paa ingen Maade kunde staa der uden at holde mig fast, allermindst naar jeg tillige skulde række den store Hovl op over mit Hoved, saa vilde jeg ved blot at prøve derpaa styrte ned, og for ikke at fristes til at gøre noget saadant gik jeg uden at svare paa Opfordringen ned ad Stigen igen, og først da jeg atter stod paa sikker Grund, raabte jeg op til Svenden, at jeg ikke havde været i Stand til at gøre, hvad han forlangte. . . . Jeg var saaledes den første Dag blevet prøvet paa to Maader og havde lidt fuldstændig Nederlag begge Gange, og Svendene havde sagt til Mesteren, at jeg kun kunde bruges til at hente Øl og Brændevin, og deres Sprog mod mig og deres Tale i det hele var mig saa uvant og saa utaalelig, at jeg lagde mig temmelig forknyt til Hvile efter en Dag, der saa lidet havde svaret til mine Forhaabninger, men tillige med det faste Forsæt at gøre min Pligt og efter Evne overvinde alle disse Vanskeligheder.«

Vanskelighederne blev ogsaa overvundne, og selv om en stor Del af den nye Læredrengs første Tid faktisk blev anvendt til at hente Øl og Brændevin til Svendene og til at besørge Byærinder, saa lærte han dog Faget hurtigt og godt og fik efterhaanden stor Interesse for det. Hertil kom, at han blev vel lidt af Svendene, som han aabenbart nu og da imponerede ved sin større Kundskabsmasse og sin Evne til at fortælle livligt.

Det, der hindrede ham mest i Tilegnelsen af Haandværket, var hans ringe Højde og hans faa Kræfter. Og sikkert er det ogsaa, at Tømrerfaget dengang stillede anderledes Fordringer til den legemlige Kunnen end i vore Dage, hvor saa meget af Arbejdet kan overlades til Maskinen. Strygning og Pløjning af Brædder foregik saaledes dengang alene ved Haandkraft. Man kendte end ikke da de senere benyttede Strygelad, hvorved et Brædt faar sin lige Kant ved at sættes i en Buk mellem to Brædder, der har en saadan, og saa lade den store Hovl, Strygehovlen, tage saa meget bort af Brædtet, at dets Kant bliver ens med Ledebræddernes Kanter. Strygningen og Høvlingen foretoges paa fri Haand, og det sikre Øje maatte afgøre, om Brædtet var lige, eller hvilke Mangler det havde i den Henseende, og den øvede Haand maatte uden Støtte af nogen Slags afhjælpe dem.

Alt den Slags Arbejde udviklede imidlertid baade Øje og Kræfter, og efter at det første halve Aar var gaaet, og den Uvilje, Svendene havde mod ham paa Grund af hans Lidenhed, var overvunden, gik Arbejdet efterhaanden lettere og lettere fra Haanden. Og meget afvekslende var det. Ikke blot Hustømrerarbejde med Opførelse af nye Bygninger, med Reparationer, store og smaa mellem hinanden, men ogsaa Møllebyggerarbejde hørte til Faget, der saaledes gav Anledning til en alsidig Uddannelse.

Hvor spændende Begivenheder der i det hele kunde forekomme, og hvilke Fordringer der ved enkelte Lejligheder kunde stilles til de arbejdendes Nerver og hele Omdømme, vil følgende lille Begivenhed, uddraget af Kaysers Manuskript, give en Forestilling om:

»Det var en høj Mølle, og Akselen, hvorigennem Armen gik, laa i en betydelig Højde fra Jorden. For at faa Armen igennem Akselen stiller man i Nærheden af denne et Stykke Tømmer paa Enden, en Rejsebom, hvis øverste Ende er højere beliggende end Akselen. Fra den hejser man da Armen op igennem Akselhullet. Det var Kl. 2—3 om Eftermiddagen, at vore Forberedelser til at tage Armen tilvejrs var færdige, og med en lystig Opsang gik Spillet rundt, Armen løftede sig fra Jorden og hang snart over os i det tykke Tov, der anvendtes dertil. Med et hørtes uventet et Brag — det var en af Tovets tre Parter, der sprang, og nu hang Armen kun i de to. »Rask i Spillet,« raabte Formanden, »at vi kan faa det daarlige Sted af Tovet ned omkring Valsen.« Enhver anstrengte sig af alle Kræfter, thi vi havde jo Møllearmen over Hovedet paa os, og vi var ogsaa lige ved at vikle det daarlige Sted paa, da vi atter hørte et Brag, og det var Tovets anden Part, der sprang.

Nu var Faren for Alvor stor, men ingen tænkte paa at gaa bort fra Spillet; to Mand maatte i Hast knytte til det skadelidte Tov et tyndere, saaledes at dette gjordes fast paa begge Sider af det daarlige Sted og kunde bære, naar Tovets sidste Part sprang; dette indtraf ogsaa et Øjeblik efter, at denne Forholdsregel var taget, og Møllearmen sank næsten en Fod, idet det sidste Tov strammedes. Vi havde snart Armens Ende igennem Akselhullet, og ved at stikke en Jernstang

igennem Armens Huller (til Hædskerne) hindrede vi den i at gaa tilbage, om Tovet atter skulde briste. Dette skete ogsaa og næsten i samme Øjeblik, som denne Forholdsregel var taget, men Armen blev, hvor den var, og ved nye Øgninger af Tovværket og fortsat Hejsning lykkedes det os efter store Anstrengelser at faa den paa sin Plads. Klokken var nu blevet 10 om Aftenen. Vi var baade legemlig og aandelig næsten dødstrætte; jeg dog med det samme i en Slags henrykt Tilstand, thi endskønt kun i mit 16. Aar og jeg maatte altid høre saa lille, havde jeg jo deltaget i det farligste Arbejde og havde faaet Lov til i den mørke Aften at krybe ned og tage Post ved Akselhovedet for der at holde Tovene klare. Jeg havde faaet min Daab, og man havde sagt mig, at jeg ikke var bange, og saa havde jeg i den Henseende kunnet gøre Nytte for en Mand. Jeg havde hverken tænkt paa Fare eller Død eller paa mine Forældres Angst, om de vidste, hvor jeg var; jeg tænkte kun paa, at jeg var i min Pligt, en overdraget Pligt, som skulde udføres med Alvor og Nøjagtighed, alt andet var ligegyldigt; hvad der saa hændte, var jeg dog fri for al Skyld.

Min Mester og to af hans Brødre var paa en Spadseretur ude at se til Arbejdet og kom netop, som Tovet første Gang sprang; kort efter var Faren saa stor, at Formanden ligefrem befalede dem at gaa med i Spillet, hvad de ogsaa beredvillig gjorde, og de havde den Tilfredsstillelse at have hjulpet med til at overvinde Faren. De kørte fra Møllen i en gammel, rummelig Vogn, der i Hast blev gjort i Stand til dem, paa samme Tid, hvor vi gik hjem; vi syntes, at der ogsaa kunde have været Plads til os deri, men man troede vel, at vi ikke kunde blive trætte, og at det ikke generede os at gaa en halv Mil oven paa de Ture, vi havde haft. Det gjorde mig ondt for os trætte Mennesker, da Vognen kørte forbi, men langt mere for dem, der i deres Ubetænksomhed kunde være saa haardhjertede mod os, der villig havde vovet vort Liv i deres Interesse, thi en af Brødrene ejede Møllen, og den anden var vor Mester. Det var næsten Nat, da jeg kom hjem, og i den stille Gade mødte jeg min Fader og min Moder, der fulde af Angst for mig havde set efter mig i flere Timer. Men alt var jo, som det skulde være; de hørte paa mig, imedens jeg spiste min sene Aftensmad, og glade over hverandre og taknemlige mod Gud gik vi endelig til en Hvile, der i det mindst gjorde mig umaadelig godt.«

Efter fire Aars Læretid gjorde den unge Kayser Svendestykke i Aaret 1835 og arbejdede derpaa i de tre følgende Aar som Svend.

Han var nu fuldstændig Herre over sit Fag, rask, livlig, søgt som den hurtigste i alle Akkorder og desuden som Svendenes Talsmand, naar det gjaldt om Henvendelser til Mesteren. Disse forstod han altid at give en munter, ofte spøgefuld Form, saa de lettere gik igennem.

Under sin Læretid havde Kayser gennemgaaet Kunstakademiets forberedende arkitektoniske Klasser. Faderen havde gerne villet, at han ved Siden af denne Undervisning ogsaa tog et Kursus i Matematik, men hertil var Tiden dog for knap. Da han var bleven Svend, fik Faderen imidlertid sat igennem, at han lærte dette Fag, og det var ogsaa ham, der som Lærer heri fandt en ung Polytekniker B. S. Jørgensen, den senere Professor.

Hos denne gennemgik da Kayser i sin ledige Tid i Aarene 1836 og 1837 Matematikens Grundregler, og det var paa Opfordring af ham, at Kayser i Efteraaret 1837, efter at have taget lidt Ekstraundervisning i Fransk og Historie, gik op til Adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt, som han ogsaa bestod.

At gaa videre med de polytekniske Studier var til at begynde med ikke Kaysers Mening, men Opfordring fra forskellig Side førte dog til, at han begyndte paa Læreanstalten, uagtet han naturligvis manglede en Del i den rent forberedende Dannelse.

Dette var ikke underligt, da 7 Aars Arbejde som Tømrer fra Morgen til Aften ikke giver megen Tid til at skaffe sig Kundskaber udenfor Faget.

For saa vidt blev Studieaarene ved Polyteknisk Læreanstalt af stor Betydning for ham, fordi han i dem fik Lejlighed til dels at komme i Berøring med Kredse, der uvilkaarligt hævede ham op i et højere Dannelsesniveau end det, han var vant til at leve i, og dels til at udvide hele sin aandelige Synskreds.

Desuden gav den nære Berøring, han som polyteknisk Studerende kom til at staa i til saa fremragende Mænd som H. C. Ørsted og Forchhammer, naturligvis en Mængde Impulser af dannende Art.

I sine efterladte Optegnelser klager Kayser imidlertid over, at han i sit Studium sinkedes meget af, at han paa næsten alle polytekniske Fags Omraade i alt for høj Grad manglede For-

udsætningerne. Dette medførte, at han ikke kunde faa den fornødne Frihed over sit Stof og næppe helt tilegne sig det. Hertil kom, at han nu lige paa en Gang kom til at staa overfor en Mængde Ting, som han med sin Lærelyst maatte vide mere om, end Læreanstalten meddelte, eller det var nødvendigt for det egentlige Studium. Paa den Maade spredtes hans Interesser, saa han ikke fik rigtig fat paa det egentlige Eksamensstudium.

Nogen god Eksamen fik han derfor heller ikke. Han opnaaede ved den endelige Eksamen 1842 *laud præceteris* i Differential- og Integralregning samt i højere Mekanik, hvorimod han i de øvrige Fag fik saa daarlige Karakterer, at Hovedresultatet til Eksamen kun blev *Non contemnendus*.

Dette daarlige Udfald har sikkert gjort et dybt Indtryk paa Kayser. Ganske vist skriver han intet derom i sine Optegnelser, men af mundtlige Meddelelser vides det, at det uheldige Eksamensresultat var Aarsagen til, at han tog mod en Indbydelse fra sin Ven Henrik Nebelong til en Rejse til Norge med den Hensigt eventuelt helt at slaa sig ned deroppe.

Med Hensyn til sin Fremtid var han nemlig foreløbig helt desorienteret. Han synes i hvert Fald paa dette Tidspunkt ikke at have tænkt paa at genoptage Tømrerprofessionen; og den mindre gode Eksamen aabnede jo heller ingen Fremtidsmuligheder.

I Norge varede Opholdet et Aar. Denne Hviletid opfyldtes med en Del Udflugter og forøvrigt ogsaa med et længere Vikariat for Henrik Nebelong som Lærer i Kunstskolens Bygningsklasse. Desuden fik han Lejlighed til for Professor Hansteen at udføre en fuldstændig Forandring af Maskineriet i det astronomiske Observatoriums bevægelige Tage.

Men, hvad der var det vigtigste, han fik Tid til i Ro at overveje, hvad han vilde for Fremtiden, og især fik han Lejlighed til at hvile ud. Efter at han var kommen rigtig til sig selv igen, kom han da til det Resultat, at han vilde være Mester i sit gamle Fag.

Dette var imidlertid ikke saa let en Sag. Der skulde aflægges Mesterstykke, og dette bestod i Forfærdigelse af en Model af et Tagværk, udført af Pinde, en Opgave, som iøvrigt var ganske ude af Stand til at vise, om den, der aflagde den, virkelig ogsaa forstod sig paa Tømrerhaandværket.

Kayser mente ikke, at han havde nogen Færdighed i Udførelsen af dette Stykke Arbejde, der laa helt udenfor den rent praktiske Oplæring, han havde faaet som Lærling og Svend, og da han var af den Formening, at han som polyteknisk Kandidat maaske helt kunde slippe uden om Opgaven, indgav han efter sin Hjemkomst til Kjøbenhavn et Andragende til »det høje Kongelige danske Cancellie«, dateret 10. Juli 1843, om at maatte blive optaget som Mester i Tømrerlavet uden at aflægge Mesterstykke.

Andragendet støttedes i en Udtalelse fra den polytekniske Læreanstalt, underskrevet af H. C. Ørsted, W. Zeise, F. G. Forchhammer, Ramus, G. Hummel og Hetsch. Det udtaltes i Erklæringen, at Kayser, medens han studerede ved Læreanstalten, havde »viist saadan Flid og Dygtighed i at tilegne sig det, der ved Foredragene blev gennemgaaet, især for saa vidt det gik i praktisk Retning, at vi anse ham for en ret duelig Candidat, uagtet den ringe Character, han erholdt ved sin Eksamen, hvis uheldige Udfald uden Tvivl for en Del skriver sig fra en overdreven Eksamensfrygt«.

Foruden Udtalelsen fra Polyteknisk Læreanstalt medfulgte Attester fra Professor Hansteen i Kristiania og fra Kunstskolen dersteds.

Cancelliet sendte som sædvanlig i slige Tilfælde Andragendet til Erklæring hos Magistraten og denne igen i samme Øjemed til Tømrerlavet.

At man her var paa det rene med, at Kaysers Andragende skulde afslaas, var kun i Konsekvens med den almindelige Lavsopfattelse, der altid gik ud paa, at Mesterstykket var den eneste mulige Maade, en kommende Mester kunde godtgøre sin Dygtighed paa.

Mesterstykket var jo ogsaa efter Lavenes Opfattelse det eneste Værn, man havde mod »Fuskere og Bønhaser«, og at man derfor holdt paa det, kan kun være forstaaeligt, set fra Lavets Standpunkt.

I Overensstemmelse hermed hedder det derfor i Oldermand Balsløws Udtalelse: »At Kayser efter de Ansøgningen vedlagte Attester besidder Færdighed i Tegning, er vel meget godt; men derfor kan han, hvilket efter hans egen Erklæring i Ansøgningen ogsaa maa sluttes, være langt tilbage i den praktiske Tømmermandskunst. Uagtet han ved den polytekniske Læreanstalt har erhvervet sig 3die Caracteer og en anbefalende Attest, turde det dog være muligt, at han har en meget ringe eller maaske slet ingen praktisk Erfaring i en Mølles Opbygning. Hvad det bevægelige Tag paa det i Christiania værende Observatorium angaar, da synes det lidt overdrevent, at

Kayser skulde kunne frembringe en saadan Kraft ved et Par Fingeres Tryk, som andre kuns har kunnet tilvejebringe ved dertil at bruge den største Anstrængelse. Min ærbodige Betænkning herover er derfor, at det tilraadeligste var, at Kayser aflægger de anordnede Prøver paa sin Duelighed.«

Dette Votum fra Lavets Side har Kayser sandsynligvis faaet Underretning om, og for at afbøde de mulige uheldige Følger heraf, henledte han Magistratens Opmærksomhed paa en Cancellibestemmelse af 1. September 1830, efter hvilken polytekniske Kandidater kunde faa Borgerskab paa Næringsbrug uden at underkaste sig de sædvanlige lavsmæssige Prøver. Dog skulde de i hvert enkelt Tilfælde aflægge de Prøver paa Haandfærdighed, som maatte anses fornødne.

Denne Bestemmelse, som aabenbart aldrig havde været anvendt i Praksis, foreslog Magistraten nu anvendt saaledes, at den omtalte Prøve paa Haandfærdighed aflagdes for en særlig Kommission, bestaaende af en Delegeret for Polyteknisk Læreanstalt samt af Stadsbygmesteren og Oldermanden for Tømrerlavet, og dette Forslag tiltraadtes af Kancelliet.

Men nu kom Vanskelighederne. Medens Polyteknisk Læreanstalt støttede sin Kandidat og trofast gav Møde i denne særlige Kommission, saa udeblev de to andre Medlemmer uden videre.

Stadsbygmesteren, Professor Malling, gjorde i forskellige Skrivelser til Magistraten gældende, at han ikke kunde medvirke ved den paagældende Prøve. Cancelliets Resolution af 1. September 1830 skulde efter hans Mening forstaas saaledes, at det ikke var tilstrækkeligt, »at Candidaten viser en Haandfærdighed i at bruge Saug og Øxe, som det fordres af en Tømmersvend, men han maatte tillige godtgøre, at han besidder den Duelighed, der fordres af Svenden for at blive Mester, nemlig at kunne efter opgiven Planfigur af en Bygning dertil construere et Tagværk i Tegning og Modellering«. Han anfører endvidere, at det hverken var ham eller den polytekniske Læreanstalt, der skulde bedømme en saadan Prøve, men derimod Kunstakademiet, der i Henhold til sin Fundats havde Ret til at overvaage den Slags Prøver.

Et nyt Paalæg fra Magistraten om at efterkomme Kancelliets Ordre havde intet bedre Resultat; Stadsbygmesteren var efter fornyet Overvejelse »bestyrket i Bevidstheden om, at jeg har fyldestgjort den mig viste Tillid *ved* at have meddelt saavel Magistraten som Bestyrelsen min Formening om Beskaffenheden af den tilsigtede Prøve paa Haandfærdighed i nærværende Tilfælde, og *ved* at have henledt Opmærksomheden paa Kunstakademiets Forhold til Sagen«. Senere fastslaar han endnu en Gang, at Prøven ikke fyldestgørende kan aflægges paa nogen anden Maade »end den for Lavet vedtagne: at tegne og modellere et Tagværk under behørig Kontrol«.

Det hjalp ikke, at Magistraten overfor Stadsbygmesteren gjorde gældende, at den — saafremt han ikke vilde efterkomme den givne Ordre — »vilde se sig i den ubehagelige Nødvendighed at maatte træffe Foranstaltninger til, at de Stadsbygmesteren paahvilende Forretninger i dette Tilfælde besørges udførte ved en anden«.

Da Stadsbygmesteren stadig vægrede sig, udmeldte Magistraten saa i hans Sted Bygningsinspektør Bindesbøll og indberettede til Kancelliet, at den efter det passerede ikke troede, at en gentagen Opfordring til Stadsbygmesteren vilde frugte, og da Kayser jo kunde forlange en Ende paa Sagen, indstillede den, at Bindesbøll konstitueredes i Stadsbygmesterens Sted i nærværende Sag. Desuden henstillede Magistraten, om ikke Kollegiet maatte finde Anledning til at tilkendegive Professor Malling dets Misbilligelse af hans udviste Færd.

Alt dette gik Kancelliet ind paa. Professor Malling fik at vide, at man havde været berettiget til under Tvang af en daglig Mulkt at bringe ham til Opfyldelsen af sin Pligt, men han fritoges dog for den, og Bindesbøll indtraadte i hans Sted.

Polyteknisk Læreanstalt og Bindesbøll stillede da Kayser følgende Opgave:

»Man forlanger Construction af et fritbærende Valmtag til en Rejsestald, hvis Grundplan er et Rectangel af 40 Alens Længde og 24 Alens Brede. Tagets Højde fra Overkant af Bjælken til Overkant af Kippen er 10 Alen. Taget construeres med udvexlede Bjælker og muligst oeconomisk Anvendelse af Tømmermaterialet. Den ene Valm med de nærmest liggende Bindere udføres i Model efter en Maalestok = $^1/_{24}$ Deel. Iøvrigt Tegning og Overslag.«

Oldermanden for Tømrerlavet blev slet ikke taget med paa Raad ved Udfærdigelsen af denne Opgave, men da han jo stadig var Medlem af den nedsatte Kommission, blev den bagefter forevist ham.

Dette foranledigede en ny Protest til Magistraten.

»Foranlediget heraf« — hedder det — »maa jeg give mig den ærbodige Frihed at adsporge den hoje Magistrat, om den polytekniske Læreanstalt besidder Rettighed til at lade dens Kandidater udfore Mesterprover, som uden vedkommende Lavs Erklæring af Anstalten kan bedommes, og Kandidaten derefter meddeles Borgerskab som Mester i Lavet. — Jeg maa herved tillade mig at bemærke, at den mig af Kandidat Kayser foreviste Tegning til hans Mesterprove er af en saa simpel Opgave, saa den maa kunne ansees for et Lærestykke for en Begynder i Modellering, og ikke for en Mesterprove.«

Inden Oldermand Balslovs Erklæring blev afgivet, havde Magistraten dog godkendt den stillede Opgave, og noget Hensyn til hans Protest blev ikke taget.

Den 4. Juli 1844 tog Kayser fat paa Opgaven, der udfortes i et af Polyteknisk Læreanstalts Lokaler i St. Pederstræde, og den 11. April 1845 udstedtes Attest om, at hans Losning af den var antagen. Attesten var underskreven af den samlede Bestyrelse for Polyteknisk Læreanstalt samt af Bindesbøll og Oldermand Balslow, der dog endnu en Gang benyttede Lejligheden til at fralægge sig alt Ansvar for det passerede.

Den 22. Februar 1845 fik Kayser Borgerskab som Tommermester [1]).

Det er forstaaeligt, at al den Modstand, Kayser modte ved Aflæggelsen af sit Mesterstykke, maatte gore ham til en Modstander af Lavsvæsenet. Dettes Bestaaen eller Omorganisation var jo netop under Diskussion indenfor den af Magistraten nedsatte Lavskommission og havde iovrigt givet Anledning til vidtloftige Diskussioner. Som Deltager i denne meldte Kayser sig nu ved en lille i 1844 anonymt udgiven Piece »Om de nuværende Mesterprover ved Haandværkslaugene, affattet med specielt Hensyn til en forventet Forandring i vor Lovgivning desangaaende«.

Kayser havde i Modstanden og Uviljen mod Lavsvæsenet saa godt som hele Intelligensen paa sin Side og i hvert Fald saa godt som alt, hvad der fandtes af liberalt tænkende. Som Motto kunde han anfore folgende Ord af A. S. Ørsted: »Det kan ikke nægtes, at Duelighed i en Profession eller i det Mindste i en Green af samme kan erhverves af mangen, som ikke kan gore det befalede Mesterstykke, eller som i alt Fald afskrækkes eller hindres ved det med sammes Forfærdigelse forbundne Ophold, Bekostning og mulige Chicane.« Paa Omslaget var endvidere aftrykt folgende Citat af Goethe: »Warum willst Du dich von uns allen und unsern Meinungen entfernen? Ich schreibe nicht Euch zu gefallen, Ihr sollt etwas lernen.«

I Piecen godtgjorde Kayser, at de bestaaende Prover gennemgaaende ikke beviste vedkommende Stykmesters Dygtighed i Faget, men kun var Vidnesbyrd om en speciel Haandfærdighed. Lige saa lidt gav Prøverne nogen Forestilling om vedkommendes Evne til at optræde som Arbejdsleder.

Desuden sogte Lavene at gore Mesterstykkerne saa specielle som muligt, ja udvidede dem endog ud over de bestaaende Anordninger, for ikke at tale om, at Omkostningerne for næsten alle Lavs Vedkommende var saa store, at kun meget faa Svende var i Stand til af deres ringe Indkomster at lægge den nodvendige Sum op dertil. Et Mesterstykke som Murer lob saaledes op til 471 Rdlr., som Urmager 170 Rdlr., som Blikkenslager 123 Rdlr. o. s. v. Selv om intet Fags Mesterstykke blev saa kostbart som Murernes, kunde det dog med Rette gøres gældende, at det var meget for kostbart at blive Mester. En Mængde Svende blev af den Grund aldrig til andet, hvad der f. Eks. gjaldt hans eget Fag, i hvilket der kun fandtes 22 Mestre, men 427 Svende. At dette Forhold vakte Utilfredshed hos Svendene, er givet. »De tvivle om, at det er grundet paa Billighed, at deres Uformuenhed skal være Aarsag i, at deres Kræfter for bestandig ere offrede til andres, ved Fodslen mere Begunstigedes Afbenyttelse; og at de ikke engang have Haabet om nogensinde at arbejde sig ud af deres underordnede Stilling. Mén slige Tanker og slig Tvivl danner og nærer en Stemning iblandt en talrig Classe af Mennesker, der ingenlunde er onskværdig, enten man saa tager Hensyn alene til disse Menneskers eget personlige Vel, eller man tager Forholdet til deres Omgivelser og deres Foresatte i Betragtning. De nuværende Mesterprover hindre saaledes ikke alene, at Velstand, men ogsaa at Tilfredshed og Humanitet kan fæste Rodder i de simple Folkeclasser.«

Kayser slutter derfor med, at »Loven i en velment Stræben efter at hævde visse Statsborgeres formentlige Rettigheder tilintetgor Betingelsen for Velstand, Tilfredshed, Humanitet og Oplysning hos en særdeles talrig Classe af Samfundet,« og

[1]) De citerede Aktstykker gengivne efter Villads Christensens Artikel »Tommermester Kaysers Mesterprove« i »Historiske Meddelelser om Kobenhavn« 2. Bd. Kbh. 1909—10.

hans Fordring gaar ud paa, at Mesterstykket helt burde afskaffes.

Med denne lille Piece, der i sin Tone er saglig og rolig og uden nogen Overdrivelse, har Kayser sikkert henledt ikke blot Offentlighedens, men ogsaa de kommende Lederes Opmærksomhed paa sig, og det er derfor intet Under, at han faa Aar efter — i det mærkelige Omskifteisesaar 1848 — i saa høj Grad blev taget i Brug, som han blev.

Foreløbig gjaldt det imidlertid ikke om Politiken, men om Erhvervet. Nu var Kayser Tømrermester og i den Stilling, han fra sine unge Aar havde drømt om. Men et var at have Borgerskab og være Medlem af Lavet, et andet at faa Arbejde. Alligevel var det i Begyndelsen ikke helt let for den unge Mester, og han maatte derfor ogsaa i vidt Omfang søge sig Bierhverv. Det blev som Lærer i Matematik. Som saadan havde han allerede virket, medens han studerede ved Polyteknisk Læreanstalt, men nu tog han fat ikke blot ved det nyoprettede tekniske Institut, men ogsaa ved Kunstakademiet og de Massmann'ske Søndagsskoler. Og hvor alvorligt han tog Arbejdet, fremgaar af den Omstændighed, at han selv udgav to Lærebøger i Matematik. Han vedblev at virke som Lærer til 1864, da han trak sig tilbage fra Stillingen som Docent i Matematik og Konstruktion ved Kunstakademiet.

Der er ingen Tvivl om, at denne Virksomhed har henledt Opmærksomheden paa den unge Haandværksmester som en Mand, der kunde bruges. Det var jo yderst faa Haandværksmestre, der sad inde med blot nogenlunde brugelige Kundskaber, men her havde man en ung Mester, der ikke blot tilhørte de dannede Lag, men havde vist, at han havde Evner baade til at optræde og til at udtrykke sig mundtligt og skriftligt. Den Tid stod jo lige for Døren, da man skulde bruge Mænd fra Folkets forskellige Lag i det offentlige Liv, og hertil var Kayser selvskreven. Meget tidlig fik man fra forskellig Side Øje paa hans Brugbarhed. Allerede 1845 blev han saaledes Medlem af Kontrolkomitéen for Fredens Mølles Fabriker.

Saa vidt man nu kan skønne, er det i Industriforeningen, Samlingsstedet for det liberalt tænkende Borgerskab, at Kayser har tjent sine første Sporer i offentlig Virksomhed. Han kom ind i Repræsentantskabet 1847, og den virksomme Lærer for Haandværkerne er bleven anset for selvskreven til at indtræde i og lede det Udvalg, som Industriforeningen i Oktober 1847 nedsatte for at samle Haandværkssvende til Søndagsmøder, hvor der blev holdt oplysende Foredrag og sluttet med Sang og Samtale.

Disse Søndagsmøder blev meget talrigt besøgte, og de har sikkert bidraget deres til at gøre Kayser yderligere kendt. Det er denne Virksomhed, der i hvert Fald for »Fædrelandet« begrunder Bladets Anbefaling af hans Valg til Medlem af Borgerrepræsentationen, da der i Februar 1848 skulde vælges nye Medlemmer til denne. Ved de den 29. Februar afholdte Valg kom Kayser ogsaa ind i Borgerrepræsentationen med 136 Stemmer og begyndte dermed et Arbejde, der gennem mange Aar skulde optage saa stor en Del af hans Tid og Kræfter.

Valget til Borgerrepræsentant var imidlertid blot en Begyndelse til den rige offentlige Virksomhed, Kayser nu kom til at paatage sig.

Ved Valgene til den grundlovgivende Rigsdag den 5. Oktober valgtes Kayser til Rigsdagsmedlem som Fælleskandidat saavel for de Nationalliberale som de Radikale (Hippodrommændene) med 378 Stemmer mod 361, der faldt paa Professor David, der var opstillet fra konservativ Side.

Uagtet Kayser saaledes valgtes ogsaa ved Hjælp af de radikale Stemmer, hørte han ingenlunde til dette Parti. Radikal af Natur var han mindst af alt. Hans rette Plads var i det nationalliberale Bourgeoisi — med dette delte han Ønsket om en frisindet Forfatning og om almindelig Valgret, men var ellers ingenlunde tilbøjelig til at høre efter Hippodrommændenes mere vidtgaaende Fordringer. Naar han imidlertid har kunnet samle Stemmer fra begge Partier, ligger det i en fremtrædende Evne hos Kayser til at finde et Mellemstandpunkt, der nogenlunde tilfredsstillede begge Partier, men til Gengæld heller aldrig skaffede ham Begejstring fra nogen af dem.

Der er desværre ikke bevaret nogen af Kaysers Valgtaler, men man kan baade af hans Forfatterskab og af hans senere Optræden som Politiker i Borgerrepræsentation og paa Rigsdagen slutte sig til, at Kayser sikkert aldrig har bevæget sig i den høje retoriske Stil, heller aldrig forvildet sig i Fraser, men holdt sig til en jevn, sagkyndig Behandling af de foreliggende Spørgsmaal, og for Størstedelen af Hovedstadens Befolkning, der den Gang endnu ikke var indekserceret i at tage Parti, har Kaysers hele moderate Fremtræden sikkert været af afgørende Vægt for deres Stemmeafgivning.

Det er sagtens ogsaa det afdæmpede i Kaysers

Karakter ved Siden af en betydelig Arbejdsevne, der førte til, at han valgtes til Formand i Industriforeningen i Foraaret 1848.

Det »mærkværdige Aar« skaffede da paa en Gang Kayser baade ind i Borgerrepræsentation og Rigsdag og stillede ham i Spidsen for en af Byens førende Sammenslutninger.

Hvad var Aarsagen til, at man betroede den lige 30-aarige Tømrermester alle disse Tillidshverv? Nogen Førernatur var Kayser jo ikke, og stærkt personlig præget var hans Optræden langtfra. Det, der har skaffet Kayser Stemningen og Tilliden, er da sikkert hans Energi, hans Flid, hans Arbejdsevne og den Omstændighed, at han som skabtes af Fyrrernes og Halvtredsernes politiske Liv, — den Borger, der med Glæde følte sig som ét med det hele Borgersamfund i social og intellektuel Henseende. Der kunde vel være mindre Familietvister som Spørgsmaalet om Næringsfrihed, man kunde i al Godmodighed finde paa at sige smaa Ondskabsfuldheder om hinanden, men udadtil var man som én Menighed, der i skøn Enighed Gang paa Gang genvalgte sine udkaarne Mænd til Borgerraad og Rigsdag, fuldt overbevist om, at man i Oplysning og Dannelse stod højt hævet over Bondevenner og andre Demagoger.

Borgerrepræsentationens Mænd blev blot en ny

Tømrermester Kaysers Bolig i Gaarden paa Nørregade Nr. 36 og 37.

altid kunde det, han paatog sig. Men endelig maa man huske paa, at man i et saa bevæget Aar som 1848 havde Brug for enhver Arbejdskraft; og naar man ser paa de Navne, der da kom frem i det offentlige Liv, og som siden er sporløst forsvundne af Erindringen, saa fremtræder Kaysers Valg som ikke blot naturligt, men ganske selvfølgeligt.

Thi Kayser var paa alle Maader som født til at repræsentere det kjøbenhavnske Borgerskab. Jevn og fordringsløs i sin Optræden, frisindet i Anskuelser, loyal og tilpas autoritetstro, oplyst og kundskabsrig var han netop i Besiddelse af hele den aandelige Habitus, der fordredes af en liberal Borger.

I mange Henseender kan man endog sige, at Kayser er Typen paa den kjøbenhavnske Borger, Autoritet i Stedet for de gamle i Kancelliet og Kollegiet, og man bøjede sig i lige saa stor Autoritet for sine egne som i sin Tid for Kongens udvalgte.

Det var under disse lykkelige Forhold, at Kayser kom til at virke.

Uden Tvivl har den fremragende Stilling, han saaledes kom til at indtage i det offentlige Liv, ogsaa indvirket paa hans Forretning. Den unge Mester fik stadig mere og bedre Arbejde og som Følge deraf ogsaa en god økonomisk Position. I 1850 er han derfor ogsaa naaet saa vidt, at han gennem sin Fader kunde erhverve Ejendommen Nr. 36 og 37 paa Nørregade og derved faa en længe næret Drøm opfyldt om at komme til at bo blandt »de rigtige Tømrermestre«, der netop fortrinsvis havde deres Forretninger der.

Ejendommen erhvervedes for en Købesum af 40,450 Rdlr.

Nu kunde Kayser sætte Foden under eget Bord i eget Hus, og det falder derfor ogsaa naturligt, at han samme Aar, den 28. Maj 1850, giftede sig. Hans Hustru blev Bergitte Alette Elisabeth Arctander (f. 1. Februar 1828), Datter af Fuldmægtig i Nationalbanken Vilhelm August A. og Caroline Vilhelmine Christiane Margrethe, født v. Lenstow.

Der begyndte nu for Kayser en lang og frugtbar Række Arbejdsaar. Hans Forretning tog til i Omfang, og hans offentlige Virksomhed forøgedes. Ganske vist søgte han ikke Valg til den nye Rigsdag, der sammentraadte efter 5. Juni Grundlovens Vedtagelse, men hans Stilling som Formand for Industriforeningen fra 1848—51 og senere fra 1853—57, dernæst som Næstformand fra 1857—63 og endvidere som Borgerrepræsentant gav ham meget at bestille. Hertil kom saa desuden talrige særlige Hverv. 1853 var han under Koleraepidemien Medlem af den overordentlige Sundhedskommission og ved Behandlingen af særlige Sager som Bygningslovene for Kjøbenhavn 1856, 1871 og 1889 meget virksom.

Han indtraadte igen i det politiske Liv som Folketingsmand for Kjøbenhavns 9. Kreds i Tiden 1854—64 og igen 1871, da han blev kongevalgt Medlem af Landstinget. Som Folketingsmand var han næsten hele Tiden Medlem af Finansudvalget, i Landstinget var han en Tid den ene af Næstformændene og fra 1879 Medlem af Rigsretten.

Det er dog især Virksomheden i Borgerrepræsentationen, der egentlig blev Kaysers Livsgerning. Han var Forsamlingens Formand efter Overretsprokurator L. C. Larsen fra 1863 til 1873 og i Perioden 1884—85 paa Grund af den hidtilværende Formand, Højesteretsadvokat Henrichsens Død. I Tiden fra 1875—94 var han uafbrudt Næstformand og saa godt som hele den Tid, han var Borgerrepræsentant, Medlem af Bygningskommissionen. At han ogsaa fik talrige andre Hverv, er en Selvfølge. Her kan blot nævnes Bestyrelsesmedlem for teknisk Institut, Næstformand i det tekniske Selskabs Skole som Delegeret for Indenrigsministeriet fra 1876—82, deraf fra 1879 som fungerende Formand. Han var en af Frederiks Hospitals 3 Direktører fra 1873—82, Medlem af Overligningskommissionen fra 1864—93, Kontrolkommitteret i Nye danske Brandforsikrings Selskab, hvoraf han var Medstifter o. s. v., Medlem af Overformynderiets Laanebestyrelse (fra 1872), Direktør i Kjøbenhavns Brandforsikring (fra 1885), borgerlig Værge for Frue Kirke (fra 1889), Medlem af en Række Bestyrelser, f. Eks. den Letterstedtske Forening, Efterslægtselskabets Skole, Fængselsselskabets Skole i Kjøbenhavn, Kjøbenhavns Handelsbank, Nørrebros Sporvejsselskab, de forenede Oplagspladser og Værfter o. s. v. Ved Siden af alt dette kom saa hans betydelige Forretning, som han selv passede i alle Enkeltheder.

Tømrermester Kaysers Sommerbolig paa Vester-Fælledvej.

Hvorledes fik Kayser Tid til alt dette? Forklaringen maa søges i den næsten utrolige Ar-

bejdsevne, men ogsaa i, at han trak sig tilbage fra de forskellige Hverv, han havde, naar han saa, at nu oversteg de hans Evner.

Alligevel skulde han »staa tidligt op« for at komme igennem Dagens Gerning. Hans Arbejdstid begyndte derfor ogsaa Kl. $4^1/_2$ om Morgenen. I denne tidlige Time vandrede han om Sommeren fra sin Bolig paa Vesterfælledvej ind til Ejendommen paa Nørregade, hvor han havde sin Bolig i Mellembygningen. Paa hans Kontordør underrettede et Opslag alle besøgende om, at Træffetiden var »tidligt om Morgenen« eller fra 9—10 om Formiddagen.

Kl. $5^1/_2$ begyndte Kayser at lægge Arbejdet til Rette for sine Folk, der mødte Kl. 6 og fik Besked om, hvad de skulde foretage sig. Efter 6 tilsaa han selv personligt de paagældende Arbejders ordentlige Udførelse. Nogen Konduktør eller anden Mellemmand benyttedes ikke. Det laa i Kaysers Karakter at skulle gøre alt selv og kende alt, hvad han havde under Hænder, til de mindste Enkeltheder.

Det er denne Egenskab, der skaffede Kayser en saa betydelig Indflydelse i det offentlige Liv. Selv om han ikke prægede nogen Sag med sit personlige Stempel, heller ikke i det store og hele var Initiativets Mand, saa gennemarbejdede han den yderst samvittighedsfuldt og nøjagtigt. Derfor vidste han altid grundig Besked næsten om alt, hvad der kom frem, og blev paa den Maade ofte i Stand til at lede en Sag. Hans Hovedarbejde faldt derfor ikke saa meget i selve de Forsamlinger, hvoraf han var Medlem, som i Udvalgene. Indenfor disses Rammer kunde han gøre sin Erfaring og sin Sagkundskab gældende og have Held til at finde en heldig Afslutning paa mange Sager. Partimand blev Kayser aldrig; han havde tvertimod en fremragende Evne til at formidle og til at faa afvigende Meninger til at gaa op i en højere Enhed. Derfor var Kayser saa vel skikket til at være Formand og Forhandlingsleder, og ganske naturligt falder det, at han Gang paa Gang vælges dertil. Det er værd at lægge Mærke til, at Borgerrepræsentationen netop tager Kayser, Tømrermesteren, til Formand i Stedet for, som Traditionen var, en Jurist.

Man forstaar ogsaa, at Kayser, netop fordi han følte sig kaldet til at mægle, kunde afslaa et Tilbud om at blive valgt til Borgmester i København. Thi som saadan vilde han have faaet til Opgave at tage Initiativ til en Mængde Ting, som han som Borgerrepræsentant kunde betragte og undersøge fra forskellige Sider.

Naar Kayser ikke ønskede at overtage en Borgmesterstilling, hænger det ogsaa sammen med hans Beskedenhed som Menneske. Han ønskede aldrig at puffe sig selv frem eller at blive puffet frem. Han frabad sig saaledes Udnævnelsen til Etatsraad og foretrak at være og kaldes »Tømrermester Kayser«, selv om han naturligvis ikke kunde undgaa de ydre Udmærkelsestegn, der efterhaanden blev ham til Del, lige fra Ridderværdigheden til Kommandørkorset af 1ste Grad. En enestaaende og den Gang aldrig før kendt Udmærkelse blev Kayser til Del, da han havde været Medlem af Borgerrepræsentationen i 40 Aar. Forsamlingen besluttede da at lade hans Portræt udføre i Olie af Professor Carl Bloch til Ophængning paa Raadhuset. Sit offentlige Arbejde karakteriserer Kayser iøvrigt i sine Optegnelser selv med følgende Ord:

»Det er i Sandhed ikke, fordi jeg tror, at de offentlige Forhold i nogen væsentlig Henseende har vunden ved min Deltagelse i dem, men denne Deltagelse har tvungen mig til meget og alsidigt Arbejde og derved givet mig en Udvikling, som min private Virksomhed ikke havde kunnet give mig. Det er dog vist den første og største Opgave, et Menneske kan have her i Livet, at gøre det bedst mulige ud af sine Evner, at uddanne sit Hjerte og sin Forstand, og jeg tror, at jeg har valgt den bedste Vej dertil ved altid at være stærkt optaget af Arbejde, der lagde Beslag paa begge Dele. Jeg er ikke alene bleven en anden Person, end jeg vilde have været, naar jeg havde været henvist til min private Virksomhed, men jeg tror ogsaa, at jeg er bleven dygtigere til at skønne og handle i de vanskelige Forhold, som man Livet igennem føres ind i, og som det gælder om at slippe ud af paa en god Maade. Det er ikke alene Arbejdets Omfang og Beskaffenhed, der har haft denne Indflydelse paa mig, men jeg er i den offentlige Virksomhed, der begyndte for mig, inden jeg var 30 Aar, kommen i nær Berøring med en Række af udmærket dygtige Mænd, af hvis Omgang, som jeg tog mig til Nytte, jeg har vundet meget. Jeg synes ogsaa at have kunnet se, at jeg stadigt og jævnt er vokset, og naar jeg har set tilbage paa mig selv i en tidligere Tid, er det altid forekommet mig, at jeg saa tilbage paa en ringere Mand.«

Man kan give Kayser Ret i, at hans Liv var en stille og lykkelig Udvikling, en rolig og arbejdsom

Tilværelse, hvis højeste Glæde det var at være optagen. Var han ikke beskæftiget med sin Forretning eller med et af sine offentlige Hverv, morede det ham at faa Tiden til at gaa med at foretage Beregninger og Konstruktioner. Han fik derfor ogsaa en saadan Øvelse i disse Færdigheder, at han saa godt som altid var i Stand til paa ganske kort Tid og med et meget ringe Materiale som Grundlag at sige, hvad Udførelsen af et Bygningsarbejde skulde koste.

At han derfor kunde udføre et godt Stykke Arbejde i alle tekniske Sager, forstaas af sig selv, og det var derfor ogsaa en Selvfølge, at han indenfor Borgerrepræsentationen blev Medlem af alle tekniske Udvalg.

Naturligvis kunde det heller ikke undgaas, at Kayser baade paa Grund af sin Viden og den personlige Indflydelse, han efterhaanden havde skaffet sig, kom i Besiddelse af megen Magt. Skulde der opnaas et eller andet, var det i hvert Fald en god Ting at have Kayser paa sin Side.

Der fortælles herom en lille Anekdote. En Militær bad ved en vis Lejlighed Kong Christian IX om at hjælpe ham til at blive Borgmester i Kjøbenhavn. Hertil skal Christian IX have svaret: »Det nytter ikke, De gaar til Kongen om det, det maa De hellere henvende Dem til en Kayser om.«

Efter Maleri af Carl Bloch 1888. Kjøbenhavns Raadhus.

Var Kayser i det hele og store Sagkundskabens Mand, maa det dog siges om ham, at paa enkelte Spørgsmaal som Næringsfriheden vedblev han at være ivrig liberal. Han holdt ved alle Lejligheder, hvor dette Spørgsmaal kom paa Bane, ubetinget paa Afskaffelsen af Mesterstykkerne. Det var saaledes Kayser, der som Formand i Industriforeningen konciperede den Skrivelse af 21. Juli 1857, der tilraader Gennemførelsen af Nærings-

friheden. Men det er betegnende for Kaysers hele Personlighed, at han under selve Sagens Behandling i Borgerrepræsentationen og Rigsdagen kun optraadte ganske faa Gange som Taler.

Ikke fordi han manglede oratorisk Evne. Men det stemmede ikke med hans Personlighed at optræde som Taler. Det rent repræsentative laa derimod udmærket for Kayser. Alt, hvad der skulde ordnes, sættes i Gang og overvaages, havde i ham den rette Mand. At han dog ogsaa kunde komme i en vanskelig Situation, fortæller Kayser selv morsomt om i sine Optegnelser om Indvielsen af Kommunehospitalet i Kjøbenhavn. Kayser var da Borgerrepræsentationens Formand og havde som saadan Kong Frederik VII til Bords. Efter at der var bleven udbragt en Skaal for Kongen, ytrede denne til Kayser, at dette Hospital jo i Grunden ikke var noget at takke ham for. Hertil svarede Kayser, at Hospitalet som saa mangen anden kommunal Indretning var udsprungen af det Initiativ, der skyldtes den Frihed, Kongen havde givet Folket. Efter at Kongen havde grundet lidt paa denne Forklaring, udtalte han: »Lad nu gaa, at jeg fortjener den Tak, som De talte om, men hvorledes kan det saa være, at man i Gerningen viser mig den saa lidt.« »Jeg,« fortsætter Kayser, »blev noget forskrækket ved denne Ytring og sagde, at jeg vist ikke ganske forstod, hvad Kongen mente. Jo, sagde Kongen, naar man mener at skylde nogen Taknemlighed, saa fornærmer man ham ikke, og man fornærmer en Mand, naar man fornærmer den, der staar ham nær, hans Hustru, og det har man gjort, og det gør man. Jeg svarede, at jeg formodede, at Kongen tænkte paa fornærmelige Udtalelser i visse daarlige Blade og Piecer, men dem beklagede vi alle uden at kunne forhindre dem. Jo, sagde Kongen med nogen Heftighed, det kunde man; Overpræsidenten og Kommunalbestyrelsen kunde rejse sig som en Mand og sige, det skal ikke være saaledes, men det har man ikke gjort. Jeg sagde, at Kommunalbestyrelsen manglede Magt og Former til at gøre noget saadant. Kongen svarede ikke herpaa, men vedblev: Men man skal erindre, at den, der har givet Friheden, kan ogsaa tage den tilbage, og man skal ikke friste dertil. Jeg fandt, at jeg nu gjorde bedst i at tie, og denne Samtale, der begyndte at blive betænkelig, hørte derpaa op. Lidt efter talte Kongen til mig paa den venligste Maade, bød mig at tænde en Cigar, der netop blev ombaaren, og enhver Erindring om den kildne Genstand for vor Samtale syntes forsvunden.«

I sit private Liv og sin private Omgangskreds var Kayser saare livlig og underholdende. Hans nærmeste Venner var foruden Broderen Carl Johan Henrik Kayser, Professoren, især Arkitekten Professor Herholdt og den kendte Stadsingeniør Colding. Men udenfor denne Kreds var Kayser meget søgt som Selskabsmand og Bordtaler. Han skrev ogsaa gode Lejlighedssange, var i det hele i det daglige Liv af et jevnt og elskværdigt Sind, der var søgt af alle og gerne vilde hjælpe alle.

Overfor Smaafolk var Kayser altid en god Mand. Sine Svende stod han i et saare patriarkalsk Forhold til, og disse saa stedse op til »Mester« med Tillid. De vidste jo, at de aldrig appellerede forgæves til hans gode Hjerte. Han bevarede helst de Svende, han en Gang havde i sit Brød, selv om deres Arbejdsevne maaske ikke altid var den bedste. For begge Parter var derfor de nye Tilstande, hvor Fagforeningen greb ind i det gensidige Forhold mellem Mester og Svend, ikke kærkomne. Men Svendene maatte jo lystre. Da de forlod deres Mester ved den store Strejke 1883, var det sikkert ogsaa med et Suk, at de gamle Svende paa Mesters Udtalelse om, at nu var de jo for stedse færdige hos ham, maatte svare: Det kan nu en Gang ikke være anderledes, Mester. Da Strejken hørte op, gled selvfølgelig alt ind i den gamle Skure, og ingen talte om, at Mester ikke havde villet se sine gamle Svende igen. — At han bevarede disse i et venligt Minde, fremgaar ogsaa deraf, at han i to Gange sendte Hustømrerforeningen 20,000 Kr. til Oprettelse af Legater, hvis Renter fortrinsvis skulde tildeles hans gamle Svende.

Men de nye Forhold passede ikke for Kayser. Det var derfor ganske naturligt, at han i 1888 overdrog sin Virksomhed til Sønnen, cand. polyt. Olaf Kayser, den nuværende Oldermand for Tømrerlavet, og selv helligede sig til at passe sin offentlige Virksomhed.

I politisk Henseende fulgte Kayser iøvrigt sit gamle Parti, det nationalliberale, selv om han aldrig blev nogen ivrig Tilhænger af Estrup og Provisorierne.

At der selvfølgelig nu og da maatte forekomme Gnidningsmodstand mod Kaysers mægtige Autoritet, er ogsaa en Selvfølge. Han undgik ikke den Kritik, der altid følger en fremstaaende Mand. Men han havde ellers som faa den Tilfredsstillelse

i sin høje Alder at se alle samles om ham i Tak og Hyldest for hans Livsgerning. Især var dette Tilfældet, da Kayser fejrede sit 50 Aars Borgerjubilæum. Tømrerlavet, som saa nødigt vilde optage ham som Mester i hans unge Dage, optog ham nu som Æresmedlem, og fra talrige Kredse modtog han Adresser, der takkede ham for hans Arbejde, saaledes fra de sønderjyske Kredse, som Kayser altid havde haft et aabent Hjerte og et offervilligt Sind for.

Den 10. Oktober 1895 døde Kayser i sin Ejendom paa Nørregade i den samme Bolig, han havde benyttet lige fra 1850.

Han vil altid staa som en Type paa den gode Borger, det arbejdsomme og beskedne Menneske, der aldrig ønskede at være andet end sig selv. Kommunalbestyrelsen lagde en smuk Sølvkrans paa hans Kiste, og ved det Møde, der holdtes umiddelbart efter hans Død, udtalte Formanden: »Forinden vi gaar til vor Dagsorden, maa jeg fremdrage Mindet om det fremragende Medlem af vor Forsamling, som er bleven bortkaldt siden vort sidste Møde. Med Tømrermester Kaysers Død er et Arbejdsliv blevet afsluttet, som har haft Betydning paa adskillige Omraader, men vel næppe nogetsteds større end for vor Kommune og for dens Styrelse. Da Kayser i 1848 som 31-aarig Mand traadte ind i denne Forsamling, var Forholdene jo i overordentlig mange Henseender vidt forskellige fra, hvad de er nu til Dags. Kjøbenhavn var dengang en meget mindre By, og den stærke Udvikling, som nu i en Række af Aar har fundet Sted, var da ikke begyndt. En saa stor Udvikling som den, Kjøbenhavn har undergaaet i disse Aar, stiller store Krav til Kommunens Bestyrelser, og de Fordringer, som nu til Dags stilles til Kommunens Forsorg, er først komne op samtidig med, at i Aarenes Løb Byen har udviklet sig. Jeg tror ikke, at Almenheden har nogen klar Forestilling om, hvilke store og vanskelige Opgaver der stilles en Kommunes Bestyrelse under saadanne Forhold, og det er mig ogsaa bekendt, at denne Bys Styrelse ofte har været Genstand for Kritik; men jeg har den Tro, at en Granskning af disse Aars kommunale Historie vil komme til det Resultat, at der har været langt mere at anerkende end at dadle, og Kayser, som har indtaget en saa fremskudt Plads, har deri haft sin rigelige Andel. Ogsaa vor Forsamlings Stilling var i Begyndelsen af Kaysers Virksomhed helt anderledes, end den senere er bleven.

Det er først den kommunale Forfatning, der traadte i Kraft den 1. Januar 1858, der har givet Grundlaget for en Udvikling af denne Forsamlings Betydning og for den Indflydelse, som den i den forløbne Tid har erhvervet sig. Ogsaa i denne Henseende har Kayser indtaget en fremragende Plads i Arbejdet. Der er næppe nogen, der mere end han har bidraget til at udforme den kommunale Skik, hvorunder vi nu lever, og medens han altid var ivrig for at bevare det gode Forhold mellem Kommunalbestyrelsens 2 Afdelinger, som er en Forudsætning for, at vor Kommunes Anliggender kunde trives godt, tør jeg sige, at ingen mere end han har været en Vogter af vor Forsamlings Ret og Værdighed paa ethvert Punkt.

Kayser er lige fra sin Indtræden i Forsamlingen bleven benyttet overmaade meget til Hverv af forskellig Art. Han valgtes i 1863 til Formand for vor Forsamling og vedblev at fungere som saadan indtil 1874. Han var dernæst fra 1875 Forsamlingens Viceformand, var atter 1884 til 1885 dens Formand og derefter igen dens Viceformand til 1894. I Budgetudvalget blev han indvalgt, saa snart denne Institution kom frem, nemlig efter at Forfatningen af 1857 var traadt i Kraft, og han fungerede der, indtil han blev Forsamlingens Formand. Efter sin Fratræden fra denne Plads var han i 5 Aar Formand og Ordfører for Budgetudvalget.

Desuden har han været Medlem af en Række Udvalg, der maa tælles i hundredevis, og deriblandt i de fleste store og betydningsfulde Sager, og han har der, som enhver ved, der har siddet med ham i Udvalgene, ikke alene præsteret et stort Arbejde, men ofte været den førende og ledende.

Disse ydre Data viser noksom, hvilket Arbejde han har udført for Kommunen, men tillige hvilken overordentlig Tillid han har nydt i denne Forsamling, en Tillid, der har bevaret sig igennem en lang Aarrække og været vel grundet, og som har været næret lige saa vel til hans Karakter som til hans Evner og Dygtighed. Han var i Besiddelse af Indsigt paa mange Omraader og Kendskab til Kommunens Anliggender i en Grad, som faa har været det, og han besad en sjelden Arbejdsdygtighed i Forbindelse med et sundt Blik, som ofte gjorde hans Betragtning af de Forhold, der forelaa, slaaende rigtig for dem, han meddelte sig til, saa meget mere som hans Dømmekraft var ledsaget af et Snille og en Skarphed i Tanken, der tillod ham at begrunde sin Mening med væg-

tige Argumenter og at lægge dem frem paa en saadan Maade, at de maatte gøre Indtryk paa enhver, der hørte dem, hvad enten man delte hans Opfattelse eller ej.

Hans noble Personlighed aabenbarede sig i et Væsen, der forenede Jevnhed og Ligefremhed med Værdighed. Man sporede derigennem, forekommer det mig, hans Trofasthed og Stolthed ved sit Kald som Haandværker, men samtidig Følelsen af den betydelige Stilling, han ubestridelig indtog i vort Samfund.

I vort ny Raadhus vil det fortrinlige Billede, vi lod male af ham, da han i 40 Aar havde været Medlem af vor Forsamling, genkalde i vor Erindring og ogsaa for senere Slægter fremstille hans kloge og venlige Træk. Derved vil Mindet om, hvorledes han saa ud, blive bevaret, men hos os og mange andre vil leve Mindet om det udmærkede Arbejde, han har udført i Kommunens Tjeneste, Mindet om, hvad denne brave og dygtige Haandværker var for en god og fremragende Borger.«

Paa Magistratens Vegne udtalte Borgmester Hansen følgende: »Det er Magistratens Ønske ogsaa at udtale sin Tak her for afdøde Tømrermester Kaysers Virksomhed. Idet jeg da i Overpræsidentens Sygdomsforfald paa Magistratens Vegne fuldtud tiltræder de anerkendende Ord, der nu har lydt fra Deres ærede Formands Side, føjer jeg til, at ogsaa vi hos den Afdøde paaskønner den gode Borgers store og utrættelige Virksomhed for vor By, hans sjeldne Evne til at føre de mange Anliggender, der blev ham betroede, til et praktisk Udbytte, og hans velvillige og imødekommende Sind ved alle Lejligheder. Ogsaa i Kjøbenhavns Magistrat vil hans Minde blive bevaret med Højagtelse og Taknemlighed.«

R. B.

❀ ❀ ❀

Pensionsforsikring.

Arbejdet for Oprettelsen af en Pensionsforsikringsanstalt.

Det vil være bekendt, at Spørgsmaalet om en Pensionsforsikring for Erhvervenes Funktionærer i længere Tid har været fremme ogsaa i Danmark. Adskillige store Firmaer har forlængst organiseret Pensionsforsikring indenfor deres egne Rammer, medens Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening har taget Sagen op til rationel Undersøgelse, hvilket ligeledes gælder Foreningen »Engageringskontoret for Handel og Industri«. De Undersøgelser, der herved uafhængig af hinanden foretoges, førte i Slutningen af forrige Aar til næsten samtidige Forslag om Pensionsforsikring. Da det imidlertid var naturligt, at en Sag som denne førte til Samarbejde, arbejdede man hen mod en fælles Ordning, idet det jo maatte være særlig afgørende, at man ved en omfattende Pensionsforsikring kom ud over den Ulempe, som de forskellige privat oprettede Pensionskasser opviser, nemlig at det eventuelle Pladsskifte afbryder en paatænkt Pensionsopsamling. Efter Forhandlinger naaede man da ogsaa til at faa nedsat en Fælleskomité af Repræsentanter fra Arbejdsgiverforeningen, Industriraadet, Grosserersocietetet og Engageringskontoret. (Industriraadets Repræsentanter var d'Herrer Direktør *Max Ballin* og Fabrikant *H. Vestesen.*) Efter lange og indgaaende Forhandlinger, ogsaa Underhaandsforhandlinger med Forsikringsraadets Formand, har denne Fælleskomité omsider kunnet udarbejde et Forslag om Pensionsforsikring, hvilket Forslag fremlagdes paa et Møde paa Børsen den 3. April, til hvilket var indbudt Repræsentanter for de interesserede Erhverv.

Af praktiske Grunde er man enedes om at give selve Pensionsforsikringen Form af et Aktieselskab, idet der dog selvfølgelig ikke vil blive Tale om at etablere nogen egentlig Forretningsvirksomhed, men om at faa en Ordning til den billigst mulige Pris og det bedste Udbytte for de forsikrede. Sagen maa selvfølgelig løses af Erhvervene som en fælles Opgave og ikke overlades privat Foretagsomhed. Med den Tilslutning fra Industriens og Handelens Hovedorganisationer, som man haaber paa, venter man, at den paatænkte Anstalt vil blive ene om at ordne Pensionsforsikringen for disse Erhvervs Funktionærer, og Virksomheden vil da blive ordnet som et rent Pensionsforsikringsselskab, saaledes at enhver Konkurrence med bestaaende Livsforsikringsselskaber vil blive undgaaet.

Angaaende de nærmere Forhold ved Selskabets Dannelse og Virkemaade udtalte Fælleskomitéens Formand, Grosserer *Emil Hertz,* paa det nævnte Møde omtrent følgende:

At man tænker sig at faa Selskabet startet med en Aktiekapital paa 1 Million Kroner, der efterhaanden skal være fuldt indbetalt, *at* der gives Organisationerne en overvejende Indflydelse paa Ledelsen, samt *at* Aktieselskabets Udbytte begrænses til 5 pCt. p. a., ved hvilke Bestemmelser man fastslaar, at Pensionsforsikringsanstalten skal og maa drives udelukkende som en samfundsnyttig Institution, der alene har Standens Vel for Øje.

Paa den anden Side vil dog de Aktier, som tegnes i denne Pensionsforsikringsanstalt, heller ikke kunne sammenlignes med almindelige Aktier i Handels- og Industriforetagender, snarere kan man betragte dem som nærmende sig i nogen Grad til Bankaktier, idet jo Kapitalen i det væsentligste skal anvendes til et Garantifond, der anbringes i første Klasses Papirer. — I denne Forbindelse kan ogsaa tilføjes, at selve Risikoen for Garanterne formindskes stærkt derved, at Pensionsforsikringsanstalten vil komme under et strengt Formynderskab af Statens Forsikringsraad, som i Henseende til Kontrol af Driften, Præmieberegningen og Værdipapirerne er saa vidtgaaende som overhovedet ønskeligt.

At Pensionering af Funktionærer i Handel og Industri er noget, Tiden kræver, og at det vil komme før eller senere, vil jeg tillade mig at paastaa, og jeg er af den Mening, at det er bedre og heldigere for Erhvervslivet, at vi frivilligt gaar med til at indføre denne Pensionering af Funktionærer, fremfor at det eventuelt sker ved Tvang og Lov. — At mange store Firmaer har oprettet deres egne Pensionskasser, er tilstrækkeligt Bevis for, at Pensionering er noget, vi ikke i Længden kommer uden om. At de mindre Firmaer ikke har fulgt de stores Eksempel, skyldes sikkert udelukkende, at de ikke har haft den Vej aaben, ad hvilken de har kunnet gøre det. Men venter man, til Staten kommer og foreskriver os Pensionering, og hvorledes den skal være, saa kan vi ikke vente og haabe, at man i synderlig Grad retter sig efter Erhvervslivets Ønsker om at forme den Sag, som den maa være, naar den ikke blot skal blive en Udgift for os.

Der er maaske mange, der vil indvende, at fordi man nu gaar med til Oprettelsen af en Pensionsforsikringsanstalt, saa kan man dog ikke forpligte sig til straks at tegne Pension for alle sine Funktionærer, baade de unge og de gamle, saaledes at de alle er sikrede. Dette vilde selvfølgelig være det ideelle, men man kan ikke vente, at det skal ske. Naar man gaar med til Oprettelsen af en saadan Pensionsanstalt, er dermed selvfølgelig ikke sagt, at man paatager sig den Tvang straks at forsikre alle sine Funktionærer, gamle og unge; men man maa jo begynde en Gang, og man kan selvfølgelig saa begynde alene med de unge Funktionærer og udvide, hver Gang Pladsskifte finder Sted. Resten giver sig jo saa sikkert af sig selv, og Anstalten maa have Opmærksomheden henvendt paa at kunne ordne Forholdet bedst muligt for eventuel Forsikring af de øvrige Funktionærer. At den paatænkte Pensionsanstalt ogsaa skulde kunne haabe paa, at de allerede bestaaende store, private Pensionskasser uden videre skulde gaa ind i den, er vel næppe tænkeligt, men at der er mange mindre, private Pensionskasser, som vil gaa op i den nye Anstalt, er givet, og det kan tilføjes, at der er flere Firmaer, som har private Pensionskasser, og som kun venter paa, at den nye Anstalt skal træde i Virksomhed, for at vedkommende Firmas Pensionsforhold kan blive rigtigt ordnede.

De Hovedtarifer, som Fælleskomitéen foreslaar, er beregnede paa en Indbetaling af 10 pCt. af den vekslende Gage, hvor det forventes, at det almindelige bliver, at Principalen betaler 5 pCt. og Funktionæren 5 pCt., og at Pensionen følger med Funktionæren fra Plads til Plads, saaledes at enhver Principal har betalt nøjagtigt for den Tid, i hvilken han har haft Funktionæren i sin Tjeneste.

Med disse 10 pCt. har man ment at kunne skaffe Funktionæren den nødvendige beskedne Forsørgelse. Det kommer naturligvis nu an paa, hvilken Risiko man skal tage med, og det er givet, at det først og fremmest gælder om at skaffe Funktionærerne en rimelig Alderdomsforsørgelse samt en Forsørgelse, hvis vedkommende bliver Invalid. Ligeledes maa Enken have nogen Erstatning, hvis Manden falder fra. Ved det sidste Spørgsmaal er der nogen Tvivl om, hvor omfattende Erstatningen skal være, idet det gøres gældende, at der selvfølgelig er Forskel paa Enkernes Behov efter deres Alder, og efter om de har Børn at tage sig af eller ej. Vi er endelig her ogsaa inde paa Spørgsmaalet om de mindreaarige, faderløse Børns Forsørgelse, der sikkert vil vække almindelig Sympati, men som dog ogsaa maa begrænses, fordi man jo maa passe paa, at det hele ikke bliver alt for dyrt, hvilket meget let bliver Tilfældet med Børneforsørgelse.

Den nedsatte Fælleskomité er bleven enig om

i de af Anstaltens Hovedtarifer, for hvilke Principalerne skulde interessere sig, at gøre Forskel paa de ganske unge Funktionærer, for hvem vi mener, de eventuelle Børn kan tages med, fordi Præmien bliver saa forholdsvis billig, og saa de ældre Funktionærer, for hvem vi forelobig maa lade Bornene ude af Betragtning. Med de unge Funktionærer har vi tænkt os Folk, der er under ca. 25 Aar. For disse unge Funktionærer foreslaas der en Forsikring, der omfatter saavel egen Pensionsforsikring som Overlevelsesrente for den eventuelle Enke og en midlertidig Borneforsikring for de eventuelle mindre Børn. For dem, der ikke mener at kunne gaa med hertil, gives der ogsaa Adgang til at indskrænke Forsikringen til Funktionæren og hans eventuelle Enke.

Komitéen har saaledes udarbejdet 3 Hovedtarifer:

1. En Tarif, som gælder for Funktionærer i alle Aldre, og som omfatter en Alderspension, Invaliderente og en Enkepension. Aldersrenten er den samme for gifte som ugifte Funktionærer. Invaliderenten, som kun udbetales ved fuld Arbejdsudygtighed, er lig med Aldersrenten, hvorved forstaas, at en Funktionær, som bliver Invalid, naar han er for Eksempel 40 Aar, og han har en Gage paa 3000 Kr., faar en Invalidepension, der er lige saa stor som den Alderspension, han vilde have faaet, hvis han havde været arbejdsdygtig indtil 65 Aars Alderen, og hans Gage ikke var steget i Mellemtiden. Enkerenten er altid $^2/_5$ af Aldersrenten respektive af Invaliderenten. En egentlig Borneforsikring indeholder denne Tarif ikke, men den Omstændighed, at de ugifte Funktionærer ikke faar storre Pension end de gifte, bevirker, at der her indvindes en Fortjeneste, som kan anvendes til en Borneunderstøttelse.

   Den normale Ydelse er her tænkt at være 10 pCt. af Funktionærens Gage.

2. En Tarif, som gælder for Funktionærer under 25 Aar, og som omfatter Aldersrente, Invaliderente, Enkerente og Børnerente. Ligesom ved den forrige Hovedtarif er Aldersrenten lig med Invaliderenten og Enkerenten $^2/_5$ af Alders- respektive Invaliderenten. Børnerenten er derimod her fikseret, nemlig til 300 Kr. for hvert faderlost Barn og 150 Kr. for hvert Barn i Tilfælde af Forsørgerens Invaliditet.

   Ogsaa her gaar man ud fra en normal Ydelse af 10 pCt. af Gagen.

3. En Tarif, som i Modsætning til de 2 foregaaende Tarifer, der begge udelukkende hviler paa et rationelt Forsikringsprincip, bestaar af en Kombination af Opsparing og Forsikring.

   Man har her tænkt sig en Procentdel af Gagen opsparet, normalt 7 pCt., saaledes at vedkommende for det opsparede Belob med Renter og Bonus ved 65 Aars Alderen kan købe sig en Aldersrente, for den gifte paa begges Liv. Dor Manden før 65 Aars Alderen, anvendes hele det opsparede Belob til en Aldersrente for Enken. Sparebeløbet for ugifte Personer, der dør inden 65 Aars Alderen, tilfalder de ovrige efter denne Tarif i Anstalten forsikrede Funktionærer.

   Denne Opsparing suppleres med en saakaldt Grundforsikring, i Henhold til hvilken der mod en bestemt aarlig Præmie ydes følgende Beløb:

   1. En Invalidepension af 900 Kr.
   2. En midlertidig Enkepension i 5 Aar paa 900 Kr. aarlig.
   3. En Bornepension paa 300 Kr. i Tilfælde af Forsørgerens Dod.
   4. En Bornepension paa 150 Kr. i Tilfælde af Forsorgerens Invaliditet.

   Til disse faste Pensioner maa altsaa lægges Udbyttet af den nævnte Opsparingskonto.

Grundforsikringen vil for en i 20 Aars Alderen indmeldt Funktionær kræve en fast, ikke stigende Præmie paa ca. 100 Kr. p. a. Dette System vil bevirke, at den samlede Udgift for de ganske smaa Gager vil blive noget mere end 10 pCt. af hele Gagen, men til Gengæld for de storre Gager noget mindre.

At komme nærmere ind paa Tallene for disse Tarifer vil jeg imidlertid ikke, men jeg maa gaa ud fra, at naar de anforte Principer skal følges, kan vi være sikre paa, at den eventuelle Anstalts Repræsentantskab og Bestyrelse i Forbindelse med Forsikringsraadet vil ordne disse Forhold betryggende, saaledes at vi godt kan vente med en nærmere Redegorelse, indtil Forhandlingerne med Forsikringsraadet er tilendebragte. Her maa jeg imidlertid bemærke, at disse Forhandlinger ikke kan tilendebringes, for Pensionsforsikringsanstalten foreligger som en Kendsgerning, ligesom Anstaltens Vedtægter ogsaa skal vedtages af Forsikringsraadet, og de Herrer vil ogsaa bemærke, at vi har maattet give den eventuelle Aktietegning den Form, som fremgaar af de udleverede Tegningsblanketter, nemlig at man teg-

ner sig som Aktionær i Henhold til de forelobige Vedtægter, der bliver at godkende af Forsikringsraadet og derefter af en Aktionærforsamling.

Repræsentantskabet skal bestaa dels af 8 Repræsentanter valgt af Aktionærerne, dels af Repræsentanter valgt af de Organisationer, som onsker at deltage i Selskabets Ledelse, saaledes at Arbejdsgiverforeningen kan vælge 3 Repræsentanter, Industriraadet 3, Grosserersocietetet 3, Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk 2, Engageringskontoret (Principalgruppen) 1, De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation 1, De samvirkende Detailhandlerforeninger i Danmark 1, Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation 3, Dansk Dampskibsrederiforening 2, Fællesrepræsentationen for danske Funktionærforeninger 2, Engageringskontoret (Funktionærgruppen) 2. Til andre Organisationers Deltagelse i Ledelsen vil kræves Samtykke af Repræsentantskabet, der næst efter Generalforsamlingen har den hojeste Myndighed i alle Selskabets Anliggender og udøver denne gennem en Bestyrelse, der vælges af Repræsentantskabet.

Efter at Grosserer *Emil Hertz* havde holdt sit Indledningsforedrag, havde en Række Talere Ordet, som alle gav deres fulde Tilslutning til Sagen og varmt anbefalede Oprettelsen af den foreslaaede Pensionsforsikringsanstalt. Paa Arbejdsgiverforeningens Vegne talte saaledes Bogtrykker *Langkjær,* som henviste til, at Tanken paa et tidligere Stadium havde været under Behandling i Arbejdsgiverforeningen, og at man paa det givne Tidspunkt var gaaet i en noget anden Retning; men da Resultatet efter det deri indledede Samarbejde nu forelaa, kunde han kun i enhver Henseende anbefale, at man fra alle Sider sluttede sig til Fælleslosningen af Opgaven under den foreslaaede Form.

Som Delegeret for Industriraadet sluttede Direktør *Max Ballin* sig til Forslaget paa Industriens Vegne.

En Haandværksmester havde Ordet for at anbefale, at man ogsaa gav de mindre Haandværksmestre Adgang til at pensionsforsikre sig selv gennem Anstalten. Mange Haandværksmestre havde enten ingen Funktionærer eller kun enkelte og var gennemgaaende ikke bedre stillede end de omhandlede Funktionærer. Han mente, at man rundt om i Landet fra Haandværksmestrenes Side kunde vente en stor Tilslutning, om man maatte bestemme sig til ogsaa at tage dem med.

Indlederen henviste til, at om end de foreslaaede Vedtægter anforte, at Anstaltens Virksomhed skulde være særligt beregnet for Funktionærer indenfor Handel, Industri og Skibsfart, saa man intet til Hinder for ogsaa at tage Sigte paa andre, saaledes ogsaa Haandværksmestrene. Nogle Formænd for forskellige Funktionærforeninger havde Ordet, dels for at takke for den Forstaaelse, der var udvist fra Principalernes Side i denne for alle betydningsfulde Sag, og dels for at henstille, at der blev givet Funktionærerne den videst mulige Lejlighed til at ove deres Indflydelse paa Gennemforelsen af de ved Pensionsforsikringen tilsigtede Formaal, saaledes at denne Anstalt i enhver Henseende blev et Udtryk for gensidig Samvirke med det Formaal, der dog for begge Parter maatte siges af Betydning og til gensidig Fordel.

Efter dette vellykkede Mode vil man nu energisk arbejde for at fore Pensionsforsikringssagen ud i Livet.

Produktion af Margarine i 1916.

Der produceredes her i Landet i 1916 af Margarine ialt 56,5 Mill. kg mod 52,8 Mill. kg i 1915. Af de 51 Margarinefabriker, der taltes ved Udgangen af Aaret 1916 var de 33 ganske smaa og producerede tilsammen kun 1,2 Mill. kg. Den storste Del eller 37,8 Mill. kg af den samlede Produktion tilvirkedes paa 4 store Fabriker.

Til Fabrikationen anvendtes af Raastoffer 29,5 Mill. kg Kokosolie, 14 Mill. kg andre vegetabilske Olier og Fedtstoffer samt 4,5 Mill. kg animalske Fedtstoffer. Totalmængden af de anførte Raastoffer er godt 8 Mill. kg lavere end Produktionen, idet der desuden anvendes Vand, Smør, Mælk, Salt m. v.

Anvendelsen af animalske Raastoffer fortrænges mere og mere af de vegetabilske, jfr. nedenstaaende Oversigt.

Anvendte	1905/06	1909	1913	1915	1916
	1000 kg	1000 kg	1000 kg	1000 kg	1000 kg
animalske Raastoffer	14,500	14,500	6,400	5,300	4,500
vegetabilske —	4.400	10.400	29,200	39,000	43,500

Forbruget af Margarine her i Landet udgjorde i 1916 58,1 Mill. kg eller 20 kg pr. Indbygger. Forbruget pr. Indbygger var i 1915 19 kg, i 1914 15,8 kg og for Perioderne 1911—15 og 1906—10 henholdsvis 15,7 og 11,7 kg. Forbruget er saaledes stadig i Stigning.

Industriforeningen 1916—17.

Fredag den 23. Marts 1917 Kl. 8 Aften afholdt Industriforeningen sin aarlige Generalforsamling med Etatsraad, Borgmester *Dybdal* som Dirigent. Til Behandling forelaa følgende Dagsorden:

1. Beretning om Foreningens Virksomhed og Tilstand siden sidste ordentlige Generalforsamling.

2. Fremlæggelse til Efterretning af det reviderede og deciderede Regnskab for Regnskabsaaret $^{1}/_{7}$—1915 til $^{30}/_{6}$—1916.

3. Valg af 11 Repræsentanter for de egentlige Medlemmer.

4. Meddelelse om det stedfundne Valg af 30 Repræsentanter blandt de i Henhold til Lovenes § 4 valgte Delegerede.

Formanden, Ingeniør *Alex. Foss,* aflagde Beretningen om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar siden sidste Generalforsamling.

Medlemstallet er indtil 1. Marts i Aar steget fra 4410 Medlemmer til 4557. Ligesom foregaaende Aar skyldes Stigningen væsentlig Indmeldelse af Delegerede fra de industrielle Virksomheder, der er optaget under Industriraadet. Der er herved fortsat en Udvikling, som er baade naturlig og glædelig, idet Industriforeningen nu virkelig kan siges i fuldt Maal at have samlet de Industridrivende indenfor sine Rammer.

Om Industriforeningens traditionelle Virksomhed er der i Aar kun lidet at sige. Krigsforholdene har medført, at *Udstillingsudvalget* fuldkommen har indstillet sin Virksomhed i Afventning af bedre Tider. *Eksportudvalget,* for hvilket jeg gjorde nærmere Rede paa forrige Generalforsamling, har fortsat sit forberedende og samlende Arbejde. Udvalget leder *Industriraadets Eksportbureau,* til hvilket er knyttet Ingeniørerne Hjalmar Lange og Ove Meyer. Bureauet oprettede under Købestævnet i Fredericia et Kontor, til hvilket ikke mindre end ca. en Trediedel af de udstillende Firmaer henvendte sig for nærmere Oplysninger. Ogsaa paa anden Maade har Eksportbureauets Ledere virket rundt om i Landet, saaledes ved at deltage i Fællesrepræsentationens Delegeretmøde i Viborg, i Foreningen »Dansk Arbejde«s Generalforsamling og ved Foredrag om Eksportteknik navnlig med Henblik paa det russiske Marked, som Ingeniør Lange har holdt i forskellige Provinsbyer. Endvidere har Eksportbureauet i det forløbne Aar medarbejdet paa et stort Eksportkatalog, som Handelsministeriet agter at udgive. Samarbejde er indledet mellem Eksportbureauet og Sveriges Allmänna Exportförening samt Norges Oplysningskontor for Næringsveiene. Herhjemme er der et konstant Samarbejde mellem Eksportbureauet og Teknologisk Institut, hvilket omfatter »Exportborsen«. Samtidig har der været fort Forhandlinger med Dansk Exportforening om Formerne for en mulig Sammenslutning. Endelig har Eksportbureauet paabegyndt Arbejder for Udgivelsen af Smaabøger, som skal vejlede de Eksporterende. Begyndelsen agtes gjort ved en Bog om Rusland som Afsætningsland for danske Produkter.

Biblioteksudvalget fortsætter sit Arbejde for at gøre Biblioteket saa tidssvarende som muligt for danske Industridrivende og Teknikere. Skønt de Midler, der stilles til Biblioteksudvalgets Raadighed, i Virkeligheden er meget smaa til at løse den betydningsfulde Opgave her foreligger, saa er det dog lykkedes ved særlig Agtpaagivenhed overfor den nyeste Literatur og ved Lejlighedskøb at forøge Udlaanet. Biblioteket har at takke Professor Nyrop, Ingeniorforeningen og Polyteknisk Læreanstalts Direktør Professor Hannover for værdifulde Gaver. Udvalget har ladet udarbejde et Kartotek over den systematisk ordnede Samling af danske Patentskrifter, hvilket letter Benyttelsen af denne Samling, ligesom det har udarbejdet et Katalogtillæg over de sidste Aars Boganskaffelser for at gøre disse lettere tilgængelige. I Biblioteket er der opsat et Skillerum mellem Udlaan- og Læsesalen, hvilket vistnok har vundet Paaskønnelse; tillige er der anbragt et Tegnebord til Brug for Arkitekter og Ingeniører. Bedst ses Fremgangen af Besøget, som naaede Tallet 14,723 eller 34 pCt. mere end i 1915. Meget ønskeligt vilde det være, om vi ad Aare kunde disponere over væsentlig større Pengebeløb til at løse den vigtige Opgave, som Biblioteksudvalget har.

Foredrags- og Undervisningsudvalget har i det forløbne Aar ladet afholde 22 Foredrag, tildels med de nuværende Krigsbegivenheder som Emne. Under Udvalget sorterer Industriforeningens Undervisningsvirksomhed, som i det Regnskabsaar, der her er Tale om, havde 385 Fagdeltagere; det drejer sig altsaa om Tiden fra Sept. 1915 til April 1916. Fagene var de samme som tidligere. Med det nye Foreningsaar, som vi nu befinder os i, er der imidlertid sket en væsentlig Ændring i Planen for hele denne Virksomhed, idet man efter Aftale med Skoledirektoren har udeladt den rent elementære Begyndelsesundervisning og henvist Eleverne til Kommunens Fortsættelsesundervisning. Derved kan Industriforeningens Skole bedre samle Kræfterne om de oprindelig tilsigtede Opgaver, idet man nu kun antager Elever, Mænd eller Kvinder, der er knyttede til Haandværk og Industri, ligesom man anlægger Undervisningen saaledes, at den forudsætter et vist Kundskabsgrundlag, paa hvilket der kan arbejdes videre.

Legatudvalget. Efter Indstilling fra dette tildeltes Kaptajn og Malermester Bruuns Rejselegat Broncestøber August E. Jensen og Vævermester Ivar Christian Wibroe, medens 2 Portioner à 500 Kr. af Jacob Pinquez' Legat tildeltes Bogtrykker Mads Christian Madsen og Elektriker Ingolf Christian Jensen.

Tidsskrift for Industri udgaar nu i over 6500 Eksemplarer. Det er en Selvfølge, at det i det forløbne Aar er blevet i høj Grad præget af Industriraadets Arbejde og af de handelspolitiske Opgaver, overfor hvilke Industrien er stillet. Helt har man dog ikke glemt Tidsskriftets gamle Opgaver, det har saaledes bragt en rigt illustreret Afhandling om Kunstindustrimuseet. Da alle Medlemmer faar Tidsskriftet gratis, tynger de voksende Udgifter til Papir og Tryk stærkt paa Tidsskriftets Budget. Paa den anden Side er Annonceindtægten stadig voksende, hvilket er fuldkommen naturligt, da Tidsskriftet sikkert bedre end noget andet bringer den Annoncerende i Forbindelse med Industriens Folk. Dette Forhold i Forbindelse med en fornuftig Økonomi har da ogsaa frembragt det i og for sig meget gunstige Resultat, at Nettoudgifterne, der i Regnskabsaaret 1912—13 androg ca. 12,000 Kr., i Regnskabsaaret 1915—16 blev bragt ned til ca. 5800 Kr.

Industriraadet. Dets Arbejde og Opgaver i det forløbne Aar gjorde Formanden derefter til Genstand for en udførlig Omtale, som vi allerede i vort foregaaende Numer har gengivet.

Repræsentantskabets Formand, Oldermand *Kayser*, forelagde derefter til Efterretning det reviderede og deciderede Regnskab for Regnskabsaaret 1. Juli 1915 til 30. Juni 1916.

Derefter fulgte Valg af 11 Repræsentanter for de egentlige Medlemmer, idet der foruden de sædvanlige 10 Medlemmer, der i Henhold til Lovenes § 22 af de 30 almindelig valgte Repræsentanter afgaar hvert Aar, skulde vælges en Repræsentant i Stedet for Direktør Carl Ruben, der ønskede at fratræde. De afgaaende Repræsentanter var følgende:

Snedkermester Victor Henriksen.
Fabrikant John Jacobsen.
Tømrermester H. J. Kornerup Koch.
Professor Karl Meyer.
Hof-Pianofortefabrikant Axel Møller.
Havnedirektør H. C. V. Møller.
Stenhuggermester R. Nielsen.
Direktør H. P. Prior.
Cand. phil. Fr. Riise.
Direktør J. C. Tuxen.

Samtlige disse 10 Repræsentanter genvalgtes enstemmigt, og som ny Repræsentant i Stedet for den fratrædende Direktør Ruben valgtes Fabrikant Holger Sebbelow.

Til Efterretning forelaa derefter Meddelelse om de stedfundne Valg af 30 Repræsentanter blandt de i Henhold til Lovenes § 4 valgte Delegerede (nemlig for industrielle Organisationer og Virksomheder). Dette Valg havde i Henhold til Lovenes § 21 fundet Sted paa et Delegeretmøde umiddelbart forinden Generalforsamlingen. Resultatet havde været Genvalg af samtlige afgaaende Repræsentanter, nemlig:

Direktør H. Arentz.
Direktør Harald Bing.
Fhv. Statsbanedirektør O. Busse.
Direktør Fr. Bülow.
Ingeniør P. Dorph-Broager.
Fabrikant Axel Engel.
Ingeniør Alex. Foss.
Bankdirektør, Etatsraad Emil Glückstadt.
Konsul K. C. Bloch.
Direktør Valdemar Hansen.
Direktør Paulli Harder.
Direktør M. Heineke.
Direktør R. Helweg.
Fabrikant C. M. Hess.
Konsul F. Hey.
Fabrikant E. F. Jacob.
Fabrikant C. F. Jarl.
Direktør F. A. Kjær.
Direktør A. Knudsen.
Fabrikant L. Larsen.
Teglværksejer L. Laursen.
Fabrikant Rudolph Nielsen.
Direktør, Etatsraad C. A. Olesen.
Direktør C. A. Owen.
Direktør Allan Petersen.
Direktør Poul C. Poulsen.
Direktør F. Preisler.
Direktør C. V. Slomann.
Fabrikant H. Vestesen.
Direktør Georg Waidtlow.

Hverken Beretningen eller Valgene gav Anledning til nogen Diskussion. Forinden Generalforsamlingen sluttedes, gjorde Dirigenten sig imidlertid til Talsmand for Forsamlingen, idet han rettede en Tak til Formanden for det store Arbejde, denne atter i det forløbne Aar havde udrettet for Industrien. Formanden besvarede denne Tak, idet han lod den gaa videre til alle dem, der havde delt Arbejdet sammen med ham.

Industriforeningen.

Valg af Bestyrelse, Industriraad og faste Udvalg.

Det paa Generalforsamlingen den 23. Marts nyvalgte Repræsentantskab afholdt Tirsdag den 27. Marts Kl. 4 Em. sit første Møde for at foretage Valg til Industriforeningens Bestyrelse, til Industriraad samt til de faste Udvalg og endvidere af Formand og Næstformand for Repræsentantskabet.

Mødet ledede af Forsamlingens Alderspræsident, Landstingsmand Holger Petersen. Man foretog først Valg af *Bestyrelsen*. Samtlige afgaaede Medlemmer genvalgtes. Bestyrelsen, der straks efter Repræsentantskabsmødet konstituerede sig, har følgende Sammensætning:

Bestyrelsen:

Ingeniør Alex. Foss, Formand.
Direktør Benny Dessau, Næstformand.
Direktør Max Ballin.
Snedkermester Victor Henriksen.
Fabrikant John Messerschmidt.
Havnedirektør H. C. V. Møller.
Direktør H. P. Prior.

Derpaa fulgte Valg af Medlemmer til *Industriraadet*. Samtlige afgaaede Medlemmer genvalgtes, heriblandt den i Aarets Løb indtraadte Repræsentant for Københavns Skotøjsfabrikantforening, Fabrikant E. F. Jacob. Herefter har Industriraadet følgende Sammensætning:

Industriraadet:

Ingeniør Alex. Foss, Formand.
Direktør Benny Dessau, Næstformand.
Ingeniør M. A. Abrahamson.
Direktør Max Ballin.
Direktør Harald Bing.
Fhv. Statsbanedirektør O. Busse.
Direktør Fr. Bülow.
Fabrikant Axel Engel.
Konferensraad C. Gammeltoft.
Bankdirektør, Etatsraad Emil Glückstadt.
Direktør Valdemar Hansen.
Direktør S. C. Hauberg.
Fabrikant E. F. Jacob.
Fabrikant John Jacobsen.
Fabrikant C. F. Jarl.
Tømrermester, cand. polyt. O. V. Kayser.
Direktør F. A. Kjær.
Fabrikant L. Larsen.
Teglværksejer L. Laursen.
Fabrikant John Messerschmidt.
Professor Karl Meyer.
Hof-Pianofortefabrikant Knud Møller.
Fabrikant E. Nobel.
Direktør, Etatsraad C. A. Olesen.
Direktør A. C. Owen.
Direktør Allan Petersen.
Fabrikant Holger Petersen.
Dr. polit., Overretssagfører Frantz E. Pio.
Direktør Poul C. Poulsen.
Direktør F. Preisler.
Direktør H. P. Prior.
Direktør, Kaptajn F. H. J. Rambusch.
Direktør Holger Schmidt.
Fabrikant Holger Sebbelow.
Direktør C. V. Slomann.
Direktør H. Vestesen.
Direktør Georg Waidtløw.

Til de faste Udvalg, nemlig Udstillingsudvalget, Biblioteksudvalget, Legatudvalget, Foredrags- og Undervisningsudvalget samt Bygningsudvalget, foretoges derefter Valg med det Resultat, at samtlige afgaaede Medlemmer genvalgtes, dog undtagen Udstillingsudvalget, hvor Direktør Ruben erstattedes med Snedkermester Henriksen. Udvalgene har herefter følgende Sammensætning:

Udstillingsudvalget:

Direktør Benny Dessau, Formand.
Maskinfabrikant C. F. Danstrup.
Hof-Juvelerer A. Dragsted.
Snedkermester Victor Henriksen.
Kgl. Hof-Pianofabrikant Axel Møller.
Fabrikant Rudolph Nielsen.
Hof-Metalstøber Carl Rasmussen.

Biblioteksudvalget:

Driftsbestyrer O. Engholm, Formand.
Snedkermester Victor Henriksen.
Arkitekt Emil Jørgensen.

Legatudvalget:

Stenhuggermester R. Nielsen, Formand.
Direktør H. Arentz.
Fabrikant John Messerschmidt.
Havnedirektør H. C. V. Møller.
Hof-Sadelmagermester Lauritz Petersen.

Foredrags- og Undervisningsudvalget:

Fabrikant John Messerschmidt, Formand.
Driftsbestyrer O. Engholm.
Snedkermester Victor Henriksen.
Tømrermester H. J. Kornerup Koch.
Bogbindermester Anker Kyster.
Bogtrykker H. Langkjær.
Stenhuggermester R. Nielsen.

Bygningsudvalget:

Foreningens Formand.
Murermester, Raadmand P. Gram.
Tømrermester, cand. polyt. O. V. Kayser.

Endelig foretoges Valg af *Formand og Næstformand for Repræsentantskabet* med det Resultat, at Oldermand Kayser og Direktør Helweg genvalgtes henholdsvis som Formand og Næstformand.

▫▫▫▫▫▫

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udførselsforbud er følgende nye udstedt:

Under 30. Marts 1917 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *alt Slags Blod og Papir.*

▫▫▫▫▫▫

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes herefter i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til de forskellige Afdelinger.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Indførselskontorerne:	Central	50383.
Ekspeditionen:	—	50363.
Sekretæren:	—	50343.
Kontorchefen:	—	50323.
Formanden:	—	50303.

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig $^1/_2$ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al Genudførsel, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter:

For Beløb	indtil		500 Kr.				1	Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000 Kr.	2	»
»	»	»	1,000	»	»	3,000	» 3	»
»	»	»	3,000	»	»	5,000	» 4	»
»	»	»	5,000	»	»	10,000	» 5	»
»	»	»	10,000	»	»	20,000	» 10	»
»	»	»	20,000	»	»	50,000	» 15	»
»	»	»	50,000	»	»	100,000	» 20	»
»	»	»	100,000	»	»	200,000	» 25	»
»	»	»	200,000	»	»	300,000	» 30	»
»	»	»	300,000	»	»	350,000	» 35	»
»	»	»	350,000	»	$^1/_{10}$ pro mille.			

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 1 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 2 Kr. for alle Beløb derover. Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udførsel.

Ved Ekspedition af Indførselsbegæringer er Afgiften fremtidig i Henhold til følgende Skala:

For Beløb	indtil		500 Kr.				2	Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000 Kr.	3	»
»	»	»	1,000	»	»	3,000	» 4	»
»	»	»	3,000	»	»	5,000	» 5	»
»	»	»	5,000	»	»	10,000	» 8	»
»	»	»	10,000	»	»	20,000	» 10	»
»	»	»	20,000	»	»	50,000	» 20	»
»	»	»	50,000	»	»	100,000	» 25	»
»	»	»	100,000	»	»	200,000	» 35	»
»	»	»	200,000	»	»	300,000	» 45	»
»	»	»	300,000	»	»	400,000	» 50	»
»	»	»	400,000	»	»	600,000	» 60	»
»	»	»	600,000	»	$^1/_{10}$ pro mille.			

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Telegrammer.

Opmærksomheden henledes paa de med den engelske og den franske Regering afsluttede Telegramoverenskomster, der byder en betydelig Lettelse for den telegrafiske Korrespondance til og fra samt via England og Frankrig. Henvendelse om at faa Adgang til at deltage i den herved sikrede Lettelse af den telegrafiske Korrespondance maa ske til Industriraadet.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Forpligtelseserklæring.

Ved fremtidig Indførsel vestfra skal Forpligtelseserklæringerne foruden de hidtil krævede Oplysninger tillige indeholde Underretning om den Toldposition, hvorefter de i Erklæringen nævnte Varer fortoldes ved Indførsel her til Landet. Opmærksomheden henledes paa, at det vil fremme Ekspeditionen, om Toldpositionen straks paaføres Erklæringen ved dennes Indsendelse.

Nye Medlemmer:

Enkeltvirksomheder:

De forenede Fællesmejerier, Københavns Mejeri A/S. Henry Rohde Straa-Filthattefabrik, Kbh. A/S Kronborg, Dansk Vindues Glasværk, Kbh. A/S Elektro-Staal, Kbh. J. Koefod A/S Skibsbyggeri, Fakse Ladeplads. Jørgensen & Mathiasen Maskinfabrik, Kbh. Roskilde Halmvarefabrik, L. Nielsen, Roskilde. Kaalund & Becker, Nordjyllands Sæbefabrik, Aalborg. A/S F. Hestbech & Co. Papirvarefabrik, Aalborg. A/S Søborghus Fabriker Papvarefabrik etc., Kbh. A/S Dansk Ammunitionsfabrik, Otterup. A/S Frisenborg Fabriker, Tagpapfabrik, Kbh. M. Kragelunds Fabriker, Saltværk, Sodafabrik, Kridtslemmeri, Aalborg. Chr. Petersen, Nyborg Cichorietorreri, Nyborg. Nakskov Skibsværft, Nakskov. A/S Limfabriken »Limfjorden«, Nibe. A/S Nordisk Foderstof-Fabrik, Kbh. Knapfabriken »Haima« A/S, Hedehusene.

Mindre Meddelelser.

De svenske Kulminer paa Spitzbergen.

Foruden de norske Kulgruber paa Spitzbergen, som vi tidligere har omtalt, findes ogsaa et svensk Selskab for Kulbrydning paa denne Ø. Uheldigvis har imidlertid hverken de norske eller svenske Gruber endnu kunnet levere Kulmængder af praktisk Værdi. Man mener, at det svenske Selskab i indeværende Aar vil komme til at afskibe enkelte Kulladninger fra Spitzbergen, men en egentlig rationel Produktion regner man først med fra Aar 1918. Store Anlæg bl. a. af Kraftstation, Kajanlæg, Arbejderboliger m. m. er for Tiden under Projektering, og det er Meningen, at Byggearbejderne skal paabegyndes i Forsommeren. Udskibningstiden er for det svenske Selskabs Gruber begrænset til to Maaneder af Hensyn til Isforholdene. I Juli og August 1918 mener man da forelobig at kunne udskibe 20 à 30,000 Ts. Viser Foretagendet sig at have Muligheder, kan man dog forlænge Udskibningstiden ved Bygning af en Jernbane fra Kulgruberne til en Plads paa Spitzbergens Vestkyst, hvor Isforholdene er gunstigere.

Verdensproduktionen af Gummi i 1916.

Verdensproduktionen af Gummi i 1915 beregnedes til 146,000 Ts., hvoraf 98,000 Ts. Plantagegummi. For 1916 er Produktionen beregnet til 170—200,000 Ts. Tilvæksten i Produktionen falder overvejende paa Plantagegummi, hvis Produktion i 1916 beregnedes til 130—150,000 Ts. De opstillede Beregninger baseres først og fremmest paa de tilplantede Arealer, der i Almindelighed opgives til ca. $1^1/_2$ Mill. Acres, hvoraf 670,000 Acres i Malajstaterne, 224,000 Acres paa Ceylon, 517,000 Acres i hollandsk Ostindien, Resten i Sydindien og andetsteds. Hvad den fremtidige Produktion angaar, beregner man for 1917 en Forøgelse af Avlen paa det tilplantede Areal af 20 pCt., for 1918 af 12 pCt., for 1919 af 7 pCt., for 1920 af 5 pCt. og for 1921 af 3 pCt. Derefter skulde Produktionen i Aaret 1921 kunne beregnes til 350,000 Ts. Dette Tal vil dog kun kunne naas, hvis ingen uheldige Omstændigheder indtræffer, hvilket man aldrig tør forudsætte ikke vil blive Tilfældet i de tropiske Lande. Overfor denne Forøgelse i Gummiproduktionen staar Formodningerne om et stadig stigende Forbrug, for hvilket man dog selvfølgelig ikke tor beregne noget bestemt. Hovedforbrugeren er De Forenede Stater, som omtrent aftager Halvdelen af Verdens Gummiproduktion. Alene for Aaret 1916 er Forbruget her steget med 30 à 40,000 Ts. mod det foregaaende Aar. Selv om denne Tilvækst delvis har beroet paa Krigen, er det dog først og fremmest Automobilindustriens Udvikling, der har været Aarsagen. I De Forenede Stater er nu ialt indregistreret $3^1/_4$ Mill. Automobiler. Det er særlig denne Udvikling, der ogsaa finder Sted i andre Lande, der stotter Formodningerne om et stadig foroget Gummiforbrug.

Japans Cementproduktion.

Man har hidtil savnet nojagtige Oplysninger om den aarlige Produktion af Cement i Japan, idet Tallene af Forretningshensyn har været hemmeligholdt. I Slutningen af forrige Aar holdtes imidlertid et Mode af japanske Cementfabrikanter fra hele Landet for at træffe Forberedelser til at regulere Forholdet mellem Produktion og Eftersporgsel, med andre Ord i Syndikatøjemed. Som et forberedende Skridt vedtog man da, at der skulde foretages en Statistik over Japans Cementproduktion i de sidste 7 Aar. Resultatet af denne Statistik foreligger nu i folgende Tabel:

Aar.	Tilvirkning.	Indenlandsk Salg.	Eksport.
1909	2,540,000	1,986,000	149,000
1910	2,639,000	2,520,000	231,000
1911	3,192,000	3,302,000	67,000
1912	3,803,000	3,256,000	48,000
1913	3,741,000	3,528,000	148,000
1914	3,625,000	3,611,000	249,000
1915	3,943,000	3,273,000	668,000

Det fremgaar af Tallene, at den japanske Cementproduktion særlig i de sidste Aar har været storre end det indenlandske Markeds Behov, hvorfor en ret anselig Eksport er blevet oparbejdet. Hvorledes denne vil arte sig efter Krigen, er det for Tiden umuligt at sige.

Redaktion: **R. Berg** og **P. Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon **11977,** 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 5 MAJ 1917

Erhvervenes Fællesudvalg.

De danske Erhvervs Samvirken overfor Krigsopgaverne.

Krigen har unægtelig stillet meget store Krav til de smaa neutrale Stater, hvis Beliggenhed er mest udsat, og da ikke mindst til de tre skandinaviske Lande. Den mindre Stat vil jo i det væsentligste have samme Samfundsfunktioner som den store Stat, og i en Situation som den under Verdenskrigen indtraadte, hvor alle Samfundsfunktioner belastes i saa høj Grad, vil der folgelig i udpræget Grad stilles større Krav til de enkelte Kræfter i en saadan mindre Nation, end Tilfældet er i de større Statssamfund. Selvfølgelig træder dette Forhold ganske særlig afgørende frem overfor Statsmaskineriet, der pludselig er blevet bebyrdet med nye og overvældende Opgaver.

I vort Land har Byrderne ved den ekstraordinære Tilførsels- og Udførselspolitik, som Krigssituationen har medført, i første Række hvilet paa Udenrigsministeriet, delvis ogsaa paa Justitsministeriet, og der er her af Statsmagten ydet et meget stort Arbejde under vanskelige Forhold.

Men ogsaa de danske Erhvervsorganisationer har som bekendt været draget ind i Arbejdet, og det System, der efterhaanden er udviklet her i Landet, turde være ret enestaaende. I Begyndelsen var Erhvervsorganisationernes Arbejde identisk med Industriens og Handelens — selvfølgelig ud over den øvrige nøje Samvirken, der i bestemte Spørgsmaal nødvendigvis maatte finde Sted mellem Statsmagten og Erhvervene — men efterhaanden opstod Ønsket om at centralisere Erhvervene ogsaa ud over det Samarbejde, der bestod mellem Industri og Handel. Den ydre Tilskyndelse til, at en saadan Centralisering blev realiseret ved Oprettelsen af det tidligere omtalte Erhvervenes Fællesudvalg, laa i den Situation, der var skabt ved den skærpede tyske Blokadeerklæring af 1. Februar d. A., der jo paa saa alvorlig Maade kuldkastede meget af det, man hidtil havde bygget paa.

Dette Fællesorgan for de førende Erhverv, nemlig Landbrug, Industri, Handel og Skibsfart, var da kun et videre Skridt i hele den Politik, der herhjemme er ført overfor Krigssituationens ekstraordinære Forhold. Med Statsmagtens fulde Forstaaelse og Støtte enedes Hovederhvervene om Samvirken i deres egne Interesser og til Aflastning af Statsmagten. Gennem den Politik, dette Skridt er det sidste og man tør sige afsluttende Led i, har man saaledes hele Tiden søgt at fordele de ekstraordinære Krav paa de tilstedeværende Kræfter paa den mest hensigtsmæssige Maade. Man synes herved at have friet sig for afgørende Overbelastning af vigtige Organer med den deraf følgende Fare for at køre enten istaa eller ud i kaotiske Forhold. En direkte Følge heraf har bl. a. været den dygtige og klarlinede Politik, der har kunnet føres fra Statsmagtens Side, jevnsides med at de frivilligt organiserede Erhverv har kunnet tage den Del af Byrderne, som de af saglige og interessemæssige Grunde i særlig Grad har været udrustet til.

Siden Erhvervenes Fællesudvalg stiftedes den 23. Februar d. A. har mangfoldige Opgaver frembudt sig for dette Organ. Det blev i sin Tid (bl. a. i nærværende Tidsskrifts Februar-

Hefte) meddelt som Fællesudvalgets Opgave at »søge de begrænsede Tilførselsmuligheder udnyttede paa den Maade, som bedst stemmer med Samfundets Tarv, saavel for at opretholde Erhvervene i størst mulig Grad som for at forsyne Befolkningen med de vigtigste Fornødenheder«. For at naa disse Opgaver maatte Bestræbelserne i første Række ledes mod at overvinde de naturlige Uoverensstemmelser mellem de forskellige Erhverv, derigennem at man ved intimt Samarbejde kom til Klarhed over Interessefællesskab og Interessemodsætninger, og under Hensyntagen til alle Faktorer ad Frivillighedens og Forhandlingens Vej søgte at naa det i hvert enkelt Tilfælde med Helhedens Krav bedst stemmende Resultat.

Skønt det af mange forskellige Grunde er ugørligt detailleret at komme ind paa Fællesudvalgets Opgaver, kan de dog belyses i Korthed. Her melder da selvfølgelig først og fremmest Tonnagespørgsmaalet sig, nemlig Spørgsmaalet om den mest rationelle Udnyttelse af disponibel Tonnage, der atter vil sige den mest rationelle Tilførselspolitik. Gennem den nøje Samvirken af Erhvervene og det Kendskab, man herved kan skaffe sig til samtlige Importbehov og Importmuligheder, bl. a. ved en Statistik, der til enhver Tid giver et Overblik over den samlede Situation, søger man at opnaa en rationel Udnyttelse af den Tonnage, der rundt om maatte blive disponibel for hjemgaaende Tilførsler. Ved Afvejningen af de Faktorer, der her maatte være bestemmende, er det klart, at de mange enkelte Hensyn maa stilles i Forhold til de mest nødtørftige Behovs Opfyldelse i første Linie.

Da Tonnagespørgsmaalet er saa vigtigt, er Fællesudvalgets daglige Arbejde i høj Grad bestemt heraf. For det første lader Dampskibsselskaberne overfor Rutetrafiken Fællesudvalgets Anbefaling i hvert enkelt Tilfælde være afgørende for, hvad de paagældende Ruteskibe skal medtage af Gods. Mulige Befragtere henvises til Fællesudvalgets Undersøgelse angaaende deres Tilførsler, hvorved man søger at sikre sig, at de ovennævnte Krav om Opfyldelsen af de mest paatrængende Behov omsættes i Praksis. At de begrænsede Tilførselsmuligheder da i første Række maa ramme Luksusimporten siger sig selv, men det er ogsaa værd at fremhæve, at en saadan Begrænsning af Luksusimporten under dette System kan praktiseres under mildere Form, end hvis rigoristiske Statsforanstaltninger, f. Eks. Importforbud, var traadt i Stedet. Formaalet er jo i intet Tilfælde at ødelægge hverken Værdier eller Forretninger, hvor disse dog maatte kunne tilgodeses uden at skade i og for sig vigtigere Interesser. Ad denne Vej, der altsaa forudsætter en nøje Afvejning mod hinanden af alle Momenter, men under Hensyn til det opstillede Hovedformaal, vil man sikkert kunne opnaa en tilfredsstillende Ordning i disse Henseender.

Men Fællesudvalgets Opgave er endnu videre, idet det benyttende sit Kendskab til de forskellige Skibes Positioner og de paatrængende Importbehov bestræber sig for at arrangere Fællesbefragtning ved at samle Ladningsmodtagere til saadanne Skibe, der rundt om paa de forskellige Pladser maatte være disponible for Tilførsler til Danmark. Ogsaa her strejfer Fællesudvalgets Arbejde ind paa de samme Opgaver, der for den indenlandske Trafik bl. a. vil blive stillet det Transportnævn, der nylig er nedsat, og hvori Fællesudvalget har indvalgt en Repræsentant. Ogsaa mange andre vigtige Opgaver, der knytter sig til Tilførsler af bestemte Varer, melder sig for Fællesudvalget, idet man sætter som Maal en Fordeling og Udjevning af de mange Gange vanskelige og sammensatte Tilførsler ved Samlingen af Erhvervsinteresserne til Fællesoptræden, saaledes at de ved Forholdene skabte Uligheder udlignes paa hele vedkommende Erhvervsgruppe under et. Ogsaa mere detaillerede Opgaver, der henhører under Tonnagepolitiken, saasom Forhold vedrørende Frigivelse af Ladninger m. m., kan forventes løst i Kraft af den særlige Myndighed, hvormed der kan handles, netop fordi alle interesserede Erhverv staar Side om Side og arbejder i Kontakt.

Særlig betydningsfuldt har det skabte Centralorgan vist sig overfor det vigtige Spørgsmaal, der hedder den interskandinaviske Vareudveksling. Ogsaa i disse Forhold, hvor de skandinaviske Lande som tidligere meddelt søger at supplere hinandens Produktionsevner, maa der jo ved Bedømmelsen af de Varer, man særlig ønsker tilført, og de Varer, man i Stedet bedst mener at kunne afse, være en meget nøje Afvejning af de forskellige Erhvervs Interesser, Ydeevner og Behov. Den Ulempe, man uden et saadant nøje frivilligt Samarbejde mellem Erhvervene næppe vilde kunne komme udenom, — naturlig affødt af de forskellige Erhvervs Syn paa deres Interesser som et for hver Erhvervs-

gren afsluttet System, — vilde selvsagt gøre det overordentlig vanskeligt at naa et heldigt Resultat i et saadant Spørgsmaal som Vareudveksling med andre Lande, hvor det i første Række er Helhedens Interesser, der maa tilgodeses og opfyldes. Faktisk har da ogsaa Fællesudvalgets Arbejde overfor den interskandinaviske Vareudveksling, der foreløbig særlig er udviklet mellem Danmark og Sverige, været til Nytte, og man kunde maaske sige, at en videre Udvikling af de ved denne Vareudveksling knæsatte Principer, der ganske sikkert er de, som et muligt fremtidigt skandinavisk-økonomisk Samarbejde overhovedet maa bygge paa, bedst vil kunne ske ved en tilsvarende Centralisering i de andre deltagende Lande.

De danske Erhvervs Fællesudvalg er affødt af Krigen, men ganske sikkert vilde det være ønskeligt, at denne Institution ogsaa maatte blive opretholdt og udviklet videre efter Krigen.

❋ ❋ ❋

Kraner og andre mekaniske Transportmidler i Havne.

Af Overingeniør, cand. polyt. *Wilh. Barkhuus.*

Svingkran (Fig. 1).

Med Anvendelsen af Dampmaskiner i Transportens Tjeneste i forrige Aarhundrede skete en uhyre Omforming af alle Handels- og Industriforhold og navnlig for Fjerntransportens Vedkommende, hvor Dampskibe og Jernbaner gjorde den store hurtige Omsætning af Varer mellem de forskellige Lande mulig og nedsatte Fragterne saa betydeligt, at Fabriker kunde opstaa og trives paa Steder, hvor det tidligere havde været unaturligt at tænke sig det.

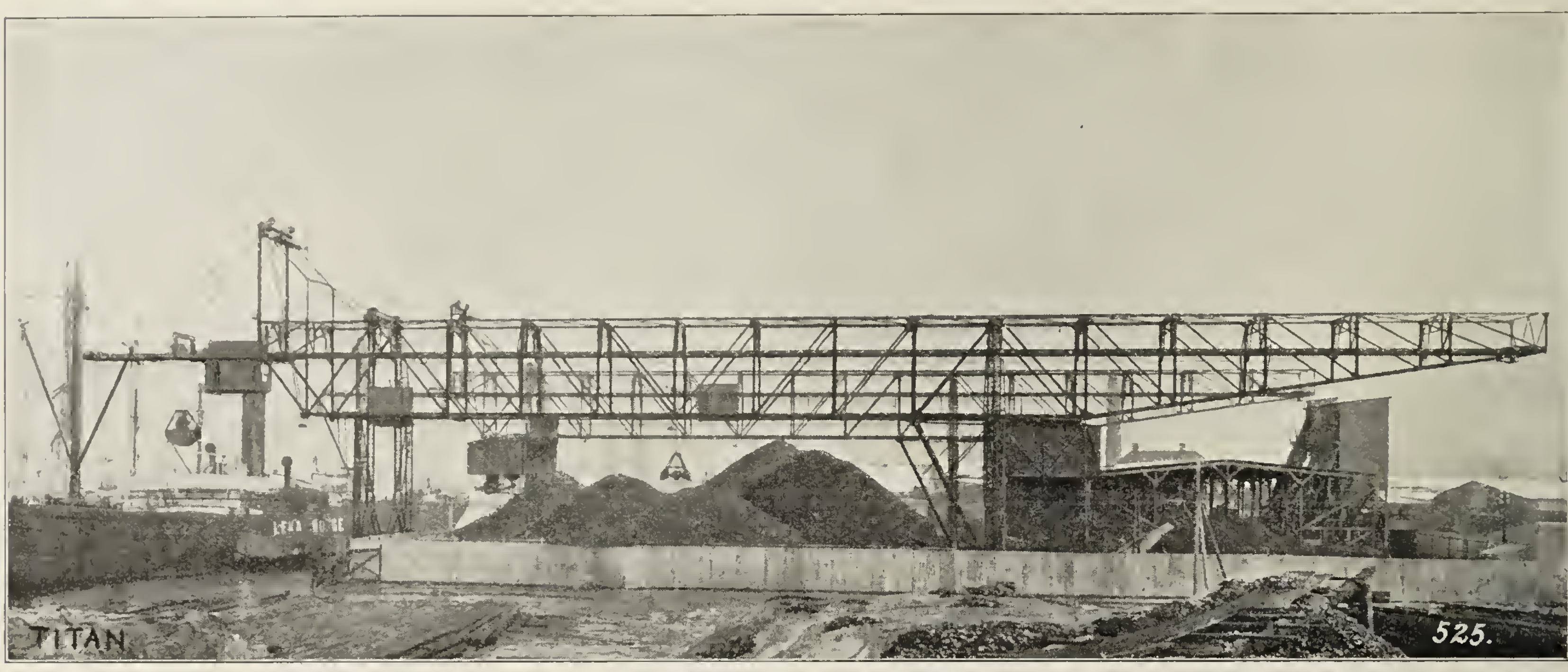
Resultatet var en mangedobbelt Omsætning af alle Varer, og efterhaanden som Udgifterne til Fjerntransporten dalede, kom da Udgifterne til Nærtransporten til at træde frem og spille en Rolle i Konkurrencen.

Selv om Lagerhuse og Fabriker ligger baade ved Kaj og ved Jernbanespor, maa Varerne enten omlosses fra Skib til Jernbanespor eller vice versa eller de maa losses fra Skib og Jernbanevogn og transporteres til Lagerhuse eller de Rum, hvor de skal anvendes, ligesom de færdige Masseprodukter skal udføres fra Fabrikens Lokaler til Skib eller Jernbanevogn. Disse Transporter koster en Masse Penge, og man søgte derfor tidlig at formindske disse Udgifter ved Anvendelse af Kraner og andre mekaniske Transportmidler.

Anvendelsen af Elektricitet i vore Dage som Drivkraft har i endnu højere Grad end tidligere bragt disse Losnings- og Transportudgifter i Forgrunden, og da navnlig fordi det ved den stærke Udvikling af Industrien har vist sig vanskeligt for Fabriker altid at komme i umiddelbar Nærhed af Kaj eller Jernbanespor, da ofte andre Hensyn har haft den overvejende Indflydelse paa Valget af Beliggenheden.

Nærtransporten og Udvekslingen af Varer paa Stedet har derfor paa Grund af sin tiltagende Betydning udviklet en stor Industri af mekaniske Hjælpemidler, som alt efter de lokale Forhold kan være meget forskellige, hvorfor det hyppigt for Ikke-Fagmanden er vanskeligt at finde det rette, medens man ved Fjerntrafiken kun har Valget mellem faa Muligheder, saasom Jernbaner, Dampskibe, Luftbaner.

Det er derfor ikke muligt at trække skarpe Linier for Anvendelsen af de forskellige mekaniske Hjælpemidler til Losning og Transport,

Brokraner i Kristiania (Fig. 2).

og her skal i Hovedtrækkene kun omtales de almindelige Typer, som anvendes i Havne og ved private industrielle Foretagender her i Landet og i vore Nabolande, illustreret med Eksempler paa moderne byggede Anlæg i de sidste Aar udførte af A/S »Titan« i Kjøbenhavn.

Paa Havnekajer har Anvendelsen af Kraner længe været kendt, saa at man kan finde Kraner med al mulig Slags Drivkraft. I Havnene paa det evropæiske Fastland har imidlertid Anvendelsen af Elektricitet nu saa godt som allevegne fortrængt Anvendelsen af de andre Kraftmidler, medens i England og engelske Kolonier Vandkraften endnu anvendes efter stor Maalestok.

Efterhaanden som Dampskibene er vokset i Størrelse, er det blevet mere og mere nødvendigt at anvende større og større Lossekraner, for at Skibene ikke skal ligge ved Kaj længere end højst nødvendigt, dels paa Grund af den store Ladning der skal losses, dels af Hensyn til den store Kapital i Skibet, som under Losning og Ladning ligger død.

Tænker man blot paa et af de almindelige

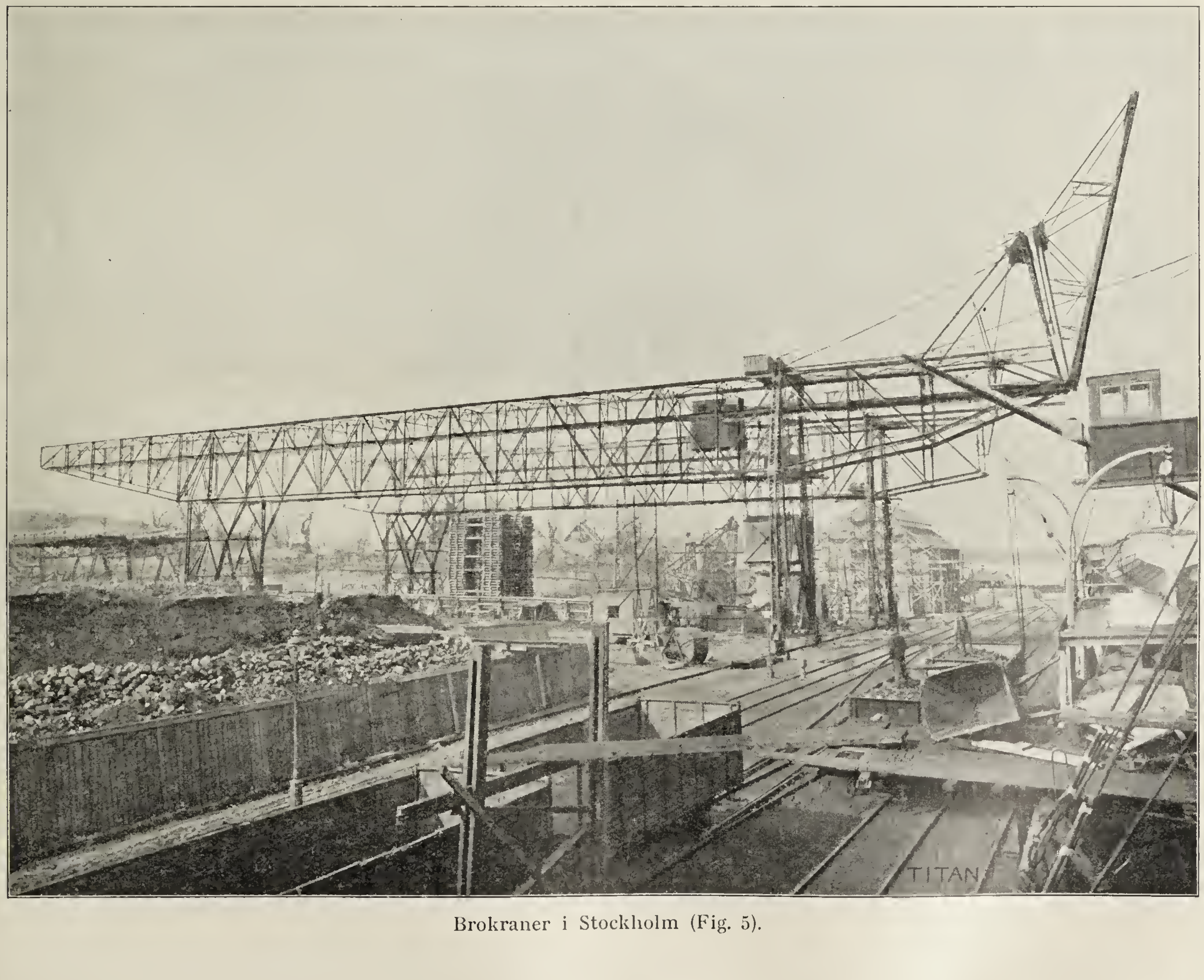

Brokran i Odense (Fig. 3).

Brokran i Malmø (Fig. 4).

Skibe paa 3—6000 Tons, vil det ses, at der for at losse et saadant Skib til Jernbanevogn kræves omtrent 3—600 Jernbanevogne, og det er ganske nødvendigt for at Losningen af et saadant Skib skal kunne foregaa paa et Par Dage at have store Lossekraner, som i enhver Hen-

Brokraner i Stockholm (Fig. 5).

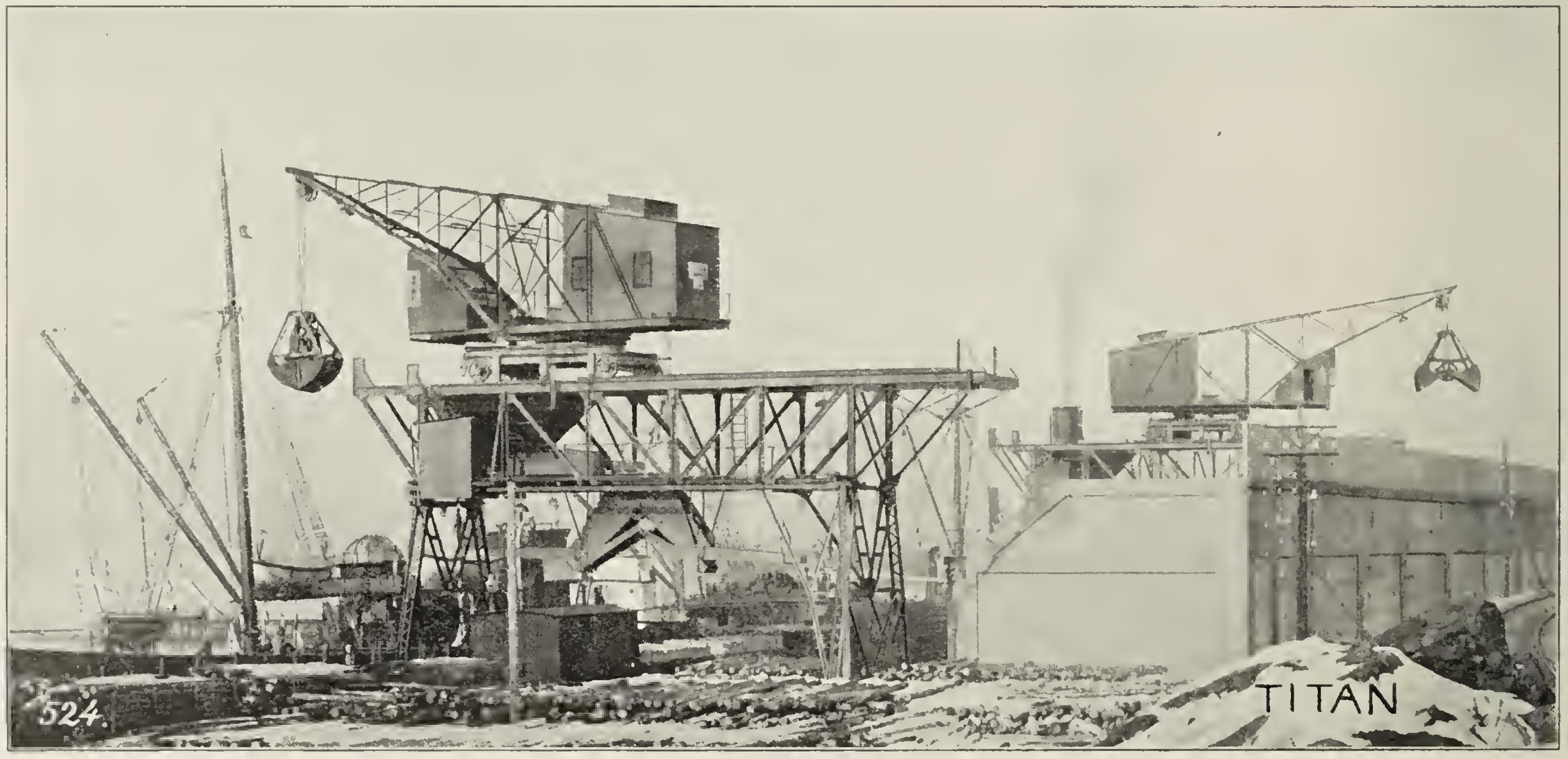
seende er bygget med en stor Arbejdsevne for Øje baade med Hensyn til Konstruktion og Materiale, og som kræver saa lidt Mandskab som muligt. Dette sidste Punkt har navnlig stor Betydning i de nordevropæiske Lande, dels fordi Arbejdslønnen her er i hurtig Stigning, og dels fordi de forskellige Arbejdersammenslutninger paa mange Punkter kan virke forstyrrende, f. Eks. ved at gøre Overarbejde eller Natarbejde vanskeligt eller ved gennem Driftsforstyrrelser at gøre Skibets Dispositioner usikre. Alene de sidstnævnte Grunde kan forklare, hvorfor man i de fleste Havne er gaaet til ofte meget dyre Anlæg med mekanisk Kraft, og at det saa godt som altid har vist sig at være god Økonomi.

Fra Arbejdernes Synspunkt kan der i Almindelighed faktisk ikke rettes nogen alvorlig Indvending mod Overgangen til mekanisk Kraft i saa stort Omfang som muligt, da Arbejdet derved bliver mindre anstrengende og mindre ødelæggende for Sundheden.

Er der saaledes ingen Tvivl i Almindelighed om Hensigtsmæssigheden og den økonomiske Fordel ved Anvendelsen af mekanisk Kraft i Stedet for Menneskekraft, er Spørgsmaalet betydelig mere indviklet, naar det drejer sig om at bestemme de Losningsindretninger, som er de bedste for en bestemt Hensigt, idet det jo ogsaa er givet, at kun et Anlæg, som nøje er tilpasset de lokale Forhold og arbejder fuldt driftssikkert, giver den store økonomiske Fordel. Et Anlæg, som hyppigt giver Anledning til Driftsforstyrrelser, og til kostbare omstændelige Reparationer, eller som ikke har den tilstrækkelige Kapacitet eller virker uhensigtsmæssigt paa den ene eller den anden Maade, kan stadig skaffe store Ærgrelser og Pengetab.

Det er derfor sjelden god Politik at lade Prisspørgsmaalet være afgørende ved Anskaffelsen af et Krananlæg; meget mere spiller Detaillernes Konstruktion en stor Rolle, idet det er disse, der bestemmer Kranens Driftssikkerhed. Gode Materialer, en erfaringsmæssig god Konstruktion samt stor Hurtighed i de forskellige Manipulationer er de afgørende Holdepunkter ved Bedømmelse af Anlæget.

Den i Havne hyppigst forekommende Type af Kraner er den *almindelige Svingkran*, saaledes som den er vist paa Afbildning Nr. 1, og hvoraf en Række findes i Kjøbenhavns Frihavn. Kranen kan være faststaaende, men er i Almindelighed indrettet til at køre langs Kajen, saa at den kan stille sig foran en Luge i Skibet. Disse Kraner er meget yndede paa Grund af deres store Anvendelighed til Losning af forskellig Slags Gods, ligesom de kan bruges til Indladning af Gods fra Varehusperron eller Jernbanevogn til Skib. Da der som Regel findes Jernbanespor paa Kajen, er Svingkranerne hyppigt anbragt paa en Portal, hvorigennem Sporet gaar, saaledes at Kranen ikke hindrer Færdslen af Jernbanevogne eller almindelige Vogne. Da Kranen kan indrettes saaledes, at den kan hejse og svinge samtidig med at den kører, kan den

Brokraner med Svingkraner (Fig. 6).

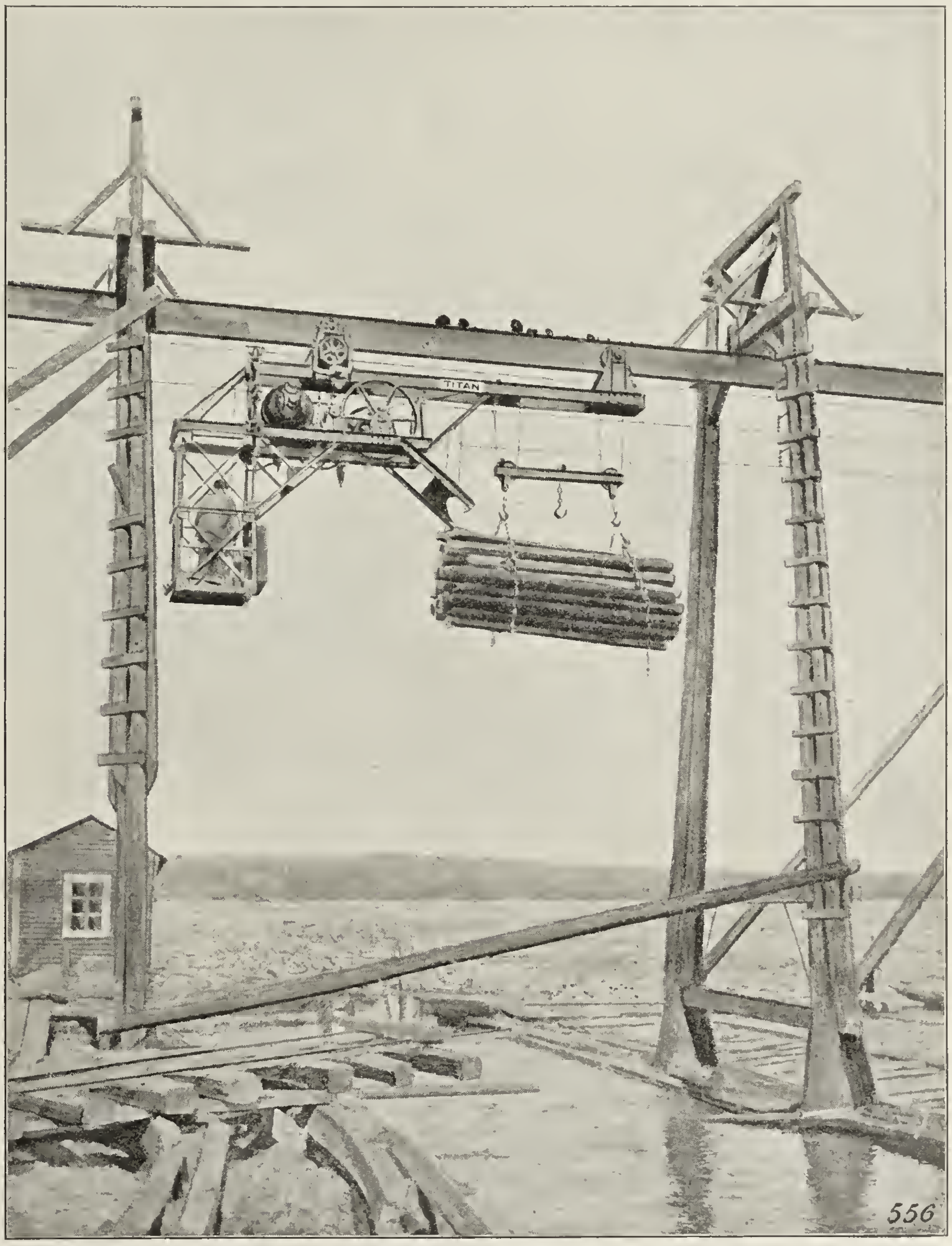
udføre et stort Arbejde og have et vidt Arbejdsfelt.

Den anden store Type af Kraner, som spiller en stor Rolle i Havne, er *Brokranerne.* I al Almindelighed forstaas herved Kraner, der i Stedet for at bevæges paa Jorden, bevæges paa en Bro i en vis Højde over Jorden. Af denne Type Kraner findes en Mængde Variationer, eftersom Broen er bevægelig eller fast og den paa Broen kørende Kran er en Løbevogn eller en Svingkran.

Medens den almindelige Svingkran kun kan føre Godset bort i kort Afstand fra Kajen, nemlig saa langt som den svingende Arm kan række, kan Brokranen føre Godset ind over store Lagerpladser og fordele det her, og omvendt føre Gods spredt over Lagerpladser til Skib eller Jernbanevogn. Den almindelige Betingelse, som maa stilles til en Kran, at den kan overspænde et stort Areal og losse til eller lade fra ethvert Punkt af dette Areal, idet samtidig Forhaling af Skibet bliver unødvendig og Forhalningen af Jernbanevogne saa ringe som mulig, ses at blive i høj Grad opfyldt ved Brokranerne. Intet Under derfor, at denne Kranform er blevet saa almindelig yndet og har saa smukke økonomiske Resultater at opvise.

Fig. 2 viser to Brokraner med bevægelig Bro og Løbevogn, som er bygget til Kristiania Kul- og Vedbolag til Losning og Transport af Kul. For at Løbevognen kan komme ud over Skibslugen, er Kranen forsynet med en Udligger, der ligger ud over Skibet, som af Hensyn til Skibets Master er bevægelig, saa at den kan hejses op indenfor Kajlinien. Løbevognen er forsynet med et Førerhus, hvor Kranføreren er anbragt, saa at han hele Tiden følger med Løbevognen og saaledes let kan overse Arbejdet, som her bestaar i at tage Kul fra Skibslugerne med en Gribeskovl og føre disse Kul til Lager eller Jernbanevogn eller atter tage disse Kul fra Lageret til Jernbanevogn eller Pram ved Kajen.

Saadanne Kraner med Gribeskovle er meget almindelige for Losning og Transport af Kul, Koks, Fosfat, Svovlkis, Tømmer m. m. Fig. 3 viser en lignende Kran bygget for Odense Kulkompagni og Fig. 4 en lignende Kran, som for et Aars Tid siden blev taget i Drift i Malmø af det derværende Gasværk. Fig. 5 viser et Par store Brokraner med Løbevogn, som er under

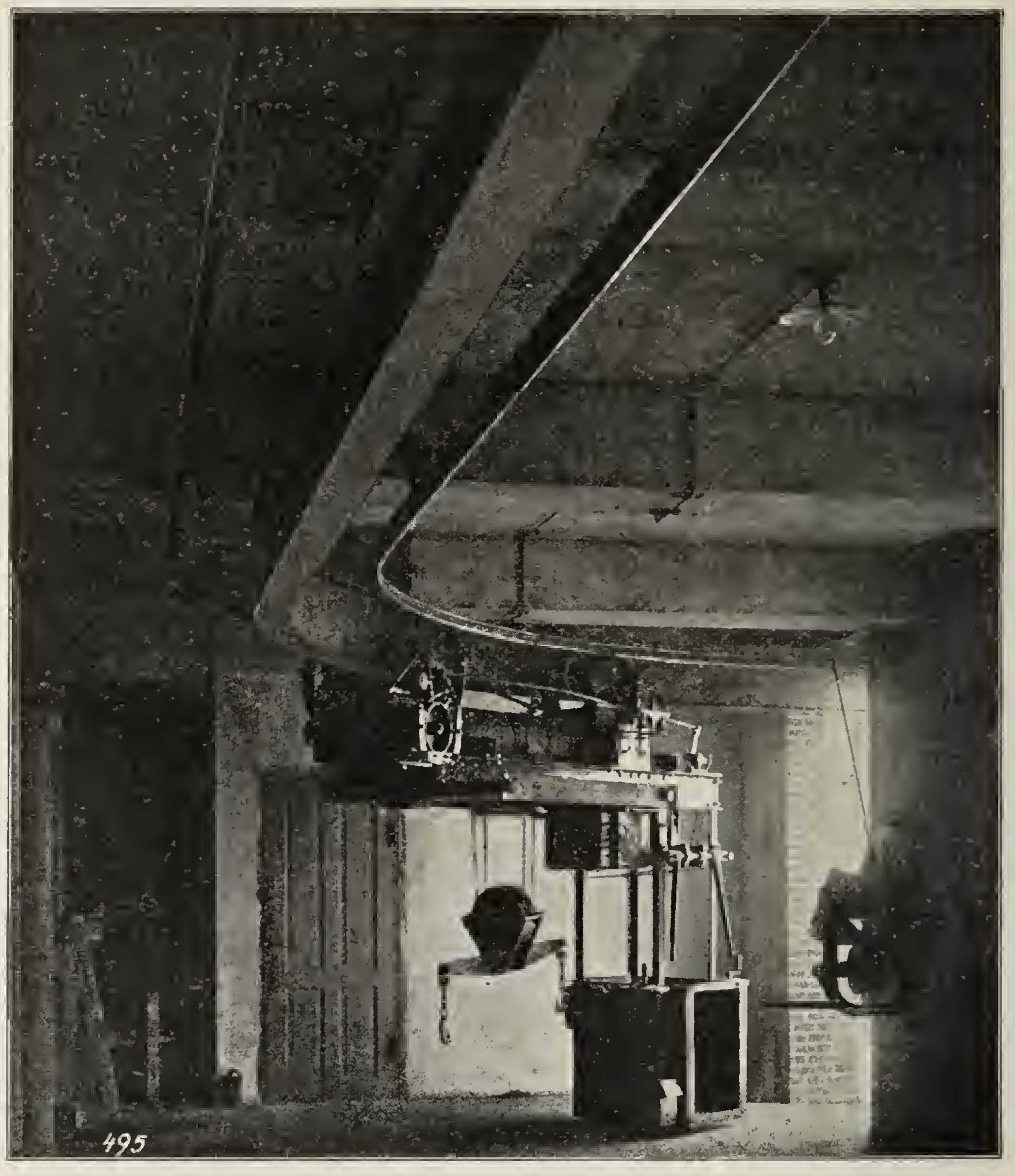

Kranbro (Fig. 7).

Opførelse i Värtahavnen ved Stockholm for et privat Kulfirma. Disse Kraner vil faa en Længde af ca. 130 Meter, og Gribeskovlen vil hver Gang kunne tage ca. 2,5 Ts. Kul, saa at man kan forvente at kunne losse mindst 100 Ts. Kul med hver Kran i Timen. Som det fremgaar af ovenstaaende har alle de her nævnte store Kraner sit Førerhus paa Løbevognene, saa at Kranføreren følger med Løbevognen; ved ældre Kraner træffes hyppigt den Ordning, at Kranføreren staar

i et fast Hus i Kranstativet, og dette kan endnu bruges ved meget korte Brokraner. I Almindelighed maa det dog siges at være en Fordel, at Kranføreren følger med Løbevognen, saa at han altid er i Nærheden af Gribeskovlen, med hvilken han manøvrerer.

Hvor Dybden af Lagerpladsen ikke er stor, er den Mængde Gods, der ligger eller kan ligge i Kranbroens Længde, forholdsvis ringe, saa at det med den almindelige Brokran med Løbevogn vil være vanskeligt at faa Plads til Indholdet af en Luge udfor denne. Hvis det da ikke ønskes at forfare Skibet, maa man i Stedet for en Løbevogn gaa til at anvende en Svingkran paa Kranbroen. En saadan kan optage og afsætte Gods paa et Areal lig to Gange Svingradien i hele Pladsens Dybde, men til Gengæld er Kranen mere kompliceret, idet den har et helt Maskineri mere end Løbevognen, ligesom den er en Del dyrere saa vel i Anskaffelse som i Drift.

Løbevogn (Fig. 8).

Fig. 6 viser et Par Brokraner med Svingkraner bygget til Norsk Hovedjernbane i Kristiania. Lagerpladsen har her meget ringe Dybde, idet den bestaar af nogle store Siloer af Jernbeton. Kranen er bygget til Losning af Kul og derfor forsynet med Gribeskovl for ca. 2,5 Ts. Kul.

Brokraner med fast Bro kan anvendes hvor man altid har de samme Skibe at losse, saa at man har et fast Maal mellem For- og Bagluger, eller hvor man ikke er bange for Forfaring af Skibene, eller hvor man losser fra Pramme. Endelig bruges de hyppigt til Udtagning af Materialer fra en Oplagsplads, paa hvilken Materialerne paa anden Maade er losset ind. Af saadanne Brokraner haves en Masse forskellige Typer, idet man f. Eks. kan have to Dragere i Kranbroen eller kun en Drager, ligesom man kan have Løbevogn eller Svingkran kørende ovenpaa Broen eller hængende under denne.

Svingkran paa fast Bro (Fig. 9).

Fig. 7 viser en saadan Kranbro med enkelt Skinne- og Løbevogn bygget for Iggesunds Cellulosefabriker i Sverige til Transport af Tømmer. Løbevognen, der kan transportere 4 Ts.

Kabelbane med Svingkran (Fig. 10).

Tømmer ad Gangen paa en Strækning af ca. 200 Meter, løber med en meget stor Hastighed, nemlig ca.4 Meter i Sekundet.

Fig. 8 viser en lignende Løbevogn udført her i Kjøbenhavn paa Soyakagefabriken ved Islands Brygge.

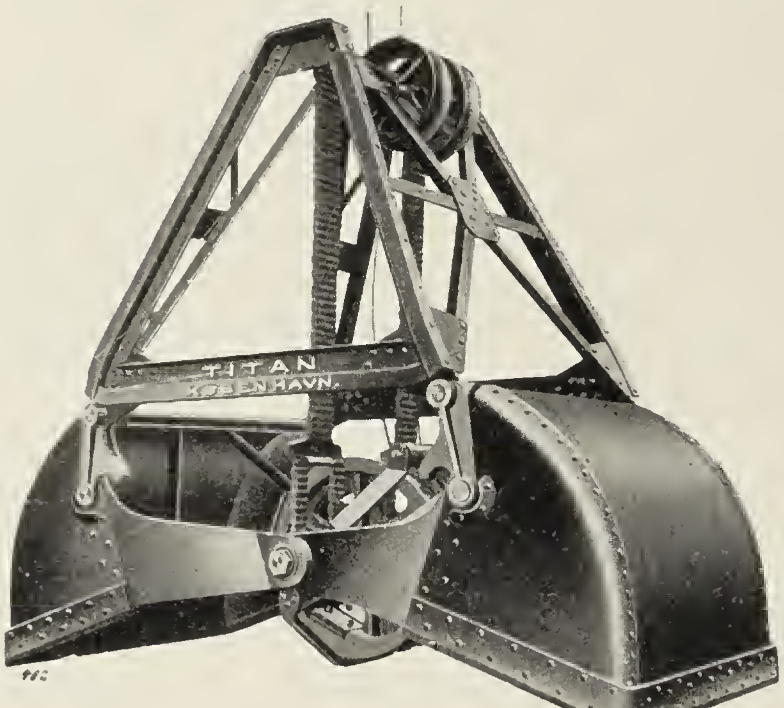
Paa Fig. 9 er vist en fast Bro med Svingkran. Kranen er udført for Firmaet »Kol och Koks« i Stockholm for flere Aar siden, og der er for Øjeblikket anbragt to Svingkraner paa den samme Bro.

Naar Lagerhusene eller Oplagspladserne ligger

Kabelbane (Fig. 11).

i saa stor Afstand fra Kajen, at Brokranerne ikke kan besorge Transporten af det lossede Materiale, bliver det nodvendigt at adskille Losningen fra Transporten, og man anvender da særlige Lossekraner og særlige Transportmidler. Medens Kranerne væsentligst udfores som en af de omtalte Typer, kan Transportmidlerne variere meget. I Hovedtrækkene maa adskilles mellem Transportanlæg med kontinuerlig Drift, f. Eks. Transportbaand, Elevatorer, Transportorer, Snegle

Gribeskovl (Fig. 12).

m. m., og Transportanlæg med intermitterende Drift, og det er alene disse sidste, som her skal omtales.

Dels kan Transporten enten fungere paa Jorden eller paa en Højbane, og dels kan man anvende forskellig Trækkekraft. Højbanen kan bestaa af en Bane med to Skinner, eller en Hængebane paa en enkelt Skinne eller en Tovbane.

Der vil altid være en Slags Vogn eller Løbevogn, som bevæges af Sted efter at den er fyldt. Hvis Materialerne altid skal transporteres fra Kajen til Lagerpladserne, altsaa kun i en Retning, kan man anvende Tyngdekraften saaledes som den anvendes i de automatiske Baner, f. Eks. hos Det Danske Kulkompagni i Frihavnen. Hyppigt forlanges, at de samme Baner, som bringer Materialerne ind paa Lageret, ogsaa skal tage dem ud igen, og man kan da enten anvende elektriske Baner eller Kabelbaner, af hvilke de forste drives ved elektrisk Kraft ligesom en Sporvogn, medens de andre drives ved Hjælp af et Staaltov, der ustandselig gaar rundt, og til hvilket Vognene klemmes fast.

Disse sidste Anlæg er meget driftssikre, og der er i den sidste Tid en Del af dem under Bygning, da de frem for Elektrohængebanerne udmærker sig ved at kunne arbejde med en meget stor og variabel Kapacitet, ligesom det ved Kabelbanerne er muligt at overvinde de stærke Stigninger, hvad man ikke kan ved Elektrohængebanerne. Kultransporten fra Kalvebodstrand til Vestre Anlæg foregaar ved en saadan Kabelbane paa en Højbane.

Fig. 10 viser en Kabelbane, der er udfort for Iggesunds Cellulosefabriker i Sverige, og hvor Losningen sker ved Hjælp af en almindelig Svingkran. Som det ses korer Kabelbanevognene paa Jorden, hvor de fyldes af Svingkranerne gennem en Tragt. Inde over Lagerpladsen stiger Kabelbanevognene til Vejrs paa en Højbane.

Fig. 11 viser en Kabelbane bygget for Firmaet Carl Andersons Kulimport i Stockholm. Her foregaar hele Transporten paa en Højbane.

Endelig viser Fig. 12 en Gribeskovl, saaledes som den anvendes i de fleste Havne i de nordiske Lande, for Kul, Kis, Erts, Sand, Skærver m. m. Da det af Gribeskovlens Virkemaade afhænger, hvorvidt Kranen, enten den er stor eller lille, eller af den ene eller den anden Konstruktion, kan opfylde de Fordringer, der stilles til Kapaciteten, er det en Selvfølge, at en god og efter Forholdene og Materialet rigtig afpasset Gribeskovl er af allerstørste Betydning saavel for selve Kranens Driftssikkerhed som for dens okonomiske Virkemaade.

❃ ❃ ❃

Arbejdsforholdene i Tyskland under Krigen.

Af Direktør *Hj. V. Elmquist.*

Den vidunderlige Elasticitet, hvormed Næringslivet i Tyskland rettede sig efter det Slag, der tilfojedes det ved Verdenskrigens Udbrud, har selvforstaaeligt i hoj Grad givet sig Udtryk i Bevægelserne paa Arbejdsmarkedet. Straks efter Katastrofens Indtræden syntes alt

at vakle. I Tusindvis blev Arbejderne kaldt under Fanerne, og dog — eller maaske rettere: til Dels som Følge heraf — blev der ikke paa langt nær Beskæftigelse til de tilbageblevne.

Indenfor de socialdemokratiske Fagforeninger (Gewerkschaften) var der ved Krigens Begyndelse organiseret ca. $2^1/_2$ Mill. Arbejdere. Af disse var i September Maaned 1914 indkaldt 27,7 pCt. og af Resten var 21,2 pCt. arbejdsløse. Til Sammenligning kan anføres, at for de engelske Trade Unions' Medlemmer var Arbejdsløshedsprocenten i September 1914 kun 5,9 pCt.

Det varede dog ikke længe, før Forholdene bedredes i betydelig Grad. Den tyske Industri viste som bekendt en Akkomodationsevne, som vel de færreste havde tænkt sig mulig, og snart blev der igen Pladser for de ledige Arbejdere, dels i de Virksomheder, som arbejdede paa at tilfredsstille de enorme Fornødenheder til Hæren, dels i de Virksomheder, der satte sig som Opgave at udfylde de Huller i Hjemmemarkedets normale Forsyning, som Tysklands Afspærring fra Omverdenen havde frembragt. Ved Slutningen af Oktober Maaned var Indkaldelsesprocenten steget til 31,3, men samtidig var Antallet af arbejdsløse Gewerkschafts-Medlemmer gaaet ned fra 370,000 til 175,000 eller fra 21,2 til 10,7 pCt. Ogsaa til Arbejdernes Akkomodationsevne stilledes store Krav. I stor Udstrækning maatte Arbejderne skifte Fag, og ufaglærte Arbejdere og Kvinder maatte i den kortest mulige Tid oplæres til at udføre Arbejde, som under normale Forhold forbeholdes de faglærte. Til Belysning af denne Omgruppering kan nævnes Forholdene i Sadelmagerfaget. Medens der i Almindelighed i private Virksomheder beskæftigedes 1500—2000 mandlige Arbejdere med Fabrikation af Udrustningsgenstande som Tornystre, Patrontasker, Hjelme, Sadler, Seletøj osv. til Militæret, var ifølge »Soziale Praxis« for 21. Januar 1915 Tallet paa dette Tidspunkt steget til langt over 25,000 Mand, hvoraf et stort Antal tidligere havde været beskæftiget enten i andre Brancher af Sadelmagerfaget eller i helt andre Fag som Bogbinder-, Bogtrykker-, Træarbejder- og Metalarbejderfaget.

Efter den officielle Statistik (se »Reichs-Arbeitsblatt« for 27. Januar 1917) var Arbejdsløshedsprocenten ved Slutningen af Aaret 1914 7,2. I Løbet af 3 Maaneder gik den yderligere ned til 3,3 og var ved Slutningen af 1915 naaet ned til 2,6. December Maaned 1916 slutter med en Arbejdsløshedsprocent af 1,6, den laveste siden September 1912.

Forholdet mellem Arbejdsgivere og Arbejdere har navnlig i den første Del af Krigen staaet i Borgfredens Tegn, hvorved naturligvis maa erindres baade de Hindringer for Strejker, som følger af Belejringstilstanden, og den nu ved Loven om den civile Hjælpetjenestepligt indførte Arbejdstvang. Medens Antallet af Arbejdsstandsninger i Tyskland i de 5 sidste Fredsaar gennemsnitlig var 2595 om Aaret med c. 327,000 strejkende og udelukkede Arbejdere, opgiver den officielle Statistik for 1914 1223 Strejker og Lockouter, som ramte c. 95,000 Arbejdere, og af disse Standsninger begyndte kun de 24 efter Krigens Udbrud. Ogsaa for 1915 er Tallene meget lave, idet Strejkernes Antal opgives til 137 og de deraf berørte Virksomheder til 178 med 47,000 Arbejdere. I Forhold hertil viser Aaret 1916 en temmelig betydelig Stigning nemlig til 239 Strejker, der berørte 436 Virksomheder med 420,000 Arbejdere. »Soziale Praxis« forklarer denne Tiltagen i Strejkernes Antal ud fra den Omstændighed, at større Arbejdergrupper har anset det for paakrævet at udnytte de for dem usædvanlig gunstige Konjunkturer til at opnaa en Lønforhøjelse, der afbøder nogle af Dyrtidens Virkninger. Forøvrigt gør »Soziale Praxis« opmærksom paa, at den officielle Statistik har visse Mangler, idet den mekanisk regner Strejkerne sammen uden Hensyn til Strejkens Længde, der ofte kun har beløbet sig til nogle faa Timer, og uden at gøre Forskel mellem den organiserede og den »vilde« Strejke. Desuden maa det antages, at de kampløse (saakaldte »tørre«) Lønbevægelser i 1916 havde et ganske usædvanligt Omfang, hvis Betydning langt overstiger Strejkernes. Endelig maa det som et Moment, der forklarer Strejkernes Tiltagen, fremhæves, at i den nuværende Arbejderstab spiller de udisciplinerede og uorganiserede kvindelige Arbejderes Element en langt større Rolle end blot for et Aar siden.

Som bekendt har der i det indeværende Aar været flere meget omfattende Strejker, der dog hidtil synes ret hurtig at være bragt til Afslutning. Disse Strejker er som oftest ikke foranlediget ved Uoverensstemmelser mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, men har haft Karakteren af ernæringspolitiske Demonstrationer eller Fredsdemonstrationer. Særlig Opsigt vakte de i Berlin i Midten af April iværksatte Strejker: i Metalarbejder-, Træarbejder- og Transportarbej-

derfagene. Saavidt det kan ses, var disse Strejker hovedsagelig fremkaldt af den foretagne Nedsættelse i Brodrationerne. Men Bevægelsen kompliceredes derved, at en Funktionær i Metalarbejderforbundet den 14. April uventet og paa en opsigtsvækkende Maade var bleven indkaldt til Militærtjeneste. Arbejderne havde den Opfattelse, at den paagældendes Konstitution gjorde ham utjenstdygtig, og troede derfor, at hans Indkaldelse maatte forklares som en »Massregelung«. Denne Mening bestyrkedes derved, at den indkaldte, der var en gift Mand, blev anbragt i en Militærafdeling af Personer, der var angrebne af Kønssygdomme, en Anbringelse, der formentlig var ganske ubegrundet. Fagforeningernes Centralledelse tog bestemt Afstand fra denne Strejkebevægelse, og efter nogle Forhandlinger mellem Arbejderforerne og Myndighederne dels om visse Forholdsregler i Ernæringsspørgsmaalet, dels om den indkaldte Fagforeningsfunktionær og andre i Forbindelse med Strejkerne staaende Sporgsmaal blev Arbejdet genoptaget efter nogle Dages Forlob. At Standsningerne ikke har været uden Fare for Rustningsindustrien, fremgaar af de alvorlige Advarsler, som det passerede gav Hindenburg og senere Chefen for det under Krigsministeriet oprettede »Kriegsamt«, General Gröner, Anledning til at offentliggøre. —

Selvom de tyske Arbejdsgivere navnlig i Krigens forste Tid ikke har været plaget af Arbejdsstandsninger, har Arbejderspørgsmaalet dog frembudt mange Vanskeligheder for dem. Som foran paavist, var den ved Krigens Udbrud fremkaldte ojeblikkelige store Arbejdsløshed kun et forbigaaende Fænomen, der snart aflostes af ganske modsatte Tilstande med en ofte vild Konkurrence om Arbejdskraften. Særlig har det i saa Henseende været slemt i de Fag, som har haft store Hærleverancer. For at skaffe sig Arbejdskraft overbod Fabrikanterne hinanden, og Arbejderne skiftede idelig Arbejdssted for at opnaa højere og hojere Løn. De Forholdsregler, Arbejdsgiverorganisationerne forskellige Steder greb til for at raade Bod paa disse uheldige Tilstande, fik i mange Tilfælde ikke de onskede Virkninger, idet de dels var vanskelige at gennemfore overfor Medlemmer, der var interesserede i at bryde ud, og dels ofte svækkede de organiserede Arbejdsgivere i Konkurrencen med de uorganiserede, hvis Handlefrihed ikke hemmedes af organisationsmæssige Vedtagelser. I visse Industrier, f. Eks. Metalindustrien, søgte og fik Arbejdsgiverne Militærmyndighedernes Bistand til at tilvejebringe mere ordnede Arbejdsforhold. Eksempelvis kan anføres, at Felttøjmesteren i Berlin i Januar 1915 udstedte en Anordning, hvori han anmodede Firmaer i Berlin og Omegn, der havde faaet overdraget Krigsleverancer, om ikke i deres Virksomheder at ansætte Arbejdere, der allerede tidligere havde arbejdet ved saadanne Leverancer, medmindre de paagældende fra deres forrige Arbejdsgiver medbragte Attest for, at deres Udtræden af hans Virksomhed og deres Indtræden i en anden Virksomhed fandt Sted med hans Samtykke. Det er forstaaeligt, at Arbejderorganisationerne har stillet sig meget uvilligt overfor Bestemmelser af denne Art, der medførte Indskrænkninger i Arbejdernes »Freizügigkeit«.

Men samtidig med, at Arbejderne har kæmpet for deres Frihed til at tage Arbejde hvor de lystede, har man set det Særsyn, at det mange Steder, f. Eks. i de rhinsk-westphalske Industridistrikter, ikke har været muligt at faa tilstrækkelig Arbejdskraft, fordi Arbejderne i stort Antal hellere har villet gaa ledige end rejse til en anden By for at tage Arbejde der.

For den selvvalgte Arbejdsløshed er der imidlertid nu sat en Stopper ved Loven af 5. December 1916 om Hjælpetjenestepligten (über den Vaterländischen Hilfdienst). Denne Lov medforer en almindelig Arbejdstvang, idet den forpligter enhver tysk Mand mellem det fyldte 17. og det fyldte 60. Aar til Arbejde i Fædrelandets Tjeneste og foreskriver Straf for den, der ikke efterkommer en i Henhold til Loven sket Henvisning til en bestemt Beskæftigelse. Loven begrænser i ikke ringe Grad Arbejdernes »Freizügigkeit«, idet den med Hensyn til saadanne Personer, som er eller i de sidste 2 Uger har været beskæftigede i Virksomheder, der har direkte eller indirekte Betydning for Krigsforelsen eller Folkeforsorgelsen, foreskriver, at ingen maa tage dem i Arbejde, med mindre de fra deres sidste Arbejdsgiver medbringer en Attest for, at de forlader deres Beskæftigelse med hans Billigelse. Vægrer Arbejdsgiveren sig ved at udstede en saadan Attest, kan dog den paagældende Arbejder klage til et Udvalg, bestaaende af en Repræsentant for Militærmyndighederne som Formand og et lige stort Antal Arbejdsgiver- og Arbejderrepræsentanter. Hvis dette Udvalg efter at have undersogt Sagen kommer til det Resultat, at der foreligger en vigtig Grund for Arbejderen til at

forlade det paagældende Arbejde, udsteder Udvalget en Attest, der i sin Virkning erstatter Arbejdsgiverens Attest. Som vigtig Grund gælder særlig en passende Forbedring af Arbejdsbetingelserne, vel at mærke, naar ogsaa den nye Beskæftigelse kan betegnes som faldende ind under Hjælpetjenesten i Fædrelandets Interesse.

Ved den Omformning, som Regeringsforslaget fik gennem Rigsdagsbehandlingen, opnaaede Arbejderorganisationerne forskellige betydningsfulde Fordele. Medens de saaledes i en Række Industrier gennem Aarene har ført en forgæves Kamp for Gennemførelsen af Kravet om Arbejderudvalg i større Bedrifter, altsaa Forhandlingsorganer, der var officielt anerkendt af Driftsherrerne, bestemmer Loven af 5. December, at i alle de Virksomheder, der anerkendes som faldende ind under Hjælpetjenesten for Fædrelandet, og i hvilke der i Reglen beskæftiges mindst 50 Arbejdere, skal der oprettes permanente Arbejderudvalg til Fremme af den gode Forstaaelse indenfor Virksomhedens Arbejderstab og mellem denne og Arbejdsgiveren. Disse Udvalg har et lovmæssigt Krav paa at blive hørt af Arbejdsgiverne. Endvidere er der anordnet Mæglings- og Voldgiftsinstitutioner til Behandling af Stridigheder vedrørende Løn- og andre Arbejdsvilkaar. Og uagtet Voldgiftsafgørelsen ikke er ligefrem bindende for Parterne, er der dog tillagt den saadanne Virkninger, at den stærkt nærmer sig den tvungne Voldgift. Forholdet er nemlig efter Loven det, at hvis Arbejdsgiveren ikke underkaster sig Voldgiftskendelsen, har Arbejderparten Ret til at forlange de Attester, som berettiger til at forlade Arbejdet. Er det omvendt Arbejderne, der vægrer sig ved at rette sig efter den trufne Afgørelse, maa der ikke tildeles dem Attest ud fra den Foranledning, som ligger til Grund for Voldgiftskendelsen. Endelig bestemmer Loven, at der ikke for de i Hjælpetjeneste for Fædrelandet beskæftigede Personer maa lægges Hindringer i Vejen for Udøvelsen af den dem efter Loven tilkommende Forenings- og Forsamlingsfrihed.

Den praktiske Gennemførelse af Hjælpetjenesteloven har, som det kan tænkes, mødt ikke faa Vanskeligheder. Valgene til de forskellige Udvalg, der foreskrives i Loven, har givet Anledning til Stridigheder mellem de forskellige Retninger indenfor den tyske Arbejderbevægelse, navnlig mellem de socialdemokratiske, saakaldte »frie«, Fagforeninger (Gewerkschaften), de Hirsch-Duncker'ske Gewerkvereine og de »kristelige« Fagforeninger paa den ene Side og de af Arbejdsgiverne begunstigede, saakaldte »gule« Fagforeninger paa den anden Side. De førstnævnte har ikke villet anerkende de af de sidstnævnte valgte Repræsentanter som virkelige Arbejderrepræsentanter, men har hævdet, at de kun kunde tage Sæde i Udvalgene som Repræsentanter for Arbejdsgiverne. Ogsaa Reglerne om Nødvendigheden af at være i Besiddelse af et »Afgangsbevis« for at kunne skifte Arbejdsplads har givet Anledning til Strid. Da enhver Arbejdsgiver, der antager en fra en Hjælpetjeneste-Virksomhed bortgaaet Arbejder uden Afgangsbevis, paadrager sig Strafansvar, og da det paa den anden Side i en Mængde Tilfælde ikke tilstrækkelig hurtigt og sikkert lader sig konstatere, om den Virksomhed, fra hvilken Arbejderen kommer, hører til Hjælpetjeneste-Virksomhederne i Lovens Forstand, fulgte Arbejdsgiverne i vid Udstrækning den Praksis overhovedet ikke at antage nogen Arbejder uden Afgangsbevis. Følgen var, at Arbejdere uden saadant Bevis ofte maatte gaa arbejdsløse i længere Tid. Dette Forhold gav Anledning til Indførelsen af den Regel, at naar en Arbejdsgiver vægrer sig ved Udstedelsen af et Afgangsbevis, bliver han forpligtet til indtil videre at beskæftige Arbejderen til Betingelser, der i det mindste ikke er ugunstigere end de hidtidige. Desuden kan den hjælpetjenestepligtige Arbejder af Formanden for det Udvalg, der træffer Afgørelse om Berettigelsen af at nægte Afgangsbeviset, forlange en skriftlig Erklæring om, hvorvidt den Virksomhed, han vil forlade, er en Hjælpetjeneste-Virksomhed i Lovens Betydning. Gaar Erklæringen ud paa, at den ikke er dette, kan Arbejderen straks antages af enhver anden Arbejdsgiver, uden at denne derved paadrager sig noget Ansvar. Paa den anden Side er den Arbejder, som fører Klage over, at et Afgangsbevis er nægtet ham, pligtig til at fortsætte Arbejdsforholdet, indtil Klagen er blevet paakendt, dog naturligvis ikke i Tilfælde, hvor der foreligger Mishandling, grov Fornærmelse, Sundhedsfare el. lign.

Fremdeles kan det nævnes, at Lovens Gennemforelse har fremkaldt Tvivl om Kompetence-Afgrænsningen mellem de ved Loven forordnede Mæglings- og Voldgiftsudvalg og de ifølge Fagenes Tarifoverenskomster bestaaende Institutioner af lignende Art.

I Arbejdsgiverkredse bliver Virkningerne af

Hjælpetjenesteloven ikke ubetinget gunstig bedømt. I en Artikel i »Der Arbeitgeber« for 15. Marts 1917 retter Dr. Töwe en skarp Kritik mod den Anvendelse, der er gjort af Bestemmelsen i Lovens § 9 om, at som vigtig Grund til at skifte Arbejdsplads gælder især »en passende Forbedring af Arbejdsbetingelserne«. Dr. Töwe er tilbøjelig til at antage, at Rigsdagen, da den gav sin Tilslutning til denne Affattelse, ikke har gjort sig nogen Forestilling om den rentud katastrofale Virkning, som denne tilsyneladende uskyldige og berettigede Bestemmelse kan og maa have. Denne Bestemmelse er — i hvert Fald mange Steder — bleven praktiseret saaledes, at enhver ikke ganske uvæsentlig Lønforhøjelse paaberaabes og anerkendes som »vigtig« Grund til at skifte Plads, og den uheldige Virkning, som dette har paa den dog aabenbart af Loven tilstræbte Stadighed i Arbejdet, er indlysende.

Naar man betænker, siger Forfatteren, at enhver Arbejdsgiver i Krigsindustrien lider under en uhyre Mangel paa faglærte Arbejdere, er det forstaaeligt, at han er tilbøjelig til at anse ethvert Middel for tilladt, ja under visse Omstændigheder for paabudt, der skaffer ham de manglende Folk, som han behøver til at færdiggøre de saa paatrængende Bestillinger. Fra dette Synspunkt maa man bedømme den ubetinget forkastelige Annoncering efter Arbejdere. Men nu viser Loven selv en ny Vej. Arbejdsgiveren henvender sig direkte til andre Virksomheders Arbejdere, tilbyder dem Beskæftigelse og sender dem den skriftlige Erklæring, de behøver, om at de hos ham kan faa Arbejde til den og den Lønsats. De Bestræbelser, Arbejdsgiverorganisationerne, tildels med Støtte fra Myndighederne, har gjort sig for at komme dette Uvæsen tillivs, har aabenbart for en stor Del været unyttige. Arbejderne skifter Plads i en Grad, som aldrig før har været kendt, og det netop ved Hjælp af Hjælpetjenesteloven. »Hjælpetjenesteloven vilde tilføre Krigsindustrien Arbejdere — § 9, 3. Stykke trækker ligefrem de saa nødvendige Fagarbejdere ud af Bedrifterne! Hjælpetjenesteloven skulde bl. a. forhindre, at Arbejdsgiverne trykkede Lønningerne ned — den udvikler sig til et Middel for Arbejderne til i en uhyre Grad at drive Lønningerne i Vejret!« Loven har medført en Uro i Arbejderstanden, der maa føre til de alvorligste Forstyrrelser i Bedrifterne. Faktisk foreligger der ogsaa allerede Indberetninger fra store vigtige Virksomheder om, at deres Ydeevne siden Hjælpetjenestelovens Udstedelse ikke er steget, men sunket.

En virkelig og grundig Forbedring af de uholdbare Tilstande kan efter Dr. Töwes Opfattelse kun tilvejebringes, hvis man gaar til en anden Fortolkning af Lovens § 9, 3. Stk. end den hidtil praktiserede. Denne Bestemmelse kan ikke være at forstaa saaledes, at enhver ikke uvæsentlig Stigning i Fortjenesten skal gælde som vigtig Grund til at kræve Afgangsbeviset, men et saadant bør kun kunne forlanges, naar Arbejderen paa sin hidtilværende Arbejdsplads ikke har kunnet opnaa saadanne Arbejdsbetingelser, som efter de stedlige Forhold maatte anses for passende, og han kun ved at skifte Arbejde kan naa fra upassende til passende Arbejdsforhold.

Om Dr. Töwe kan faa Arbejderorganisationerne til at gaa ind paa denne Fortolkning af Loven, maa vel nok anses for tvivlsomt, selvom han mener, at flere Fagforeningsledere er inde paa de samme Betragtninger som han.

— — —

Krigen har tyndet stærkt ud i Arbejderorganisationernes Rækker. Eksempelvis kan anføres, at det tyske Bygningsarbejderforbund, som i 1914 gennemsnitlig havde c. 236,000 Medlemmer, fordelt paa 888 Lokalforeninger, i 1915 kun kunde opvise et Gennemsnitstal af c. 101,000 Medlemmer i 847 Lokalforeninger, og ved Slutningen af Aaret 1915 var Tallet endog gaaet ned til c. 83,000 Medlemmer. I Tømrerforbundet var det gennemsnitlige Medlemsantal i 1914 c. 48,000, i 1915 derimod kun c. 23,000, og ved Aarets Slutning var Tallet c. 19,000. Denne Tilbagegang kan langtfra alene skrives paa Indkaldelsernes Konto. Af de 4859 Medlemmer, hvormed Tømrerforbundet gik tilbage i sidste Kvartal af 1915, var saaledes kun 2364 indkaldt til Krigstjeneste. Nu er Bygningsfagene vel nok blandt dem, der er haardest ramt af Krigen, men den stærke Medlemsafgang er ingenlunde noget for disse Fag særligt Fænomen. Medens Metalarbejderforbundet før Krigen talte langt over ½ Mill. Medlemmer, var Medlemmernes Tal ved Slutningen af 1915 gaaet ned til c. 234,000. For dette Forbunds Vedkommende indkaldtes i 1914 c. 185,000 Medlemmer, i 1915 c. 117,000. Men samtidig traadte en Mængde Medlemmer ud af andre Grunde, i 1915 saaledes ikke mindre end c. 81,000. I samme Aar var der en Tilgang af c. 92,000 nye Medlemmer, deraf c. 19,000 Kvinder. Forbundet siger dog i sit Medlemsblad, at

denne Tilgang »paa ingen Maade har holdt Skridt med den uhyre Forøgelse af Kvindearbejdet i Metalindustrien«[1]. I samtlige de frie Fagforeninger (Gewerkschaften) i Berlin var Medlemsantallet fra 1. Januar 1914 til Udløbet af 1915 gaaet ned fra c. 302,000 til c. 144,000.

Til Trods for denne Decimering af Arbejderorganisationerne maa disses Indflydelse dog sikkert siges at være steget i meget betydelig Grad under Krigen. Regeringen har i ikke ringe Grad benyttet sig af Arbejderorganisationernes Medvirken til Løsningen af forskellige Opgaver paa Hærforsyningens og Ernæringspolitikens Omraader. Fagforeningerne har herved opnaaet en officiel Anerkendelse, som de tidligere har maattet savne. Og den bebudede »Ny-Orientering« i det tyske Riges indre Politik har sat Fart i Agitationen for, at de Skranker, Lovgivningen sætter for Arbejderorganiseringens frie Udfoldelse, skal ophæves. Den Koalitionsfrihed, som indførtes ved Gewerbeordning af 21. Juni 1869, er i Virkeligheden nærmest en tom Form. Ganske vist ophævede denne Lov ved sin § 152 alle Forbud og Straffebestemmelser, der traadte hindrende i Vejen for Aftaler og Foreninger til Opnaaelse af gunstigere Løn- og Arbejdsbetingelser, men samtidig føjede den til i Paragrafens 2. Stk.: »Det staar enhver Deltager frit for at træde tilbage fra saadanne Sammenslutninger eller Aftaler, og der kan paa Grundlag af disse hverken anlægges Søgsmaal eller fremsættes Indsigelse«. »Frankfurter Zeitung«, der i en ledende Artikel d. 17. April d. A. tager Ordet for en Reform af Koalitionsretten, karakteriserer træffende den i Øjeblikket bestaaende Retstilstand paa dette Omraade saaledes, at Koalitionsfriheden er »retlig anerkendt, kun med den ene, rigtignok højst betydningsfulde Indskrænkning, at de af den flydende Aftaler principiell mangler enhver Retsbeskyttelse«. Bladet sammenligner Forholdet med det, der vilde foreligge, hvis man med Hensyn til Købekontrakter vilde bestemme, at de vel er tilladte, men retsuvirksomme. Fagforeningerne har heller ikke kunnet nyde godt af den ved »Bürgerliches Gesetzbuch« § 21 indrømmede Adgang for Foreninger til at erhverve Retsevne ved Indregistrering, idet der i saa Henseende gøres Undtagelser for Foreninger med politiske og socialpolitiske Formaal, og under denne Kategori er Fagforeningerne blevet henført af de administrative Myndigheder. — Det tør nu sikkert ventes, at den nærmeste Fremtid vil bringe en betydelig Forandring af Arbejderorganisationernes Retsstilling.

Den kommende Udvikling af Forholdet mellem Fagforeningerne og Rigsledelsen vil naturligvis i høj Grad afhænge af, hvorvidt de moderate Elementer indenfor Arbejderbevægelsen bevarer Overhaanden overfor de radikale. Ifølge en Meddelelse i »Soziale Praxis« for 18. Januar d. A. har Partistriden indenfor Socialdemokratiet forskellige Steder affødt Spaltningsbestræbelser i »die freie Gewerkschaften«. Paa en af Partiets Mindretal afholdt Konference har Liebknechts Tilhængere — den saakaldte »Spartakus«-Retning — opstillet Fordringen om systematisk Bekæmpelse af Fagforeningsledernes Politik, Organisering af de til Oppositionen hørende Fagforeningsmedlemmer og Oprettelsen af et særligt Fagforeningsblad. Som Kampmiddel overfor den moderate Fagforeningsstyrelse har det bl. a. været foreslaaet at nægte Kontingentbetaling indtil Krigens Slutning, et Forslag, som f. Eks. har vundet Tilslutning hos Bygningsarbejderne i Braunschweig. I en Medlemsforsamling af disse den 12. December f. A. fremsattes tillige det meget betegnende Forslag, at man skulde fratage de i Felten staaende Forbundsfunktionærers Hustruer den dem hidtil ydede halve Lønning. — Hvor stor Fremgang den radikale Bevægelse har haft indenfor Fagforeningerne, og hvilke Fremtidsmuligheder den har, er det endnu vanskeligt at dømme om. Men saa meget kan dog nok siges, at der i disse Spaltningsbestræbelser ligger en betydelig Fare for, at Fagforeningerne sætter en Del af den Indflydelse overstyr, som de har tilkæmpet sig under Krigen.

Af ikke ringe Interesse er de Arbejdssammenslutninger (Arbeitsgemeinschaften), der er oprettet mellem Arbejdsgivere og Arbejdere i forskellige Fag. De fleste af disse Sammenslutninger er dannet med det Formaal at træffe Forsorgsforanstaltninger for Krigsinvalider. Med den Udstrækning og Varighed, Krigen har faaet, er det en overordentlig vigtig Samfundsopgave at drage Omsorg for, at de mange, som i større eller mindre Grad, men dog ikke fuldstændig har sat deres Arbejdsevne overstyr, i saa stor Udstrækning som muligt kan blive samfundsnyttige Individer. I den Henseende har man ment, at der opnaaedes mest ved fagvist Samarbejde mellem Arbejdsgivere og Arbejdere. Hvad det gæl-

[1]) Citeret efter »Arbejdsgiveren«, 1916, S. 324.

der om, er at give Krigsinvaliderne Raad om, hvilken Beskæftigelse der under Hensyn til Arten af den Legemsskade, de har lidt, giver dem størst Udsigt til at skaffe sig Livets Ophold, endvidere til at organisere Arbejdsanvisningen for Krigsinvalider, muliggøre deres Uddannelse til andre Beskæftigelsesarter, udjevne divergerende Meninger om, hvorledes deres Løn skal være o. s. v. Antallet af saadanne »Arbeitsgemeinschaften« var i Slutningen af 1916 23, hvoraf 13 var bygget op paa centralt Grundlag, 10 paa lokalt. Fra forskellige Sider er der taget til Orde for, at disse Sammenslutninger skulde udvide deres Virkefelt til alle de Omraader, paa hvilke Arbejdsgiver- og Arbejderinteresserne er parallelløbende, saaledes de forskellige vanskelige Spørgsmaal, der staar i Forbindelse med Overgangen fra Krigs- til Fredsøkonomi, Forsyningen med Raastoffer, Fremskaffelsen af Levnedsmidler, Valutaforbedring, Handelsoverenskomster, Monopoler, Lærlingeuddannelse m. m.

De her berørte Spørgsmaal beskæftiger forøvrigt i høj Grad Myndighederne i Tyskland og er henvist til et særligt Rigsdagsudvalg, overfor hvilket det preussiske Krigsministeriums Kommissær navnlig har gjort Rede for de Principper, der vil blive fulgt ved Demobilisationen. Denne skal foregaa paa en saadan Maade, at der for det første ikke opstaar Arbejdsløshed, og at for det andet de for Fredsøkonomien vigtige Bedrifter saa hurtig som muligt faar tilført de ved Demobilisationen frigjorte Kræfter. Hærens Tilbageførelse fra Krigs- til Fredstilstanden vil komme til at foregaa successivt, og hvor længe den vil vare, afhænger af de militære Hensyn og af hele Situationen. Ingen Mand skal hjemsendes, der ikke har fundet Arbejdslejlighed, i al Fald ikke de første 4 Maaneder. De ældste Aargange skal først permiteres, og der vil først og fremmest blive taget Hensyn til, hvem der er Familiefædre. For saa hurtig som muligt at tilføre de vigtigste Bedrifter de nødvendige Kræfter, vil der ved Udvælgelsen af, hvem der skal hjemsendes, fortrinsvis blive taget Hensyn til følgende Erhvervsklasser:

A. Førende Personligheder paa Handelens, Industriens, Skibsfartens og det øvrige økonomiske Livs Omraade.

B. Ledere af Handels-, Industri- og landøkonomiske Virksomheder og disses Funktionærer, f. Eks. Ingeniører, Værkmestre, Inspektører.

C. Selvstændige Haandværksmestre, Landmænd o. s. v.

D. Embedsmænd i Statens, Provinsernes og Kommunernes Tjeneste, Gejstlige, Lærere, Stats- og Privatbane- samt Sporvejsfunktionærer.

E. Somænd og Fiskere.

F. Faglærte Arbejdere, forsaavidt de straks kan komme i et fast Arbejdsforhold.

G. Ufaglærte Arbejdere i saadanne Brancher, hvor der straks vil foreligge et stærkt Behov af Arbejdskraft, f. Eks. i Bjergværksindustrien, Landvæsenet, den oversøiske Trafik og ved Havnearbejde.

H. Studerende og saadanne Personer, der allerede ved Krigens Udbrud var i Færd med at uddanne sig til en Livsstilling.

I. Tyskere, der før Indkaldelsen havde Bopæl i Udlandet, og som vil vende tilbage dertil.

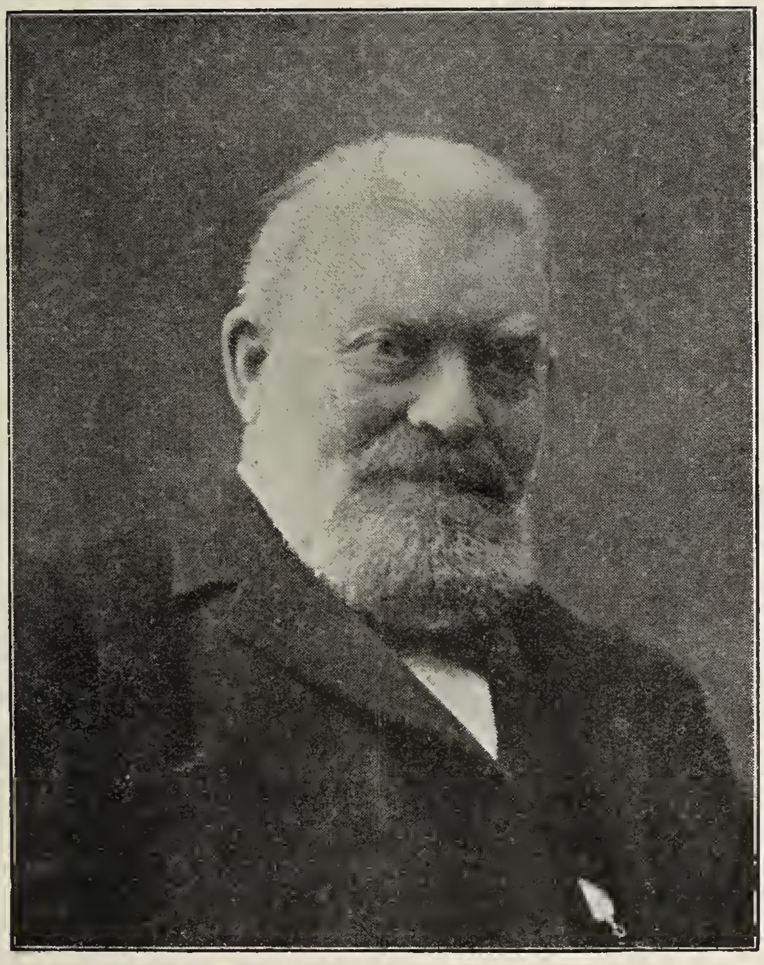
Ogsaa Spørgsmaalene om en rationel Ordning af Arbejdsanvisningen og om Midlerne til at raade Bod paa den allerede før Krigen betænkelige Mangel paa Tilgang af Haandværkslærlinge beskæftiger Myndighederne, der paa Arbejdsforholdenes som paa alle andre Omraader med tysk Energi og Grundighed ruster sig til den økonomiske Krig efter Krigen.

Holger Petersen.

9. Juni 1843 — 26. Maj 1917.

Dansk Industri er endnu saa ung, dens betydende Repræsentanter endnu saa faatallige, at det føles som et smerteligt Tab, naar en af dem gaar bort, selv om han — som Landstingsmand, Fabrikant Holger Petersen — har passeret det Aarstal, der almindeligt kaldes Støvets Aar. Men Holger Petersen hørte ikke blot til den danske Industris fremragende Repræsentanter — og det i Ordets bedste Betydning — han hørte ogsaa til dens Personligheder. Med sin markante Karakter, som en vis Ensidighed gav en saa meget større Vægt, med hele sin Fremtræden, der prægedes af selve den fysiske Kraft, som laa i hans Skikkelse, var Holger Petersen tilmed en afgjort Personlighed, en af de Skikkelser, der i Kraft af Jernflid, Kæmpekræfter og Udsyn har været Banebryder baade for sig selv og andre, en af de store Pionerer fra den storindustrielle Gennembrudstid, der nu bliver sjeldnere og sjeldnere.

Holger Petersen fødtes 9. Juni 1843 som Søn af Proprietær Petersen paa Laagegaard ved Vejle. Han mistede tidligt sine Forældre og kom straks efter Konfirmationen i Handelslære. Han valgte Manufakturfaget, og i dette og tilgrænsende Industri- og Handelsfag kom senere hele hans Livsarbejde til at samle sig. Den strenge Skole, han gennemgik i sine Læreaar — i hine Tider fandtes der ikke megen Sentimentalitet overfor de unge Menneskers Uddannelse — og de store Krav, han derved allerede fra ganske ung kom til at stille til sig selv og sine egne Arbejdsevner, blev af Betydning for hele hans Livssyn

og Virken, ogsaa efter at han selv havde kæmpet sig frem, og det prægede ham baade som Forretningsmand og Politiker. I 1868 havde Holger Petersen — efter som Frivillig at have deltaget i Krigen 1864 — arbejdet sig saa langt frem, at han kunde grundlægge sin egen *en gros* Forretning i Sy- og Besætningsartikler; men han blev ikke staaende ved Handelsvirksomheden alene. Hans Maal gik videre, og med sjelden Forudseenhed forstod han Betydningen af Kombinationen mellem Handel og Industri, forstod, at det var nødvendigt for Handelen, hvis den skulde antage en virkelig Stor-Karakter, at støtte sig til egne Fabriker. I 1878 startede han derfor i Forbindelse med en Broder af sig et Baandvæveri i Store Kongensgade, og den produktionsmæssige Gren af Virksomheden udvidedes efterhaanden til at omfatte Fremstillingen af Genstande, der anvendes til Damekonfektion, særlig alle Slags Baand og Knapper, samt Uldspinderi, Uldfarveri m. m. Under denne Udvikling afløstes den første Fabrik af et stort Fabrikskompleks ved Tagensvej, der lige indtil den sidste Tid har været under stadig Udvidelse. I Aaret 1893 opførtes en tilsvarende Fabrik i Malmø, medens allerede i 1889 Etableringen af en lignende *en gros* Forretning i Stockholm som Moderforretningen paa Købmagergade i Kjøbenhavn var gaaet forud i Holger Petersens Arbejde i Sverige. Baade herfra Danmark og gennem sine svenske Foretagender drev han meget store Forretninger paa Finland.

I sine Fabriker stræbte han altid efter at være fuldt paa Højde med Tiden, og det bør nævnes, at Holger Petersen aldrig skyede noget Offer selv hvor det kunde synes nok saa udsigtsløst at forsøge at tage Fabrikationen op af Varer, der hidtil kritikløst var blevet indført fra Udlandet. Særlig i hans Fag var dette og Konkurrencen i det hele ingenlunde let, og utvivlsomt har de Erfaringer, han har gjort, og som han ogsaa kendte fra andre Steder i vor Tekstilindustri, medvirket til hans Syn paa Toldspørgsmaalet, der som bekendt var udpræget protektionistisk.

I en Tid, da Forretningsmandens Stemme lød endnu sjeldnere paa lovgivende og regerende Steder herhjemme end nu, kastede han sig med ufortrøden Energi ind i Arbejdet for at vække Folkets Interesse for industrielle Problemer og for at fremme den indenlandske Produktion. Hans Deltagelse i de langvarige — desværre saa ørkesløse — Tolddebatter, der førtes i 1890'erne, vil for bestandig bevare hans Navn i dansk Industrihistorie. Det Syn, han her fremsatte, foranledigede, at han i 1898 blev anmodet om at modtage Valg til Landstinget, i hvilket han siden uafbrudt har haft Sæde, og i hvilket hans Ord lige til den sidste Tid beholdt sin Vægt. Uden at være oratorisk begavet, forstod han at virke ved sin Tale, fordi han altid gav Udtryk for Erfaringer, der ikke lod sig bestride, og som ikke enhver havde let ved at møde op med.

Bag hans Arbejde laa nemlig overalt en stor Sum af Offervilje, og som den virkelig store Forretningsmand han var, dreves ogsaa Holger Petersen ubevidst eller bevidst af en alt beherskende Idé. Denne Idé kunde udtrykkes i Lysten til at se Landet vokse, blive stærkere og

rigere, og den forte ham ind i mange Slags Arbejde baade for Hedesagen, for de dansk-vestindiske Øer, for unge Handelsmænds Uddannelse, for Teknologisk Institut og for de talrige forretningsmæssige Foretagender, der lagde Beslag paa hans Indsigt og Arbejdsevne, først og fremmest Østasiatisk Kompagni, hvis Udvikling, baseret paa det samme Princip med Samvirken mellem Handelsomsætning og Produktion, han selv forlængst havde knæsat, han omfattede med særlig Interesse. Han var en trofast Støtte for dette Foretagende ogsaa i Tider, hvor Troen derpaa ellers ikke var saa udpræget herhjemme. Men ogsaa i de talrige Institutioner, han havde Sæde i, bl. a. i Industriraadet og Grosserer-Societetet, kom disse hans almene Interesser til Orde og gjorde ham overalt til en værdifuld Arbejdskraft i Organisationens Tjeneste.

Holger Petersen, der selv har arbejdet sig frem, og som i sit politiske Syn stod som skarp Modstander af alle den moderne sociale Lovgivnings Overdrivelser, glemte aldrig de smaa Forhold, han selv havde prøvet, og hans Interesse for den lille Industri og for dennes Fremme har givet sig mange og smukke Udslag. Han var en trofast Støtte for Teknologisk Institut og dettes Arbejde og uden nogensinde at ønske sit Navn draget frem, hjalp han rundhaandet og i stor Stil. Dette var maaske i endnu højere Grad Tilfældet overfor et andet af de Omraader, der havde hans særlige Interesse, nemlig unge Handelsmænds Uddannelse. Hvad han har været i denne Henseende og betydet bl. a. for Købmandsskolen vidner højt om hans Storsyn og Følelse af økonomisk Forpligtelse overfor de Opgaver, der havde hans Kærlighed. At han, hvis nationale Sindelag var berømt, i rig Grad viste de samme Karakteregenskaber overfor mange andre store Opgaver, som Arbejdet for de vestindiske Øer, for Hedesagen, for Forsvarssagen o. s. v. er kendt. Men herudover virkede han ogsaa i det skjulte i talrige andre Henseender, og overalt hvor han blot kunde se nogen Mening, var hans Hjælpsomhed en sikker Sag. Med disse Egenskaber blev han, som af politiske Modstandere ofte angrebes for Sneversynethed og Haardhjertethed, netop en sjelden Repræsentant for det modsatte. Hans Forhold til hans egne Arbejdere var et godt Bevis herfor, thi gennem Arbejderboliger og andre Foranstaltninger, men først og fremmest gennem en patriarkalsk Interesse og Omsorg for hver enkelt, godtgjorde han tilfulde, at de Motiver, der drev ham til at kæmpe for Industriens Fremgang her i Landet, ingenlunde var egoistiske, men bestemt af Hensyn til alment Vel og Trivsel. Her som i Forsvarssagen, der laa ham stærkt paa Hjerte, blev han ledet af Ønsket om at se sit Land frit og uafhængigt — forsvaret mod fremmed baade økonomisk og politisk Magt.

I Industriraadet, i hvilket Holger Petersen har haft Sæde lige fra dets Oprettelse, vil han efterlade sig en Plads, der vil blive vanskelig at udfylde. Hans omfattende Indsigt, der styrkedes bl. a. ved hans store Viden i alle politiske og lovgivningsmæssige Forhold, hele hans Personligheds Autoritet, vil blive stærkt savnet. Ved Holger Petersens Død vil den danske Industri yde ham sin oprigtige Tak for det vidtspændende Arbejde, han har udført for Industriens Interesser i vort Land, og i denne Taknemlighed vil den trofast bevare Mindet om hans stortskaarne Personlighed.

— — —

Meddelelsen om Holger Petersens Død indtraf, mens nærværende Tidsskrift var ved at gaa i Trykken; alene Hensynet til Tidsskriftets Udsendelse har bevirket, at ovenstaaende Nekrolog ikke har faaet den Hæderplads paa første Side, som tilkom den. *Red.*

Industriraadets og Industriforeningens Gave til Grosserer-Societetets Komité.

Vi bringer her et Billede af den Krukke, der som nævnt i vort sidste Hefte overraktes Grosserer-Societetets Komité ved dettes 100-Aars Jubilæum af Industriforeningen og Industriraadet.

Krukken, der er udgaaet fra *Bing & Grøndahl*, er af anselig Størrelse og meget smukt udført. Paa Krukkens to Sider er vist Afbildninger henholdsvis af Børsbygningen med »Kjøbenhavns Groshandleres« Segl og af Industriforeningens Bygning med Industriraadets Segl, de Segl, der under Krigen har været benyttet paa de mange Dokumenter og Papirer, der er udgaaet fra de to Hovedorganisationer for Handel og Industri. I en dekorativ Bort ved Krukkens Fod findes Festdatoen 1817 — 23. April — 1917 angivet. Udkastet til selve Vasen og dens Dekoration hidrører fra Professor *Hans Tegner*, medens selve Dekorationsarbejdet er udført af Fru *E. Kongsbøll* og Hr. *L. Lindahl*.

Krukke skænket Grosserer-Societetets Komité af Industriforeningen og Industriraadet.

Danmarks Produktion og Forbrug af Sukker i 1916.

Bearbejdelsen af Sukkerroeafgrøden i 1916 blev paa de 8 af Landets 9 Sukkerfabriker tilendebragt inden Udgangen af December Maaned. Kun paa en Fabrik strakte Sukkerkampagnen sig ud over Nytaar; paa denne Fabrik blev der i Tidsrummet fra 1.—6. Januar produceret ialt 682,000 kg Sukker, og da den samlede Sukkerproduktion i Efteraaret 1916 udgjorde 112,2 Mill. kg, kan Udbyttet af Sukkerkampagnen 1916—17 ansættes til 112,8 Mill. kg. I Kampagnen 1915—16 androg Sukkerproduktionen 125,2 Mill. kg.

Skønt det med Sukkerroer dyrkede Areal (30,600 ha) har været næsten lige saa stort som det foregaaende Aar (31,100 ha), er der saaledes en betydelig Nedgang i Sukkerproduktionen.

Sukkerudbyttet pr. ha var i 1916 kun 3,690 kg mod 4,030 kg i 1915 og 5,000 i 1914 og man skal helt tilbage til Kampagnen 1903—04 for at finde et ringere Udbytte.

I nedenstaaende Tabel er angivet den aarlige Sukkerproduktions Størrelse siden 1909. Produktionen er i denne Tabel opgjort efter Kalenderaar, ikke efter Høstaar, og der er angivet en Fordeling mellem de to Klasser, efter hvilke Sukkerafgiften beregnes; Klasse 1 omfatter Sukker, der polariserer over 98 pCt., Klasse 2 Resten af Produktionen.

	Produktion af Sukker pr. Kalenderaar		
	Klasse 1 Mill. kg	Klasse 2 Mill. kg	Ialt Mill. kg
1909	7,9	54,9	62,8
1910	11,0	89,5	100,5
1911	10,3	105,9	116,2
1912	30,5	104,2	134,7
1913	20,3	142,1	162,4
1914	29,9	122,3	152,2
1915	18,7	111,5	130,2
1916	20,8	92,0	112,8

Angaaende Forbruget af Sukker skal henvises til nedenstaaende Oversigt over den i de tre sidste Aar beskattede Mængde inden- eller udenlandske Sukker:

	Beskattet Mængde		
	1916 Mill. kg	1915 Mill. kg	1914 Mill. kg
Indenl. Sukker til dir. Konsum:			
beskattet u. Klasse 1	10,25	7,41	6,16
— - — 2	40,63	42,24	30,52
Beskattet gennem Raffinaderierne:			
Indenlandsk Raasukker	80,09	57,03	68,74
Udenlandsk — (Pos. 244 a)	5,48	23,68	1,05
Udenl. Sukker til dir. Konsum:			
fortoldet u. Pos. 243 (Klasse 1)	0,79	1,23	3,90
— - — 244 b og 245	0,52	0,12	4,01
Ialt beskattet...	137,76	131,71	114,38
Indenlandsk Sukker, afgiftsfrit til Eksportindustrien	0,54	1,74	0,27
Indenlandsk Sukker udført til Grønland, Island og Færoerne.....	2,98	2,60	0,44
Ialt til Forbrug...	141,28	136,05	115,09

Det vil ses, at Sukkerforbruget har været i stærk Stigning. Sukkerforbruget pr. Indbygger i det egentlige Danmark androg i 1916 ca. 47 kg mod ca. 45 kg i 1915 og kun ca. 40 kg i 1914, herunder medregnet saavel Industriens som de private Husholdningers Forbrug af Sukker.

Japansk Staalværk i Manschuriet.

Det sydmanschuriske Jernbaneselskab er ved at bygge et Staalværk i Manschuriet. Dette Værk skal arbejde i Forbindelse med Jerngruberne ved An-Shan-Chan mellem Liaoyang og Heicheng.

Staalværket er beregnet paa at producere mindst 150,000 Tons Staal pr. Aar til at begynde med. Der forefindes store Mængder Kalk i Nærheden af Jerngruberne, og Koksene leveres fra Minerne ved Fushun, der ligeledes ejes af det sydmanschuriske Jernbaneselskab. Da Arbejdslønnen er forholdsvis lav og Transportomkostningerne minimale, mener man at kunne producere Staal til en meget billig Pris. Jernbaneselskabet har sikret sig et stort Areal Land for at have Plads til eventuelle Udvidelser af Værket.

• MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET •

Industriraadets Kontorchef.

I Anledning af Meddelelser i Dagspressen om, at den fungerende Kontorchef i Industriraadet, *Harald J. Nielsen*, er udnævnt til Handelsdirektor i Aktieselskabet Nielsen & Winther, skal oplyses, at Kontorchefen ogsaa efter Tiltrædelsen af sin nye Stilling indtil videre vil varetage sit Hverv i Industriraadet, men dog ikke vil være at træffe om Formiddagen.

Industriraadets Kontorer.

Efter den store Udvidelse baade som Folge af nye Funktioner og stadig voksende Arbejdsmængde, som Industriraadet i den senere Tid er undergaaet, anmodes eventuelle besogende, der har Ærinde i Industriraadet, om gennem Vejvisertavlen, der findes ophængt ved Indgangen til Kontorerne, at gore sig bekendt med disses Fordeling og Beliggenhed. Paa Tavlen findes samtlige Afdelinger opført med tilhørende Numre paa Dorene ind til hvert paagældende Kontor.

Brændselsolienævnet.

Opmærksomheden henledes paa at Brændselsolienævnet, der har Kontor i Industribygningen, er en særlig Institution og altsaa ikke en Afdeling af Industriraadet, saaledes som den almindelige Antagelse synes at være efter de talrige Henvendelser, Industriraadet daglig modtager vedrørende Brændselsolienævnets Sager. Henvendelse til Brændselsolienævnet maa ske direkte til dette, Adresse: Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B, Tlf. Central 8100, Lokal 30, 31, 32.

Kulfordelingskontoret.

I Slutningen af Februar Maaned i Aar oprettede Industriraadet som tidligere omtalt et Kulfordelingskontor, der i forste Række fik til Opgave at sikre Industrien det nodvendige Brændsel, efter at den tyske Blokadeerklæring af 1. Februar 1917 i væsentlig Grad havde vanskeliggjort Tilforslerne vestfra.

For at faa et Overblik over Forbruget og Beholdningerne af Kul indenfor Industrien har man siden Kontorets Oprettelse hver Maaned udsendt et Sporgeskema vedrørende Brændsel til Medlemmerne af Industriraadsorganisationen, og paa Grundlag af det saaledes indsamlede Materiale er der foretaget en Fordeling af de Kulmængder, der er bleven tilfort og stadig tilfores Landet fra England og Tyskland, saaledes at en Ophobning af Kul paa enkelte Hænder paa Bekostning af andre Virksomheder er blevet forhindret.

Allerede i Slutningen af Marts Maaned udvidedes Kulfordelingskontorets Rammer ret stærkt, idet det, foruden at yde den nodvendige Bistand ved Fremskaffelsen og Fordelingen af Kul til Industriraadsorganisationens Medlemmer, ogsaa blev muligt at hjælpe andre industrielle Virksomheder i hele Landet, ligesom man ogsaa paatog sig at hjælpe private Kulforbrugere, der i Lobet af Foraaret henvendte sig til Kulfordelingskontoret.

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til folgende Lokal-Numre:

21. Formanden.

Sekretariatet.

1. Kontorchef Harald J. Nielsen.
2. Sekretær O. Himmelstrup.
3. Ekspeditionschef R. Valentinus.
33. Cand. Knudsen.
17. Arkivet.
9. Statistiske Oplysninger.

Fællesudvalget for Dispensationssager og Kompensationsudvalget

6. Direktor Gunnar Gregersen. Kl. 9—10.
6. Ingeniør Th. Madsen. Kl. 10—11.
8. Fællesudvalget.
25. Kompensationssager.

Ekspeditionen.

15. Ekspeditionschefen.
11. Ekspeditionen.
12. Udforsel. (Løsning af Klausulforpligtelser).
13. Tyske Afdeling.
13. Indførsel vestfra af ikke mængdebegrænsede Varer.
14. Indførsel vestfra af mængdebegrænsede Varer.
10. Industriraadets Kasse og Bogholderi.
16. Voldgiftsnævn og Sorte-Liste-Sager.
34. Telefon til Afbenyttelse for Publikum.
7. Professor Karl Meyer. Kl. 12½—1½.
7. Docent Thaulow. Kl. 12½—1½.
19. Eksport-Bureauet. (Kaldes ogsaa gennem Central 11440).
4. Erhvervenes Fællesudvalg.
5. — —
27. Kuludvalgenes Sekretariat.

28. Kulfordelingskontoret.
29. — —
30. Brændselsolienævnet.
31. —
32.

Industriforeningen.

18. Industriforeningens Kasserer.
20. Industriforeningens Ekspedition.
22. Repræsentantskabssalen. (Arkitekt C. Novi).
23. Repræsentantskabssalen (nye).
24. Tidsskrift for Industri. (Redaktør Povl Drachmann. Kaldes ogsaa gennem Byen 4084).
35. Portneren.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Formanden:	Central	50303.
Kontorchefen:	—	50323.
Sekretæren:	—	50343.
Ekspeditionschefen:	—	50363.
Erhvervenes Fællesudvalg:	—	50383.

Amerika.

Som man allerede vil have erfaret gennem Dagspressen, har Regeringen besluttet at oprette en Handelsafdeling ved Gesandtskabet i Washington og til Ledelsen deraf udset Generalkonsul *Bøggild* fra London og Kontorchef *Wilh. Boeg*, der hidtil har fungeret i Justitsministeriet. Begge Herrer er allerede afrejst og vil i Washington snart kunne paabegynde Varetagelsen af de nye Hverv, der vil være af Betydning for vore fremtidige Tilforsler fra Amerika.

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig $^{1}/_{2}$ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al **Genudførsel**, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter:

For Beløb indtil	500 Kr.			1 Kr.
» » over	500 »	til	1,000 Kr.	2 »
» » »	1,000 »	»	3,000 »	3 »
» » »	3,000 »	»	5,000 »	4 »
» » »	5,000 »	»	10,000 »	5 »
» » »	10,000 »	»	20,000 »	10 »
» » »	20,000 »	»	50,000 »	15 »
» » »	50,000 »	»	100,000 »	20 »
» » »	100,000 »	»	200,000 »	25 »
» » »	200,000 »	»	300,000 »	30 »
» » »	300,000 »	»	350,000 »	35 »
» » »	350,000 »	$^{1}/_{10}$ pro mille.		

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 1 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 2 Kr. for alle Beløb derover. Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udførsel.

Ved Ekspedition af **Indførselsbegæringer** er Afgiften fremtidig i Henhold til følgende Skala:

For Beløb indtil	500 Kr.			2 Kr.
» » over	500 »	til	1,000 Kr.	3 »
» » »	1,000 »	»	3,000 »	4 »
» » »	3,000 »	»	5,000 »	5 »
» » »	5,000 »	»	10,000 »	8 »
» » »	10,000 »	»	20,000 »	10 »
» » »	20,000 »	»	50,000 »	20 »
» » »	50,000 »	»	100,000 »	25 »
» » »	100,000 »	»	200,000 »	35 »
» » »	200,000 »	»	300,000 »	45 »
» » »	300,000 »	»	400,000 »	50 »
» » »	400,000 »	»	600,000 »	60 »
» » »	600,000 »	$^{1}/_{10}$ pro mille.		

Telegrammer.

I Anledning af de med den engelske og den franske Regering afsluttede Telegramoverenskomster, der byder en betydelig Lettelse for den telegrafiske Korrespondance til og fra samt via England og Frankrig, skal man gøre opmærksom paa, at kun Telegrammer, der vedrører Forretninger afsluttet i Henhold til den dansk-engelske Handelsoverenskomst og iøvrigt opfylder de ved Ordningen trufne Betingelser, kan ekspederes under Industriraadets Garanti, der kræves for at faa Adgang til at deltage i den saaledes lettede telegrafiske Korrespondance. Der vil saaledes under denne Garanti kun kunne afsendes og modtages Telegrammer vedrørende Forretninger, der foretages af vedkommende Industriraadsmedlem selv, medens Ekspeditionen af Telegrammer vedrørende For-

retninger for andre Firmaer eller andre Personer ikke kan finde Sted. Heraf følger ogsaa, at private Telegrammer under ingen Omstændigheder kan indgaa under Arrangementet.

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Forpligtelseserklæring.

Ved fremtidig Indførsel vestfra skal Forpligtelseserklæringerne foruden de hidtil krævede Oplysninger tillige indeholde Underretning om den Toldposition, hvorefter de i Erklæringen nævnte Varer fortoldes ved Indførsel her til Landet. Opmærksomheden henledes paa, at det vil fremme Ekspeditionen, om Toldpositionen straks paaføres Erklæringen ved dennes Indsendelse.

□□□□□□

Fra Biblioteket.

Katalog over Biblioteket faas for 2 Kroner. Hovedtillæg (1910—16) for 1 Kr. 25 Øre.

Udenbysboende Medlemmer kan faa Bøger tilsendt mod Portogodtgørelse. Adressen er Industriforeningens Bibliotek, Vesterbrogade 1 B.

Da Udlaanet fra Biblioteket har belyst saa stærkt, at det ofte har været nødvendigt at forlange Reglementets Bestemmelser overholdt nøje, henledes Opmærksomheden særlig paa §§ 16, 17 om hurtig Aflevering af hjemkaldte Bøger. Reglementet faas i Biblioteket.

Følgende Bøger er indgaaede i Biblioteket:

34b. Steenberg. Forelæsninger over organisk Kemi. Kbh. 1898. 62 S. (Autogr.).
65. Kaffau, J. Reinigung und Entwässerung der Städte. Wien 1880. 250 S. (Tvl.).
68a. Meddelelser fra Lærerne ved den polytekniske Læreranstalt i Femaaret 1912—16. Særtryk af Afhandlinger i »Ingeniøren« og »Teknisk Tidsskrift« samt Fortegnelse over andre Arbejder. Kbh. 1916. 227 S.
70. Ill. tekn. Ordböcker. Svenskt supplement. 1. Maskinelement och de vanligaste verktygen. Stockh. 1916. 48 S.
72. Bach, C. u. R. Baumann. Festigkeitseigenschaften und Gefügebilder der Konstruktionsmaterialien. Berl. 1915. 151 S.
76. Weinstein, M. B. Kräfte und Spannungen. Das Gravitations- und Strahlenfeld. Braunschw. 1914. 64 S.
83. Siegerist, M. Die moderne Vorkalkulation in Maschinenfabriken. 2. Aufl. Berl. 1917. 148 S.
84. Steinmetz, G. Dehnungsmessung am laufenden Riemen. Münch u. Berl. 1917. 20 S.
87. Seufert, F. Versuche an Dampfmaschinen, Dampfkesseln, Dampfturbinen und Dieselmaschinen. 4. ern. Aufl. 1916. 129 S.
90. Urban, G. Unfallverhütung im Fahrstuhlbetrieb. Berl. 1917. 94 S.
94. Osthaff, G. Kosten-Berechnungen für Bau-Ingenieure. 3. Aufl. Lpz. 1896. 549 S.
96. Bülow, P. M. Haandbog for Formænd ved Jord- og Betonarbejde. 2. Udg. 1917. 237 S.
98. Scharowsky, C. Musterbuch für Eisen-Constructionen. 3. Aufl. Lpz. 1895. 160 S. (Tvl.).
110. Hansen, J. Vejledning i Tegning, Landmaaling og Nivellering. 1916. 78 S.
115. Hartz, C. E. og E. v. Holstein-Rathlou. Installationer og Fabriksanlæg. Kbh. 1917. 110 S.
115. Jensen, V. De elektriske Isolationsmaterialier. Kbh. 1916. 30 S.
117. Lucas, L. Die Akkumulatoren und galvanischen Elemente. 2. Aufl. Lpz. 1917. 141 S.
118. Zipp, H. Handbuch der elektrischen Hochspannungstechnik. 2. Aufl. Lpz. 1917. 589 S. Tvl.
120. Beckmann, C. Haus- und Gesschäftstelephonanlagen. Braunschw. 1916. 86 S.
122. Kummer, W. Die Wahl der Stromart für grössere elektrische Bahnen. Braunschw. 1916. 72 S.
129b. Schlosser, E. Das Löten und Schweiszen. 4. Aufl. Wien 1916. 260 S.
129b. Schön, F. Die Schule des Werkzeugmachers. 5. Aufl. Lpz. 1917. 133 S.
129b. Brearley, H. The heat treatment of tool steel. 2. ed. 1916. (15) 223 S.
130c. Arndt, K. Handbuch der physikalischchemischen Technik für Forscher und Techniker. Stuttg. 1915. (16) 830 S.
130f. Ganswindt, A. Die Gerbe- und Farbeextrakte. Wien 1916. 216 S.
130f. Fonrobert, E. Das Ozon. Stuttg. 1916. 282 S.
130f. Brunner, R. Die Fabrikation der Schmiermittel, der Schuwichse, Lederlacke, Lederschmieren und des Dégras. 7. Aufl. Wien 1916. 200 S.
132. Hanffstengel, Gv. Billig Verladen und Fördern. Berl. 1916. 130 S.
134. Hinrichsen, F. W. u. S. Tocsak. Die Chemie der Kohle. 3. Aufl. Lpz. 1916. 424 S.
134. Olbers, T. B. Våra torfmarker och deras tillgodegörande i industriellt hänseende. Stockh. 1908. 232 S.
142c. Tönnesen, E. E. Laasetegninger. Udg. af det tekn. Selskabs Skole. (Tvl.). Fol.
147. Hausbrand, E. Hilfsbuch uch für den Apparatebau. 2. Aufl. Berl.
150. Oppermann, A. Træ og andre Skovprodukter. Kbh. 1911—16. 469 S.
152d. 46 Planer til Vejledning ved Undervisningen i Fagtegning for Møbelsnedkere og Stolemagere. Kbh. 1904. (Tvl.). Fol.

152d. Tegninger paa Møbler i moderne, gangbare Stilarter. Udg. af Snedkerlaugets Afdeling for Møbelsnedkere. Kbh. 1916. (43 Tvl.).
154. Jensen, J. K. Haandbog i praktisk Sømandskab m. Tillæg. Vejledning i Sejlmagerarbejde. 3. Udg. Kbh. 1916. (33) 358 S. Tvl.
156. Schmitto, F. Automobilet og dets Behandling. 1. Konstruktion. Kbh. 1916. 272 S.
156. Auto's Haandbog i Motorcykling. Kbh. 1915. 103 S.
156. Schmitto, F. Motorcyklen og dens Behandling. Kbh. 1916. 173 S.
159c. [Hillig. Technische Austriche. 1907.] G. 130b.
159c. Rose, F. Die Mineralfarben und die durch Mineralstoffe erzeugten Farbingen. Die Eisencyanfarben von P. Woringer. Lpz. 1916. 395 S.
160. [Ganswindt. Gerbe- und Farbeextrakte. 1916]. Grp. 130f.
165. Cross & Bevan. Cellulose. Lond. 1916. (17) 328 S. (Tvl.).
168. Bucherer, M. u. F. Ehlatzky. Der Original-Holzschnitt. Münch 1914. 122 S. (Tvl.).
169c. Hertzberg, J. De fotografiska Kemikalierna. Stockh. 1915. 127 S.
173. Törner, A. Kort anvisning att framställa etsade og förgyllda glasskyltar. Stockh. 1916. 63 S.
176. Tonindustriezeitung und Fachblatt der Zement-, Beton-, Gips-, Kalk- und Kunststeinindustrie. 21-24, 26-27, 29-30, 32 u. flgd. Jahrg.
189. Every man his own mechanic. A complete guide for the amateur by John Barnart. London 1914. (15) 504 S. Tvl.
198. Feilberg, A. Mosekultur. Kbh. 1916. 75 S.
208. Schnitler, C. W. Norske Haver i gammel Tid. Kria. 1915. 260 S.
208. Schnitler, C. W. Norske Haver i det 18. og 19. Aarhundrede. Kria. 1916. 223 S.
215. Tjeneste-Reglement for Kjøbenhavns Brandvæsen. Kbh. 1895. 162 S. (Tvl.).
234. Studio. Specnr. 1916. Arts and Cratts.
236. Laurin, C. G. Konsthistoria. 5. upplaga. Stockh. 1916. 1080 S.
240. Hannow, E. Svensk Kunst. Nogle Grundtræk af dens Karakter. Kbh. 1917. 77 S.
241. Oppermann, Th. Billedhuggeren H. E. Freund. 1716—1846. Kbh. 1916. 173 S.
242. Oppermann, Th. Joakim Skovgaards Billeder i Viborg Domkirke. 1916. 68 S.
254. Paulsson, G. Den nya arkitekturen. Stockh. 1916. 159 S.
255. Villaer og Feriehuse [fra Politikens Konkurrence]. Kbh. 1917. 86 S.
256. Romstorfer, K. A. Der land- und fosstwirtschaftliche Bau in Aulage und Ausführung. Wien 1915. 496 S.
264. Kjøbenhavns Borgerrepræsentanters Forretningsorden. Kbh. 1897. 20 S.
272. Jensen, A. Samfundskundskab. 2. Udgave. 1—2. Kbh. 1916. (2 Vol.).
278. Børstabeller for 1916. Kbh. 1917. 48 S.
278. Horwitz, A. Pengeoverflodens Udskejelser i Fortid og Nutid. Kbh. 1917. 41 S.
283. Juhl, I. T. & Jul. Schovelin. Foreningen af danske Handelsrejsende. 1866—1916. Kbh. 1916. 151 S.
303. [Urban. Unfallverhütung im Fabrikbetrieb. 1917.] G. 90.
304. Thompron, C. B. Scientific management. A Collection of the more significant articler describing the Taylor system of management. Cambridge 1914. (12) 878 S.
306b. Steineke, K. K. Haandbog i Forsørgelsesvæsen. Kbh. 1916. 446 S.
321. Suenson, E. Minder fra en Amerikarejse. Særtr. af Ingeniøren. Kbh. 1916. 148 S.
325. Zeiten und Völker. Monatshefte für Geschichte, Kulturgeschichte, Länder- u. Völkerkunde. Stuttg. 1913 ff.
329b. Før og Nu. Historisk, topografisk Tidsskrift. Udg. og redigeret af Zachariae. Kbh. 1915. 248 S.
329c. Holm, P. Aarhus. Aarhus 1916. 87 S.
329d. Nyström, Eiler. Gentofte Sogn i Fortid og Nutid. Kbh. 1916. 324 S. (Tvl.).
345. Svenskt Porträttgalleri. XVII. Ingeniører. Stockh. 1905. 322 S.
348a. Harding, M. C. G. A. Hagemann. Kbh. 1916. 111 S.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Arbejdsløsheden i Februar 1917.

De seneste Oplysninger om Arbejdsløsheden i Februar Maaned 1917 vedrører ialt ca. 152,000 Arbejdere, nemlig 73,300 under Organisationer i Hovedstaden og 78,700 under Organisationer i Provinserne. Antallet af Arbejdsløse var for hele Landet ved Udgangen af Maaneden ca. 16,700 eller 11,0 pCt. af Arbejdertallet, og Antallet af de i Maanedens Løb tabte Arbejdsdage var ca. 344,000 eller 2,3 Dag pr. Arbejder. I Hovedstaden var der ca. 7,200 Arbejdsløse eller 9,8 pCt., i Provinserne ca. 9,500 eller 12,1 pCt. Disse Tal bekræfter den tidligere gjorte Erfaring, at Vinter-Arbejdsløsheden gør sig stærkere gældende i Provinserne end i Hovedstaden. Med Deling af Fagene i de sædvanligt benyttede tre Grupper stiller Ledighedsforholdene sig for hele Landet som vist nedenfor:

	Antal Medlemmer	Arbejdsløshedsprocent Debr. 1916 pCt.	Jan. 1917 pCt.	Febr. 1917 pCt.	Febr. 1916 pCt.
Bygnings- og Møbelindustri	28,400	11,3	23,2	23,1	29,5
Arbejdsmænd	32,800	9,7	16,5	21,1	17,1
Fabrikfag m. v.	90,800	2,6	2,4	3,6	4,9
Tils.	152,000	5,8	9,4	11,0	12,3

Fra Januar til Februar er Arbejdsløshedsprocenten steget fra 9,4 til 11,0. Af de 3 Hovedgrupper viser Bygnings- og Møbelindustrien dog som Helhed ingen Forandring, idet de for de enkelte Fag indenfor Gruppen skete Forskydninger kun er smaa og ophæver hinandens Virkning. I Arbejdsmandsgruppen og Fa-

brikfagene er der derimod en betydelig Forøgelse af Ledighedens Omfang. For forstnævnte Grupper kommer her navnlig i Betragtning dels det ugunstige Vejrlig, dels de ved den skærpede Søkrig foraarsagede Vanskeligheder for Søtransporten, hvorved bl. a. Antallet af arbejdsløse Havnearbejdere i Kjøbenhavn er forøget fra 650 i Januar til 1500 i Februar. Forøgelsen i Fabrikfagenes Ledighed staar i Hovedsagen ligeledes i Forbindelse med Tilforselsvanskelighederne, som har hindret den regelmæssige Forsyning med Raastoffer. En Række af de større Enkeltfag indenfor Gruppen har forøget deres Ledighed betydeligt, saaledes Tekstilarbejdere, Sadelmagere, Smede og Maskinarbejdere, Formere, Elektrikere, Typografer samt Kvindeligt Arbejderforbund. Som et Fag, der i ganske særlig Grad er blevet ramt af de ved de ekstraordinære Forhold nødvendiggjorte Foranstaltninger, maa nævnes Kelnerfaget, hvis Arbejdsløshedsprocent er forøget fra 10 i Januar til 21 i Februar; særlig i Hovedstaden er Forholdene forværrede, idet 28 pCt. her var ledige ved Udgangen af Februar.

I Forhold til Februar Maaned ifjor viser Tallene trods de nævnte Vanskeligheder en — om end kun ringe — Nedgang i Arbejdsløshedens Omfang, naar samtlige Fag betragtes under et. Nedgangen skyldes dog alene Bygnings- og Møbelindustrien; derimod er der fra Arbejdsmandsgruppen sket en Forøgelse af Ledigheden, og for Fabrikfagene er Forholdene paa det nærmeste uforandrede, naar Tallet for Februar 1916 korrigeres for den Indflydelse, som skyldes en abnorm stor Arbejdsløshed i Formerfaget, fremkaldt ved Strejke blandt Støberiarbejdsmændene. Flertallet af de enkelte Fabrikfag har mindre Arbejdsløshed end ifjor ved samme Tid; dog er der flere af de forannævnte Fag, der ogsaa for denne Betragtning fremtræder med forøget Arbejdsløshed, saaledes Tekstilarbejdere og Kvindeligt Arbejderforbund; det samme gælder Kelnerfaget, der har dobbelt saa stor Arbejdsløshed som i Februar 1916.

Amerikas Import af russiske Raamaterialer under Krigen.

I September 1915 blev der afsluttet en Handelsoverenskomst mellem De Forenede Stater og Rusland gaaende ud paa, at russiske Varer, som blev eksporteret til Amerika ikke maatte reeksporteres, og at der blev deponeret et Beløb svarende til Varernes Værdi i National City Bank i New York.

Grunden til denne Handelsoverenskomst var, at Rusland havde udstedt Udforselsforbud for en Del Raamaterialer og kun var villig til at give Dispensation, hvis der forelaa en Garanti for, at Varerne ikke kom Centralmagterne tilgode. Denne Garanti skulde efter den nævnte Handelsoverenskomst ydes af Secretary of Commerce.

I Løbet af det første halvandet Aar efter Handelsoverenskomstens Underskrift er der blevet sendt for ca. 6 Mill. Doll. russiske Raamaterialer til Amerika. Efterspørgslen efter russiske Produkter har dog været meget større, idet amerikanske Firmaer har indgivet Andragender om Udforselstilladelse for 25,500,000 Doll. eksportforbudte russiske Varer. Der blev givet Eksporttilladelse for 15 Mill. Doll. og Eksporttilladelse blev nægtet for 6,600,000 Doll. og 1. Februar d. A. forventede man Eksporttilladelse for 4,900,000 Doll.

Gennem Secretary of Commerce blev der frigivet for 5 Mill. Doll. Varer og ad andre Veje for 1 Mill. Doll. Det amerikansk-russiske Handelskammer har gennem sine Forbindelser i Moskwa, Petrograd og Kiew været i Stand til at udføre for 1,500,000 Doll.

De fleste Varer, som eksporteredes fra Rusland til De Forenede Stater under den nævnte halvandet Aars Periode, gik over Vladivostok. Den vigtigste Vare var Sukkerroefrø. Inden Krigen fik Amerika russisk Sukkerroefrø over Tyskland. Af andre Varer blev der eksporteret: Hareskind, Kalveskind, Uldtæpper, Lakridsrod, Kalvehuder, Kløverfrø, Vikker, Kasein, Svinebørster, Hestehaar, Fuselolie, Hør og orientalske Tæpper.

Spaniens Kviksølvproduktion.

Kviksølvminerne i Almaden er det vigtigste Produktionssted for Kviksølv i Spanien. Den officielle Statistik viser, at der 1914 blev produceret 935 Tons Kviksølv eller 27,102 Dunke. Salget i 1914 var 36 Dunke à $34^1/_2$ kg. Hele Kviksølvproduktionen i Almaden er i Hænderne paa Firmaet N. M. Rothschild & Sons i London, som i en Aarrække har haft en Kontrakt med den spanske Regering om Produktion og Salg. Intet Kviksølv fra Almaden kan købes i Spanien undtagen gennem Rothschild & Sons Repræsentant i Madrid, et Bankfirma ved Navn Bauer, medens alt Salg udenfor Spanien foregaar gennem Firmaet Rothschild i London. Denne Kontrakt udløber imidlertid snart, og den spanske Finansminister har foreslaaet Cortes at udbyde Driften af Minerne til Konkurrence. Dette Lovforslag er nu under Behandling.

Foruden Kviksølvminerne i Almaden findes mindre Miner i Granada og Oviedo. Produktionen har hidtil været højst ubetydelig, men Ejeren af Granada-Minerne meddeler, at Produktionen nu er kommet saa godt igang, at de kan tilbyde Kviksølv paa det aabne Marked.

I Provinsen Oviedo arbejder 4 smaa Kviksølvminer, som ifølge den officielle Statistik i 1914 producerede $15^1/_3$ Ton Kviksølv.

Hovedmarkedet for Kviksølv i Spanien er: Almaden, Granada, Oviedo, Bilbao og Mieres.

Redaktion: **R. Berg** og **P. Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 11977, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 6 | JUNI | 1917

Brændselsproblemer.

Dannelsen af en Brændselsøkonomiforening.

Blandt de mange Problemer, som de nuværende vanskelige Forhold har stillet Befolkningen overfor saavel her i Landet som i de fleste andre Lande, er der næppe noget, der er saa universelt og rammer alle i den Grad, som *Brændselsnøden*.

Den nuværende Situation har med et Slag vist os i hvilken Grad vi herhjemme er afhængige af Brændselstilførsler for at kunne holde vore Fabriker i Gang, tærske vort Korn, opvarme vore Huse o. s. v. At vi ikke, selv om vi disponerede ret, kan brændselsforsyne os, saaledes som vore skandinaviske Nabolande maaske kunde det, er givet. Her som der er Bekymringen almen. Kulnøden rammer jo alle, og var det end muligt, at Situationen for Tilførsel kan lysne hvad Tilførselsmængden angaar, er det givet, at Priserne er og formentlig for et meget langt Tidsrum vil befinde sig paa et Niveau paa fra 100—1000 pCt. over det normale før Krigen. Vi staar altsaa i Brændselssituationen med knappe Kvanta og overfor ualmindelig høje Priser — og vel at mærke, Priser der ikke i nogen særlig Grad bestemmes af Knapheden men af Tilførselsomkostninger. At dette er Forhold, der i høj Grad rammer Industrien, er klart. Det Kalkulationsgrundlag hvorpaa Fremstillingen af Kraft — og iøvrigt enhver anden Anvendelse for Brændsel her i Landet — hviler, er ganske forrykket ved de nugældende enorme Priser. Medens

Stenkul (Newcastlekul) leveret frit paa Vogn i 1914 kostede ca. 20 Kr. pr. Ton, koster de nu ca. *190 Kr.*

Raaolie kostede forhen ca. 80 Kr. pr. Ton, nu *200 Kr.*

Petroleum 170—180 Kr. pr. Ton, nu omkring *250 Kr.*

Benzin 40—50 Øre pr. kg, nu *1 Kr.* pr. kg, o. s. v.

Selvsagt vil saa betydelige Prisstigninger opfordre til den største Sparsommelighed med alt Brændsel. Selv om et Prisfald nemlig vil kunne ventes ved Krigens Ophør, vil det sikkert vare nogen Tid, inden Priserne kommer ned paa samme Niveau som i 1914 — hvis det overhovedet nogensinde sker. Betydningen af Brændselsøkonomi — der for den enkelte Virksomhed er et Spørgsmaal, af mere eller mindre vital Interesse, — er og vil følgelig nationaløkonomisk set blive af fremragende Betydning.

Danmarks totale Kulforbrug er over $3^1/_2$ Mill. Ts. aarlig. Hertil kommer indenlandsk Brændsel. Med de nugældende Priser vil alene Industriens Part heraf, om den skulde importeres uden Afkortning, komme til at koste mellem 100—200 Mill. Kr. at betale til Udlandet, og hertil kommer saa Betalingen for Raaolie, Benzin, Petroleum o. s. v.

Under disse Forhold turde dels et *intensivt Arbejde for at fremskaffe saa meget som muligt af indenlandsk Brændsel* dels *en grundig Nyorientering i al Brændselsanvendelse* gennem en nøje organiseret Indsamling af Oplysninger kunne paaregne en almen Interesse. Utvivlsomt vil vi kunne faa langt mere ud af vort hjemlige Brændsel, og ligesaa utvivlsomt vil vi ved den strengeste Økonomi ved Anvendelsen af Brændselsstofferne kunne forøge disses Nytte i høj Grad. Situationen indeholder i sig selv den

størst mulige Opfordring til et kraftigt Initiativ i begge Henseender.

Selv i vore Nabolande, Sverige og Norge, hvor man har saa store Reserver af indenlandsk Brændsel at falde tilbage paa, tør det siges, at Brændselsspørgsmaalet er blandt de allervigtigste. Dette fremgaar bl. a. af den Iver, hvormed man beskæftiger sig med disse Problemer i Administrationen, indenfor Industrien og i Blade og Tidsskrifter. »Norsk Tidsskrift for Haandverk og Industri« slaar saaledes i en lang Artikelserie »Fyringsteknik og Brændselsbesparelse« kraftigt til Lyd for Brændselsokonomi, og meddeler samtidig lidt om de Foranstaltninger der

Trætygger.

foretages. Det anfører saaledes, at Provianteringsdepartementet har sendt Overingeniør A. Berge paa en lang Undersøgelsesrejse til Sverige og Finland for at studere Fyringsteknik i saadanne Bedrifter, der ene anvender Ved som Brændsel, og oplyser, at man navnlig af Undersøgelserne i Finland, der i længere Tid praktisk talt har været uden Kul, og hvor man ogsaa i Fredstid i største Udstrækning bruger Ved som Brændsel i Industrien, venter værdifulde Resultater. — Endelig peges der paa, hvilke Muligheder fortsat Udbygning af norske Vandfald rummer — det maa erindres, at ikke alene som Drivkraft, men ogsaa som Varmekilde har Elektriciteten i de senere Aar bredt sig stærkt: elektriske Smelteovne, Husovne o. s. v. findes trindt om. Artikelserien beskæftiger sig iøvrigt som Overskriften angiver, navnlig med almindelig Brændselsøkonomi og giver Raad og Anvisninger meddelt af Ingeniører og andre Teknikere. Alt i alt er der af det samlede Materiale ikke meget positivt at hente udover en kraftig Appel til Landets Skovbrugere om at forcere Produktionen af Trækul — en Appel, der sikkert ogsaa har Ærinde til os — men ellers viser det navnlig den Vægt, der fra alle Sider lægges paa Problemet som nationaløkonomisk betydningsfuldt.

Og ligedan i Sverige. Ogsaa der, hvor man dog i de uhyre Skovarealer skulde synes at have en saa stor opsparet Kapital af Brændselsværdier, at den nuværende Situation ikke kunne betragtes under Synsvinklen Krise, ser man meget alvorligt paa den. — Ogsaa der gaar Landets Teknikere i Ilden for Brændselsøkonomien. Det maa her erindres, at man i Sverige i de saakaldte »Ångpanneföreningar« har et fortrinligt konsultativt Organ, naar Talen er om Fyrings- og Fordampningskontrol ved Dampkedelanlæg. Udover hvad der herfra gøres har Sveriges Industriförbund gennem talrige Smaaskrifter rejst »Bränslefrågan«.

Endelig har det Offentlige ment det nødvendigt at tage Brændespørgsmaalet i sin Haand, og efter at Hugst og Eksport i nogen Tid har været underlagt andre Kommissioner, er der i den sidste Maaned nedsat et Nævn, under hvilket al Hugst og Anvendelse af Brænde skal sortere, og med den kendte Skogchef Petersson fra Uddeholm i Värmland som Formand. Man tog energisk fat og planlagde meget omfattende Hugst, som det var Tanken at lade udføre ved tvangsudskreven Arbejdskraft og med Hjemmel i en ny Lov: »Om den civile Værnepligt«. Man vilde øge Hugsten med ca. 50 pCt., normalt er den 40 Mill. Kbm., hvoraf ca. 20 under almindelige Forhold anvendes som Brændsel. Det var altsaa Meningen at forøge denne Hugst ekstraordinært med 20 Mill. Kbm., der skulde anvendes ene som Brændsel. En saa uhyre Hugst kunde selvsagt ikke foregaa uden ganske overordentlige Foranstaltninger, dels i Retning af Tilvejebringelse af Arbejdskraft, dels paa Grund af de Krav til Trafiken, Transporten af disse Kvantiteter nødvendigt maatte stille. Men Loven om den civile Værnepligt faldt i Rigsdagens 2. Kammer, og derved er Situationen i høj Grad vanskeliggjort. Man sætter nu sin Lid til de private Skovejere, ligesom man lader Statens Skove foretage Ekstrahugst.

Parallelt med disse Bestræbelser er imidlertid gaaet andre, navnlig med Henblik paa en mere rationel Udnyttelse af alt det, der fældes. Under de ved Lovens Fald forandrede Forhold har saadan Udnyttelse faaet øget Interesse. Faar man mindre fældet end beregnet er det selvsagt enormt rigtigt, at hele Hugsten udnyttes saa fuldstændigt som muligt. Ogsaa her er Skogchef Petersson Foregangsmanden. Han har i de sidste to Aar i sit eget Distrikt ved Uddeholm gjort omfattende Forsøg paa at bestemme, hvormegen Træmasse og Brændselsværdi, der findes dels i Stammer, dels i Stubbe, Smaagrene og Kviste, hvilke som Regel i de større Distrikter efterlades paa eller i Skovbunden som værdiløse. Disse Undersøgelser har givet særdeles overraskende Resultater, der atter har ført til en omfattende Forsøgsrække for at bestemme Brændselsværdien af det, der hidtil er gaaet tabt. Om disse Forsøg er aflagt en Beretning trykt i Värmlandska Bergmannaföreningens Analer 1916, og heraf fremgaar, bl. a. idet der bortses fra det rent forstmæssige, at der pr. Kbm. Stammeved i Grene og Stubbe findes Brændselsværdi yderligere for henholdsvis 65 kg Stenkul og 40 kg Stenkul. Tilsammen har altsaa Grene og Stubbe en Brændselsværdi = 105 kg Stenkul pr. fældet Kbm. Stamme. Efter en Beregning anstillet paa Grundlag af Sveriges Aarshugst af 40 Mill. Kbm., repræsenterer følgelig denne Brændværdi, man hidtil som Regel altsaa ikke har udnyttet, idet Stubben bliver staaende, og Grenene de allerfleste Steder henligger, ca. 4,38 Mill. Stenkul. — Rent bortset fra disse overraskende Oplysninger, der jo sikkert kan kommenteres, maaske endog særdeles stærkt, har den paagældende Beretning den største Værdi ved at anvise en som det synes meget praktisk Fremgangsmaade til Oparbejdelse af Kviste o. s. v. til Brænde, nemlig de i Sverige meget yndede saakaldte »Ristuggare«.

Disse Ristuggare, der er grundigt prøvede indenfor svensk Skovbrug og med fortrinlige Resultater, og hvis Behandling af Træmassen: store Grene, Ris og lign. har givet et Brændsel, der har været underkastet Kontrolfyring af Ångpanneföreningen, er ca. $^3/_4$ m høje Centrifugalblæsere af Staal med en svær Staalrotor, forsynet med 4 Knive og med Aabningen vendende opad. Gennem denne tilføres smaa Graner og Fyr eller Bunker af Kvas og Kviste, der af Knivene smækkes i Smaastykker, der blæses ud af Maskinens Bund, som en ensartet resp. grøn eller brun Hakkelse, hvor de enkelte Stykker er af Fingerlængde eller saa. Denne Maade at oparbejde Grene — samt »Barren«, som det hedder paa Svensk: Smaakviste og Blade — paa, har som sagt vist overraskende gode Resultater.

Billederne viser dels en saadan roterende »Ristuggar«, dels en »Vedhugger« efter et andet System, nemlig med en Kniv, der ved Eksentrik og Plejlstang bevæges op og ned, som Kniven i en Brødmaskine bevæges for Haanden. Denne Form anvendes for svære Grene og unge Stammer. Begge drives med Elektromotor, ca. 10—15 HK. Dog er Drift med Lokomobil mere almindelig. Dette fyres selvfølgelig med Træhakkelsen. Det vilde unægtelig være nærliggende at faa undersøgt Muligheden for Anvendelse af saadanne »Ristuggare« i dansk Skovbrug til mere rationel Udnyttelse af Skovbrændslet.

Vedhugger.

Saavel i Nordsjælland som navnlig paa Heden er Naaletræ saa rigeligt for Haanden, at der utvivlsomt, hvor Trafikforholdene ikke lægger for store Hindringer i Vejen, er Mulighed for at oparbejde Udtyndingstræerne eller Grenene deraf. Den fremkomne »Træhakkelse« skal helst fyres op paa Stedet eller i umiddelbar Nærhed, da en længere Transport og navnlig lang Tids Lagring ikke lønner sig.

Hvad nu vore egne Selvforsyningsmuligheder angaar, skal her kun de i den senere Tid saa stærkt omdebatterede jyske *Brunkul* omtales.

Disse, der under den forhaandenværende Situation maa betragtes som et udmærket Surrogat for Stenkul, findes navnlig i Egnen omkring Herning og ad Vejlekanten til, som en Række let tilgængelige Forekomster.

Ved et Besøg i disse Egne forekommer det en udenforstaaende, at de der aabnede Lejer i Øjeblikket udnyttes noget planløst. Utvivlsomt har Brændselsnævnet sin Opmærksomhed stærkt rettet paa disse og en fast Plan, hvorefter denne for Landets øjeblikkelige Situation ganske betydningsfulde Brydning af Brunkul kan komme i det mest rationelle Spor. Den fortrinlige fra Hr. Ingeniør Nyboes Haand foreliggende, paa

Trætygger med tilhørende Motor.

Nævnets Foranstaltning udarbejdede Oversigt over dette vigtige Sporgsmaal, peger i denne Retning. Men som det gaar nu, vil det formentlig ikke komme til at gaa ret længe, thi det ser fælt ud: Transporten fra Lejerne foregaar ad opkørte Veje og med Vogn til nærmeste Station (for en Del Lejer, Fasterholt); der brydes ikke i det Omfang, som der kunde og burde, nu da Vejrforholdene tillader det; Kullene er af saa ujevn Kvalitet, at enkelte uheldige Leveringer har været lige ved at ødelægge dette hjemlige Brændsels Renomé i højere Grad end nødvendigt o. s. v. Heldigvis har omfattende Forsøg paa Carlsberg Bryggerierne og hos A/S Nielsen & Winther og flere Steder dokumenteret, at det virkeligt er et anvendeligt Brændsel, vi her staar overfor. — Men det store Vandindhold i de vistnok bedste Lejers Kul, og som gør, at der i højere Grad end ønskeligt transporteres Vand bort fra Gruberne sammen med Kullene, turde gøre det en Overvejelse værd om det ikke var muligt at fjerne en *Del* Fugtighed inden Transporten.

Paafaldende for den besøgende er imidlertid den Mængde *Smuld,* der for en Del Grubers Vedkommende findes mellem de store Kul, og som gør en Fraharpning af dette ønskeligt. Disse Mængder, der herved fremkommer har endelig ført forskellige ind paa, at der maaske heraf kunde fremstilles en Vare, som de i Tyskland saa stærkt efterspurgte *Grudekoks,* der under de nuværende Forhold kunde anvendes som »Nødbrændsel« til Erstatning for Gas og Petroleum i mindre Husholdninger i et vist Omfang.

I det efterfølgende gengives en Del af en af Teknologisk Instituts Laboratorieforstander cand. polyt. Th. Madsen aflagt Beretning om hele dette Spørgsmaal:

»Grudekoksene fremkommer i Tyskland ved en Destillation af Brunkul i særlige komplicerede Ovne ved lav Temperatur. Destillationen foretages for at udvinde Brunkulsolier og Montanvoks, og de vundne Koks blev i lange Tider anset for et værdiløst Affald og kort paa Lossepladsen, idet de ikke kunde brændes i noget almindeligt Fyrsted.

Anbringes de imidlertid paa en Bakke med fine Huller, helst paa et Askelag, brænder de efter Antændelsen, der bedst sker ved Anvendelse af et Par Draaber Sprit, meget langsomt uden Flamme og saa svagt glødende, at det næppe kan ses ved almindeligt Dagslys. Da Produktet imidlertid kan fremstilles meget billigt, kan man lægge det over en ret stor Flade, som da udsender en rolig og mild Varme. Paa Grund af den langsomme Forbrænding tager Opvarmningen — efter hvad der ved Forsøg er oplyst — omtrent dobbelt saa lang Tid som f. Eks. med et Petroleumsapparat, men giver samtidig en meget stor Nyttevirkning, saaledes at Prisen for Opvarmningen bliver meget lav. Der udvikles ingen Røg og kun en meget svag syrlig Lugt (Svovlsyrling) fremkommende ved Forbrændingen af Svovlresterne fra Brunkullene, saaledes at der kun behøves et meget lille Aftræksrør, der enten kan føres til en Skorsten, en Ventilationskanal eller føres ud ad et Vindue. — Det var da maaske værd at undersøge, om vore Brunkul ikke kunde afgive et lignende Brændsel.

Foretagne Prøver paa Teknologisk Institut tyder derpaa. De Vanskeligheder, der vil komme, idet man er nødt til at brænde Koksene i særlige Ovne, vil næppe være uovervindelige; dels vil der kunne anvendes sort Jernblikplade til Fremstillingen, dels vil formentlig Komfurer og Gasovne ret let kunne omdannes for Formaalet. Det er imidlertid Institutet bekendt, at Fabrikationen af Ovnene allerede er taget op her i Landet baseret paa Indførslen af tyske Grudekoks. — Naar man ikke ønsker at anvende Fyret længere, dækkes Koksene over med Aske og kan da ligge og holde Ilden i længere Tid, f. Eks. Natten over; skal man atter bruge Varme spredes Asken, og der stroes nyt Brændsel paa.«

For at sætte sig ind i Forholdene for en eventuel Produktion har Undertegnede sammen med Laboratorieforstanderen for Teknologisk Institut, cand. polyt. Th. Madsen foretaget en Rejse til de forskellige Brunkulslejer, ved hvilke der blev udtaget Prøver af Smuld fra 5 af de betydeligste Lejer. I det efterfølgende gengives nogle Bestemmelser, der er udførte med Smuldet:

Leje	Vand (pCt.)	Aske (pCt.)
Enkefru Jensen	25	9,7
Mormose	45	18
Troels Bjerre	46	11
Andersen	42	16
Arnborg	48	13

Det bemærkes i denne Sammenhæng, at det i Særdeleshed er de askefattige og altsaa bedste Kul, der synes at danne det meste Smuld; ja visse Lejer med udmærket Analyse synes endog kun at kunne producere Kullene i Form af Smuld, f. Eks. Enkefru Jensens Leje pr. Troldhede.

De ved Laboratorieforsøgene fremstillede Prøver, viste sig, saavidt man kunde skonne, at være lige saa gode som de tyske Grudekoks, om end lidt mere askeholdige. Ved Forsøg med en Gennemsnitsprøve af de ovennævnte Sorters Smuld, har det vist sig, at man faar ca. 35 pCt. Koks af Smuldvægten og med en Brændværdi af 4330 Kal., medens det tilsvarende Smuld kun havde en Brændværdi paa 2310 Kal. Der mistes altsaa kun ca. $^1/_3$ af Brændværdien, samtidig med, at man af et saa godt som uanvendeligt Raamateriale udvinder et praktisk, anvendeligt, lugtfrit, brændende Brændsel.

Tænkes nu paa Forkoksningsanlæg da tør man her regne med, at den afgivne Varmemængde, der bortgaar som Gas, vil være tilstrækkelig til Fyring af de nødvendige Ovne. Angaaende Brændværdien for Koksene, lader den sig sikkert forøge noget ved at lade Smuldet inden Afgasningen passere over et fint Sold, saaledes at det fineste, som for en Del sikkert er løse Sandkorn, fraskilles. Man undlader ikke at paapege den Fordel, denne Behandling vil byde for Transporten, der jo indskrænkes i samme Forhold, altsaa til 35 pCt.

Efter hvad man kan skønne efter den ovenomtalte Rejse til Lejerne, vil Smuldprocessen sikkert udgøre mindst 33 pCt. af Produktionen. Regnes der at kunne produceres ca. 3 Mill Tons

Fra Brunkulslejerne.

Brunkul, vil altsaa mindst 1 Mill. Tons være Smuld.

Dette vil Producenterne, der hidtil har leveret hele Kul og fraharpet og bortkastet Smuldet, efter hvad man har kunnet erfare være mere end tilbøjelige til at sælge til en Pris à 10 Kr. pr. Ton. Koksene kommer da til at staa i en Pris af ca. 30 Kr. pr. Ton, idet Fabriksomkostningerne næppe vil overstige 10 Kr. pr. Ton. Der vil altsaa kunne udvindes for meget store Summer Husholdningsbrændsel, hvis ovennævnte Kalkule og Produktionen holder Stik, altsaa for en Snes Mill. Kr., der, hvis fornødne Foranstaltninger foretages, vil kunne sælges til en meget billig Pris. En detail vil man, saafremt der ikke kommer Prisstigninger i Smuldet, formentlig kunne købe Koksene til 8 Øre pr. kg. à 4330

Kal. Til Sammenligning anføres, at man for det samme Antal Kalorier i Øjeblikket maa betale i Stenkul ca. 15 Øre, i Gas 15—20 Øre og i Sprit ca. 1 Kr. — Brændslet vil altsaa være overordentlig økonomisk at anvende.

Med Hensyn til Produktionerne er Laboratorieforstanderne allerede beskæftiget med at give Udkast til fornødne Retortovne.

En Brændselsøkonomiforening.

Gaar vi nu fra de spredte Bemærkninger om mere eller mindre rationel Udnyttelse af eventuelle foreliggende Kilder til Brændsel, om »Hjemmeforsyning« hermed, over til *Økonomien med Brændslet under dets Anvendelse* — »Brændselsokonomien« — saa kan dette meget omfattende og rent fagtekniske Spørgsmaal selvfølgelig ikke behandles udtømmende i en Tidsskriftsartikel — og overhovedet kun af Teknikere, der er Specialister paa Omraadet. Hensigten med det efterfølgende er da heller ikke at gøre et saadant paa Forhaand dødfødt Forsog, end ikke i Form af en Oversigt; derimod at referere et Forslag til Centraliseringen af Arbejdet med dette betydningsfulde Spørgsmaal. Opgaven at stotte hjemlige Bestræbelser for Fremme af forstandig Økonomi med Brændslet bør nemlig formentlig løses kollektivt, saaledes at alle Brændselsforbrugerne i Fællesskab skaber et Centralbureau, en »*Brændselsøkonomiforening*«, der naar paa denne Maade den tilstrækkelig, solide *økonomiske* Basis, der er nødvendig for en tilsvarende *teknisk*, er tilvejebragt, paatager sig at vejlede Landet paa alle Omraader indenfor Spørgsmaalene.

Den foreslaaede Forening skulde virke ved, at den dels

1. samler, *sigter* og ordner alle saadanne Oplysninger om Brændsel og Brændselsanvendelse, der kan skaffes, hvilket Materiale gores tilgængeligt for Medlemmerne, dels
2. organiserer et omfattende almindeligt Undersogelsesarbejde indenfor Omraadet Brændselsøkonomi, dels
3. engagerer, eventuelt uddanner, Eksperter paa de forskellige herhenhørende Omraader til Raadighed for saavel større som mindre Virksomheder indenfor Kredsen af Medlemmer, til Hjælp ved Undersogelser af Brændselsøkonomi.

Det maa i denne Sammenhæng ikke glemmes, at hele Sporgsmaalet foruden at være af Betydning for *Industrien* ogsaa har betydelig Interesse for *Landbruget* og for en Del andre Virksomheder (større Centralvarmeanlæg).

I Industriraadets Møde d. 30. Maj tillod Undertegnede sig at foreslaa, at der oprettedes en Forening for *Brændselsøkonomi, der søgte sine Medlemmer indenfor de nævnte 3 Grupper,* Industri, Haandværk, Landbrug m. m. og andre Virksomheder, der bruger Brændsel.

Foreningen skulde altsaa have 3 Klasser af Medlemmer, nemlig:

a. *industrielle* Anlæg med stationære *Kedel- eller Motoranlæg* samt
b. Afdelingen for *Lokomobiler* og *Automobiler* og
c. andre *Fyringsanlæg* (Ovnfyring etc.).

De for Foreningens Drift nødvendige Pengemidler skulde tilvejebringes derved, at hver Virksomhed, der er Medlem, indbetaler et Kontingent svarende til det paagældende Anlægs Hestekraft eller Hedeflade. — For dette Kontingent har Medlemmerne Ret til at faa besvaret alle saadanne *almindelige Henvendelser* om Brændsel — om de forskellige Sorters Brændværdi, Vand- og Askeindhold, Fyringsejendommeligheder etc. — som de maatte ønske at stille, samt *yderligere Ret til at rekvirere fornøden Ingeniørassistance* fra Foreningen ved dens lønnede Eksperter til Økonomiprøver som Undersøgelse af Skorstenstab etc.

Af større Undersøgelsesrækker, der ligger lige for, skal straks nævnes Forsøg over Fyring med Brunkul, Tørv og Brænde, navnlig Lokomobilbrændsel (Høsten). Foreningen behøvede imidlertid ikke at indskrænke sit Initiativ til ovenstaaende.

Det er i denne Sammenhæng af Interesse at se, at man indenfor visse Kredse af Industrien f. Eks. har ønsket Oprettelsen af en *Kedelpasserskole* i Lighed med hvad der har fundet Sted i Norge, hvor man nu da Fyringsøkonomi kommer til at spille en saa langt mere afgorende Rolle end tidligere, har oprettet faglige — ikke blot teoretiske Fyrbøderskoler, hvor Fyringseksperter underviser praktisk i Pasning af Kedelanlæg.

Der synes alt i alt Opgaver nok for en saadan Forening. Og lignende — i hvert Tilfælde noget af samme Art — findes saavel i Tyskland som i Sverige og maaske flere andre Steder: Kesselüberwachungsvereine i Tyskland og de ovennævnte Ångpanneföreninger i Sverige, dog med den Forskel, at de nævnte Foreninger har visse officielle Opgaver, saasom at foretage de regelmæssigt tilbagevendende Kedelprøver, som den offentlige Sikkerhed menes at kræve, medens

disse Prøver herhjemme foretages af Fabrikinspektoratet.

Det i Industriraadsmødet fremsatte Forslag nød megen velvillig Modtagelse. Man sluttede sig til det fra alle Sider, hvorefter et Udvalg bestaaende af d'Herrer Direktør Poulsen, Carlsberg, Direktør Busse, Professorerne Bache og Skov, Fabrikinspektør Ottesen, Direktør Valdemar Hansen, Kastrup Glasværk, og Direktør Gregersen, nedsattes for at udarbejde Planen nøjere. En saadan vil da forhaabentlig snart foreligge.

G. G.

❀ ❀ ❀

Forbrænding og Brændsel.

Ved et Møde i Teknologisk Institut til Drøftelse af Brændselsspørgsmaalet særlig i Bagerier — hvori bl. a. deltog Fabrikinspektør *Carl J. Ottesen*, Ingeniør *Jess Jensen* og Ingeniør *Albert Wesche* — holdt denne sidste, der i en Aarrække har foretaget Undersøgelser over Brændsel leveret til Statsbanerne, et Foredrag om »Forbrænding og Fyring«, som vi grundet paa Emnets almene Interesse her skal gengive efter Foredragsholderens Manuskript.

»Forinden jeg gaar over til det egentlige Emne for mit Foredrag, nemlig Forbrændingen i Fyret, vil jeg gerne have Lov til først at fortælle Dem lidt om de forskellige Slags Brændsel; thi selv om en Del af det maaske er kendt, er det rart at faa det frisket op, og det vil gøre det lettere at forstaa det følgende.

De Brændselssorter, som her kommer i Betragtning, er Kul, Briketter og Koks. Brændet, som i tidligere Tid spillede en saa langt overvejende Rolle i Bageriet, er jo nu næsten gaaet helt ud. Med de moderne Ovnkonstruktioner er Brændet blevet for dyrt at anvende, selv om det i andre Retninger, navnlig i Retning af Renlighed, byder store Fordele.

Kul, som vi langt overvejende anvender det her, er jo *Stenkul* til Adskillelse fra de blødere Brunkul, som f. Eks. i Sachsen anvendes i udstrakt Grad, og Trækul. Kul bestaar foruden af det egentlige Kulstof af større og mindre Mængder Gasarter og mineralske Bestanddele; disse sidste er uforbrændelige og bliver tilbage som Aske og Slagge. Et stort Indhold af Aske forringer i høj Grad Kullenes Værdi som Brændsel, ikke alene fordi det betales som Kul, men tillige fordi det hindrer en fuldstændig Udbrænding af Kullene og derfor giver en Mængde Slagge.

Efter Kulstoffets og Askens Beskaffenhed viser Kullene ved Opvarmning paa Risten forskellige Forhold; de kan blive bløde og smelte sammen til Kager, saakaldte *bagende Kul*, de kan blære op og samle sig til Klumper, *sintrende Kul*, og endelig kan de springe itu, saa de bliver til Pulver, saakaldte *sandede Kul*. Kul, som har udprægede Tendenser i nogen af disse Retninger, er ikke egnede til Deres Brug.

Efter det større eller mindre Gasindhold i Kullene bliver disse flammende (fede Kul eller Gaskul) eller ikke flammende (magre Kul). Disse to Slags Kul kan godt have samme Værdi som Brændsel, kun maa man være klar over, at de skal benyttes paa forskellig Maade. Antracit f. Eks., som saa godt som ikke indeholder Gas, men bestaar af rent Kulstof, er noget af det fineste Brændsel, man har; det giver næsten ingen Flamme, men heder desuagtet meget stærkt.

Briketter fremstilles af Kulsmuld, som æltes sammen med et eller andet Bindemiddel, mest Residuer fra Tjæredestillationen o. l. og ved Presning i en Form i varm Tilstand bringes til at hænge sammen, saaledes at man i Stedet for Smuldet faar sammenhængende Stykker, som med Hensyn til Transport er behageligere at have med at gøre og er anvendeligere til Fyring; men Brikettens Godhed afhænger ganske af, af hvilke Kul den er fremstillet, idet der ikke sker nogen væsentlig Forbedring af Kullene ved Briketteringen. Briketter er derfor gasholdige eller gasfattige, ganske eftersom de anvendte Kul er.

Koks, som jo er Kul, hvoraf Gassen er uddrevet, enten i Gasværkerne eller i særlige Koksovne, og som derfor, ligesom Antraciten, bestaar af næsten rent Kulstof, giver heller ingen Flamme, men kan ikke destomindre give en meget stærk Hede. Koksenes Værdi som Brændsel afhænger derfor udelukkende af Askeindholdet i de Kul, som de er fremstillet af. De er mere eller mindre letantændelige, efter den Maade, de er fremstillet paa.

Jeg skal senere nærmere omtale enkelte, bestemte Mærker af de forskellige Slags Brændsel.

Naar jeg nu skal gaa over til Forbrændingen

i Fyret, saa ved De alle, hvorledes De fyrer op. De lægger et Brændefyr til Rette paa Risten, tænder op og lægger Kul paa. Kullene opvarmes af Brændeilden, saaledes at Gassen drives ud og tændes. De ser smaa Flammer slaa ud paa Overfladen af Kullene, Kullene fænger, og efterhaanden begynder saa selve Kulstoffet at forbrænde, og Kullene bliver glødende.

For at denne Forbrænding kan finde Sted, er det nødvendigt, at der tilføres Ildstedet Luft, og denne Lufttilførsel sker normalt gennem Risten. Lufttilførslen gennem Risten er en Følge af »Trækket« i Skorstenen, der atter opstaar ved, at de varme Forbrændingsprodukter stiger op gennem Skorstenen. Hvis Ovnen er meget kold, f. Eks. en helt ny opmuret Ovn, kan det derfor undertiden volde Vanskelighed at faa Skorstenen til at trække, fordi Røgen afkøles for stærkt, inden den naar Skorstenen. Det er derfor til at begynde med nødvendigt at anvende letbrændende Materiale, f. Eks. Spaaner og lign. til den første Opvarmning.

Til at forbrænde en vis Mængde Brændsel kræves en ganske bestemt Mængde Luft, for at man skal faa Brændslet helt udnyttet, og naar Brændslet nu er af forskellig Beskaffenhed, kræves der selvfølgelig ogsaa forskellig Lufttilførsel for at faa fuldstændig Forbrænding. Er der for lidt Luft, gaar en Del Gas uforbrændt bort, og en Del af Kullenes Varme tabes i Røgen (stærk, sort Røg tyder i Reglen paa, at Forbrændingen er ufuldstændig, og der sætter sig megen Sod i Kanaler og Skorsten); er der for megen Luft, gaar Overskudet med gennem Fyret og afkøler dette, saaledes at man ikke naar saa høj en Temperatur i Røgen, altsaa lider Tab paa den Maade.

I Praksis er det selvfølgelig umuligt nøjagtig at afpasse Lufttilførslen, navnlig da De jo ikke har noget Middel til at kontrolere den. Ved nøje at studere Deres Fyr og iagttage, hvorledes Forbrændingen forløber, vil De efterhaanden finde det rette. De bør altid sorge for, at der er Overskud af Luft, men jo mindre, des bedre; kun ikke Underskud af Luft, saa der gaar Gas uforbrændt bort; det er for dyrt.

Ved Forbrændingen udvikles der Varme. 1 kg rent Kulstof giver ved Forbrænding med netop den nødvendige Mængde Luft *8080 VE*, det vil sige en saa stor Varmemængde, som er tilstrækkelig til at opvarme 80 Liter Vand fra 0^0 til Kogepunktet. Varmemængden har intet med *Temperaturen* (Varmegraden) at gøre. Ved en hurtig og livlig Forbrænding bliver Temperaturen højere end ved en langsom Forbrænding, men den Varmemængde, som udvikles af den samme *Brændselsmængde* er i begge Tilfælde den samme. Nu gælder det jo for Dem om at faa Deres Ovn varm saa hurtig som muligt, og De maa derfor forlange en *livlig Forbrænding* for at skaffe den højest mulige Temperatur i Fyrstedet, da herved Forbrændingsprodukterne (Røgen) vil blive stærkt opvarmede og ved at blive ledet gennem Kanalerne afgiver Varmen til Ovnen. Naar der er blevet indvendt mod de tyske Kul, at de ikke kan varme, at det mindst tager dobbelt saa lang Tid etc., saa *behøver dette ikke at ligge i,* at Kullene i og for sig har mindre Varmeevne end de engelske, men kun i, at de maa forbrændes paa en anden Maade for at udnyttes. Thi heller ikke med Hensyn til den Varmegrad, der kan naas med gode tyske Kul, er der nogen væsentlig Forskel fra de engelske. Jeg har haft Lejlighed til for Statsbanerne at foretage en hel Række af Temperaturmaalinger i Fyrstedet paa en Lokomotivkedel, fyret dels med engelske og tyske Kul, engelske og tyske Briketter, dels med Blandinger af Kul og Koks og Briketter og Koks. Maalingerne foretoges paa et ganske bestemt Sted i Fyret, inden Forbrændingsprodukterne har haft Lejlighed til at afgive noget af deres Varme og giver altsaa virkelig et Begreb om den Temperatur, som naas. Det viste sig da, at den Temperatur, som naas, afhænger af Kullenes Sammensætning, særlig af Gasindholdet, langt mere end af deres Nationalitet.

Ved de stærkt gasholdige Kul og Briketter (ca. 40 pCt. Gas), enten det var tyske eller engelske, steg Temperaturen til 1030 à 1050^0, ved Kul og Briketter med 25 til 30 pCt. til ca. 1000^0 og, naar Gasindholdet gik ned til ca. 20 pCt. blev Temperaturen $960-980^0$. Naar man saa blandede de stærkt gasholdige Kul sammen med Koks, gik Temperaturen ca. 20^0 ned; blandede man derimod de *gasfattigere* Kul sammen med Koks, viste det sig gentagne Gange at Temperaturen steg 20 à 30^0. — Jeg tør dog endnu ikke paastaa, at dette gælder i al Almindelighed, dertil er Iagttagelserne forelobig for faa.

Nu vil De naturligvis sige, der kan De selv se, at vi skal have stærkt gasholdige, altsaa langtflammende Kul til vore Ovne for at faa Temperaturen op; men dertil vil jeg bemærke, at den Temperatur af ca. 200^0, som De skal

have i Deres Ovn, ligger saa langt under de 1000°, at en Forskel paa 30—40° i Maksimaltemperaturen ikke kan spille nogen stor Rolle, og jeg tror derfor at turde paastaa, at ogsaa det gasfattige, ikke flammende Brændsel er anvendeligt i Bagerovne.

Jeg vil her gerne indskyde, at jeg har Fornemmelsen af, at man herhjemme i det hele taget stiller sig noget skeptisk overfor *tyske Kul*, og i Almindelighed anser dem for tarveligere end de engelske. Tyskland har Kul i alle Varieteter fra de fineste Antraciter til stærkt gasholdige Kul, og de er mindst lige saa gode som Englands. Naar de tidligere kun har fundet saa ringe Anvendelse herhjemme, ligger det vistnok i Fragtforholdene, som har gjort de engelske Kul billigere end de tyske. Statsbanerne har imidlertid i en lang Aarrække anvendt tyske Kul og har været særdeles veltilfreds dermed.

Naar derfor som nævnt tyske Kul har givet Anledning til Klager, saa tror jeg, at deres ringe Gasholdighed har været Aarsagen til det, og jeg mener at kunne forklare dette.

De letbrændende, engelske Kul, som De har været vant til at bruge, indeholder en Del Gas, antagelig ca. 30 pCt., og kun lidt Aske. Under Paafyringen afgiver de Gassen, og denne forbrændes ved Hjælp af den samtidig gennem den aabne Fyrdør indstrømmende Luft; der udvikles herved en betydelig Mængde Varme, saaledes at ogsaa Luftoverskudet opvarmes kraftigt. Røgens Temperatur bliver straks ret høj og kan afgive Varme til Ovnen.

Fyrer De derimod med gasfattige Kul, vil der ikke finde nogen synderlig Udvikling af Gas Sted under Fyringen; den kolde Luft udefra vil strømme ind gennem Fyrdøren og ganske vist forbrænde den ringe Mængde Gas, som findes; men den herved udviklede Varme vil ikke være i Stand til at opvarme Luftoverskudet tilstrækkeligt; Røgen, som passerer Ovnen, er for kold og kan derfor ikke afgive synderlig Varme. Hvis Kullene saa tilmed er tungtbrændende, maaske grundet paa større Askeindhold, vil ogsaa hele Forbrændingen foregaa langsommere, og Temperaturen ikke naa saa højt op, som De er vant til. Ved nu at foretage Ændringer i Lufttilforslen, vil der kunne hjælpes paa det, og de Midler, som her staar til Deres Raadighed, er da:

1) en Gang for alle at give Risten større Luftmellemrum, f. Eks. ved at udtage en Ristestang og fordele den vundne Plads paa de øvrige,

2) under Fyringen at regulere Trækket i Skorstenen ved Hjælp af Skorstensspjældet,

3) Brændselslagets Tykkelse.

At tilføre Luft ved at aabne Fyrdøren og rage op i Fyret er kun Nødhjælp, som helst ikke maa anvendes.

Særlig Trækreguleringen og Brændselslagets Tykkelse tillægger jeg stor Betydning. Fyrdøren bør aldrig aabnes, uden at Spjældet samtidig stikkes, ikke lukkes helt, men kun saa meget, at Røgen holdes inde i Fyret og ikke gaar ud gennem Fyrdøren. Naar Fyrdøren aabnes, og Spjældet er fuldt aabent, strømmer en Mængde kold Luft ind i Kanalerne og afkøler Ovnen; stikker De derimod Deres Spjæld, gaar der kun lidt Luft ind, som naar at blive opvarmet i Fyret og derfor ikke køler Ovnen.

Hvad Brændselslagets Tykkelse angaar, saa mener jeg at maatte anbefale et tyndt Fyr, navnlig da ved gasholdige Kul, da man ved tyndt Fyr langt lettere kan holde Fyret ensartet, og derved sikre en jevn Fordeling af Lufttilgangen gennem Risten, saa at ingen Gas gaar uforbrændt bort. Heraf følger ogsaa, at man hellere maa fyre oftere og lidt ad Gangen, end skovle det hele ind paa en Gang.

Hvad nu angaar Spørgsmaalet om Blanding af Kul og Briketter med Koks, saa kan jeg, i Henhold til det foregaaende, paa det varmeste anbefale Anvendelsen af en saadan Blanding i lige Vægtdele, navnlig da det ved Statsbanernes tidligere nævnte Forsøg ogsaa viste sig, at der med Blandingerne opnaaedes en bedre Nyttevirkning. Selv ved et saa fint Brændsel som »Aitken Navigation«-Dampkul viste det sig, idet en Blanding af Kul og Koks i lige Dele gav en Fordampning af 756 kg Vand pr. 100 kg Brændsel, medens de ublandede Kul kun gav 720 kg pr. 100 kg Kul.

Derimod tror jeg ikke, at Fyring med *Koks* alene vil kunne lade sig gennemføre i Ovne, som ikke er bygget dertil, da Koks kræver en større Rist. Medens man ved almindelig jævn Fyring kan forbrænde 50 kg Stenkul og ved forceret Fyring 70—80 kg Stenkul paa 1 m² Ristflade i Timen, kan man paa samme Rist kun forbrænde henholdsvis 40 og 50 kg Koks.

Med Hensyn til Størrelsen, i hvilken Brændslet bør anvendes, saa er denne ens for Kul, Briketter og Koks, uden Hensyn til deres Oprindelse. Jeg formener, at en Størrelse som store Valnødder maa være bedst egnet for Deres Fyr,

dog kan letbrændende Kul anvendes i større Stykker end tungtbrændende. Store Kulstykker og Briketter bør derfor slaas i Stykker, og er Kullene meget smuldede, maa Smuldet helst sigtes fra og først anvendes, naar man har et godt Fyr og kun fyres ind i et tyndt Lag, ellers risikerer man at kvæle sit Fyr. Kulsmuld kan ogsaa fyres blandet med Nøddekoks, saa pakker det ikke saa tæt paa Risten; Koksene gør Massen porøs, saa Luften kan trænge igennem.

Alt Brændsel bør være saa tørt som muligt; det Vand, som findes i Brændslet, skal fordampes, og hertil kræves Varme, som tages fra Brændslet, og denne Varme gaar tabt. Det paastaas, at man i visse Tilfælde faar Koks og Kulsmuld til at brænde bedre, naar man befugter det med Vand. Benægte det tør jeg ikke; men det er i saa Fald særlige Sidevirkninger, man opnaar, og man maa gøre sig det klart, at det altid er forbundet med Varmetab.

Endnu skal jeg nævne, at der i de senere Aar et Par Gange har været gjort stærk Reklame for nogle Pulvere, som udrørt i Vand og sprøjtet paa Kullene skulde forøge disses Varmeevne ganske betydeligt. Jeg har haft Lejlighed til at undersøge saadant Pulver og ogsaa prøvet det paa Kul. Det viste sig da selvfølgelig, at der ikke opnaaedes den allermindste Forbedring af Kullene, og Forklaringen ligger ogsaa ligefor. Pulveret bestod for den allerværsentligste Del af Kogsalt med Indblanding af forskellige andre mineralske Syrer og Salte, rimeligvis et Affaldsprodukt fra Saltraffineringen. Ved Forbrændingen farver det Flammerne stærkt gule og bibringer derfor Folk den Tro, at Forbrændingen er livligere, medens Sandheden er den, at det ikke gør nogen som helst Nytte. Jeg vil derfor paa det bestemteste advare Dem mod alle den Slags kunstige Midler; det er Humbug.

Naar jeg i det foregaaende saa stærkt har hævdet de tyske Kuls Ligeberettigelse med de engelske Kul, saa skal ikke dermed være sagt, at der ikke ogsaa findes daarlige tyske Kul, og særlig har vi nu under Krigen, hvor Tyskerne formodentlig selv har Brug for de gode Kul, af og til faaet ret tarvelige Kul fra Tyskland (maaske stammer nogle af dem ogsaa fra Belgien), men iøvrigt er heller ikke de engelske Kul nu under Krigen saa gode, som de, vi faar under normale Forhold. Jeg skal slutte med at give Dem nogle faktiske Oplysninger om nogle Mærker af Kul og Briketter, som er leveret her til Landet i det sidste halve Aars Tid, og som De derfor kan komme til at staa overfor at skulle anvende.

Tyske Förderkul[1]) indeholder meget Smuld; de ryger en Del i Fyringen, men holder hurtig op. Slaggen brænder sammen i Kager og smaa Klumper, men brænder ikke paa Risten. Den indeholder 3—4 pCt. Vand, ca. 10 pCt. Aske og 15—20 pCt. Gas. De gav en Fordampning af 633 kg Vand pr. 100 kg Kul og blandet med lige Dele Koks 778 kg Vand.

Store Briketter mrk. »S« giver en Del Smuld ved Sønderslagning. De ryger en Del i Fyringen. Slaggemængden er stor, men Slaggen brænder ikke paa Risten. De indeholdt ca. 2 pCt. Vand, ca. 12 pCt. Aske og ca. 15 pCt. Gas. Fordampningen var 700 kg Vand pr. 100 kg Briketter, med lige Dele Koks 817 kg Vand.

Æg-Briketter fra K. K. K. K. gav en Del Smuld ved Sønderslagning; de ryger en Del i Opfyringen, men holder hurtig op. Slaggen brænder sammen i Kager og smaa Klumper, men brænder ikke paa Risten. De indeholder ca. 3,5 pCt. Fugtighed og ca. 12 pCt. Aske. Fordampningen var 758 kg Vand pr. 100 kg Briketter og med lige Dele Koks 795 kg Vand.

Briketter mrk. »V« giver en Del Smuld ved Ituslagning. De ryger kun lidt i Fyringen og holder hurtig op. Slaggen brænder sammen i en stor Kage, saa Risten lukkes; de kunde derfor kun brændes sammen med Koks. Blandet med lige Dele Koks gav de en Fordampning af 736 kg Vand pr. 100 kg Brændsel.

De her nævnte Brændselssorter er af tysk Oprindelse (eller belgisk); til Sammenligning skal jeg anføre et engelsk Mærke, leveret for faa Maaneder siden:

»Blackrigg-Navigation« er meget smuldet; de ryger meget under Fyringen, men holder snart op. Slaggen brænder sammen i smaa Kager og Klumper. Kullene indeholdt ca. 8 pCt. Vand, ca. 12 pCt. Aske og ca. 26 pCt. Gas; Fordampningen var for Kullene alene 576 kg pr. 100 kg Kul, blandet med Koks 585 kg Vand.

Hvad nu endelig vort hjemlige Brændsel, Brunkul, Tørv og Brænde angaar, saa kan jeg desværre ikke for disse give Dem tilsvarende Tal,

[1]) Förderkul uden Oprindelses- eller Kvalitetsbetegnelse er ikke nogen bestemt Kulsort; men Betegnelsen angiver blot, at Kullene er *usorterede*, saaledes som de kommer op af Gruben; men Kul af ganske lignende Beskaffenhed, som blev anført, er leveret af *»Arbejdernes Brændselsforsyning«*.

som for de ovennævnte Brændselssorter; — der vil for Brunkullenes Vedkommende i den nærmeste Tid blive gjort nogle Forsøg, særlig i Blanding med andre Kul — men for at give Dem en omtrentlig Forestilling om deres Værdi som Brændsel skal jeg give Dem nogle Tal, fundet ved Laboratorieforsøg.

Medens der for de ovenfor nævnte »Aitken-Navigation« er fundet en Brændværdi af *7650* Varmeenheder pr. kg Kul, og Brændværdien af gode tyske Koks er 6500—7000 Varmeenheder, er den fundne Brændværdi af

Brunkul med 40—45 pCt. Vand = c. 2500 VE.
Tørv — 25 — — = - 3500 —
Bøgetræ — 20 — — = - 3800 —

Da nu 1 Hektoliter Kul vejer ca. 75 kg, 1 hl Koks ca. 45 kg, 1 hl Brunkul ca. 65 kg, 1 Rummeter Bøgebrænde ca. 55 kg og 1000 Tørv ca. 30 kg, faar man følgende Forhold mellem Værdien af de forskellige Brændselssorter:

1 Ton Kul (ca. 13,3 hl) 7,650,000 VE.
(pr. hl 575,200 VE.)
1 — Koks (ca. 22,2 hl) 6,750,000 VE.
(pr. hl 304,000 VE.)
1 — Brunkul (ca. 15,5 hl) 2,500,000 VE.
(pr. hl 161,300 VE.)
1 — Tørv (ca. 3225 Stk.) 3,500,000 VE.
(pr. 1000 Stkr. 1,085,000 VE.)
1 — Bøgebrænde (ca. 18 Rm.) 3,800,000 VE.
(pr. Rm. 211,000 VE.)«

— — —

(Om senere Undersøgelser af vore Brunkul og disses Værdi henvises til vor ledende Artikel. *Red.*)

* * *

Nederlandene under Krigen.

Grundlinier af Handels- og Ernæringspolitiken.

Nederlandene er et Samfund, der egentlig først under Krigen er begyndt at glide rigtigt ind i dansk Bevidsthed. Efterhaanden som Tallet paa de neutrale Stater er taget af, faar disse ganske naturligt indbyrdes mere Øje paa hinanden, særlig naar de synes at leve og virke under samme Vilkaar, og om ingen Stater gælder dette paa Forhaand i den Grad som Danmark og Nederlandene, der begge har Landgrænse til Tyskland og samtidig — i Modsætning til Schweiz — ligger ud til »det aabne Hav«.

Nedenfor skal det da forsoges at følge Grundlinierne for Nederlandenes Handels- og Ernæringspolitik under Verdenskrigen med særlig Understregning af de Punkter, paa hvilke de herhen hørende nederlandske Principer og Forholdsregler afviger fra de danske, men først vil det da formentlig anbefale sig ganske flygtigt at skitsere nogle Hovedtræk af Nederlandenes økonomiske og socialpolitiske Forhold omkring ved Krigens Udbrud. De Afvigelser, man derved vil finde fra skandinaviske og nærmere bestemt fra danske Forhold, turde i alt væsentligt give Forklaringen — hvad der jo ogsaa i og for sig kun er rimeligt — paa saavel de fra nederlandsk Side specielt trufne Forholdsregler som ogsaa den særlige Maade, hvorpaa Institutioner svarende til de danske har grebet deres Opgave an.

Det maa da først saa stærkt som muligt fremhæves, at Nederlandene ret beset ikke er et lille evropæisk Kongerige, noget mindre end Danmark omend med dobbelt saa mange Indbyggere. Nederlandene er et *Verdensrige*, der i Ostindien omfatter et Ørige, som paa Kortet, maalt mellem de fra hinanden fjernest liggende Øer, fylder for en hel Verdensdel og sammenlagt er større end Tyskland, Østrig-Ungarn og Frankrig under ét (2 Mill. Kvadrat Km. med ca. 40 Mill. Mennesker). Dette Forhold er en tilsvarende Realitet i Folkets Bevidsthed, og der er livlig Vekselvirkning mellem Moderlandet og Kolonierne. Mange unge rejser ud — i vide Handelskredse hører det med til den almindelige Uddannelse at tilbringe en vis Aarrække paa Java, Sumatra eller Borneo — og adskillige skaber sig under de store Forhold derude hurtigt en Position. Og i modsat Retning ledes en Strøm af østerlandske Produkter: Kaffe, The, Krydderier, Tobak, Gummi, Tin o. s. v. via Nederlandene af en paa engang solid og kosmopolitisk Storkøbmandsstand ud over de evropæiske og amerikanske Stater, alt imedens Strømmen Generation efter Generation afsætter de Rigdomme, der danner Forudsætningen for den fine, gamle Kultur, der er karakteristisk for Landets højere Samfundsklasser.

I Kolonispørgsmaalet har Nederlandene vidst at følge Trit med Udviklingen. Fra den Periode,

da man saa det som den rette Kolonialpolitik blot at udbytte Troperne saa meget som muligt, er man med Englænderne gledet over til den moderne, humane og folkeopdragende Æra. Endnu ulmer det lejlighedsvis hist og her blandt de Indfødte, men i de centrale Dele af Øriget udføres et energisk Arbejde for Skolevæsen og Oplysning. Opgaven er at gøre de Indfødte til et Samfund af kultiverede Individer, der i Forstaaelse af deres egen Interesse stiller sig solidarisk med Nederlandene under dettes Hegemoni. Den Stat, der nærmest truer Nederlandene i Ostindien, er Japan, men Landet arbejder allerede nu med et forholdsvis stort ostindisk Hær- og Flaadeprogram, og det tør sikkert betegnes som kun et Spørgsmaal om kort Tid, naar det første Opbud af »inlanders«, evropæisk væbnet og uddannet, stiller sig Skulder mod Skulder med den nederlandske Tropehær for at værne et Land, der ogsaa er *deres*, mod en mulig fælles Fjende.

Den Realitet, der ligger i Udtrykket »Nederlandene«, som vi i Reglen paa dansk har ombyttet med det ukorrekte »Holland«, vil det heller ikke være uden Betydning at have in mente i det følgende. Som bekendt er Holland — Nord- og Syd-Holland — kun 2 Provinser af de 11, der udgør Landet. Ordet Nederlandene genspejler disse Nordsoegnes vekslende og blodige Historie, der fra den graa Oldtid gennem Middelalderen op til 1813 viser en næsten ubrudt Bølgelinie af større og mindre provinsiel Selvstændighed og indbyrdes Modsætninger. Der er Menneskealdre i Nederlandenes Historie, hvor 2—3 Fyrstehuse, et Bispedømme og en Bonderepublik indenfor Rammen af Landets nuværende Grænser fører blodige territoriale Kampe. Endnu spores i Folketyperne Racemodsætningen mellem Groningboen, Hollænderen og Zeelænderen, af fundamental Betydning er stadig Religionsforskellen (Evangeliske contra Katoliker), og naar herved tillige erindres en vis Forskel i Næringsveje og Levevis i de forskellige Strøg, vil man ikke forbavses over den *Partikularisme*, der endnu i mange Former møder en i Nederlandene. F. Eks. er det Skel bemærkelsesværdigt, der i daglig Omgang straks og uvilkaarligt gøres mellem Beboerne af de forskellige Provinser, og som tildels bygger paa saadanne Ting som, i Byerne de stedbundne Familienavne og i mange Egne paa Landet i de regelmæssigt baarne »Nationaldragter«, ja sine Steder i særligt Sprog (frisisk). Den Omstændighed, at Hovedstaden (Amsterdam) ikke er Residensby og Regeringens Sæde, men derimod Haag, er heller ikke egnet til at styrke Følelsen for det centrale.

Den Sindighed, Vedholdenhed og til en vis Grad Stejlhed, der præger *Folkekarakteren* som Helhed, og som vel overhovedet tør siges at være Skyld i, at Nederlænderne den Dag i Dag bestaar som et udadtil enkelt og indadtil selvstændigt Folk, har hidtil — under de normale Forhold — paa det økonomiske Omraade givet sig Udtryk i en gennemgaaende Utilbøjelighed til Sammenslutning og i det politiske Liv i en grundfæstet konservativ Tendens. Andelstanken har næsten ingen praktisk Udslag at opvise i Nederlandene, Middelstanden savner i vidt Omfang Organisation, og Arbejderne er gennemgaaende mindre veldisciplinerede og socialt ikke særlig højt stillet.

Endnu et enkelt Forhold bør fremhæves til Slut. Naar Nederlandene trods Moderlandets Lidenhed i Henseende til international Handel staar som det femte Land i Evropa, skyldes dette ikke blot Kolonierne, men dets uovertrufne gunstige *geografiske Beliggenhed*. Nederlandene har ingen Frihavn (omend der nu hæver sig Røster til Fordel derfor bl. a. under Henvisning til København), men det har Amsterdam, der har Aarhundredernes Tradition som Kolonihavn og er Sædet for de største hollandske Købmands-Patricierhuse, og det har nu navnlig faaet Rotterdam, som yngre af Aar ejer enestaaende Udvidelsesmuligheder og en Ærgerrighed, der driver den til at forsøge at blive Kontinentets største Havn. Efter at man fra Rotterdam og dens Flodforbindelse med Rhinen har uddybet Kanalen ud til Nordsøen har Byen overfløjet Amsterdam og med stor Hast udviklet sig til en Havnestad af Verdensbetydning. Hveden fra Syd-Rusland, Ertsen fra Skandinavien og Bomulden og Petroleumen fra Amerika lossedes før Krigen i Rotterdam og førtes ad Floder og Kanaler ind i det centrale af Evropa.

— — —

Bortset fra Spørgsmaalet om det skulde vise sig nødvendigt at hævde Neutraliteten med Vaabenmagt, var det i Nederlandene et Problem af samme Art som det skandinaviske, man var stillet overfor straks ved Krigens Udbrud. Landet kan ikke brødføde sig selv. Aldeles overvejende spises Hvede, hvoraf den største Part maa indføres, hvorimod der før Krigen avledes

dobbelt saa meget Rug som nødvendigt til Menneskeføde. Endvidere importeredes Størsteparten af Kvægfoderet og Raastofferne til Industrien.

For at sikre de oversøiske Tilforsler valgte Regeringen den Løsning at lade Importørerne af særlig samfundsvigtige Ladninger adressere disse til selve Regeringen. Denne Fremgangsmaade fandt saaledes i den første Tid Anvendelse ikke blot paa Brødkorn, men ogsaa paa Foderstoffer og Grundstoffer for Industrien. Den britiske Order in Council af 29. Oktober 1914 bragte imidlertid en betydelig Forandring i Situationen ved sine Bestemmelser om, at det paahvilede Vareejerne at bevise Varens ikke-fjendtlige Destination m. v.

Øjeblikkeligt da denne nye Kontrabandeproklamation blev bekendt i Nederlandene samledes en lille Kreds af de mest betydende Mænd i Landets økonomiske Liv — særlig Skibsfartens, Kolonihandelens og Bankverdenens Repræsentanter — for at drøfte Situationen. De enedes indbyrdes om et Udkast til en Ordning, kom til Forstaaelse med Regeringen, forhandlede derefter med den britiske Gesandt i Haag, og allerede den 24. Novbr. — ikke en Maaned efter Proklamationen — kunde »*Nederlandsche Overzee Trustmaatschappij*« (N. O. T. som det populært kaldes) i Henhold til Overenskomst med den britiske Regering begynde sin Virksomhed ganske vist kun i Lilleputformat i Sammenligning med nu, men bygget paa de Grundprinciper, der er gældende den Dag i Dag.

Den røde Traad heri er, at fra nu af en Gruppe af nederlandske Undersaatter danner et privat Aktieselskab, der — uden selv at gøre Forretning — tjener som Mellemled for al Import af Kontrabandevarer og giver Garanti for Varernes bona fide nederlandske Destination, idet Selskabet paa Grund af Personerne i sin Ledelse og ved hele sit System nyder den britiske Regerings Tillid[1]). Den nederlandske Regerings tidligere Tanke fastholdes, forsaavidt som Konnossementet nu maa udstedes til Trustens Ordre. Garantien bliver effektiv derved, at Importøren for at faa Lov at foretage denne Udstedelse først maa afslutte en Kontrakt med Trusten, hvori han foruden at give en detailleret Erklæring om Importvarens indenlandske Anvendelse stiller en Bankgaranti til Sikkerhed herfor af flere Gange det importeredes Værdi, og som forfalder, saasnart der sker Brud paa Erklæringen ved Eksport til et i Forhold til Storbritannien fjendtligt Land, og det, om det saa først er ved Salg i 10ende Led. Denne strenge Gennemførelse af Kontraktens Ordlyd rummer vel en Fordel, forsaavidt som enkelte i Virkeligheden skyldige, der maaske efter den i Praksis i Danmark indførte Ordning — trods Friheden i Bevisbedømmelsen — kunde tænkes at klare sig fri for en Domfældelse, i Nederlandene bliver ramt ganske automatisk ifølge Kontrakten. Paa den anden Side bevirker forhaabentlig vort Brødesynspunkt, at der lettere hefter sig en fordømmende og afskrækkende Betydning ved det at være »Klausulæder«.

Ud over det at stille Bankgaranti forpligter Importøren sig iøvrigt til i vidt Omfang og inappellabelt at underkaste sig Trustens diskretionære Myndighed og Kontrol, saaledes at det for senere af Trusten at opnaa Endossering paa Konnossementet efter Omstændighederne kan blive nødvendigt at finde sig i yderligere Vilkaar for Udleveringen, som Situationen har gjort nødvendige.

Udenfor Arrangementet faldt Hvede og Hvedemel, samt Kobber og Olier, der skulde konsigneres til Regeringen. De 2 sidstnævnte Varegrupper kom dog hurtigt ind under N. O. T.

I sin Oprindelse synes N. O. T.-Systemet for en dansk Betragter paa et Par Punkter at frembyde Svagheder sammenlignet med vor egen Ordning, hvad der imidlertid er naturlige Følger af de i Indledningen omtalte særlige nederlandske Forhold.

Den Hurtighed, hvormed man fra ledende Kredse indenfor de nederlandske Erhverv akviescerede ved de britiske Forholdsregler, idet man straks i en vis Forstand medvirkede til at sætte dem i System, maatte paa Forhaand medføre, at hele Arrangementet fra tysk Side blev mødt med en vis Mistillid. N. O. T. var faktisk ved sin Start udsat for Mistanke for at være et Stykke Ententepolitik i Nederlandene, en ma-

[1]) Det er altsaa kun et *faktisk* Monopol N. O. T. fik paa Importen af saadanne Varer, nemlig derved at Rederne kun vilde lade deres Skibe sejle med Kontrabandevarer, naar disse var bestemt til Trusten; senere førte Udviklingen med sig, at man *overhovedet kun* sejlede med Varer til N. O. T., da kun dette gav Skibene Ret til at føre Trustens Signalmærker, der til en vis Grad sikrede mod Visiteringer med deraf flydende langvarige Forsinkelser. Hvad Landgrænsen angaar, har Regeringen derimod officielt paalagt Toldmyndighederne at paase, at N. O. T.-Varer ikke uden behørig Tilladelse slipper ud af Landet. — Omvendt er N. O. T. senere ogsaa begyndt at yde sin Bistand til Udførsel af Varer fra Centralmagterne.

skeret britisk Stat i Staten. Bortset fra den Betydning, det kunde have, hurtigt at aflaste Regeringen for en Konsigneringsvirksomhed, som i Længden sikkert kunde være blevet farlig for dens Neutralitet, og paa den anden Side den overordentlige Betydning, det havde, stadig at faa tilført Foderstoffer og Raastoffer for Industrien, finder denne resolute Føjen-sig i Situationen imidlertid vel nok sin inderste Forklaring i de for Nederlandene vitale Koloni-Interesser, der da stod paa Spil. I samme Øjeblik England tonede Flag i sin Blokadepolitik, kom hele Forbindelsen mellem Ostindien og Nederlandene til at svæve i Luften. Ved N.O.T.-Ordningen indrettede man sig da foreløbig praktisk og taaleligt, hvad de nævnte Tilførsler angik, og opnaaede i Tilgift at sikre fortsat fri Indførelse (d. v. s. udenom N. O. T.) af nogle af sine vigtigste Kolonialprodukter, navnlig Kaffe og Tobak[1]), hvorved der under ekstraordinær stor Import og Videresalg til Centralmagterne tjentes store Penge til Landet paa Grund af den udeblivende Konkurrence hovedsagelig fra henholdsvis Brasilien og De Forenede Stater samt Cuba. Som sagt, det gjaldt at gribe hurtigt til; om Betimeligheden af visse Detailler kunde der tvistes (Nederlandene var jo de første og havde ingen Forbilleder at drage Lære af), om selve Hovedvalget — hvorvidt der skulde drives en Nolerpolitik og forsøges Detailarrangementer, eller der straks skulde skrides til en generel Ordning — kunde der ikke være nogen Tvivl og heller ikke om Regeringens Sanktion i dette samfundsvigtige Spørgsmaal, hvor det gjaldt Livsnerven i nederlandsk Handelsliv.

Den anden Hovedafvigelse fra Forholdene i Danmark er, at det i Nederlandene ikke var Erhvervene som Helhed, men en forholdsvis lille Gruppe af Personligheder, der — uden nogen egentlig Fuldmagt — tog Sagen i deres Haand. Det maa imidlertid i denne Forbindelse erindres, hvad der ovenfor er bemærket om Organisationerne i Nederlandene. Industrien raader ikke over nogen virkelig brugbar selvstændig Organisation, og — hvad der under de givne Forhold blev afgørende — Erhvervenes lovfæstede Organisering i Handelskamre mangler et midtsamlende Organ, Kamrene er hver for sig præget af Særinteresser, og paa Grund af Landets særlige Forhold er der ikke noget enkelt, der ubestrideligt kunde tænkes at tage Têten. Det blev under

[1]) Ogsaa disse Varer er dog nu lagt ind under N. O. T. og rationerede.

disse Omstændigheder udelukkende Repræsentanter for Landets største Virksomheder, der førte Sagen igennem, og indenfor disse igen hovedsagelig de, hvis Interesser i første Omgang var stærkest truet.

Om disse særlige nederlandske Overenskomstforhold i det lange Løb har bidraget til at stille Landet ugunstigere under Blokaden end andre neutrale Stater, vil der blive Lejlighed til at se i det følgende. Her skal det kun nævnes, at den Utilfredshed, der lejlighedsvis fra visse Sider i Landet selv kom til Orde mod N. O. T.s Virksomhed — men som nu ganske naturligt er dæmpet i bedre Erkendelse af de mægtige Faktorer, der kaldte Trusten til Live — at denne Utilfredshed vel nok for en Del har sin Forklaring i, at visse Kredse ikke helt har følt sig hjemme overfor Trusten og heller ikke rigtig deres Interesser repræsenteret af den. Særlig viste det sig hurtigt upraktisk med den høje Bankgaranti, som Storhandelen maaske ikke havde tænkt saa nøje over, men som adskillige mindre Næringsdrivende ikke uden Vanskelighed kunde præstere. I fuldkommen Forstaaelse heraf har N. O. T. imidlertid loyalt sat en Lap paa Systemet, og det er for os interessant at se, at man derved netop er gaaet den Vej, at lade en formel Garantierklæring fra en Sammenslutning af saadanne Smaanæringsdrivende træde i Stedet for den enkelte mindrebemidledes Bankgaranti.

Fra officielt Sted har der lejlighedsvis — tildels i Perioder med privat Kritik af Trustens Foranstaltninger — lydt særdeles anerkendende Ord om N. O. T.s Fortjenester af det nederlandske Samfund.

— — —

Vender man sig til Foranstaltningerne indadtil i Landet ved Krigens Begyndelse, møder man ligesom andetsteds Udførselsforbud, navnlig for en hel Række Levnedsmidler, først og fremmest for derved at forhindre uforholdsmæssige Prisstigninger. Af samme Grund slog man ind paa Maksimalpris-Politiken.

3. August 1914 havde Generalstaterne vedtaget en Lov, der gav Bemyndigelse til at beslaglægge Levnedsmidler og Foderstoffer og Grundstoffer herfor samt Husholdningsartikler og Brændselsmaterialer og stille disse til Disposition for Befolkningen og tillige at sætte Maksimalpris paa dem. I Henhold hertil fandt allerede den 7. August Beslaglæggelse Sted af samtlige Forraad af Hvedemel, hvorpaa der samtidig sattes Maksi-

malpris, og fra Oktober 1914 har der været Maksimalpris paa overhovedet alt Brødkorn, Mel og Brød. Regeringen oprettede et Rigsfordelingskontor for Brødkorn og Mel og begyndte i Amerika at lade foretage samtlige Landets Indkøb af Hvede, Hvedemel og Rug, saaledes at der for det private Initiativ kun blev tilbage mod en passende Avance at sælge til Regeringen paa Levering i amerikansk Havn og senere igen tjene som Mellemled mellem Rigskontoret og Møllerne m. fl. Ogsaa Foderstoffer importerede Regeringen, men først ved Overgangen til 1916 gjorde den sig dog til Eneimportør ogsaa paa dette Omraade med at komme overens med Rederne om en billig Tonnage for hele den Ration af saavel Brødkorn som Foderstoffer, der da var blevet fastsat fra britisk Side.

I Vinteren 1914—15 var det en Tid for en Sikkerheds Skyld paabudt at blande Hvedemel i Rugbrødet for indtil Halvparten, hvad der dog hurtigt viste sig overflødigt, endvidere har der siden været Opfodringsforbud for Rug og er til Gengæld stillet billig Majs til Disposition til Ombytning med Rugen.

I November 1914 blev der i samtlige Landets Kommuner foretaget en Optælling af de forhaandenværende Levnedsmidler.

Oprindelig vel nærmest tænkt som en human Foranstaltning oprettedes — ligeledes i de første Dage efter Krigens Udbrud — paa Dronningens Initiativ som Udtryk for Nationens Samhørighed i Farens Stund en stor repræsentativ Komité, »Den kgl. nationale Hjælpekomité« (»Steuncomité«), tællende bl. a. flere Ministre, hvis Opgave det skulde være at modvirke Arbejdsløsheden og dens Følger, at sikre at Landets Virksomheder blev holdt i Gang, understøtte dem, der alligevel som Følge af de ekstraordinære Forhold ramtes af Arbejdsløshed, samt sørge for Tilstedeværelsen af tilstrækkelige Levnedsmidler.

Korrekt udtrykt har derfor en meget stor Del, af hvad der i Nederlandene under Krigen har været præsteret af ekstraordinære Foranstaltninger — udenfor N. O. T. — været Steuncomité-Virksomhed. Hurtigt udskilte den imidlertid saglige Underkommissioner, der gennem deres Arbejde kom til at staa paa egne Ben og i den almindelige Bevidsthed tabte Forbindelsen med Steuncomitéen, og tilbage som dennes egentlige Arbejde blev da kun de rent filantropiske Opgaver, Understøttelse af de Arbejdsløse og Hjælp til de Indkaldtes Familier. (Nederlandene har under hele Krigen holdt en Hær mobiliseret paa — efter hvad der antages — ca. 300,000 Mand).

Af disse Underkommissioner maa særlig nævnes to: »Centralkommissionen for Ernæring af Mennesker og Dyr«, der blev oprettet for at tages paa Raad ved Fastsættelse af Udførselsforbud og Dispensationer herfra samt af Maksimalpriser, alt forsaavidt Levnedsmidler m. v. angaar, og »Industrikommissionen« (»Nijverheidscommissie«), der tager sig af Indførsel af Grundstoffer (i denne Forbindelse ogsaa Spørgsmaalet om Overenskomst med Rederne angaaende Tonnage til nedsatte Fragter for Regeringen samt om Rekvisition af Skibe) og endvidere af Udførselsforbud og Dispensationer herfra, forsaavidt angaar andre Varer end Levnedsmidler. For visse importerede Varer vil da en dansk Næringsdrivende, der søger Reeksporttilladelse fra Nederlandene, have i hvert Fald 3 Instanser at passere: N. O. T. maa høres, Krigsministeriet maa eventuelt erklære, at Varen kan undværes fra et militært Synspunkt, og endelig maa Nijverheidscommissie give sin Tilladelse.

Det Eksportsystem, der under Krigen er fulgt med Hensyn til Landets egne Frembringelser, har hvilet paa følgende System, som Nederlænderne, saavel Regeringen som Private, er gaaet i Breschen for med stor Styrke: Fuldkommen Neutralitet paa Handelspolitikens Omraade tilsiger, at Landets Udførselsoverskud udbydes paa det aabne Marked, d. v. s. at der fra nederlandsk Side ikke udøves nogen Indflydelse paa, hvilken Nations Undersaatter, der køber Varerne, men at disse tilfalder den Part, der er villig til at betale den højeste Pris. — England, der for en stor Del Varers Vedkommende egentlig mere har ønsket at hindre Tyskerne i at købe dem end just at erhverve dem selv, har ogsaa i en vis tidligere Periode føjet sig efter dette Princip og arrangeret en Indkøbsorganisation, der skulde betale Differencen mellem de tyske Opkøberpriser og de Priser, de britiske Importører mente at kunne købe til af Hensyn til Salgspriserne paa deres Hjemmemarked. I Længden var dette dog en altfor bekostelig Ordning; det nederlandske Princip har da ogsaa efterhaanden maattet lide slemme Skaar og har f. Eks. i Fiskerispørgsmaalet officielt maattet opgives, hvilket England bl. a. opnaaede ved forrige Sommer at opbringe Størsteparten af den nederlandske Nordsø-Fiskerflaade og i længere Tid holde den tilbage i England. Med Hensyn til Landbrugsprodukterne har man bedre kunnet holde Stand, men dette

har paa den anden Side medført langvarige Forhandlinger og Forsinkelser vedrørende Tilførsler af Foderstoffer og Kunstgødning og tillige — navnlig for Kunstgødningens Vedkommende — en Begrænsning af de ønskede Kvanta, der i sidste Tilfælde har haft sit paaviselige Resultat i et daarligere Høstudbytte[1]).

Ogsaa her er iøvrigt i og for sig Principet forladt. Ifjor Sommer, da Forholdene efterhaanden ganske regelmæssigt havde udviklet sig derhen, at saa at sige alle Afskibninger af Landbrugsprodukter til England var ophørt til Fordel for Eksport østpaa, blev visse Landbokredse betænkelig for Følgerne og dannede en Sammenslutning, der »med Henblik paa at bevare de før Krigen eksisterende Markeder i Udlandet« til der atter blev Fred, skulde forsøge paany at oparbejde Landbrugseksporten paa England. Det i den Anledning oprettede »Landbrugs-Eksport-Bureau« kom dog kun til Verden under stærke Fødselsveer og maa aabenbart ikke tilstrækkeligt have opfyldt de Forventninger, der fra anden Side blev næret til det. Arrangementet gaar iøvrigt ud paa, at Englænderne skal kunne købe Landbrugsprodukterne til Middelprisen mellem den nederlandske Maksimalpris og den tyske Opkøberpris.

Eksportordningen for en Række af de vigtigste Livsfornødenheder — Smør, Ost, Æg, Kød, Fisk og Grøntsager — har da været den, der ogsaa kendes fra andre Lande, men intetsteds har været benyttet i saa udstrakt Grad som i Nederlandene, at der kræves et »Consent« fra Regeringen til at eksportere trods Udførselsforbudet, og dette Consent meddeles kun, naar en vis Procentdel stilles til Disposition for det indenlandske Forbrug til en fastsat Pris, betydeligt lavere end Eksportprisen, begge Forhold eventuelt varierende fra den ene forud fastsatte Periode til den anden. Procenten af Svinekød, der skulde leveres til indenlandsk Forbrug, har saaledes været indtil 200 i Forhold til Eksporten, medens Prisen gennemsnitlig har været mindst 25 cts. lavere pr. kg end Eksportprisen. Tabet ved disse indenlandske Leveringer har Eksportørerne, navnlig indtil Tyskland ved Udgangen af 1915 fik oprettet en Indkøbscentral, der ophævede den indbyrdes tyske Konkurrence, fuldstændig kunnet vælte over paa den udenlandske (tyske) Køber. Landbruget i Nederlandene har da, trods sin Hjælp til Befolkningen som Helhed, haft enestaaende Eksportindtægter under Krigen, kun en enkelt Klasse, de saakaldte »Mælkebønder« — dem, der før Krigen ikke lod deres Mælk gaa til Mejerierne, men solgte den til Byerne, og som nu ifølge »Overenskomst« med Regeringen har maattet fortsætte med disse Leverancer — har paa Grund af de høje Foderpriser ikke blot været udenfor Landboernes almindelige Hausse, men nærmest lidt Tab. Regeringen har søgt at holde dem nogenlunde skadesløse ved at tillade smaa Forhøjelser af Mælkeprisen.

Procentfordelingssystemet indgik som Led i en omfattende Bestræbelse for at sikre den ubemidlede Befolkning i de enkelte Kommuner Levnedsmidler til Priser, der saa lidt som muligt oversteg dem, der gjaldt i de samme Kommuner for August 1914. Ministeren for Landbrug, Industri og Handel udstedte i April 1915 et dertil sigtende Cirkulære til samtlige Landets Borgmestre; Centralerne for de forskellige Eksportvarer dirigerede herefter de afstaaede Varer omkring til dem, og ogsaa Brød omfattedes af denne Ordning, idet der fra Regeringens Beholdninger leveredes usigtet Hvedemel til Kommunerne, hvoraf der fremstilledes »Regeringsbrød« til en i de forskellige Kommuner noget varierende Pris, der dog intetsteds maatte overstige 12 cts. pr. kg. Brødet var som antydet kun bestemt for ubemidlede; da det imidlertid viste sig vanskeligt at drage en fast Grænse, bestemtes det, at disse billige Brød kunde købes af enhver, der i Forvejen gjorde sig den Ulejlighed at afhente Brødkort.

Vi har hermed angivet Hovedtrækkene i den oprindelige nederlandske Krigs-Teknik paa Handels- og Ernæringslivets Omraade og er naaet frem til Efteraaret 1915 og dermed Grænsen for den uhemmede Krigsfortjenestes Periode. De følgende Mærkepæle i Nederlandenes økonomiske Politik under Krigen er: Den begyndende maalbevidste britiske Rationering Oktober 1915, 20 Millioners Tilskudsloven Sommeren 1916 og Kortsystemets Indførelse Februar 1917.

— — —

I Løbet af 1915 havde Storbritannien ved nye Orders in Council og gennem N. O. T. gentagne Gange strammet Blokaden, omkring Oktober tog man officielt fat paa Rationeringspolitiken. Alle-

[1]) Angaaende Chilisalpeteren har Regeringen i indeværende Maaned udsendt officiel Meddelelse om, at man foreløbig ikke er i Stand til at foretage nogen Fordeling, end ikke af Ladninger, der faktisk allerede er ankommet. Forhandlingerne er altsaa i Aar aabenbart endnu ikke afsluttede.

rede tidligere havde iøvrigt N. O. T. selv været inde herpaa. Med Hensyn til enkelte særlig »farlige« Varer, hvor næsten ingen Bankgaranti var i Stand til at lægge et Baand paa den karakterløse Handlende, havde Trusten af sig selv, for bedre at sikre sig mod uberettiget Eksport og i det hele bedre kunne udøve Kontrol, kun i begrænset Omfang tilladt Konsignering til sig; dette var saaledes Tilfældet med Kautschuk. For Landbrugets Vedkommende fremkaldtes den nylig omtalte Rationering af Foderstofferne ret naturligt af det britiske Mishag med den stærkt ensidige Eksport til Tyskland, men ogsaa Nederlandenes virksomme, tildels ret unge, Industri blev føleligt paavirket af denne Bevægelse. Det maa nu ganske vist erkendes, at den britiske Politik efterhaanden overfor alle Neutrale havde modnet Situationen for en saadan Foranstaltning, men man kan alligevel ikke frigøre sig for en Følelse af, at England gennem den tidligere Generalordning med N. O. T. allerede paa dette Tidspunkt ved Tilbageholdelser og Forhandlinger faktisk havde ført Nederlandene et godt Stykke ind paa denne Bane, og sikkert er det, at man ved Overgangen til 1916, paa et Tidspunkt da dette ikke kendtes tilsvarende andetsteds, hørte stærke Klager fra nederlandsk industriel Side over Mangel paa Raastoffer. Dette gjaldt saaledes Sæbe- og Lysindustrien; Glasværkerne erklærede, at de manglede Soda, og Straakartonfabrikerne savnede Kalk. Regeringens Tilbageblik i Februar Maaned i Aar over Industriens Kaar under Krigen, foranlediget ved en Interpellation i 2. Kammer, formede sig da heller ikke særligt lystfarvet. Ganske vist har visse Industrigrene tjent store Penge, men foruden de allerede nævnte Tilfælde maatte der konstateres Driftsforstyrrelser af særlig alvorlig Art i Kakao-, Uld- og Juteindustrien, langvarig fuldstændig Stilstand i Kapok-, Kork-, Asbest-, Lak-, Fernis- og Farveindustrien og betydelige Vanskeligheder og Indskrænkninger i Tobaks-, Børste-, Rebslager- og Lærredsfabrikationen, saavelsom i Cykle- og Automobilindustrien og overhovedet for alle Virksomheder, der bruger Gummi og elektriske Artikler. »Som Helhed« mente Ministeren dog at kunne konstatere, at der »endnu ingen Symptomer« var »paa en Tilbagegang, der paa nogen Maade kunde betegnes som betydelig«. En Opgørelse af Arbejdsløsheden i Marts, foretaget med Hensyn til 150,000 Personer, forsikrede saavelsom uforsikrede, viste dog ialt 7,7 % arbejdsløse Dage, maalt i Forhold til det samlede Antal mulige Arbejdsdage, hvilket vil sige, at man skal tilbage til Marts 1915, altsaa i den første Krigsvinter, inden de abnorme Forhold endnu havde haft Tid til at rette sig, for at finde en tilsvarende Procent. Kvinders og Børns Arbejde har iøvrigt faaet en større Udbredelse end tidligere, ikke saa meget maaske i Form af en ligefrem Ombytning af mandlig Arbejdskraft (saaledes dog f. Eks. i Tekstil- og Cigarfabrikationen bl. a. paa Grund af Mobiliseringen), men mere fordi man ved Udvidelser af den industrielle Virksomhed og Nydannelser i videre Omfang end tidligere har benyttet sig deraf. Ifølge en af Arbejdsinspektoratet udarbejdet Statistik over den Forøgelse, der i Tidsrummet 1. Maj 1914 til 1. Maj 1916 fandt Sted af Arbejdernes Tal i Fabriker med mindst 25 Arbejdere, var saaledes af det samlede Antal, 13,369 Personer, over 4000 Børn og over 5000 Kvinder.

Hvilken Betydning Blokaden, yderligere forstærket ved Rationeringen, har haft for den nederlandske Handel, fremgaar med megen Tydelighed af følgende Tabel over Skibe, der udklarerede i Rotterdam (henholdsvis efter Antal og Register Tonnage) i de 4 første Maaneder af

1914	3488	4,290,000
1916	1021	1,050,000
1917	514	487,000.

Herved maa dog Rotterdams ovenfor omtalte Karakter af speciel Transithavn tages med i Betragtning.

Hen paa Foraaret 1916 tiltog de Røster fra de brede Lag, der krævede yderligere lindrende Dyrtidsforanstaltninger, saaledes i Styrke, at de ikke lod sig overhøre. Kartoffelmanglen førte til Optøjer i de større Byer, ogsaa flere andre Nødvendighedsartikler forsvandt næsten fra Markedet i Forventning om Stigning af Maksimalpriser eller Chancer for Eksport. I Erkendelse, dels af at det gamle Procentafstaaelsessystem ikke længere var nok til at skaffe den ubemidlede Befolkning de nødvendige Fødemidler, dels af Stigningen af Prisniveauet for Nødvendighedsartikler i det hele, fremsatte Ministeren for Landbrug, Industri og Handel da i Sommeren 1916, og fik — omend med principielle Ændringer — ogsaa vedtaget sit Forslag om en Bevilling af kalkulatorisk Karakter paa foreløbig 20 Millioner Gylden som Bidrag fra Staten til Kommunerne for at sætte disse i Stand til at skaffe billige Levnedsmidler. Dette Lovforslag bemyndigede

Kommunerne for det første til — indenfor visse Grænser — efter eget Valg at bestemme *hvilke* Varer, andre end de, der fremkommer ved Afstaaelse fra Eksportørerne, der skal sælges billigt. Endvidere kan de, saavel med Hensyn til disse selvvalgte Varer som til de fra Eksporten hidrørende, bestemme *hvormeget lavere* Detailprisen skal være end Markedsprisen resp. end den Pris, til hvilken Eksportørerne har maattet stille til Disposition. Baandet ligger i sidstnævnte Henseende kun deri, at Kommunen selv skal betale $^1/_{10}$ af Differencen, medens Staten bærer Resten. I Henhold hertil har f. Eks. Rotterdam med sine 490,000 Indbyggere, hvoraf en stor Arbejderbefolkning, alene i Januar Maaned i Aar som sin Tiendedel udredet et Tillæg af 80,000 Gylden til Brød, Kartofler, Svinekød og Mælk, og til Ris, Havregryn, Bælgfrugter, Oksefedt og Sæbe yderligere 11,000 Gylden.

Denne Lov er ved sin Henlæggelse til Kommunerne af praktisk taget hele Udformningen af denne betydelige Foranstaltning Udtryk for en afgjort Decentralisation. (I Ministerens Forslag var det endog uden nogen Begrænsning udtalt, at Kommunen selv havde *Ansvaret* for at Nødvendighedsartikler som de nævnte forelaa i tilstrækkeligt Maal). Principielt har Regeringen derved — hvad der sikkert maa sættes i en vis Forbindelse med den i Indledningen omtalte Tendens til Partikularisme — overladt Landets dengang vigtigste indre Spørgsmaal til i Virkeligheden meget forskellig Behandling i de forskellige Egne, en Forskel som dog under den ydre Nødvendigheds Tryk efterhaanden i nogen Grad er udvisket. Loven har iøvrigt allerede medført Hundreder af Millioner Kroners Udgift for Statskassen, og i Parentes bemærket ogsaa for nogle Maaneder siden Finansministerens Demission, da hans Kolleger ikke vilde indrømme ham Ret til at udøve Indflydelse paa Lovens Administrering.

Umiddelbart efter Farezonens Proklamering holdt endelig Kortsystemet sit Indtog i Nederlandene, den 5. Februar. Forholdene havde sikkert allerede i nogen Tid været modne derfor, men Foranstaltningen er i det hele lidet forenelig med nederlandsk Tankegang. Efter at Begyndelsen var gjort med Brødet, paa hvilket Rationen iøvrigt senere er blevet nedsat (300 gr daglig), fulgte flere Artikler hurtigt efter: Byggryn eller Havregryn (100 gr maanedlig), Ris, Kartofler (nu nedsat til 1 kg ugentlig), Bønner og Ærter, Fedt, Sæbe, saa at man nu er udstyret med et helt Kuponhefte. For disse andre Fornødenheders Vedkommende har Formaalet imidlertid oprindeligt i første Linie været at sikre en retfærdig Fordeling af Maksimalprisvarer og forhindre Folk i at købe paa Oplagring.

— — —

Søger man at samle de ovennævnte Træk til et Totalbillede, ses det, at Nederlandene i Øjeblikket — omend tildels ad andre Veje og i andre Tempi end de skandinaviske Lande — befinder sig i en lignende Situation som disse. Dyrtiden er dog føleligere end i Danmark; der regnes officielt med en Stigning af Niveauet paa gennemsnitligt 50—75 %, ja hvor de stedlige Myndigheder ikke har været tilstrækkelig virksomme indtil 100 %. Den industrielle Arbejderbefolknings Lønninger har ikke holdt Trit hermed — for Størsteparten er der en Stigning paa 10—20 % —, og Tilstanden blandt en stor Del af denne Befolkning saavel som hos Folk, der er henvist til at leve af en lille fast Indtægt, er i den sidste af de Redegørelser, som Regeringen med regelmæssige Mellemrum har udsendt under Krigen vedrørende den økonomiske Situation, ligefrem, selv naar Hensyn tages til Indtægten ved det forøgede Kvinde- og Børnearbejde, karakteriseret som »sørgelig«. For flere Industrigrene gælder det endvidere, at de længere end hos os har lidt under Raastofvanskeligheder, og endelig har det Offentlige efterhaanden i større Omfang end herhjemme maattet regulere Ernæringsforholdene ved et bekosteligt Rabatsystem og Rationering.

Anstiller man Sammenligning hvad de aktuelle danske Spørgsmaal angaar, er der i Nederlandene ingen følelig Mangel paa *Fedtstoffer*; Margarinen produceres ganske vist væsentlig for Eksport til England, men man har stadig i sædvanligt Omfang Smør til forholdsvis rimelig Pris. *Lyset* maa der økonomiseres med; Petroleum til Belysning kendes ikke mere, og Butikerne har — skønt man tidligere ikke kendte et saadant »Indgreb i den personlige Frihed« som en Lukkelov, og adskillige Forretninger derfor holdt aabent langt ud paa Natten — nu maattet indføre tidlig Lukning. For Kuriositetens Skyld kan det som Eksempel paa, hvor nøje man sparer, nævnes, at Lokomotiverne paa Jernbanerne nu kun fører én Lygte. I Henseende til *Brændsel* er Nederlandene derimod ikke saa vanskeligt stillet som Danmark, hvilket ligger

i, dels at man for Tilforslerne fra Tyskland kan benytte Rhinen og dels at man selv har ikke saa ganske ubetydeligt med Kul i Limburg. Før Krigen brød man ca. 150,000 Tons dernede maanedligt, nu 250,000. Den saakaldte mindre Industri er nylig sat paa en maanedlig Ration af 75 % af sit Forbrug i November 1916; til Vinter vil hvert Hjem faa udleveret 12 Hl Kul eller Koks, hvorved imidlertid maa bemærkes, at der haves mange Tørv i Nederlandene.

Iøvrigt maa det til Slut fremhæves, at Nederlandene i Øjeblikket staar ved en ny Mærkepæl i sin økonomiske Politik, idet Regeringen har forelagt Lovforslag om Oprettelsen af en Eksportcentral. Hvad der tilsigtes dermed er dog endnu ikke helt klart. Man er imidlertid efterhaanden ved Anvendelsen af et vidtgaaende Decentralisationssystem kommet ind i uoverskuelige og i det hele uhensigtsmæssige Forhold paa Eksportomraadet. Sikkert er det derfor, at en enkelt Institution nu skal forestaa Dispensations- og Procentafstaaelsesordningen i Stedet for de nuværende talrige, tildels udfra forskellige Anskuelser arbejdende Specialbureauer, hvad enten disse nu er nedsat af Steuncomitéen eller af Regeringen med Bistand af vedkommende Eksportgrens Udøvere eller af vedkommende Eksportørsammenslutning selv under Tilsyn af Regeringen. Ved samme Lejlighed vil formodentlig Industrien gennem sin Eksport blive inddraget som ydende Erhverv til Fordel for Hjemlandets Forsyning med billige Livsfornødenheder, nemlig ved en Eksportafgift, svarende til den, Landbruget hidtil har ydet in natura. Tvivlsomt er det derimod, om Centralen bliver en Statsinstitution, der skal raadføre sig med de private, hvad Forretningsverdenen ønsker, eller om det bliver en nydannet Privatinstitution i Lighed med N. O. T., men under Statskontrol, hvad Regeringen ønsker.

Tillige synes det at være Meningen, at Regeringen gennem Eksportcentralen vil drive en haardhændet Kompensationspolitik, i hvilken Forbindelse det af Næringslivets Mænd befrygtes, at Staten ligefrem tænker sig Eksportcentralen optrædende som Handlende og kun overladende de Private en som fair betragtet Mellemhandler-Avance.

Angaaende de sidste Punkter er det vel det sikreste at afholde sig fra yderligere Betragtninger, indtil Situationen er afklaret. Det vil dog være det rigtigste ikke paa Forhaand at betragte vidtgaaende Indgreb som umulige, idet det maa erindres, at den nederlandske Regering under Krigen baade indadtil og udadtil har ført et meget bestemt Sprog.

Hg. Hg.

Læderindustrien i Danmark.

I »Nordisk Garvertidende« har Direktør *Max Ballin* givet følgende Oversigt over vor Læderindustris Forhold i 1916:

De mange, der havde doceret en evropæisk Krigs Kortvarighed paa Grund af det økonomiske Livs manglende Modstandsdygtighed, eller som havde set en afgørende Hindring for en langvarig Kamp i Civilisationens og Kulturens høje Standpunkt, eller maaske endog havde stolet paa Massernes internationale Broderskab, — har faaet deres Begreber grundigt revolutionerede. — — — De neutrale Magter, hvis Skibe i hundredvis sendtes til Bunds, fik paa bestandig nærmere Hold Krigens Virkninger at føle, og selv om Haabet om at undgaa en Indblanding i Krigen viste sig at være berettiget, maatte dog hele Nationens Liv økonomisk og politisk hvert Minut influeres af den skiftende og truende Verdenssituation.

Medens Danmarks særlige Stilling som Eksportland for Landbrugsprodukter, baade erhvervsmæssigt og politisk, maatte blive det ledende Synspunkt i Forholdet udadtil, medførte Tilførslernes Knaphed og Vanskelighed for Industrien i det hele og store den Opgave, i første Række at sørge for Landets eget Forbrug. — Som Følge heraf blev det i Aarets Løb nødvendigt efterhaanden at udstede en lang Række af Eksportforbud og indskrænkende Bestemmelser, der for *Landbrugets* Vedkommende særlig gav sig Udslag i *Prisreguleringer* (Maksimalpriser osv.), medens Forholdene for *Industriens* Vedkommende særlig medførte Krav om *Tilpasningsevne* under de forandrede Forhold, som den indskrænkede og for mange Artiklers Vedkommende helt eller delvis bortfaldne Import medførte. — Som Helhed kan det sikkert siges, at Industrien har givet Bevis paa sin Evne til at tilfredsstille de Krav, der kunde stilles under de vanskelige Forhold, den maatte arbejde under, og som idelig medførte nye Omlægninger og nye Dispositioner. — Det var dog ikke altid, at Forstaaelsen for disse Vanskeligheder og Svingninger var til Stede hos den øvrige Befolkning, og særlig synes det, som om Læderindustrien har været udset til Objekt for en usagkyndig og uforstaaende Kritik. Man har klaget over Læderets Kvalitet — delvis og til Tider vistnok ikke helt uden Grund — men man har aldrig fra Forbrugernes Side et Sekund dvælet ved de Vanskeligheder, der fremkaldtes ved, at Landet praktisk talt kun har faaet Tilforsel af et eneste

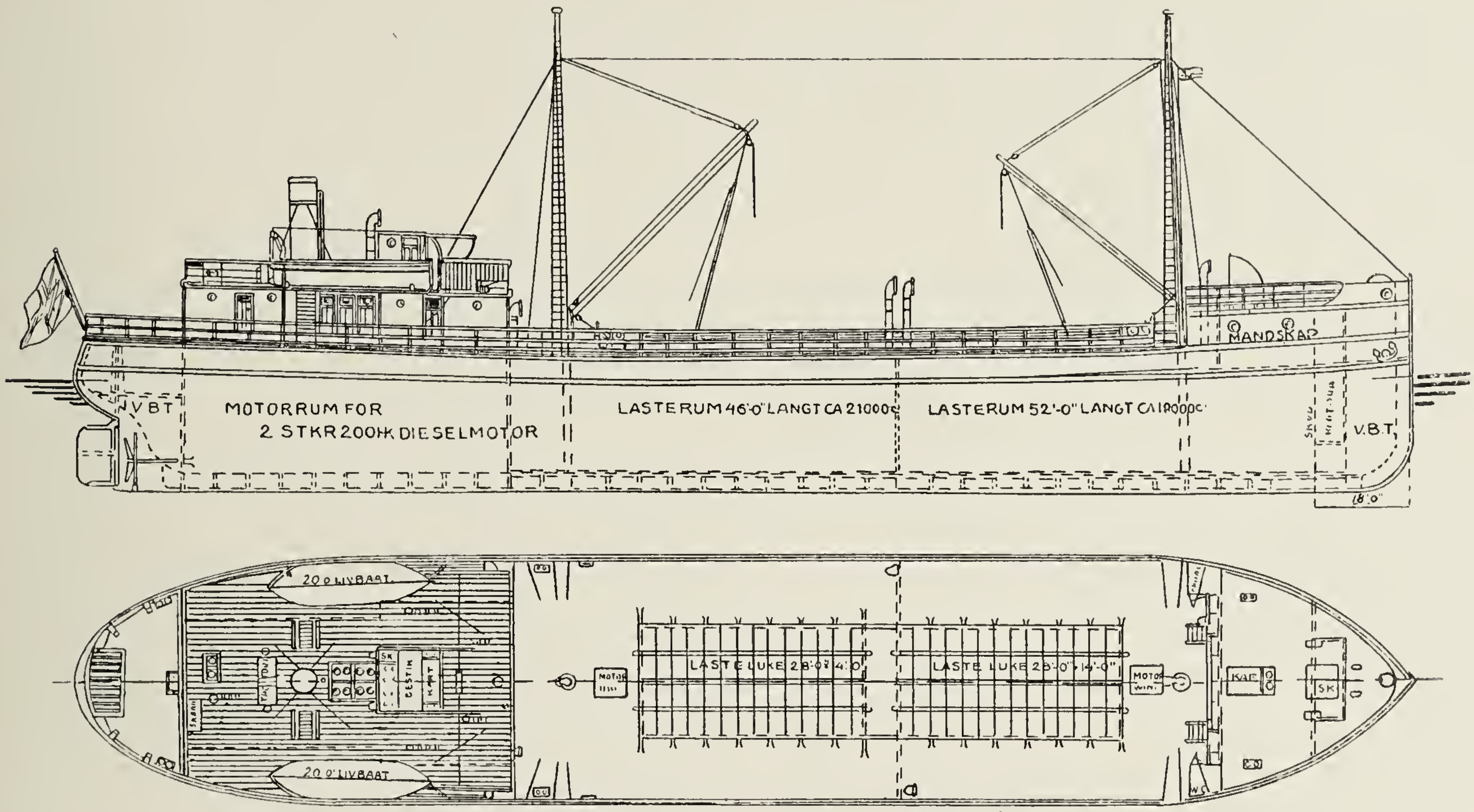
Garvestof »Quebrachoen«, medens man tidligere arbejdede med Blandinger af dette Stof og Ege-, Gran- og navnlig Kastanie-Garvestof. Selvfølgelig gik der nogen Tid, inden man, som det nu er Tilfældet, kunde fremstille lige saa holdbart Læder ved Hjælp af Quebracho *alene*. — Man har dernæst i høje Toner klaget over Læderpriserne, men aldrig villet forstaa eller se de skiftende Priser paa raa Huder, og dette Raamateriale steg dog fra Marts til November 1916 80 pCt.; man drev det endog saa vidt, at man beskyldte Læderindustrien for selv at fremkalde disse Prisstigninger paa Materialer — en baade taabelig og urigtig Paastand. At Kuludgifterne til Fremstilling af 1 kg Læder steg til det *firedobbelte*, at Olier og Fedtstoffer steg med *et Par Hundrede Procent*, tænkte man ikke paa eller vilde ikke tage i Betragtning, men naar Garvestofferne, der paa det højeste Punkt var 8—9 Gange saa dyre som for Krigen, gik ned til kun at koste 4 eller 5 Gange saa meget, udbredte man sig straks over den Reduktion, der maatte forlanges i Prisen paa Læderet, selv om Huder samtidig var steget langt mere, og der endda ikke var kommet et Kilo af det billigere Garvestof til Landet. Og Blodtørsten blev kun stimuleret, naar det viste sig, at Læderindustrien til Trods for de vanskelige Forhold havde givet et godt Udbytte. Naturligvis spurgte man ikke, om Pengene muligvis var tjent ved Handelsforretninger, hvor Varen f. Eks. var købt i Amerika og solgt i Rusland uden nogen Sinde at berøre Danmark, eller om der var fremkommet en god Fortjeneste for et Firma ved en stor Transaktion, hvor f. Eks. et Læderparti var købt i Chile og solgt i New York.

Det skal her udtrykkelig siges, at for alle Landets Garverier har 1916 været et vanskeligt Aar, og for mange særlig af de mindre Virksomheder var Fortjenesten ganske utilfredsstillende, medens for de enkelte større Firmaer særlige Forhold, som ovenfor nævnt, i høj Grad har medvirket til et gunstigt Resultat, hvortil naturligvis ogsaa det store Forbrug herhjemme har bidraget. — I de første 3—4 Mdr. af Aaret var der stor Mangel paa kraftigt Læder, og det var kun en stor Import fra Amerika, der gjorde det muligt at tilfredsstille Landets Behov. I den sidste Halvdel af 1916 kom der saa en Del Vildthuder til Landet, og man kan gaa ud fra, at en Knaphed ikke vil indtræde i de første Par Maaneder, men Priserne paa Vildthuder er nu omtrent 75 pCt. højere end i August 1916, samtidig med at danske Huder i Januar 1917 betaltes med det dobbelte af Prisen i Oktober 1915 — Kr. 1,20 pr. Pund mod Kr. 0,60. Samtidig er alle Læderpriser i Amerika, det eneste Land, hvorfra der overhovedet har været Mulighed for at importere færdigt Læder, steget i lignende Omfang, og det er vanskeligt at se Udsigt til nogen Ændring heri, da Forholdet simpelthen faktisk er det, at medens Forbruget af Læder er steget under Krigen i en uhyre Grad, er Tilgangen af Raavarer bleven mindre. Allerede i Efteraaret 1916 viste en amerikansk Statistik, at i en Periode, hvor Folketallet i Amerika var steget med 24 Millioner, var Tallet paa Kvæg gaaet ned med 6 Millioner og Tallet paa Faar og Lam med 10 Millioner, og Forholdene i Evropa er jo forsaavidt langt mere alarmerende paa dette Punkt, som Forbruget af Huder og Læder i de krigsførende Lande jo er mangedoblet under Krigen, uden at det civile Forbrug har faaet blot den nødtørftigste Del. Samtidig er Kvægbestanden i alle Lande gaaet tilbage, og som Følge heraf vil, naar Krigen en Gang ender, og det akute Krigsforbrug hører op, det civile Forbrug i al Fald til en Begyndelse stille uhyre Krav, og jo længere Tid der gaar, inden Krigen ophører, jo værre vil dette Forhold blive. Iøvrigt vil jo Læderprisernes Niveau i Danmark afhænge af den Mulighed, der vil være for Tilførsler af Huder og Garvestoffer vestfra. — Herom kan jo i indeværende Øjeblik kun peges paa, at Situationen er mere alvorlig og uoverskuelig end nogen Sinde før under Krigen, men der er jo stadig det Lyspunkt, at vi kan dække en Del af Forbruget med vore danske Huder, og at Forsyningen med Garvestoffer antagelig er nogenlunde tilstrækkelig for de nærmeste Maaneder. — Hvad den senere Udvikling angaar, er der Grund til at minde om, at saafremt de politiske Forhold i det hele giver Mulighed for oversøiske Tilførsler, skulde Overenskomsten med England i al Fald sikre os tilstrækkelig Mængde af Garvestoffer, ligesom det tør haabes, at Huderationen for de sidste tre Kvartaler af 1917 vil blive opretholdt i samme Udstrækning som hidtil. — I Aarets Løb er adskillige af vore Garverier blevne udvidede og moderniserede, den største Udvidelse er Opførelsen af A/S M. J. Ballins Sønners nye Fabrik i Valby, hvor der særlig vil blive lagt Vægt paa at fremstille chromgarvet Overlæder baade for Indlandet og med senere Eksport for Øje. Vi har jo hertil i vore indenlandske Raavarer et godt Materiale, men hidtil er langt den største Del af chromgarvet Overlæder indført fra Udlandet; et Forsøg paa at inddrage dette Felt under dansk Industri maa formentlig imødeses med Interesse, ogsaa under Hensyn til den ganske minimale Toldbeskyttelse, der hviler paa disse Varer. — En Redegørelse for Forholdene indenfor Industrien kan ikke afsluttes uden at mindes det store Arbejde, der er gjort ogsaa for vort Fag gennem Organisationerne og Administrationen; uden den forstaaende Støtte, Læderindustrien har mødt, vilde Tilførselsvanskelighederne ikke have været til at overvinde, og hele Faget skylder de forskellige Ministerier, særlig Udenrigsministeriet og Justitsministeriet, som ogsaa Industriraadet og Grosserer-Societetet, den oprigtigste Tak.

Jernbetonskibe.

Som bekendt har man allerede i nogen Tid kendt Lægtere og mindre Skibe, fremstillet af Jernbeton, der særlig under de nuværende Prisforhold paa Jernplader m. m. har draget Opmærksomheden mod sig. Forsikringsautoriteternes Uvilje mod at anerkende Jernbetonen som Materiale i søgaaende og personførende Skibe har hidtil mere end egentlige konstruktionsmæssige Vanskeligheder stillet sig i Vejen for Jernbetonens Anvendelse til større Skibe. Et af de norske Værfter, der særlig har taget Jernbetonskibsbygningen op, nemlig Fougners Staal-Beton Skibsbygningskompani A/S, Moss, har imidlertid nylig faaet den norske Regerings Tilladelse til uden at afvente den nedsatte »Betonskibskomités« endelige Udtalelser at paabegynde Bygningen af to større Jernbetonskibe paa henholdsvis 600 og 1000 Ts. Naar Regeringen er gaaet til denne Dispensation, inden den sagkyndige Komité har naaet at afgive sin Betænkning om Vilkaarene for Anerkendelse af Jernbetonskibe som forsikringsberettigede Fartøjer, ligger Grunden hertil selvfølgelig i den store samfundsmæssige Interesse, enhver Forøgelse af Tonnagen har i disse Tider. Det er ud fra det samme Synspunkt, at den store norske Interesse for Jernbetonskibene overhovedet maa ses i Øjeblikket.

De nye Skibe, Fougner bygger, faar 4 vertikale vandtætte Skodder, Dobbeltbund af Jernbeton og Vandballasttanke for og agter. Efter Søfartsdirektørens Forlangende bygges de nye Fartøjer ca. 20 pCt. stærkere, end Værftet normalt vilde beregne. Dette betyder dog ikke et Tillæg af 20 pCt. i Fartøjets egen Vægt, hvilket næppe heller vilde være heldigt for Skibets Rentabilitet. Dimensionerne for Baaden paa 1000 Ts. er følgende: Længde 166 Fod, Bredde 31 Fod, Højde 18 Fod. Som Betingelse for Anerkendelsen har Søfartsautoriteterne endvidere krævet særlig godt Udstyr med Hensyn til Redningsapparater, ligesom de første Jernbetonskibe skal gennemgaa adskillige Prøver, inden de kan afleveres. Drivkraften bliver to Bolinder-Raaoliemotorer paa 200 HK hver. Typen for Baadene bliver nærmest den saakaldte Kanalbaadtype, der kendes baade i Norge og Sverige.

Jernbeton-Motorskib paa 1000 Tons.

Man venter at have de to første Jernbetonskibe, der bygges for norsk Regning, færdige i Midten af Oktober. Foruden Fougners Værft er ogsaa et andet norsk Jernbetonskibsværft i Færd med at bygge Betonskibe, nemlig A/S Betonskibsværft i Frederikstad, i hvilket iøvrigt Norges største Jernskibsværft, »Frederikstads mekaniske Værksted«, er interesseret. Frederikstad-Værftet er ligeledes i Færd med Bygningen af Baade paa 1000 Ts. og vil udvikle Standard-Typer af forskellig Størrelse.

▫▫▫▫▫▫

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Industriraadets Kontorer.

Efter at Industriraadets Arbejdsomraade med de stigende Vanskeligheder er blevet betydeligt udvidet, er Antallet af besøgende steget stærkt, og det er undertiden vanskeligt for disse at finde frem til det Kontor, hvorfra de af den besøgende ønskede Oplysninger kan meddeles. Opmærksomheden henledes derfor paa, at der paa Trappen ved Indgangen til Kontorerne findes ophængt en Vejvisertavle, hvoraf man erfarer de forskellige Kontorers Formaal og Beliggenhed. Ved at følge de der givne Anvisninger vil man spare sig selv Tid og ligeledes kunne undgaa unødig Forespørgsel i Kontorerne.

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til følgende Lokal-Numre:

Formanden.

21. Ingeniør Alex. Foss.

Sekretariatet.

1. Kontorchef Harald J. Nielsen.
2. Sekretær O. Himmelstrup.
3. R. Valentinus.
33. Cand. Knudsen.
17. Arkivet.
9. Statistiske Oplysninger.

Fællesudvalget for Dispensationssager og Kompensationsudvalget

6. Direktør Gunnar Gregersen. Kl. 9—10.
6. Ingeniør Th. Madsen. Kl. 10—11.
8. Fællesudvalget.
25. Kompensationssager.

Ekspeditionen.

15. Overretssagfører O. Oksen.
11. Ekspeditionen.
12. Udførsel. (Løsning af Klausulforpligtelser).
13. Tyske Afdeling.
13. Indførsel vestfra af ikke mængdebegrænsede Varer.
14. Indførsel vestfra af mængdebegrænsede Varer.
10. Industriraadets Kasse og Bogholderi.
16. Voldgiftsnævn og Sorte-Liste-Sager.
34. Telefon til Afbenyttelse for Publikum.
7. Professor Karl Meyer. Kl. 12½—1½.
7. Docent Thaulow. Kl. 12½—1½.
19. Eksport-Bureauet. (Kaldes ogsaa gennem Central 11440).
27. Kuludvalgenes Sekretariat.
28. Kulfordelingskontoret.
29. — —

Industriforeningen.

18. Industriforeningens Kasserer.
20. Industriforeningens Ekspedition.
22. Repræsentantskabssalen. (Arkitekt C. Novi).
23. Repræsentantskabssalen (nye).
24. Tidsskrift for Industri. (Redaktør Povl Drachmann. Kaldes ogsaa gennem Byen 4084).
35. Portneren.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Formanden:	Central	50303.
Kontorchefen:	—	50323.
Sekretæren:	—	50343.
Ekspeditionschefen:	—	50363.
Erhvervenes Fællesudvalg:	—	50383.

Brændselsolienævnet.

Opmærksomheden henledes paa at Brændselsolienævnet, der har Kontor i Industribygningen, er en særlig Institution og altsaa ikke en Afdeling af Industriraadet, saaledes som den almindelige Antagelse synes at være efter de talrige Henvendelser, Industriraadet daglig modtager vedrørende Brændselsolienævnets Sager. Henvendelse til Brændselsolienævnet maa ske direkte til dette, Adresse: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B, Tlf. Central 8100, Lokal 30, 31, 32.

Kulfordelingskontoret.

Det indskærpes, at Industriraadsorganisationens Medlemmer tilbagesender de fra Fordelingskontoret fremsendte maanedlige Skemaer senest den 15. i den paagældende Maaned i nøje udfyldt Stand, selv om de ikke i Øjeblikket er interesseret i Besvarelsen, da det, for saavidt muligt at kunne sikre Industrien dens Forbrug af Brændsel frem i Tiden, er nødvendigt, at Kontoret til enhver Tid er underrettet om Forbruget og Beholdningen i hver enkelt Virksomhed.

Kuludvalgene.

Til Orientering angaaende de af Ministeriet nedsatte Kulfordelingsudvalgs — »Statens Fordelingsudvalg for Fastlandskul« og »Statens Fordelingsudvalg for engelske Kul« — Virkefelt, skal det oplyses, at disse, der har Sekretariat Vestre Boulevard 18 — Tlf.

Central 8100, Lokal 27 — staar i nøje Kontakt med samtlige Importører og i store Træk foretager Fordelingen af de fremkommende Mængder af udenlandsk Brændsel, hvorimod selve Fordelingen blandt de enkelte Forbrugere foretages af Kulfordelingskontoret, der staar i nøje Samarbejde med de nævnte Kuludvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg har Kontorer, Dør Nr. 4 og 10, i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B, Telefon: Central 8100, Lokal 4 og 5. Afdelingen for Afskibning af Varer vestfra (Dør Nr. 4) behøver for at kunne paatage sig at søge at fremskaffe Skibslejlighed følgende Oplysninger i hver enkelt Sag:

1. Varens Art (engelsk og dansk Betegnelse),
2. Varens Mængde (angivet i Tons),
3. Afskiberens Navn,
4. Grosserer-Societetets eller Industriraadets Garantierklæringsnumre,
5. Bekræftelse paa at »licence« eller »letter of assurance« foreligger (Originalmeddelelsen til Firmaet herom maa vedlægges),
6. Modtagerens Navn,
7. Oplysning om, hvad Resultat en Henvendelse til D. F. D. S.'s Repræsentanter (i New York Messrs. Funch, Edye & Co. og i Hull Ellerman's Wilson Line Ltd.) har haft. Originaltelegram eller Brev om, at saadan Henvendelse har været resultatløs, maa vedlægges, da Udvalget kun i saadanne Tilfælde yder sin eventuelle Medvirkning til Fremme af Afskibningen.

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig $^1/_2$ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al **Genudførsel**, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter, som man har set sig nødsaget til at forhøje som Følge af de med Opretholdelsen af Industriraadets Virksomhed forbundne, stadig stigende Omkostninger.

For Beløb	indtil	500 Kr.		2 Kr.
» »	over	500 »	til 1,000 Kr.	4 »
» »	»	1,000 »	» 3,000 »	6 »
» »	»	3,000 »	» 5,000 »	8 »
» »	»	5,000 »	» 10,000 »	10 »
» »	»	10,000 »	» 20,000 »	20 »
» »	»	20,000 »	» 50,000 »	30 »
» »	»	50,000 »	» 100,000 »	40 »
» »	»	100,000 »	» 200,000 »	50 »
» »	»	200,000 »	» 300,000 »	60 »
» »	»	300,000 »	» 350,000 »	70 »
» »	»	350,000 »	$^1/_5$ pro mille.	

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 2 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 4 Kr. for alle Beløb derover. Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udførsel.

Ved Ekspedition af **Indførselsbegæringer** er Afgiften i Øjeblikket i Henhold til følgende Skala, men man vil muligvis se sig nødsaget til ogsaa snart at revidere denne.

For Beløb	indtil	500 Kr.		2 Kr.
» »	over	500 »	til 1,000 Kr.	3 »
» »	»	1,000 »	» 3,000 »	4 »
» »	»	3,000 »	» 5,000 »	5 »
» »	»	5,000 »	» 10,000 »	8 »
» »	»	10,000 »	» 20,000 »	10 »
» »	»	20,000 »	» 50,000 »	20 »
» »	»	50,000 »	» 100,000 »	25 »
» »	»	100,000 »	» 200,000 »	35 »
» »	»	200,000 »	» 300,000 »	45 »
» »	»	300,000 »	» 400,000 »	50 »
» »	»	400,000 »	» 600,000 »	60 »
» »	»	600,000 »	$^1/_{10}$ pro mille.	

Telegrammer.

I Anledning af de med den engelske og den franske Regering afsluttede Telegramoverenskomster, der byder en betydelig Lettelse for den telegrafiske Korrespondance til og fra samt via England og Frankrig, skal man gøre opmærksom paa, at kun Telegrammer, der vedrører Forretninger afsluttet i Henhold til den dansk-engelske Handelsoverenskomst og iøvrigt op-

fylder de ved Ordningen trufne Betingelser, kan ekspederes under Industriraadets Garanti, der kræves for at faa Adgang til at deltage i den saaledes lettede telegrafiske Korrespondance. Der vil saaledes under denne Garanti kun kunne afsendes og modtages Telegrammer vedrørende Forretninger, der foretages af vedkommende Industriraadsmedlem selv, medens Ekspeditionen af Telegrammer vedrørende Forretninger for andre Firmaer eller andre Personer ikke kan finde Sted. Heraf følger ogsaa, at private Telegrammer under ingen Omstændigheder kan indgaa under Arrangementet.

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Vareudvekslingen med Sverige og Norge.

Det under Erhvervenes Fællesudvalg sorterende Sekretariat for den interskandinaviske Vareudveksling har Kontorer, Dør Nr. 10, i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B, Telefon: Central 8100, Lokal 25.

Fra Biblioteket.

Biblioteket er i Juli Maaned aabent Mandag, Onsdag og Fredag Kl. 6—8.

Katalog over Biblioteket faas for 2 Kroner. Hovedtillæg (1910—16) for 1 Kr. 25 Øre.

Udenbysboende Medlemmer kan faa Bøger tilsendt mod Portogodtgørelse. Adressen er Industriforeningens Bibliotek, Vesterbrogade 1 B.

Mindre Meddelelser.

Ingeniører i Industri og Handel.

En Kreds af Ingeniører indenfor Industri og Handel har taget Initiativet til Oprettelsen af en særlig Sektion under dansk Ingeniørforening. Der eksisterer som bekendt indenfor Ingeniørforeningen i Forvejen forskellige Sektioner, men de er for saa vidt afvigende fra den paatænkte, idet de hver for sig behandler særlige tekniske konstruktive eller videnskabelige Sider af Fagene, hvorimod den nye industrielle Sektion vil behandle de almene industrielle Spørgsmaal og merkantile Sager, der har særlig Interesse i Øjeblikket. Ingeniøren og hans Gerning faar jo stadig større og større Betydning for Udviklingen ogsaa i vort Lands Industri og Handel, og skal vi staa fuldt rustet til den økonomiske Kamp efter Krigen, vil det være nødvendigt at arbejde for en yderligere og sund Udvikling i saa Henseende ikke mindst ved at søge de yngre Kræfter blandt vor hastigt voksende Ingeniørstand interesseret for herhenhørende Problemer.

Som Indbydere til Dannelsen af den nye Sektion staar følgende:

Ingeniør Paul Bergsøe, Driftsbestyrer H. V. Boserup, Ingeniørerne C. P. Drescher, Alex. Foss, J. N. S. Frydenlund, Adam Hauch og E. Hirschsprung, Bogtrykker Ivar Jantzen, Telefondirektør Fr. Johannsen, Ingeniørerne K. V. Koch, Jul. Lehmann, Gustav Lunn og Ove Meyer, Direktør Ove Munch, Direktør H. P. Prior, Professor P. E. Raaschou og Direktør F. H. J. Rambusch.

Eksporttold for elektrisk Kraft.

Schweiziske Nationaløkonomer har foreslaaet, at der lægges Eksporttold paa elektrisk Kraft i Schweiz som Svar paa den nye tyske Kulskat, som føles desto haardere, idet Schweiz ikke kan faa sine Kul andet Steds fra. Baade Pressen og det store Publikum anser Eksporttold for elektrisk Kraft for retfærdig. Hvis denne Told bliver til Virkelighed, vil ikke blot den store kemiske Industri i den sydlige Del af Baden rammes heraf, men ogsaa de italienske Industridistrikter i Como, Bergamo og Milano. En Eksporttold paa elektrisk Kraft er noget ganske nyt i den internationale Handelspolitik.

Cementsveller.

I Sverige har man foretaget Forsøg med Cementsveller, der tilvirkes af en derværende Cementfabrik, og de er nu afsluttede med det Resultat, at Svellerne har bestaaet Prøven glimrende.

Forsøgene har været gjort med 2000 Sveller paa to Statsbanelinier og 300 Sveller paa en privat Banelinie.

Der skal nu dannes et Aktieselskab til Fabrikation af Cementsveller i stor Stil, og der føres Forhandlinger med Rusland om Salg af Cementsvellerne til Jernbaneanlæg baade ved Petrograd og i Sydrusland.

Pensionsforsikringen.

Den tidligere omtalte Pensionsforsikring vil nu blive virkeliggjort, idet A/S Pensionsforsikringsanstalten den 2. Juli holdt konstituerende Generalforsamling paa Børsen.

Redaktion: **R. Berg** og **P. Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 11977, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 7 JULI 1917

Amerika og Danmark.

I Krigens første Aar stod De Forenede Stater og de skandinaviske Lande sammen som neutrale Stater til Værn om disses folkeretlige Rettigheder og frem for alt om Retten til neutral Handel. Medens de skandinaviske Lande, ogsaa efter at Krigen var udbrudt, kunde fortsætte deres Handelsforbindelser til begge Sider paa normal Basis, idet disse Forbindelser ifølge disse Landes Beliggenhed i Fredstid fordeler sig nogenlunde ligeligt imellem de nu krigsførende Parter, maatte De Forenede Stater i Begyndelsen af Krigen for deres Handel med Tyskland finde nye Veje, da de gamle var spærret. Disse nye Veje for Amerikas Handel førte i stor Udstrækning netop over Skandinavien, hvor bl. a. Kjøbenhavn med sin Beliggenhed, udmærkede Havne- og Handelsforhold, lettede en saadan Transit. Dermed være ikke sagt, at denne Handel var noget Gode for Danmark, saaledes som den var det for de amerikanske Eksportører, der høstede store Priser. Det er ikke for meget at sige, at denne amerikanske Transithandel over Danmark tvertimod medførte de allerstørste Vanskeligheder for dette Land, beredte det en Mængde Farer og Ulejlighed uden at efterlade nogen Fordel eller reel Fortjeneste. De anselige Mængder Transitvarer, som amerikanske Firmaer dengang gennem Skandinavien sendte til Tyskland, var en væsentlig Aarsag til, at Ententens Opmærksomhed i forøget Grad henledtes paa Tilførslerne, der fra Skandinavien gik til Tyskland, og nærede Kravet om en stadig mere skærpet Blokade. At denne Blokade paa meget følelig Maade maatte berøre vitale skandinaviske Interesser, har Tiden siden tilfulde vist. Først da Danmark fik ordnet sine Handelsforhold til begge Sider ved Overenskomster, hvorom Forhandlinger begyndte allerede i Januar 1915, og som førte til den generelle Handelsoverenskomst med England af 19. November 1915, ændredes disse Forhold. For Ententens Blokadepolitik maatte den amerikanske Transit bøje sig, og Danmarks Handel indskrænkedes til kun at gælde det nødvendigste for Opretholdelsen af Landets Økonomi. Fra Danmarks Side ordnedes denne Handel under Hensyn til den mest ligelige Neutralitet. At Hævdelsen af dette Princip med Danmarks meget udsatte geografiske Beliggenhed blev en direkte Livssag for dette Land, gjorde Danskerne yderligere interesserede i at hævde det strengt. Den Maade, hvorpaa man i Danmark har behandlet Overtrædere af Handelsoverenskomsternes Bestemmelser, vidner herom, og Gang paa Gang har selv den engelske Regering overfor Kritik i Underhuset haft Anledning til at hævde Danmarks fuldstændige Loyalitet i disse Forhold.

Saaledes arbejdede Danmark saa vel som de øvrige skandinaviske Lande, der i saa mange Retninger har samme Vilkaar som Danmark, paa fuldstændig paralelle Linier med De Forenede Stater, der stadig stod som den mægtige Talsmand for de neutrale Stater, selv efter at Ententens Blokadepolitik i stadig større Grad havde afskaaret Amerika fra Handelen med Centralmagterne, hvorved den amerikanske Eksport fik en ret ensidig Karakter til Fordel for den ene af de krigsførende Magtgrupper. Tilfældene med U-Handelsbaadene godtgjorde dog tilfulde, at De Forenede Stater i enhver Henseende var rede til at opfylde en ligelig Handelsforbindelse, naar blot en saadan muliggjordes.

Selv efter at De Forenede Stater nu er draget

med ind i Krigen, hvorved de øvrige neutrale Stater mistede deres selvskrevne Talsmand, som de krigsførende var nodsaget til at tage mere effektivt Hensyn til, har de neutrale stadig set hen til Amerika som Neutralitetens Talsmand, idet Amerikas Indtræden i Krigen jo ikke kan føres tilbage til samme Grunde, som har været bestemmende for de øvrige krigsførende, men udelukkende er sket for at træde i Brechen for legitime folkeretlige Handlinger.

Det har imidlertid i den seneste Tid vakt en ikke ringe Uro i alle tre skandinaviske Lande, at visse Elementer i Amerika i deres Krav om en effektiv Krigsførelse mod Tyskland stærkt er kommet ind paa Tanken om heroverfor at lade Hensynene til de neutrale Stater træde i anden Række, altsaa benytte sig af den Magt, Udviklingen har givet Amerika.

Men naar Forholdet faktisk er saaledes, at Amerika har det i sin Haand at vanskeliggore Danmarks Stilling og tvinge det ud af en Situation, for hvis Principer Amerika har optaget Kampen, maa de smaa neutrale Lande have Ret til at vente Forstaaelse hos Amerika. Man maa gøre sig det klart, at disse Lande ikke kæmper for at vinde nye Markeder eller for at skaffe sig Fortjeneste. Dette er en stor Misforstaaelse, der er udbredt til Skade for dem. De opretholder med Vanskeligheder og stadig aftagende Eksportkvanta Forbindelserne ad de Handelsveje, de altid har haft, og de opretholder disse Forbindelser af Hensyn til selve deres Eksistens. De maa vel være forberedt paa, at deres okonomiske Liv i stadig større Grad gaar istaa til Skade og Ulykke for Landets Borgere og Fremtidsmuligheder, men de maa ikke des mindre stadig vedligeholde Ligevægten i deres Forbindelser udadtil. En Afbrydelse til en af Siderne vilde i al Fald for Danmarks Vedkommende medfore skæbnesvangre Konsekvenser.

Amerika er snart sagt det eneste Marked, hvorfra Danmark kan hente sine stærkt indskrænkede Tilførsler. Vil Amerika standse disse, burde det staa dette Land klart, hvilke Konsekvenser dette medfører. Disse Konsekvenser synes meget lidt gennemtænkt. I den amerikanske Presse ser man saaledes Indignation over, at Danmark kober Foderstoffer i Amerika, ved Hjælp af hvilke Danmark kan opretholde sin Kvægeksport til Tyskland, der i forbigaaende bemærket ikke er større end for Krigen. Man tænker derimod ikke over, at det danske Landbrug, der er arbejdet op til fuldstændig industriel Drift, ved at savne sine Tilførsler af Foderstoffer muligvis maa gaa til Nedslagtninger af den uhyre Kvæg- og Svinebestand, Landet besidder, hvorved tilsvarende Mængder Kød og Flæsk vilde frigores til Eksport, da det danske Marked umulig selv kan forbruge saa meget. Hvis vi samtidig ikke kunde faa vore nodvendige Tilførsler af andre Varer andetsteds fra end sydfra, vilde den forøgede Eksport maatte anvendes til Betaling af disse Tilførsler.

Danmark for sit Vedkommende har altid holdt igen paa sin Eksport og vil ikke ønske en saadan Situation, der ganske vist vilde give øjeblikkelige store Indtægter til Landet, men efter Krigen vilde lade det danske Landbrug staa uden Kvæg- og Svinebesætninger. Dette er kun et enkelt Eksempel, der belyser, hvor varsom man paa den anden Side Atlanterhavet maa være ved Bedømmelsen af skandinaviske Forhold. Disse Landes Beliggenhed gor deres Situation betydelig mere kompliceret, end den ser ud paa Afstand, og mange af de Forholdsregler, der nu i den amerikanske Presse kræves for at opnaa Fordele for Ententen, vil i deres Konsekvenser give *akkurat det modsatte.*

Men netop fordi Forholdene er saaledes, maa vi med Tryghed kunne stole paa den ansvarlige amerikanske Politik og ikke lade os bringe ud af den Ro og Nøgternhed, der stadig har været den fornodne Forudsætning for vor hidtil gennemforte Neutralitetspolitik. Ligesaa vist som vi med Tillid ser hen til Amerika, der under Wilsons Førerskab ikke for at vinde Magt eller materielle Fordele men af ideelle Grunde er traadt ind i Krigen, ligesaa fuldt maa det omvendt være en Pligt for det danske Folk og da særlig for den danske Presse ikke at lade sig paavirke af selv nok saa alarmerende Skriverier. Sammenholder man nemlig disse med hele Retningslinien i Amerikas Politik, kan de kun opfattes som et Udslag af de forklarlige stærke Følelser, der overalt vil komme til Orde ved Begyndelsen af en Krig, og bor paa ingen Maade kunne svække den naturlige Tillid, Danmark nærer til Amerika og dets ledende Mænd.

Indretning af Bageovne.

Et Bidrag til rationel Fyringsteknik.

Som Led i det af Teknologisk Institut rejste Arbejde for rationel Fyring og Brændselsøkonomi har Fabrikinspektør *Carl J. Ottesen* for kjøbenhavnske Bagermestre holdt et Foredrag, der her gengives efter Talerens Manuskript:

»Efter at De har faaet en Oversigt over Fyring og Brændsel, skulde jeg meddele Dem lidt om selve Ovnene og om de praktiske Erfaringer, som jeg har indhøstet ved mine Besog i Bagerier og ved mine Samtaler med d'Herrer Bagermestre og -svende.

Det, jeg kan fortælle Dem, bliver og kan, ganske naturligt, i al Almindelighed ikke blive noget nyt; men et og andet af det kan dog maaske være af Interesse for Dem, enten fordi De ikke har været opmærksom paa det, eller fordi det virkelig er nyt. Vi ser jo i denne Tid Forholdene forandre sig og Tekniken udvikle sig saa hurtigt, at det, selv for en Fagmand indenfor hans eget Fag, kan være vanskelig at følge med.

Som bekendt gaar Bagning ud paa at gøre Mel lettere fordøjeligt og mere velsmagende.

Melet udrøres med Vand, Mælk m. m. til en Dejg, som ved et Hævningsmiddel (Gær) omdannes til en porøs, svampet Masse. Ved Bagning gøres denne Dejg saa stiv, at den beholder sin porøse Karakter, og samtidig omdannes Stivelsen til Klister og Dekstrin, og Gæringen standses.

I Urtiden spiste man Kornet, som det var; undertiden dog vist først efter en Ristning eller en Knusning mellem flade Sten. Senere fandt man paa at fugte Kornet inden Knusningen, og den fremkomne Dejg tørrede man paa Sten i Solen. Da man i Stedet for Solens Varme tog Ilden til Hjælp, fremkom den virkelige *Bagningsproces*, og en Bageovn er en *Ovn*, hvori denne Proces kan foregaa, og i hvilken man derfor indenfor et bestemt Tidsrum efter Fyringen skal kunne holde en nogenlunde ensartet Temperatur paa omkring 200 ^{0} C.

Anbringes den udrørte og hævede Dejg i en Bageovn, opvarmes Brødets Overflade til en Temperatur af 180^0 à 210^0; der dannes Skorpe udvendig, Gærcellerne i Krummen dræbes, og ved Varmen hæves Brødet yderligere. Dannes Skorpen for hurtig, før Hævningen er endt, revner Brødet. Ovnens Temperatur er derfor i højeste Grad afgørende, selv om ogsaa andre Midler kan bidrage til en god Bagning.

Bageovnen fra vor Ungdom var den almindelige Stenovn. Man fyrede med Brænde (Birkebrænde) i selve Ovnsrummet (Herden). Naar Ovnen var varm, ragedes Gloderne ned i Dæmperen (foran i Ovnen), Herden afviskedes og køledes, hvis den var bleven for hed (Melet maa kun brankes, ikke svides eller forkulles). Brødene skudedes ind, og Ovnen henstod urort under Bagningen, hvilket for en Ovnfuld 8 ℔s Brod tog 3 Timer. For hver ny Bagning maatte Ovnen atter opfyres. For at undgaa Forurening af Herden ved Aske og Gløder, gik man over til at indrette Fyrsted, et eller to til Siden i Formuren, saaledes at kun Flammen fra Fyret slog ind i Ovnsrummet, og dette udvikledes videre, efterhaanden som Brændet, særlig i Byerne, blev dyrere, og man derfor begyndte at anvende Stenkul. — Spørgsmaalet brændefyrede eller kulfyrede Ovne stod længe uafgjort; endnu forst i Halvfemserne var det ikke endelig afgjort. I en tysk Kommission angaaende Bageriforhold udtalte indkaldte Mestre fra forskellige Byer sig meget modsigende. Nogle holdt bestemt paa Brændeovne (de kunde slet ikke sælge Brød, bagt i kulfyret Ovn), andre holdt ligesaa bestemt paa de kulfyrede Ovne; Arbejdet med disse var bl. a. mindre anstrengende og ødelæggende for Arbejderne.

Imidlertid udviklede Forholdene sig ganske naturligt til Fordel for Kulfyringen. Kunderne vænnede sig efterhaanden til det i den kulfyrede Ovn bagte Brod, og Kullenes billigere Pris blev det afgorende.

Der var dog stedse visse Ulemper at kæmpe med ved kulfyrede Ovne. Dels blev Ovnen let for varm, dels blev Ovnsrummet stærkt tilsodet af Kullene. For at undgaa disse Ulemper, forsøgte man blandet Fyring; idet man i Begyndelsen af Opfyringen brugte Kul, og naar Ovnen var godt gennemvarmet, fyrede man den færdig med Brænde; Ovnen blev mindre let overhedet, og Flammen fra Brændet brændte en Del af Soden bort. Samtidig begyndte man at lede Forbrændingsprodukterne fra Kulfyret i Kanaler udenom Ovnsrummet og lægge et kun mindre Brændefyr i selve Ovnsrummet, og hermed var

Skridtet over til den helt indirekte opvarmede Ovn med Kulfyr og Kanaler for Forbrændingsprodukterne uden om Ovnsrummet, der teknisk og hygiejnisk set langt maa foretrækkes, kun kort.

Omkring Aaret 1880 byggedes de første Kanalovne herhjemme.

Hofbager Olsen var en af de første, som lod bygge en Kanalovn. Denne Kanalovn havde Overfyring, d. v. s. Forbrændingsprodukterne gik først *oven over Herden*, da Varmen ovenfra giver Skorpe og Udseende og maa anses for den vigtigste. Den indførtes væsentlig i de store Bagerier, men er efterhaanden afløst af den Type af Kanalovne med *Koksfyr*, som nu bygges af P. Bagger. Senere indrettede Hofbager Olsen lignende Ovne til Gasfyring, men disse er vistnok igen helt forladt. Samtidig begyndte J. H. Weidemann her i Kjøbenhavn at bygge Kanalovne, og Weidemanns Ovn er endnu den almindeligste her i Byen, idet den selvfølgelig i Tidens Løb er undergaaet forskellige Forandringer. Omtrent lige fra Begyndelsen byggedes Weidemanns Ovn med 2 Herder og Underfyring, d. v. s. Forbrændingsprodukterne føres først *under* Herden og derefter over Hvælvingen. Weidemann forsynede straks sine Ovne med Termometer. Endvidere begyndte Henrik Hansen, nu hans Eftf. P. Knudsen, at bygge Kanalovne, af hvilke der ogsaa findes en Del her i Byen; de ligner i meget Weidemanns Ovn.

Endelig byggede, omtrent paa samme Tid, Tuxen & Hammerich de første Ovne med Opvarmning af Ovnsrummet ved Damprør; men disse har ikke faaet nogen Betydning for de kjøbenhavnske Fintbrødsbagerier; i ændret Skikkelse og udført af A/S »Strømmen« i Randers har de derimod fundet stor Anvendelse i Brødfabrikerne.

Selvfølgelig har ogsaa andre Ovnbyggere forsøgt sig her i Byen, uden dog at vinde nævneværdigt Indpas.

I de kjøbenhavnske mellemstore og mindre Fintbrødsbagerier er det væsentligst P. Baggers, Weidemanns og Henrik Hansens Eftf.s Ovne, som kommer i Betragtning, og jeg skal derfor indskrænke mig til Omtalen af disse.

Ovnenes Indretning ses og forstaas bedst af nogle Billeder (Lysbilleder).

Fig. 1 viser Weidemanns Ovn i Plan og Fig. 2 i lodret Snit. Det er en Kanalovn. De ser i Grundplanen Fyrdør, Rist, Fyrbro og Vangerne og i Snittet Fyrsted, Rist, Askegrav, Fyrbro, de to Herder, Kanalerne, Ovndøre og Rensedøre.

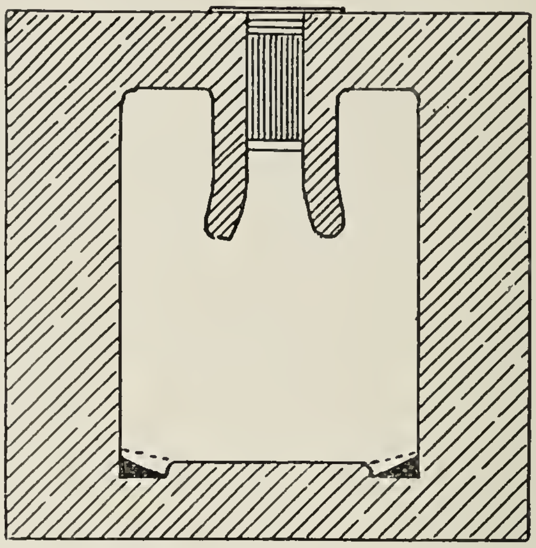

Fig. 1.

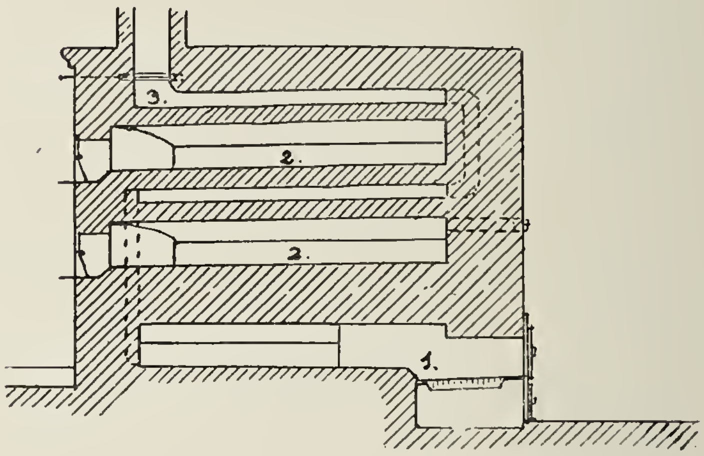

Fig. 2.

Fig. 3 viser P. Baggers Ovn udvendig fra. Fig. 4 og 5 viser Henrik Hansens Eftfs. Ovn. Fig. 4

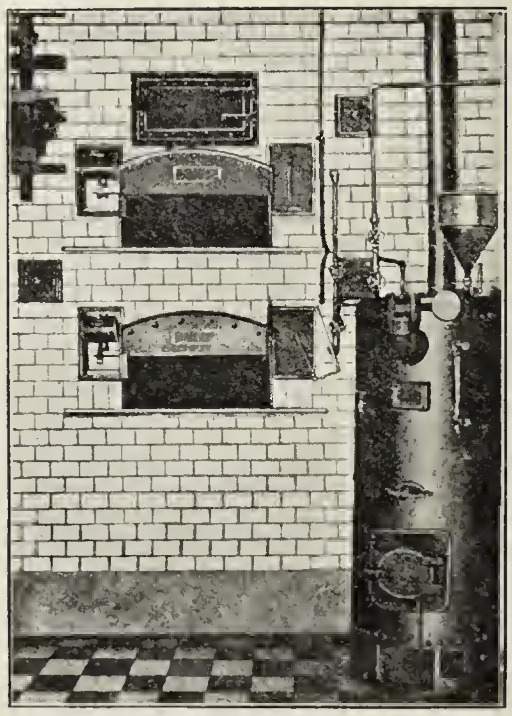

Fig. 3.

dens Ydre, Fig. 5 et Snit, hvor De ser de to Herder, Træk, Murtunger og Kanalsten.

Nogen større principiel Forskel i Indretningen af de tre Ovne er der ikke; de ligner hinanden meget, kun er Weidemanns og Henrik Hansens Ovne beregnet paa Fyring med Kul, Baggers Ovn derimod paa Fyring med Koks, hvorfor dens Risteareal ogsaa er større, omtrent 1/3 større end de to andres.

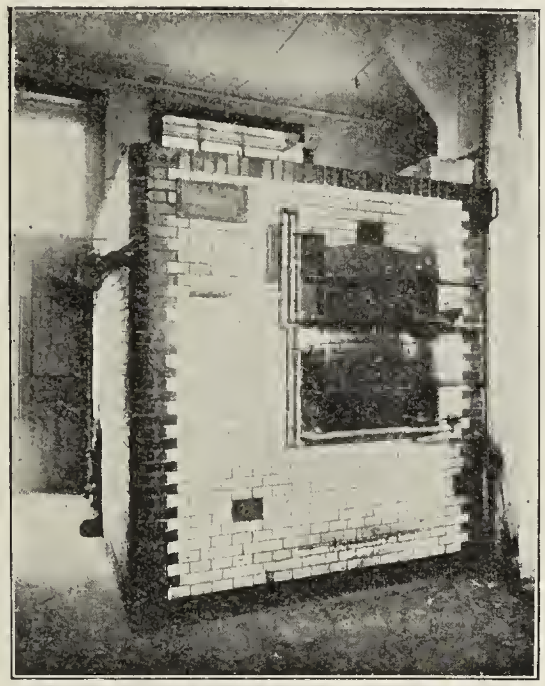

Fig. 4.

Paa en Vurdering af Ovnene med Hensyn til deres Økonomi skal jeg ikke komme ind; det maa jeg overlade til d'Herrer selv, naar Spørgsmaalet om at vælge mellem de forskellige Ovne

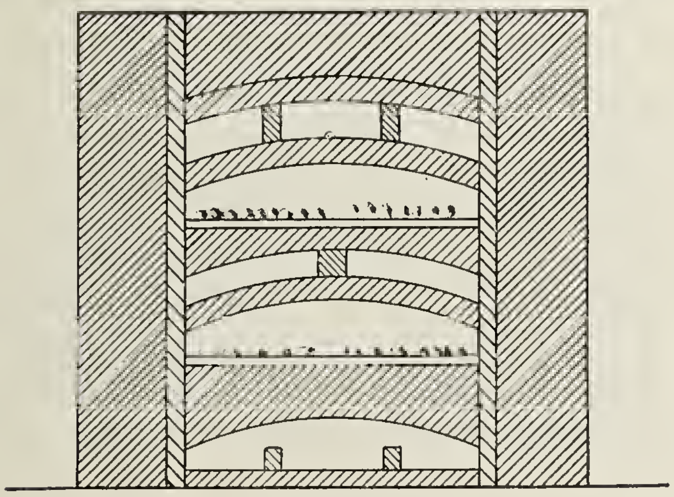

Fig. 5

foreligger. Det, som det for Øjeblikket drejer sig om, er, at De med den Ovn, som De nu engang har, kan opnaa den bedst mulige Økonomi, og her er det i første Linie »Fyrstedet og dets Betjening«, som kommer i Betragtning. De har været vante til at faa en bestemt Slags engelske Kul, og da disse slap op, var det, at Vanskelighederne begyndte. De tyske Kul, som De en Tid kunde faa, og ligeledes Briketterne, som De nu faar, kræver en anden Fyringsmaade, og der er ikke andet at gøre end at prøve sig frem, thi der foreligger ikke endnu tilstrækkelig praktiske Erfaringer til, at man kan give en bestemt Anvisning. Noget mere Lufttilførsel, enten ved at anvende andre Ristestænger eller ved blot at udtage en enkelt Rist og fordele de øvrige, har været forsøgt nogle Steder og har ført til Resultat. Hvis Asken har Tendens til at slagge stærkt, maa den brækkes op saaledes, at Slaggen kommer ovenpaa Gløderne, her stivner den hurtigt paa Grund af Afkølingen og kan let pilles ud med Ragen.

Hvad Briketterne angaar, da maa de store Briketter slaas i Stykker. Fra Deres Kakkelovn ved De sikkert, at Briketter anvendes til at holde Ild i længere Tid, og denne Anvendelse beror netop paa, at de i hel Tilstand forbrænder langsomt, medens De i Deres Ovn netop skal have en livlig Forbrænding for at faa Ovnen hurtig varm, derfor maa Briketterne slaas i Stykker.

Brunkul, som nu tilbydes Dem, kan næppe anvendes med Fordel i de forhaandenværende Fyrsteder, maaske dog i Blanding med andet Brændsel; og det samme gælder Tørven; disse Brændselsmaterialer kan derfor kun betragtes som Nødhjælp.

Ved de Besøg, som jeg i Anledning af Kulspørgsmaalet har aflagt rundt omkring i Bagerierne, har jeg iøvrigt iagttaget en Del Forhold, som sikkert uden stor Besvær kan ændres, og som efter min Mening kan bidrage til Økonomisering med Brændslet.

Maa jeg allerførst rette følgende Opfordring til Dem: *Har Deres Ovn længe ikke været efterset, saa lad det gøre snarest belejligt.* Først, naar Ovnen er i Orden, kan De med Fordel gøre Iagttagelser med Hensyn til et nyt Brændsel. Er der Fejl eller Mangler, som De ikke selv med Sikkerhed kan afhjælpe, saa lad Deres Ovnbygger komme, lad ham udføre Reparationer og eventuelle Forandringer, det bliver sikkert i Længden det billigste.

Jeg har truffet Ovne, hvor Fyrkarmen var utæt, Fyrdøren sunken ned, saa at man kunde se Ilden baade udenom og indenom Fyrkarmen. Ogsaa Brændplade, Dæmper og Rensedøre maa være tætte; enhver Utæthed giver Anledning til Indsugning af kold Luft og betyder Tab af Varme.

Fyrsted og *Kanaler* maa holdes godt rene. Slaggen maa bankes løs fra Undersiden af Riste-

stængerne, ellers formindskes Ristens Luftareal; Luftkølingen bliver utilstrækkelig, og der er Fare for, at Risten smelter. Til yderligere Køling af Risten bør der altid være Vand i Askegraven.

Trækkanalerne renses vistnok i Reglen altfor sjældent. Det er den varme Rog i Trækkanalerne, som skal afgive sin Varme til Ovnsrummet; men det Lag af Sod og Flyveaske, som lægger sig i Bunden af Kanalerne, leder Varmen meget daarlig og virker derfor isolerende, saa Varmen bliver i Rogen og gaar bort gennem Skorstenen. Derfor bør Kanalerne renses ret hyppig, langt hyppigere end nu, hvor man kan træffe Ovne, hvis Kanaler kun renses ordentlig ved Ejerskifte.

Med Hensyn til *Fyringen* af Ovnen, saa fyr op med det lettest brændende Brændsel (Kul, ogsaa til Koksfyr). Naar der er god og klar Ild, skyd saa Ilden tilbage — *men ikke over Fyrbroen* — og læg det friske Brændsel foran, saa at Røgen saavidt muligt forbrændes.

Naar Fyrdoren aabnes under Fyringen, bør Skorstensspjældet stikkes.

Mod Slutningen af Fyringen kan Spjældet ligeledes stikkes noget, dog først, naar man er sikker paa, at der ikke udvikles Gas, der kan blive staaende i Kanalerne og give Anledning til Eksplosioner. Naar Fyringen er endt, lukkes Spjældet helt, Dæmperen sættes for og alt holdes tæt tillukket.

Ved godt varme og *tætte* Ovne skal man med Fordel kunne rage Gloderne ud af Fyret ved Fyringens Afslutning og anvende dem igen. Den Varme, som Gloderne giver, medens Ovnen bruges, har næppe nogen Betydning med Hensyn til at holde Ovnen varm; men det faktiske er, at Brændslet, som ligger derinde, brænder bort og forsvinder i Løbet af de 12 Timer, som hengaar til næste Opfyring.

Naar De nu tager alle disse smaa Vink i Betragtning, og saa for Resten selv betjener eller i hvert Fald forestaar Betjeningen af Deres Fyr, saa tror jeg, at De efterhaanden vil kunne spare en Del paa Deres Brændsel.

Det var selve Ovnen, men De har ogsaa et andet Fyrsted, nemlig den lille *Bagerikedel*. Dens Opgave er at give Damp til Raskningen og Damp til Ovnen og maaske varmt Vand. Til den bør De ikke anvende det gode Brændsel; den kan godt fyres med Affaldet fra Askegraven, naar selve Asken sigtes fra, med Smuld og hvad andet Affald, der kan brænde. Den bør holdes ren og i god Orden, for at ogsaa den kan arbejde økonomisk. Jeg har set Tilfælde, hvor en saadan Kedel tog indtil 25 pCt. af Bageriets hele Brændselsforbrug; det er for meget.

Forinden jeg slutter skal jeg endnu nævne, at der i de sidste 10 Aar er fremkommet en ny Fyrstedskonstruktion beregnet paa Fyring med Kul- og Kokssmuld, som har vundet noget Indpas.

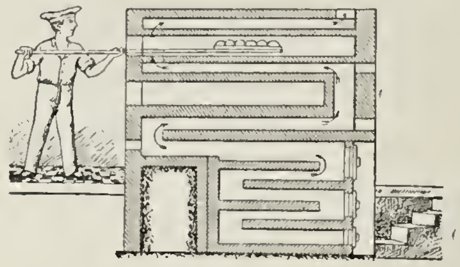

Fig. 6.

Paa Fig. 6 ser De *Wiedbrechts Smuldfyrovn*, som har Indfyring i samme Etage, fra hvilken Herderne betjenes, og paa Fig. 7 *Weidemanns Snusfyr*, indrettet til Fyring fra Kælderetagen, og Betjening af Herderne fra den overliggende Etage. Her findes ingen Rist, men Brændslet ligger i tyndt Lag paa Hylder. Det friske Brændsel tyres ind paa den øverste Hylde

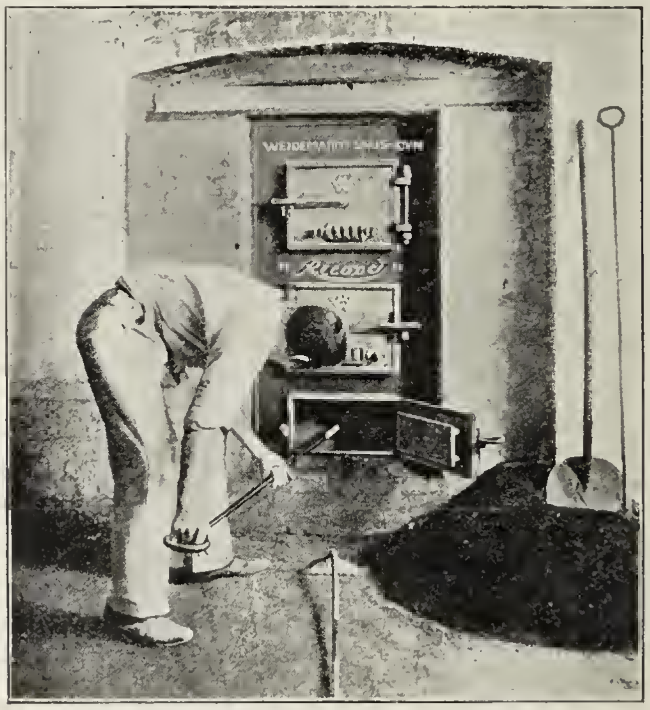

Fig. 7.

og rages efterhaanden, som det kommer i Brand ned paa den underliggende for at ende som Aske forneden i Ovnen i Askegraven. Fyringen giver en Del Støv, men Brændslet er billigt, og begge Ovne skal arbejde meget tilfredsstillende.

Mine Herrer! At være Bagermester i København er i Øjeblikket ikke misundelsesværdigt. Medens De havde Deres sædvanlige Brændselsmateriale kunde det gaa paa den Maade, at De selv ofrede Dem for Bageriet og med lidt Vej-

ledning lod Deres Medhjælp passe Ovnen; om der gik lidt mere med end strengt nødvendigt, spillede ikke nogen stor Rolle. Nu, hvor Forholdet er det, at Brændsel næsten ikke er til at skaffe for Penge, maa De selv tage Dem af Fyringen, og denne kræver tilmed megen Omtanke og Paapasselighed, for at De skal kunne opnaa et godt Resultat; det er mit Haab, at vi med disse Foredrag har givet Dem en lille Haandsrækning«.

❀ ❀ ❀

Erhvervsrustning og Erstatningsindustri, ude og hjemme.

Af Direktør *Gunnar Gregersen.*

Medens der gennem de daglige Kommunique'er med Søgelysets Skarphed kastes Lys over snart denne snart hin af Krigsbegivenhederne, saaledes at det saa nogenlunde er muligt at følge Krigens Gang paa de ydre Fronter, taber Konturerne af de krigsforende Samfunds indre Liv, navnlig Næringslivet, sig i Censurens Taage.

At de voldsomme Kraftudfoldelser i Ildlinien med det mægtige Forbrug af Materiel og Materiale, der løber op i Millioner af Tons, selvsagt maa modsvares af kæmpemæssige Anstrengelser indenfor hvert Lands Grænser, af Bjergværks- og Fabriksindustri, vil enhver kunne forstaa. Men udover denne Appel til Teknikerne, der har skabt den uhyre Krigsindustri, har, som flere Gange her i Tidsskriftet paapeget, Situationen med de spærrede Tilførsler tvunget det tekniske Initiativ over i nye Baner og givet Tekniken Lejlighed til at vinde nye, straalende Sejre. — Naar Verdenskrigens Historie engang skrives, vil den Del deraf, der maatte blive helliget Erhvervslivet under Krigens Kraftanspændelser og »Udsultningen« saavel med Hensyn til Fødemidler som Raavarer — et Emne, der i Øjeblikket mere anes end kendes — næppe blive den uinteressanteste, og Historien vil rejse endnu en Æresstøtte for den videnskabelige Teknik og dens Arbejde i den menneskelige Kulturs Tjeneste, som Loftestang over og Sprængmiddel gennem talløse Hindringer og som Stifinder paa nye Erhvervsmarker.

Det er som sagt kun lidet, vi med Sikkerhed ved om Resultaterne af det Arbejde, den Del af Tekniken og Industrien har udført, der har sat sig som Opgave at skabe Erstatninger for Raavarer »Erstatningsindustrier« samt for de Varer, der tidligere fremstilledes af saadanne eller indførtes fra Udlandet »Emancipationsindustrier«.

At Afspærringen af det internationale Samkvem har været følt haardt er utvivlsomt; men Lidelserne ved Afsavn er kun i ringe Grad naaet over Lande-Grænserne. Om den Energi, hvormed der har været arbejdet paa ved Erstatning at bøde paa Manglerne samt paa at skabe fremtidig Uafhængighed, faar vi dog nu og da en kort Meddelelse, saaledes at Konturerne af de store Bevægelser for at sikre Produktionsuafhængighed i videst mulige Udstrækning, ialfald kan skimtes.

Det Afhængighedsforhold, hvori Tekstilindustrien Verden over ved Krigens Begyndelse stod til den tyske Tjærefarveindustri, har saaledes animeret saavel den russiske, den amerikanske som den engelske kemiske Industri, til at forsøge at skabe hjemlig Forsyning som Erstatning for de under Verdenskrigen udeblevne tyske Farvestoffer og hermed en Industri, der i kommende Tider skulde tage Kampen op med den tyske. Dette var jo at forudse, at noget saadant maatte forsøges, som i det hele, at man maatte forberede sig paa Erhvervskampene i den kommende Fredsperiode. Det er da af største Interesse, gennem Beretninger i bl. a. engelske Blade at erkende Formerne at være saadanne, at man tør skønne, at man virkelig staar overfor en hel planlagt Bevægelse med Udspring i Folket og kraftigt animeret af de ledende Kredse; og derigennem atter at kunne fastslaa, at der, som det saa ofte er paastaaet, overalt under Krigen gøres bredt anlagt og intensivt Arbejde for at fremme de nationale Industrier og styrke dem til efter Krigen. Det synes som om Huddersfield i Yorkshireegnen er udset til engelsk Central for Arbejdet indenfor Tekstilindustrien, saavel hvad Uddannelse som Undersøgelsesarbejderne indenfor denne Industri angaar. — Som sagt ikke alene den Maade, hvorpaa Bevægelsen modtages i Pressen, men ogsaa de Mænd, der er i Bevægelsen, den Form, hvorunder Arbejdskampagnen aabnes, tyder paa, at vi her staar overfor det nøje planlagte Arbejde for engelsk Erhvervsfremme.

Det er Viscount Haldane (tidligere gentagende

Minister), der aabner det store Møde i Huddersfield Town Hall d. 10. Januar iaar, og aabner det med en Tale om Nationens Fremtid — intet mindre. Han udkaster løst Planen til en hel Reorganisation af den tekniske Undervisning, og skitserer det Arbejde, der skal gøres for at faa fat paa de store intellektuelle Reserver, som de brede Lags endnu »uopdyrkede Forstand« betyder for Folket: En Demokratisering af den tekniske Videnskab — en Udmøntning af denne ogsaa i Smaamønt for Folket er i store Træk hans Tanke.

Og ligedan om end under andre Former i Rusland.

Medens vi her som oftest staar overfor ene Emancipationsbestræbelser — Emancipationsindustri — for at opdyrke en særlig national Industri, der kan tage Kampen op med Importen, uden at der herved egentlig skabes nyt Land for teknisk Videnskabelighed eller international Teknik, saa er der imidlertid utvivlsomt i de sidste tre Aar, med langt større Kraft og Held, end det lader sig overse, arbejdet paa at skabe nye Varer som Erstatning for tidligere — paa Skabelsen af Erstatningsindustrier. Hvor meget der er naaet, er det selvfølgelig vanskeligt i Detailler at konstatere, sikkert er det kun, at der er naaet Resultater. Selvsagt er man dog ikke saa ukloge nogetsteds uden videre at stille sine maaske møjsommeligt høstede Erfaringer eller Opdagelser offentlig frem, til Afbenyttelse ogsaa for sine Fjender. Men »en passant« hører man, at Automobilringe ikke er saa gode i Tyskland som før; thi det er »Ersatz«. At talløse Varer, tidligere udførte i Kobber eller Messing, nu leveres i formessinget Jernblik eller indrettet saaledes, at de kun fremstilles ved Anvendelse af »Ersatzmetal«. Det har tidligere ikke kunnet betale sig — nu er det nødvendigt at spare paa Kobberet. Man har fra Tid til anden modtaget Sække, Indpakninger o. s. v. »Ersatz-Hessian«, der tilsyneladende staar paa Højde med det bedste, og set at man, ved at pille Traadene i de regelmæssige Væv fra hinanden, opdager, at det er — Papir, kunstig tvundet i regelmæssige glatte Traade, nydeligt Arbejde. Den Slags kan iøvrigt nu faaes fra omtrent hele Verden, fra England som Tyskland o. s. v.

I det hele har Papir spillet en ret stor Rolle under Arbejdet for at skaffe Erstatning for enkelte Raamaterialer for Tekstilindustrien. Papirets alsidige Anvendelse er gammelkendt. Det kan erstatte Træ, Metal, Ebonit, bruges som Konstruktionsdele saavel til Valser, ja endog til Jernbanehjul. Det er fra tidligere Beretninger kendt, hvorledes man ved Sammenpresning af flere Lag, tilsat et Hærdemiddel, kan trykke baade Skeder, Futteraler, Hylstre ja endog Feltflasker ligesaa gode som de almindelige Aluminiumsflasker af Papir, naar blot en Metallisering finder Sted.

Om Papirets fortrinlige Egenskaber som Erstatningsmateriale for talløse i Øjeblikket kostbare Raamaterialer, bringer et tysk Tidsskrift[1]) en lang, velskreven Artikel.

Vi vil nu tage et typisk Eksempel paa Afspærringsvirkningen som Ekscitation, idet det samtidig dog redelig skal erkendes, at Kilderne til grundig Oplysning om Spørgsmaalet er smaa, og holde os til de østerrigske Beretninger.

Allerede tidligt under Krigen blev Spørgsmaalet: Tilførslen af Spindestoffer for Tekstilindustrien et brændende Spørgsmaal i mange Lande. Det kneb for Centralmagterne vistnok særligt med Uld, maaske mindre med Bomuld. Der maatte dog vises den største Økonomi, og der har derfor under disse Forhold i de sidste Aar været gjort et intensivt Arbejde for at skaffe nye Kulturplanter, der kunde erstatte Hør, Hamp og Bomuld.

Den østerrigske Tekstilindustri søgte Teknikens Hjælp og har aabenbart ikke fortrudt det, men gentagende under Krigen ikke alene udtalt men ogsaa vist sin Taknemlighed overfor de tekniske Højskoler og Undersøgelsesvirksomheder til Fremme af Tekstilindustrien i Østerrig-Ungarn, i Erkendelse af de overordentlige Tjenester, navnlig et rationelt Undersøgelsesarbejde maa siges at være for Industrien. Af nye Raastoffer, som er Genstand for Undersøgelse, nævnes: Cellulose, og Taverne i Nælden, Humle, Gyvel og »Silkeplanten« (formentlig Asclepias cornuti). Der er ogsaa gjort Forsøg med at vinde Spindemateriale af Torvene, men disse Forsøg, der er gamle, synes ikke at have gjort noget videre Fremskridt, hvorimod Forsøgene med Cellulose, som Beretningerne udtrykker sig, »viser sig meget fordelagtige«. Men her standser Meddelsomheden, beklageligvis. Klart er det ganske vist, at fyldige Beretninger om de opnaaede Resultater altid vil have Interesse, i hvert Fald teoretisk. Om nogen direkte Overføring af disse paa Forholdene i andre Lande, kan der vel ikke være Tale om,

[1]) Ingeniør Haase i »Prometheus«.

forend Prisforholdene nøje er undersøgte. Det synes, efter Beretninger fra det kgl. danske Generalkonsulat i Wien, at den ogsaa herhjemme kendte Interesse for den almindelige Brændenælde lever der, og at man betragter denne Plante som et Hovedsurrogat. Man ligefrem dyrker den i Østerrig-Ungarn og i meget stor Udstrækning, med Oparbejdning af Stænglerne med Tavestof for Øje. Der skal saaledes saavel i Østerrig som i Ungarn været oprettet »Nesselverwendungsgesellschaften«, der træder i Forbindelse med Producenterne af Nælder. Beretningen fortsætter sine Citater med lidt af en Artikel om Spørgsmaalet — hvilken Artikel maa være skreven for de meget brede Lag, da der gøres opmærksom paa, at det ikke er Hensigten at lade »Nældedyrkningen konkurrere med Faareavlen«, »Faareulden lader sig ikke sammenligne med Nældevævet«, »Nældevævet skal derimod konkurrere med Bomulden«. — Det hedder endelig herefter: »Forsøgene paa at gøre os uafhængige af udenlandsk Spindemateriale har imidlertid ikke indskrænket sig ene til Nælderne, ligesom Bomulden til Sprængbrug er bleven erstattet af Cellulose, Skydebomulden af Skydecellulose, saaledes vil Cellulosen i Fremtiden i vid Udstrækning erstatte Bomulden i Tekstilindustrien«.

Der dvæles iøvrigt navnlig ved den indenlandske Industris tidligere Afhængighed af Juten. I 1913 blev der til Østerrig fra Indien indført 609,000 m. c. af dette Spindestof og til en Værdi af 39 Mill. Kroner. — Det antydes, at det formentlig ogsaa efter Krigen vil volde Vanskelighed at genskabe den regelmæssige Juteimport fra Indien, ligesom en Import af Bomuld fra De Forenede Stater. Bliver der end ikke ligefrem Udforselsklausuler paa Jute og Bomuld efter Krigen, vil der kunne ventes omtrent prohibitive Udførselstoldsatser. Alene dette vil nødvendiggøre, at man i Tide ser sig om efter indenlandske Erstatningsstoffer for Tekstilindustrien. — Man har som sagt prøvet med forskelligt, foruden Cellulose navnlig Humle, Gyvel og Taverne i Silkeplanten.

Det laa jo nær at forsøge navnlig med Humle, der jo er Genstand for intensiv Dyrkning i Mellemevropa. Frugten bruges i Ølbryggeriet, medens Bladene og de tynde Ranker anvendes til Kvægfoder. De lidt sværere Stængler, der hidtil har været uanvendte, er det man har forsøgt at benytte Taverne af til Spindestof og som Erstatning for Jute. Der henvises i Beretningen mærkelig nok til, at man baade i Sverige og Norge skal have anvendt Humleranker til Tovværk (?), nok er det, at man under Krigen er begyndt at anvende enkelte Arter Humle fra særlige Voksesteder som Erstatning og med Held. Der er imidlertid dette at indvende imod nævnte Industri, at Humledyrkningens Udbredelse ikke end kan tænkes som en Funktion af Tekstilindustriens Krav, men kun af Ølindustriens, saaledes at man faar Tavestoffet som Biprodukt. Humlen er nemlig en ret bekostelig Plantekultur at dyrke, og for Rankerne alene er det sikkert kun muligt, naar en ren Nødstilstand paa Tavestoffer foreligger. Langt større Chancer synes Gyvelen at afgive. I Dalmatien vokser den udbredt selv paa de tørreste og sletteste Jorder, hvilke den ved sin særlige kvælstofassimilerende Evne stadig bedrer, saa den er, som det udtrykkes: »Prædestineret til at være Agerdyrkningens Pioner paa Dalmatiens øde og tørre Strækninger«. Forsøgene med at oparbejde det Spindestof, denne Plante afgiver, synes at have givet gode Resultater; der har været fremstillet Garner fra Nr. 8 til Nr. 12, Skomagertraade og Garn til Væverierne, og Jutespinderierne i Simmeringen har endelig lavet saa gode Sække af denne Vare, at Autoriteterne indenfor Juteindustrien har erklæret, at det er et fortræffeligt Fabrikat.

Ogsaa de Taver i Vidier, Affaldet fra Kurvefletterier giver, har vist sig anvendelige. Da dette Affald forekommer i uhyre Mængder, er disse Muligheder ialtfald interessante.

Endelig nævnes altsaa den saakaldte »Silkeplante«, der vokser i de tørre, solrige Egne ved Drava og Sava. Man har ofte forsøgt at bruge Frøets ejendommelige silkeagtige Faldskærme til Spinding, men hidtil uden gunstigt Resultat, da de er skøre som Glastraade. Derimod findes der i Stænglerne Spindemateriale, og ved dettes Anvendelse bliver det oven i Købet muligt, at man nu kan bruge dels Frøets Olie, dels Stænglernes Spindemateriale, og endelig synes det oveni købet, som om Bladene indeholder et Kautschuk, der lader sig vinde.

Som ovenfor nævnt er Forsøgene med at vinde Spindestoffer af Tørv ret mislykkede. Allerede i 1898 begyndte disse, og man har ogsaa faaet lavet ganske gode Reb, Tæpper, Papir, Pap og Vat af Tørvetaver, men til Finspinding egner dette Spindestof sig ikke, og det synes imidlertid, som om denne Industri kun har teoretisk Interesse, da Fremstillingsomkostningerne saa-

vel som Materialet navnlig i denne Tid er kostbare.

Tilsyneladende har Østerrigerne fortrinsvis kastet sig med Iver over Spørgsmaalet »Tekstilerstatningsindustri«. »Baumwollezentrale« i Wien har i hvert Fald udskreven en Præmieæskning og meddeler, at Teknikere fra hele Jorden vil kunne indsende til Bedømmelse nye Forslag om Produktion af Surrogatstoffer, og maaske derigennem skabe sig en Formue. Det bliver saa navnlig Reichenberg i Bohmen, hvis Forsøgsanlæg er blevet forsynet med de fornødne Midler (1 Mill. Kr.), der kommer til at foretage Undersogelser.

— — —

Hvad nu vore hjemlige Forhold angaar, har Krigen selvfølgelig ogsaa i nogen Grad appelleret til Initiativ herhjemme, med hvor meget Resultat skal vi lade staa hen. Det er allerede offentlig kendt, eksempelvis hvorledes manglende Tilforsler af Træhæle anvendelige til Fodtoj, har givet Stødet til, at man paa Teknologisk Institut har udarbejdet en Fremgangsmaade til Fabrikation og bygget de fornodne Arrangements og Hjælpeværktoj for Fremstillingen. Paa Grundlag af disse Undersøgelser er den smukke fynske Virksomhed blomstret op, der meget hurtigt har søgt og fundet betydelig Afsætning paa Eksportmarkedet.

Som et andet dansk Eksempel paa Emancipationsindustrier kan nævnes Fremstillingen af Pickers. Indenfor Tekstilindustrien vil man kunne fortælle om, hvorledes disse ganske uundværlige Maskindele en Tid lang overhovedet ikke var til at faa. De kom sydfra og havde aldrig været Genstand for Fabrikation her i Landet. Under disse Forhold toges Forberedelserne til Forsøgsfabrikationen op, og det lykkedes Firmaet M. I. Ballins Sønner i Forbindelse med Hofsadelmagermester Danielsen at skabe en indenlandsk Pickersindustri, der kan dække vort Forbrug, maaske endog forsyne vore Nabolande med disse for Tekstilindustrien ganske uundværtige Artikler.

Som det af tidligere Artikler vil fremgaa, er imidlertid det Punkt, hvor vi foreløbig er stærkest ramte af Afspærringen, Brændselsmanglen. Endnu kan det ikke være gaaet op for Befolkningen, hvor fortvivlet den foreliggende Brændselssituation er, og hvor uforsvarligt det er at betragte denne Krise som forbigaaende. Ellers vilde sikkert Arbejdet for at udnytte vore nærmestliggende Erstatninger for Kul: Tørv, Brænde, Brunkul og Vindkraften mere rationelt være Genstand for langt intensivere og vel at mærke fra oven af vel organiseret Undersøgelsesarbejde. Paa mange Steder arbejdes der i Øjeblikket godt men spredt: En varmtfølende, interesseret Landsbyskolelærer skriver saaledes i disse Dage til Teknologisk Institut om sit Arbejde for at skabe Erstatning for de manglende Smedekul ved at brænde Tørv i Miler til Torvekoks: »Jeg bliver ikke træt, selv naar jeg fra 5—7 Morgen skal passe Milerne, fra 8—1 Skolen og derpaa meget ofte langt ud paa Natten igen beskæftige mig med Milerne. Thi jeg tror, her er et godt Erstatningsmiddel for Smedekullene. Jeg erindrer fra min Fader, at saadan har man klaret sig før i Tiden«. — — —

Uvilkaarligt rejser i Øjeblikket endelig det Spørgsmaal sig, om ikke vi skal ind paa at svie vort Brændsel til Trækul? Det gør man i Norge og Finland. —

Det er opmuntrende, naar saa endelig privat Initiativ findes. Her er atter et Eksempel: Medens man i Sverige oparbejder Smaakviste af Gran og Fyr paa »Trätuggare« til Hakkelse, arbejder en jydsk Bonde paa at fremskaffe et lignende Brændselsmateriale af Lyng. — — — Og saaledes kan man blive ved. Det er imidlertid ikke den nærværende Artikels Hensigt at give en Oversigt, dertil er Kilderne i Øjeblikket for ufuldstændige, mere at pege paa, hvorledes saadanne Arbejder i Udlandet, som det af ovenstaaende Fragmenter vil fremgaa, organiseres fra oven, pege paa den Forstaaelse, der er ogsaa for denne Del af Krigsarbejdet, som det hedder: »Forberedelserne til Freden under Krigen«. Organiseret Arbejde maa der til. Maatte Brændselskommissionen snart lade høre fra sig angaaende Brunkulslejerne, og Askov angaaende Vindkraften, og maatte det være muligt hos det Offentlige at faa Ørenlyd for yderligere Støtte for Orienteringsarbejdet for Fremtiden herhjemme, moralsk som økonomisk — den Stotte, der endnu synes at mangle. Det hele er endnu for planløst: Medens Tiden gaar med Nævn og Famlen, forsvinder den solvarme Aarstid, der vilde være nyttig baade for Brunkulsbrydningen og for meget andet Forberedelsesarbejde for at tage Kampen op med Brændselsnoden til Vinter.

❀ ❀ ❀

Den russiske Maskinindustri under Krigen.

I de sidste Aartier og navnlig fra 1908 har der i Rusland vist sig større og større Efterspørgsel efter Maskiner. Grunden hertil var det stærke Opsving Ruslands Erhvervsliv i de senere Aar havde taget og da navnlig den russiske Industri, hvis store Behov af Værktøjsmaskiner dels blev dækket af Importen fra Udlandet dels af Landets egne Maskinfabriker.

Den russiske Maskinindustri arbejdede navnlig de sidste Aar før Krigen med en hidtil ukendt Intensitet, og selv om der ikke findes statistiske Data over Produktionen fra 1911—14, kan man dog skønne, hvor stor Udviklingen har været, naar man betragter Indførselsstatistiken for Maskiner, idet man kan gaa ud fra, at Forøgelsen af Importen nogenlunde er gaaet paralelt med Forøgelsen af Landets egen Produktion. Fra 1906—10 indforte Rusland i Gennemsnit for 75 Mill. Rubler aarligt. I 1913 steg dette Tal til 153 Mill. Rbl. og i de forste 6 Maaneder af 1914 var man allerede kommet op paa 100 Mill. Rubler.

Det russiske Handels- og Industriministerium har undersøgt den russiske Maskinindustris Produktion for 1908—10 og kom til det Resultat, at Ruslands Maskinindustri i 1910 producerede for over 90 Mill. Rbl. i Værdi. At dømme efter forskellige andre Data, f. Eks. Udvidelsen af allerede eksisterende Fabrikers Produktionsevne, Bygning af nye Fabriker og Kapitalanbringelser i maskinindustrielle Foretagender o. l., kan man gaa ud fra, at Ruslands Maskinindustri, som ovenfor nævnt, er gaaet frem i samme Grad som Importen, saaledes at der i 1913 og 1914 uden Tvivl skulde være produceret for 200 Mill. Rbl. Maskiner aarligt af Landets egen Industri.

Aar 1914 viste saaledes et Forbrug af Maskiner for ca. 400 Mill. Rbl., og paa Grund af den ikke for lave Told paa Maskiner viste dette Tal, at den russiske Maskinindustri befandt sig i fuldstændig normal Udvikling, og man ventede, at Revideringen af Toldloven, som skulde have fundet Sted i 1917, vilde have givet den russiske Maskinindustri endnu større Udviklingsmuligheder.

Da Tyskland var den største Leverandor af Maskiner til Rusland, er det interessant at undersøge Spørgsmaalet om, hvorledes Krigen med Tyskland har virket paa Ruslands Maskinindustri, og her bemærker man to fra hinanden vidt forskellige Perioder: den første fra Begyndelsen af Krigen til Foraaret 1915, og den anden Periode fra Foraaret 1915. Den forste Periode opviste et fuldstændigt Sammenbrud af den russiske Maskinindustri i Forhold til de sidste Aars stærke Udvikling. Manglen paa Transportmidler og i Sammenhæng hermed Manglen paa Raamaterialer og Brændselsstoffer, Mobiliseringen af de fagkyndige Arbejdere og navnlig Manglen paa Organisation i Arbejdet for at udfore de store Bestillinger til Staten, alt dette foraarsagede, at den russiske Maskinindustri arbejdede under særlig vanskelige Betingelser, og at Produktionsevnen som Folge heraf lammedes.

Man mente i Rusland, at Krigen kunde fores til Ende inden Foraaret 1915, og man stolede paa, at Landets egne Fabriker og de udenlandske Ammunitionsfabriker kunde levere tilstrækkeligt Krigsmateriale. Det viste sig imidlertid, at Ruslands Maskinindustri ikke var mobiliseret for en Krig, der opviste et saa kolosalt Ammunitionsforbrug og Forbrug af andre Krigsfornødenheder som den nærværende Krig, og det viste sig ogsaa, at denne Mangel paa Krigsmaterialer og Ammunition, førte til, at Russerne i 1915 militært maatte gaa tilbage.

Paa dette farlige Tidspunkt blev der organiseret et Net af Krigsindustrikomitéer, der omfattede alle baade store og smaa Byer i Landet. Disse Komitéer skulde organisere og udnytte alle Landets industrielle Kræfter til Fordel for Forsvaret.

Regeringen støttede Krigsindustrikomitéerne og gav gennem dem store Bestillinger til de russiske Fabriker og udbetalte store Summer i Forskud, for at Fabrikerne kunde gøre det nødvendige Indkob af Raamaterialer og Brændsel. Fra dette Øjeblik foregik der en mægtig Forandring i den russiske Maskinindustri en Forandring, som endnu ikke har naaet sin Afslutning. Det er for tidligt endnu at udtale sig om, hvormeget alle russiske Maskinfabriker har udviklet deres Produktionsevne i denne Periode, men man ved dog, at alle de gamle Fabriker, der leverer Krigsmateriel, har udvidet deres Produktionsevne 3 à 4 Gange, og at der er opstaaet et stort Antal nye Fabriker, som alle arbejder for Forsvaret.

Naar vi atter her gaar ud fra, at Produktionen af Maskinerne nogenlunde holder Trit med Importen, vil nedenstaaende Tabel over Ruslands Import af Maskiner over den evropæiske Grænse være af betydelig Interesse.

	Mill. Rbl. 1914	1915	1916
Ialt	120,2	45,4	124,2
Heraf Værktøjsmaskiner (Drejebænke etc.)	11,7	15,1	46,1
Raaolie- og Gasmotorer	6,9	3,7	13,7
Elektriske Maskiner	6,8	2,7	10,6
Ikke særlig nævnte Maskiner	27,2	7,8	11,2
Landbrugsmaskiner	28,7	0,7	4,5

Af ovenstaaende Tabel ser man, at Rusland i 1916 har indført omtrent 3 Gange saa mange Maskiner som i 1915 og godt og vel naaet Importtallet for 1914. Hertil maa bemærkes, at Importen navnlig er steget for saadanne Maskiner, der bruges til Fabrikation af andre Maskiner, nemlig Værktøjsmaskiner og Motorer. Importen af andre Maskiner, navnlig Landbrugsmaskiner er faldet i betydelig Grad.

Den stærkt forogede Import af Maskiner til Brug for Fabrikation fremhæves end ydermere, naar

man i de ovenstaaende Tal føjer Importtallene for Importen over Vladiwostok over 1915/1916.

	Mill. Rbl. 1915	1916
Maskiner undtagen Landbrugsmaskiner	7,5	57,8
Heraf fra De Foren. Stater	5,0	55,1
Landbrugsmaskiner	1,4	4,2

Af Maskiner indført over Vladiwostok kommer der omtrent $^2/_3$ d. v. s. 40 Mill. Rbl. for Værktøjsmaskiner til Forarbejdelse af Metaller. Hvis vi lægger dette Tal sammen med 80 Mill. Rbl. for de samme Slags Maskiner indført over den evropæiske Grænse i 1916, og hvis man i Gennemsnit regner, at disse Værktøjsmaskiner koster ca. 4000 Rbl. pr. Stk., bliver det omtrent 20,000 Værktøjsmaskiner, som alene i Løbet af et Aar er blevet opstillet i russiske Maskinfabriker.

I denne Forbindelse er det ikke uden Interesse at bemærke, hvem der i 1915 og 1916 har været Ruslands største Leverandør, nemlig:

	Mill. Rbl. 1915	1916
De Foren. Stater	16,5	99,8
England	17,2	31,3
Sverige	9,2	25,2
Frankrig	1,5	8,6

Importen af Værktøjsmaskiner til Rusland fortsattes i 1917, og man kan uden Tvivl gaa ud fra, at Rusland i de sidste 2 Aar har indført for mere end 300 Mill. Rbl. Værktøjsmaskiner.

De engelske Maskinfabriker i Rusland har, som det fremgaar af ovenstaaende, naaet at forøge deres Produktion i betydelig Grad, og dette Spørgsmaal er da ogsaa blevet gjort til Genstand for en Undersøgelse af Repræsentanter for Maskinindustrien i Marts 1916. Det viste sig, at en af de største og vigtigste Fabriker, der arbejdede for Hærens Forsyning indtil Marts 1916, havde købt for 17 Mill. Rbl. nye Maskiner som f. Eks. 1560 Drejebænke og Boremaskiner, 15 hydrauliske Presser m. m. Desuden havde denne Fabrik i betydelig Grad udvidet sine Valseanordninger og Smedeafdeling. 39 store Jern- og Staalværker samt Maskinfabriker har anskaffet nye Maskiner for 130 Mill. Rbl., 15 af disse Fabriker anskaffede 7132 nye Drejebænke etc. d. v. s. et Middeltal mere end 400 Drejebænke for hver Fabrik. Naar Krigen hører op, maa alle disse store Anlæg med dertil hørende Maskiner øjeblikkeligt gaa over til at arbejde for Freden, nemlig at forsøge at tilfredsstille Ruslands eget Behov af maskinindustrielle Produkter.

Der er næppe Tvivl om, at Ruslands Behov af Maskiner efter Krigen vil vise sig at være ganske overordentlig stort, og her kan vi gøre opmærksom paa, at der i Rusland blev købt for ca. 70 Mill. Rbl. Landbrugsmaskiner før Krigen, af hvilke der importeredes for 30 Mill. Rbl. og produceredes for 40 Mill. Rbl. i selve Landet. Efter Krigens Begyndelse er baade Importen og Landets egen Produktion af Landbrugsmaskiner sunket ned til nogle faa Mill. Rbl. Man kan regne ud, hvor mange Landbrugsmaskiner Rusland har leveret for lidt i Løbet af de 3 Aar, Krigen har varet, idet man tager Hensyn til, at de nuværende Priser for Materialer er mindst dobbelt saa høje som før Krigen, og man kommer da til Resultatet $2 \times 70 \times 3 = 420$ Mill. Rbl. Hvis man desuden tager Hensyn til det løbende Behov, saa er Rusland i de to nærmeste Aar efter Krigen nødsaget til at fremskaffe for 700—800 Mill. Rbl. Landbrugsmaskiner for atter at faa Landbruget paa Fode.

En af de vigtigste Opgaver for den russiske Maskinindustri er derfor saa godt som muligt at dække dette Behov, men her er det nødvendigt at foretage de fornødne forberedende Arbejder d. v. s. undersøge, om de russiske Fabriker er indrettede paa dette Arbejde, og hvilke af Fabrikerne der er bedst egnet dertil. Det er for sent at undersøge dette Forhold efter Krigen, navnlig da alle de store Industrilande allerede nu har udpeget, hvilket Fredsarbejde enhver Fabrik, ethvert Værksted, ja oven i Købet enhver Drejebænk skal til at udføre. Spørgsmaalet om hurtigst muligt at gaa over til Fredsarbejdet er overordentlig vigtigt og navnlig for et Land som Rusland, hvis Hovederhverv, Landbruget, venter paa at absorbere en umaadelig Mængde Maskiner. Her møder man i Rusland en stor Vanskelighed, idet der ikke eksisterer nogen Statistik over Produktionen og Indretningen af Landets Maskinfabriker. Imidlertid har dette Spørgsmaal i længere Tid været levende i russiske Industrikredse, og i Marts 1916 bestemte Raadet for Repræsentanter for Maskinindustrien at samle statistiske Data om Fabrikernes Produktionsevne og om Størrelsen af Lagrene af Raamaterialer og Halvfabrikata, Antallet af Arbejdere og hvor lang Tid Fabrikerne har Bestillinger, samt hvormeget Fabrikerne er i Stand til at producere for at være fuldt beskæftigede. Ligeledes skulde der indsamles Oplysninger om, hvor mange Værktøjsmaskiner, Materialer o. s. v. hver Fabrik selv kunde producere, og hvor meget Fabrikerne maatte forskrive andet Steds fra. Der blev udsendt Spørgeskemaer i mindst 12,000 Eksemplarer gennem Handels- og Industriministeriet til alle Fabriker og Værksteder i hele Rusland, men der var indtil 1ste April, da Svarene skulde være indløbne, ikke modtaget mere end 20 à 30 Besvarelser. Grunden til, at de Industridrivende ikke interesserede sig for at besvare de forskellige Spørgsmaal ligger sikkert deri, at Industrien i Revolutionsdagene og navnlig i Tiden derefter har mødt de største Vanskeligheder for i det hele taget at bestaa, saaledes at Fabrikernes Administration har haft alvorligere Ting at tænke paa end at besvare Spørgeskemaer. Det viste sig hurtigt, at Arbejderspørgsmaalet begyndte at true Fabrikvirksomhedernes Bestaaen paa det alvorligste, og der indløber stadig Meddelelser om, at Fabrikerne maa lukke, da de ikke kan

arbejde under de nuværende Forhold d. v. s. betale de Lonninger, som Arbejderne forlanger, eller i det hele taget finde sig i, at Arbejderne fuldstændig tager Fabrikernes Ledelse i deres Hænder.

Forelobig ser det ud til, at Ruslands Industri er kommet ind i en højst alvorlig Krise, og det er tvivlsomt, om Rusland efter Krigen vil kunne føre en Toldpolitik, der gaar ud paa at forhindre udenlandske Maskiner i at indføres. Jo mere den russiske Maskinindustri standses i sin Udvikling, desto mere behover Landets vigtigste Erhverv, Landbruget, den udenlandske Maskinindustris Hjælp for at fremskaffe de nødvendige Maskiner, og selv om Ruslands Industri i nær Fremtid bliver organiseret paa en tilfredsstillende Maade, og der bliver sørget for Arbejdsro samt Tilførsler af Raamaterialer og Brændsel, vil det alligevel vare længe, inden Ruslands Maskinfabriker selv tilnærmelsesvis kan dække Landets eget Behov. Man maa derfor regne med, at Rusland efter Krigen, ligesom før Krigen, stadig vil være det store Afsætningsomraade for evropæisk, japansk og amerikansk Maskinindustri.

▫▫▫▫▫▫

Den tyske Jern- og Staaleksports Fremtid.

Meget faa økonomiske Emner beskæftiger i den Grad den tyske offentlige Mening som Fremtidsvilkaarene for Tysklands Eksport og da særlig for Jern- og Staaleksporten, til hvilken saa store Interesser knytter sig. Eksporten af Jern og Staal udgjorde før Krigen $13^1/_2$ pCt. af den samlede tyske Eksports Værdi, repræsenterede en Vægt af $6^1/_2$ Mill. Ts., hvoraf $^2/_5$ var Raamateriale og Halvfabrikata. I Aaret 1900 havde denne Eksport en Værdi af 480 Mill. Mrk., i 1908 af 720 Mill. Mrk. og i 1913 af 1340 Mill. Mrk. Da denne Eksport, som det vil være bekendt, imidlertid for store Dele af Raavarers og Halvfabrikatas Vedkommende solgtes til Udlandet under Indlandspriserne som Led i Syndikaternes hele Prispolitik, diskuterer man nu, hvorvidt en saadan Eksport ogsaa efter Krigen vil være mulig og ønskelig. Bl. a. er Spørgsmaalet taget op af en tysk Nationaløkonom, Dr. Pinner, der begynder sin Undersøgelse med at konstatere, at de tyske Jernværker under Krigen har udvidet og forbedret deres Anlæg, men at de dog ikke kan udvikle deres fulde Produktionsevne før efter Krigen. Produktionsmuligheder vil saaledes foreligge, men hvorledes vil den tyske Afsætning stille sig paa fremmede Markeder? Disse Markeder, mener Dr. Pinner, bør inddeles i to Klasser: de som maa importere Jern og Staal, fordi de ikke har nogen Jernindustri selv og ingen Midler har for at faa en saadan sat igang, og de som selv er industrielt udviklet, men kober tyske Varer, fordi de ikke selv tilvirker tilstrækkelige Mængder af visse specielle Produkter, eller fordi de behøver disse for at videreforarbejde dem, idet de ser deres Fordel ved at drage Nytte af de billige tyske Eksportpriser. Belgien og England var i sin Tid for den tyske Jernindustri Markeder af sidste Slags. England anvendte hovedsagelig tyske Halvfabrikata for at videreforarbejde disse til Anvendelse i højere Produktionsstadier; Belgien kobte tysk Raajern, fordi det selv var fattigt paa Jern og fandt det billigere at kobe Jernet færdig end i Form af Malm. Tyskland formaaede at eksportere de fornodne store Mængder Halvfabrikata og Raajern ikke blot fordi dets Industri kunde fremstille disse Produkter paa fordelagtig Maade, men ogsaa for en væsentlig Del paa Grund af de tyske Jernsyndikaters nævnte Prispolitik, der gik ud paa at holde Priserne i Indlandet høje i Ly af Tolden for at sælge den overskydende Produktion paa udenlandske Markeder til »Konkurrencepriser« blot for at komme af hermed og holde Værkerne gaaende med saa stor Udnyttelse af Produktionsevnen som muligt for derved at nedbringe Selvomkostningerne. Dette System har selvfølgelig vakt Misfornojelse hos de tyske Industrigrene, der selv anvender Halvfabrikata. I visse Tilfælde indfortes for at bortrydde denne Misfornøjelse forskellige Systemer med Eksportpræmier for tyske Halvfabrikata, men tilfredsstillende virkede disse ingenlunde. Nu er hele Sporgsmaalet, der jo utallige Gange før har været paa Bane, taget op til Revision som nødtvungen Konsekvens af Krigen. Dr. Pinner horer til de mange i Tyskland, der mener, at det tidligere Eksportsystem ikke bor genoptages efter Krigen, og at det maa forlanges, at de tyske Syndikater fremtidig ikke længere driver en økonomisk Politik, der har vist sig til Skade for Landets Nationaløkonomi. Rent bortset herfra har den tyske Jernindustri koncentreret sig saa stærkt under Krigen, at den næppe vil kunne opvise noget stort Overskud af Halvfabrikata, naar Freden kommer. Udviklingen indenfor den tyske Jern- og Staalindustri er vel egnet til at drage Opmærksomheden mod sig, thi det er indlysende, at hvis man bestræber sig for at forbeholde de tyske Halvfabrikata for den tyske Færdigvareindustri, vil dette blive foleligt for den udenlandske Industri, der tidligere har været baseret paa Udnyttelsen af de billigere tyske Halvfabrikata. Samtidig med at miste sine billige Materialer faar den udenlandske Industri en forstærket Konkurrence fra den tyske Færdigvareindustri, hvis Omkostninger vil kunne reguleres langt bedre end hidtil.

▫▫▫▫▫▫

Produktion og Forbrug af Øl i 1916.

Antallet af Bryggerier var ved Udgangen af Aaret 1916 316; af disse producerer 2 udeluk-

kende skattepligtigt, 33 skattepligtigt og skattefrit og 281 udelukkende skattefrit Øl.

Produktionen af *skattepligtigt* Øl (d. v. s. Øl indeholdende 2¼ Vægtprocent Alkohol eller derover) udgjorde i 1916 1,188,000 hl mod 1,077,000 hl i 1915 og 1,027,000 hl i 1914.

Det indenlandske Forbrug af skattepligtigt Øl (Produktion med Tillæg af Indførsel og Fradrag af Udførsel og Svind ved Eftergæring, Aftapning m. v.) androg i 1916 ca. 34 l pr. Indbygger mod knap 32 l i de to nærmest forudgaaende Aar.

Til Produktionen anvendtes 18,9 Mill. kg Bygmalt, 1,7 Mill. kg Majs, 18,5 Mill. kg Ris, 24,000 kg Sukker og 258,000 kg Humle.

Produktionen af *skattefrit* Øl udgjorde i 1916 1,393,000 hl mod 1,348,000 hl i 1915 og 1,500,000 hl i 1914.

Det indenlandske Forbrug af skattefrit Øl androg i 1916 ca. 47 l pr. Indbygger mod ca. 46 l i 1915 og ca. 52 l i 1914.

Til Produktionen anvendtes 11,9 Mill. kg Bygmalt, 12,000 kg Havremalt, 1,2 Mill. kg Majs, 857,000 kg Ris, 11,000 kg Hvede, 2 Mill. kg Sukker og 154,000 kg Humle.

Da Svindet ved Maltningen andrager ca. 25 pCt., kan samtlige Bryggeriers Forbrug af Byg anslaas til 38 à 39 Mill. kg. Under 25. Marts 1915 blev det forbudt Bryggerier, der her i Landet fremstiller skattepligtigt Øl, at anvende indenlandsk Byg til Produktionen.

▫▫▫▫▫▫

Produktion og Indførsel af Cigaretter i 1916.

I 1916 blev der ialt af 18 Bedrifter produceret 596 Mill. Stkr. Cigaretter mod 445,4 Mill. Stkr. i 1915. Fra Udlandet blev der indført til Forbrug 74,7 Mill. Stkr. mod 86,5 Mill. Stkr. i 1915. Produktionen med Fradrag af Udførslen og Tillæg af Indførslen udgjorde i 1916 567,3 Mill. Stkr., medens Produktionen og Merindførslen i 1915 udgjorde 516,8 Mill. Stkr., hvilke Tal meget nær svarer til det faktiske Forbrug indenfor de to Aar, idet der blev stempelberigtiget til Salg henholdsvis 563,5 og 517,1 Mill. Stkr.

Til Belysning af Prisforskellen mellem de her i Landet producerede og de indførte Cigaretter hidsættes nedenstaaende Oversigt over, hvor stor en Del henholdsvis af Produktionen og af Indførslen, der falder paa de enkelte Satser.

Berigtiget efter en Detailpris af	Indenlandsk Produktion pCt.	Indførsel pCt.	Ialt pCt.
under 1 Øre	18,0	3,3	6,8
1 til 1½ Øre inkl.	73,3	18,2	56,2
1½ - 2½ - —	5,7	30,5	11,5
2½ - 4 - —	2,7	29,4	13,3
4 - 6 - —	0,3	13,0	6,4
6 - 8 - —	—	1,8	1,4
over 8 Øre	—	3,8	4,4
Tils....	100,0	100,0	100,0

Som det vil ses, bestod godt 91 pCt. af den indenlandske Produktion i Cigaretter til højst 1½ Øre Stykket, medens kun 22 pCt. af de indførte Cigaretter var saa billige. Af Cigaretter til over 6 Øre pr. Stk. fremstilledes saa godt som ingen herhjemme (kun omkring 175,000 af den hele Produktion), medens over 4 Mill. Stkr. af de indførte Cigaretter berigtigedes efter en Detailpris af 6 Øre og derover.

Af Cigarettobak til Detailsalg, d. e. finskaaren Tobak til Salgspris 6 Kr. eller derover pr. kg, blev i 1916 2964 kg fremstillet i Indlandet og 22,089 kg indført (og stempelberigtiget) mod henholdsvis 2106 kg og 17,490 kg i 1915. Af Cigarethylstre og tildannet Cigaretpapir til Detailsalg bliver der saa godt som intet hverken fremstillet eller indført, hvorfor privat Rulning af Cigaretter ingen Rolle spiller; den som Cigarettobak berigtigede Tobak maa derfor antages at blive forbrugt som Pibetobak o. l.

Nedenstaaende Oversigt viser, hvorledes den indenlandske Produktion fordeler sig mellem de 18 Bedrifter.

Produktionsmængde pr. Bedrift	Antal Bedrifter	Produktionsmængde ialt
under ¼ Mill. Stkr.	7	0,6 Mill. Stkr.
¼ til 10 — —	3	5,6 — —
over 10 — —	8	589,8 — —
Ialt...	18	596,0 Mill. Stkr.

Der findes altsaa 8 store og middelstore Fabriker, som tilsammen fremstiller næsten 99 pCt. af det hele Antal, medens 3 smaa Fabriker fremstiller den øvrige Del paa godt ½ Mill. Stkr. nær. 7 af de anmeldte og kontrollerede Forretninger er Smaavirksomheder, der ikke kan betegnes som Fabriker, og som bl. a. delvis arbejder uden Maskiner.

▫▫▫▫▫▫

Deling af den norske Fællesforening.

Allerede i længere Tid har der været Kræfter igang for at faa gennemført en Deling af »Den norske Fællesforening for Haandverk og Industri«, der nu rummer baade haandværksmæssige og industrielle Virksomheder. Ved Siden af de let forstaaelige Fordele har Samlingen i een Organisation efterhaanden fremvist saa mange Ulemper, at man nu indenfor selve Bestyrelsen har taget Tanken op om Adskillelse og Dannelse af to nye Sær-Organisationer, der under Navn af »Norges Industriforbund« og »Norges Haandverksorganisation« henholdsvis skulde samle Landets Industri og Haandværk. Den nuværende Fællesforening har langtfra den Tilslutning hverken fra Industri eller Haandværk, som man venter, at de to Sær-Organisationer vil kunne faa. Spørgsmaalet skal afgøres paa Foreningens næste Aarsmøde, og der er ingen Tvivl om, at Adskillelsen da bliver til Virkelighed. Forhaabentlig bliver den til Gavn for en god og kraftig Udvikling af det norske industrielle Organisationsliv, der i høj Grad synes paakrævet overfor den hele sociale og politiske Udvikling i vort nordlige Naboland.

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig ½ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til følgende Lokal-Numre:

Formanden.

21. Ingeniør Alex. Foss.

Sekretariatet.

1. Kontorchef Harald J. Nielsen.
2. Sekretær O. Himmelstrup.
3. R. Valentinus.
33. Cand. Knudsen.
17. Arkivet.
9. Statistiske Oplysninger.

Fællesudvalget for Dispensationssager og Kompensationsudvalget

6. Direktør Gunnar Gregersen. Kl. 9—10.
6. Ingeniør Th. Madsen. Kl. 10—11.
8. Fællesudvalget.
25. Kompensationssager.

Ekspeditionen.

15. Overretssagfører O. Oksen.
11. Ekspeditionen.
12. Udførsel. (Løsning af Klausulforpligtelser).
13. Tyske Afdeling.
13. Indførsel vestfra af ikke mængdebegrænsede Varer.
14. Indførsel vestfra af mængdebegrænsede Varer.
10. Industriraadets Kasse og Bogholderi.
16. Voldgiftsnævn og Sorte-Liste-Sager.
34. Telefon til Afbenyttelse for Publikum.
7. Professor Karl Meyer. Kl. 12½—1½.
7. Docent Thaulow. Kl. 12½—1½.
19. Eksport-Bureauet. (Kaldes ogsaa gennem Central 11440).
27. Kuludvalgenes Sekretariat.
28. Kulfordelingskontoret.
29. — —

Industriforeningen.

18. Industriforeningens Kasserer.
20. Industriforeningens Ekspedition.
22. Repræsentantskabssalen. (Arkitekt C. Novi).
23. Repræsentantskabssalen (nye).
24. Tidsskrift for Industri. (Redaktør Povl Drachmann. Kaldes ogsaa gennem Byen 4084).
35. Portneren.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Formanden:	Central	50303.
Kontorchefen:	—	50323.
Sekretæren:	—	50343.
Ekspeditionschefen:	—	50363.
Erhvervenes Fællesudvalg:	—	50383.

Kulfordelingskontoret.

Det indskærpes, at Industriraadsorganisationens Medlemmer tilbagesender de fra Fordelingskontoret fremsendte maanedlige Skemaer senest den 15. i den paagældende Maaned i nøje udfyldt Stand, selv om de ikke i Øjeblikket er interesseret i Besvarelsen, da det, for saavidt muligt at kunne sikre Industrien dens Forbrug af Brændsel frem i Tiden, er nødvendigt, at Kontoret til enhver Tid er underrettet om Forbruget og Beholdningen i hver enkelt Virksomhed.

Kuludvalgene.

Til Orientering angaaende de af Ministeriet nedsatte Kulfordelingsudvalgs — »Statens Fordelingsudvalg for Fastlandskul« og »Statens Fordelingsudvalg for engelske Kul« — Virkefelt, skal det oplyses, at disse, der har Sekretariat Vestre Boulevard 18 — Tlf. Central 8100, Lokal 27 — staar i nøje Kontakt med samtlige Importører og i store Træk foretager Fordelingen af de fremkommende Mængder af udenlandsk Brændsel, hvorimod selve Fordelingen blandt de enkelte Forbrugere foretages af Kulfordelingskontoret, der staar i nøje Samarbejde med de nævnte Kuludvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg har Kontorer, Dør Nr. 4 og 10, i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, København B, Telefon: Central 8100, Lokal 4 og 5.

Afdelingen for Afskibning af Varer vestfra (Dør Nr. 4) behøver for at kunne paatage sig at søge at fremskaffe Skibslejlighed følgende Oplysninger i hver enkelt Sag:

1. Varens Art (engelsk og dansk Betegnelse),
2. Varens Mængde (angivet i Tons),
3. Afskiberens Navn,
4. Grosserer-Societetets eller Industriraadets Garantierklæringsnumre,
5. Bekræftelse paa at »licence« eller »letter of assurance« foreligger (Originalmeddelelsen til Firmaet herom maa vedlægges),
6. Modtagerens Navn,
7. Oplysning om, hvad Resultat en Henvendelse til D. F. D. S.'s Repræsentanter (i New York Messrs. Funch, Edye & Co. og i Hull Ellerman's Wilson Line Ltd.) har haft. Originaltelegram eller Brev om, at saadan Henvendelse har været resultatløs, maa vedlægges, da Udvalget kun i saadanne Tilfælde yder sin eventuelle Medvirkning til Fremme af Afskibningen.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al **Genudførsel**, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter, som man har set sig nødsaget til at forhøje som Følge af de med Opretholdelsen af Industriraadets Virksomhed forbundne, stadig stigende Omkostninger.

For Beløb	indtil		500	Kr.				2 Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000 Kr.		4 »
»	»	»	1,000	»	»	3,000	»	6 »
»	»	»	3,000	»	»	5,000	»	8 »
»	»	»	5,000	»	»	10,000	»	10 »
»	»	»	10,000	»	»	20,000	»	20 »
»	»	»	20,000	»	»	50,000	»	30 »
»	»	»	50,000	»	»	100,000	»	40 »
»	»	»	100,000	»	»	200,000	»	50 »
»	»	»	200,000	»	»	300,000	»	60 »
»	»	»	300,000	»	»	350,000	»	70 »
»	»	»	350,000	»	1/5 pro mille.			

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 2 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 4 Kr. for alle Beløb derover. Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udførsel.

Ved Ekspedition af **Indførselsbegæringer** er Afgiften i Øjeblikket i Henhold til følgende Skala, men man vil muligvis se sig nødsaget til ogsaa snart at revidere denne.

For Beløb	indtil		500	Kr.				2 Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000 Kr.		3 »
»	»	»	1,000	»	»	3,000	»	4 »
»	»	»	3,000	»	»	5,000	»	5 »
»	»	»	5,000	»	»	10,000	»	8 »
»	»	»	10,000	»	»	20,000	»	10 »
»	»	»	20,000	»	»	50,000	»	20 »
»	»	»	50,000	»	»	100,000	»	25 »
»	»	»	100,000	»	»	200,000	»	35 »
»	»	»	200,000	»	»	300,000	»	45 »
»	»	»	300,000	»	»	400,000	»	50 »
»	»	»	400,000	»	»	600,000	»	60 »
»	»	»	600,000	»	1/10 pro mille.			

Telegrammer.

I Anledning af de med den engelske og den franske Regering afsluttede Telegramoverenskomster, der byder en betydelig Lettelse for den telegrafiske Korrespondance til og fra samt via England og Frankrig, skal man gøre opmærksom paa, at kun Telegrammer, der vedrører Forretninger afsluttet i Henhold til den dansk-engelske Handelsoverenskomst og iøvrigt opfylder de ved Ordningen trufne Betingelser, kan ekspederes under Industriraadets Garanti, der kræves for at faa Adgang til at deltage i den saaledes lettede telegrafiske Korrespondance. Der vil saaledes under denne Garanti kun kunne afsendes og modtages Telegrammer vedrørende Forretninger, der foretages af vedkommende Industriraadsmedlem selv, medens Ekspeditionen af Telegrammer vedrørende Forretninger for andre Firmaer eller andre Personer ikke kan finde Sted. Heraf følger ogsaa, at private Telegrammer under ingen Omstændigheder kan indgaa under Arrangementet.

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Vareudvekslingen med Sverige og Norge.

Det under Erhvervenes Fællesudvalg sorterende Sekretariat for den interskandinaviske Vareudveksling har Kontorer, Dør Nr. 10, i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, Kbhvn. B, Tlf.: Central 8100, Lokal 25.

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort forrige Hefte meddelte Udførselsforbud er følgende nye udstedt:

Under 13. Juni 1917 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *al Slags Frø (herunder Frøafrensning og Frøaffald)*, der ikke omfattes af de allerede bestaaende Udførselsforbud.

Den i Justitsministeriets Bekendtgørelse af 30. Oktober 1916 paabudte Fremgangsmaade vedrørende Udførslen af Frø staar stadig ved Magt, dog at Bestemmelsen om Indsendelse til Statsfrokontrolen af Gennemsnitsprøver af Markfrø, Frøafrensning og Frøaffald ophæves.

Under 6. Juli 1917 ophæves Bestemmelserne i Justitsministeriets Bekendtgørelse af 18. Marts 1916 om Forbud mod Udførsel her fra Landet af *drægtige Køer og Kvier* og om den i Bekendtgørelsen paabudte Undersøgelse for Drægtighed.

Med Hensyn til Reglerne om Udførsel af Hornkvæg har det iøvrigt sit Forblivende ved Bestemmelserne i Justitsministeriets Bekendtgørelser af 7. Juli, 12. Juli og 17. Novbr. 1916, jfr. Landbrugsministeriets Bekendtgørelse af 7. Juli 1916 angaaende Hjemmemarkedets Forsyning med Kød.

▫▫▫▫▫▫

Nye tyske Kontrabandelister.

I Reichs-Gesetzblatt Nr. 121/1917 er nye udvidede Krigskontrabandelister offentliggjort saaledes:

I. *Absolut Kontrabande.*

1. Waffen jeder Art, mit Einschluss der Waffen für sportliche Zwecke, ihre Bestandteile sowie Zwischenerzeugnisse, die zu ihrer Herstellung geeignet sind;
2. Geschosse, Kartuschen und Patronen jeder Art, ihre Bestandteile sowie Zwischenerzeugnisse, die zu ihrer Herstellung geeignet sind;
3. Schiesspulver und Sprengstoffe jeder Art, Rauch- und Leuchtkörper, Brandmassen, Gaskampfmittel, und Stoffe, die zu ihrer Herstellung geeignet sind, einschliesslich: Salpetersäure und salpetersaure Salze jeder Art, Ammoniak, Ammoniakwasser, Salmiak, Ammoniumsalze; Schwefel, Schwefeldioxyd, Sulfite und Thiosulfate, Schwefelsäure, rauchende Schwefelsäure (Oleum), Schwefelkohlenstoff; Essigsäure, essigsaure Salze (Azetate), z. B. essigsaures Kalcium (Graukalk); Essigäther, Ameisensäure und ameisensaure Salze, Ameisenäther, Schwefeläther, Azeton; Äthyl- und Methylalkohol, Sprit, Sulfitsprit, Holzgeist roh, Alkohole jeder Art und deren Derivate, sowie die daraus gewonnenen Erzeugnisse; Harnstoff; Harze und Harzprodukte, Kampfer und Terpentin (Öl und Geist); Kalziumkarbid; Cyan und seine Verbindungen; Phosphor und seine Verbindungen; chlorsaures und überchlorsaures Natrium, Barium und Kalzium; Chlor, Chlorhydrin; Brom; Phosgen (Karbonylchlorid); Zinnchlorid; Quecksilber; Asphalt; Erdpech; Pech; Teer mit Einschluss von Holzteer, Holzteeröl; Benzol, Toluol, Xylol, Solvent-Naphtha, Phenol (Karbolsäure), Kresol, Naphthalin sowie deren Mischungen und Derivate; Anilin und seine Derivate; Glyzerin; Mangandioxyd; Oxalsäure und oxalsaure Salze;
4. Geschützrohre, Lafetten, Protzen, Munitionswagen, Feldküchen, Backofenwagen, Proviantwagen, Feldschmieden, Scheinwerfer, Scheinwerfergerät und ihre Bestandteile;
5. Entfernungsmesser und ihre Bestandteile;
6. Doppelgläser, Fernrohre, Chronometer, nautische und artilleristische Instrumente aller Art;
7. Kleidungs- und Ausrüstungsstücke von erkennbar militärischer Art;
8. Sattel-, Zug- und Packtiere, jetzt oder künftig für den Kriegsgebrauch geeignet;
9. militärisches, als solches kenntliches Geschirr jeder Art;
10. Lagergerät und seine Bestandteile;
11. Panzerplatten;
12. Stahl- und Eisendraht; Stacheldraht, sowie die zu dessen Befestigung und Zerschneidung dienenden Werkzeuge;
13. Bleche, verzinnt oder verzinkt;
14. Kriegsschiffe und sonstige Kriegsfahrzeuge sowie solche Bestandteile, die nach ihrer besonderen Beschaffenheit nur auf einem Kriegsfahrzeuge benutzt werden können; Schiffsbleche und Schiffbaustahl;
15. Unterwasser-Schallsignal-Apparate;
16. Luft- und Flugfahrzeuge aller Art, deren Bestandteile sowie Zubehörstücke, Gegenstände und Stoffe, die zur Luftschiffahrt oder zu Flugzwecken brauchbar sind; Goldschlägerhaut;
17. photographische Artikel;
18. Werkzeuge und Vorrichtungen, die ausschliesslich zur Anfertigung und Ausbesserung von Waffen und Kriegsmaterial bestimmt sind;
19. Drehbänke, Maschinen und Werkzeuge, die bei der Herstellung von Kriegsmunition gebraucht werden;
20. elektrische Artikel, geeignet für Kriegsgebrauch, und ihre Bestandteile;
21. Grubenholz mit Einschluss roher und wenig bearbeiteter zu Grubenholz bestimmter Hölzer, spanisches Rohr, Bambus, Kork einschliesslich Korkmehl;
22. Kohlen, Koks, einschliesslich Pechkoks und Petrolkoks; Retortengraphit;
23. Flachs, Hanf, Jute, Ramie, Espartogras, Kokos, Kapock, Pflanzenfasern, sowie daraus hergestellte Garne und Seilfäden;
24. Wolle und Tierhaar aller Art, deren Verarbeitungsstufen bis zum Garne einschliesslich, und deren Abfälle bei der Verarbeitung;
25. Rohbaumwolle, Baumwollfasern (linters), Baumwollabfälle, Baumwollgarne, baumwollene Stoffe; Lumpen, Stoffabfälle und Kunstbaumwolle;

26. Fässer und Behälter aller Art und ihre Bestandteile;
27. Gold, Silber, Papiergeld, Effekten, begebbare Handelspapiere, jede Art von Schecks, Tratten, Zahlungsaufträge, Gewinnanteilscheine, Zins- und Rentenscheine, Kredit-, Überweisungs- und Avisbriefe, Gutschrift- und Belastungsanzeigen oder andere Urkunden, die, sei es in sich, sei es nach einer Vervollständigung oder auf Grund einer Handlung des Empfängers zur Übertragung von Geldwerten, Krediten oder Effekten ermächtigen, eine solche bestätigen oder wirksam machen;
28. Gummiräder für Kraftfahrzeuge, sowie alle Gegenstände und Stoffe, die besonders bei der Herstellung oder Reparatur von Gummirädern verwendet werden;
29. Kautschuk (einschliesslich Rohkautschuk, Kautschukabfälle und wiedergewonnener Kautschuk, Kautschuklösung und -teig oder irgendwelche anderen kautschukhaltigen Zubereitungen, Balata und Guttapercha sowie folgende Sorten von Kautschuk, nämlich: Borneo, Guayule, Jelutong, Palembang und alle anderen kautschukhaltigen Stoffe); ferner Gegenstände, die ganz oder zum Teil aus Kautschuk hergestellt sind;
30. Mineralöle (einschliesslich Erdöle, Petroleum, Benzin, Naphtha, Gasolin);
31. Schmierstoffe;
32. Gerbstoffe aller Art, einschliesslich Quebrachoholz und der beim Gerben gebrauchten Extrakte;
33. Rindvieh-, Büffel- und Rosshäute; Kalb-, Schweins-, Ziegen- und Wildhäute; ferner Leder, zugerichtet und nicht zugerichtet, sofern es brauchbar ist für Sattlerei, Geschirr, Militärschuhzeug oder militärische Bekleidungsstücke; Treibriemen, hydraulisches Leder und Pumpenleder;
34. folgende Erze: Wolframerze, Molybdänerz, Manganerz, Nickelerz, Chromerz, Zinkerz, Bleierz, Hämatiteisenerz, Pyrite sowie deren Abbrände, Kupfererze, Kadmiumerz, Vanadiumerz, Kobalterz;
35. Aluminium, seine Legierungen und Verbindungen, Tonerde, Bauxit;
36. Arsen und Antimon sowie deren Verbindungen;
37. Feldspat; Borax, Borsäure und sonstige Borverbindungen; borhaltige Erden und Mineralien (Boraxkalk, Borazit);
38. folgende Metalle: Wolfram; Molybdän; Vanadium; Nickel; Selen; Kobalt; Hämatitroheisen; Mangan und seine Legierungen; Kupfer und seine Legierungen; Zinn; Blei; Zink; Kadmium und seine Legierungen; Zirkonium, Cerium, Thorium, ihre Legierungen und Verbindungen; Zirkonerde, Monazitsand; Platin, Osmium, Ruthenium, Rhodium, Palladium, Iridium, ihre Legierungen und Verbindungen;
39. Eisenlegierungen, einschliesslich Wolfram-, Mangan-, Vanadium-, Chromeisen; Eisenverbindungen;
40. Isolierungsmaterial, roh und bearbeitet;
41. Seide jeder Art und die aus ihr verfertigten Seidenwaren; Seidenkokons; künstliche Seide und die aus ihr verfertigten Seidenwaren;
42. Wachse aller Art; Fettsäure;
43. Quillajarinde;
44. Talk, Schmirgel, Korund, Karborundum und alle anderen Poliermittel, natürliche und künstliche, sowie die aus ihnen verfertigten Waren; Diamanten für den Industriegebrauch;
45. Albumin;
46. Glas und Glassachen jeder Art; Flaschen jeder Art;
47. Kalk, Kreide, Chlorkalk, Bleichpulver, Soda und Ätznatron;
48. Strontium- und Bariumsalze;
49. Knochenkohle;
50. Graphite jeder Art, in Stücken oder gemahlen; Graphittiegel und deren Scherben, Atchesongraphit, Elektroden und deren Reste.

II. *Relativ Kontrabande.*

1. Lebensmittel;
2. Furage und Futtermittel jeder Art; ölhaltige Sämereien, Nüsse und Kerne; tierische, fisch- und pflanzliche Öle und Fette, ausser den als Schmiermittel geeigneten, und nicht einbegriffen flüchtige Öle; Hefe;
3. folgende Gegenstände, sofern sie für den Kriegsgebrauch geeignet sind: Kleidungsstücke, Kleiderstoffe, Schuhwerk, Felle und Pelzwerk, die für Kleidung, Stiefel und Schuhe benutzbar sind;
4. für den Krieg verwendbare Fahrzeuge aller Art und ihre Bestandteile sowie Zubehör, insbesondere alle Kraftfahrzeuge;
5. festes und rollendes Eisenbahnmaterial, Telegraphen-, Funken- und Telephonmaterial;
6. Feuerungsmaterial, ausgenommen Kohlen, Koks und Mineralöle;
7. Hufeisen und Hufschmiedegerät;
8. Geschirr und Sattelzeug;
9. Schiffe, Boote und Wasserfahrzeuge jeder Art, Schwimmdocks und Vorrichtungen für Trockendocks sowie ihre Bestandteile;
10. Zement;
11. Hölzer jeder Art, roh oder bearbeitet (insbesondere auch behauen, gesägt, gehobelt, genutet), ausgenommen Grubenholz usw. (siehe I Nr. 21);
12. Schwämme, roh oder bearbeitet;
13. Leim, Gelatine und Stoffe, die zu ihrer Herstellung gebraucht werden;
14. Seife;
15. Schiffsbodenfarben;
16. Lack;
17. Kupfervitriol;
18. Drehbänke sowie solche Maschinen und Werkzeuge, die vorwiegend zur Anfertigung und Ausbesserung von Waffen und Kriegsmaterial gebraucht werden.

III. *Ikke-Kontrabande.*

1. Hopfen;
2. Hörner, Knochen und Elfenbein;
3. natürlicher und künstlicher Dünger, soweit nicht bestimmte Stoffe ausdrücklich als Konterbande erklärt sind;

4. Erde, Steine mit Einschluss des Marmors, Ziegelsteine, Schiefer und Dachziegel;
5. Papier und die zu seiner Herstellung zubereiteten Stoffe, soweit nicht bestimmte Stoffe ausdrücklich als Konterbande erklärt sind;
6. Farbe, mit Einschluss der ausschliesslich zu ihrer Herstellung bestimmten Materialien, ausgenommen Schiffsbodenfarben; Firnis;
7 schwefelsaures Natron in Kuchen;
8. Spezialmaschinen für Landwirtschaft und für Buchdruckerei;
9. Edelsteine mit Ausnahme der für den Industriegebrauch geeigneten Diamanten; Halbedelsteine, Perlen, Perlmutter und Korallen;
10. Turm- und Wanduhren, Standuhren und Taschenuhren, ausser Chronometern;
11. Mode- und Galanteriewaren;
12. Federn aller Art;
13. Gegenstände zur Wohnungseinrichtung und zum Wohnungsschmucke; Bureaumöbel und Bureaubedarf.

▫▫▫▫▫▫

Mindre Meddelelser.

Ny Metoder for Sulfitludens Anvendelse.

Den store Spritfabrik »Reymersholm« ved Stockholm har i lang Tid været sysselsat med vigtige Undersøgelser, som gik ud paa at anvende Affaldsluden fra Sulfitfabrikerne. Firmaet har indrettet et kemisk Institut, det saakaldte »Reymersholms Institut«, hvor 12 Kemikere er ansat under Ledelse af Docent E. Öman, som nylig har meddelt nogle interessante Oplysninger om de nævnte Undersøgelser. Docent Öman har opfundet en ny Metode at behandle Sulfitluden paa, og meget taler for, at hans Opfindelse kan faa en epokegørende Betydning.

I Sulfitluden, som løber ud i Vandløbene, findes der store Mængder organiske Stoffer, der gaar tilspilde. Docent Öman anslaar Tabet af organiske Stoffer til mindst 800,000 Tons pr. Aar. Det er kun af en lille Del, man har kunnet udvinde Sulfitsprit, og kun 16 pCt. af Sulfitludens Bestanddele har kunnet uddrages i Form af Spiritus. Resten har ikke engang kunnet finde Anvendelse paa de Steder, hvor der findes Spritfabriker. Paa den anden Side har Sulfitluden i den senere Tid været Genstand for stor Efterspørgsel som Erstatningsmiddel for Stenkulstjære i Støberierne, som Bindestof i Stedet for Harpiks og Lim og til Fabrikation af Farvestoffer, som Sverige paa Grund af utilstrækkelig Tilførsel lider Mangel paa.

Det vanskelige har imidlertid været at koncentrere Sulfitluden, som indeholder 90 pCt. Vand. Denne Hindring er imidlertid fuldstændig bragt ud af Verden, idet Docent Öman har opfundet en Metode, der muliggør, at Sulfitluden let kan koncentreres. Metoden gaar ud paa, at Vandet fjernes ved Frysning, og paa denne Maade kan 80 pCt. Vand fjernes fra Sulfitluden. Denne Metode at koncentrere Luden paa muliggør blandt andet, at man kan udnytte Affaldet til Spritfabrikation i mindre Sulfitfabriker, som hidtil ikke har kunnet producere Sprit, og med de nærværende høje Brændselspriser bliver det betydelig billigere at fabrikere Sprit efter de nye tekniske Principper end efter de Metoder, man før anvendte. Man gør Regning paa at reducere Omkostningerne med mindst 40 pCt.

Det er klart, at man paa denne Maade vinder store nationaløkonomiske Fordele. Efter den Ömanske Opfindelse anvender man til Sulfitludens Koncentrering ved Frysning Energi fra Vandfaldene, medens den ældre Metode er baseret paa Anvendelse af Damp, til hvis Fremstilling der i Reglen kræves importeret Brændsel. Ved at gaa efter de nye Principper i Stedet for at koncentrere Sulfitluden ved Damp, skulde der i Sverige kunne spares $4^1/_2$ Mill. Kroner under den Forudsætning, at Stenkullene koster 35 Kr. pr. Ton. Med de nuværende Stenkulspriser skulde denne Besparelse stige til flere Gange dette Beløb, ja man skulde komme op til et Beløb af 20 til 25 Mill. Kr. Næsten lige saa vigtigt er det, at man efter den nye Metode kan faa de organiske Stoffer i Luden i en saadan Form, at de kan faa mangesidig Anvendelse til Farvestoffer, Bindemidler etc. For nærværende arbejder man paa Reymersholms Institutet netop paa at bearbejde Sulfitluden i denne Retning, og man har haft saa gode Resultater, at en større Forsøgsfabrik nu er projekteret.

Nyt Princip for Gasmaalning.

De hidtil anvendte roterende Gasmaalere arbejder efter Principet Maalning af Gassens Kubikindhold, som dog er fuldstændig afhængig af Luftens Tryk og Temperatur, saaledes at Maalningerne ofte kan blive fejlagtige, bortset fra, at de bevægelige Dele paa saadanne Gasmaalere let er udsatte for Driftsforstyrrelser med deraf følgende fejlagtige Maalninger. I Tyskland er der imidlertid konstrueret en ny Gasmaaler, hvor ovennævnte Mangler er undgaaet. Den nye Gasmaaler maaler ikke Gassens Kubikindhold, men den gennemstrømmende Gas' Vægt ved bestemt Temperatur, og Maaleresultatet blev ikke paavirket af Variationerne i Barometerstanden. Gassen, der skal maales, gaar gennem et elektrisk opvarmet Varmelegeme, som ved Hjælp af en særlig Anordning er indstillet paa en Opvarmning til en bestemt Temperatur af den gennemstrømmende Gas. De nye Gasmaalere er konstruerede for Maalninger mellem 200 og 20,000 Kubikmeter pr. Time. Maalenøjagtigheden er $\pm$ 1 pCt.

Elektrisk Jernværk i Porjus.

For ca. halvanden Maaned siden er der i Porjus i det svenske Norrland sat et nyt Jernværk igang. Den 6. Juni blev de første Vogne Raajern ekspederet pr. Bane. Den daglige Produktion af den første Ovn, der er sat i Arbejde, er 8 Tons. Naar den anden Ovn bliver sat i Drift, vil der ialt kunne produceres 20 Tons Kiseljern om Dagen. I en tredie Ovn skal der i nær Fremtid fremstilles Kromjern og andre Legeringer.

Aabningen af dette Jernværk er det første Skridt til Forædling af nordsvensk Jernmalm paa Stedet. Ovnene arbejder med elektrisk Kraft, som faas fra Statens Kraftstation ved Porjusvandfaldet.

En Toldtarif-Enquête.

»Schweizer Export-Revue« har foranstaltet en Enquète blandt Industrifirmaer i Schweiz. Spørgeskemaerne har følgende Ordlyd:

1) Hvilke Produkter fremstiller De?
2) Hvilke Lande kommer i Betragtning som Deres Konkurrenter?
3) Til hvilke Lande eksporterer De hovedsagelig?
4) Hvilke Lande leverer Dem Raastoffer?
5) Hvorledes virker den nugældende Toldtarif med Hensyn til:
   a) Opgang eller Nedgang i den indenlandske Produktion i Deres Branche,
   b) den udenlandske Konkurrence i Deres Branche i selve Schweiz?
6) Hvilke Forandringer i Toldtarifen anser De for onskelige for Deres Produktion?
   a) Nr. i Toldtarifen,
   b) Toldsats.
7) Er De en Tilhænger af Mestbegunstigelsesklausulen i de Handelsoverenskomster, der i Fremtiden skal afsluttes?
8) Er De en Tilhænger af Beskyttelsestolden efter Krigen?

»Schweizer Export-Revue« agter efter at have modtaget de udsendte Sporgeskemaer at udarbejde en videnskabelig Fremstilling angaaende Retningslinier i den fremtidige Toldpolitik i Schweiz til Offentliggorelse, for paa den Maade at fremkalde en offentlig Meningsudveksling angaaende ovennævnte Spørgsmaal.

Elektriske Anlæg i Kina.

Skønt Kina var et af de første Lande, der fik elektriske Anlæg saavel for Belysning som for Telegraf, har Elektriciteten endnu ikke rigtig faaet Fodfæste i det mægtige Rige. Det er kun de store Byer, som har elektriske Anlæg, og man faar en Idé om, hvor lidt Elektriciteten har vundet Indpas i Kina, naar man horer, at den samlede Kapacitet af elektriske Motorer kun er ca. 70,000 Kilowatt.

Der er i Kina 87 elektriske Anlæg, af hvilke 62 befinder sig i selve Kina og 25 i Manschuriet. Der findes elektriske Sporvogne i Hongkong, Shanghai og Tientsin, og desuden har det sydmanschuriske Jernbaneselskab anlagt elektriske Sporveje i Dairen og Fushun. De fleste elektriske Anlæg i Kina bliver drevet af Dampmaskiner foruden nogle enkelte Vandkraftanlæg i Yunnan.

Af de 87 elektriske Foretagender i Kina er de 6 anlagte af den kinesiske Regering, 53 er private kinesiske Foretagender og 28 er i udenlandske Hænder. Nogle af de kinesiske Foretagender er financierede af Udlændinge. Af de 28 fremmede Foretagender kontrolerer japanske Kapitalister 17. Man mener, at der er anbragt ca. 26 Mill. Dollars i elektriske Anlæg i Kina. Som Bevis for Kinesernes Konservatisme og Utilbøjelighed til at gaa over fra den gammeldags Belysning til elektrisk Belysning meddeles det, at de elektriske Foretagender, som allerede er organiserede, ikke kan vinde rigtig Tilslutning, idet kun 13 af Foretagenderne kan opvise en Dividende af mere end 5 pCt. Dette turde ogsaa være en af Grundene til, at der ikke planlægges nye elektriske Foretagender, da man er bange for, at Udbyttet bliver for ringe.

De første Telegraflinier blev som bekendt anlagt af Danskere. Aar 1914 overtog den kinesiske Regering de private Telegraflinier. I Slutningen af 1913 var der 37,400 engelske Mil Telegraflinier i Kina.

Hvad Telefonvæsenet angaar, er Kina endnu langt tilbage, og der findes kun nogle faa Telefoncentraler med et ubetydeligt Abonnentantal i de store Havnebyer.

Da der ikke findes nogle elektriske Fabriker i Kina, er Importen betydelig, og de store evropæiske og amerikanske Firmaer har konkurreret stærkt paa det kinesiske Marked. Inden Krigen var Tyskland den største Importør, derefter kom Storbritannien og Japan. Efter Krigens Begyndelse er der indtraadt en betydelig Forskydning i Importen paa Grund af, at Tyskerne ikke mere var i Stand til at levere.

De følgende Tal viser, hvilken Indvirkning Krigen har haft paa Kinas Import af elektriske Maskiner og Apparater fra de forskellige Lande.

Indfort fra	1913	1914	1915
		— Dollars —	
U. S. A.	179,079	134,733	285,010
Belgien	70,515	70,633	8,428
Tyskland	845,422	735,884	1,412
Hongkong	173,980	243,976	259.602
Japan	392,749	688,140	845,053
England	596,472	735,870	403,851
Andre Lande	148,853	185,181	281,683
Ialt....	2,407,070	2,794,417	2,085,039

De Forenede Stater interesserer sig allerede nu for at fremme Kinas »elektriske« Udvikling, og der er efter Sigende allerede organiseret et stort amerikansk Selskab, der vil anlægge elektriske Kraftstationer og elektriske Sporveje i de større Byer.

Forbrænding og Brændsel.

I vort Referat af Ingeniør *Albert Wesches* Foredrag om dette Emne i vort sidste Hefte har der beklageligvis indsneget sig et Par Fejl, der i væsentlig Grad forstyrrede de opstillede Beregninger. Vi skal derfor bringe folgende Berigtigelser:

1 Rummeter Bøgebrænde vejer ca. 550 kg (ikke som anført ca. 55 kg).

1000 Tørv vejer ca. 300 kg (ikke ca. 30 kg, hvad ogsaa fremgaar af, at der for 1 Ton er angivet 3225 Stkr.).

Endvidere er 1 Ton Bøgebrænde = ca. 1,8 Rummeter (fejlagtig anført ca. 18 Rm.).

Redaktion: **R. Berg** og **P. Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 11977, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 8 AUGUST 1917

Dansk Værktøjsmaskinindustri.

Af Firmaet Nielsen & Winthers 50-Aars Historie.

En 50-Aars Udvikling, saaledes som Aktieselskabet Nielsen & Winther nylig kunde se tilbage paa, er i sig selv en Sjeldenhed i dansk Industrihistorie. Ikke mindre bliver den, naar den falder indenfor en saa specifik moderne Industrigren som Tilvirkningen af Værktøjsmaskiner. Og dog kan Hovedlinierne i det store Selskabs Historie, der har skabt og stadig dominerer dansk Værktøjsmaskinindustri, føres et halvt Aarhundrede tilbage, saa stærkt har Grundlæggeren af denne Virksomhed, Chr. Nielsen, præget det Arbejde, han tog op. Det er mangfoldige Gange blevet fremhævet, hvorledes Vejen frem for dansk Industri — og da ikke mindst for Maskinindustrien — gaar gennem systematisk Specialisering med tilhørende Produktion i det store. Et bedre Bevis herfor — og samtidig en bedre Afspejling af hele vor jernindustrielle Udvikling i de seneste 50 Aar — end det, Nielsen & Winthers Historie frembyder, kan vanskelig tænkes.

Den 28. Maj 1867 etablerede daværende Smede-

Det første Værksted 1867.

svend Chr. Nielsen, der allerede i nogle Aar havde arbejdet selvstændigt, sig som Smedemester paa Blegdamsvejen 112 i Kjøbenhavn. Næsten uden Driftskapital, men til Gengæld udstyret med en utrolig Arbejdskraft og med en fremragende teknisk Begavelse tog han foruden de Opgaver, der gennem Hovedstadens stærke Vækst og hele Overgangen til den nye Teknik i hine Aar frembød sig for en almindelig Smedeforretning, ogsaa Fremstillingen af Værktøjer og Værktøjsmaskiner op. Han begyndte ikke med at slaa stort Brød op, idet Værkstedets Størrelse kun de store udenlandske Fabrikers Erfaringer, tillempet efter det hjemlige Markeds Behov. Foruden sin konstruktive Dygtighed, der ingenlunde var erhvervet ad teoretisk Vej, thi Chr. Nielsen hørte til de industrielle Pionerer, der knap nok kunde prale med en almindelig Skoleuddannelses Resultater, var Chr. Nielsen i det rent smedemæssige overordentlig dygtig, og han var ubestridt en Foregangsmand i Hærdningens vanskelige Kunst. Med dette forbandt han en indgaaende Forstaaelse af sit Materiale, og det maa erindres, at dette — særlig Staalet — den

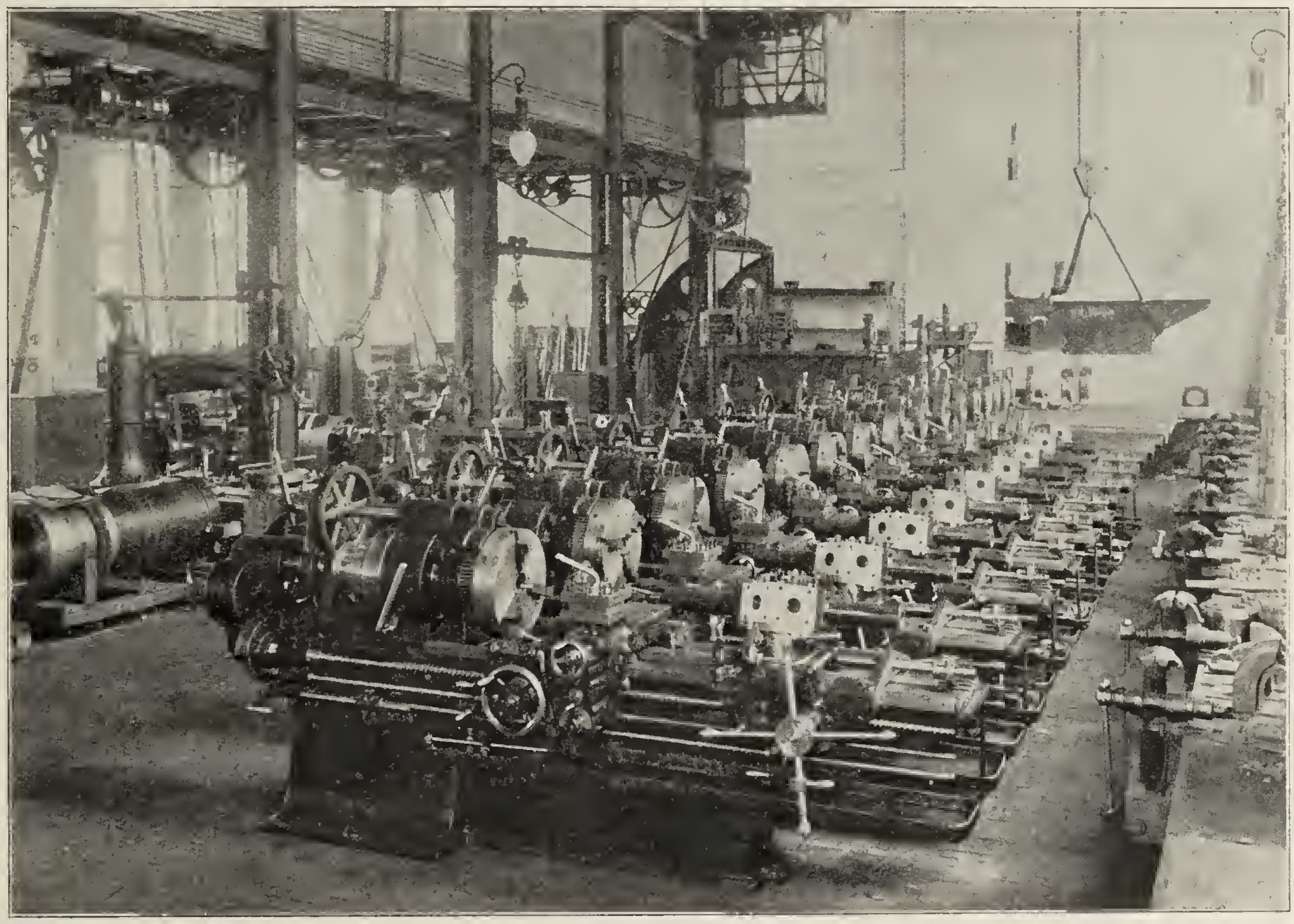
Den nye Værkstedsbygning 1884.

var 20 × 10 Alen, medens Værktøjsmaskinernes Antal, 2 à 3, stod i Forhold dertil, ligesom Arbejdskraften, der bestod af en lille Skare Læredrenge. Med den sjeldne konstruktive Evne, som Chr. Nielsen tidligt lagde for Dagen, fik han til Trods for de beskedne Forhold, hvorunder han begyndte, snart Opgaver, der blev bestemmende for hele hans videre Udvikling, idet det endnu den Gang var Skik og Brug, at man selv lavede om paa de Maskiner, man købte hjem fra Udlandet, og som man i vid Grad maatte tage, som de var. At omkonstruere og tilpasse navnlig Værktøjsmaskiner blev snart en Specialitet for Chr. Nielsen, og næsten ligesaa snart Fremstillingen af egne Maskiner, i hvis Konstruktion han forstod at nyttiggøre sig Gang som oftest var meget mangelfuldt og dets Behandling og Bearbejdning derved en betydelig vanskeligere Sag end i vore Dage.

Arbejdende med Bestillinger efter Husbehov, men snart ogsaa sysselsat af forskellige Masseartikler, f. Eks. Tilvirkningen af Snittappe, drev Chr. Nielsen nu sin Virksomhed under jevn Fremgang i en Aarrække, indtil Tilfældet førte ham sammen med William Winther, med hvem han den 1. Marts 1873 indgik Kompagniskab. Winther, der medbragte en højst paakrævet omend i sig selv ikke særlig imponerende Kapitaltilgang — ca. 3922 Rdlr. — var oprindelig udlært i Landvæsenet, men var senere gaaet over i Industrien. Hans omfattende Sprogkundskaber, udviklet paa Rejser i Udlandet, og først

og fremmest hans Evner som Sælger og i det hele hans mere smidige Karakter lod ham paa fortrinlig Maade supplere Chr. Nielsens Egenskaber, og denne lykkelige Kombination førte da ogsaa Virksomheden, nu under Firma Nielsen & Winther, fremad gennem Medgang og Modgang til det Grundlag, hvorpaa Selskabet i sin nuværende Skikkelse direkte er bygget op. Winther havde en stærk Forstaaelse af Eksportsalgets Betydning for Udviklingen herhjemme af Fabrikation efter større Linier. En ny Kurs lagdes an, og efter forskellige Udvidelser af Værkstedet kunde Firmaet allerede i 1878 møde op paa Pariser-Udstillingen med en Drejebænk, der belønnedes med Broncemedaille.

Aaret 1878 blev ogsaa i en anden Henseende et Mærkeaar. Thi i dette Aar fik Firmaet de første Bestillinger til Søminekorpset, og hermed var Begyndelsen gjort til Forbindelsen med de militære Etablissementer og de militære Formaal, som for Firmaets Produktion siden skulde komme til at spille saa stor Rolle. Man havde fundet den rigtige Udviklingslinie, og de følgende Aar var Fremgangen stor. Jevnsides med Tilvirkningen af Drejebænke optoges Fabrikationen af Instrumentmagerbænke, Gørtlerbænke, Planbænke o. s. v. samtidig med, at man stadig byggede Specialmaskiner efter forefaldende Behov. Under denne Udvikling blev trods gentagne Udvidelser det gamle Værksted snart for lille, og i 1884 opførte Firmaet Nielsen & Winther en efter den Tids Forhold stor og moderne Værkstedsbygning paa Blegdamsvej 60, der hvor Virksomheden stadig har tilhuse. Den nye Fabrik udstyredes med moderne Maskiner og Hjælpemidler, og skabte ganske anderledes Betingelser for Udviklingen af Produktionen.

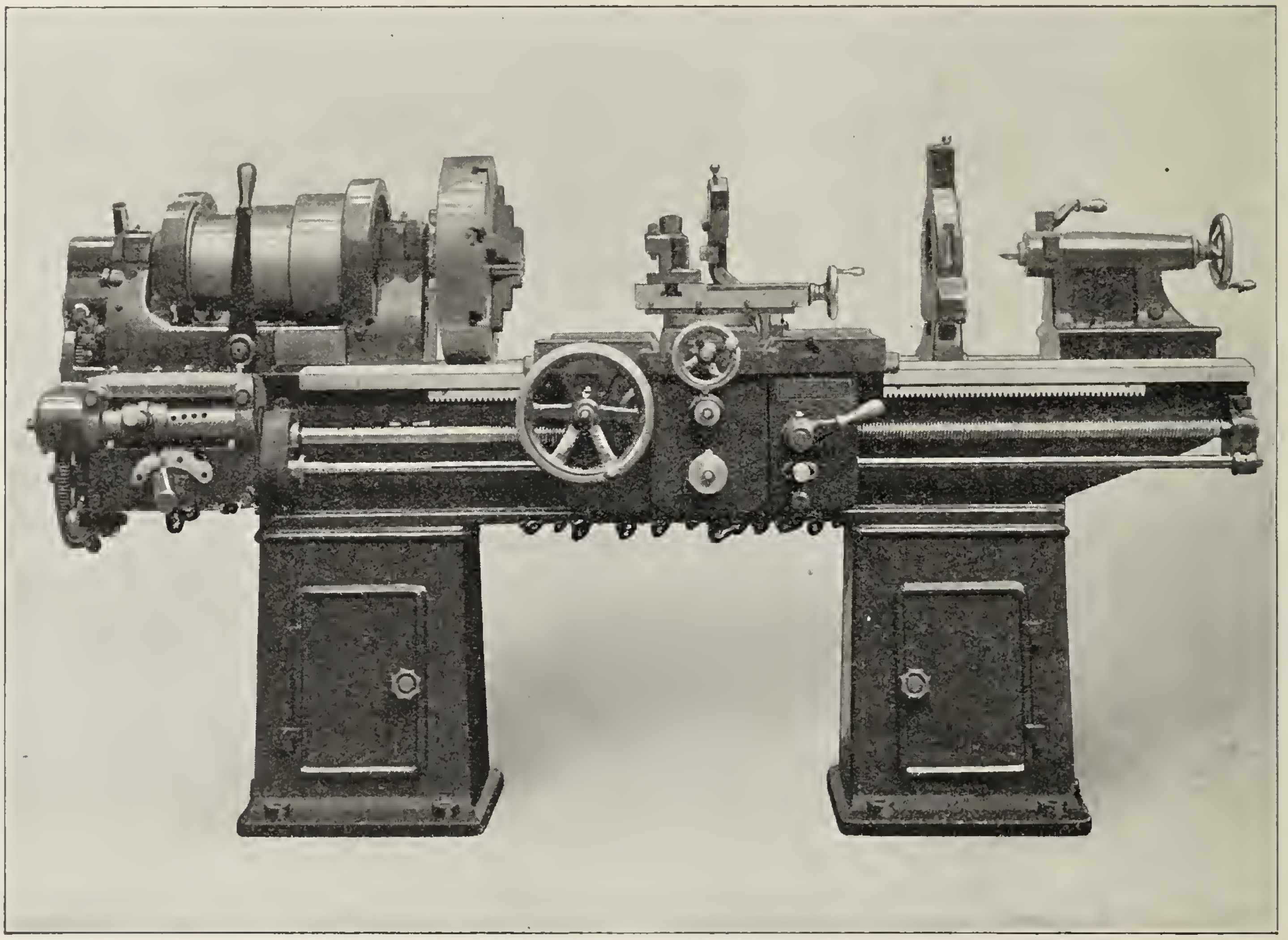

Serie af Revolverbænke 1907.

Sammen med dennes Omfang forøgedes ogsaa Arbejder- og Lærlingeantallet betydeligt, og kort Tid efter Indflytningen i det nye Kompleks havde Firmaet alene af Svende noget over 40. I de følgende Aar fulgte store Maskinleverancer særlig til de militære Værksteder. Til Trods for den store Fremgang var man dog selvfølgelig endnu langt fra den Specialisering af Produktionen, som kendetegner den moderne Maskinindustri. Nielsen & Winther delte i saa Henseende Skæbne med den overvejende Del af den øvrige danske Jernindustri i hine Tider, og skønt det havde Værktøjsmaskiner og da særlig Drejebænke til Specialitet, var det dog nødsaget til at forfærdige disse Maskiner snart sagt i en-

hver Udførelse. Kundens specielle Ønsker var højeste Lov, og under disse Forhold siger det sig selv, at Firmaets Typer blev meget lidt ensartede. Denne Arbejdsmaade maatte selvfølgelig fordyre Produktionen, idet hver enkelt Maskine maatte behandles individuelt. Tilmed var Konkurrencen skarp, særlig fra Tyskland, delvis ogsaa fra Belgien, fra hvilket Land der indførtes billige Værktøjsmaskiner. Men disse Forhold bevirkede paa den anden Side, at Nielsen & Winther lagde stadig større Vægt paa at tioner væsentlig benyttede engelske Forbilleder; siden gik man i højere Grad over til amerikanske, efter at Amerika havde taget Føringen paa Værktøjsmaskinindustriens Omraade.

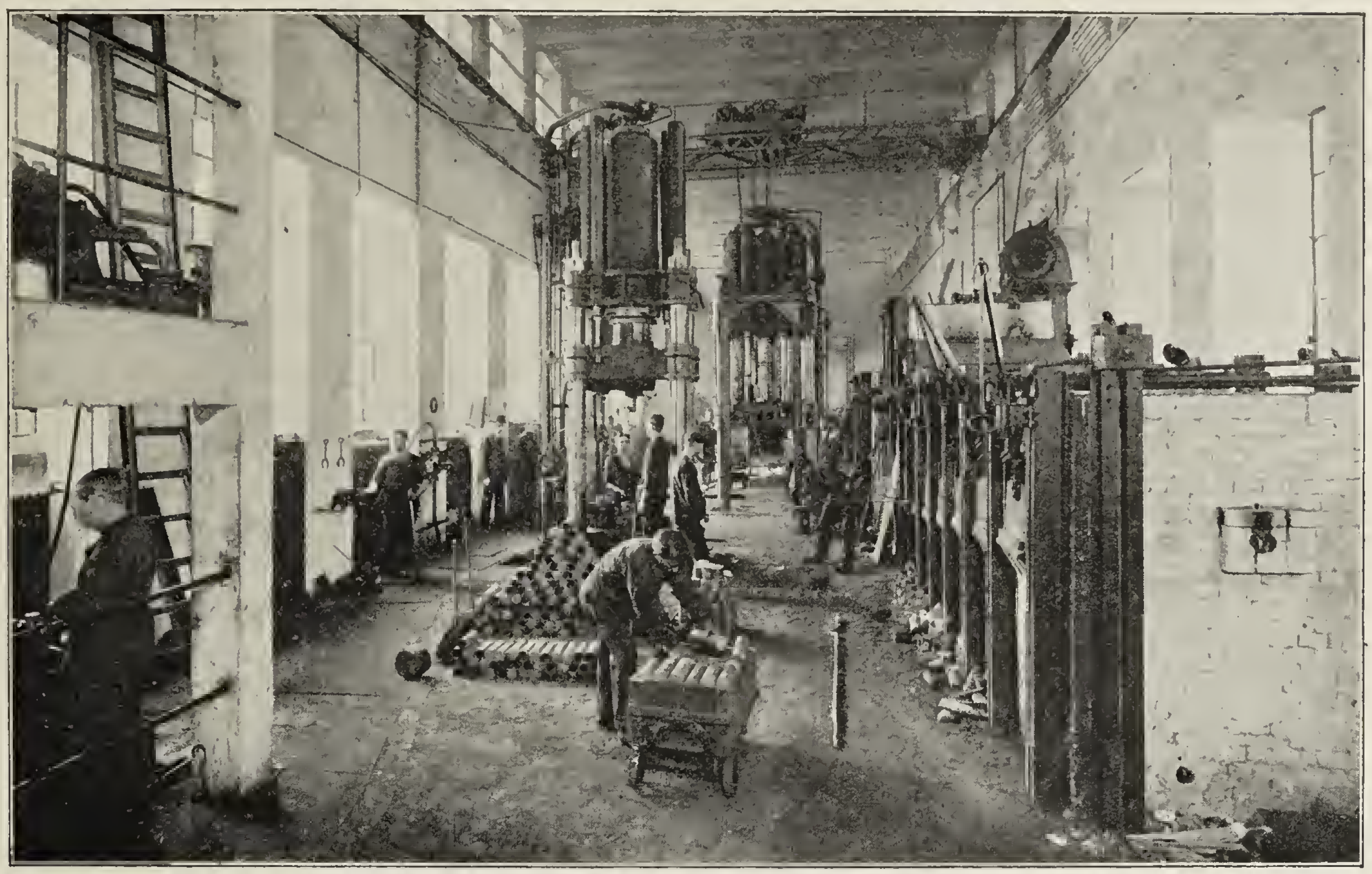
Slutningen af 1880'erne blev en god Tid for Firmaet. Nye store Bestillinger udførtes for de militære Etablissementer, idet bl. a. Indførelsen af den nye Fodfolksgevær-Model 1889 stillede store Opgaver, som Nielsen & Winther som den eneste indenlandske Fabrik med Værktøjsmaskiner som Speciale løste med stor Dyg-

Drejebænk (Type AMn) — nuværende Standard-Type.

hævde sig gennem Kvalitetsarbejde, og just i saa Henseende kom Chr. Nielsens store haandværksmæssige Dygtighed Virksomheden tilgode, samtidig med at hans aabne Blik for Udviklingens Krav tidligt gjorde tidssvarende Arbejdsmetoder til et Særkende for Firmaet.

I 1886 optoges Firmaets daværende Konstruktør, cand. polyt. P. N. Holst, som tredie Interessent i Firmaet Nielsen & Winther mod et kontant Kapitalindskud af ca. 73,000 Kr. eller Halvdelen af, hvad de to Grundlæggere da tilsammen havde indestaaende i Forretningen. Holst blev bl. a. sendt til England for at studere det nyeste i Værktøjsmaskinindustrien, idet Nielsen & Winther den Gang til sine Konstruktighed. Forskellige store Ordrer, saaledes 50 Stk. Specialfræsemaskiner, satte Firmaet i Stand til for første Gang at tilrettelægge en systematisk Massetilvirkning. Ved Løsningen af disse Opgaver kom Nielsens enestaaende Evne til af smaa Midler at kombinere de rette Forhold og opnaa forbavsende Resultater fuldt ud til sin Ret. Det havde ingenlunde været frivillig, at han havde føjet sig i den danske Jernindustris første almindelige Produktionsvilkaar, der stod under Bestillingsarbejdets Tegn. Fremskuende, som han var, havde han fra første Færd af Øjet aabent for den ensartede Serie- og Massefabrikations Betydning, og ved aldrig at slippe sit Maal af Syne fik han Betydning for Fir-

Fra Fabriken: Presseværksted.

maets senere Blomstring, skønt han selv aldrig naaede at se en fuldt rationel Storproduktion organiseret. Hans Forstaaelse i Henseende til Krav om Type-Tilvirkning satte sig bl. a. Mærke i hans tidligt gennemførte Klassificering af de forskellige Maskiner, han konstruerede. Foruden til Hærens Laboratorium, Geværfabriken m. m. leveredes ogsaa Maskiner til Marinen, og forskellige Specialkonstruktioner udførtes for artilleristisk Øjemed. I Slutningen af 1880'erne var Firmaets Aarsomsætning under disse Forhold naaet op til over $^1/_4$ Mill. Kr., og ogsaa de første Aar af 1890'erne var gode med lønnende Arbejde. En anden af Firmaets senere

Fra Fabriken: Drejerværksted.

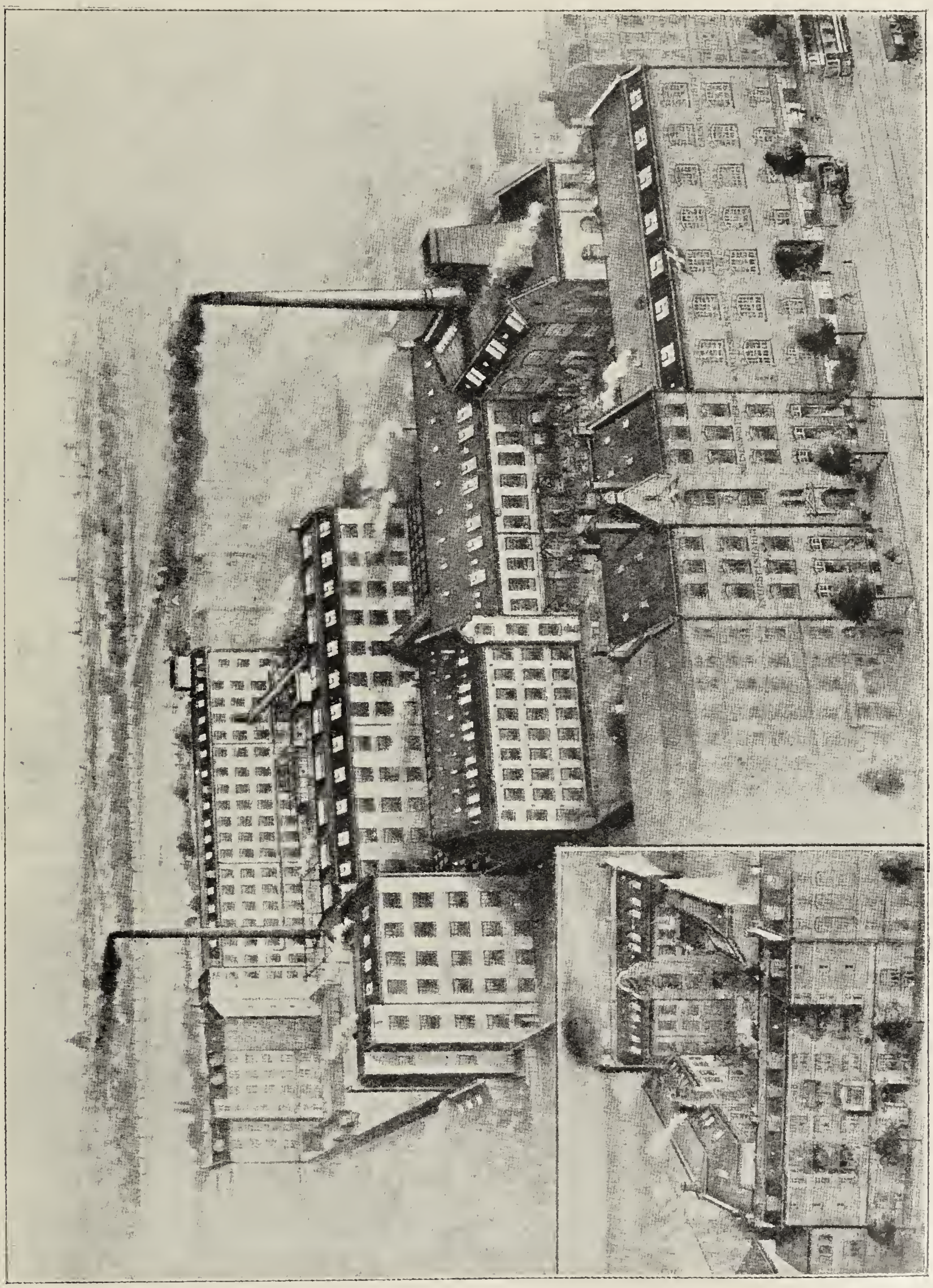
Specialiteter, Maskiner til Fremstilling af Hestesko, blev ogsaa den Gang taget op. I 1891 blev der med Københavns Hesteskofabrik afsluttet Kontrakt om Enefabrikation af saadanne Maskiner, og kort Tid efter leveredes de første Sæt til Rusland. I dette Land havde Nielsen & Winther skabt sig en efter Forholdene ret betydelig Eksport, for hvilken Winther havde banet Vejen ved sine Forretningsrejser. Ogsaa til andre Lande eksporterede man, omend Eksportsalget endnu var ret tilfældigt. Genstand for Eksport var Firmaets almindelige Specialiteter, Værktøjsmaskiner, Hesteskomaskiner o. s. v. tidig krævede den tekniske Udvikling en fuldstændig Omlægning af al Maskinindustri og da først og fremmest af Værktøjsmaskinindustrien. Vilde man hævde sig i den skærpede Konkurrence, og vilde man sætte sig større Maal, maatte Produktionen anlægges efter større Linier, og Konkurrencedygtigheden søges opnaaet ved en rationel Tilrettelægning af Fabrikationen med Fremstilling i Serier. Den forøgede Afsætning, der atter betingede dette, maatte følgelig gøre Eksport til Nødvendighed, og denne Del af Salget organiseres ganske anderledes fast end hidtil. Disse store og vanskelige Opgaver lagde

Montering af store Drejebænke.

Efter disse Linier fortsattes nu Firmaets Arbejde i de følgende Aar, indtil det i 1897 omdannedes til et Aktieselskab med en Aktiekapital af 650,000 Kr. De tre tidligere Indehavere vedblev at fungere som Direktører, medens Bestyrelsen til Formand fik Kaptajn F. H. J. Rambusch, daværende Kaptajn og Underdirektør i Artilleriet.

Det kunde ikke skjules, at det var meget store Opgaver, der frembød sig for det nye Selskab. Udviklingen i Industrien gjorde Raadigheden over større Kapital til Nødvendighed, og de to oprindelige Stiftere af Firmaet, der havde været de bærende Kræfter i Virksomheden, var snart ude over deres bedste Arbejdsaar. Samsnart Beslag paa Bestyrelsens Formand, der gennem sin Virksomhed ikke mindst som Leder af Laboratorieværkstederne m. m. særlig var skikket til at tage Reorganisationsarbejdet op. Dette kom til at præge baade Aarene omkring Aarhundredskiftet og de nærmeste derefter, og skønt baade Afsætning og Arbejderantal, der androg over 100, kunde opretholdes, var det dog naturligt, at denne Overgangsperiode blev ret vanskelig for Selskabet. Indadtil krævedes en Omlægning af Driften med en Simplificering af Produktionen for Øje. Maalbevidst anlagdes denne nu efter de mest moderne og rationelle Principer, hvor Bestillingsarbejdets brogede Karakter afløstes af den typemæssige Massefabrika-

Udsigt over Fabrikskomplekset Blegdamsvej 60 (tilvenstre Anneksfabriken Blegdamsvej 72).

tions ensartede Præg. Nye Konstruktioner udarbejdedes svarende til de Krav, den moderne Arbejdsteknik stillede, ikke mindst paavirket af den Revolution, Hurtigdrejestaalets Indførelse havde betydet i Værktøjsmaskinindustrien. Udadtil krævedes Oparbejdelsen af solide Eksportmarkeder, der atter krævede talrige og lange Forretningsrejser af Selskabets Ledelse.

Medens William Winther døde allerede Aaret efter Aktieselskabets Stiftelse, trak Chr. Nielsen sig faa Aar efter tilbage fra Ledelsen, idet han dog lige indtil sin Død i 1906 vedblev at have Frankrig, Tyskland, Østrig, Rusland, Finland, Sverige og andre Steder. Revolverbænkene byggedes efterhaanden stadig større og mere komplicerede og kulminerede tilsidst i den saakaldte Gisholt-Type, i hvilken man i samme Opspænding kan bearbejde et Arbejdsstykke med indtil 12 forskellige ret komplicerede Værktøjer. Det var ikke mindst i Automobilindustrien, der i disse Aar var ved at komme op, at disse Bænke særlig fandt Afsætning. Samtidig begyndte man saa smaat at tage Tilvirkningen af hydrauliske Presseanlæg op. Nye og hyppige Rejser, som

Fabriken paa Amager.

Sæde i Bestyrelsen og at følge den nye Udvikling med den største Interesse, saaledes at de nye Opgaver overvejende kom til at hvile paa Kaptajn Rambusch, der i 1905 traadte ud af Militæretaten samtidig med, at han blev administrerende Direktør for A/S Nielsen & Winther.

Udarbejdelsen af de nye Maskintyper havde taget de nærmest foregaaende Aar, men omkring 1905 tog man med Kraft Fremstillingen af Revolverbænke op, som Nielsen & Winther vel allerede i adskillige Aar havde bygget jevnsides med Drejebænke, men som man nu forbedrede i forskellige Specialtyper og satte i Arbejde i større Serier ad Gangen. Disse nye Maskiner vandt snart baade Afsætning og Anseelse og banede Vej for Selskabets voksende Eksport til den administrerende Direktør foretog, befæstede Selskabets Eksport, der allerede i Regnskabsaaret 1904—05 udgjorde godt Halvdelen af den samlede Afsætning. Denne Udvikling fortsattes i de følgende Aar i stigende Grad, saaledes at Eksporten snart androg indtil 80 pCt. af den samlede Afsætning. I Mellemtiden var Firmaets Arbejde med Fremstillingen af hydrauliske Presser skredet godt frem, og en Eksport ogsaa af disse oparbejdet. Denne Afdeling sorterede særlig under Ingeniør Esche, der døde som Firmaets Ingeniør-Direktør i Januar 1917.

Endelig i Aaret 1908 kunde Virksomhedens Reorganisation siges at være gennemført. Den tidligere saa brogede og mangesidige Fabrikation var nu specialiseret til kun at gælde hy-

drauliske Anlæg, Revolverbænke, en enkelt Type af Drejebænke, Maskiner for Ammunitionsfabrikation samt Hesteskomaskiner og af Værktøjer: Snittappe og Centrerpatroner. Overgangen fra 1880'ernes og 90'ernes alt-muligt Karakter til moderne Specialfabrik var foretaget, med en lykkelig Bevarelse i den Udviklingskontinuitet, der laa i Opfyldelsen af Chr. Nielsens tekniske Idealer og af Winthers Eksportmaal paa en og samme Gang.

Samtidig med Udviklingen af den hydrauliske Afdeling fulgte i de nærmeste Aar atter en Udvikling til Gunst for Drejebænkene, der følgende Teknikens stadig skiftende Krav nu atter tog Føringen. Udviklingen gik i Retning af at specialisere Maskinindustrierne, hvilket betød en Tendens til at specialisere og forenkle ogsaa Værktøjsmaskinerne. Dels krævede man nu af disse kun visse bestemte Operationer, hvoraf fulgte, at der ikke mere i samme Udstrækning som før var Brug for de komplicerede Revolverbænke, dels gjaldt det under Hensyn til de højere Lønninger, man nu overalt i stigende Grad maatte regne med, at forenkle Kravene til Arbejdskraften, saaledes at ogsaa ufaglærte Arbejdere kunde anvendes til Betjening af Specialmaskiner. Medens Nielsen & Winthers ældre Drejebænkstype i Lighed med alle andre eksisterende Drejebænke havde maattet kapitulere overfor Hurtigdrejestaalets Fordringer, tog man nu Konstruktionen af fuldstændig nye Typer op, og efter et stort Arbejde naaede Firmaet endelig over til dets nuværende Standard-Type, der forelaa fuldt gennemkonstrueret i Slutningen af 1912. Med denne Bænk havde Nielsen & Winther bragt en fuldt moderne og økonomisk arbejdende Drejebænk i Markedet, af hvilken Type der siden er leveret adskillige over 2000. En betydelig Eksport bl. a. til Kina muliggjorde hurtigt at lægge Fabrikationen af de nye Drejebænke an efter betydelig større Maalestok, end man havde kendt overfor Revolverbænkene. De Fabrikationsprinciper og de Hjælpemidler, der kendetegnede den nye Storfabrikation, skal vi senere omtale nærmere.

Fabriken i Frihavnen.

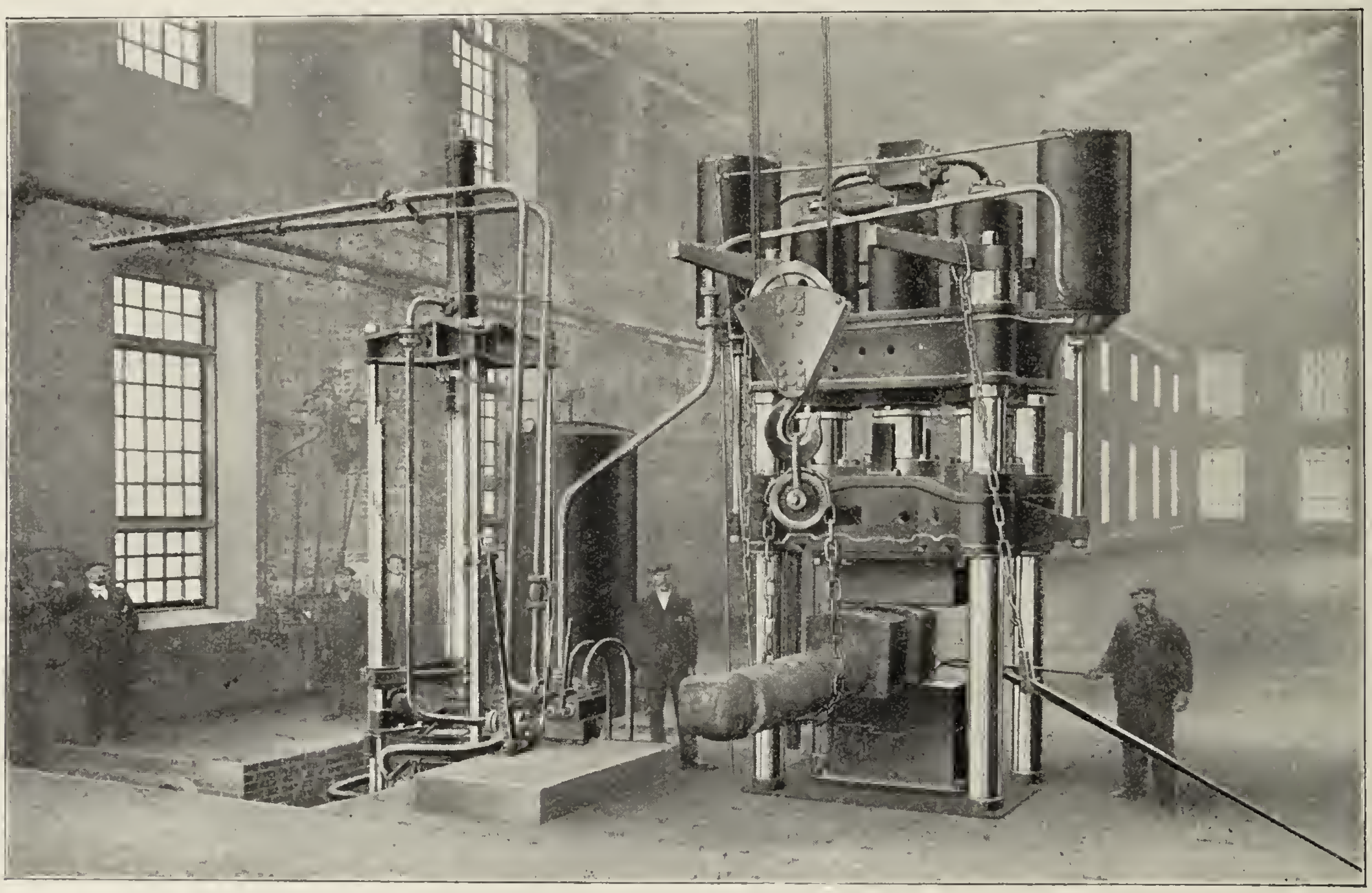
Nielsen & Winthers forøgede Eksportsalg førte bl. a. til Oprettelsen af et eget Kontor i Hankow, der dog ogsaa tjente Selskabets Handelsafdeling. Nye Rejser foretoges baade paa Balkan og i Rusland, og Aarsomsætningen, hvori Eksportsalget stadig dominerede, steg stærkt i de paafølgende Aar, medens Arbejdertallet udgjorde ca. 300, samtidig med at Udvidelser og Omordninger af Værkstederne foretoges.

Saaledes var et stort grundlæggende Arbejde baade udad- og indadtil udført, da Verdenskrigen

udbrød. Efter at den første Usikkerhed for al international Omsætning var afløst af nye Former for Samhandel, kunde Nielsen & Winther snart i rig Grad arbejde videre paa det skabte Grundlag for Virksomhedens Blomstring, og den stærke Eftersporgsel efter dets Produkter bevirkede da ogsaa en enestaaende Vækst i de følgende Aars Afsætning.

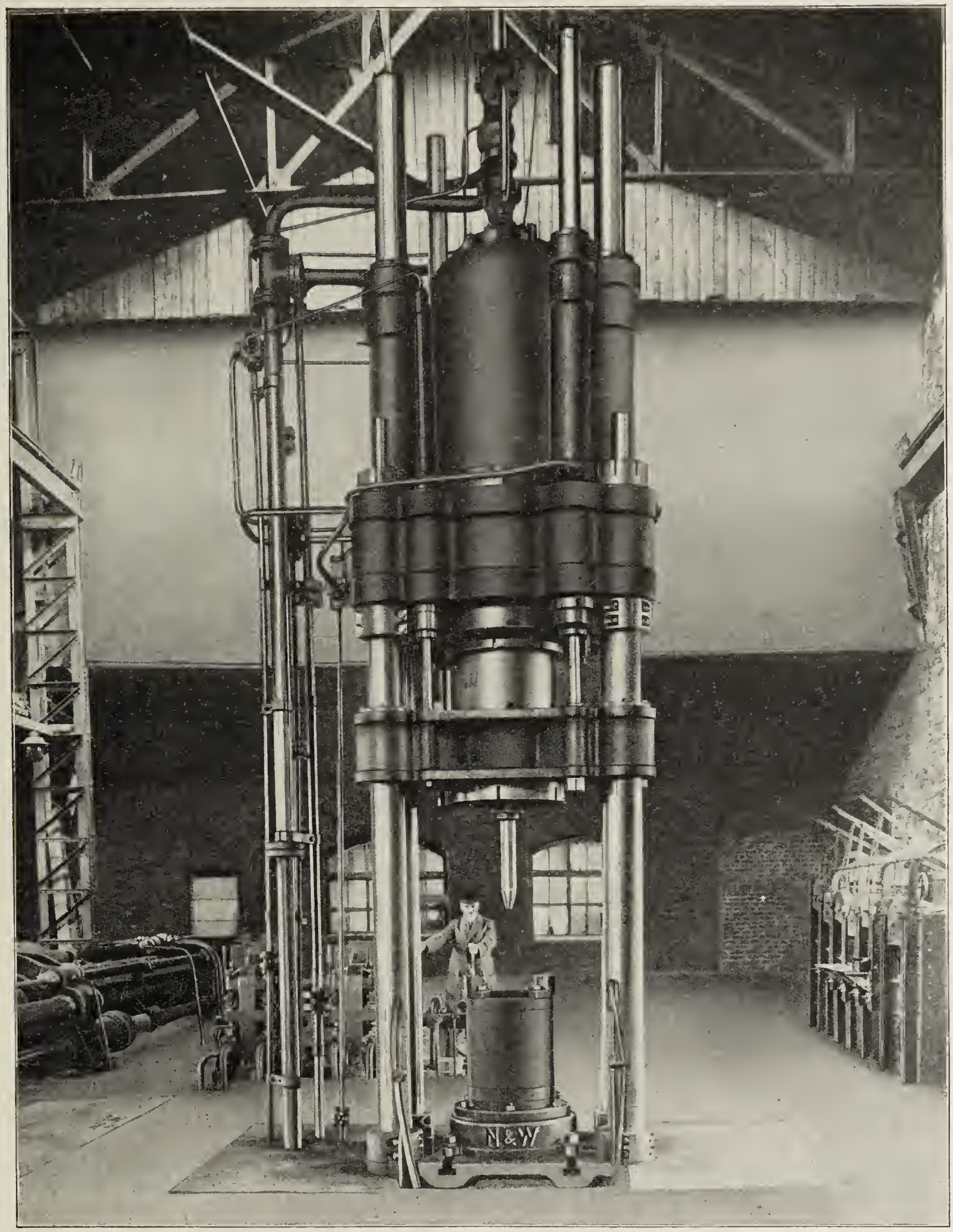
Planlagte Udvidelser af Fabriken maatte nu fremskyndes. Komplekset paa Blegdamsvejen blev i Aarene 1915 og 1916 tredoblet, og en hel ny Fabrik opførtes paa Amager. Medens Afsætningen stadig fandt Sted i Selskabets hidtidige Specialiteter, optoges dog som et nyt Felt Tilvirkningen af Flyvemaskiner, med hvilket Formaal for Øje Fabriken paa Amager bl. a. anlagdes. Allerede i Slutningen af 1915 var Arbejdertallet steget til 700, hvortil kom ca. 500, der i andre Fabriker var beskæftiget med Arbejde for Nielsen & Winther, idet man i vid Grad maatte søge Bistand hos Kolleger i den danske Jernindustri for at kunne overkomme den pludselige Efterspørgsel. Jevnsides hermed fulgte en stærk Stigning i Omsætningen, der atter medførte en Kapitaludvidelse i 1915 til 1½ Mill. Kr., der snart efterfulgtes af nye Udvidelser, saaledes at Aktiekapitalen i Foraaret 1917 endelig androg 4½ Mill. Kr. Samtidig steg Antallet af Selskabets egne Arbejdere til at udgøre ca. 1200. En ny Fabrik byggedes endelig i Kjøbenhavns Frihavn, særlig beregnet paa at bearbejde de sværeste Maskindele udenfor Toldgrænsen, paa Montering af store Presser og Drejebænke, medens et nyt Datterselskab grundlagdes i Petrograd for at fremme Nielsen & Winthers store Salg i Rusland.

Under denne Udvikling var ikke blot Antallet af tilvirkede Maskiner steget stærkt — af Drejebænke bygges nu ca. 100 pr. Maaned — men samtidig var de enkelte Maskiner tiltaget i Størrelse, særlig gjaldt dette de hydrauliske Presser, der nu udgør en meget betydningsfuld Faktor i Afsætningen, og som leveres med op til 3000 Tons Tryk. Ogsaa de øvrige Specialmaskiner var dette Tilfældet med, f. Eks. med Valseværker, som er leveret op til 55,000 kg Totalvægt. Selve Fabriken tæller nu 640 Værktøjs- og Specialmaskiner og 122 elektriske Motorer. Drivkraften leveres fra de kommunale Centralværker, hvis højspændte Vekselstrøm transformeres i Fabrikens Transformatorstation, og som Reserve haves et større Dampanlæg.

Damphydraulisk Smedepresse.

Det sidste Aar har ikke mindst som Følge af denne stærke Vækst bragt en Udvidelse af Nielsen & Winthers Direktion, der nu foruden den administrerende Direktør, Kaptajn F. H. J. Ram-

750-Tons hydraulisk Presse.

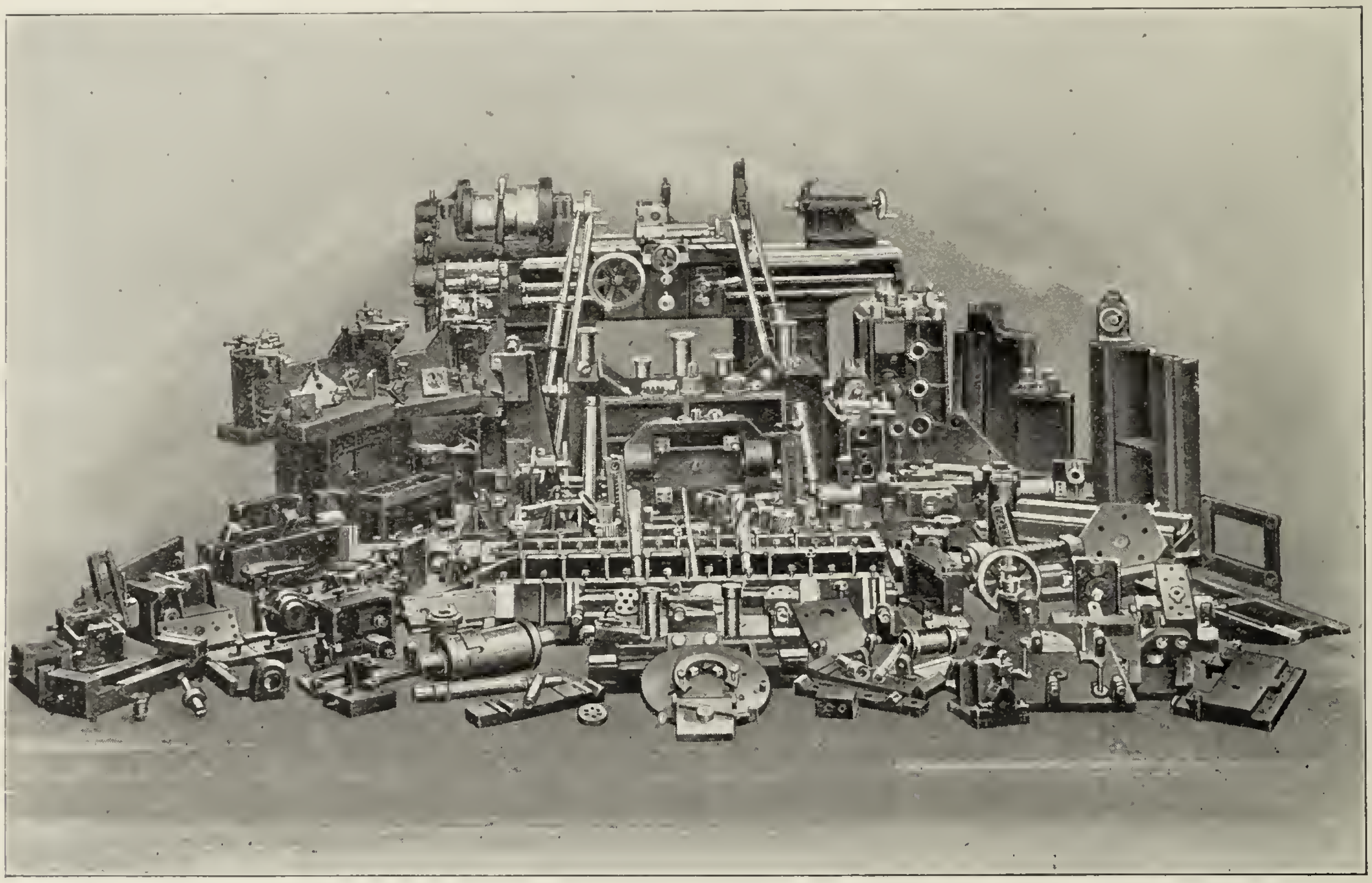
busch, bestaar af Harald Nielsen og C. Otterstrøm, henholdsvis som Handels- og teknisk Direktør.

— — —

Den Udvikling, der her i korte Træk er beskrevet, og som turde være ret enestaaende i dansk Industri, er foruden ved teknisk Dygtighed muliggjort ved en højt udviklet industriel Organisation, i hvilken Henseende Nielsen & Winther ubetinget staar som en Mønsterfabrik, hvilket bl. a. giver sig Udslag i den Rolle, Fabriken spiller i Henseende til Lærlingeuddannelse — et Omraade, hvor ogsaa Traditionen stadig haandhæves, thi et af Chr. Nielsens Kendetegn var just hans store pædagogiske Begavelse.

Selve Fabrikationsorganisationen, herunder Arbejdets Tilrettelægning med den mest effektive Arbejdsydelse til Maal, er Resultatet af nøje Studier af alle herhenhorende Faktorer, som det kendes fra den moderne Organisationsvidenskab. Her skal særlig fremhæves de for en Masseproduktionsvirksomhed særegne Fabrikationsmetoder, der i Nielsen & Winthers Værksteder er anlagt med Seriefabrikationen for Øje. Forudsætningen for denne er bl. a. den mest omhyggelige Nøjagtighed i Fremstillingen af de enkelte Maskindele, saaledes at fuldstændig Ensartethed opnaas, dels for at kunne samle de forskellige Dele uden nogen Tilpasning, dels for at kunne sende hver enkelt Del som Reservedel ud i Verden og være sikker paa, at den passer nøjagtig for sit Formaal. Denne formelige Opløsning ikke blot af Arbejdsprocessen, men af Fabrikationsgenstanden i forskellige, nøjagtig bestemte Dele er først i bevidst Form bragt frem i den amerikanske Maskinindustri, men er siden i stadig større Omfang trængt igennem ogsaa i de evropæiske Maskinindustrier, der er naaet længst i Henseende til moderne Arbejdsorganisation. De nye Krav om næsten videnskabelig Nøjagtighed i Udførelsen revolutionerede de gamle Værkstedsarbejdsmetoder ligesaa grundigt som den nye Teknik, f. Eks. Hurtigdrejestaalet, revolutionerede det maskinelle Arbejde. I Værktøjsmaskinindustrien førte disse Krav særlig to nye Momenter ind i Fabrikationen, som denne nu baseredes paa, nemlig det saakaldte *Tolerancesystem* og *Specialværktøjerne*, d. v. s. Opspændingsapparater og Borekasser.

Tolerancesystemet, der tidligere næsten udelukkende har været anvendt ved Fabrikationen af Vaaben og Ammunition, hvor det selvfølgelig først og fremmest er en absolut Betingelse, at der ingen Tilpasning skal være, fastsætter den Nøjagtighed, hvorefter der skal arbejdes i Værkstedet. Man angiver herved en bestemt Tolerance for Arbejdet, og netop den, som i hvert enkelt Tilfælde er den nødvendige, og overlader det saaledes ikke til en Værkfører eller til Arbejderen selv at bestemme, med hvilken Nøjagtighed Arbejdet skal udføres. Dette System med Fastsættelsen af to Ydergrænser, mellem hvilke Maalet skal ligge, maatte selvfølgelig kræve nye og finere Hjælpemidler end tidligere, hvor man til Eftermaaling af de fremstillede Genstande kunde nøjes med Tommestok, Krumpasser, »Dansemester« (til indvendig Maaling) og Skydelære. Nu maaler man med Prøvedorne og Prøveringe samt gaffelformede Spærmaal med indstemplede Maksimums- og Minimumsmaal, ligesom man har specielle Redskaber til igen at kontrolere de Kontrolredskaber, der er i Brug, saaledes at man i Tide kan op-

En Drejebænk (AMn) med de til Bænkens Fremstilling hørende Specialværktøjer.

dage, naar de er blevet slidte og altsaa ikke mere har Gyldighed og maa repareres eller fornyes.

Den anden nye Faktor, Specialværktøjerne, kan deles i to Grupper, nemlig Specialmaskiner og Værktøjer til Anvendelse i normale Værktøjsmaskiner. Specialmaskinerne er ofte konstrueret og fabrikeret udelukkende med et eneste Maal for Øje, nemlig at kunne fabrikere en bestemt Genstand eller maaske endda kun at udføre en eneste Operation ved Tilvirkningen af en saadan. ning eller Høvling, fikserer dette nøjagtigt i den Stilling, man ønsker det skal indtage under Bearbejdningen i de forskellige Værktøjsmaskiner. Medens man tidligere var afhængig af den Nøjagtighed, hvormed Arbejdsstykket blev opmærket efter Arbejdstegningen, Maalene overført paa Maskindelene m. m., undgaar man nu alle de Fejl, der uvægerligt maatte blive en Følge af tidligere Tiders mere individuelle Behandling, idet man kun en eneste Gang skal foretage den fornødne meget omhyggelige Opmærkning og

Hovedfabrikens Facade mod Ryesgade.

Specialmaskiner bliver selvsagt anvendt til saadanne Dele af Fabrikationsprocessen, som fremstiller sig i de største Mængder, idet disse Maskiners Ydeevne ifølge hele deres Karakter er overordentlig stor og derfor stiller tilsvarende Krav om Massebehandling.

Ikke mindre vigtig er imidlertid selve de Værktøjer, der anvendes i de almindelige Standard-Værktøjsmaskiner, og som ved at anvendes i en saadan normal Maskine i Virkeligheden forandrer denne til en *Special*maskine. Disse Værktøjer kan efter deres Natur deles i flere forskellige Klasser, hvoraf de vigtigste er Opspændingsapparater og Borekasser. Opspændingsapparaterne, som fastspænder Arbejdsstykket ved Fræs- Bearbejdning efter Maal, nemlig naar man fremstiller selve Hjælpeværktøjerne. Har man først disse fremstillet under nøjagtig Kontrol, er man sikker paa, at alle Dele, som fremstilles ved Hjælp deraf, bliver ens og indeholder nøjagtig de bestemte Maal. Naar Arbejdsstykket ved Hjælp af Opspændingsapparaterne er fræset eller hovlet, træder det næste Specialværktøj til, nemlig Borekassen, der skal sikre en ligesaa nøjagtig Fremgangsmaade overfor den næste Operation, der kræver fuld Nøjagtighed, nemlig Boringen. Borekasserne er nærmest en Slags Skabeloner, ved hvis Anvendelse man sikrer sig en fuldstændig Ensartethed i de behandlede Stykker. Det paagældende Arbejdsstykke spændes

ind i Borekassen, der ud for de Steder, hvor Stykket skal udbores, er forsynet med Huller, udforede med hærdede Staalbøsninger. Gennem disse Huller er man da i Stand til at udbore Arbejdsstykket inde i Borekassen med Huller, hvis indbyrdes Afstand og Beliggenhed er nøjagtig som en Gang bestemt i Borekassen.

Ved disse Midler er det saaledes muligt at fremstille nøjagtig ens Stykker uden at skulle være afhængig af Arbejderens Dygtighed eller Omtanke, ja, man kan næsten naa til at overflødiggøre Arbejderens Tænken, idet man saa vidt muligt sørger for at fremstille Opspændingsværktøjerne og Borekasserne saaledes, at der ingen Fejltagelser er mulige. Dette kan ske ved Anordninger, der forhindrer, at Arbejdsstykket saavel i Opspændingsanordningerne som i Borekasserne kan fastspændes paa andre Maader end netop den rigtige, at Boret, man borer med, kan komme længere ned i Godset, end det skal, o. s. v. Kort sagt, de moderne Hjælpemidler lægger i Virkeligheden hele Arbejdet saaledes tilrette, at det ofte endda bliver overflødigt, at Arbejderen har en Tegning, idet det med de foreliggende Værktøjer er gjort ham umuligt at fremstille et Arbejdsstykke, der ikke er nøjagtigt som det skal være. Disse Specialværktøjer er selvfølgelig ret kostbare — Fremstillingsomkostningerne for saadanne kan let blive baade 10 og 20 Gange større end Salgsprisen for en enkelt af den Type Maskiner, der ved deres Hjælp fremstilles. Det siger sig derfor selv, at en saadan Fabrikations Tilrettelæggelse kun med Fordel kan anvendes overfor Produktion i stor Stil, saaledes som vi har set det gennemført i Nielsen & Winthers Udvikling.

❁ ❁ ❁

Textilfabrikantforeningen.

Nye Felter for Organisationsarbejdet under Krigen.

I mangfoldig Henseende har den danske Industri under Krigen haft Fordel af sin vel gennemførte Organisering, og selv de faglige Sammenslutninger, der hidtil overvejende har taget Sigte paa Arbejdersporgsmaalet, har vist sig af Værdi ogsaa i anden Henseende. Et interessant Eksempel paa den skete Udvikling afgiver Textilfabrikantforeningen, af hvis sidste Aarsberetning vi henter nedenstaaende Oplysninger, der viser, hvorledes Forholdene opfordrer til Sammenslutning og Samarbejde paa nye og store Omraader. Hvad der indenfor Organisationsarbejdet indtil for kort Tid siden har været betragtet som haabløst at sætte sig som Maal fremtvinges nu af Udviklingen, og samtidig med at glæde sig over vore Industrisammenslutningers Evne til at tilpasse sig efter og opfylde de nye Forholds Krav, maa man haabe, at den Vej, man er inde paa, ikke maa blive forladt efter Krigen, men tvertimod maa blive stedse stærkere udbygget til Fordel for dansk Industris Arbejdsmulighed og Konkurrenceevne.

Den Regelmæssighed og forholdsvise Tilstrækkelighed, der i Løbet af Foraaret 1916 var blevet gennemført for Tekstilindustriens Tilførsler vest fra ved Handelsoverenskomsten af 19. November 1915 og de dertil knyttede Særoverenskomster angaaende Bomuld og Bomuldsgarn etc., fortsattes hele Resten af Aaret, og bortset fra de Vanskeligheder, hvormed det hele komplicerede Handelssystem bebyrdede Fabrikerne ved Indkøbet af Raavarer m. m., kan det dog siges, at Tilforslerne vest fra indtil 1. Februar d. A. for Tekstilindustrien har været i det store og hele tilfredsstillende, særlig set i Relation til andre neutrale Landes Vanskeligheder. Noget mindre godt har Tilførslerne syd fra fungeret. De tyske Farvestoffer og Kemikalier, som er en Livsbetingelse for Størstedelen af Tekstilindustrien, er vel alt ialt indløbet i en saadan Mængde, at Industriens Behov i det væsentligste har kunnet dækkes, men Tilførslen har været højst uregelmæssig og har gentagne Gange bragt Fabrikerne i den yderste Forlegenhed, foraarsaget partielle Driftsstandsninger og stillet store Krav til Fabriksledelsernes Taalmodighed, Opfindsomhed og Tilpasningsevne.

Det var imidlertid ikke nogen Tilfældighed, men hænger sammen med Tekstilindustriens særegne Forhold og Afhængigheden af Tilførslerne vest fra, at den, da Tysklands skærpede Blokadeerklæring af 1. Februar d. A. udstedtes, var blandt de allerførste af de Erhverv, som den øjeblikkelige Standsning af Skibstrafiken paa England og Amerika kom til at gaa ud over. Ganske vist strakte de forhaandenværende Lagre

af Raavarer en Del længere til, end man i de første kritiske Dage havde forestillet sig, men næsten øjeblikkelige Driftsindskrænkninger i en Række af Virksomhederne navnlig i Bomuldsbranchen blev dog nodvendige, og allerede 1 Maaned efter i de første Dage af Marts Maaned maatte Bomuldsspinderierne standse Driften paa det uvisse. Dette maa hurtigt influere paa Væverierne, der gennem den engelske Overenskomst kun har Adgang til at indføre ca. 1/3 af deres Garnforbrug, og et af de største og enkelte mindre Bomuldsvæverier saa sig kort Tid efter nødsaget til ogsaa at standse fuldstændigt. Resten indskrænkede næsten alle med fra en Trediedel til Halvdelen, og Antallet af arbejdsløse Tekstilarbejdere løb derved i Foraaret 1917 ialt op til ca. 2000, hvoraf dog omtrent Halvdelen igen fik Arbejde i andre Fag.

For Uldindustriens Vedkommende var det derimod ikke Raavaremanglen, der i første Række blev Følgen af den skærpede Undervandsblokade. Denne Industrigrens Raavarer har ikke været rationeret i Overenskomsten, omend der gentagne Gange under Krigen af Hensyn til den engelske Hjemmeforsyning har været sporadiske Standsninger baade i Tilførslen af Uld og Garn, men netop i sidste Halvdel af 1916 var Tilførslen af Uldmaterialer vest fra ret tilfredsstillende, saaledes at Fabrikerne den 1. Februar d. A. gennemgaaende var forsynede for adskillige Maaneder frem i Tiden. Til Gengæld har Klædefabrikerne haft endnu større Besværligheder ved Tilførslen syd fra end Bomuldsvæverierne, navnlig hvad Maskin- og Reservedele og forskellige vigtige, uundværlige Hjælpestoffer angaar, saaledes at dels flere mindre Indskrænkninger ogsaa maatte iværksættes i denne Industri, og dels Fabrikerne blev afskaaret fra at kunne udnytte en Del af de under Krigen foretagne Udvidelser af Maskinellet. Det gælder i ganske særlig Grad for Klædeindustrien og tildels ogsaa Trikotageindustrien, at Produktionen har maattet lægges betydeligt om siden Krigens Begyndelse. Uldprisernes kolossale Stigning og Uldknapheden i det hele taget gjorde, at Fabrikerne maatte skride til Anvendelse af Surrogat- og Tilsætningsspindestoffer som Kunstuld, Bomuldsaffald, Angola etc., og da disse Varer f. Eks. Kunstuld, der for Størstedelen normalt er blevet indført fra England, ikke lod sig fremskaffe i tilstrækkelig Mængde, har Fabrikerne maattet indrette sig paa i udstrakt Grad selv at fremstille Raavaren ved Oprivning af Klude og Garnaffald. Det i Januar Maaned i England udstedte kategoriske Udførselsforbud for Bomuldsaffald betød ogsaa for denne Industrigren en Forværrelse af Forholdene. For Tekstilindustrien i sin Helhed kom dernæst Nordsøspærringen, ligesom for hele det øvrige Erhvervsliv, ved Faren for en overhængende Brændselsnød til at staa som en stadig Trusel om Standsning.

Hvad Textilfabrikantforeningens daglige Virksomhed angaar, betød ogsaa Situationen efter 1. Februar en stor Forøgelse af Arbejdet. Ikke alene maatte Foreningen nu til Støtte for Fabrikerne korrespondere og forhandle om næsten hver eneste Varesending, som der kunde være nogen Mulighed for at faa hjemført med de faa Skibe, hvormed Trafiken paa England endelig igen blev optaget, men ogsaa paa mange andre Maader har Foreningen direkte maattet paatage sig Opgaver i Industriens økonomiske og merkantile Interesse. Allerede i Slutningen af Februar, efter at det absolute Udførselsforbud i England for Raabomuld havde bevirket, at den eneste Mulighed for Bomuldsindustriens Fortsættelse var direkte Import af Bomuld fra Amerika, henvendte Foreningen sig til Industriraadet for at søge dettes Bistand ved Ordningen af en saadan direkte Import.

Efter forskellige Forhandlinger bestemtes det første Forsøg med en enkelt Damper med en konbineret Ladning af Bomuld og Jern. Af Hensyn til den overordentlige økonomiske Risiko, Gennemførelsen af en saadan Befragtning og Import var forbundet med, maatte der organiseres et *Samarbejde mellem Bomuldsspinderierne og Garnaftagerne,* saaledes at Forretningen blev at betragte som et Andelsforetagende med gensidigt økonomisk Ansvar, men ogsaa med tilsvarende Adgang til at høste Fordel af Importen, hvis denne gik godt. Textilfabrikantforeningen paatog sig det ingenlunde lette Arbejde under disse abnorme Handels- og Befragtningsforhold, dels at staa som Køber, Modtager og Fordeler af Varerne, og dels i det hele taget at besørge alle de ved Forretningens Gennemførelse nødvendige Transaktioner og Forhandlinger. Der chartredes efterhaanden af Foreningen selvstændigt to Skibe, som sendtes af Sted herfra i Slutningen af April henholdsvis til New-Orleans og New-York for at indlade der indkøbte Bomuldspartier samt Partier af Raajern og Staalskinner og enkelte andre mindre Varepartier, for hvilke

der blev udlejet Rum i de to Skibe af Hensyn til disses fulde Udnyttelse. Endvidere blev der for to andre Bomuldsladningers Vedkommende skaffet Fragt med større Rutebaade, og trods mange Genvordigheder bl. a. med Kulforsyningen for Skibene og med at bringe de talrige nødvendige Formaliteter i Orden, lykkedes det dog ved Bistand fra Industriraadet og Erhvervenes Fællesudvalg at faa Sagen gennemført og Afskibningen heldigt foretaget, og det er foruden den samfundsmæssige Betydning ved dette heldige Resultat en stor Tilfredsstillelse for Foreningen at henvise til, at denne dens første større merkantile Opgave hidtil er lykkedes saa godt. Ved et mærkeligt Lykketræf ankom netop den første af Bomuldsdamperne til Vejle samme Dag, som de derværende Spinderier havde opbrugt sidste Balle af det mindre Bomuldsparti, der som foreløbig sidste Sending fra England nogle Uger i Forvejen var ankommet hertil efter at have ligget indladet i Liverpool siden de sidste Dage af Januar. I Forstaaelse med Erhvervenes Fællesudvalg er de to hidtil ankomne Ladninger, ligesom Tilfældet vil blive med de ventede følgende, kommet ogsaa de udenfor Fabrikantforeningen staaende Forbrugere af Bomuld og Bomuldsgarn tilgode, og endvidere har det været Foreningen muligt at stille passende Kvantiteter til Disposition for Statsmyndighederne til haardt tiltrængt Anvendelse ved Krudtfabrikationen og ved Fængselsvæsenets Arbejdsdrift. Saa vanskelige Import- og Befragtningsforholdene stadigt ligger, er det uden Tvivl, som ogsaa vedtaget, den retteste Vej at gaa foreløbig at staa sammensluttede ved Bomuldsindkøb baade med Hensyn til Risiko og Fordel. Medens udelukkende Textilfabrikantforeningens Medlemmer staar som Garanter ved de første fire Bomuldsladninger, er alle de større Forbrugere udenfor Foreningen, efter eget Ønske, for de næste Ladningers Vedkommende indtraadt i Garantiforholdet. Det vil i denne Forbindelse heller ikke være uberettiget at paapege, at den Bomuld eller det deraf forarbejdede Garn, som disse udenforstaaende Virksomheder har faaet stillet til Raadighed af Textilfabrikantforeningens Fællesindkøb, afregnes til Priser, der, selvom et mindre Tillæg har maattet beregnes bl. a. som Dækning for Textilfabrikantforeningens særlige Administrationsomkostninger ved denne Sag, ligger flere Pence under Dagsnoteringen og leveres dem under Forhold, hvor de ellers praktisk talt vilde have været udelukket fra andetsteds at skaffe sig Varerne.

Fællesindkøbene af Bomuld vil nu blive fulgt af tilsvarende Foranstaltninger overfor Uldtilførslerne. Danmark indfører normalt omtrent samme Kvanta fremmed Uld, som der i vor Industri hidtil har været anvendt af dansk Uld, og selv om saa godt som hele den danske Uldproduktion under Krigen har været stillet til den danske Industris Raadighed, medens ca. $^1/_3$ heraf før Krigen eksporteredes, har Forbruget ogsaa været saa meget større paa Grund af den mægtige Efterspørgsel efter Varer. Alligevel har man indtil Begyndelsen af Aaret 1917 klaret sig nogenlunde med Hensyn til Uldtilførslerne, ligesom Uldpriserne skønt i og for sig tilstrækkelig høje dog har været ikke lidt lavere end i andre neutrale Lande. Ogsaa for disse Forhold medførte Blokaden af 1. Februar en fuldstændig Omvæltning, der ikke blev mildnet ved et totalt Eksportforbud for al oversøisk Uld, som England udstedte. Forholdene udviklede sig derfor i vor Klædeindustri saaledes, at man udelukkende var henvist til at skaffe sig Uldtilførsel fra Argentina og selv at tage denne Forretning i sin Haand. Efter at have set Bomuldsindustriens organiserede Fællesimport, nedsatte Klædefabrikanterne i indeværende Sommer et Udvalg, der skulde arbejde for Uldtilførslerne. Forskellige Grunde, bl. a. den, at de danske Uldtilførsler andrager betydelig ringere Kvanta end Bomuldstilførslerne, gjorde ganske vist en Fællesimport af Uld yderligere vanskelig. Alligevel har nu ogsaa Klædefabrikanterne betraadt den af Textilfabrikantforeningen angivne Vej med Fællesimport, der organiseres paa lignende Maade som Bomuldsimporten, idet dog Textilfabrikantforeningen, der staar som Indkøber og Modtager af Varerne, iøvrigt holdes økonomisk udenfor dette Foretagende. At det er en betydelig Sag, det drejer sig om, vil forstaas deraf, at de samlede Omkostninger, Fragt og Assurance indbefattet sikkert vil beløbe sig til ca. 7 Mill. Kr., samtidig med at Forretningen maa anlægges paa lang Sigt, idet de paagældende Uldpartier først kan ventes her til Landet i Løbet af Foraaret 1918.

— Fabrikantforeningens Aarsberetning, hvorfra vi som nævnt har hentet disse Oplysninger, slutter med en Tak til Hovedorganisationerne, Industriraadet og Erhvervenes Fællesudvalg, for den værdifulde Bistand, der herfra er ydet Industrien.

Købestævnet i Fredericia.

Som Numer fire i Rækken af hidtil afholdte danske Købestævner havde dette Aars Stævne til Trods for alle Vanskeligheder formaaet at samle flere deltagende Firmaer end nogensinde før, ialt ca. 300. Købestævnet i Fredericia, der første Gang — under meget beskedne Former — afholdtes i 1913, hvorimod intet Stævne afholdtes det næste Aar paa Grund af de gennem Verdenskrigens Udbrud foraarsagede Forhold, har i de forløbne Aar arbejdet sig frem til at levere Bevis for sin Berettigelse. Om denne var der jo i sin Tid stærk Tvivl, men naar man ser hen til, at Købestævnets Formaal overvejende er at bringe den mindre Industri, der her i Danmark indtager en saa betydelig og lovende Stilling, i Forbindelse med den indenlandske Handelsstand, vilde det være uretfærdigt ikke at indrømme, at her virkelig har været en Mission at udrette. Set fra dette Synspunkt er Valget af Fredericia som Plads for Købestævnet næppe heller et Fejlgreb, idet det ikke kan nægtes, at denne Beliggenhed giver de her udstillede danske Frembringelser Lejlighed til at virke ogsaa rent pædagogisk og agitatorisk i Kredse — og det baade blandt Handelsstanden og blandt det store Publikum, — hvor Sansen for dansk Arbejde ellers ikke er synderlig stor. Først naar man anlægger Synspunkter hentet fra Udlandets store Messer og da først og fremmest fra Leipziger-Messen, træder Manglerne skarpt frem, men utvivlsomt er det forkert at anlægge disse Betragtninger overfor Fredericia-Stævnet. Spørgsmaalet om en dansk Eksportmesse af udpræget international Karakter, altsaa dog væsentlig baseret paa Storindustrien, vilde blive en Sag for sig.

Købestævnet i Fredericia har siden ifjor, hvor det første Gang flyttede ind i den store nye Bygning, der er rejst bl. a. ved Statshjælp, i en vis Retning faaet en betydelig fastere Form. Kernen i Deltagelsen er det industrialiserede Haandværk og den mindre og middelstore Industri, den hvem just Købestævnet skal erstatte de Handelsrejsende. De større Firmaer, der deltager, er saadanne, hvis Afsætning hovedsagelig atter søger sig Kunder blandt de Kredse, der møder op paa Købestævnet. En naturlig Struktur af dette er saaledes ved at vokse frem, skønt man vel kunde ønske sig den større Industris Deltagelse noget stærkere, alt under tilbørlig Hensyn til det ovenfor nævnte. Hvad der derimod endnu ikke er lykkedes at bringe i fast Leje er selve Stævnets indre Ordning og ydre Tilknytning, hvorved her menes det Publikum, Stævnet henvender sig til. Af det før anførte om et saadant Købestævnes agitatoriske Betydning fremgaar det, at det store Publikum absolut bør have Adgang hertil, men rigtignok kun saaledes, at Købestævnet hverken i sin Ordning ind- eller udadtil præges heraf og kommer i Rang med en Udstilling for ikke at tale om et Marked eller et Stormagasin. De Mangler, vi paapegede ifjor her i Tidsskriftet med Hensyn til systematisk Gruppering af Varerepræsentationerne og Katalogets Ordning, var ikke afhjulpet iaar, og skønt man havde forbeholdt nogle Formiddagstimer alene for Forretningsfolk, der ønskede at gøre Indkøb paa Stævnet, var dette dog i for høj Grad præget af det mere skuelystne Publikum til Skade for de alvorlige Forretninger. Vi kan ikke undlade her at tilføje, at Restaurantens dominerende Stilling — der ikke blot er rent lokalemæssig, idet den optager en hel Etage i Hovedbygningen — overhovedet synes at være et ømt Punkt i Købestævnets Ordning. Den frembyder et Skraaplan, man maa agte sig for.

De rent saglige Mangler, som saaledes stadig klæber ved Købestævnet, turde imidlertid alle kunne føres tilbage til selve dettes Ledelse, idet den stærke og uventede Udvikling, Krigsforholdene har givet Købestævnetanken herhjemme som overalt, har medført nye og større Krav, som man i sin Tid ikke havde for Øje. Det, der er en Fejl, tjener imidlertid samtidig til Undskyldning, idet Købestævnet i Fredericia som bekendt gennemførtes af lokale Kræfter uden Tilslutning til Erhvervslivets Organisationer eller iøvrigt paa et Grundlag, der kunde sikre dets Karakter af et *Lands*foretagende. Efter at der er bragt saa store Ofre ogsaa fra Statens Side for at bringe Købestævnet i Fredericia frem, og efter at det virkelig har vist sig, at det gjorte Arbejde ingenlunde har været ud i det blaa, turde Tiden da være inde til baade at bringe Rammer og Grundlag for Købestævnet ind under delvis nye Former, der bedre svarer til de ændrede Krav. Den typiske og repræsentative Opvisning, der maa tilsigtes ved et Købestævne, selv hvor dette, som Tilfældet er med Fredericia-Stævnet, har begrænset Formaal, vil før eller senere kræve Medvirkning af de interesserede Erhvervsorganisationer. Det skulde nødig gaa saaledes, som der allerede har været Tegn til,

at det blev Udstillerne, der kom til at lede Købestævnet; langt snarere bør det omvendte være Tilfældet, saaledes forstaaet at Købestævnets Ledelse gennem sin Forbindelse med Industri og Haandværk kan sikre en udtømmende Deltagelse, der betinger Købestævnets fulde Værdi.

Tiden efter Krigen vil opfordre til at søge det danske Købestævne styrket, idet ikke blot selve Købestævnet vil faa alvorlig Konkurrence udefra (foruden Tyskland, Frankrig og England møder af mindre, neutrale Stater baade Holland og Schweiz allerede med deres fortrinligt organiserede Messer, ligesom Tanken har slaaet an i den allerseneste Tid baade i Sverige og tilsyneladende ogsaa i Norge), men først og fremmest maa vort industrielle Liv antages at faa haardere Konkurrencevilkaar, navnlig syd fra, der kan tænkes at svække saavel Handelsstandens som Forbrugernes nuværende Interesse for, hvad dansk Produktion formaar at yde. Det er under disse Forhold glædeligt at kunne konstatere, at en levende Forstaaelse af en saadan videre Udvikling af Købestævnet i Fredericia findes indenfor dets nuværende Ledelse, og at der er al Grund til at tro, at den fornødne Tilknytning mellem Købestævne og Erhvervsorganisationer kan komme i Stand under Statsmagtens Auspicier.

Forskellige Industriers Produktion i 1916.

For Industriens aarlige Produktion har der hidtil — bortset fra den af Industriforeningen udgivne Industriberetning — kun foreligget aarlige statistiske Opgørelser, for saa vidt angaar de saakaldte statskontrolerede Produktioner (Spiritus, Øl, Sukker, Margarine og Cigaretter), hvorom Oplysninger tilvejebringes gennem de kontrolerende Myndigheder; desuden er der for enkelte Aar (1913, 1905 og 1897) blevet foretaget mere almindelige Opgørelser af den industrielle Produktions Mængde og Værdi, de saakaldte Industritællinger.

Fra og med 1916 er der foregaaet en Udvidelse af den aarlige Statistik, saaledes at den nu omfatter adskillig flere Fag end de statskontrolerede og særlig alle saadanne, der hovedsageligt drives fabriksmæssigt i store Virksomheder. Eksempelvis skal nævnes Tekstilindustrien, Chokolade-, Konserves- og Tobaksindustrien, Garverier og Skotøjsfabriker, Porcelæn-, Glas-, Papir-, Gummi- og Oliefabriker, samt indenfor Jern- og Metalindustrien: Jernstøberier, Metalvare-, Blikvare- og Jernvarefabriker.

For enkelte Fag, som f. Eks. Mølle- og Teglværksindustrien, foreligger der saa fuldstændige ad anden Vej indsamlede Oplysninger, at man foreløbig har ment at kunne se bort fra disse Fag, hvorimod der er en Del andre Industrier, der i Løbet af de kommende Aar kan ventes at ville blive inddraget under Statistiken. Som denne saaledes vil komme til at foreligge Aar for Aar, vil den formentlig omfatte en saa stor Del af Landets hele Industri, at den vil kunne give en fyldestgørende Karakteristik af Forholdene indenfor Industrien som Helhed i de enkelte Aar. De mest betydende af de Fag, der ikke indgaar i Statistiken, tilhører Bygnings-, Jordarbejds- og Træindustrien, eller er Fag, der mest drives haandværksmæssigt, f. Eks. Konfektionsfagene; for disse Fag gælder det enten, at det er vanskeligt at finde kvantitative Udtryk for det udførte Arbejde, eller at de paagældende Virksomheder i stort Omfang staar udenfor Fabriktilsynet og derfor ikke kan afkræves Oplysninger om deres Produktion.

Materialet for 1916 er nu i alt væsentligt indgaaet og Bearbejdelsen afsluttet for en Række Fag. For enkelte af disse, der har mere almindelig Interesse, meddeles nedenstaaende foreløbige Oplysninger om deres Produktion i 1916.

Om *Chokolade- og Sukkervareproduktionen* er oplyst, at der i 36 Virksomheder, der i 1916 gennemsnitlig beskæftigede godt 1800 Arbejdere, hvoraf over 1300 var Kvinder, produceredes Varer til en samlet Salgsværdi (ɔ: Bruttoværdi ved en-Gros Salg) af 19 Mill. Kr. Hovedartiklerne er Kogechokolade (3 Mill. kg til Værdi 5 Mill. Kr.), Spise- og Overtrækschokolade og Konfekt (4,1 Mill. kg til Værdi 8 Mill. Kr.) og Drops o. l. (4,1 Mill. kg til Værdi 3,2 Mill. Kr.). Hertil kommer Kakao, Marcipanmasse m. m. For 1913 er Produktionen opgjort til: af Kogechokolade 2,3 Mill. kg, af Spisechokolade 2,9 Mill. kg og af Drops m. v. 3,4 Mill. kg. Tallene for Chokoladefabrikationen er omtrent fuldstændige, hvorimod der i begge Aarene mangler Oplysninger fra adskillige smaa Sukkervarefabriker, hvis Produktion i 1916 kan anslaas til ca. 3 Mill. kg.

I 140 *Tobaks- og Cigarfabriker* med 7600 Arbejdere, foruden 1100 Hjemmearbejdere, tilvirkedes for ialt 37 Mill. Kr. Varer; af Cigarer fremstilledes ca. 315 Mill. Stkr. (i 1913 245 Mill.), men for begge Aarene maa Tallene forhøjes med ca. 25 Mill. Stkr. fra Smaavirksomheder, der ikke har afgivet Oplysninger); af Cigarillos fremstilledes ca. 100 Mill. Stkr. (1913: 67) og af Cigaretter ca. 590 Mill. Stkr. (i 1913: 265). Produktionen af Røgtobak m. v. er nærmest i Tilbagegang.

Den egentlige *Skotøjsfabrikation* foregaar i ca. 70 Virksomheder, der i 1916 beskæftigede 2800 Arbejdere foruden ca. 600 Hjemmearbejdere. Produktionens samlede Værdi androg godt 28 Mill. Kr. og omfattede 1,925,000 Par gennem-

syet, 370,000 Par randsyet og 220,000 Par vendt Læderfodtøj samt ca. 250,000 Par Lærredsfodtøj. Fabriksproduktionen af Læderfodtøj var i 1916 ca. 1/2 Mill. Par større end i 1913; dens Salgsværdi steg samtidig til omtrent det dobbelte. Produktionen af Lærredsfodtøj synes derimod at have været mindre i 1916, end den var i 1913.

Blandt andre Industrier, der har været stærkt beskæftigede i det sidste Aar, kan nævnes *Pianofabriker*. I 22 saadanne med ca. 650 Arbejdere fremstilledes i 1916 3300 opretstaaende Pianoer, 550 Flygler og 1770 Harmoniums og Orgler til en samlet Værdi af 3,4 Mill. Kr. For 1913 var de tilsvarende Tal 2400 Pianoer, 400 Flygler og 1060 Harmoniums og Orgler.

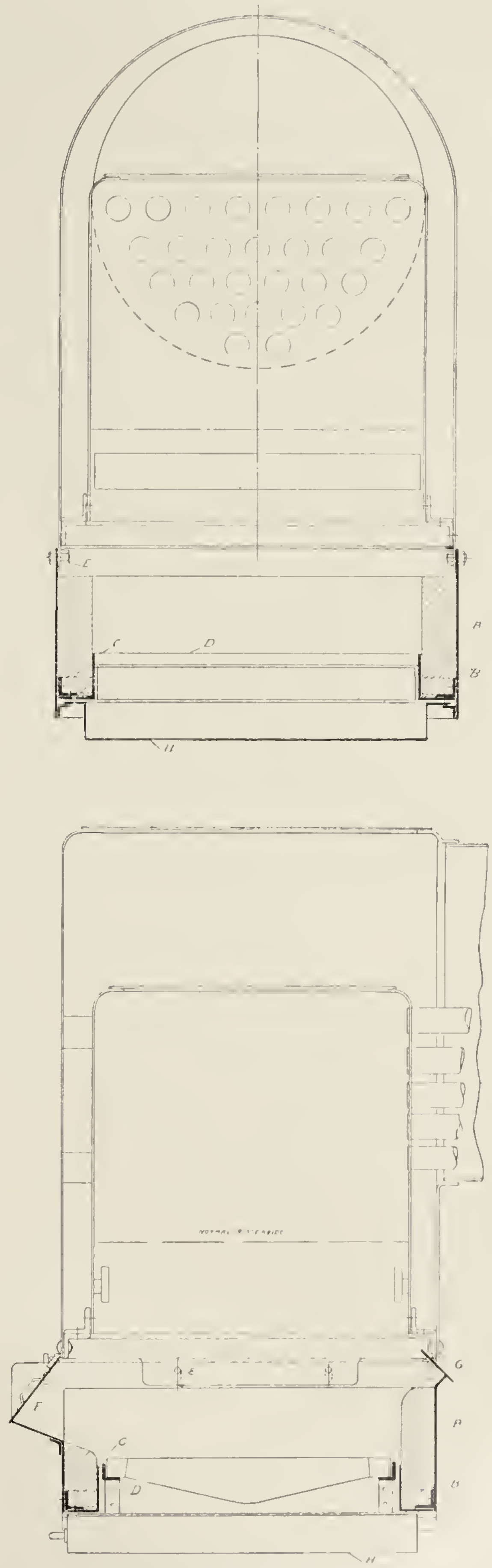
Forsøg med Lokomobil med Underfyr.

Rundt om paa de større Gaarde er man allerede igang med Tærskning. Nogle Steder har man været i Stand til at skaffe sig Olie til Motorerne, men de allerfleste Steder er det sikkert Lokomobilet, der holder for og i Fremtiden maa holde for. Hovedbrændslet er sikkert ikke Kul, de færreste Steder kan dette skaffes til saadan Pris, at der kan være Tale om at fyre dermed. Det Brændsel, der anvendes, er hvad der falder for: Tørv, Kvas af forskellig Art, Granris, somme Tider med en Blanding af Briketter eller andet dyrere Brændsel.

Under Hensyn til den Betydning, en forstandig Brændselsøkonomi har selv med saadant Brændsel, samt Vigtigheden af i hvert Tilfælde at fyre saaledes, at Spændingen kan holdes, har Teknologisk Institut ladet foretage en Række hastige Forsøg med forskelligt Brændsel anvendt under Lokomobil, der afbremsedes, og med Variation af Riste, idet der til Lokomobilet var udført saakaldt Underfyr. Som det vil ses, viser saadant Underfyr sig meget formaalstjenligt i en Række Tilfælde, hvorfor Beretningen formentlig vil have Interesse i videre Kredse.

At man kan fyre under et Lokomobil baade med Tørv og Brænde af enhver Art og med Halm og Avner, om det skal være, er jo gammelkendt og for saa vidt en Selvfølge; men Spørgsmaalet er jo ikke alene, om det kan anvendes, men ogsaa om det kan anvendes med Fordel, og om Fyrstedet, der i langt det overvejende Antal Lokomobiler er indrettet til Kulfyring, umiddelbart kan anvendes til Fyring med de nævnte Brændstoffer.

Som bekendt er Lokomobilet ikke nogen økonomisk Kraftmaskine; dette hidrører dels fra den daarlige Udnyttelse af Dampen i Cylinderen og dels fra, at Forbrændingsprodukterne kun har den korte Rørlængde at passere, forinden de naar ud i Skorstenen

Underfyr-Til-Lokomobil-

— med stærk Træk og langflammet Brændsel vil en Del af Forbrændingen derfor ofte først foregaa i Skorstenen.

Det maa derfor paa Forhaand anses for tvivlsomt, om lettere Brændsel som Kvas, Risbrænde, Avner og

Spaaner vil give et økonomisk tilfredsstillende Resultat, og det byder i hvert Fald den praktiske Vanskelighed, at Fyrboksen, der kun er lille, giver ringe Plads til de her nævnte voluminøse Stoffer, og i hvert Fald maa Fyrdøren næsten stadig holdes aaben som Følge af den hyppige Indfyring, og megen skadelig kold Luft slipper derved ind gennem Rørene og virker afkølende paa Hedefladen.

For at forøge Forbrændingsrummet og faa en større Hedeflade, har man, særlig i trærige Egne i Sverige, anvendt *Forfyr*, d. v. s. isolerede Jernkasser med Trapperist, der anbringes saaledes, at Forbrændingsprodukterne gaar fra Forfyret gennem Fyrboksen og Rør til Skorsten. Disse Indretninger bliver let temmelig store og dyre og egner sig ikke til smaa Lokomobiler, der kun anvendes sæsonvis.

I enkelte Lokomobiler kan Fyrboksens Rumfang forøges ved at sænke Risten (Munktell), og i samme Retning er man gaaet ved Forsøgene paa Teknologisk Institut, idet man har bygget et særligt Underfyr og anbragt Ristestængerne i dette. Den nærmere Indretning vil fremgaa af hosstaaende Rids.

Der blev afholdt en Række Forsøg, dels med Risten i normal Højde og dels med Underfyr, og Resultaterne af disse var kortelig følgende:

Prøve Nr. 1.
Uden Underfyr:
Forbrug af Koks pr. HK Time: 3,64 kg.

Prøve Nr. 2.
Intet Underfyr:
Forbrug af Tørv pr. HK Time: 12,1 kg.

Prøve Nr. 3.
Med Underfyr:
Forbrug af Tørv pr. HK Time: 12,6 kg.

Prøve Nr. 4.
Intet Underfyr:
Knippel-Brænde pr. HK Time: 11,05 kg.

Prøve Nr. 5.
Med Underfyr:
Knippel-Brænde pr. HK Time: 9,3 kg.

Prøve Nr. 6.
Intet Underfyr:
Grankvas pr. HK Time: 10,89 kg.

Prøve Nr. 7.
Med Underfyr:
Grankvas pr. HK Time: 8,9 kg.

Prøve Nr. 8.
Uden Underfyr:
Bøgerisbrænde pr. HK Time: 11,16 kg.

Prøve Nr. 9.
Med Underfyr:
Bøgerisbrænde pr. HK Time: 8,44 kg.

Angaaende Brændslets Kvalitet skal anføres, at Tørven var af ret daarlig Kvalitet, Vandindhold 23 pCt., Aske 15,5 pCt. Knippelbrændet var fældet i Vinter og indeholdt 26 pCt. Vand. Grankvaset var tørt, og der var adskillige svære Grene imellem. Risbrændet var fra i Vinter og de tykkeste Grene ikke over 5 cm.

Til Forsøgene blev anvendt et ældre Marshall Lokomobil paa nominelt 5 HK, effektivt ca. 10 à 12.

I Betragtning af, at Kraftforbruget under Tærskning er ret varierende, vil en konstant Kraftydelse paa 7 à 8 HK antagelig være tilstrækkelig til at trække de Maskiner, der maksimalt forbruger 10 à 12 HK. Belastningen blev derfor afpasset til 7 à 8 HK konstant, og kun naar Trykket ikke kunde holdes, blev Belastningen formindsket. Fyldningen var $^3/_4$, Trykket 45 kg og Omdrejningerne ved normalt Tryk 158 pr. Minut.

Der blev ikke foretaget Forsøg med Kul; men ved mange tidligere Fyringsprøver paa Institutet har Forbruget været mellem 3,5 og 4,5 HK pr. Time. Forsøget med Koks viser altsaa, at disse udmærket lader sig anvende til Lokomobiler. Koks er endog særdeles lette at fyre med.

Sammenlignes de ved Forsøgene fundne Resultater af Fyring, dels med og dels uden Underfyr, findes Udgifterne for Brændsel pr. *HK Time* at blive følgende:

Koks	9,0 ×	3,66	= 32,9	Øre
Tørv	2,6 ×	11,9	= 30,9	—
Knippelbrænde	3,1 ×	9,3	= 28,8	—
Grankvas	0,9 ×	8,9	= 8,0	—
Bøgeris	1,1 ×	8,4	= 9,2	—

Antager man, at Lokomobilet anvendes 6 Timer daglig i en Maaned, saa er Udgifterne til Koks, Tørv eller Brænde ca. 6 × 7 × 30 × 30 = 378 Kr., medens Udgifterne til Ris eller Kvas kun vil andrage ca. 6 × 7 × 30 × 10 = 126 Kr. Hertil maa i hvert Tilfælde lægges Transport af Brænde, og ved Ris og Kvas tillige Udgifterne til dets Hugning i ca. $^1/_2$ m Længde; men det er dog næppe tvivlsomt, at en Mængde Landmænd, særlig hvor Beliggenheden er gunstig, vil have Fordel af at indrette sig paa at fyre med lettere Brændstoffer, baade i Aar og ad Aare.

Underfyrets Konstruktion og Paasætning er saa simpel og lige til, at enhver Smede- eller Maskinforretning vil kunne paatage sig Udførelsen.

Som det fremgaar af Billedet, bestaar det i Hovedsagen af en 3 à 5 mm tyk autogensvejset Ramme. Siderne er lige og fastholdes med de samme Bolte, der ellers bærer Askekassen.

□□□□□□

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig $^1/_2$ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Lobenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til følgende Lokal-Numre:

Formanden.

21. Ingeniør Alex. Foss.

Sekretariatet.

1. Kontorchef Harald J. Nielsen.
2. Sekretær O. Himmelstrup.
3. R. Valentinus.
33. Cand. Knudsen.
17. Arkivet.
9. Statistiske Oplysninger.

Fællesudvalget for Dispensationssager og Kompensationsudvalget

6. Direktør Gunnar Gregersen. Kl. 9—10.
6. Ingeniør Th. Madsen. Kl. 10—11.
8. Fællesudvalget.
25. Kompensationssager.

Ekspeditionen.

15. Overretssagfører O. Oksen.
11. Ekspeditionen.
12. Udførsel. (Losning af Klausulforpligtelser).
13. Tyske Afdeling.
13. Indførsel vestfra af ikke mængdebegrænsede Varer.
14. Indførsel vestfra af mængdebegrænsede Varer.
10. Industriraadets Kasse og Bogholderi.
16. Voldgiftsnævn og Sorte-Liste-Sager.
34. Telefon til Afbenyttelse for Publikum.
7. Professor Karl Meyer. Kl. $12^1/_2$—$1^1/_2$.
7. Docent Thaulow. Kl. $12^1/_2$—$1^1/_2$.
19. Eksport-Bureauet. (Kaldes ogsaa gennem Central 11440).
27. Kuludvalgenes Sekretariat.
28. Kulfordelingskontoret.
29. — —

Industriforeningen.

18. Industriforeningens Kasserer.
20. Industriforeningens Ekspedition.
22. Repræsentantskabssalen. (Arkitekt C. Novi).
23. Repræsentantskabssalen (nye).
24. Tidsskrift for Industri. (Redaktør Povl Drachmann. Kaldes ogsaa gennem Byen 4084).
35. Portneren.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Formanden:	Central	50303.
Kontorchefen:	—	50323.
Sekretæren:	—	50343.
Ekspeditionschefen:	—	50363.
Erhvervenes Fællesudvalg:	—	50383.

Kulfordelingskontoret.

Det indskærpes, at Industriraadsorganisationens Medlemmer tilbagesender de fra Fordelingskontoret fremsendte maanedlige Skemaer senest den 15. i den paagældende Maaned i nøje udfyldt Stand, selv om de ikke i Øjeblikket er interesseret i Besvarelsen, da det, for saavidt muligt at kunne sikre Industrien dens Forbrug af Brændsel frem i Tiden, er nødvendigt, at Kontoret til enhver Tid er underrettet om Forbruget og Beholdningen i hver enkelt Virksomhed.

Kuludvalgene.

Til Orientering angaaende de af Ministeriet nedsatte Kulfordelingsudvalgs — »Statens Fordelingsudvalg for Fastlandskul« og »Statens Fordelingsudvalg for engelske Kul« — Virkefelt, skal det oplyses, at disse, der har Sekretariat Vestre Boulevard 18 — Tlf. Central 8100, Lokal 27 — staar i nøje Kontakt med samtlige Importører og i store Træk foretager Fordelingen af de fremkommende Mængder af udenlandsk Brændsel, hvorimod selve Fordelingen blandt de enkelte Forbrugere foretages af Kulfordelingskontoret, der staar i nøje Samarbejde med de nævnte Kuludvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg har Kontorer i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B, med følgende Afdelinger:

1. Afdelingen for Anvisning af Skibsrum for Varer vestfra, Dør Nr. 4 (Telefon 8100, Lokal 4 og 5, efter Kl. 5 kaldes Central 50383).
2. Sekretariatet for den interskandinaviske Vareudveksling, Dør Nr. 10, Telefon 8100, Lokal 25.
3. Afdeling for Tilforsler sydfra, Dør Nr. 8, Telefon 8100, Lokal 8.

Ved Henvendelser om Hjælp til Afskibning af Varer vestfra udleveres et Sæt Skemaer (3 Eksemplarer) til Importøren. De 2 Eksemplarer indsendes til Erhvervenes Fællesudvalg i udfyldt Tilstand, medens det 3die Eksemplar er til Importørens eget Brug. I hvert Sæt Skemaer maa kun opføres *eet* Vareparti. Iøvrigt skal der i Besvarelsen af Skemaet oplyses følgende:

1. Varens Navn (baade dansk og engelsk).
2. Varens Mængde (i Tons eller kg) og Værdi.
3. De danske Garantinumre.
4. Afskiberens Navn og Bopæl.
5. Afskibningshavnen.
6. Modtagerens Navn.
7. Er Licens (letter of assurance) i Orden?
8. Har Afskiberen *forgæves* forsøgt Afskibningen ordnet ved direkte Forhandlinger?
9. Er Varen til dansk Forbrug eller til Genudforsel herfra Landet?
10. Hvortil skal Varen anvendes? [Fabrikation (hvilken), eller Videresalg]?
11. Hvor stort er Deres Aarsforbrug af Varen, og hvor stort er Deres Lager deraf? Hvor længe rækker Lageret?
12. Bilagenes Antal (Bilagene vil blive tilbagesendt sammen med det endelige Svar fra Udvalget).

Amerikanske Varer, krævende Eksportlicens.

Fra Washington telegraferes: Det amerikanske Department of Commerce offentliggjorde under 23. Juli et Dekret om, at Eksportlicense maa være udstedt, forinden nedennævnte Varer kan udføres. Kul, Koks, Brændselsolier, Smøreolier, Benzol, Hovedlanterneolie, Toluol, Nafta, Benzin, rød Maskinolie, Petroleum, Gasolin, inkl. Bunker.

Foderkorn, sigtet og usigtet Mel deraf; Majsmel, Byg, Rismel, Ris; Havremel og valset Havrefoder; Malt; Jordnødder; Kød og Fedtstoffer; Oliekager og Oliekagemel; Fjerkræ; Bomuldsfrøolie; Majsolie; Kopra; Kokosnødder; tørret Smør; Fisk, tørret, hermetisk nedlagt og fersk; Fedt, uspiseligt og spiseligt af dyrisk eller vegetabilsk Oprindelse; Linolie, Fedtspiser, alle Slags; kondenseret Mælk; Jordnødolie og -smør; Rapsolie; Talg, Tællelys; Stearinlys.

Raajern; Staalbarrer (billets); Staalblik; Stænger; Staalblokke (blooms); Staalklodser (slabs); Skibsplader og Faconstykker; Jernplader; Jernbjælker; Blødstaalplader; valsede Staalplader; U-Staal; Vinkelstaal; bløde Staalplader af almindelig Beholderkvalitet; Staalbjælker; Staalplader $^1/_8''$ tykke eller sværere (Staalblikplader $^1/_8''$ tykke eller sværere klassificeres som Staalplader); T-Staal og Z-Staal; Faconstaal; Kedelplader; Beholderplader; Staaldøre; Vognrammer af Staal; Staaltaarne; Affaldsjern og Affaldsstaal; Ferromangan.

Hardwood.

Kunstgødninger; Kvæggødning; malet Chilisalpeter; Pudrette; Kartoffelgødning; Kalisalte; Gibs; Kali; Cyanamid; Raafosfat; Superfosfat (superphosphate & acid phosphate); Klorkalium; Benmel (bone meal & bone flour); Fosforsyre; knuste Ben; Blodmel; Ammoniak og Ammoniaksalte; Guanojord; Sod-Aske; Faaregødning; vandfri Ammoniak.

Vaaben; Ammunition og Eksplosivstoffer; salpetersur Kali; Harpiks, Svovl, Salpeter, Terpentin.

Tilføjelser til denne Liste kan ventes til enhver Tid.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al **Genudførsel**, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter, som man har set sig nødsaget til at forhøje som Følge af de med Opretholdelsen af Industriraadets Virksomhed forbundne, stadig stigende Omkostninger.

For Beløb		indtil	500 Kr.				2 Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000 Kr.	4 »
»	»	»	1,000	»	»	3,000 »	6 »
»	»	»	3,000	»	»	5,000 »	8 »
»	»	»	5,000	»	»	10,000 »	10 »
»	»	»	10,000	»	»	20,000 »	20 »
»	»	»	20,000	»	»	50,000 »	30 »
»	»	»	50,000	»	»	100,000 »	40 »
»	»	»	100,000	»	»	200,000 »	50 »
»	»	»	200,000	»	»	300,000 »	60 »
»	»	»	300,000	»	»	350,000 »	70 »
»	»	»	350,000	»	$^1/_5$ pro mille.		

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 2 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 4 Kr. for alle Beløb derover. Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udforsel.

Ved Ekspedition af **Indførselsbegæringer** er Afgiften i Øjeblikket i Henhold til følgende Skala, men man vil muligvis se sig nødsaget til ogsaa snart at revidere denne.

For Beløb indtil	500 Kr.		2 Kr.
» » over	500 »	til 1,000 Kr.	3 »
» » »	1,000 »	» 3,000 »	4 »
» » »	3,000 »	» 5,000 »	5 »
» » »	5,000 »	» 10,000 »	8 »
» » »	10,000 »	» 20,000 »	10 »
» » »	20,000 »	» 50,000 »	20 »
» » »	50,000 »	» 100,000 »	25 »
» » »	100,000 »	» 200,000 »	35 »
» » »	200,000 »	» 300,000 »	45 »
» » »	300,000 »	» 400,000 »	50 »
» » »	400,000 »	» 600,000 »	60 »
» » »	600,000 »	1/10 pro mille.	

Telegrammer.

I Anledning af de med den engelske og den franske Regering afsluttede Telegramoverenskomster, der byder en betydelig Lettelse for den telegrafiske Korrespondance til og fra samt via England og Frankrig, skal man gøre opmærksom paa, at kun Telegrammer, der vedrører Forretninger afsluttet i Henhold til den dansk-engelske Handelsoverenskomst og iøvrigt opfylder de ved Ordningen trufne Betingelser, kan ekspederes under Industriraadets Garanti, der kræves for at faa Adgang til at deltage i den saaledes lettede telegrafiske Korrespondance. Der vil saaledes under denne Garanti kun kunne afsendes og modtages Telegrammer vedrørende Forretninger, der foretages af vedkommende Industriraadsmedlem selv, medens Ekspeditionen af Telegrammer vedrørende Forretninger for andre Firmaer eller andre Personer ikke kan finde Sted. Heraf følger ogsaa, at private Telegrammer under ingen Omstændigheder kan indgaa under Arrangementet.

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Vareudvekslingen med Sverige og Norge.

Det under Erhvervenes Fællesudvalg sorterende Sekretariat for den interskandinaviske Vareudveksling har Kontorer, Dør Nr. 10, i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, Kbhvn. B, Tlf.: Central 8100, Lokal 25.

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort forrige Hefte meddelte Udførselsforbud er følgende nye udstedt:

Under 6. August 1917 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *Gravemaskiner, Betonblandemaskiner, Skærveknusemaskiner, Muddermaskiner, Sandpumpere, Rambukke, Kraner, Tromler, Esser og lignende større Entreprenørmateriel, af Raspe og File samt af Linoleum.*

Under 10. August 1917 er følgende Bestemmelser truffet med Hensyn til Udførsel af Fisk her fra Landet:

Al Fisk, fanget fra danske Baade og Fartøjer, skal føres ind til dansk Kyst.

Udførsel af *fersk Fisk i levende eller slagtet Stand* kan kun foregaa gennem dertil af Landbrugsministeriet godkendte Eksportører efter de af Landbrugsministeriet derom nærmere fastsatte Regler. Saadan Udførsel maa kun foregaa over følgende Toldsteder: *pr. Bane* over Gedser, Vedsted og Vamdrup, *pr. Skib* over Skagen, Frederikshavn, Aarhus, Grenaa, Fredericia, Faaborg, Bagenkop, Rudkøbing, Marstal, Søby paa Ærø, Langø pr. Nakskov, Gedser, Stubbekøbing, Rønne, Svaneke og Kjøbenhavn.

Udførsel af *tilberedt Fisk* d. v. s. Fisk, der er underkastet anden Behandling end Tørring, Saltning eller Røgning, skal foregaa i Overensstemmelse med de af Landbrugsministeriet til enhver Tid givne Forskrifter.

Bestemmelserne i Justitsministeriets Bekendtgørelser af 21. September 1916 (Nr. 279 og 280) og 11. Oktober 1916 ophæves herved.

Bekendtgørelsen traadte i Kraft den 22. August 1917.

Regulering af Cementforbruget.

Indenrigsministeriet har nedsat et *Cementnævn*, hvis Opgave det særlig skal være at undersøge, hvilke Begæringer om Cement det under Forudsætning af en indskrænket Cementproduktion maa anses nødvendigt at tilfredsstille.

Til Formand for Nævnet har Ministeriet udnævnt Kontorchef i Ministeriet for offentlige Arbejder T. F. Krarup, medens Nævnets øvrige Medlemmer er:

Direktør D. Berg, Ingeniør, cand. polyt. G. E. Hartz, der tillige er Nævnets Sekretær, Forretningsfører J. Chr. Jensen, Afdelingsingeniør A. C. Karsten med Ingeniør H. C. Serritslev som Suppleant, Etatsraad F. Kier, Gaardejer, Landstingsmand Niels Kristian Kristensen, Grosserer Th. Muus, Odense, med Tømmerhandler N. Barnow, Aarhus, som Suppleant, Direktør Allan Petersen, Ingeniør K. Scholler, Kontorchef J. Warming, Oldermand A. Wildt.

Ved en Bekendtgørelse af 16. Aug. har Indenrigsministeriet fra og med Torsdag den 16. s. M. forbudt al

Udforsel af Cement — solgt eller usolgt — fra Cementfabriker, Cementforhandlere og Cementuddelere. Undtagelser herfra maa kun finde Sted i særlige Tilfælde efter derom indhentet Tilladelse fra Cementnævnet, Adr. Bernstorffsgade 25, 2. Sal, Kjobenhavn B.

For at skaffe sig Oversigt over, hvilke Kvanta Cement der onskes forbrugt i Resten af indeværende Aar, har Cementnævnet anmodet alle Cementforbrugere om pr. 1. September at indsende en Oversigt over Forbruget inden Udgangen af 1917. Paa Grundlag af det saaledes tilvejebragte Materiale vil Nævnets Tilladelse til Udlevering af Cement blive givet.

Saa vidt vides er der nogenlunde gode Udsigter for en snarlig Genoptagelse af Cementproduktionen, selv om man selvfolgelig stadig maa regne med et betydelig indskrænket Omfang af denne.

Mindre Meddelelser.

Et skandinavisk Handelsmøde.

Det forste skandinaviske Handelsmode, forud for hvilket er gaaet forskellige forberedende Konferencer, er nu fastsat til at afholdes i Stockholm den 14. og 15. September med 25 Delegerede fra hvert af de tre Landes Handelsorganisationer, Handelskamre o. l. Efter den offentliggjorte Dagsorden vil folgende Emner blive behandlet paa Mødet:

1) Samarbejde mellem de tre nordiske Lande paa det handelspolitiske Omraade.

2) Den videre Udvikling af den fælles nordiske Lovgivning paa de Omraader, som berører Næringslivet.

3) Bør de tre skandinaviske Lande paa Koncessions-Lovgivningens Omraade indromme hverandre gensidige Fordele?

4) Bør den skandinaviske Møntkonvention revideres?

Forhaabentlig vil disse betydningsfulde Emner give Anledning til en frugtbar Diskussion, der kan tjene til Orientering i det ligesaa store som vanskelige Problem om fremtidigt økonomisk Samarbejde i Norden.

Et Landsmøde for den svenske Industri.

Det svenske Industriraad (Sveriges Industriförbund) og »Svenska Teknologföreningen« har taget Initiativet til Afholdelsen af et almindeligt svensk Industrimode, der skal finde Sted i Stockholm den 19. September. Modets Formaal skal være gennem Foredrag og Diskussion at skaffe Overblik over Mulighederne for at erstatte hidtil indforte, men nu udeblivende industrielle Raavarer og Hjælpestoffer med tilsvarende af indenlandsk Oprindelse. Det store Arbejde, der i saa Henseende er gjort indenfor Industrien og gennem privat Initiativ og Opfindsomhed, haaber man vil afgive Basis for en mere systematisk Fremgangsmaade til Fordel for Industrien i sin Helhed, selv om man stadig maa regne med, at ikke alle Erfaringer vil blive lagt offentlig frem. Modets Program kommer til at omfatte baade Foredrag af videnskabelig Karakter samt Beretninger om praktiske Resultater vedrorende alle Kategorier af Erstatningsmateriale, samtidig med at en mindre Udstilling af slige Materialer er planlagt. For at faa den storst mulige Nytte af Modet har de to nævnte Organisationer desuden sikret sig Medvirkning af »Statens Industrikommission« og af »Krigsmaterialkommissionen«, hvilke begge raader over et stort Fond af Erfaringer og Material netop paa de Omraader, der her er Tale om.

Dansk Papirgarnindustri.

Vi har tidligere omtalt, hvorledes man i Tyskland er kommet ind paa at fremstille baade Sejlgarn og sværere Tojsnore m. m. af Papir. Dansk Industri har nu ogsaa taget dette Problem op og øjensynlig løst det særdeles heldigt. Blandt Nyhederne paa dette Aars Kobestævne i Fredericia modte nemlig A/S Schades Rullepapirindustri, Skive, med Udstilling af Tojsnore af Papir. Foruden at være konkurrencedygtig med Hensyn til Pris synes det danske Papirgarn at være et baade godt og stærkt Produkt.

Anvendelse af brugte Grafitdigler.

Grafitdigler kan som bekendt kun anvendes et begrænset Antal Gange og er ofte ubrugelige og næsten værdilose, naar de har været brugt selv et Par Gange. Imidlertid er Grafit under Krigen steget overordentlig i Pris, saa at man i lang Tid har set sig om efter en Maade at forlænge Diglernes Levetid paa. Jernbaneværkstederne i Meiningen har foretaget Forsog i denne Retning, og disse Forsog er lykkedes saaledes, at det nu er muligt at anvende ubrugelige Grafitdigler paa folgende Maade: Itusiaaede Digler o. l. males i en Kuglemolle saa fint som mulig og bliver rørt ud med Vand, til man faar en tykflydende Vædske. Med denne Grafitmasse bestryger man den indvendige Side af nye Grafitdigler, som er blevet opvarmet lidt i Forvejen; derefter bliver Overfladen glattet med en vaad Pensel, og Diglen bliver torret en Dag i Torreovnen. En Digel, der blev behandlet paa en saadan Maade, kunde anvendes 20 Gange, og den paastrøgne Grafitmasse, som i Begyndelsen var 5 mm tyk, havde kun mistet 2 mm i Tykkelse. Hvis man havde behandlet Digler 2 Gange paa den omskrevne Maade, viste de sig oven i Kobet efter 42 Smeltninger lige saa gode som fra Begyndelsen. Paa denne Maade kan man altsaa opnaa store Besparelser, idet Grafitdiglernes Levetid derved mindst bliver fordoblet.

Redaktion: **R. Berg** og **P. Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon **11977**, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 9 SEPTEMBER 1917

Skandinavisk økonomisk Samarbejde.

MØDT med udelt Interesse og Sympati har der i Dagene 14.—15. September været afholdt et skandinavisk Handelsmøde i Stockholm. Som tidligere omtalt var dette bragt i Stand af Handelsorganisationer, Handelskamre m. m. i de tre Lande, og Talerne paa Mødet var da ogsaa hovedsagelig Handelsstandens egne Mænd, dog suppleret af særlig sagkyndige baade Økonomer og Jurister. Mødets Præsident var Bankdirektør K. A. Wallenberg, medens Bankdirektør C. C. Clausen og Grosserer Bjercke var Vicepræsidenter, henholdsvis for Danmark og Norge.

Mødets Forhandlingsemner var hovedsagelig Spørgsmaalet om handelspolitisk Samarbejde mellem de tre Lande, om ensartet Handelslovgivning, om Begunstigelser i Koncessionslovgivningen og endelig Spørgsmaalet om Møntkonventionens Nytte og eventuelle Revision.

I Spørgsmaalet om handelspolitisk Samarbejde, der jo officielt allerede er bragt frem under det sidste skandinaviske Ministermøde i Kristiania, og som siden ved et privat Forslag har været drøftet i den svenske Rigsdag, holdt den svenske Nationaløkonom, Professor Eli Heckscher, det indledende Foredrag, der ligesom et vægtigt Indlæg af den norske Nationaløkonom, Professor Bredo Morgenstierne, formede sig som et Forslag om snarest muligt at anstille de fornødne Undersøgelser for at forberede et muligt handelspolitisk Samarbejde efter Krigen. En Resolution i denne Retning vedtoges som Afslutning paa Diskussionen.

I Drøftelsen af den skandinaviske Handelslovgivning holdt den norske Jurist, Professor Frederik Stang, det indledende Foredrag, i hvilket han redegjorde for de hidtil naaede Resultater og anbefalede at gaa videre ad den betraadte Vej. Ogsaa her ydedes der Tankerne i det indledende Foredrag fuld Tilslutning saa vel fra svensk som fra dansk Side, hvor bl. a. Højesteretssagfører Otto Liebe talte om Sølovgivning. En Resolution, der krævede et fælles Arbejde med Hensyn til Modernisering af Sølovgivningen, sluttede Drøftelsen af dette Emne. Som en Slags naturlig Fortsættelse fremdroges derefter den nordiske Koncessionslovgivning og Spørgsmaalet om, hvorvidt de forskellige Lande, særlig Sverige og Norge, burde indføre gensidige Lettelser for de øvrige skandinaviske Lande. En Resolution, der under Hensyn til de foreliggende Vanskeligheder anbefalede at tage Spørgsmaalet op, vedtoges. Sluttelig var det i Øjeblikket særlig aktuelle Spørgsmaal om Møntkonventionen til Behandling. Her indledede Dr. Rästad fra Kristiania, medens den svenske Nationaløkonom, Professor Cassel, gjorde Rede for den svenske Bankpolitik under Krigen, og herunder bl. a. udviklede de Synspunkter, der vil være kendte fra Diskussionen om dette Problem. Fra dansk Side deltog Bankdirektør C. C. Clausen i Diskussionen med et vægtigt Indlæg, der til en vis Grad repræsenterede det praktiske Banklivs Synspunkter overfor den mere teoretiske Økonomi. Ogsaa dette Punkt gav Anledning til indgaaende og frugtbar Diskussion, der endte med en Resolution, hvori udtales Tillid til, at Møntkonventionen ogsaa i Fremtiden maatte blive til Gavn for de tre Riger og Samarbejdet mellem disse.

Uden iøvrigt at komme ind paa Forhandlingernes Enkeltheder, tør det siges, at dette første skandinaviske Handelsmøde — der herefter er tænkt gentaget med regelmæssige Mellemrum —

viser hen mod Nødvendigheden af at underkaste Problemet om skandinavisk-økonomisk Samarbejde en indgaaende Granskning under Hensyn til de af Verdenskrigen ændrede Vilkaar i Handelspolitik og Verdensøkonomi overhovedet. Hele Tendensen i Handelsmødet mundede ud i Kravet om saadanne Undersøgelsers snarest mulige Iværksættelse i den bestemte Tro, at Fremtidens Vilkaar vilde gøre økonomisk Samvirken i Norden nødvendig. Men herved henvender Mødet og dets Resolutioner sig ogsaa til andre Erhvervsgrene end de deltagende Handelskredse, ja, det er et Spørgsmaal, om ikke de saaledes opstillede Problemer vil vise sig først og fremmest at angaa de producerende Erhverv, altsaa Industri og Landbrug, eftersom det vil være Produktionsinteresser mere end Handelsinteresser, der vil blive de afgørende i den fremtidige Økonomi, der maa regnes med. Ialfald vil de tre Landes Industriverden med *deres* Syn paa de foreliggende Problemer afgive særlig vægtige Indlæg i den hele Diskussion.

Hvor stor Usikkerhed, der end klæber ved de Forhold, der maa tages i Betragtning, turde det i hvert Tilfælde være sikkert, at Tiden er inde til at forberede sig paa de nye Tider. Jo flere Alternativer, der vil være at tage i Betragtning, des mere indgaaende Undersøgelser vil der kræves for at man i hvert givet Tilfælde kan staa vel forberedt og træffe sine Dispositioner paa fast Grundlag. Udviklingen i Udlandets Politik og Bestræbelser har paadraget sig en saadan Opmærksomhed, at ingen længere tør lukke Øjnene for Konsekvenserne. Saa langt er man kommet, men næppe heller stort længer. Det, som foreløbig tiltrænges, er endnu først og fremmest Orientering. Udadtil kan den være vanskelig nok at bringe istand, men særlig gælder dette i Forholdene indadtil. Her har i Virkeligheden først Blokaden og de øvrige Krigsforanstaltningers alvorlige Indvirkning paa alle tre nordiske Landes Økonomi skabt frugtbar Jordbund og Sindenes Modtagelighed for Tanker om Samvirken og Støtte mellem de tre Lande. Overfor Virkelighedens haarde Tryk smuldrer mangt og meget bort, der ellers daarligt vilde kunne bøje sig ind under Fællestankens Krav. Men dette er netop Grundlaget for et virkeligt Arbejde, for frugtbare Drøftelser, der har andre Maal end blot akademiske. Det gælder da blot at nytte Tiden, thi det er meget store og meget vidtrækkende Problemer, Verdenskrigen saaledes har kastet ind over de skandinaviske Riger.

Naar man da forhaabentlig nu fra alle interesserede Kredse gaar ilag med disse Spørgsmaal for at give dem den alsidige Behandling, der kræves for at fuld Klarhed kan opnaas, vil ethvert sagligt og redeligt Arbejde være af Værdi. Som Grundlag for den videre Udvikling af den Diskussion, der i Handelsmødet er bragt ind i mere faste Baner, vil da sikkert det Fællesarbejde, som en Kreds af skandinaviske Økonomer i disse Dage har udgivet, tiltrække sig Opmærksomhed. Dette Arbejde bringer under Titlen »Bidrag til Spørgsmaalet om økonomisk Tilnærmelse mellem de skandinaviske Lande«[1]) en Række fuldstændig frie og af hinanden uafhængige Afhandlinger, hvori er samlet et stort Materiale, der søger at belyse de opstillede Problemer fra alle Sider. Værket er kommet istand ved Initiativ fra svensk Side, idet det er den svenske Nationaløkonom, Professor Nils Wohlin, der staar som Hovedredaktør for Bidragene. Fra dansk Side deltager følgende Medarbejdere: Professor, Dr. juris. Viggo Bentzon, Redaktør, cand. polit. Carl Thalbitzer (»Finanstidende«), Professor, Dr. polit. Harald Westergaard og Redaktør, cand. polit. Povl Drachmann. Fra svensk Side foruden Professor Wohlin: Direktør Høglund, Professor Wicksell og Docent Åmark. Fra norsk Side: Højesteretsadvokat E. Hagerup-Bull, Professor Bredo Morgenstierne og Direktør Rygg.

Det har som nævnt ikke været Forfatternes Hensigt med deres Fællesarbejde at levere et færdigt »Program« for en fremtidig økonomisk Tilnærmelse mellem de tre Lande i Lighed med hvad f. Eks. Friedrich Naumann i sit glimrende Værk »Mitteleuropa« har opstillet for et mellemevropæisk økonomisk Forbund. Tværtimod har de — som ogsaa betonet i det fælles Forord — ladet alle Anskuelser komme til Orde for at muliggøre en nøgtern Vurdering af Problemet — hvilket foreløbig maa være Hovedsagen. Netop herved faar Bogen Værdi, og vi anbefaler den og dens Tanker til vore Læseres Interesse.

Til selve de enkelte Bidrag skal vi indgaaende komme tilbage i vort næste Hefte.

[1]) Udkommet paa P. A. Norstedt & Söners Forlag, Stockholm.

❀ ❀ ❀

Tysk Kartel- og Syndikatpolitik.

Bidrag til Studier af Konkurrenceforholdene efter Krigen.

Af cand. polit. *Povl Drachmann.*

V.

Kombinationens Fordele. Vi har i det foregaaende Afsnit givet en teoretisk Fremstilling af de Fordele, der kendetegner Koncentrationsbevægelsen i Jernindustrien, den som har været saa afgørende for den jernindustrielle Udvikling i Tyskland i de sidste 15—20 Aar, og som navnlig har spillet en afgørende Rolle i kartelpolitisk Henseende. Vi har set, at det frem for alt var rent tekniske Forhold, der fremmede Koncentrationsbevægelsens Kombinering af forskellige paa hinanden følgende Produktionstrin i den grovere Jernindustri, flydende direkte over i Montanindustrien som Jernindustriens underste og bærende Fundament. De praktiske Fortrin ved de kombinerede Bedrifter frem for de rene Bedrifter, det være sig Højovne- eller Valseværker, skal i det følgende belyses.

Som paapeget er det i særlig Grad dels Udnyttelsen af det flydende Raajerns »Højovnsvarme« til Lettelse af de paafolgende Arbejdsprocesser, dels Udnyttelsen af Højovnsgassen til Anvendelse baade til Drivkraft og Opvarmning i de paafølgende Arbejdsprocesser og Produktionsstadier, som betinger den kombinerede Bedrifts Fortrin frem for den rene Bedrift, der arbejder isoleret med et eller enkelte Produktionsstadier. Man har opstillet følgende Eksempler paa Besparelser: Gennem den direkte Overførelse af det flydende Raajern fra Højovne til Bessemer- eller Thomas-Pærerne, altsaa ved Udskillelse af Kupolovnene (i hvilke ellers Staalværkerne atter maa bringe det i afkølet Tilstand tilførte Raajern til Smeltning) kan opnaas en Besparelse i Produktionsomkostningerne pr. Ton Raajern af 3—8 Mark. Gennem den direkte Udvalsning af Staalblokkene uden ny Opvarmning af disse har man paaregnet en Besparelse pr. Ton Raastaal af 2—3 Mark. Gennem Udnyttelse af Højovnsgassen i Gasmaskiner til Drift af Staal- og Valseværkerne har man opnaaet en Produktionsbesparelse af 4 Mark pr. Ton Raastaal. Gennem Besparelser i samme Retning har man reduceret Omkostningerne ved Driften af Valsestrengene i en kombineret Bedrift til 0,25 Mark pr. Ton mod 1,10 Mark pr. Ton i et rent Valseværk. Regner man 100 kg Raajern = 85 kg Raastaal, saa fremgaar det altsaa, at et Staalværk, der besidder egen Hojovn og eget Valseværk, kan formindske sine Produktionsomkostninger gennemsnitlig med næsten 15 Mark pr. Ton Raastaal. Særlig fordelagtig bliver Kombinationen, hvor denne ogsaa omfatter egne Kulminer, idet den i Koksværkerne frembragte Gas paa samme Maade som Hojovnsgassen kan anvendes til Drift af den samlede Virksomhed. Udnyttelsen af denne Koksgas har kunnet medføre en Besparelse af 2 à 3 Mark pr. Ton Gods.

Naar man, saaledes som vi her har gjort, gengiver Oplysninger om Besparelser, maa det dog fastholdes, at det mindre er for at fiksere den kombinerede Bedrifts Forspring frem for den rene Bedrift, men væsentlig sker for at give en anskuelig Forestilling om Produktionsøkonomien overhovedet. Al teknisk og industriel Stræben gaar mod Økonomisering, d. v. s. rationel Udnyttelse af Kraft og Stof. Man maa imidlertid være klar over, at de samme tekniske Forbedringer i de forskellige Værker giver forskellige Resultater, og man maa ikke mindst ogsaa tage Sidevirkningerne i Betragtning. Disse er ingenlunde ubetydelige, ofte svækkende, mest dog yderligere fremmende de opnaaede Resultater, i begge Tilfælde tilskyndende til at føre Dimensionerne end yderligere ud. Saaledes bliver f. Eks. ved Indførelsen af Raajernets direkte Paafyldning i Bessemer- eller Thomas-Pærerne — den direkte Konvertering — dette ikke uden Betydning for den samlede øvrige Virksomhed, saaledes at ikke blot det flydende Raajern tages fra Højovnene i Stedet for fra Kupolovnene, men ogsaa at andre og storre Virkninger gor sig gældende. Man kan ved direkte Konvertering ikke lægge noget Raajern paa Lager, men maa straks tilfore alt det flydende Jern, der tages af Højovnene, til Konverterne. Meget ofte tvinges man derigennem til at forhøje Ydeevnen af Bessemer- eller Thomasanlæget. Endvidere kan den direkte Forarbejdning af det flydende Raajern ogsaa virke tilbage paa selve Højovnsdriften, saaledes at denne maa forceres og en større Raajernsproduktion tilstræbes. Det vil være klart, at de Besparelser, der opnaas, vil være

des større, jo ældre det paagældende Anlæg er, som bliver moderniseret. Men heraf følger ogsaa, at det ingenlunde er sikkert, at et Værk, som ved Produktionsforbedringer kan opvise større Besparelser, har et Fortrin frem for andre, fordi det er muligt, at det først gennem en saadan grundig Modernisering kommer paa lige Fod med disse. Som samlet Resultat faar man følgelig, at de enkelte opnaaede Besparelser i de forskellige Værker maa behandles rent subjektivt, og kun i det hele og store indeholder Direktiver for den almindelige Udvikling. Det rent principielle i Kombinationens Fortrin berøres dog ikke heraf.

Med det nødvendige Forbehold, som ligger i disse Forhold, anfører Heinrich Mannstaedt[1]), som vistnok er den, der dybest er gaaet tilbunds i dette komplicerede Emne, nogle Oplysninger, han har skaffet sig fra det praktiske Liv, og som gennemsnitlig samler sig om de ovenanførte Tal. Alt i alt viser de de umaadelige Besparelser, der alene i teknisk Henseende kan opnaas ved Sammenslutning af Højovne, Staalværker og Valseværker, og som følgelig maa fremtvinge en stærk baade produktionsmæssig og lokal Koncentration i Jernindustrien. Den lokale Koncentration betyder nemlig Bortelimineringen af Fragtudgifter, der ved de grove og tungtvejende Produkter, der her er Tale om, spillèr en overordentlig betydningsfuld Rolle. At Koncentrationen medfører de almindelige økonomiske Fordele ved Sammenslutning med Hensyn til Generalomkostninger følger af sig selv. Disse kan i væsentlig Grad bringes ned ved hensigtsmæssig Koncentration.

Til de her anførte teknisk-økonomiske Grunde for Koncentrationsbevægelsen i Jernindustrien kommer imidlertid endnu de rent industripolitiske, der særlig kan føres tilbage til Kartellerne og Syndikaterne. Kartellerne har i tredobbelt Henseende fremmet Koncentrationsbevægelsen. Da Raastofindustriens Karteller, altsaa Kulsyndikatet, Raajernsyndikatet og Staalværksforbundet, har til Maal at holde deres Salgspriser i al Fald som Mindstemaal paa Højde med Selvomkostningerne i de dyrest arbejdende Medlems-Værker, og da de i denne Henseende støttes af de tyske Jerntoldsatser, maa Raastofaftagerne regne med Priser, der ligger væsentligt over Verdensmarkedprisen og derfor følgelig ofte generer deres Konkurrenceevne paa Verdensmarkedet. Men heri ligger en stærk Tilskyndelse for Aftagerne af Kul, Raajern og Halvfabrikata til selv at skaffe sig Kulgruber, Højovns- eller Staalværker eller slutte sig til saadanne allerede eksisterende Foretagender, med andre Ord til at kombinere sig med Bedrifter i tilgrænsende Produktionsstadier. Dernæst fremmer Kartellerne ogsaa Koncentrationsbevægelsen derved, at de begrænser Afsætningsmuligheden for deres Medlemmer og følgelig opfordrer disse til i videst mulig Grad at videreforarbejde deres Fabrikater i egne Virksomheder, idet som tidligere berørt Egetforbruget ikke berøres af Kartellernes Kontingenter. Herved tilskyndes Kulgruberne til at slutte sig til et Hytteværk for i størst mulig Udstrækning selv at kunne forbruge deres Kulprodukter, medens Hytte- eller Staalværket opmuntres til at slutte sig til et Staal- eller Valseværk for selv at forarbejde en Del af sit Raajern eller sit Staal. Som sidste Moment endelig er i ikke ringe Udstrækning Koncentrationen kommet i Stand, fordi de paagældende Værker, der staar indenfor deres Karteller, ønsker at skabe sig en toneangivende Stilling og i Tilfælde af Ikke-Fornyelse af Kartellet rolig at kunne imødese den ubundne Konkurrences Følger ved den Produktionsøkonomi, Koncentrationen betyder.

I Kraft af disse Forhold har Koncentrationsbevægelsen i tysk Montan- og Jernindustri taget enorm Fart i den seneste Tid. Fusionen har fulgt Produktionsstrukturen, og de store Foretagender har bestræbt sig det mest mulige for at føre deres Produktioner til Grunden, helt ned til Raastoffremskaffelsen paa den ene Side og paa den anden Side søgt at føre deres Virksomhed helt ud i de videreforarbejdende Industrier og i Færdigvareindustrien, hvorved Koncentrationsbevægelsen fra Grovindustrierne strækker sine Fangarme helt ud i Maskinindustrien, i Skibsværfterne, Jernkonstruktionsværkstederne o. s. v. I et særligt Afsnit skal vi komme ind paa den teoretiske Drøftelse af Kombinationens Tilbagevirkning paa Kartelpolitiken, d. v. s. Forudsætningerne for Industriernes Syndikering. De mægtigste Resultater af hele denne Bevægelse er følgende store Koncerner: Gelsenkirchen Bergwerks A/G, der allerede tidligere har været nævnt, stiftet Aar 1873, udvidet baade bedrifts- og kapitalmæssigt gennem Overtagelser af andre Virksomheder, der har gjort det til et mægtigt kombineret Foretagende med Bedrifter lige fra Kul-

[1]) Die Konzentration in der Eisenindustrie und die Lage der reinen Walzwerke, Jena 1906.

gruber til Rørvalseværker, Aktiekapital 1913 180 Mill. Mark. Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-A/G, grundlagt 1901, har efterhaanden ligeledes overtaget andre lignende Virksomheder og beherskende en lignende Skala af Produktionsstadier som Gelsenkirchen, Kapital 1913 130 Mill. Mark. Phönix, A/G für Bergbau und Hüttenbetrieb, stiftet 1852, tidligt udviklet til kombineret Bedrift, driver Kulproduktion, Staalproduktion, Halvfabrikatproduktion og Færdigvarefabriker, Kapital 1913 106 Mill. Mark. A/G Friedrich Krupp, stiftet omkring 1811, siden 1880'erne kombineret med stadig flere tilgrænsende Virksomheder, spænder nu fra Jern- og Kulgruber gennem Staal- og Valseværker til talrige Forfinelsesindustrier og Færdigvareindustrier, Kanon-, Maskinfabriker m. m., førte bl. a. som det første kombinerede Foretagende sin Virksomhed ud til Skibsbygningsindustrien med Overtagelsen af Germania-Werft i Kiel 1902. Et stort Koncern danner ogsaa den Storindustridrivende Thyssens Foretagender. Thyssen er den, der i tysk Jernindustri først og mest maalbevidst har udviklet Koncentrationens Principer. Vi skal senere komme nærmere ind paa hans Betydning. Ogsaa denne Koncern har for et Aar siden strakt sig helt ud til Værftindustrien med Overtagelsen af Bremer-Vulcan-Værftet. Endelig maa nævnes den saakaldte Koncern Burbach, stiftet 1911 ved Sammensmeltning af ældre Værker. Gelsenkirchen, Deutsch-Luxemburg, Phönix og Thyssen producerer tilsammen ca. $^1/_4$ af hele den tyske Kul- og Jernproduktion. Iøvrigt er disse Foretagenders Indflydelse betydelig større, end de rent statistiske Data for deres Produktion angiver.

De rene Valseværker. Der er et særligt Moment i Koncentrationsudviklingen, som det er nødvendigt at drage frem ved en Omtale af denne, særlig da det ikke blot har historisk Interesse, men ogsaa tjener til at belyse Koncentrationens Karakter og Konsekvenser. Det er de saakaldte rene Valseværkers Stilling, deres aarelange Kamp mod de kombinerede Konkurrencebedrifter og Kampens sukcessive Uddøen med de rene Valseværkers Undergang.

Allerede i Midten af forrige Aarhundrede kendte man store kombinerede Værker, men selv om disse nok drog Fordel af Stordriftens almindelige Fortrin, saa var de dog ikke i Besiddelse af den moderne tekniske Overlegenhed, som vi i det foregaaende har mødt i Nutidens kombinerede Værker. Hverken Anvendelse af Højovnsgas eller af det flydende Raajerns Varme var kendt eller udnyttet. Nogen afgørende Forskel i Konkurrencen mellem de faa større Virksomheder og de forskellige Valseværker fandtes følgelig ikke. Tilmed var Forholdet dette, at næsten alle Valseværker lige op til 1880'erne havde egne Puddel-Ovne, i hvilke de fremstillede det Svejsejern, de forarbejdede. Et saadant Puddel-Ovnsanlæg krævede ikke nogen stor Kapital, og var derfor overkommeligt for alle Værkerne. Da Bessemer-Processen og senere Thomas-Processen og Siemens-Martin-Staaltilvirkningen kom frem, maatte imidlertid Puddel-Ovnene og Svejsejernet træde stadig mere i Baggrunden. Ganske vist var hverken Bessemer-Flussstaalet eller Thomas-Flussstaalet straks i Stand til at erobre Markedet. Men allerede i 1880 kunde man dog fremstille Flussjernblokke 6 Mark pr. Ton billigere end Puddellupper. I 1887 havde Produktionen af Flussjern naaet samme Højde som Svejsejern-Produktionen, og fra da af gik det rivende tilbage for denne sidste. Følgen var, at Valseværkerne i stadig højere Grad maatte gaa over til ogsaa at udvalse Flussjern.

Efterhaanden udvikledes da de rene Valseværker, idet Valseværkerne lidt efter lidt afskaffede deres ikke længere tidssvarende Puddel-Ovne og foretrak at købe deres Materiale i Form af Halvfabrikata fra Staalværkerne. Anlæget af egne Flussjernværker særlig af de moderne Thomasværker var nemlig ikke overkommeligt for de enkelte Valseværker paa Grund af de store Kapitaler, der fordredes til disse Anlæg. Men herved blev de rene Valseværker afhængige af Staalværkernes Priser og Leveringsbetingelser. Deres Stilling maatte følgelig forværres, da i 1895 den første Salgsforening dannedes i Halvfabrikater, hvilken løse Sammenslutning i 1901 fik fast Form ved Oprettelsen af Halbzeugverband, som tidligere har været omtalt, og som straks forhøjede Halvfabrikatpriserne. De udmærkede Konjunkturer i Aarene 1895 til 1900 havde til en vis Grad dækket over den skete Forskydning i Produktionsvilkaarene. Da nu samtidig med Halvfabrikatsyndikatets Dannelse daarlige Tider gjorde sig gældende, blev de rene Valseværkers Stilling pludselig kritisk. Prisen paa deres Raamaterialer steg, medens samtidig Prisen paa deres Færdigfabrikater holdtes nede dels som Følge af de daarlige Konjunkturer, dels ogsaa af de store kombinerede Bedrifters

Prispolitik. Spillerummet mellem Raastofpris og Fabrikatpris blev med andre Ord indsnevret og dermed Gevinsten beskaaret. Særlig følelig for de rene Valseværker blev det, at Syndikatet ofte solgte sine Halvfabrikata til Udlandet til betydelig billigere Priser end de indenlandske Valseværker maatte give. Baade Halbzeugverband og dettes Afløser, Staalværksforbundet, har vedkendt sig denne Salgspolitik, der baseres paa lave Eksportpriser. De forsvarede sig med, at de var henvist til Eksport, hvis ikke den samlede Halvfabrikataproduktion skulde indskrænkes stærkt til Skade for Produktionsomkostningernes Størrelse. Eksport var imidlertid kun mulig til Priser, der var konkurrencedygtige paa Verdensmarkedet, og dette førte til, at der ofte maatte sælges billigere end i det toldbeskyttede Tyskland.

Klagerne fra de rene Valseværker blev stadig stærkere, efterhaanden som deres Eksistens truedes, og en hel Kamp begyndte mellem disse og Syndikaterne og de store kombinerede Værker. Bestræbelserne rettedes særlig mod en Nedsættelse af Jerntoldsatserne, Petitioner indgaves til Rigsdagen, Undersøgelser og Enquêter foranstaltedes o. s. v. En Ophævelse af Tolden paa Raajern, Skrot og Halvfabrikata syntes imidlertid ikke engang at være i Stand til at hjælpe de rene Valseværker. Toldophævelsen vilde vel have til Følge, at de rene Valseværkers Raamateriale faldt stærkt i Pris, men vilde sikkert ogsaa medføre, at Fabrikatpriserne gik tilbage. Da nu de rene Valseværker ikke havde nogen Interesse af Priserne absolute Højde, men kun af Spillerummet mellem Raastofpris og Fabrikatpris, vilde de altsaa intet have vundet, hvis Fabrikatpriserne gik ligesaa stærkt tilbage som Raastofpriserne. Et andet Forslag gik ud paa, at de rene Valseværker i Forbindelse med ligestillede rene Højovnsværker skulde anlægge Martin-Staalværker. Men selv en saadan Kombination vilde ikke byde paa alle Fordele ved den store kombinerede Bedrift, fordi Fordelene ved den rent lokale Driftskoncentration maatte mangle. Raajernet kunde ikke flydende naa ind i Staalværket og Staalet ikke udvalses i sin egen Varme, Valseværkerne kunde ikke drives med Højovnsgassen o. s. v., med andre Ord, det var ikke nok, at to Værker i to paa hinanden følgende Produktionsstadier tilfældig befandt sig i samme isolerede Situation for ved Sammenslutning at eliminere dennes Mangler. Den hensigtsmæssige Beliggenhed m. m. var først og fremmest afgørende. Som Udvej for at styrke de rene Valseværkers Stilling blev ogsaa foreslaaet, at disse skulde specialisere sig stærkere og overvejende fremstille finere Artikler, i hvilke de kunde være de kombinerede Storbedrifter overlegne. En saadan Arbejdsdeling udviklede sig faktisk og karakteriserer ogsaa de faa rene Valseværker, der overhovedet endnu eksisterer. Svære Produkter som Dragere, Jernbanemateriel og Grovplader fremstilles overvejende af de kombinerede Værker. De finere Artikler som Stangjern, tyndere Plader og Valsetraad fremstilles derimod særlig i de rene Valseværker. Specialisering i en særlig Artikel kan give et rent Valseværk et Forspring. Paa den anden Side kan det ikke overses, at et Værk, som er henvist til faa Specialiteter, er stærkt afhængig af Konjunkturerne for disse Artikler, medens de kombinerede Bedrifters Styrke netop for en Del beror paa, at de kan udligne en mindre Fortjeneste paa en Artikel i Priserne paa andre af deres Produkter. Det afgørende Raad, man imidlertid havde at give de rene Valseværker, var, at disse selv skulde slutte sig til de kombinerede Bedrifter, altsaa opgive deres Selvstændighed, og denne Udvej er faktisk den, der er blevet fulgt i de allerfleste Tilfælde.

Det laa nemlig i selve den tekniske og industrielle Udvikling, at de rene Valseværker var og blev udsigtsløse overfor Koncentrationsbevægelsen. Deres Kamp var at stride mod Udviklingens Gang, mod den naturlige Tendens til Produktionsøkonomi, der kendetegner industriel Udvikling, naar denne ikke hemmes elles paavirkes ad kunstig Vej. Kampen, som i en halv Snes Aar var saa brændende, kan nu betragtes som afsluttet, i al Fald som industrielt Problem. Som Mannstaedt siger i »Ursachen und Ziele des Zusammenschlusses im Gewerbe«, Jena 1916: »I Dag taler ingen mere om de rene Valseværker. De har overlevet sig selv, de passer ikke mere ind i Produktionens Rammer; de formaaede ikke at bestaa i Længden.«

Naar vi her kort har belyst de rene Valseværkers Skæbne, er det ikke mindst fordi de danner et interessant Eksempel paa den rene jernindustrielle Bedrifts Konkurrencevilkaar. De rene Valseværker i Tyskland blev til et Problem, fordi det tyske Halvfabrikatsyndikat, og siden det tyske Staalværksforbund, solgte billigere til Udlandet end til Indlandet og saaledes svækkede de tyske rene Valseværkers Eksportdygtighed.

Det er værd at lægge Mærke til, at Staalværkssyndikatet, som det nu fremtræder — for ikke at tale om den Form, i hvilken det tilsigtes udvidet i Stahlbund — ikke blot har det i sin Haand at indsnevre de rene Værkers Fortjenstmulighed ved at hæve Halvfabrikatpriserne, men ogsaa hvis fornødent ved at sænke Færdigvarepriserne. Det betyder, at den kombinerede Bedrift, hvis Principer genfindes og støttes i det kombinerede Syndikat, har faaet en for blot 10—15 Aar siden ukendt Overlegenhed overfor alle rene jernindustrielle Virksomheder. Men herved er ogsaa Muligheden givet for det tyske Staalsyndikat til at gennemføre en lignende Prispolitik paa de til Tyskland grænsende svagere Eksportmarkeder som den, der blev afgørende for de rene Valseværkers Skæbne.

— — —

Ved Udarbejdelsen af ovenstaaende er i første Række benyttet: *Heinrich Mannstaedt: Ursachen und Ziele des Zusammenschlusses im Gewerbe*, Jena 1916. *Samme Forfatter: Die Konzentration in der Eisenindustrie und die Lage der reinen Walzwerke*, Jena 1906. *Kurt Wiedenfeldt: Ein Jahrhundert rheinischer Montan-Industrie, 1815—1915*, Bonn 1916. *Fritz Diepenhorst: Der gegenwärtige Stand der Kartellfrage in der deutschen Eisenindustrie (Zeitschrift für Socialwissenschaft 1912). E. Hübener: Die deutsche Eisenindustrie*, Leipzig 1913, samt løbende Artikler i Tidsskriftet »*Kartell-Rundschau*«.

❀ ❀ ❀

Om Betydningen af moderne Havneforhold.

En interessant Betænkning af Sveriges Industriförbund.

Sveriges Industriförbund har gjort det højst aktuelle Problem om Havneforholdenes Betydning for det økonomiske Liv og specielt for Industrien til Genstand for Undersøgelser, hvis Resultat foreligger i det sidst udkomne Hefte af Forbundets Meddelelser. Idet vi minder om, at det danske Industriraad for nogle Aar siden har behandlet det samme Spørgsmaal, for hvilket er indgaaende redegjort i Betænkning af 11. Marts 1913 (se »Tidsskrift for Industri« 1913, Marts-Heftet) skal vi her gengive Hovedlinierne i den svenske Betænkning.

I Sverige — som hos os — har Havnenes Betydning næppe nogensinde manifesteret sig saa klart som i Verdenskrigens første Aar, da Skibsfartens stærke Vækst paa nogle af de vigtigste svenske Havne og den samtidige Overbelastning af Jernbanetrafiken næsten førte til disse Havnes Blokering. Paa Grund af Industriens store Afhængighed af regelmæssig saavel Tilsom Udførsel, medførte Forstyrrelsen i Trafikforholdene betydelige Ulemper for dette Erhverv. Sveriges Industriförbund har af disse Forhold taget Anledning til mere indgaaende at undersøge, hvorvidt de svenske Havneforhold overhovedet opfylder den moderne Trafiks Krav. Det har herved vist sig, at Havneforholdene spiller langt større Rolle, end man paa Forhaand skulde tro. Industriforetagender, som under Krisen har været i Stand til at dirigere deres Tilførsler og Eksport over gode Havne, har opnaaet en betydelig Fordel frem for de i denne Henseende mindre heldigt stillede Virksomheder.

Med Skibsfartens Udvikling i Begyndelsen af den moderne Tid fulgte en Forøgelse af Fartøjernes Størrelse, og Havnenes naturlige Dybdeforhold viste sig snart mere og mere utilstrækkelige. Foruden Uddybninger maatte længere og solidere Kajer bygges, større Arealer skaffes ved disse til Oplagspladser for Godset, Lagerhuse, Magasiner o. s. v. tilvejebringes. Snart indsaa man Fordelene ved at losse saadant Gods, som var destineret til Indlandet eller som eksporteredes derfra, direkte fra Skib til Jernbanevogn eller omvendt. Kajerne udrustedes derfor med Spor og Lossekraner, hvorved en betydelig større Arbejdsydelse opnaaedes end ved Fartøjernes egne Lossegrejer. Disse forskellige ret pludselig opstaaende Krav slugte megen Kapital, og herved fik de større Byer et afgjort Forspring frem for de mindre Havnepladser, som under de mere primitive Hjælpemidlers Tid ofte med Fordel havde kunnet konkurrere om Trafiken.

Det Spørgsmaal, Industriförbundet nu opkaster, er om de svenske Havne kan siges at have magtet denne Udvikling. Hertil maa svares, at visse Pladser har vist sig særdeles forudseende, medens andre derimod ikke har formaaet at holde Takt med Udviklingen. Delvis lader dette sig forklare ved, at den Tid, der medgaar mellem Projekteringen af en Havneudvidelse indenfor Byraadene, Havneudvalgene m. m.,

Forslagets Vedtagelse og Arbejdets Igangsættelse og Fuldendelse, i de allerfleste Tilfælde bliver for lang. Hvad der var moderne ved Projekteringen, viser sig undertiden umoderne, naar det endelig er blevet udfort. I Særdeleshed har dette været Tilfældet med Hensyn til Havnenes Dybde og Kajarealernes Udnyttelse.

(Det samme Forhold kendes fra Banegaardsanlæg. — Red.)

For ca. 15 Aar siden viste Oversodampere sig kun sjeldent i svenske Havne. Vareomsætningen med de oversoiske Lande foregik hovedsagelig via London, Liverpool, Hamborg, Bremen, Antwerpen, Amsterdam og andre vestevropæiske Verdenshavne, hvor Varerne omladedes. De i Sverige den Gang dominerende Skibstyper lastede kun 1 à 2000 Ts., medens Sverige nu er naaet frem til at opvise en hel Række oversoiske Linier, der raader over en statelig Flaade af Oversø-Skibe. Herved er imidlertid opstaaet en Nødvendighed for de storste Havnebyer for efter bedste Evne at søge deres Havne moderniseret med tilstrækkelig Dybde og øvrige hensigtsmæssige Foranstaltninger. Det ligger i Sagens Natur, at de mindre Havnebyer ikke har kunnet følge med i denne Udvikling, bl. a. af det nævnte Hensyn til større Kapitalmidler. En moderne Havn kan i mange Retninger sidestilles med en storindustriel Virksomhed. Den kræver store Arealer og moderne maskinelt Udstyr, stadigt og indgaaende Tilsyn og Vedligeholdelse og frem for alt Muligheder for Udvikling. Hertil kommer, at Driften af en moderne Havn stiller store Krav til Ledelsen og Personalet. De Opgaver, der særlig paahviler Ledelsen, er yderst skiftende og kræver Kundskab i mange Henseender og frem for alt Indblik i en Mængde af Erhvervslivets forskellige Problemer. Et Begreb om disse Problemers Forskelligartethed vil man faa ved en Oversigt over Karakteren af nogle af de vigtigste svenske Havne og Trafiken paa disse.

Den Femtedel af Sveriges Befolkning, som er bosat i Norrland, ernærer sig som bekendt i overvejende Grad ved Skovdrift og ved Forædling af Skovprodukter. Disse for Norrland saa typiske Produktionsgrene indvirker paa denne Landsdels Havne- eller rettere Udskibningspladser. Disses Opgaver bestaar saa godt som udelukkende i at formidle Eksporten af en eller nogle store Artikler saasom Trævarer og Papirmasse. Undtagelser herfra danner Luleå og Gävle, over hvilke Pladser tillige en betydelig Malmeksport foregaar, men disse Havne er ogsaa af en anden Type, end de øvrige norrlandske Eksportpladser. Træeksporten foregaar ved Elvmundingerne og overalt efter samme Princip, idet Varerne først losses i Pramme, som derefter bugseres ud til de paa dybere Vand liggende Dampere. Denne »Pramning« er noget specifikt ved al Træudskibning og nodvendiggores af flere Aarsager. For det forste optager ethvert Trælastoplag et vidtstrakt Areal, hvorved en Koncentrering af Lageret umuliggores og herved ogsaa Etableringen af en fælles Eksportkaj i et saadant Trælastdistrikt. For det andet laster ofte flere Skibe samtidig ved samme Savværk — Skibningstiden udgor jo kun nogle Maaneder paa Grund af Isforholdene — og herved fremkaldes en Tilstrømning af Tonnage til disse Pladser, saa snart disse er isfri. At tilvejebringe tilstrækkelig Kajplads m. m. for alle disse Fartojer, der samtidig skal indtage Ladning, vil i de fleste Tilfælde baade af tekniske og okonomiske Grunde være ugorligt.

Helt andre Opgaver paahviler de sydligere svenske Havne, til hvilke ogsaa Gävle af flere Grunde bør henregnes. De adskiller sig fra de norrlandske bl. a. derved, at Skibsfarten foregaar uafbrudt hele Aaret; endvidere formidler de Hovedparten af Landets Import, samtidig med at en Mangfoldighed af forskellige Varer baade Masseartikler og Stykgods, eksporteres over dem. En vis Specialiseringstendens kan alligevel meget tydelig iagttages i visse Havne, f. Eks. i Oxelösund med Malmeksport og Kulimport, Värtahavnen (ved Stockholm) med samme Trafik, Norrköping tilhorende de saakaldte »lokale Industrihavne«, Malmø med Kulimport samt Import og Eksport af Levnedsmidler og Halmstad, som særlig fungerer som Eksportplads for den Smålandske Skovproduktion. Medens i Norrland enhver Elvmunding fungerer som Eksporthavn for Elvens Afvandingsomraade (gennem Tømmerflaadningen), maa i Sveriges sydligere Dele enhver Havneby til sit Opland regne det Distrikt, som beherskes af de herfra udgaaende Jernbaner. Göteborg paa den ene Side og Stockholm, Gävle, Norrköping paa den anden Side — der ved en overfladisk Betragtning synes at repræsentere helt forskellige Interesseomraader — konkurrerer paa Grund af Jernbanerne i Virkeligheden med hinanden om en ikke ubetydelig Grænsezone i Bergslagen (Mellemsverige).

Ligeledes konkurrerer Gävle, Värtahavnen, Oxelösund og Norrköping paa en vis Maade om Massetrafiken med Jernmalm og Kul, medens Stykgodstrafiken mere og mere absorberes af Stockholm.

Kun paa to Steder kan man paavise en Tendens til Koncentration af Trafiken indenfor et større Omraade, nemlig i Stockholm og Göteborg. Men disse Pladser indtager ogsaa i trafikøkonomisk Henseende en overordentlig fordelagtig Stilling, idet de baade er Ind- og Udførselsporte for et stort Industridistrikt og bag sig ikke blot har hele deres Opland behersket af et godt udbygget Jernbanenet, men ogsaa staar i Forbindelse med dette ad den i fragtmæssig Henseende langt mere økonomiske Vandvejsforbindelse, gennem Indsøer, Elve og Kanaler. De ligger med andre Ord ved Overgangen fra Sotrafiken til Flodtrafiken, der i vor af Oplandshandelen beherskede Omsætningsteknik er et saa fremtrædende Kendemærke i Storhavnenes Forudsætninger. Gennem Forbindelsen med de store Søer Vänern og Mälaren faar begge disse Byer et udover det naturlige umaadeligt forøget Opland, der yderligere udvides ved Götakanalen og de øvrige mellemsvenske Kanaler. Koncentrationen viser sig bedst ved den Kendsgerning, at der ingen Konkurrence-Havnebyer har kunnet opstaa i Nærheden af de to nævnte Byer til Trods for de senere Aars enorme Trafikudvikling. Jo større en Havn er, des lettere er det at opnaa Fragtlejlighed til denne, thi Udsigterne til Returfragt stiller sig bedre fra en stor end fra en lille Plads.

Betænkningen gaar derefter over til at behandle Spørgsmaalet om Havnenes tekniske Udrustning, Jernbanetilslutning m. m. Det paapeges, at Sporforbindelsen er et af de vanskeligste Spørgsmaal i alle Havne og ogsaa i de svenske. I Sverige synes Kajarealerne at være for knapt tilmaalte. Selv om man har tilstrækkelig med Kajplads, er de af Kajen beherskede Arealer blevet for smaa for de store Godsmængder ved at Toldbygninger og Lagerbygninger er lagt for nær Bolværket. Da der helst kræves baade 3 og 4 Spor for at formidle rationel Losning og Ladning af Massegods med moderne Hjælpemidler, er dette et uheldigt Forhold. Tilmed er Anordningen af Sporene ikke altid særlig heldig. I noje Forbindelse med Spørgsmaalet om Havnesporene staar Spørgsmaalet om Vognvekslingen ved Havnene og Rangerbanegaarde. For at lette Vognvekslingen er der hist og her i svenske Havne indført elektriske Forhalingsspil paa Kajerne. Der gøres dog den Bemærkning, at Værdien af disse Spil synes ret problematisk, idet de bl. a. som saa mange andre tekniske Hjælpemidler er afhængig af Arbejdernes Lyst til at benytte dem, og Havnearbejdere tilføjer Betænkningen, er i deres Arbejdsmetoder et overordentlig konservativt Element, der først omhyggeligt maa interesseres for alle tekniske Fremskridt, selv om disse kun er til Lettelse af deres eget Arbejde.

For at muliggore en hurtig Vognomsætning og for overhovedet paa mest rationel Vis at udnytte Havnearealerne, er de moderne Pirhavne blevet konstrueret (vistnok først gennemført i Amerika), men af disse raader Sverige ikke over noget fuldt gennemført Anlæg. Malmøs nye Fri- og Industrihavn vil dog blive i denne Retning. Systemet bestaar deri, at en eller flere Pirer udbygges vinkelret paa Breddens Kystlinie, hvilket betyder, at et bestemt Havneareal kan optage over det dobbelte Antal Skibe end ved almindelige Længdekajer, og navnlig giver Fordele, idet Havnesporene fra Rangerterrænet føres direkte ud paa hver Pir, hvorved baade Drejeskiver og Rangering og Forskydning af Vogne og Togstammer paa Kajerne undgaas. Det anføres saaledes, at talrige af de i de svenske Havne anvendte Drejeskiver er blevet ubrugelige, efter at man i Sverige er gaaet over til en ny Vogntype for Massegods med 6 m Akselafstand. Dette undgaas ved Pirsystemet. Omsætningen paa hver af Pir'erne bliver uafhængig af den øvrige Havnetrafik, hvad der som bekendt ikke kan siges om de almindelige Kajer. En anden Fordel ved Pirhavnene er den, at de kan bygges selv paa Steder, hvor der ingen »naturlige« Forudsætninger for en Havn synes at være. De i Bassinerne udgravede Muddermasser anvendes til Bygningen af Pirer og Oplagspladser, uden at dette har gjort Anlægsomkostningerne særlig store. Saaledes viser det sig, at Malmø, hvis Havn er helt igennem kunstig skabt, har en relativ god økonomisk Stilling, medens Göteborgs, der dannes af Elven, ofte stiller ret store Krav til Byens Budget. Flodhavne har ofte en ubehagelig Mangel, idet baade Bunden egner sig daarligt til Funderinger og Strømmen aflejrer Mudderlag, der nødvendiggør stadig Uddybningsarbejde.

Ikke blot Havnesporene, men ogsaa de lige-

saa vigtige Rangerbanegaarde lader ved de svenske Havne endnu meget tilbage at ønske. Aarsagen til den i de sidste Kriseaar saa følbare Vognmangel med tilhørende Blokering af baade Havne og Godsbanegaarde, er for en væsentlig Del at søge i de smaa og gammeldags Rangersystemer. I Sverige findes for Tiden næppe mere end en fuldt moderne anlagt Godsbanegaard, nemlig i Gävle, hvor det da ogsaa har vist sig, at Trafiken selv under den største Forcering har kunnet gaa for sig paa fuld rationel Maade. Betænkningen anfører visse detaillerede Krav, der maa stilles til Rangerbanegaarde, der iøvrigt maa bygges forskelligt efter de forskellige Havnes Karakter. I al Fald er det et Omraade der kræver et nøje Studium og en stor Forudseenhed.

Af andre tekniske Havneanordninger har særlig Kraner, Lagerbygninger og Belysningen Betydning. Kranerne, der har udviklet sig fra Haandkraft til Dampkraft og elektrisk Drift, har naaet deres sidste Udviklingsstadium i de saakaldte Portalsvingkraner, med hvilke de store Brokraner for Kul og Malm er beslægtede (se Artiklen: »Kraner og andre mekaniske Transportmidler i Havne«, Tidsskrift for Industri, 1917, Hefte 5). Imidlertid varede det længe, inden Trafiken indstillede sig paa at anvende Kranerne, der ofte har staaet ubrugt i aarevis. I de seneste Aar har dog Trafiken vænnet sig fuldt ud til Kranerne, og herefter er disses Sejrsgang ogsaa i de svenske Havne sikret. Kranerne muliggør hurtigere Ekspedition af Fartøjerne, følgelig bedre Udnyttelse af Tonnagen og billigere Fragter, ligesom man bliver mere uafhængig af den menneskelige Arbejdskraft. Med Hensyn til Lagerbygningerne fastslaar Betænkningen, at disse i Sverige i det store og hele ligger for nær ved Kajerne. Erfaringen har vist, at Nordsødampernes Ladninger i Reglen kun bestaar af 15 à 20 pCt. af Lagerhusgods, medens en resterende 80 à 85 pCt. udgøres af saakaldt »Udendørsgods«, der hverken egner sig til eller kræver Opbevaring i Lagerhus. De oversøiske Dampere kræver Lagerbygninger af en særlig Type. Saadanne Fartøjer anløber overvejende Göteborg, men dog ogsaa Malmø og Stockholm, og hjembringer vanlig Korn, Majs, Kaffe, Bomuld, Frø o. l. Varer, som ofte maa magasineres nogen Tid, før de kan videredistribueres til Forbrugsstederne. Da Godset losses med Kraner, har det vist sig fordelagtigt at bygge Lagerhusene i to eller tre Etager, til hvilke Godset kan leveres direkte af Kranerne, hvilket atter betyder, at slige Bygninger heri ogsaa Siloer maa ligge ret tæt ved Kajen for at være indenfor Svingkranernes Rækkevidde.

Hurtig Ekspedition bør være Løsenet i enhver Havn. Det betyder, at unødvendige Liggedage undgaas, at Trafiken bliver billig og paalidelig. Men Arbejdet Dag og Nat vilde være umuligt, hvis ikke god Belysning eksisterede, og denne kan nu heldigvis indrettes takket være Elektriciteten. Elektrisk Lys er da ogsaa udbredt overalt i de svenske Havne, medens de gamle Gaslamper er fuldstændig forsvundne.

Der er to store Masseartikler, der i Sverige særlig præger Trafiken i visse Havne, nemlig Kul og Jernmalm. Sverige indfører aarlig ca. 5 Mill. Ts. Kul og Koks, hovedsagelig til Forbrug i Jernbaner og Dampskibe, Gasværker samt Industrien. Næsten alle Havne deltager i denne Trafik og forskellige Losningsprinciper eksisterer. I Reglen søger man at udskille Kultrafiken fra Stykgodstrafiken, og indretter helst særlige Kulhavne, saaledes i Göteborg, Stockholm og Malmø. Særlig Betydning har Kulkraner med Gribeskovle i Forening med Broer, der behersker en hel Oplagsplads, hvorved en Damper paa ca. 2000 Ts. kan losses paa to Dage eller mindre. Uden moderne Sporanordninger er det imidlertid ikke muligt at fremskaffe Jernbanevogne til disse Kæmpeapparater, og herimod er der syndet paa mange Steder. Stor Kulindførsel finder foruden i de nævnte Byer ogsaa Sted i Gävle og Oxelösund, Norrköping, Helsingborg og Halmstad, hvilke Havne har betydelige Industridistrikter i deres Opland. Indlandshavnene, Karlstad og Kristinehamn, har ogsaa i de seneste Aar i Forbindelse med Trollhättekanalens Uddybning indrettet sig paa Kulimport, som derefter delvis kommer til at gaa forbi Göteborg i Stedet som tidligere via denne Havn, idet Kanalen nu er uddybet til Besejling af Skibe paa indtil 1200 Ts. Særlig vel udstyret med moderne automatiske Kran- og Transportmidler er Norrköping, der opstilles som Mønster for andre Havne. Helsingborg har i mange Aar haft Forretning med Bunkerkul til Fartøjer, men har endnu ikke anskaffet hverken Kulsprøjter eller andre moderne Kulningsanlæg. Saadanne findes i det nært beliggende Kjøbenhavn og opgives der at have fungeret til Gavn for Trafiken. I det Forslag til en ny Pirhavn i Helsingborg,

som for Tiden er under Udarbejdelse, skal dog moderne Bunkringsanlæg indgaa. Paa samme Maade som Kul losses med Fordel visse andre Raavarer som Svovlkis, Fosfat, Sand etc. De forskellige Industrivirksomheder, der er interesseret heri, har ofte egne Losningsanlæg ved egen Brygge eller Havn. En for Bergslagen-Provinsen betydelig Importartikel er Skrot, som i stor Udstrækning indføres med Sejlere og Lægtere fra Danmark og Tyskland. Haandteringen af Skrot er vanskelig, og ved flere svenske Jernværker har man derfor indrettet elektromagnetiske Losningsapparater, der arbejder hurtigt og godt. De Havne, over hvilke Skrot indføres, burde anskaffe slige Apparater.

Af Jernmalm eksporterer Sverige normalt ca. 5 Mill. Ts. om Aaret. De største Mængder gaar over Narvik og Luleå (henholdsvis norsk og svensk Udskibningshavn for de norrlandske Malmfelter), men dog gaar 1 Mill Ts. over Oxelösund (Hovedudskibningshavnen for de mellemsvenske Malmfelter, Grängesberg) og 100,000 à 150,000 Ts. over Gävle. Ogsaa Värta-Havnen har Malmeksport, der i 1915 udgjorde 350,000 Ts. Den mellemsvenske Malm eksporteres i Reglen i Smaastykker, men i de seneste Aar ogsaa i Form af Slig. Maskinelle Anordninger for Losning af Stykmalm er endnu ikke gennemført, udover i Norrland, og Losning ved menneskelig Arbejdskraft maa anvendes, hvorfor denne Transport stiller sig dyrere end Sligens, der kan haandteres med Gribeskovle. Der er dog den Mangel ved Sligtransporten, at Sligen fryser sammen og maa sprænges med Dynamit; selv i Jernbanevognene kan dette være Tilfældet. Oxelösund er Bergslagens store Eksporthavn, bygget udelukkende for Malmeksport og Kulimport. Havnen ejes af Grängesberg-Selskabet. De mekaniske Hjælpemidler er dog ikke saa vel udviklet som i de norrlandske Havne; først nylig er opført en selvlossende Brygge, Tipp-Brygge, efter norrlandsk Mønster. Det er i Oxelösund, at det store svenske Koksjernværk er under Opførelse. Endnu to Massegodsartikler eksporteres fra svenske Havne, nemlig Props og Papirmasse, men særlige maskinelle Hjælpemidler til disses Behandling har ikke kunnet gennemføres, fordi disse Varer kræver en særlig omhyggelig Stuvning. I Lighed med Trælast prammes de ofte, selv hvor de ankommer i Jernbanevogne, ud til Skibe paa Dybet, dels for at Jernbanevognene ikke unødvendigt skal opholdes og dels for at Skibenes Indladning kan ske fra begge Sider samtidig. Hvor Forholdene tillader det, sker Transporten af Papirmasse direkte fra Vogn til Skib selvfølgelig ved Hjælp af de almindelige Stykgods-Svingkraner.

Betænkningen gaar derefter over til Spørgsmaalet om Havnenes Ledelse og paapeger, at denne kræver ganske særlige Forudsætninger og navnlig ikke bør forstene i Bureaukratisme eller i Kommunalbestyrelsens endeløse Behandlinger med Udvalg o. s. v. Der paapeges ogsaa den nødvendige Samvirken med andre Samfærdselsmidler og disses Ledelser, der maa være nødvendig. Den egentlige Leder af Havnen, den saakaldte Havnekaptajn, bør frem for alt være en trafikkyndig Person, der baade kender til Skibsfart og Handel.

Endelig slutter Industriförbundet sine Undersøgelser med at gøre disse op derhen, at det vil være ønskeligt for Udviklingen af de svenske Havneforhold, for disses fulde Værdi for Erhvervslivet og for Landets Økonomi overhovedet, at en Koncentration af Trafiken kunde finde Sted paa visse Havne under Hensyn til disses almindelige Betingelser for Handel. Massebyggeriet af smaa Havne ved trafiksvage Pladser, der paa Forhaand savner tilstrækkelige Udviklingsmuligheder, burde kunne begrænses ved en muligvis fra Statens Side understøttet maalbevidst Trafikpolitik, ved hvilken dog alle skyldige Hensyn maatte tages til den for Sverige saa karakteristiske Spredning af Industrien ogsaa over Landdistrikterne. Problemet er ingenlunde let, og andre Retningslinier for dets Løsning kan næppe gives end den generelle Regel, at jo rummeligere Gennemgangsportene for Landets Handel gøres, jo hurtigere kan Trafiken dirigeres derigennem og des større bliver Fordelene for hele Landet. Man staar her overfor Spørgsmaal, slutter Betænkningen, hvis Løsning utvivlsomt vilde fremmes betydeligt gennem den snarlige Oprettelse af et særligt Kommunikationsdepartement.

— — —

Vi har gengivet den svenske Betænkning ret udførligt, fordi den ikke mindst sammenholdt med vore egne Havneforhold — og disse er som nævnt belyst i Industriraadets Betænkning — byder adskilligt interessant. Man genfinder heri de almindelige Grundregler i al Trafikpolitik, der ogsaa kan være nyttig at holde for Øje i

den Jernbanepolitik, der med det store Jernbanelovforslag i Øjeblikket er aktuelt her i Landet. Her som der gælder det at koncentrere Kræfterne og faa den størst mulige Nytte ud af de bestaaende Anlæg. Fremtiden, der i langt højere Grad vil kræve omhyggelig gennemfort Økonomi navnlig ved alle Transportudgifter o. l. sekundære Omkostningsfaktorer, synes at tilskynde til en rationel Trafikpolitik, der vil være værd at fastholde ogsaa herhjemme.

❁ ❁ ❁

Spørgsmaalet om Grænserne for Organisation.

Frit Initiativ eller Statstvang?

Vi har gentagne Gange haft Lejlighed til at berette om den af Krigen mægtigt forcerede Organisationstendens i de krigsførende Lande, jfr. ogsaa vor Artikelserie om »Tysk Syndikat- og Kartelpolitik«. De særlige Krigsfænomener paa dette Omraade viser sig som bekendt baade i Omsætning og Produktion og truer med ogsaa fremtidig fuldstændig at ændre Vilkaarene for international Handelsomsætning og Konkurrence. Det er indlysende, at Statens Indgriben paa disse Omraader eller en iøvrigt kunstigt forceret Organisering af Erhvervslivet maa frembyde store Betænkeligheder.

I et nyligt udkommet Hefte gør »Affärsvärlden« sig til Talsmand mod den overhaandtagende Organisationstendens og peger meget rigtigt paa, at i denne arbejder Demokratisme og Militarisme Haand i Haand mod samme Maal at bringe Erhvervslivet og da ikke mindst den industrielle Produktion ind under Embedsvældet med Tilsidesættelse af det private Initiativ. Paa den ene Side ønsker Demokraterne at frigøre sig fra Kapitalisterne, Driftsherrerne m. m. og at lægge Næringslivet ind under Samfundets Ledelse. Paa den anden Side danner de gennemmilitariserede Centralmagter hele Rækker af Tvangssyndikater for Industrien, bag hvilke Staten staar De bestemmer, hvilke Fabriker der skal nedlægges, hvor Bedriften skal koncentreres, hvor Maskiner, Forraad og Arbejdskraft skal samles; de bestemmer Produktion og Indkøb, Salg, Priser, Salgsvilkaar, alt. Ogsaa her bliver det et bureaukratisk System, der faar Magten. Begge Retninger arbejder paa at udelukke den private Foretagsomhed, Lysten og Evnen til at bære Risikoen, til at oparbejde Forbedringer o. l. At dette er en Udvikling, der kan blive skæbnesvanger, er indlysende. Det private Initiativ bliver underbundet, og trods nok saa megen Statsregulering og Samfundsforsorg vil Produktion og Omsætning staa Fare for at fordyres i uanet Grad, fordi baade teknisk og kommerciel Udvikling og Dygtighed vil træde i Baggrunden.

Det synes, som om man allerede har gjort bitre Erfaringer i Tyskland, hvor man utvivlsomt indenfor Erhvervslivet efterhaanden er blevet temmelig »forstemt« over denne Udviklingstendens, der oprindelig kun var ment som midlertidig Krigshjælp for at gennemføre den økonomiske Omlægning. De stadige Tvangsindgreb i Industrien har lammet baade Initiativ og den Konkurrence, som skaber Forbedringer baade i Kvalitet og i Arbejdsmetoder, og det hævdes, at dette bærer Skylden for den Kvalitetsforringelse, der i visse Retninger allerede kendetegner en Del af de tyske Industriprodukter. Men ogsaa Omsætningsfortrustningen fremmes af Staten, og den direkte Forbindelse mellem de af Staten kontrolerede Producenter og Forbruget fremmes med Udelukkelse af Mellemhandelen. Man glemmer, at det ikke overvejende er i de store Masseindustrier, at tekniske Fremskridt først vindes, men at disse som oftest fødes i den mindre eller mellemstore Industri, hvor man er tvunget til mere varsomt at vaage over Arbejdskvaliteten, og hvor den højeste maskinelle Ydeevne af sig selv giver sig som Nødvendighed. Man begynder under disse Forhold allerede at tale om Industriens Udvandring fra Hjemlandet til andre Lande, hvor bedre og friere Vilkaar bydes for Erhvervslivet. Saaledes har Handelskamret i Berlin i en Betænkning peget paa, at tyske Industrier, der har Filialer i Udlandet, antagelig efter Krigen kommer til at flytte Tyngdepunktet for deres Virksomhed hinsides Tysklands Grænser, hvis den tyske Industri vedblivende skal kores for meget rundt af Myndighederne.

Paa den anden Side kan man ikke være blind for, at Krigen ogsaa tilskynder til Forbedringer i Arbejdsorganisationen. Det berettes saaledes fra England, at man der i de sidste Aartier ikke

mindst som Følge af Fagforeningernes Politik i visse Industrier var kommet noget bagefter med Hensyn til teknisk Udvikling, Arbejdsmetoder m. m. Overfor disse Forhold har Krigens haarde Krav ændret adskilligt og i flere Retninger hjulpet Englands Industri over et dødt og farligt Punkt, man var kommet til. De Forenede Stater staar dog ubetinget som Foregangslandet med Hensyn til hastige Omlægninger og Udviklingen af den industrielle Organisation.

Nogle interessante Oplysninger herom er givet af Pennsylvanian Railroad Company. For 5 Aar siden var dette Selskabs stærkeste Lokomotiv Klasse H8b. Det ydede en Maksimalkraft af 1300 HK, og Kulforbruget ved denne Kraftudvikling var 5,4 eng. Pund. pr. HK. Maskinens mest økonomiske Effekt laa ved 750 HK, hvor Kulforbruget var 3,6 eng. Pund pr. HK. Ved Indførelse af en Overheder paa denne Maskine, fik man en ny Type H8sb. Maksimalydelsen steg derved til 1600 HK, ved hvilken Ydelse Kulforbruget var 4,25 eng. Pund pr. HK. Maskinens største Økonomi laa ved 800 HK, hvor Kulforbruget var 3,0 eng. Pund pr. HK. Den næste Forbedring var Lokomotivet LIs, hvor Maksimalydelsen øgedes til 2600 HK med et Kulforbrug af 3,75 eng. Pund pr. HK. Største Økonomi for denne Maskine laa mellem 5—1500 HK, indenfor hvilke Grænser Kulforbruget kunde holdes nede paa 2,5 eng. Pund pr. HK. Efter at dette Lokomotiv i 1917 yderligere var blevet moderniseret, kunde Kulforbruget saavel ved Maksimalydelse som ved mest økonomiske Arbejdsgrad yderligere nedbringes til respektive 3,50 og 2,25 eng. Pund. Med andre Ord i Løbet af 5 Aar er Ydelsen mere end fordoblet, Kulforbruget nedbragt fra respektive 5,40 til 3,50 eller fra 3,60 til 2,25 eng. Pund, og samtidig er Prisen for Maskinen kun øget med 30 pCt.

Det er gennem slige Forbedringer, at hele den tekniske Udvikling og hele Menneskehedens Udvikling skrider frem. Uafbrudt og paa alle Omraader maa et lignende Arbejde nedlægges og blev ogsaa nedlagt i Industri og Teknik før Verdenskrigen. Under denne har ganske vist i visse Henseender en forøget Forcering af denne uundværlige Udvikling fundet Sted. Men i andre Tilfælde som de paapegede maa desværre en betydelig Forværring i Arbejdsvilkaarene konstateres, og denne Udvikling truer med at leve sig stedse bedre ind, jo længere Krigen varer, og at faa stadig større Følger.

Det svenske Tidsskrift minder herovenfor om, at det ikke er indenfor nogle af Revolutionskomitéer af Soldater og Arbejdere ledede Industrier eller indenfor Industrigrene dirigerede af Militærkommando og Bureaukrater, at de store nye Opfindelser og Fremskridt kan tænkes at finde Sted. Det er ganske andre Forudsætninger, dette Fremskridt bygger paa, og da først og fremmest den fulde Udfoldelse af frit Initiativ og Foretagsomhed, hensigtsmæssigt organiseret ad frivillig Vej. Og netop efter Krigen maa denne arbejdsbesparende tekniske Udvikling komme til at trække et Læs som aldrig før. At spare Arbejdskraft, at forøge Arbejdskraftens Værdi gennem forbedret Drift, at indvinde Krigens enorme Tab, vil blive Tidens Losen. Det var værd at kalkulere rigtigt, naar man skal lægge Fremtidens anspændte økonomiske Budget — og ikke glemme Produktionens Drivkræfter.

En Strømkæntring i Tyskland?

Naar vi ovenfor har gengivet det svenske Blads Betragtninger, vil vi ikke undlade at tilføje, at det er en Kendsgerning, at den megen Tvangsorganisation i Tyskland i den sidste Tid er ved at fremkalde en ret betydelig Reaktion. Tyskland er jo Organisationens og Statsidéens Land frem for alle, men nu synes man dog selv der at være gaaet ud over Grænserne, at have »overorganiseret« sig, som Tyskerne selv kalder det. Den af Statsmagten anordnede Tvangsorganisation af Erhvervslivet synes at tage sig betydelig bedre ud i Teori end i Praksis, og den har i de forskellige Erhvervsgrene kun kunnet gennemføres under store Rivninger og megen Kritik fra de Parter, der følte sig brøstholdne. Embedsvældet har ikke været stærkt nok til at modstaa bestemte Personers eller Gruppers stærke Paavirkning, hvis Interesser derefter har præget den samlede Foranstaltning, eller ogsaa — hvad der ikke er bedre — er disse blevet gennemført helt uden Forbindelse med Erhvervslivets Mænd. Kritiken er derfor voksende, bl. a. er den kommet frem ved et stort Handelsmøde, som Hamborgs Handelskammer holdt i Sommer, hvor en kraftig Protest nedlagdes mod Tvangsorganisationspolitiken.

Af særlig Vigtighed er dog det Skridt, Rigsdagens Hovedudvalg nylig har taget, idet de Nationalliberale, Centrum, det fremskridtsvenlige Folkeparti og Socialdemokratiet, med overvejende

Flertal har vedtaget en Resolution om, at Forbundsraadets Forordning af 3. August d. A., der indførte Koncessionspligt for Biografteatre, atter bør ophæves. Denne Vedtagelse, der gennemførtes paa Trods af Regeringsrepræsentanterne, vil ved sin Indbringelse i Rigsdagen være sikker paa Flertal og paa Vedtagelse ogsaa der. Betydningen af dette Skridt er, at Rigsdagen hermed har nedlagt Protest mod at blive skubbet tilside paa Grund af Krigsforordningsloven af 4. August 1914, der i vid Grad giver Regeringen Myndighed til gennem Forbundsraadet ad Forordningsvejen at træffe krigsøkonomiske Foranstaltninger, der ikke taaler Udsættelse ved Behandling ad den almindelige Lovgivningsvej. Denne Lov mener Rigsdagen er blevet misbrugt. Det er et overordentlig vigtigt Skridt, thi det er i Kraft af denne Lov, at talrige Bestemmelser af gennemgribende økonomisk Betydning af ubetinget lovmæssig Karakter simpelthen er udstedt ad Forordningsvejen, hvilket navnlig efter Udstedelsen af Loven om den civile Værnepligt er blevet i høj Grad betydningsfuldt. Ad denne Vej er det saaledes, at hele den nye Æra, som Tvangssyndikeringen betyder, er indledet, den som har en saa gennemgribende Betydning for hele Udviklingen af tysk Industri og tysk Økonomi. Det er ikke mindst de Forhold, der som berørt knytter sig til Tvangssyndikeringens Gennemførelse, som har vakt Bitterhed og Kritik, og som nu kræves afløst af Forhold, der ligger fuldt aabent for Dagen, og som ikke betyder en saa stor Forhaanelse mod Industriens Selvbestemmelsesret som den fremtvungne Politiks Konsekvenser.

Det Tilfælde, Rigsdagens Hovedudvalg — og dermed altsaa Rigsdagen — nu er slaaet ned paa, er i og for sig et vilkaarligt og et ikke særlig betydningsfuldt. Det er mindre Biografteatrene, end Principet, der interesserer. Det afgørende er, at Rigsdagens Protest mod Misbruget af Loven af 4. August 1914 nu antagelig vil medføre en Vending i hele Tvangsorganisationspolitiken. Saa snart Rigsdagen træder sammen i sidste Halvdel af September, vil dette Spørgsmaal antagelig komme frem til offentlig Behandling, og der vil da sikkert blive krævet, at Regeringen giver fuldstændig klare Oplysninger om den videre planlagte Politik med Hensyn til Tvangssyndikeringen, hvorefter Rigsdagen vil tage Stilling hertil.

Idet vi henleder Opmærksomheden paa disse nye Modstrømninger, som vi saa vidt muligt ogsaa udenfor vor Kartelartikel-Serie (der hovedsagelig er teknisk og industripolitisk præget), skal holde vore Læsere à jour med, ønsker vi dog straks at gøre opmærksom paa, at den Strømkæntring, der nu kan konstateres i Tyskland, ingenlunde betyder, at selve den almindelige Organisationsbevægelse særlig i den tyske Industri berøres deraf, men at man tvertimod for den fremtidige Konkurrence maa være forberedt paa, at dette System yderligere udvikles og i vidt Omfang ogsaa kommer til at gælde paa Handelsomsætningens Omraade, altsaa i dobbelt Betydning har Interesse for os.

❃ ❃ ❃

National Selvhjælp.

En norsk Undersøgelse.

I Hovedbestyrelsen for »Den norske Fællesforening for Haandverk og Industri« har Direktør J. Moltke-Hansen holdt et Foredrag, der nu foreligger offentliggjort i Bladet »Farmand«. Foredraget, som holdtes under Titlen »Udkast til Fredsopgaver for Krigsforsyningsdepartementet. Naturvidenskabens og Industriens Undersøgelsesdepartement«, havde til Formaal at slaa til Lyd for indgaaende Undersøgelser af Norges Økonomi for paa Basis af de herved indvundne Resultater at tilrettelægge de fremtidige Udviklingslinier. Da al Orientering med Hensyn til den nationale Økonomis Udvikling er af saa umaadelig Interesse, skal vi gengive de Hovedpunkter, hvori Direktør Moltke-Hansens Foredrag samlede sig, og som kræver følgende Arbejder og Undersøgelser taget op væsentligst af det i Norge nyoprettede særlige Ministerium for industriel Forsyning, men ogsaa af andre private og offentlige Institutioner. Disse Hovedpunkter tilsigter:

1) En udtømmende Oversigt over norske naturlige Betingelser for industriel Virksomhed med Hensyn til 1) indenlandske Raastoffer og 2) Kraftkilder, disses Pris fob Havn, Kvalitet og Mængde (sammenlignet med udenlandske

lignende eller tilsvarende Forekomster). Undersogelsen bør gælde baade a) Hjemmemarkedindustrien og b) Eksportindustrien (Forslag til en saadan Undersogelse er iovrigt allerede delvis fremsat af Professor Brøgger i Kristiania Videnskabsselskab).

II) Oversigt over Norges nuværende Indførsel d. v. s. Behov, som ikke kan dækkes ved nuværende indenlandske Produktion og a) Adgangen til at dække denne ved egne Raastoffer og Kraft eller b) Nødvendigheden af (Muligheden af) at importere det manglende og i saa Tilfælde hvorfra.

III) Paa Grundlag heraf at udarbejde en Oversigt over hvilke Lande, Norge fortrinsvis bør og maa træde i Handelsforbindelse med ved Præferenceindrommelser i Told eller Udveksling af Varer — væsentlig Indkob af Industriens Raastoffer og Kul — i anden Linie som en Overgangsordning Halvfabrikata eller færdige Produkter. Endvidere bor undersøges i hvilken Grad det vil være nødvendigt at hjælpe med til Lagring o. s. v. af nævnte Importvarer i større Mængder som Reserver og Sikkerhedsforraad.

IV) Oversigt over fordelagtige norske Kapitalanbringelser i Udlandet særlig i Kolonier (helst i de mindre Lande som Belgien, Holland, Portugal, Kongo, Java), de sydamerikanske Republikker f. Eks. Chile; Lande med hvilke Norge altid vil kunne gore Regning paa at leve i god Forstaaelse.

V) Med ovenstaaende for Øje bør Konsulatsberetninger bearbejdes, Eksperimenter foretages og Stipendiater udsendes for at tilrettelægge Grundlag for nye Kompensations- og udenrigspolitiske Handels- og Traktatforhold. Endvidere bør nøje studeres, hvad der i Udlandet foretages i lignende Retning for at holde sig à jour med fremmede Landes Toldtarifer og Handelsstatistik.

VI) Etablering og Organisation af kommercielle Proveudstillinger og Foredrag, Udsendelse af delvis konfidentielle Beretninger og eventuelt af Foredragsholdere rundt om i Landet. Norske Finansmænd og Industridrivende bør bistaas med Oplysninger i Anledning af paatænkte industrielle Kapitalanbringelser angaaende Verdensmarkedets Forhold og Norges naturlige Betingelser for vedkommende Produktion. (Her paapeges, at dette Arbejde maa tages op i Tilslutning til det allerede eksisterende norske Oplysningskontor for Næringsveiene, men udvidet og anlagt efter Monster af Musée Commerciale i Brüssel).

VII) Der skal folges med i Henseende til nye Fabrikationsmetoder og kritisk Vurdering af disse (i Forbindelse med Patentkontoret). Som delvis Forbillede til Forslaget om en saadan Virksomhed henvises til den amerikanske Ideundersøgelseskommission under Edisons Præsidium, The Bureau of Standard i Washington til den fysikalske kemiske Rigsanstalt i Berlin-Charlottenburg og Kulforskningsinstitutet i Ruhrort.

VIII) Fortegnelse maa skabes, der muliggor at henvise til gode Firmaer og Fabriker i Udlandet, og da særlig til Nordmænd bosat i Udlandet, ordnet efter Lande og Erhverv med særlige Betingelser for at fremme norsk Import eller Eksport (f. Eks. i Tilknytning til Normandsforbundet).

IX) Organisation af Samarbejde mellem de forskellige Industri-, Handels- og Ingeniorforeninger i Norge og norske Foreninger i Udlandet. Det gøres heroverfor opmærksom paa, at det gælder at samle alle de i og for sig værdifulde Kræfter, der nu findes spredt enkeltvis omkring, om de Opgaver, hvor Samling er ønskelig og nodvendig.

X, a) Af mere specielle Opgaver, som bør tages op til Undersøgelse og Løsning, er der Brændselsspørgsmaalet efter Krigen, Spørgsmaalet om Industriens og Landbrugets Drivkraft og eventuelt elektrisk Opvarmning, bedre Udnyttelse af Torvemoserne, af Spitzbergens Kullejer o. s. v.

X, b) I Forbindelse med dette og andre Spørgsmaal et praktisk Undersøgelses- og Kontrolarbejde f. Eks. i Forbindelse med Materialeproveanstalten.

XI) Kontrol med Ledelsen af Landets naturvidenskabelige, tekniske og handelstekniske Undervisningsvæsen (efter Mønster af det engelske Department of Science). En hensigtsmæssig Organisation af de forskellige naturvidenskabelige Foreninger i Norge er iovrigt allerede foreslaaet af Dr. Reusch.

XII) Den nye Institution bør ogsaa fungere som Statens Indkøbskontor under kyndig forretningsmæssig Ledelse. Den er som nævnt tænkt baseret paa det industrielle Forsynings-Departement og vil forøvrigt faa til Opgave ogsaa at bistaa andre Departementer i Sporgsmaal, der berorer industrielle og kommercielle Problemer.

XIII) Det bør være en Opgave ogsaa i Fremtiden at forberede og stadig holde Industriens Krigsberedskab à jour.

XIV) Der skal foretages Registrering og Indsamling af Oplysninger om norske Industriers og Foretagenders Status og Personalia (Aarsberetninger m. m.).

XV) Oprettelse af et Pressekontor, hvis Opgave skal være at følge med i den udenlandske Presse og Literatur paa de Omraader, som er indbefattet i Departementets Virksomhed og fordele herhenhørende Meddelelser til de Afdelinger i Departementet, hvor de maatte have Interesse. Pressekontoret skulde ogsaa følge med i norske Aviser, Tidsskrifter og anden Literatur, der kommer i Betragtning for at berigtige eventuelle Fejltagelser eller misvisende Fremstillinger af økonomiske Forhold af Betydning baade i Norge selv og Udlandet, baade i den norske og i Udlandets Presse. Eventuelt bør et saadant Pressekontor paa eget Initiativ tilstille Pressen Oversigt og oplysende Meddelelser om herhenhørende Spørgsmaal.

— — —

De her gengivne Forslag er for Tiden til Behandling i den norske Fællesforening, hvor de skal underkastes en nærmere Prøvelse for eventuelt senere at udformes og henvises til deres rette Forum. Selv om vi næppe har megen Tiltro til, at saa store Opgaver som de her nævnte med Held kan overdrages til et almindeligt Embedsmaskineri, idet de fleste af Spørgsmaalene langt snarere henvender sig til Erhvervslivets og da først og fremmest Industriens eget Initiativ, gengiver vi dog det norske Forslag, fordi der deri er Tanker, der ogsaa gærer herhjemme, og som det vil være af Betydning at fremme yderligere som Led i det økonomiske Orienteringsarbejde, der nu melder sig overalt. At indgaaende Undersøgelser i hvert af de skandinaviske Lande i den her nævnte Retning i alle Tilfælde vil være af Værdi siger sig selv, og denne Værdi vilde sikkert forøges, hvis Undersøgelsesarbejdet i hvert enkelt Tilfælde anlagdes efter nogenlunde ensartede Principper, saaledes at der var en Mulighed aaben for senere at jævnføre og sammenarbejde Resultaterne til Gavn for Drøftelsen af fremtidigt økonomisk Samarbejde i Norden — hvis udefra truende Foranstaltninger skulde give dette Problem mere end den nuværende teoretiske Interesse.

□□□□□□

Smedekul af Tørv.

Næringsdrivende, der anvender Smedekul i deres Virksomheder, vil sikkert allerede i nogen Tid have haft Vanskeligheder med at fremskaffe det fornødne Kvantum til Bedriften, selv til meget høje Priser; og sikkert vil jo Vanskelighederne med at fremskaffe de til Landets Forbrug nødvendige Smedekul ikke blive mindre i den nærmeste Fremtid.

Det vil da sikkert være af Interesse at høre noget om *Fremstillingen af Smedekul af Tørv*, saaledes som den under disse Forhold er blevet forsøgt enkelte Steder Landet over, væsentlig baseret paa, hvad gamle Folk herom har kunnet fortælle om Tørvekoksene og deres Anvendelse i vore Bedsteforældres Tid. Thi Brændingen af Tørvekul er ingenlunde ny her til Lands. Indtil for 50—60 Aar siden var man i store Dele af Landet henvist til at anvende saadanne ved Smedning. I Moseegnene forstod de fleste Bønder Kunsten at brænde Tørv, og gamle Folk i Jylland ved at fortælle om, hvordan Bonden, naar han skulde til Smeden, som Regel selv medbragte de fornødne Tørvekul. Brændingen fandt i Reglen Sted i September—Oktober Maaned, naar Luften var bleven tilstrækkelig kold, saa Milerne kunde blive afsvalet nogenlunde hurtigt og var som sagt ret almindelig.

Der er som ovenfor antydet gjort Forsøg paa at genoplive denne gamle Industri, Forsøg, der har ført til det bedste Resultat, og navnlig har de været heldige, som er foretagne af en Lærer Askløv i Kragelund ved Engsvang, en af Landets tørverigeste Egne. I det følgende fremsættes derfor en Beskrivelse af hans Fremgangsmaade:

»Tørvemilen« brændes i Modsætning til Trækulsmilen nede i Jorden, og man maa derfor

Den stablede Mile.

Efter Antændingen.

først danne en passende Grube. Bedst graver man den kegleformig og ca. $1^1/_4$ m dyb og 4 m i Diameter passende til 15,000 Tørv. Den udgravede Jord lægges som en Ring omkring Hullet, saaledes som vort Billede viser. I Midten er anbragt et lodret staaende Læssetræ eller lignende Stolpe, hvorom Tørvene stables; naar det bagefter fjernes, dannes en Skorsten, som anvendes ved Antændingen af Milen. Tørvene, der skal anvendes til Brændingen, maa hverken være for lette, da de saa omtrent ingen Kul giver, ej heller for tunge og faste, da de saa vanskeligt brænder igennem; en god Mellemkvalitet synes at være den mest egnede. I Særdeleshed kommer det dog an paa, at Torvene er af ensartet Størrelse og ikke for store samt godt tørre og af ensartet Kvalitet; Tørvene vil nemlig i saa Tilfælde brænde lige hurtigt igennem, og man faar selvsagt herved det største Udbytte.

Naar Milen er stablet, antændes den en Dag i stille Vejr, bedst ved at kaste nogle brændende Tørv fra et lille Baal, man laver ned gennem Skorstenen; denne maa derefter straks lukkes derved, at den fyldes ved at kaste Tørv ned i denne, Ilden vil ellers ikke brede sig tilstrækkeligt. I to à tre Timer udvikler Milen derpaa en stadig stærkere Røg, for en stor Del bestaaende af Vanddamp, inden man begynder at se noget til Ilden. Efter denne Tids Forløb maa man give nøje Agt paa Milen for at hindre, at den skulde brænde skævt igennem, da der altid gaar en Del Tørv til Spilde, inden fornøden Gennembrænding er naaet. Bedst er det, at Ilden slaar ud forneden ved Jorden i Kanten af Milen. For at hindre den i at komme igennem længere oppe, kan man dels kaste Tørv op paa de truede Steder nedefra Kanterne, dels kan man faa Tørvene til at synke sammen og stoppe op for Ilden ved at banke paa Stedet med en Skovl.

Efter at Ilden har vist sig, begynder Milen at synke stærkt sammen. Samtidig udvikler den en meget stor Hede, — saaledes at man staar sig ved at have en Maske for Ansigtet, f. Eks. et Stykke Pap med Huller til Øjnene, — hvorimod Rogudviklingen nu tager af.

Naar Milen er omtrent sunket ned til Jordoverfladen, er den paa det nærmeste færdigbrændt, og man kan da med en lang spids Stok prøve, om den er færdig. Dette er Tilfældet, hvis Stokken stikkes let ned i Milen, idet Tørvekoksene — i Modsætning til de uomdannede Tørv — er ganske sprøde. Naar Milen paa et Sted er færdigbrændt, anbringer man f. Eks. ved Hjælp af en Høtyv nogle store Græstørv over den, hvorved man lukker Luften ude og hindrer den videre Forbrænding. Man maa sørge for at have tilstrækkelig Græstørv afskaaret iforvejen; omtrent dobbelt saa stort et Areal maa opgraves, som Milen er stor, da Tørvene maa lægges noget over hinanden. Man stabler dem bedst rundt om Milen i passende Bunker, undtagen i Vindsiden, inden man begynder Brændingen. Efterhaanden som Milen dækkes, kastes Jorden over Græstørvene, saaledes at Milen til Slut er dækket af hele den opgravede Jordmasse.

Varmen i Milen kan holde sig meget længe, saa inden 3 Ugers Forløb bør man ikke aabne den, da man saa risikerer, at Kullene tænder sig.

Hvor meget Udbyttet bliver, og hvor stor en Varmemængde der gaar tabt, foreligger — da dette skrives — ikke tilstrækkeligt Materiale til at fastslaa; men sandsynligvis vil Vægten af Kullene blive ca. $^1/_3$ af Tørvenes Vægt. Brændværdien af Tørvekullene vil, naar de er rigtig

Græstørv kastes paa.

fremstillede, være godt 6000 Kalorier; regnes Tørven til 3500, vil altsaa $^2/_5$ af Varmemængden gaa til Spilde. Til Gengæld har man altsaa et langt mere koncentreret Brændsel.

Skulde Nødstilstanden paa Smedekul vedvare, var det ønskeligt, om Fremstillingen maatte brede sig. Indtil videre henvises til ovenstaaende Beskrivelse for dem, der maatte ønske at gøre Forsøg med Fremstillingen. Forespørgsler skal dog gerne blive besvarede fra Teknologisk Instituts Laboratorium, ligesom Lærer Askløv i Kragelund har erklæret sig villig til at yde Vejledning til dem, der eventuelt maatte ønske at nyde godt af hans Erfaringer.

Skulde Sagen imidlertid have Interesse udover nuværende Kriseperiode, burde formentlig en mere passende Fremgangsmaade maaske anvendes, hvorved værdifulde Biprodukter samtidig vil kunne naas.

Kontorchef R. Berg.

Fra 1. September er Kontorchef R. Berg efter eget Ønske fratraadt sin Stilling i Industriforeningen. Fra 1899 har Hr. Berg virket i Foreningens Tjeneste, til hvilken han i sin Tid førtes af sine Interesser særlig i industrihistorisk og kunstindustriel Retning. Ved Siden af at udfolde en rig literær Virksomhed særlig vedrørende Haandværkerlavenes Historie var Hr. Berg i en Række Aar en værdifuld Støtte for Industriforeningen under Forhold, der ikke altid var lette som Følge af den vanskelige Overgangskrise, Industriforeningen i hin Periode befandt sig i. Særlig indlagde Hr. Berg sig betydelig Fortjeneste ved Ordningen af Aftenskoleundervisningen, af Udstillingsvæsenet, Foredragsvirksomheden m. m., ligesom hans Andel i Arbejdet for Danmarks Deltagelse i de forskellige udenlandske Udstillinger bør fremhæves. Disse Opgaver saa vel som Foreningens Udvikling iøvrigt viede han et stort Arbejde. For hans Indsats i disse Opgaver vil Industriforeningen altid være ham Tak skyldig.

Naar Industriforeningen nu gennem Industriraadets Dannelse er kommet ind i nye Opgaver, der har nødvendiggjort mange nye Kræfter, er det kun naturligt, at Kontorchef Berg har ønsket at fortsætte med det Arbejde, der altid har staaet hans Hjerte nærmest, nemlig Undervisningsvirksomheden, idet han herefter vil blive knyttet til Aftenskolen for Haandværk og Industri, der lægges ind under Teknologisk Institut og dannes ved en Sammensmeltning af Industriforeningens hidtidige Undervisningsvirksomhed og Teknologisk Instituts Aftenskole. Samtidig med sin Stilling som Kontorchef fratræder Hr. Berg Redaktionen af nærværende Tidsskrift. Vi haaber dog at turde paaregne Hr. Bergs værdifulde Medarbejderskab paa de Omraader baade kunstindustrielle og industrihistoriske, hvor han er Autoritet, ogsaa i Fremtiden.

Sekretær O. Himmelstrup.

Omtrent samtidig med Kontorchefskiftet i Industriforeningen fratræder Industriraadets hidtidige Sekretær, cand. polit. O. Himmelstrup, sin Stilling for at overtage en tilsvarende Sekretærstilling i en ny Fællesorganisation, Landbruget agter at oprette i Lighed med Industriraadet. Ligefra dettes Dannelse i 1911 har Hr. Himmelstrup været ansat i dettes Tjeneste og udrettet et stort og værdifuldt Arbejde. Ikke mindst i Krigens første Aar, da pludselig saa store Opgaver koncentreredes i Industriraadet, har der været stillet store Krav til Hr. Himmelstrup. Foruden sin Sekretærgerning har han ogsaa varetaget Redaktionen af Industriberetningen i Fællesskab med Docent Jakob Lindberg. Til Trods for at Hr. Himmelstrup saaledes kun i en begrænset Aarrække har været i Industriforeningens Tjeneste, har han dog gennem disse Opgaver faaet Lejlighed til at udrette et betydeligt Arbejde i Industriraadsorganisationen i den ingenlunde lette Tid, hvor denne fra et beskedent Sekretariat under Krigsforholdenes Tryk udviklede sig til den nuværende omfattende Administration, der beskæftiger ca. 100 Mennesker.

Naar Hr. Himmelstrup nu forlader Industriens Tjeneste, er det imidlertid en Tilfredsstillelse at vide, at Landbruget just har henvendt sig til ham for at sikre sig hans Assistance ved Organisationen af det nævnte Fællesorgan. Thi Industrien kan kun med Glæde hilse et saadant Skridt til Centralisation i vort Landbrugs Organisation, og deri, at man ønsker at nyttiggøre sig Hr. Himmelstrups Erfaringer fra Industriraadets Tjeneste, ser man en Borgen for et godt fremtidigt Samarbejde mellem Landets to

største Erhverv i den kommende Tid, der vil stille saa store og vanskelige Problemer til vore Erhverv og vor hele Økonomi.

□□□□□□

Maskinkraftens Udnyttelse i Industrien.

Om Resultaterne af den statistiske Bearbejdelse af det Materiale, der indsamles ved Haandværks- og Industritællingen den 26. Maj 1914, er der fra Tid til anden meddelt summariske Oplysninger i Statistiske Efterretninger. I November 1915 offentliggjordes nogle ogsaa her i Tidsskriftet gengivne Data vedrørende Industriens Maskinkraft, og det blev paavist, at der — medens Personellet har været stagnerende siden 1906 — har været en overordentlig stærk Fremgang i Anvendelsen af de mekaniske Hjælpemidler. Antallet af mekanisk drevne Virksomheder er i Tiden fra 1906 til 1914 steget fra 6735 til 15,579, og Antallet af Hestekræfter, som de anvendte Maskiner repræsenterede, er — idet der bortses fra Elektricitetsværkerne — steget fra 113,336 til 229,843, altsaa til mere end det dobbelte.

En nærmere Undersøgelse af Forholdene indenfor de forskellige Fag viser, at næsten alle Fag har deltaget i den stærke Fremgang, og at man blandt de Fag, for hvilke Fremgangen forholdsvis har været størst, finder en Række af de vigtigste Haandværksfag som Bagerier, Tømrerforretninger, Snedkerforretninger, Drejerforretninger, Karetmagerforretninger, Grovsmedeforretninger m. fl. Efter den stærke Udvikling, der saaledes har fundet Sted, bliver det af Interesse at se, navnlig for Haandværksfagene, om disse i større Omfang led under den økonomiske Ulempe ikke at være i Stand til i fuldt Omfang at drage Nytte af Maskinerne. Til Undersøgelse heraf har man foretaget en Optælling af de Maskiner, der normalt ikke udnyttes fuldtud, idet man hertil har medregnet Maskiner, der anvendtes mindre end 3000 Timer aarlig (300 Arbejdsdage à 10 Timer), en Regel, der i alt væsentligt vil drage den rette Grænse, om den end i visse Tilfælde kan virke noget vilkaarligt. Reservemaskiner er holdt udenfor Optællingen. Dennes Hovedresultater meddeles i nedenstaaende Oversigt.

Maskinkraft, der i 1914 anvendtes i begrænset Tid

	Antal Maskiner	Hestekraft
Damp	365	4426
Olie	959	4904
Generatorgas	37	414
Elektricitet	2965	9086
Gas	264	1146
Tilsammen	4590	19976

Ialt 4590 Maskiner med næsten 20,000 Hestekræfter anvendtes i begrænset Tid. Af den samlede Maskinstyrke (med Fradrag af Elektricitetsværker, Sukkerfabriker og Teglværker, som er holdt udenfor den her omhandlede Optælling) var det paa det nærmeste 10 pCt., der ikke udnyttedes fuldtud. Af Industriens Hovedgrupper havde Bygnings- og Møbelindustrien det højeste Forholdstal, idet 25 pCt. af dens Maskinkraft var underkastet begrænset Anvendelse; ret store Forholdstal havde ligeledes Beklædningsindustrien og Træindustrien (hver 14 à 15 pCt.), medens omvendt i Tekstilindustrien og Papirindustrien det omhandlede Forhold kun meget sjældent forekom (henholdsvis 1,7 og 0,5 pCt.).

En fuldstændig Opgørelse over Forholdene indenfor hvert enkelt Fag har man ikke foretaget, idet der selvfølgelig er et meget stort Antal Fag, hvor begrænset Anvendelse af Maskinerne ikke forekom i nævneværdigt Omfang. En Undersøgelse for en Række vigtige Fag, hovedsagelig Haandværksfag, giver til Resultat, at Tømrerforretninger og Karetmagerforretninger ganske særlig hyppig var henvist til kun delvis at kunne udnytte Maskinerne, idet henholdsvis 44 og 41 pCt. af disse Fags Maskinstyrke kom i Betragtning i denne Henseende. Ogsaa for Grovsmedeforretninger, Snedkerforretninger og Drejerforretninger var Forholdstallene ret betydelige, 20 à 24 pCt. Bagerier og Maskinværksteder havde hver 18 pCt. og Skotøjsfabriker 17 pCt. Omvendt havde Savværker, Maskinfabriker og Bogtrykkerier Forholdstal, der var lavere end Gennemsnittet, nemlig hver 7 à 8 pCt. De for deres høje Forholdstal fremhævede Fag er de samme, som i særlig Grad har deltaget i Udviklingen henimod at tage Maskinkraften i Tjeneste, og navnlig de vigtigere Haandværksfags Udvikling i saa Henseende har en følelig Modvægt af ikke ringe økonomisk Rækkevidde i det her omhandlede Forhold.

Saavel for hvert enkelt af de nævnte Fag som for alle Fag under eet gælder det, at det i ganske særlig Grad er de smaa Virksomheder, der ikke var i Stand til i fuldt Omfang at drage Nytte af Maskinerne, og at Forholdstallene er stærkt faldende fra de smaa til de store Virksomheder. Medens det for hele Industrien var gennemsnitlig ca. 10 pCt. af Maskinstyrken, der ikke udnyttedes fuldt, var det for Virksomheder med højst 5 Arbejdere 20 pCt., for Virksomheder med 6—20 Arbejdere 9 pCt. og for endnu større Virksomheder kun 4 pCt.

En lignende Forholdstalsberegning for hver enkelt Art af Maskiner giver følgende Resultat:

	pCt.
Damp	3,7
Olie	14,4
Generatorgas	5,3
Elektricitet	21,2
Gas	20,3
Tilsammen	9,5

Det var saaledes navnlig de elektriske Motorer og Gasmotorerne samt — om end i noget mindre Grad — Petroleumsmotorerne, der ud-

nyttedes i begrænset Omfang, hvorimod dette forholdsvis sjeldent var Tilfældet med Generatorgasmotorer og Dampmaskiner. I det store og hele er dette, der udtaler, at det i særlig Grad er de smaa Maskiner, der ikke udnyttes fuldt, kun et nyt Udtryk for den Forskel, som bestaar mellem store og smaa Virksomheder.

En Fordeling af de omhandlede Maskiner og deres Hestekraft efter det aarlige Antal Timer, i hvilket disse anvendes, viser, at næsten tre Fjerdedele af den ikke fuldt udnyttede Maskinstyrke anvendtes i mindre end 1500 Timer aarlig. Mellem de forskellige Kraftarter var der dog store Forskelligheder. For Generatorgas og Damp var det saaledes kun henholdsvis 40 og 58 pCt., medens det for Gas var 74 pCt., for Elektricitet 77 og for Olie 83 pCt. Det gennemsnitlige aarlige Antal Benyttelsestimer er saaledes lavest for de Kraftarter, som anvendtes i begrænset Omfang.

Produktion og Forbrug af Spiritus i 1916.

Antallet af Brænderier var ved Udgangen af Aaret 1916 22, der alle var i Drift.

Produktionen af Spiritus udgjorde i 1916 149,100 hl à 100 pCt., hvoraf 27,700 hl denatureredes. I 1915 var de tilsvarende Tal henholdsvis 146,200 hl og 17,800 hl.

Forbruget (Produktion + Indførsel ÷ Udførsel) af inden- og udenlandsk, saavel personligt som teknisk, 100 pCt. Spiritus androg i 1916 ialt 151,900 hl eller 5,2 l pr. Indbygger mod henholdsvis 145,600 hl og 5,04 l i 1915. Det personlige Forbrug af Spiritus androg i 1916 4,34 l pr. Indbygger mod 4,26 l i 1915.

Produktionen af Gær udgjorde i 1916 2,95 Mill. kg mod 2,88 Mill. kg i 1915.

Det til Produktion af Spiritus og Gær anvendte Materiale havde i 1916 en samlet Vægt af 50,14 Mill. kg, hvoraf de 33,09 Mill. kg faldt paa Majs, 12,75 Mill. kg paa Malt og Maltspirer, 3,69 Mill. kg paa Rug, 0,37 Mill. kg paa Boghvede og Resten paa Rug- og Hvedeklid, Melasse og Sukkerroer m. v. Under 16. Februar 1915 blev der udstedt Forbud mod at anvende Rug, Hvede, Boghvede, Kartofler samt indenlandsk Byg til Fremstilling af Spiritus og anden Gær end Brødgær.

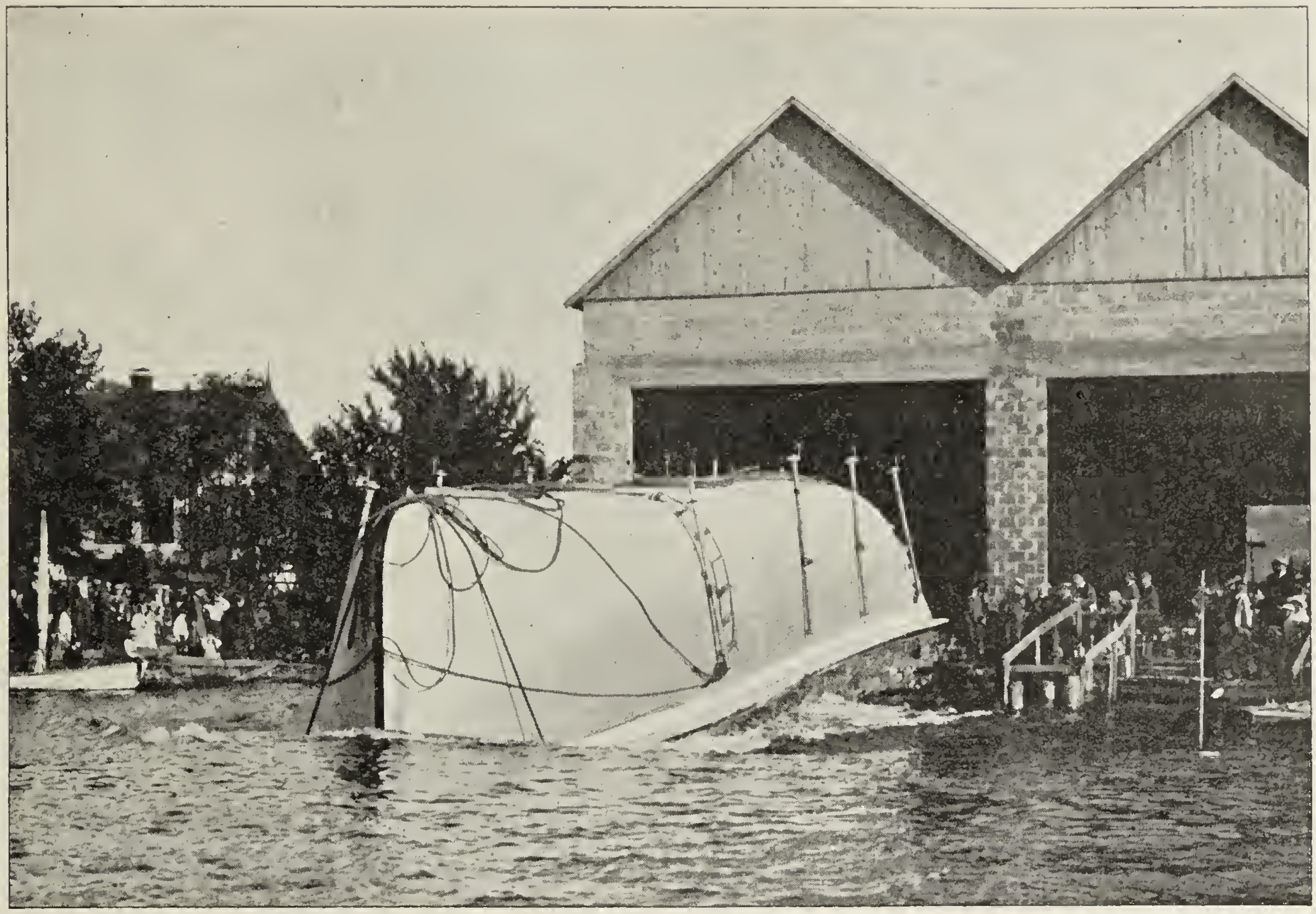
Jernbetonskibene.

Ny Form for Stabelafløbning.

Norge, der som tidligere omtalt har taget Føringen paa Betonskibsbygningens Omraade, har nu ogsaa Æren af at lancere en temmelig omvæltende Form for Stabelafløbning, nemlig med Kølen op og Dækket ned. Det er den særlige Byggemaade, Jernbetonstøbningen af Skibe betyder, der har ført til dette nye Skridt i Skibsbygningens Historie.

Den nye Afløbningsmaade er første Gang anvendt ved et 200 Ts. motordrevet Fartøj, der nylig er sat i Vandet fra Porsgrunds Cementstøberi. Medens vore Billeder viser selve Afløbningen med Skibets Køl i Vejret og hvorledes det senere vender sig om paa »ret Køl« efter at det er kommet i Vandet, skal vi i korte Træk forklare Metodens Hensigt. De Betonskibe, der tidligere er bygget, er alle gaaet af Stabelen paa sædvanlig Maade, i samme Stilling, hvori de er støbt paa Beddingen i deres Forskalinger. Disse dannes som bekendt af to Trævægge, mellem hvilke Armeringen monteres og siden omgives med Betonmassen. Naar denne er tørret, fjernes Forskalingsklædningen paa sædvanlig Vis, og Skibet staar færdigt til at sættes i Vandet. Man gjorde imidlertid under Arbejdet den Erfaring, at Støbningen mellem de to Forskalingsvægge var særlig vanskelig i denne nye Anvendelse, særlig hvor man skulde støbe Skibe med buet Bund. Her er det da, at det nævnte norske Cementstøberi har indført en Reform. Man indsaa hurtigt, at det vilde være uendelig meget mere praktisk, om man kunde bygge Skibene med Bunden opad — altsaa støbe dem som almindelige Bue- og Brokonstruktioner —, saaledes at man kunde nøjes med indvendig Forskaling og kun tillige anvende udvendig for de lodrette Siders Vedkommende. Men saa meldte det store Problem sig: hvordan skulde man, naar Støbningen var færdig, kunne vende Fartøjet om, saa det fik sin rigtige Stilling. Sejle med Bunden i Vejret kunde det jo ikke saa godt! I Begyndelsen syslede man med Planer i Retning af at vende Skibet ved store Kraner, men opgav hurtigt denne Vej som ufremkommelig. Et Skib paa f. Eks. 1000 Ts. vilde jo ikke blive let at vende.

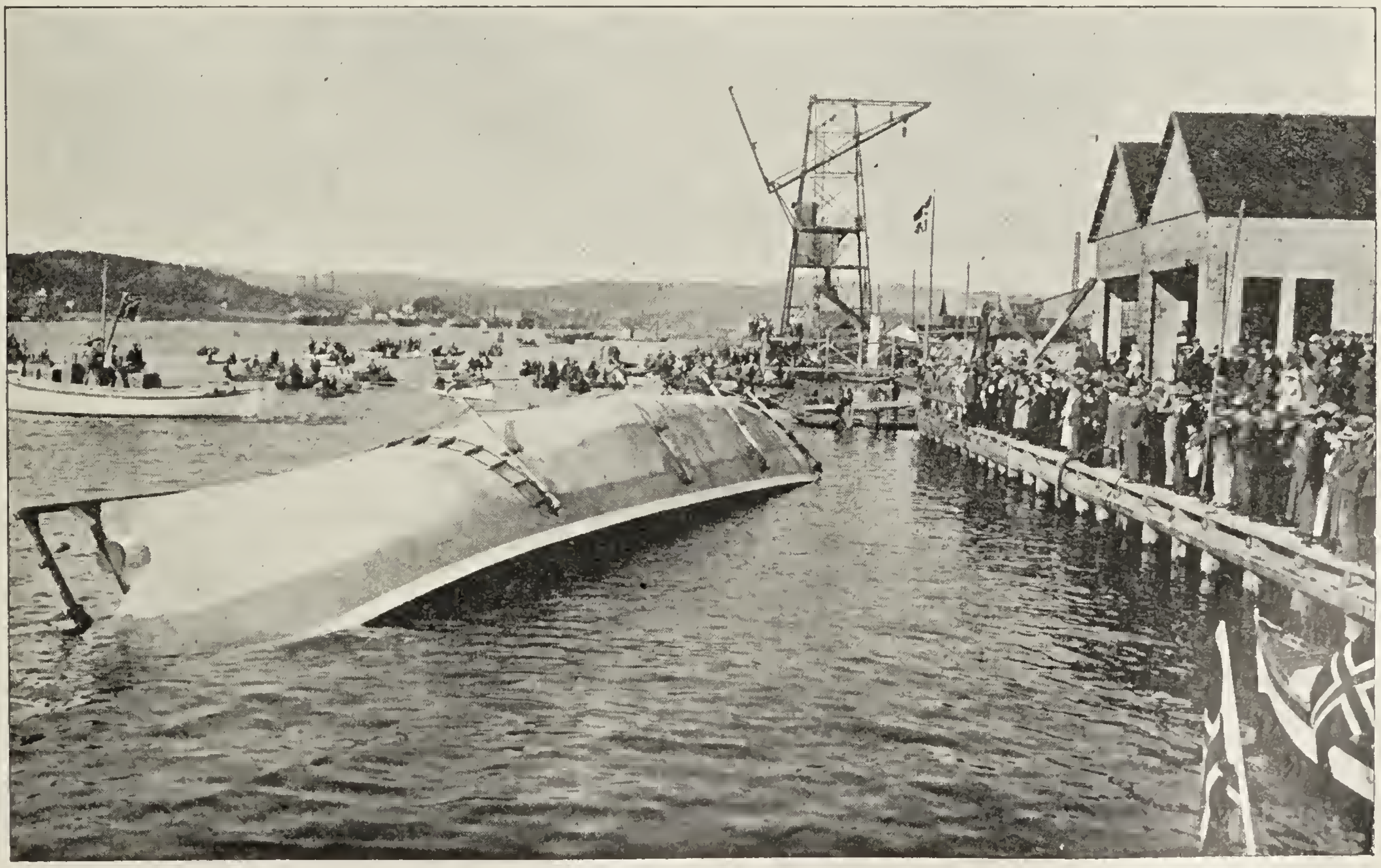
Løsningen blev imidlertid fundet — det var Historien om Kolumbus Æg om igen, omend i noget kompliceret Udgave. Man lader Skibet gaa af Stabelen med Bunden i Vejret og vender det derefter i Vandet ved Hjælp af Tyngdeloven. Til det Formaal har Skibet vandtætte Rum for og agter, medens der i Dækket midtskibs er en Aabning, der senere kan anvendes som Luge, gennem hvilken Vandet frit kan trænge ind i Lasterummet. Et Par vandtætte Rør, der er ført op langs Siden og munder ud oppe i Højde med Kølen, sørger for, at Luften inde i det aabne Skibsrum presses langsomt ud af dette, efterhaanden som Vandet trænger ind. Derved synker Skibet stadig dybere og stadig med Kølen lodret i Vejret, indtil et vist Punkt. Naar dette er naaet, vil Skibet af flere Grunde — bl. a. fordi det er støbt saaledes, at Tyngden er størst i Bunden — tilsidst ganske roligt dreje sig rundt,

Stabelafløbningen.

indtil det indtager samme Stilling som alle andre Skibe. Selvfølgelig er da Midterrummet næsten fyldt med Vand, men de vandtætte Rum for og agter holder alligevel Skibet oven Vande. Rummet pumpes saa læns, og Skibet er færdigt til at monteres med Maskine og andet Udstyr.

Den første praktiske Udnyttelse af denne ejendommelige Metode fik ifølge norske Aviser et overordentlig gunstigt Forløb. Alt gik som beregnet, og i Løbet af faa Timer havde Skibet drejet sig selv paa ret Køl. Der er indgivet Patentansøgning paa Byggemetoden baade i Norge og andre Lande.

Fartøjet drejer om paa ret Køl.

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig ½ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til følgende Lokal-Numre:

Formanden.

21. Ingeniør Alex. Foss.

Sekretariatet.

1. Kontorchef Harald J. Nielsen.
6. Direktør Gunnar Gregersen. Kl. 9—10.
3. Ekspeditionschef R. Valentinus.
33. Cand. Knudsen.
17. Arkivet.
9. Statistiske Oplysninger.

Fællesudvalget for Dispensationssager og Kompensationsudvalget

6. Ingeniør Th. Madsen. Kl. 10—11.
8. Fællesudvalget.
25. Kompensationssager.

Ekspeditionen.

15. Overretssagfører O. Oksen.
11. Ekspeditionen.
12. Udførsel. (Løsning af Klausulforpligtelser).
13. Tyske Afdeling.
13. Indførsel vestfra af ikke mængdebegrænsede Varer.
14. Indførsel vestfra af mængdebegrænsede Varer.
10. Industriraadets Kasse og Bogholderi.
16. Voldgiftsnævn og Sorte-Liste-Sager.
34. Telefon til Afbenyttelse for Publikum.
7. Professor Karl Meyer. Kl. 10½—11½.
7. Docent Thaulow. Kl. 12½—1½.
19. Eksport-Bureauet. (Kaldes ogsaa gennem Central 11440).
27. Kuludvalgenes Sekretariat.
28. Kulfordelingskontoret.
29. — —

Industriforeningen.

18. Industriforeningens Kasserer.
20. Industriforeningens Ekspedition.
22. Repræsentantskabssalen. (Arkitekt C. Novi).
23. Repræsentantskabssalen (nye).
24. Tidsskrift for Industri. (Redaktør Povl Drachmann. Kaldes ogsaa gennem Byen 4084).
35. Portneren.

Udenfor Kontortiden kaldes:

Formanden:	Central	50303.
Kontorchefen:	—	50323.
Sekretæren:	—	50343.
Ekspeditionschefen:	—	50363.
Erhvervenes Fællesudvalg:	—	50383.

Kulfordelingskontoret.

Det indskærpes, at Industriraadsorganisationens Medlemmer tilbagesender de fra Fordelingskontoret fremsendte maanedlige Skemaer senest den 15. i den paagældende Maaned i nøje udfyldt Stand, selv om de ikke i Øjeblikket er interesseret i Besvarelsen, da det, for saavidt muligt at kunne sikre Industrien dens Forbrug af Brændsel frem i Tiden, er nødvendigt, at Kontoret til enhver Tid er underrettet om Forbruget og Beholdningen i hver enkelt Virksomhed.

Erhvervenes Fællesudvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg har Kontorer i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, København B, med følgende Afdelinger:

1. Afdeling for Anvisning af Skibsrum for Varer vestfra, Dør Nr. 4 (Telefon 8100, Lokal 4 og 5, efter Kl. 5 kaldes Central 50383. A. Møller, Lokal 2).
2. Afdeling for den interskandinaviske Vareudveksling, Dør Nr. 6, Telefon 8100, Lokal 25.
3. Afdeling for Tilførsler sydfra, Dør Nr. 8, Telefon 8100, Lokal 6.

Ved Henvendelser om Hjælp til Afskibning af Varer vestfra udleveres et Sæt Skemaer (3 Eksemplarer) til Importøren. De 2 Eksemplarer indsendes til Erhvervenes Fællesudvalg i udfyldt Tilstand, medens det 3die Eksemplar er til Importørens eget Brug. I hvert Sæt Skemaer maa kun opføres *eet* Vareparti. Iøvrigt skal der i Besvarelsen af Skemaet oplyses følgende:

1. Varens Navn (baade dansk og engelsk).
2. Varens Mængde (i Tons eller kg) og Værdi.
3. De danske Garantinumre.
4. Afskiberens Navn og Bopæl.
5. Afskibningshavnen.
6. Modtagerens Navn.
7. Er Licens (letter of assurance — herunder ogsaa amerikansk Eksport-Licens) i Orden?
8. Har Afskiberen *forgæves* forsøgt Afskibningen ordnet ved direkte Forhandlinger?
9. Er Varen til dansk Forbrug eller til Genudførsel herfra Landet?
10. Hvortil skal Varen anvendes? [Fabrikation (hvilken), eller Videresalg]?
11. Hvor stort er Deres Aarsforbrug af Varen, og hvor stort er Deres Lager deraf? Hvor længe rækker Lageret?
12. Bilagenes Antal (Bilagene vil blive tilbagesendt sammen med det endelige Svar fra Udvalget).

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al **Genudførsel**, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge følgende Afgifter, som man har set sig nødsaget til at forhøje som Følge af de med Opretholdelsen af Industriraadets Virksomhed forbundne, stadig stigende Omkostninger.

For	Beløb	indtil	500	Kr.				2	Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000	Kr.	4	»
»	»	»	1,000	»	»	3,000	»	6	»
»	»	»	3,000	»	»	5,000	»	8	»
»	»	»	5,000	»	»	10,000	»	10	»
»	»	»	10,000	»	»	20,000	»	20	»
»	»	»	20,000	»	»	50,000	»	30	»
»	»	»	50,000	»	»	100,000	»	40	»
»	»	»	100,000	»	»	200,000	»	50	»
»	»	»	200,000	»	»	300,000	»	60	»
»	»	»	300,000	»	»	350,000	»	70	»
»	»	»	350,000	»	$^{1}/_{5}$ pro mille.				

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 2 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 4 Kr. for alle Beløb derover. Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udførsel.

Ved Ekspedition af **Indførselsbegæringer** er Afgiften i Øjeblikket i Henhold til følgende Skala, men man vil muligvis se sig nødsaget til ogsaa snart at revidere denne.

For	Beløb	indtil	500	Kr.				2	Kr.
»	»	over	500	»	til	1,000	Kr.	3	»
»	»	»	1,000	»	»	3,000	»	4	»
»	»	»	3,000	»	»	5,000	»	5	»
»	»	»	5,000	»	»	10,000	»	8	»
»	»	»	10,000	»	»	20,000	»	10	»
»	»	»	20,000	»	»	50,000	»	20	»
»	»	»	50,000	»	»	100,000	»	25	»
»	»	»	100,000	»	»	200,000	»	35	»
»	»	»	200,000	»	»	300,000	»	45	»
»	»	»	300,000	»	»	400,000	»	50	»
»	»	»	400,000	»	»	600,000	»	60	»
»	»	»	600,000	»	$^{1}/_{10}$ pro mille.				

Gebyrberegning ved Importen af Kemikalier og Farvestoffer fra Tyskland (General-Erklæring A).

Ved Import af Kemikalier og Farvestoffer fra Tyskland bliver i Fremtiden beregnet i Gebyr 5 pro mille, Min. 5 Kr., pr. Maaned af Værdien af samtlige, saavel beordrede som modtagne Mængder i den paagældende Maaned.

Ovennævnte Gebyrberegning gælder for beordrede og modtagne Partier efter 1. Juli d. A.

Brunkul.

Af Brændselsnævnet er der til Fordeling gennem Industriraadets Kulfordelingskontor stillet til Raadighed for Industrien et større Kvantum Brunkul, i hvilken Anledning det anbefales alle saadanne Virksomheder, der kan anvende dette Brændsel, snarest at sætte sig i Forbindelse med Kulfordelingskontoret for at blive delagtig i Fordelingen. Til foreløbig Orientering skal man oplyse, at Prisen vil ligge mellem 20—28 Kr. pr. Ton ab nærmeste Station ved Bruddet alt efter Brændværdien.

Yderligere Oplysninger faas ved skriftlig Henvendelse til Kulfordelingskontoret.

Nye Regler vedrørende Import fra Schweiz.

Det schweiziske Firma maa først gennem Société Suisse de Surveillance fremskaffe en foreløbig Udførselstilladelse, der tilstilles Industriraadet sammen med en engelsk Importerklæring. Den fornødne Garantierklæring bliver udfærdiget i 2 Eksemplarer, af hvilke Originalen sammen med Udførselstilladelsen af Industriraadet tilstilles den britiske Legation. Duplikatet tilsendes Sælgeren, der maa fremskaffe den tyske Transittilladelse.

Til Dækning af Legationens Telegramudgifter vil der for hver Garanti, foruden Industriraadets Gebyr beregnet efter sædvanlig Skala, blive opkrævet i Telegramomkostninger 10 Kr.

For nærmere at kunne kontrolere Importen fra Schweiz, maa der indsendes Meddelelse til Industriraadet, saasnart et Vareparti, dækket af Raadets Garanti, ankommer hertil Landet.

Mindre Meddelelser.

Arbejdsløsheden i Maj 1917.

Nedenstaaende Oplysninger om Arbejdsløsheden i Maj Maaned 1917 vedrører ialt ca. 156,800 Arbejdere, nemlig 75,400 under Organisationer i Hovedstaden og 81,400 under Organisationer i Provinserne. Antallet af Arbejdsløse var for hele Landet ved Udgangen af Maaneden ca. 5,800 eller 3,7 pCt. af Arbejdertallet, og Antallet af de i Maanedens Løb tabte Arbejdsdage var ca. 129,600 eller 5/6 Dag pr. Arbejder. I Hovedstaden var der ca. 3,700 Arbejdsløse eller 4,9 pCt., i Provinserne ca. 2,100 eller 2,6 pCt. Med Deling af Fagene i de sædvanligt benyttede tre Grupper stiller Ledighedsforholdene sig for hele Landet som vist nedenfor:

	Antal Medlemmer	Arbejdsløshedsprocent Marts 1917 pCt.	April 1917 pCt.	Maj 1917 pCt.	Maj 1916 pCt.
Bygnings- og Møbelindustri	29,600	24,2	2,2	1,4	1,0
Arbejdsmænd	34,300	20,6	9,2	6,2	6,5
Fabrikfag m. v.	92,900	4,3	3,9	3,5	1,7
Tils.	156,800	11,6	4,8	3,7	2,7

De for April anførte Tal svarer paa det nærmeste til de ved den ekstraordinære Tælling den 5. Maj udfundne. Det vil erindres, at det ved denne sidste Tælling blev konstateret, at der som Følge af de ved den skærpede Søkrig foraarsagede Forhold var indtraadt en Forøgelse af Arbejdsløsheden i forskellige Fag, dels indenfor Arbejdsmandsgruppen (Havnearbejdere m.v.), dels — og navnlig — indenfor Fabrikfagenes Gruppe. Den Højkonjunktur, som har præget Erhvervslivet siden Sommeren 1915, var hermed bragt til Standsning, i hvert Fald foreløbig. Af Tallene for Maj fremgaar det nu, at der i alle 3 Hovedgrupper er sket en Forbedring af Forholdene siden den foregaaende Maaned; for alle Fag under eet maales Forbedringen ved, at Arbejdsløshedsprocenten er gaaet ned fra 4,8 i April til 3,7 i Maj. De fleste større Bygningsfag var i Maj endnu bedre stillede end i April, da Forholdene allerede var gunstige. Dansk Arbejdsmandsforbunds Arbejdsløshedsprocent er gaaet ned fra 9,5 til 6,4. Blandt Fabrikfagene er der flere af de omkring 1. Maj uheldigst stillede, som har formindsket deres Ledighed; for Tekstilarbejderne er Procenten gaaet ned fra 9,9 til 7,5, for Sadelmagere fra 6,5 til 1,8, for Kvindeligt Arbejderforbund fra 6,4 til 2,3. Endvidere er Kelnernes Ledighedsprocent formindsket fra 10,5 til 4,5. Omvendt er der forøget Arbejdsløshed blandt Formere (Procenten forøget fra 7,2 til 10,2), Smede og Maskinarbejdere (fra 2,7 til 2,9), Elektrikere (fra 5,3 til 7,2) og Typografer (fra 3 til 4 pCt.). Bagere har den samme høje Procent i Maj som i de to foregaaende Maaneder (12 pCt.).

I Forhold til Maj Maaned 1916 er Arbejdsløsheden i Bygnings- og Møbelindustrien og blandt Arbejdsmændene paa det nærmeste uforandret, hvorimod der for Fabrikfagene er sket en Fordobling af Ledighedsprocenten. Et stort Antal betydeligere Fag medvirker til dette Resultat, saaledes af de forannævnte: Formere, Smede og Maskinarbejdere, Bagere, Typografer og Elektrikere, endvidere Skrædere, Træindustriarbejdere, Blikkenslagere samt — trods Forbedringen siden April — Tekstilarbejdere. Af større Fag, der har mindre Arbejdsløshed i Maj end for et Aar siden, er der kun faa, deriblandt Slagteriarbejdere, Tobaksarbejdere og Kelnere.

Det første danske Betonskib.

Bygningen af Fartøjer af Jernbeton forberedes paa forskellig Maade ogsaa i vort Land, der skulde synes at have særlige Betingelser for denne nye Industri. Forskellige Betonskibsværfter er dannet eller under Forberedelse, men saa vidt vides er det første større Forsøg i Praksis en af Murermester Carl Schiøtz bygget Betonlægter, der for faa Dage siden er sat i Vandet ved Kastrup. Lægteren laster 100 Ts., er overdækket, har to store Luger og er af følgende Hoveddimensioner: Længde 19 1/2 m, største Bredde 2 3/4 m, Højde 2 3/4 m. I ulastet Stand har Lægteren et Dybtgaaende paa ca. 1 m.

Omtrent samtidig er et mindre Fartøj paa 22 Ts., bygget af Jernbeton, sat i Vandet ved et nyt Skibsværft i Aaderup ved Næstved. Skibet, der skal forsynes med Motor paa ca. en halv Snes HK, og som er bestemt til Stenfiskeri, er 14 m langt, ca. 4 m bredt, medens Støbningens Tykkelse gennemgaaende er ca. 6 cm.

Kreditgivning til Udlandet.

Reguleringen af Kreditgivning til Udlandet er blevet et vanskeligt Problem i de neutrale Lande. I Sverige har man nu oprettet et »Finansraad« for at muliggøre en hensigtsmæssig Regulering. Til Formand i dette Raad er udnævnt Direktør i Sveriges Riksbank, Moll. Blandt Raadets øvrige Medlemmer kan nævnes Chefen for Kommercekollegiet, Generaldirektør Fryxell, Formanden i Statens Industrikommission, Vennersten, og Direktør i Sveriges Industriförbund, Oberstløjtnant Hultkrantz. Den nye Institutions officielle Navn er Statens Finansraad. Dens Opgave vil ifølge den Forordning, i Kraft af hvilken den er oprettet, være »i størst muligt Omfang at raade Bod paa de Ulemper, som er forbundet med en ureguleret Kreditgivning til Udlandet«. I samme Øjemed vil der i den nærmeste Fremtid fra den svenske Rigsbank til Eksportører, Banker og andre Kreditgivere blive udsendt et Cirkulære, i hvilket de Betalingsvilkaar angives, som fra svensk Side bør fordres ved Salg af Varer til Udlandet.

Redaktion: **Povl Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, København B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 11977, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR
INDUSTRI
UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 10 OKTOBER 1917

Industriraadets Studiekommission.

Arbejdet for Udnyttelsen af de indenlandske Hjælpekilder.

Efterhaanden som den forværrede handelspolitiske Situation har medført Standsning af Tilforslerne udefra, er ogsaa vort Land kommet ind i den Situation, der allerede har hersket i visse andre Lande i længere Tid, hvor det gælder i saa vid Omfang som muligt at søge Erstatning for de udeblivende Tilførsler i de Varer og Materialer, Hjemlandet kan præstere. Det siger sig selv, at et saadant Arbejde er overordentlig vanskeligt, men alligevel vilde det være utilgiveligt, om man af Hensyn til den Usikkerhed, der knytter sig dertil, paa Forhaand vilde opgive enhver Bestræbelse for at holde Landets Økonomi oppe ved nye Midler og Hjælpekilder, der maatte kunne udnyttes. Der er da ogsaa allerede herhjemme paa spredte Omraader gjort værdifulde Forsøg i disse Henseender. Da man desværre nu med Sikkerhed maa regne med vigtige Tilførslers Udebliven i længere Tid, melder det sig imidlertid samtidig som ønskeligt, at Arbejdet rundt om med Fremskaffelse af indenlandske Erstatningsvarer o. l. kunde finde et Centralsted, der ad Frivillighedens og Samarbejdets Vej søgte at samle de forskellige Opgaver og virke formidlende mellem de enkelte Led heri, udelukkende med det Formaal at gavne den samlede Bevægelse.

Et Forsøg paa at skabe et saadant Organ er *Industriraadets Studiekommission*, der nylig er nedsat af Industriraadet for dels selv at planlægge Udnyttelsen og Tilvejebringelsen af indenlandske Erstatningsstoffer, dels at søge at organisere det fornødne Samarbejde mellem de paagældende Kræfter, der maatte beskæftige sig med disse betydningsfulde Sporgsmaal. Uagtet det særlig er Industriens Tarv, der sigtes til, er det dog ingenlunde Meningen kun at indskrænke Arbejdet til denne Erhvervsgrens Forsyning, men at anlægge dette saa omfattende som muligt, idet Vekselvirkningen mellem de forskellige interesserede Faktorer netop gør en almen Oversigt paakrævet.

Studiekommissionens Medlemmer er følgende: Ingeniør *Alex. Foss*, Formand, Direktør *Max Ballin*, Direktør *G. Gregersen*, Fabrikant *C. F. Jarl* og Direktør, Kaptajn *F. H. J. Rambusch*. Studiekommissionens Adresse er Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B.

Det er Meningen, at Industriraadets Studiekommission i hvert enkelt Spørgsmaal, den maatte finde bor tages op, vil søge Udvalg nedsat for at foretage de fornødne Undersøgelser, i hvilke Udvalg da de særlig interesserede og sagkyndige vil faa Plads. Selve Studiekommissionen skulde nærmest virke som en Overledelse, der sikrede den fornødne Forbindelse og Samvirken mellem de enkelte Undersøgelser.

Efter disse Linier er allerede adskillige Opgaver taget op. En af de første, der forelaa, samtidig med at Studiekommissionen nedsattes, var Tilvejebringelsen af *Spritglødelamper* med tilhørende Sikkerhed for at skaffe de fornødne Kvanta Sprit reserveret for Køberne af Lamperne. For at sikre en heldig Ordning af denne vigtige Sag dannedes ved Industriraadets Initiativ et særligt Aktieselskab, Spritlampe-Kompagniet. Aktiekapitalen sattes til 100,000 Kr., der indbetaltes af Foreningen af danske Spiritusfabrikanters Medlemmer i Forhold til disses Produktion. Som Selskabets Formaal sattes Fabri-

kation og Salg af Spritglødelamper i det Omfang, som Spritfabrikationen maatte tillade, og saaledes at Selskabet selv sikrede Lampekøbernes Forbrug af det fornødne Sprit. Eventuelt Overskud anvendes til almennyttige Formaal, ligesom Selskabets Bestyrelse er ulønnet. Dennes Medlemmer er: Ingeniør *Alex. Foss*, Direktør *Gunnar Gregersen*, Direktør *Chr. H. Olesen*, Overretssagfører *E. Trolle* og Direktør, Landstingsmand *C. Tvede*. Selskabet har straks taget fat paa sin Opgave, og Tilvirkningen af hensigtsmæssige Spritglødelamper er allerede igang, saaledes at de første Lamper vil komme i Handelen antagelig i første Halvdel af næste Maaned.

Efter at have holdt sine første Møder og gennemgaaet de foreliggende Spørgsmaal og tilhørende Materiale har Studiekommissionen foreløbig nedsat følgende særlige Udvalg:

Destillations-Udvalget, der skal have til Opgave at foretage Forsøg med Tørdestillation af Brunkul m. m. for ved Undersøgelse af de forskellige Destillater m. m. at udfinde, om der ad denne Vej er praktisk Mulighed for at tilvejebringe Varer som Belysningsolie, Parafin o. l.

Terpentin-Udvalget, der skal undersøge Muligheder for af indenlandske Materialer at fremstille Terpentin, paa hvilken Vare det allerede skorter i foruroligende Grad.

Smøreolie-Udvalget, hvis Opgave vil være at undersøge Mulighederne for Fremstilling af Olie af indenlandske olieholdige Frø og Frugter, samt atter at afgøre, til hvilke Anvendelser de fremkomne Olier hver for sig maatte være egnet, hvorved man selvfølgelig i første Grad tænker paa Fremstillingen af Smøreolie som den nærmest foreliggende Opgave.

Belysnings-Udvalget vil have at foretage Undersøgelser og orientere sig med Hensyn til de forskellige Belysningsformer og Foranstaltningerne vedrørende disse, saaledes at Udvalget faar til særlig Opgave at varetage Industriens Interesser i hele dette store Problem overfor Beslaglæggelser eller andre Foranstaltninger fra det offentliges Side til Fordel for Belysningsøjemed. De allerfleste Varer, der vil være anvendelige i Belysningsøjemed, har nemlig samtidig den største Interesse for Industrien, og medens al Kraft selvfølgelig maa sættes ind paa en heldig Løsning af Belysningsproblemet, burde dette jo ikke gaa ud over Industrien, saaledes at man køber Belysning med Arbejdsløshed og Standsninger i Produktionslivet. Som et Eksempel kan nævnes Spørgsmaalet om Anvendelsen af Karbid, hvilken Vare før Krigen udelukkende var et Raamateriale for vor Industri (til Autogensvejsning), der nu nødig skulde berøves denne uundværlige Vare. Talrige andre Problemer af samme Art ligger for som Arbejdsfelt for dette Udvalg.

Alunskifer-Udvalget, hvis Opgave det skal være at undersøge, om man af den bornholmske Alunskifer kan have Haab om at udvinde Olie, saaledes som Tilfældet er f. Eks. i Sverige. Skønt Opgaven vist nok er negativ, vil ogsaa her en grundig Undersøgelse have sin Værdi ud over den, at ingen Mulighed bør lades uforsøgt.

Udvalget for *Tavestoffer*, hvis Arbejdsfelt vil gaa ud paa at skaffe Erstatning for de tidligere anvendte Spindestoffer af tilgængelige Hjælpemidler. Herunder hører Spørgsmaalet om Anvendelsen af Nælder, Papirgarn m. m. i Tekstilindustrien, med hvis Fabrikantforening dette Udvalg sikkert vil komme til at samarbejde.

Tang-Udvalget vil særlig have at undersøge Mulighederne for af den almindelige Bændeltang, der i store Mængder forekommer ved vore Kyster og Vandløb, at fremstille forskellige vigtige Raastoffer, anvendelige baade til Sprængstoffabrikationen, Papirindustrien, Tekstilindustrien og som Kreaturfoder, i hvilken Henseende man — som iøvrigt overalt ellers — vil bygge videre paa de Undersøgelser, der allerede er foretaget.

Lys-Element-Udvalget vil faa til Opgave at undersøge Muligheden for Tilvejebringelse af et hensigtsmæssigt galvanisk Element anvendeligt til Brug ved elektrisk Belysning.

Jernudvindings-Udvalget, hvis Opgave vil være at undersøge Muligheder for at udnytte de indenlandske Jernforekomster (Myremalm). En saadan indenlandsk Jernudvinding vil vel mindre kunne tænkes som blivende Grundlag for en indenlandsk Højovnsindustri, medens der derimod er en vis Mulighed for ad denne Vej at faa en øjeblikkelig Hjælp i Spørgsmaalet om Industriens Jerntilførsler.

Til at indtræde i de saaledes nedsatte Udvalg har Industriraadets Studiekommission anmodet forskellige sagkyndige paa de paagældende Omraader, foruden at Studiekommissionen selv gennem sine Medlemmer vil blive repræsenteret i de fleste af Udvalgene. Om disses nærmere Sammensætning, Medlemmernes Navne m. m. vil vi i vort næste Hefte bringe Oplysning.

❀ ❀ ❀

Om økonomisk Tilnærmelse mellem de nordiske Lande.

En Fælles-Bog af skandinaviske Økonomer.

Den i vort sidste Hefte kortelig omtalte Fælles-Bog[1]) af skandinaviske Nationaløkonomer og andre Videnskabsmænd har til Formaal at belyse Problemet om økonomisk Tilnærmelse mellem de skandinaviske Lande paa alsidig Maade, for saaledes at afgive et Grundlag for Drøftelserne af dette Spørgsmaal. Initiativet til dette Arbejde er taget af den svenske Nationaløkonom, Professor *Nils Wohlin*, der iøvrigt under Krigen har deltaget ogsaa aktivt i svensk Handelspolitik. Vi skal i Dag nærmere gengive de enkelte Medarbejderes Indlæg, idet vi mener, at de heri indeholdte Anskuelser bør kendes og drøftes i den danske Industriverden til Gavn for Bedømmelsen af et Problem, som man i ethvert Tilfælde maa komme til at beskæftige sig med ved Nyordningen af vor Handels- og Toldpolitik.

Bogen indledes med en Afhandling af Professor *Viggo Bentzon* om »Fællesnordisk Lovgivning«. Skønt dette Indlæg er det eneste, hvis Forfatter ikke er Nationaløkonom, indleder det dog paa en saare heldig Maade Bogen, idet de hidtil skabte Resultater af nordisk Samarbejde væsentlig falder paa Lovgivningsomraadet, ligesom de retlige Forhold jo i alle Tilfælde vil danne den fornødne Basis for økonomisk Samvirken. Forfatteren giver en klar og interessant Fremstilling af den eksisterende saa vel som den paatænkte fællesnordiske Lovgivning og de Forhold, der staar i Forbindelse hermed. Allerede i 1870'erne indlededes efter Møntlovene en frugtbar Fælleslovgivning særlig paa Handelsrettens Omraade, og som Frugter af Samarbejdet fremkom efterhaanden Veksselloven, Loven om Varemærker og om Handelsregistre, Firma- og Prokuralovene samt Veksel- og Checklovene. Hvad Ensartetheden i Affattelsen af disse Love betyder siger sig selv. Det er en overmaade stor praktisk Lettelse, at f. Eks. Veksler og Checks kan formuleres ens i de tre Lande, og at de mange underforstaaede Retsregler og tekniske Formler i Udfærdigelsen har samme Form og Indhold. Men ogsaa Lovene om Varemærker, Handelsregistre, Firmaer og Prokura giver en Ensartethed i Handelens og Handelssammenslutningernes ydre Former, som i høj Grad letter og sikrer Vareudveksling og øvrig Samhandel. Tidligt var ogsaa Arbejdet taget op for Fællesskab paa Sølovgivningens Omraade, der resulterede i Sølovene, som Forfatteren betegner som et af de lykkeligste Greb paa Fælleslovgivningens Omraade. Herved var selv meget store Vanskeligheder overvundne, og der var med disse betydningsfulde og omfattende Love vist Vej for andre Opgaver. Man kom derefter ind paa Tanken om en almindelig nordisk Civillov, der dog ikke blev virkeliggjort, idet man valgte at gaa gradvis frem og først at tage de praktiske Opgaver i Handels- og Obligationsretten op. Som Resultat heraf kom Loven om Køb og Salg af Løsøre, der saa at sige er Hovedloven for Vareudvekslingen mellem Rigerne. Hertil slutter sig de senere ensartede Love om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejsende, Loven om Afdragshandeler og om Aftaler, der ogsaa alle er vigtige ved at klare og fæstne vigtige Handelsforhold. Forfatteren betoner, at Loven om Aftaler, der tillige behandler en Række almindelige obligationsretlige Spørgsmaal, viser, at der kan opnaas Enighed i Norden, selv om meget abstrakte civilretlige Emner, hvorfor Aftaleloven maaske bør opfattes som en virkelig Forløber for en hel nordisk Civillovgivning, der kunde virkeliggøres i ikke for fjern Fremtid. At en saadan fuldstændig ensartet Kodificering af Civilretten vilde have den største indirekte Betydning for al økonomisk Samvirken i Norden er selvsagt.

Forfatteren omtaler derefter Bestræbelserne for Fælleslovgivning ogsaa paa Familierettens Omraade, der er taget op ved svensk Initiativ — overhovedet synes det, som om det særlig er fra svensk Side, at Stødet er kommet til de fleste Opgaver i den fællesnordiske Lovgivning. Skønt en fælles Lovgivning paa disse Omraader ikke har den samme Betydning for det økonomiske Samkvem som Handels- og Obligationsretten, maa dog ogsaa enhver Uniformering af Retsreglerne her siges at virke fremmende for den almindelige Udjevning af Uensartetheden mellem Landene. Enkelte Resultater er allerede naaet, og gennem de nordiske Familieretskommissioner gøres et stort og værdifuldt Arbejde for den fremtidige Udvikling. Hvad der af særlig Interesse ligger for af Fælleslovgivning er iøvrigt en Forsikringsret i Tilknytning til en

[1]) Udkommet hos Norstedt & Söner i Stockholm, i Hovedkommission hos G. E. C. Gad, Kjøbenhavn.

almindelig Forsikringslov, omfattende al Slags Forsikring, og dernæst Selskabsretten, saasom Love om Aktieselskaber og andre økonomiske Sammenslutninger o. s. v. Det er indlysende, at særlig en Fælleslovgivning paa de sidste Omraader maa være ønskelig for en mere intim økonomisk Samvirken mellem de tre Lande. Saaledes kan nævnes, at den for Dannelsen af skandinaviske Karteller, Syndikater o. l. vil have Betydning. Forfatteren omtaler som en nærliggende Opgave endvidere Ensartethed i Koncessionslovgivning, maaske med indbyrdes Indrømmelser.

Af dette Indlæg faar man et klart Billede af Vanskelighederne ved Fælleslovgivning. Men samtidig paavirker Forfatteren baade ved sin Autoritet og sin Optimisme paa positiv Maade ens Opfattelse af denne Lovgivnings Udsigter. Man gør saaledes vel i at lægge Mærke til, hvad Forfatteren anfører om de lovgivende Myndigheders Stilling til Lovforslag udarbejdet i skandinavisk Fællesskab, hvilke Forslag altid siges at slippe lettest gennem de tre Rigsdage. Dette behøver nemlig ikke blot at betyde, at hver enkelt Rigsdag nødigt vil »saare« nogen af de andre Parter ved at ændre i Kommissionernes Forslag, men maaske nok saa meget, at Rigsdagene har vundet en Erfaring om slige Forslags særlig grundige Udarbejdelse og praktiske, gode Indhold, hvorfor Rigsdagene villigt ofrer forskellige Reformlyster for at bevare den store Fordel, der opnaas ved at de tre paagældende Love bliver saa nogenlunde enslydende. Det synes som om den nordiske Fælleslovgivning, ved hvis Tilvejebringelse Arbejdet kan fordeles paa hensigtsmæssig Maade, og Spild af Kræfter og Penge ved at gøre det samme Arbejde tre Gange i Stedet for en undgaas, her kan faa en Forøgelse af sin naturlige Betydning ved at danne en Mønsterkerne paa Lovgivningsomraadet paa den flatterende Baggrund, som det parlamentariske Systems ikke altid lige grundige Arbejde paa Rigsdagene afgiver.

Afhandlingen slutter med varmt at anbefale at gaa videre paa Fælleslovgivningens Omraade og at udbygge den vundne Ensartethed maalbevidst mod Retsenhed i Norden. Den allerede i Sverige fremsatte Tanke om en permanent Institution af Medlemmer fra de tre Lande, hvem en almindelig Overvaagen af Fælleslovgivningen skulde betros, har Forfatterens hele Sympati. En saadan permanent nordisk Komité kunde ogsaa komme til at virke udadtil, saaledes at de nordiske Landes Delegerede ved internationale Forhandlinger og Konferencer, der dog maaske vil blive betydningsfulde i Fremtiden, kunde optræde i Fællesskab og paa Moderne danne en skandinavisk Blok, der vilde veje langt mere, end hvis hvert Lands Delegerede optraadte isoleret. Her viser Forfatteren, hvorledes Retsvidenskaben og Økonomien beherskes af samme Love, thi det er netop Principerne i hans Tanke, der gaar som en rød Traad gennem de fleste af de paafølgende økonomiske Indlæg, hvilket ogsaa gælder Forfatterens Fremstilling af Vanskelighederne ved et Toldforbund, der burde kunne overvindes derved, at man ad Frivillighedens Vej, gennem økonomiske Aftaler med tilhørende Regler for disses Overholdelse m. m., kunde danne økonomiske Sammenslutninger, der i al Fald tildels betød det samme som en Toldunion. At fremme en saadan Udvikling maa blive Fælleslovgivningens Sag.

I det næste Indlæg »Om økonomisk Solidaritet i Norden« beskæftiger Redaktøren af nærværende Tidsskrift sig med de forandrede Former for international Handelsomsætning, man antagelig maa regne med efter Krigen som en direkte Fortsættelse og Afvikling af den under Krigen skabte Organisering saa vel af de produktive Kræfter som af Vareudvekslingen med Udlandet. Der peges paa, at det er Kartel- og Syndikattanken med Produktionslivets Samling til store Helheder, hvor de enkelte Led maa bøje sig for det samlede Resultats Krav, der har karakteriseret Krigens Organisering af de produktive Kræfter, samtidig med at man har centraliseret Eksport og Import, saaledes at ogsaa her de helhedsbestemte Maal har været afgørende. Særlig stærk har denne Bevægelse som bekendt været i Centralmagterne, og da særlig i Tyskland, og det maa med hele dette Riges økonomiske Stilling baade overfor Danmark og de øvrige skandinaviske Markeder ventes, at den tyske Konkurrence efter Krigen, naar Handel og Industri atter for Alvor kan røre paa sig, vil blive meget følelig. Overfor denne Udvikling synes det at staa som ubetinget Nødvendighed for de skandinaviske Lande at søge Samarbejde. Forfatteren fremhæver, at et saadant Samarbejde paa ingen Maade maa opfattes som sigtende til at skabe en økonomisk sluttet Enhed i en skandinavisk Sammenslutning. Man behøver ikke at spilde Ord for at

vise, at et saadant Program ikke kan realiseres. Men netop fordi hvert af Landene er afhængig af Samkvemmet med den øvrige Verden, maa det opfordre dem til at søge deres Position under den kommende Konkurrencekamps nye Former styrket ved Samvirken. Netop den Omstændighed, at hvert af de tre Landes Handelsomsætning har en vis ensidig Karakter, burde opmuntre til at søge den heraf følgende Svaghed ved Traktatforhandlinger o. l. udjevnet ved den Forskelligartethed, Landene frembyder. Det vil baade sikkert være mest paakrævet og mest hensigtsmæssigt at begynde en Samvirken paa det rent handelspolitiske Omraade, hvor man tilmed kun vilde følge et Program, der allerede har været stillet op under Krigen, men som ganske vist paa Grund af de særlige Forhold under denne ikke er blevet praktisk realiseret. Gennem fælles Arbejde i Forholdene udadtil vil man da kunne tænke sig at komme direkte over i et Samarbejde ogsaa indadtil, altsaa en tilsvarende Organisering af de produktive Kræfter. Overfor de store Magters Prismonopolpolitik vilde det nemlig være en Støtte, hvis de tre Lande gensidig fandt større Marked for deres Produkter hos hinanden. Det er dog særlig ved en Samvirken paa det overordentlig vigtige Omraade, der hedder Skibsfarts- og Tilførselspolitik, at Vejen aabner sig for produktionsmæssigt Samarbejde med tilhørende Arbejdsdeling og Konsolidering. Der kan jo ingen Tvivl være om, at den allerede tidligere intime Vekselvirkning mellem Skibsfarts- og Produktionsinteresser vil blive mægtigt forceret som Følge af Krigen, og da et Samarbejde paa Skibsfartens Omraade sikkert vil blive et af de første Resultater af en handelspolitisk Samvirken, vil den videre Udvikling dermed antagelig være givet. Overfor den stærke og maalbevidste Konkurrence, som Industrierne i hvert af de nordiske Lande vil møde, vil Beskyttelsesforanstaltninger o. l. alene ikke være tilstrækkeligt. En gennem frivillige Sammenslutninger muliggjort rationel Organisering vil være det eneste effektive Værn, saaledes at der følgelig synes at være store Opgaver for en Samvirken ogsaa indadtil. Indlæget slutter med at anbefale, at de forberedende Forhandlinger snarest muligt tages op ved Nedsættelsen af en staaende Konference mellem Repræsentanter for Regering og Erhvervsliv i de tre Lande.

I en Afhandling: »Banker — oversøiske Foretagender« fører Nordmanden, Højesteretsassessor *Hagerup-Bull* paa en Maade de ovenfor gengivne Tanker videre. Han peger navnlig paa Nødvendigheden af Samarbejde i alt, hvad der hedder oversøiske Foretagender, for ikke at det Arbejde, der baade før og under Krigen er udført af de nordiske Lande ude i den store Verden, skal være spildt eller gaa tabt efter Krigen. Som et Led heri ser han en Samvirken i skibsfartsmæssig Henseende. Et andet Spørgsmaal, som denne Forfatter tager op, er en Samvirken mellem de nordiske Landes Banker. Man bør under Hensynet til Forholdene paa det internationale Kapitalmarked efter Krigen komme over til at skabe et skandinavisk Kapital- og Laanemarked og konsolidere Kapitalkraften ved bankmæssigt Samarbejde baade indadtil og udadtil. Forfatteren samler iøvrigt de to Spørgsmaal under et, idet ogsaa han peger paa, at de skandinaviske Lande, der i saa høj Grad er afhængig af deres frie Vej udadtil over Havet, bør søge at forbedre deres Position ved paa saa mange Omraader som muligt at optræde i Fællesskab og undgaa enten bevidst eller ubevidst at modarbejde hinanden.

Svenskeren fh. Riksgäldsfullmäktig, Dr. *Otto Höglund*, giver i en Afhandling: »De skandinaviske Landes økonomiske Forhold set i Belysning af Verdenssituationen« en fyldig Fremstilling af de forskellige økonomiske Forhold, der maa ventes at blive Følgerne af Krigen. Forfatteren fremhæver den umaadelige Ødelæggelse af Arbejdskraft og Kapital, som Krigen har medført, og han forudsiger en Skærpelse af den protektionistiske Politik, overhovedet en Vanskeliggørelse af de verdensøkonomiske Forhold, naar de store Krigsbyrder skal afvikles. Han peger — som iøvrigt ogsaa fremhævet i andre Indlæg — paa den Fare, en Udvandring af Arbejdskraft, baade over- og underordnet, vil betyde for de skandinaviske Landes Økonomi. Iøvrigt er det ikke helt lykkedes denne Forfatter, som Tilfældet er med de andre Deltagere i Fællesarbejdet, at frigøre sig for øjeblikkelige politiske Betragtninger, der bl. a. har affødt enkelte Udtryk, der næppe burde findes i en saadan ren saglig Fremstilling. Ogsaa har Forfatteren et Syn f. Eks. paa visse danske Forhold, som han sikkert let kunde have faaet revideret i Overensstemmelse med de faktiske Forhold ved Henvendelse paa rette Sted. Den Myte, der i visse Kredse i Sverige i de første Krigsaar var populær om Danmarks formentlige

Eftergivenhed i handelspolitisk Henseende overfor den ene af de krigsførende Parter, burde man saaledes nu være fritaget for. Tiden er næppe inde til for nogen af os at triumfere over, hvad vi har udrettet, men meget mere til at drage Lære af hinandens Fortrin og Svagheder, saaledes at man i Fællesskab sammenarbejdede Resultaterne til den størst mulige Nytte for alle Parter. Samtidig kunde man maaske sige, at netop denne Forfatters subjektive Udtalelser understreger en Kendsgerning, som ellers ikke fremgaar alene ved at læse Bogens forskellige Afhandlinger, nemlig den, at Medarbejderne baade i okonomiske og politiske Anskuelser er hentet fra alle Lejre, at de kort sagt har betragtet Problemet fra hojst forskellige Sider, og at Resultatet alligevel er det glædelige, at det samlede Indtryk af Bogen er en stærk Fremhæven af Nødvendigheden af at søge Samvirken mellem de tre Lande for at møde kommende Vanskeligheder. I denne Henseende danner Dr. Höglund ingen Undtagelse, tvertimod drager han af det store Materiale, han fremlægger, den Slutning, at man baade udadtil og indadtil maa søge en intim Samvirken.

Den kendte Forkæmper for al skandinavisk Samvirken, Nordmanden Professor *Bredo Morgenstierne*, bidrager med en Afhandling: »Nordiske Samvirkebestræbelser, særlig paa Toldpolitikens Omraade«, der former sig som et overordentlig værdifuldt Længdesnit af hele Samvirketankens Udvikling. Overordentlig interessant er det i Øjeblikket, hvor Nutid og Fremtid helt lægger Beslag paa al Opmærksomhed, at se tilbage paa et Problem, der pludselig er blevet aktuelt og forhaabentlig positivt, men som har eksisteret og udviklet sig under skiftende Former allerede i et Par Menneskealdre. At gengive det rige Materiale, Forfatteren her har samlet, er umuligt indenfor en Anmeldelses Rammer. Alt, hvad der er udrettet og har virket i disse Bestræbelser hidtil, er her lagt frem med en Autoritet, der naturligt folger af, at Forfatteren har været aktiv Deltager i de allerfleste af disse Bestræbelser.

En særlig Undersøgelse helliges den norsk-svenske Mellemrigslov af 1874, der som bekendt indforte Toldfrihed for begge Rigers egne Produkter, hvorved man tilsigtede at skabe et fælles Marked for de to Lande. De store Vanskeligheder, der snart modte denne Ordning derved, at Toldtariferne i de to Lande ikke som haabet udviklede sig mod Frihandel, men tvertimod i modsat Retning, og — hvad der var det afgørende — paa uensartet Maade, belyses paa en Maade, der har den største Værdi for fremtidige Planer om Overvinding af de indbyrdes Toldgrænser. Mellemrigsloven ophævedes i 1897, men Forfatteren peger paa, at den dog trods alle Vanskeligheder har vist, hvorledes en saadan Ordning formaaede at udvide Markedet og Afsætningsmulighederne for begge Landes Tilvirkninger, hvorved en hensigtsmæssig Specialisering og Koncentrering af Bedrifterne muliggjordes. Ved Siden af dette næsten eneste praktiske Resultat af Samarbejdebestræbelserne skildrer Afhandlingen indgaaende de forskellige skandinaviske Moder, Konferencer og Foreninger, der har virket for Sagens Fremme, lige fra de første Møder i 1860'erne til »Nordisk Forening til økonomisk Samarbejde«, der dannedes i 1903, men maatte skrinlægges som Følge af Begivenhederne i 1905. Mange af Principperne i Fortidens Tanker kunde endnu lægges til Grund for Samling af Materiale for et Samarbejde i Øjeblikket, og der er ingen Tvivl om, at det Resultat, som den nævnte Forening satte sig, nemlig Udarbejdelsen af en interskandinavisk Handelsstatistik for Aarene 1900—1906, snart bør tages op igen som en uundværlig Basis for alle Undersøgelser i disse Problemer. Forfatteren slutter med et varmt Indlæg for Iværksættelsen af Samarbejde i videst mulig Grad, og han berører de forskellige Strømninger, der gaar mod eller stiller sig afvisende overfor skandinavisk Samvirken. Til Slut fremhæver han, at Tiden burde være inde »til at melde sig ind i Norden og begynde at tænke og føle en Smule skandinavisk ved Siden af at tænke og føle svensk, dansk og norsk.«

I en Afhandling »Handelspolitisk Samarbejde« beskæftiger Nordmanden, Direktør *N. Rygg* sig særlig med Kommunikationsforholdene mellem de tre Lande og da særlig mellem Norge og Sverige, ledsaget af handelsgeografiske Betragtninger. Ogsaa denne Forfatter venter sig nye og skærpede Konkurrencevilkaar fra de store Magter efter Krigen, og han mener, at det baade er nødvendigt og sandsynligt, at snarlige Underhandlinger vil blive taget op mellem de tre Lande for noje at undersoge hele Spørgsmaalet om Mulighed for Samvirken, der nærmest foreløbig bor gælde Handelstraktatpolitiken.

Redaktor *Carl Thalbitzer* angiver med Titlen for sit Indlæg »Godt Naboskab« et noget mere reserveret Synspunkt overfor Samarbejdemulighederne. Denne Forfatter er vel ikke blind for de store Fordele, et intimt Samarbejde kunde have, men for ikke at skyde over Maalet tør han ikke stille for store Forhaabninger dertil, og helt kan man jo ikke nægte, at den handelspolitiske Udvikling i de tre Lande under Krigen i nogen Grad giver ham Ret. Paa den anden Side maa Problemerne bedømmes med Fremtiden for Øje, og Forholdene kan jo ændre sig afgørende fra Dag til Dag. Dette tages ogsaa i Betragtning, men Forfatteren tør dog ikke driste sig til at anbefale et Samarbejde, der skulde betyde en Arbejdsdeling eller et fælles Arbejde. Indbyrdes Forstaaelse og Vekseldrift i de tre Landes Erhvervsliv og Foretagsomhed staar for ham som det Maal, man har Grund til at tro kan realiseres. Naar Forfatteren saa stærkt fremhæver, at kun hvad der fremmer svenske Interesser i Sverige, norske Interesser i Norge og danske Interesser i Danmark har Gyldighed og følgelig sætter Grænsen for det skandinaviske Samarbejde, saa modificerer han dog selv noget denne Tankegang ved samtidig at fremhæve, at de tre Landes Erhvervsliv har gensidige Interesser i hinandens Sundhed og Udvikling. Forfatteren mener dog i al Fald, at Samvirken baade er mulig og ønskelig i Forholdene udadtil, og i Vekselvirkningen paa Skibsfartens, Handelens og Kapitalens Omraader ser han trods sin Skepsis en stor Opgave. Det er dog næppe heller helt negativt, hvad Forfatteren for Forholdene indadtil opstiller som opnaaeligt, nemlig et gensidigt Tillidsforhold, hvor man søger om ikke netop direkte at hjælpe hinanden saa dog at undlade at skade hinanden i sine økonomiske Dispositioner.

Professor *Harald Westergaard* har i sit Bidrag: »Socialt Samarbejde« givet en udtømmende Fremstilling af den hidtidige Udvikling i sociale Samvirkebestræbelser, der saaledes bliver et Slags Supplement til Bentzons og Morgenstiernes Afhandlinger. Det maa ikke undervurderes, hvad den kulturelle og sociale Tilnærmelse og Uniformering i Norden kan betyde for en tilsvarende Udvikling i rent økonomisk Henseende. Forfatteren giver en Fremstilling af Samarbejdet ligefra de rent kulturelle Omraader, som akademiske, videnskabelige og kirkelige fælles Bestræbelser, til den sociale Forsikring med de store og dybtgaaende Opgaver, hvis ensartede Tilrettelægning kan betyde saa meget for at udjevne Uligheder i Landenes rent sociale Forhold og derigennem ogsaa i Arbejdsforholdene. Arbejdsanvisning, Arbejdsløshedsforanstaltninger, Samvirken mellem Arbejderorganisationerne og Arbejdsgiverforeningerne omtales. I Virkeligheden er der paa disse Omraader gjort et langt større Arbejde end de fleste aner. For hele det ejendommelige System til Regulering af Arbejdsforholdene gennem ordnede Forhandlingsvilkaar og -Muligheder mellem Arbejdsgiverorganisationerne og Arbejderorganisationerne, som er karakteristisk for de nordiske Lande, har den intime Føling mellem de nævnte Interesser i de tre Lande haft den største Betydning. Det gaar her som heldigvis paa saa mange andre Omraader i skandinavisk Samkvem, at den naturlige Udvikling fører til Resultater, der kæder sig sammen til et System af Samarbejde og Gensidighed, skønt hver enkelt af Resultaterne er fremkommet i Reglen uden mindste Bevidsthed, endsige forsætlig Stræben efter at udgøre en Faktor i et saadant videre Samarbejde.

Professor *Knut Wicksell* skriver om »Det skandinaviske Pengevæsen efter Krigen«. Forfatteren gennemgaar den skandinaviske Møntunions Forudsætninger og Historie og giver iøvrigt et interessant Bidrag til det nu saa aktuelle Problem om Guldet som Møntfod, om Seddelbankernes Politik, Dyrtiden m. m. Forfatteren giver ligesom iøvrigt Dr. Höglund Udtryk for den Anskuelse, at den skandinaviske Møntunion ubetinget bør bibeholdes efter Krigen, og at den bør suppleres med et intimt finansielt Samarbejde, i hvilken Henseende han endog tænker sig Muligheden af Oprettelsen af en virkelig Centralbank for alle tre Lande, f. Eks. i Göteborg.

Professor *Nils Wohlin* har kaldt sin Afhandling: »Til Spørgsmaalet om en handelspolitisk Tilnærmelse mellem de skandinaviske Lande«. Forfatteren har saa vidt vides været den første til at fremsætte Tanken om en fremtidig handelspolitisk Samvirken mellem de tre Lande under Forudsætning af, at de kommende handels- og toldpolitiske Forhold særlig med Bibeholdelse af Kompensationspolitiken skulde opfordre hertil, idet han allerede i April 1916 paa det svenske Industriraads Generalforsamling i et meget interessant Foredrag behandlede dette Spørgsmaal. Den foreliggende Afhandling ud-

dyber yderligere disse Tanker, og den er interessant ved, skønt den stærkt fremhæver alle Uoverensstemmelserne og Vanskelighederne ved en Tilnærmelse mellem de tre Folk, dog som sin Konklusion at fremhæve Nødvendigheden af Samvirken særlig ved handels- og søfartspolitiske Forhandlinger udadtil og indadtil ved interskandinaviske Aftaler om Præferencetold og organiseret Vareudveksling. I dette Indlæg gives en indgaaende Beskrivelse af den nyere told- og handelspolitiske Udvikling i de tre Lande, og selv om Forfatteren tydeligt lader sit Haab om en Tilnærmelse i protektionistisk Retning komme tilsyne, og man ikke kan dele hans Tro paa en saadan Udvikling, er der dog ingen Tvivl om, at man ikke bør forfalde til for stor Skepsis, fordi Udviklingen hidtil som bekendt har været overordentlig uensartet i de forskellige Lande. Danmark er gaaet sine Veje, udviklende sin i Forvejen moderate Beskyttelse i endnu mere liberal Retning, og Norge og Sverige, der begge er gaaet skarpt i modsat Retning mod en stærk Protektionisme baade for Industri og Landbrug, har ikke vist mindste Tilbøjelighed til at gøre deres Udvikling fælles, tvertimod. Mellemrigsloven, der kunde have faaet stor Betydning i saa Henseende, sprængtes. Alligevel maa man ikke glemme, at de nuværende Bestræbelser for økonomisk Samvirken jo hverken er filosofiske eller ideelle. De har udelukkende til Formaal at sikre de tre Lande mod økonomisk Overlast udefra, idet man regner med, at Forholdene vil ramme dem ret ensartet, og at intet af Landene ønsker at opgive sin økonomiske Selvstændighed. Slige Vilkaar har jo ikke foreligget tidligere. Der har, om man saa maa sige, ikke eksisteret nogen skandinavisk Situation i økonomisk Henseende, og der er da intet mærkeligt i, at Udviklingen hidtil er gaaet som Tilfældet har været. Professor Wohlin giver en Fremstilling af de verdensøkonomiske Forhold, der kan ventes at blive Krigens Følge, og i de Systemer, der her vil udvikles, er det, han finder en kraftig Tilskyndelse til at forene Kræfterne i de skandinaviske Lande for at sikre deres Eksport, deres Skibsfart og deres Tilførselsinteresser. Ogsaa for ham bliver det derfor det præliminære at søge handelspolitisk Samvirken, idet han iøvrigt mener, at denne vil suppleres naturligt gennem private Sammenslutninger og Salgsorganisationer mellem de tre Landes Erhvervsinteresser og da særlig Eksportindustrier. Professor Wohlin betoner, at man ikke bør lade sig skræmme af Krigsaarenes magre Resultater med Hensyn til handelspolitisk Samvirken. Naar Krigens politiske Tryk og Risiko er borte, vil sikkert de økonomiske Interesser blive afgørende og lede de tre Lande til at forene deres Kræfter. Skønt den interskandinaviske Handelsomsætning for hvert af Landene spiller en ringe Rolle i Forhold til deres samlede Handelsomsætning, kunde der maaske dog være Mulighed for en Revision af Toldlovene og af Handelstraktaterne med det Maal for Øje at skabe Præferencetoldsatser mellem de tre Lande. Iøvrigt fremdrager Forfatteren et interessant Moment, nemlig Ønskeligheden af intim Samvirken overfor Udnyttelsen af Erstatningsprodukter o. l., hvor det gælder at bygge paa indenlandske Hjælpekilder. Her var et Felt, hvor man ligefra først af bevidst burde sigte til at skabe en rationel Arbejdsdeling og Specialisering.

Bogen slutter med en Afhandling af Docent *Carl Åmark*, betitlet »Er en toldpolitisk Sammenslutning mellem de skandinaviske Lande ønskelig?« Denne Afhandling former sig som et meget omhyggeligt Kildearbejde, hvor Forsøg gøres paa at jevnføre de tre Landes Toldforhold saa vel som deres økonomiske Liv overhovedet. At gengive det tilvejebragte store Materiale er ugørligt paa dette Sted, og det maa være nok at anføre, at Docent Åmark som Resultat af sine Undersøgelser er kommet til det Resultat, at de tre Lande overfor den nye økonomiske Situation, de vil møde efter Krigen, har al Anledning til at søge Samarbejde. Det vil have særlig Interesse for os at se Forfatterens nøgterne Vurdering, der ogsaa gør sig gældende med Hensyn til Sveriges Evne til økonomisk Uafhængighed. Blokadesituationen har jo vist alle tre Lande, hvor afhængige de er af Tilførsler udefra, om de end er nok saa forskelligt udrustede med saakaldte naturlige Rigdomme, Raavarer o. l. Hele denne nye Erkendelse, der er betalt saa dyrt, er det som skal og vil afgive Basis for enhver Tanke om fremtidig Samvirken. Iøvrigt falder mange af denne Forfatters Meninger fuldstændig sammen med, hvad der andetsteds er udtalt i Bogen.

— — —

Saaledes er i korte Træk Indholdet af de forskellige Indlæg. Vil man sammenfatte dem i et fælles Resultat, saa bliver dette Opfordringen til de tre Landes Regeringer og ledende Er-

hvervskredse om snarest muligt at iværksætte de fornødne Undersøgelser for at sikre et Samarbejde, der i alle Tilfælde bør realiseres snarest paa det handelspolitiske Omraade, saaledes at man staar forberedt overfor de forskellige Situationer, der kan ventes efter Krigen. Den før berørte Omstændighed, at Forfatterne har staaet fuldstændig frit og uafhængige overfor deres Emner, og at Fremhævelsen af et Samarbejdes Nødvendighed alligevel gaar som en rød Traad igennem hele Bogen, vil sikkert bevirke, at det Materiale, som her er samlet, ikke vil kunne forbigaas i Ligegyldighed. Efter at den teoretiske Økonomi saaledes har haft Ordet, burde da den praktiske Handlings Tid være inde.

P. D.

❋ ❋ ❋

Industrien og de lave Valutakurser.

Fra forskellig Side er der her hjemme blevet advaret mod Følgerne af de lave Kurser paa udenlandsk Mønt og da ganske særlig paa den tyske Reichsmark, som indeholder en alvorlig Fare ikke mindst for Landets Industri, idet en saadan lav Valutakurs virker som en direkte Importpræmie ved Udførsel her til Landet. Den delvise Afspærring af Grænsen ogsaa i handelsmæssig Henseende, som Krigen har medført, burde ikke tilsløre Blikket for Konsekvenserne af en lav Valutakurs, naar de store Landes Konkurrence efter Krigen atter for Alvor melder sig paa vort Marked.

I Sverige har det samme Forhold vakt en ikke ringe Bekymring. Den Beskyttelse, som den svenske Toldtarif tilsigter, er blevet fuldstændig illusorisk ved Markkursens stærke Dalen. Ogsaa i Sverige har dog samtidig de øvrige Forhold under Krigen, saasom Eksportforbud, Udlandets svigtende Evne til under de nuværende Forhold at kunne levere, samt endelig Fordringerne om Betaling efter normal Kurs, gjort, at egentlige Vanskeligheder endnu ikke har meldt sig undtagen i visse Fag, hvilket dog ikke forhindrer, at man er fuldt opmærksom paa Forholdenes Alvor, naar Konkurrencen atter kommer igang. Dersom de lave Kurser vedvarer ogsaa efter Krigen, — og med Tysklands vældige Behov for Tilførsler udefra synes dette at være muligt, — vilde det medføre en skæbnesvanger Indvirkning paa den svenske Industri og umuliggøre al Konkurrence med Udlandet.

For at faa et Begreb om Virkningerne, hvor disse allerede har gjort sig gældende, har forskellige Undersøgelser allerede været anstillet i Sverige, og efter »Svensk Utrikeshandel« skal vi her tillade os at gengive enkelte Undersøgelser, som Östergötlands og Södermanlands Handelskammer har iværksat. Undersøgelserne vedrører Glødelampe-, Søm- og Pianoindustrierne m. fl., der allerede nu har været særlig ramt af den saaledes tilspidsede Konkurrence.

Fra disse Industrier foreligger specificerede Eksempler som Bilag til Handelskamrets Undersøgelse. Vi gengiver nogle af disse Eksempler og de Kommentarer, hvormed de ledsages.

Fra Glødelampeindustrien fremlægges en Oversigt, hvortil bemærkes: De tyske Glødelampefabriker tilbyder og leverer stadigvæk deres Lamper i Mark og modtager ligeledes Afregning i Mark efter Dagskurs, hvorved tyske Lamper lige siden Verdenskrigens Begyndelse har kunnet indføres til Sverige til væsentlig lavere Priser end under normale Forhold. De tyske Glødelampefabriker har heller ikke i Krigens Løb forhøjet deres Priser paa Metaltraadslamper ved Eksportforretninger, men snarere nedsat dem som Følge af at Tyskland paa Grund af Blokaden har været fuldstændig forhindret i som tidligere at eksportere sine Lamper til De Forenede Stater, Kanada, Sydamerika, Afrika, Kina, Italien, Spanien og andre Lande, hvilket har ført til en Overproduktion i den tyske Glødelampeindustri. Denne Overproduktion søger sig da selvfølgelig Afsætning i de faa neutrale Lande, som endnu staar Tysklands Eksport aaben.

De Materialer, som den svenske Glødelampeindustri selv maa indkøbe fra Tyskland saasom Soda, Potaske, Blymønnie, Porcelænsdele m. m., debiteres af de tyske Leverandører i Reichsmark efter Fredskurs, saaledes at den svenske Industri vel at mærke ikke kommer til at drage Fordel af Kursdifferencen paa sine Materialer og Halvfabrikata, samtidig med at de svenske Importører af tyske Lamper eller de tyske Glødelampefabrikers svenske Filialer drager den fulde Fordel af Kursdifferencen, som for Tiden andrager ca. 43 pCt. af Helfabrikatet.

De svenske Fabriker belyser derefter i det tilføjede Eksempel, hvorledes den tyske Valutakurs i Sverige har influeret paa Prisen for Metaltraadslamper:

	Importprisen for 1/8 1914. (1 Mk. = 89 Ø.).	Importprisen den 1/6 1917. (1 Mk. = 51 Ø.).
For 50—139 v. 10—50 Nb. Lamper	50 Pf. = 44½ Ø.	50 Pf. = 25½ Ø.
Told 4 Kr. pr. Kilo	12½ -	12½ -
Total Importpris inkl. Emb., Fragt og Told	57 Ø.	38 Ø.
For 170—250 v. 10—50 Nb. Lamper	70 Pf. = 63 Ø.	70 Pf. = 35½ Ø.
Told 4 Kr. pr. Kilo	16 -	16 -
Total Importpris inkl. Emb., Fragt og Told	79 Ø.	51½ Ø.

Det fremgaar saaledes, at normale Metaltraadslamper for Tiden kan indføres til Priser, der inklusive Emballage, Fragt og Told ligger 33 og 35 pCt. under Priserne før Krigens Udbrud. De svenske Fabriker bemærker heroverfor, at de selvfølgelig ikke har kunnet konkurrere med disse Priser uden stadig at reducere deres Salgspriser, der nu er nede paa 25 à 27 pCt. under Prisen før Krigen. Samtidig er Materialerne, som de svenske Fabriker anvender, steget ganske overordentlig stærkt, og det samlede Resultat er en kritisk Situation for den svenske Glødelampeindustri.

De svenske Sømfabriker opstiller følgende Eksempel paa Virkningerne af den lave Markkurs:

	(1 Mk. = 90 Ø.)	(1 Mk. = 52 Ø.)
1 Gros Skruekroge Art. 1⅓" koster i Tyskland 2,16 Mk.	1,94 Kr.	1,13 Kr.
Fragt og Omkostninger	0,10 -	0,10 -
Told (20 Øre pr. kg)	0,38 -	0,38 -
	2,42 Kr.	1,61 Kr.
1 Gros Stiftkroge Art. 4/5" koster i Tyskland 5,31 Mk.	4,78 Kr.	2,76 Kr.
Fragt og Omkostninger	0,30 -	0,30 -
Told (20 Øre pr. kg)	0,80 -	0,80 -
	5,88 Kr.	3,86 Kr.

De svenske Sømfabriker bemærker hertil, at de allerede ved en normal Kurs af 90 Øre pr. Reichsmark har vanskeligt ved at holde den tyske Konkurrence Stangen, og at dette er dem ubetinget umuligt ved en Kurs som den nuværende.

Den samme Klage fremføres fra Fabriker, der fremstiller Sikkerhedsnaale, Spænder, Trykknapper, Haarnaale, Knapper m. m. Disse Fabrikers Salg til deres indenlandske Kunder er Maaned efter Maaned gaaet tilbage, fordi de svenske Forbrugere af disse Artikler nu forsyner sig fra udenlandske Leverandører, særlig fra Tyskland.

En anden Industrigren hidsætter følgende Eksempel, der belyser, hvorledes Markkursen indvirker paa Prisen for en Kedel:

Koster i Indkøb i Tyskland 1000 Mk. =	900 Kr.
Told og Fragt	120 -
	1020 Kr.
Koster nu efter en Markkurs af 52 Ø. i Indkøb	520 Kr.
Told og Fragt	160 -
	680 Kr.

Til dette Eksempel tilføjes fra svensk Industriside, at de tyske Fabrikanter gennem den lave Markkurs har faaet en umaadelig Fordel paa det svenske Marked, som de sikkert efter Krigen vil komme til at udvide og benytte sig af. Tilmed tilføjes, at de svenske Fabrikanter i det opstillede Eksempel ikke har taget Hensyn til de Prisstigninger, som har fundet Sted paa deres egne Raamaterialer, hvorved man vilde være kommet til et betydeligt mere ugunstigt Resultat, og det paapeges, at naar den svenske Kedelindustri dog nogenlunde har kunnet holde sin Fabrikation igang under disse Forhold, saa er det udelukkende, fordi de nuværende Forhold forhindrer, at et tilstrækkeligt stort Antal Kedler kan importeres fra Tyskland, hvorimod man maa være forberedt paa det værste, naar Krigen slutter.

Blandt de øvrige overordentlig interessante Eksempler, som indeholdes i Undersøgelsen, skal vi endnu blot nævne nogle, der er gengivet af de svenske Pianofabrikanter. Overfor et bestemt svensk Piano til en Værdi af 908,50 Kr. svarer en tysk Model, der med alle Omkostninger i Tyskland koster 1048,50 Mark. Med dette Piano har den bestemte svenske Model hidtil kunnet konkurrere. Nu kan det imidlertid takket være Kursen sælges til (inklusive Fragt og Told — den sidste 150 Kr.) 717,88 Kr., hvilket altsaa giver en Forskel fra den normale svenske Salgspris paa 190,62 Kr.

— — —

Den her citerede svenske Undersøgelse indeholder ikke nærmere Anvisning paa, hvorledes de alvorlige Farer for den indenlandske Produktion skal afværges, hvis Kurserne ikke hæves væsentlig. Der forlanges kun i Almindelighed, at der træffes Foranstaltninger herimod. Efter hvad vi erfarer, er man iøvrigt i den svenske Industri fuldt opmærksom paa de farlige Kon-

sekvenser af de lave udenlandske Valutakurser, og man maa antage, at dette er et Spørgsmaal, der snart trænger sig frem til Løsning paa den ene eller anden Maade. Ogsaa her i Danmark, hvor jo den tyske Konkurrence vil blive ikke mindre følelig end paa det svenske Marked, vil man sikkert gøre vel i i Tide at have sin Opmærksomhed henvendt paa det saaledes skabte Problem.

Garveriets Fremtid.

Nogle industrielle Betragtninger.

Om den danske Garveri- og Læderindustris Fremtidsudsigter har Direktør *Max Ballin* udtalt sig paa følgende Maade i det Festskrift, som »Nordisk Garvertidende« har udsendt i Anledning af Garverforeningens 40-Aars Jubilæum.

»De har, Herr Redaktør, til Festnumret ønsket nogle Udtalelser af mig om Garveriets Fremtid, og jeg maa da straks sige, at til et Festnumer vil efterfølgende Bemærkninger kun i ringe Grad egne sig, idet jeg maa erkende, at jeg ikke hører til dem, der ser særlig lyst paa dansk Industris Fremtid, især naturligvis ikke paa Grund af den Situation, Verdenskrigen har skabt.

Tillige maa jeg have Lov til at forudskikke, at hvis det i Almindelighed er vanskeligt at agere Profet om industrielle og okonomiske Spørgsmaal, er dette selvsagt i forøget Grad Tilfældet, naar man staar overfor en saa uklar Situation som den foreliggende, hvor man ganske mangler Erfaringer at bygge paa.

Det kan dog næppe fejle, at et saa lille Land som Danmark i industriel Henseende vil være i ganske overordentlig Grad ugunstigere stillet ved Krigens Ophør end under de Forhold, der var raadende inden 1914. Vi vil paa en hidtil ukendt Maade blive afhængige af Udviklingen hos vore sydlige Naboer, og man bør sikkert gøre sig klart, at den tyske Valutas voldsomme Fald, i alt Fald i en rum Tid, vil muliggøre det for Tyskland at konkurrere bl. a. med Læder- og Skotojsindustrien efter en hel anden Maalestok end før, ligesom man maa regne med, at den tyske Eksport paa alle Leder og Kanter vil finde Støtte i Eksportpræmier og anden administrativ Opmuntring. Den Industrialisering af Bedrifterne her i Landet, som i den sidste Menneskealder har fundet Sted, vil naturligvis fortsættes, saa at de ganske smaa Virksomheder vil blive sjældnere og sjældnere, og disse vil vistnok i vort Fag kun kunne vente at bestaa, saafremt de enten er saa smaa, at det faktisk kun drejer sig om ren haandværksmæssig Behandling af Raavarer, indkøbt og forarbejdet og atter solgt *rent lokalt*, eller saafremt det maatte lykkes at oparbejde visse Specialiteter, der i kvalititativ Henseende kunde frembyde særlige Fordele.

For de mellemstore og store Virksomheder vil Vejen sikkert gaa i Retning af yderligere Sammenslutning, hvilken Udvikling jeg erkender at tro paa. Hvor upopulær end en saadan Retningslinie i Øjeblikket maatte findes at være, maa man vistnok dog gøre sig klart, at saafremt det overhovedet skal være muligt for dansk Læderindustri at holde Konkurrencen ude, kan dette kun ske ved at skabe Koncerner, der teknisk og financielt staar paa Højde med Udlandets, som man skal konkurrere med. De Administrationsudgifter, der paa nogen Maade kan spares ved samlet Drift, maa spares, de Fordele, som det større samlede Indkøb og det organiserede Salg byder, maa tages i Anvendelse, hvis man vil gøre sig Haab om Industriens Bestaaen. Endelig vil det være nødvendigt foruden den mest gennemtænkte Økonomi ved Organisation at tage alle tekniske Fremskridt i sin Tjeneste, og først og sidst vil det være nødvendigt at sørge for, at Produktet i alle Tilfælde staar paa Hojde med det bedste, der produceres i Udlandet. Selv under et saadant System tror jeg, at Vanskelighederne vil være store, og det Arbejde, der kræves af Industriens Ledere, mange Gange intensivere, end det var Tilfældet før 1914.

Foruden de Farer, der truer ude fra, møder der os ogsaa Vanskeligheder, der har deres Udspring indefra. Selv om man vel kan gaa ud fra, at Krigens Lære bl. a. har været den, at Industrien er nødvendig i vort Land, kan det ikke nytte noget at være blind for, at Bevægelsen i vor demokratisk nivellerende Tid mer og mer vil gaa fra Toldbeskyttelse mod Frihandel. Følger man nu i dansk Politik denne Linie, medens Bevægelsen i de omliggende Lande snarere forstærker Toldmurene, vil man let kunne se, hvad Resultatet vil blive.

Arbejderforholdene vil sikkert ogsaa blive en Vanskelighed af stor Betydning. Jeg ser ganske bort fra den Side af Sagen, at Socialdemokratiet stadig maa arbejde for forøgede Arbejdslon-

ninger, men peger paa den Kendsgerning, at den moderne Arbejderbevægelse jo aldeles ikke nøjes med at arbejde for højere Indtægt for den enkelte Arbejder, hvad der jo kun er forstaaeligt, men tillige arbejder for Gennemførelsen af sit Program med Hensyn til kortere Arbejdstid og i Virkeligheden ogsaa for mindre Intensitet i Arbejdsydelsen. Socialdemokratiets store Fremtidsprojekter om Overtagelse af Produktionen og Overgang til Statsdrift vil, selv om man jo nok forholdsvis hurtig vil indse, at et saadant Eksperiment vil være særdeles farligt, dog medføre stadige Friktioner, der vil betyde lige saa mange Forøgelser af Vanskelighederne.

Er alt dette nu Reversen, kan man paa den anden Side pege paa, at Læderindustri med vor store Tilgang af Raavarer i det hele maa siges at være en naturlig Industri i Danmark og henvise til, at Forbruget af Læder foreløbig i lang Tid vil være stigende paa Grund af de store Huller i Beholdningerne, der hele Verden over vil være at udfylde; men placerer man Industrien saaledes, at den i Danmark bliver ugunstigere stillet i toldmæssig Henseende og handicappes med Hensyn til Arbejdsløn og Arbejdstid i Forhold til de omliggende Lande, vil selv det største Initiativ og Opbydelsen af al den tekniske og merkantile Viden, der kan stilles til Raadighed, sikkert ikke slaa til for at besejre Vanskelighederne.

Jeg maa saaledes resumere min Anskuelse om Garveriets Fremtid derhen, at det er en Livsbetingelse, at Toldændringer sker langsomt og gradvis, og at vore Arbejdsforhold bliver ordnet ogsaa under Hensyn til de tilsvarende Forhold i de omliggende Lande, samt at der sker en successiv Koncentration af Bedrifterne.«

▫▫▫▫▫▫

Statsreguleringen i Tyskland.

I Fortsættelse af vor Artikel i sidste Hefte om Organisationsbevægelsen i Tyskland og den vaagnende Reaktion mod Tvangsorganiseringen, kan vi meddele, at der i Berlin den 8. ds. har været afholdt et stort Møde netop om dette Emne. I Mødet, der fandt Sted under Ledelse af Formanden for »Hansabund«, var talrige store Industri- og Handelsorganisationer repræsenteret. Efter at forskellige Talere havde haft Ordet for at belyse den under Krigen fulgte Statsindgriben i Erhvervslivet, vedtoges enstemmigt og under stort Bifald en Resolution, hvori Forsamlingen krævede, at Statens Indgriben i Erhvervslivet i Overgangsperioden efter Krigen, — hvor man maatte indrømme en delvis Regulerings Berettigelse, — maatte indskrænkes til det mindst mulige, og efter den fornødne Overgangstid fuldstændig ophæves. Der protesteredes i denne Forbindelse mod Tvangssyndikaternes Dispositioner, der er langt mere dybtgaaende end Privatsyndikaternes.

Vedtagelsen gælder saa vel Industrien, i hvilken Driftssammenslutninger og -standsninger under Krigen er blevet fremtvungne, ofte uden at Ulemperne er opvejede af de tilstræbte Fordele, og Handelen, der som bekendt har været stærkt monopoliseret og indskrænket i alle Henseender under Krigen. Resolutionen tager fuldstændig Afstand fra Monopoler, men samtidig synes man dog at være klar over, at Tilforselsforholdene i Overgangsperioden maa nødvendiggøre Samarbejde mellem Industri og Handel for Fremskaffelse og Tildeling af Raastoffer, for Spørgsmaalet om Produktionens Forsyning og Afsætning, om Valuta og Tonnage. Resolutionen kræver heroverfor, at der allerede nu fastlægges Principer for disse vigtige Spørgsmaals Løsning under Hensyn til det frie Erhvervslivs Interesser.

Vi skal dog til ovenstaaende tilføje, at »Hansabund« altid har repræsenteret de Principer, for hvilke der nu trædes i Brechen, og det følgelig kun er naturligt, at Kredse, der staar denne Organisation nær, fører an i Kampen mod Statsreguleringen. Paa den anden Side synes der ikke at foreligge noget om, hvorvidt de store Syndikater i Montan- og Grovindustrierne og de storindustrielle Koncerner deler de i Resolutionen fremsatte Anskuelser. Vi vilde foreløbig være tilbøjelig til at mene det modsatte, og endnu kan man kun sige det ene om hele den stærke Koncentrations- og Monopoliseringsbevægelse i Tyskland, at den maa følges med største Agtpaagivenhed ikke mindst i vort Land.

▫▫▫▫▫▫

Brunkul.

Rigsdagen har haft en Debat om erhvervs- og ernæringspolitiske Forhold, under hvilken Brændselsnævnets Dispositioner særlig m. H. t. Brunkullene kritiseredes skarpt. Det Forsvar,

der heroverfor førtes af et Medlem af selve Brændselsnævnet, virkede ikke overbevisende. Ogsaa i Pressen kommer i stigende Grad Kritik til Orde mod Udnyttelsen eller rettere Ikke-Udnyttelsen af vore Brunkullejer.

Fra selve Brunkulproducenterne er nu i Dagspressen fremkommet en Redegørelse for den Maade, hvorpaa Ejerne og Entreprenørerne i Brunkuldistrikterne er bleven behandlet efter at Brændselsnævnet har grebet ind for at bringe Brunkulspørgsmaalet »under ordnede Forhold«. Den paagældende Fremstilling, der skriver sig fra Driftslederen af Mølgaards Brunkulleje, Hr. *Gunnar Kristensen*, sammenfatter det frie Erhvervs Synspunkter saaledes:

1) Brændselsnævnet savner fornøden Sagkundskab paa Brunkulsomraadet.
2) Det indtager en ganske uberettiget afvisende Holdning overfor Brunkulsejernes Interesser.
3) Det forhaler uden Grund en Ordning af Salgsspørgsmaalet.
4) Dets Handlemaade maa synes at være en Tilsidesættelse og Krænkelse af Ejendomsretten.
5) Dets Forsøg paa at holde de private Lejer nede ved Tilbud om Overtagelse af Produktionen til saa lave Priser som muligt anser man for at være i afgjort Modstrid med dets egentlige Opgave, at fremhjælpe den hjemlige Brændselsproduktion.
6) Dets Tendenser i Retning af at umuliggøre det private Initiativ finder man i afgjort Modstrid med Nævnets egentlige Hverv som Statsinstitution.

Et fortrinligt Bidrag til Forstaaelsen af det hele Spørgsmaal synes os givet af Ingeniør *Alex. Foss* paa Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling i følgende Udtalelser om den naturlige Grænse, der findes for Statens Funktioner.

»Det blev bekendt, sagde Industriraadets Formand, at der i visse Egne af Jylland fandtes langt større Beholdninger af Brunkul, end nogen havde anet, og man greb ind fra forskellige Sider. Det var baade den private Industri, Entreprenører og Spekulationen, som meldte sig. Det er jo under saadanne Forhold ikke alt lige godt, hvad der kommer frem, men der er ingen Tvivl om, at havde man ladet denne Bevægelse nogenlunde gaa sin Gang, havde vi nu haft et Antal Brunkulsgruber i Drift. Gode Kræfter var i Bevægelse, dygtige Entreprenører kastede sig over Opgaven og stillede Materiel til Raadighed. Den indbyrdes Konkurrence vilde have medført, at vi havde faaet disse Brunkul frem i en saa ordentlig Kvalitet, som de overhovedet kunde skaffes, og til en saa rimelig Pris, som Forholdene i det hele taget tillod. Men her rejste sig straks den sædvanlige Mistænksomhed overfor Erhvervene, Frygten for at nogen skulde tjene noget paa det. Statens Bestræbelser under Krigen har overhovedet været karakteriseret af denne Ængstelse for, at nogen »skulde tjene noget«. Det fører nu i Reglen til det modsatte af det tilsigtede. De Midler, hvormed man fra Indenrigsministeriets og dets Organers Side søger at fremme og fremhjælpe en Virksomhed, begynder gerne med Forbud. Forbud er nuomstunder lette at etablere, men det at sætte noget andet i Stedet viser sig ofte at være vanskeligt, og Resultatet bliver da undertiden, at Bestræbelser for at fremme Erhvervene kun virker standsende. Dette skete ogsaa med Brunkullene. Man sagde: »Nu gælder det for enhver Pris, at der ikke gaar Spekulation i denne Virksomhed, at ikke Ejerne forlanger opskruede Priser, og ikke Entreprenørerne tjener uhyre Summer. Vi maa stille Brunkullene til Raadighed for Samfundet til billige Priser«. Nu tror jeg meget godt, man kunde have virket i den rigtige Retning. Statens Opgave er og maa være at være kontrolerende og ledende, den bør yde Hjælp, men det bør være Hjælp til Selvhjælp. At Staten griber regulerende ind, er vi alle enige om er rigtigt under de ekstraordinære Forhold, men hvad vi ikke finder rigtigt er, at man kaster det private Initiativ til Side og siger: »Vi, Statens Embedsmænd, Politikerne o. s. v., skal nok erstatte Erhvervene«, thi gør man det, gaar det ganske galt. Og hvad er da blevet Resultatet af disse Anstrengelser med Hensyn til Brunkullene? Ja, Staten har eksproprieret de bedste Arealer og sat en Virksomhed i Gang under sine Ingeniører, men foreløbig er der ingen Brunkul kommet paa Markedet, og den nærmeste Virkning synes at være, at de er steget til det dobbelte af den Pris, til hvilken man kunde have faaet dem! Nu gælder det, synes det, at bevise, at en saadan Statsvirksomhed er lønnende. Men det, som er en Forbrydelse for os andre, kan vel ikke være Ret for Brændselsnævnet. Dette kan ikke have Ret til at tjene 50—100 pCt. paa sine Brunkul, naar det er en Forbrydelse for andre! Brunkullenes Historie

er ikke opmuntrende, men hvad der er sket, kan muligvis bidrage til at vise de offentlige Myndigheder, Ministeriet og Rigsdagen, at ad den Vej kommer vi ikke frem.«

Ja, hvis Brunkullene virkelig kunde bidrage til at vække Forstaaelsen af de naturlige Grænser for Statens Funktioner vilde deres Jammersminde ikke være helt forgæves, thi vi frygter for at alle Erfaringer til Trods er der en god Appetit baade hos Regering og Rigsdag til at lyksaliggøre Landet med endnu mere Statsdrift og Statsindgriben, hvis en saadan Forstaaelse ikke itide vinder Fremgang.

□□□□□□

Lidt om Jernblandinger

for almindelige Maskindele i Jernstøberiet under de nuværende Forhold.

Da næsten al Tilførsel af engelsk, tysk og amerikansk Raajern for Tiden er standset, bliver de danske Jernstøberier i den nærmeste Fremtid nødsaget til at benytte Jernblandinger, der saa godt som udelukkende kommer til at bestaa af nogle svenske og norske Raajernssorter (der endnu kan faas) og Gammeltjern.

Da Karakteren af de skandinaviske Raajernssorter er vidt forskellig fra de almindelige til graat Støbegods i Jernstøberierne hidtil anvendte Raajern, vil et Par Ord til Belysning af dette Forhold sikkert for Tiden være velkommen.

Det almindelige Støberiraajern — engelsk, tysk, amerikansk — er Raajern, der er smeltet ved Cinders og under Anvendelse af mere eller mindre ophedet Blæst.

Almindeligt Støberiraajern har en kemisk Sammensætning, der som Gennemsnit kan sættes til:

Si ...... 2—3 pCt.
Mn ..... Op imod 1 pCt.
P .... Indtil 1 pCt.
S .... Indtil 0,1 pCt.

Foruden det egentlige Støberiraajern anvendtes før Krigen Fosforraajern i ret store Mængder; Fosforraajern kan karakteriseres som et Støberiraajern med et P-Indhold af over 1 pCt., og der anvendtes — navnlig til stærkere og tættere Maskindele, men ogsaa i Kakkelovnsstøberiet — en Del Hæmatitraajern, der kan karakteriseres som et Støberiraajern med et særdeles lavt P-Indhold af omkring 0,1—0,2 pCt. P samt et lavt S-Indhold.

Baade Fosforraajern og Hæmatitraajern er ligeledes cinderssmeltede, Fosforjernet som oftest tillige stærkt varmblæst, Hæmatitjernet er derimod smeltet ved mindre varm Blæst.

Naar de 3 Raajernsarter, Støberiraajern, Fosforraajern og Hæmatitraajern staar til Disposition, er det en forholdsvis let Sag for et Jernstøberi at fremskaffe Jernblandinger, hvis kemiske Sammensætning svarer til de almindeligst forekommende Godsarter, ogsaa af den Grund, at Støberilederen igennem mange Aar er fortrolig med Cindersraajerns særlige Karakter, naar det anvendes som Hovedjern i Jernblandingen.

Naar Jernstøberierne nu paa Grund af Verdenskrigen pludselig staar uden Tilførsel af alle de cindersblæste Raajernssorter, som de igennem Aarene har anvendt som Hovedjern i deres Jernblandinger, saa er de stillet overfor en vanskelig Opgave, som det i mange Tilfælde vil koste meget Hovedbrud og mange Forsøg — med deraf følgende Tids- og Pengespild — at arbejde sig igennem.

De skandinaviske Raajern er saa godt som alle Trækulsraajern. Trækulsjernet er et »rent Jern«, d. v. s. dets Indhold af C, Si, Mn, P og S er i Forhold til Cindersraajernets Metalloidindhold ringe, det har en udpræget Tilbøjelighed til at meddele Godset et fintkornet Brud, og det har i de allerfleste Tilfælde et saa lavt Siliciumsindhold, saa at Si-Indholdet i Godset bliver for lavt, naar den tilvante Jernblanding d. e. omkring 50 pCt. Raajern + 50 pCt. Gammeltjern anvendes.

Det lave Manganindhold bevirker tilmed, at en forholdsvis stor Del Si oksyderes væk under Smeltningen i Kupolovnen, og det lave Fosforindhold giver sig meget føleligt tilkende, ved at Jernet, tiltrods for at det tappes spillende varmt ud af Ovnen, dog ikke bliver tyndtflydende nok.

Da Trækulsjernet har en langt større Tilbøjelighed til at udvikle Luftarter i det flydende Jerns Indre end Cindersraajernet, og da denne Luftudvikling yderligere forøges, naar der ikke findes et ret stort Si-Indhold i Jernet, saa vil Jernstøberen, naar han begynder at forsøge med en Jernblanding, der kun bestaar af Trækulsjern og Gammeltjern, gøre den Opdagelse, at Godset umiddelbart indenfor Overfladen er opfyldt af et mere eller mindre tætsiddende Lag af mindre Luftblærer, der kommer frem som Huller, naar Godset bliver bearbejdet.

Det lave Si-Indhold bevirker en stor Gasud-

vikling i det flydende Jerns Indre; Gasblærerne søger ud gennem Formen, men stoppes af det stivnede Jern langs med Formens Flader, og bliver stikkende i Godset; saafremt der havde været et tilstrækkelig stort P-Indhold i Jernet, saa havde dette holdt sig tyndtflydende saalænge, indtil Luftblærerne var sluppet ud af Godset, og dette havde i saa Tilfælde vist sig at være baade tættere og stærkere end almindeligt Gods, der er fremstillet af almindeligt Raajern.

For at fremskaffe et godt »tæt« Støbegods, maa der altsaa sørges for et større Fosfor-Indhold, og da der for Tiden intet P-Raajern kan skaffes, bliver der ingen anden Udvej end at anvende 60—70 pCt. Gammeltjern eller maaske endnu mere i Jernblandingen, idet man kan regne med, at almindeligt Gammeltjern indeholder 0,7—1 pCt. P, men ved saaledes at reducere Raajernsmængden bliver Si-Indholdet i Jernblandingen yderligere forringet, men kan bringes op ved Tilsætning af Ferro-Silicium, der nu fremstilles i Skandinavien.

Tilsætning af det højprocentige Ferro-Silicium til Jernblandingen frembyder imidlertid atter Vanskeligheder, navnlig i Støberier, der paa dette Omraade mangler indgaaende Erfaring eller kyndig Vejledning, idet en fejlagtig Fremgangsmaade fører til Opstaaelsen af andre Fejl i Godset.

En Del af de svenske Jernstøberier har allerede overvundet alle de ovennævnte Vanskeligheder, efter al Sandsynlighed som en naturlig Følge af, at de svenske Støberiledere i en langt højere Grad end de danske er fortrolige med Brugen af Trækulsjern, hvoraf Sverige som bekendt fremstiller mere end noget andet Land.

▫▫▫▫▫▫

Taylor-Systemet.

En dansk Fremstilling.

C. V. Bramsnæs: *Taylorsystemet*, Gyldendals Forlag, Kjøbenhavn 1917. I dette lille Skrift foreligger saa vidt vides den første danske samlede Fremstilling af Taylors System og hele den tilsluttede Lære om rationel Fabrikledelse. Det er lykkedes Forfatteren i koncentreret Form at belyse det hele Spørgsmaal let forstaaeligt. Han skildrer Fremkomsten af Præmielønsystemet, af Taylors Undersøgelser om Akkordløn, hans Tidsmaaling og Analyser af Arbejderens Bevægelser og Greb, »Motion-Study« m. m. I den Nekrolog, vi her i Tidsskriftet bragte efter Taylors Død i 1915, har disse Spørgsmaal været belyst, saa det skal blot nævnes, at de i den foreliggende lille Bog indgaar som let fattelige Led i den samlede Fremstilling. Derefter omtales Taylors banebrydende Arbejde for Standardisering af Redskaber, Værktøj og Maskiner og følgelig af hele Produktionen. Skønt Taylors Navn særlig er knyttet til Lønsystemet, er det forkert at tro, at han udelukkende har haft Betydning her. Sammen med sin Kollega, Ingeniør White, opfandt han Hurtigdrejestaalet, der kom til at revolutionere hele Værktøjsmaskinindustrien. Hans Krav om Standardisering fulgtes med Teorien om at holde det planlæggende Arbejde, altsaa Hjernearbejdet, strengt adskilt fra det manuelle Arbejde. Hans System til Opnaaelse heraf førte til hele den moderne Tilrettelægning af Arbejdet, som nu mere eller mindre modificeret er gennemført i enhver første Klasses Maskinfabrik. Denne Arbejdstilrettelægning med Formændenes nye Opgaver, Instruktionskort, Kontrolkort m. m. er det lykkedes Forfatteren at belyse uden at tynge Fremstillingen med for megen Statistik og Citater. Ogsaa de senere Systemer, Undersøgelser m. m. paa Omraadet: rationel Fabrikledelse er omtalt, og Bevægelsens Historie ført op til Dato.

Fremstillingen er holdt fuldstændig objektivt, og først i Bogens Slutning tager Forfatteren selv Stilling til det behandlede Problem. Hans Standpunkt er præget af en ubetinget Forstaaelse af en forøget Produktivitets Værdi. Naar Forfatteren kræver, at hertil sigtende Foranstaltninger, deriblandt ogsaa selve Arbejdets rationelle Organisering, ikke bør ske paa Bekostning af Arbejderen, af Produktionens sociale Moment, vil næppe nogen dansk Industrimand være uenig med ham heri. Man kunde imidlertid pege paa, at *kun* en saadan forøget Produktivitet, overhovedet en rationel Økonomi, gør det muligt at give Arbejderen den højere Løn, der maa tilstræbes af sociale Grunde. Man kender det da ogsaa overalt fra, at det er de bedst ledede og organiserede Fabriker, hvor Arbejdsfortjenesten er højst, samtidig med at Arbejdsvilkaarene er bedst.

Forfatteren samler sit eget Syn i følgende Udtalelse: »Hvor Taylors Principper kan bringe Fremskridt, uden at ofre sociale Værdier, bør de fremmes. Omraaderne er sikkert mangfoldige og vidtspændende. Hvad kunde der f. Eks. ikke

opnaas i rationel Lærlingeuddannelse ved principiel Anvendelse af »Motion-study« — for blot at antyde.«

Vi vil anbefale det lille Skrift paa det varmeste til vore Læsere baade i den store Industri og i Haandværket. Det er en af de vigtigste Fremtidsveje, der her er belyst. Det forringer *ikke* Bogens Værdi, at dens Forfatter er kendt som en ivrig Socialdemokrat. *P. D.*

Financiering af russiske Foretagender.

Det vigtige Problem om den udenlandske Kapitals Rolle i Ruslands Erhvervsliv har givet russisk »Tidsskrift for Industri« Anledning til nogle Betragtninger, hvis Hovedindhold omtrent er følgende:

Man bor vel gaa ud fra, at Frankrig i en lang Aarrække maa anvende alle forhaandenværende Midler til at fremme sit eget okonomiske Liv, som under Krigen har været udsat for de største Provelser. Hertil kommer, at de franske Kapitaler, som hidtil er blevet anbragt i Rusland i Form af Jernbanelaan o. l., repræsenterer den store Befolknings smaa Sparelaan, som af Bankerne er blevet samlede og gjort frugtbringende i russiske Foretagender. Alle større Tab, som Krigen har tilføjet Befolkningen i Form af Tilintetgørelse af levende Arbejdskraft, vil sikkert føre til det Resultat, at Befolkningens brede Lag efter Krigen ikke mere vil være i Stand til at forsyne Sparebankerne med de Penge, der er blevet tilovers, idet Livsfornødenhedernes Opretholdelse er kommet i et Niveau, som umuliggør selv den mindste Henlæggen af Penge. Frankrigs Rolle som Ruslands Financier turde alene af disse Grunde være sluttet.

Hvad De Forenede Stater angaar lægger man først Mærke til, at den ledige Kapital i dette Land kommer fra ganske andre Kilder end i Frankrig. I Amerika er det de store Truster, som af deres Gevinstoverskud soger at financiere Foretagender i Udlandet for at udstrække deres Monopoler ogsaa til andre Verdensdele. Vi behøver her kun at gøre opmærksom paa Standard Oil Co., der har financieret Petroleumsindustrien i Peru og i Mexiko, eller American Smelting Refining Co., som har erhvervet sig Monopolstilling i Chile og Peru. Ligeledes den nordamerikanske Kødtrust, der har anbragt store Kapitaler i Køleanlæg i Paraguay, Uruguay og Argentina og der monopoliseret denne for disse Lande saa vigtige Gren af Erhvervslivet.

I Rusland har Singer & Co. ikke uden Fremgang forsogt at monopolisere Salget af Symaskiner, ligesom International Harvester Co. har bygget store Fabriker i Rusland og anbragt mægtige Kapitaler i Salg af Landbrugsmaskiner paa lang Kredit.

I den senere Tid har National City Bank; bag hvilken Standard Oil staar, forsøgt at financiere Foretagender i Rusland ligesom i Sydamerika for om muligt at skaffe Amerikas Kapital og Foretagsomhed Monopolstilling paa forskellige Omraader. Naar man følger den amerikanske Financieringspolitik, fremgaar det tydeligt, at Ledetraadene herfor ikke saa meget er Oparbejdelsen af fremmede Landes Industrier efter de nationaløkonomiske Principer, som stemmer overens med vedkommende Lands Interesser. Man ser snarere, at De Forenede Staters Financieringspolitik udelukkende er afhængig af de store Trusters egoistiske Synspunkter og en vis Tendens til at tro, at andre Landes økonomiske Liv uden videre kan tvinges til at gaa i samme Baner, som Trusterne har skabt i Amerika.

Efter De Forenede Stater kommer England som eventuel Bankier for Rusland efter Krigen. Den engelske Financieringspolitik er atter en Del forskellig fra den amerikanske. Store Summer er anvendt til Statslaan og kommunale Laan i forskellige Verdensdele samt i Jernbaneforetagender, medens det er forholdsvis ringe Kapitaler, der er anbragt i Industriforetagender i Udlandet. Inden Krigen havde engelske Kapitalister ikke ment at burde financiere storre Foretagender i Rusland, skønt dette Land i en lang Aarrække saa med længselsfulde Blikke hen til Pengemarkedet i London. Man havde i Rusland haabet, at England i Lighed med Frankrig vilde placere de store Kapitaler, som ophobede sig i Sparebankerne, i russiske Foretagender, og man mente navnlig, at den lave Diskonto i England vilde foranledige, at Kapitaler med Forkærlighed vilde finde Anvendelse i russiske Foretagender. Men det blev ved Forhaabningerne. Engelske Kapitalister viste ingen videre Interesse for Rusland, og Spørgsmaalet om den lave Diskonto, d. v. s. Pengenes Billighed i London, laa i Virkeligheden noget anderledes, end man i Rusland troede. Sagen var den, at de billige Penge blev kun anbragt i engelske eller evropæiske Papirer, medens de engelske Kapitalister stillede ganske anderledes Fordringer, naar der var Tale om at anbringe Penge i Kolonipapirer. Forresten forlanger engelske Kapitalister en ganske solid Gevinst, selv naar det gælder Forsikringsvæsen, idet en Dividende paa 10—20 pCt. ikke anses for uforholdsmæssig hoj. Engelske Telegrafselskaber giver ganske vist kun ca. 6—7 pCt., men engelske Kapitalister har altid haft Forkærlighed for saadanne Foretagender for at skabe England en Monopolstilling i det internationale Efterretningsvæsen. Englændernes Politik m. H. t. Produktionen af Guld ledes efter de samme Principer. $^2/_3$ af Verdens Guldproduktion finder Sted i engelske Kolonier og kun $^1/_5$ i De Forenede Stater. Som Folge heraf ser man, at England med Forkærlighed financierer nye Guldgruber,

f. Eks. i Sibirien, for at fuldstændiggøre Monopoliseringen af Verdensguldproduktionen. Iøvrigt har engelske Kapitalister navnlig interesseret sig for den eksotiske Industri, som producerede Varer, der noteres paa Londonerbørsen, og som forarbejdes paa engelske Fabriker, d. v. s. de Produkter, som de engelske Kapitalister interesserer sig for, er saadanne, der i forarbejdet Stand indgaar som et Led i Englands Eksport.

Med Basis i disse Omstændigheder gaar man i Rusland ud fra, at engelske Kapitalister ikke vil financiere saadanne Foretagender i Rusland, som væsentlig kun vil fremme Ruslands Industri. Man venter derimod, at engelske Banker vil financiere Skovhugningsforetagender, ligeledes Mineforetagender, der kan eksportere forskellige Malme til England, endvidere Bomuldsproduktionen i Turkestan for Eksport til England m. m.

Men for saadanne Grene af den russiske Industri, som Landet selv har Nytte af, f. Eks. Maskinbygning, elektrotekniske og metallurgiske Foretagender, kemiske Fabriker og slige vigtige Grene af Ruslands Erhvervsliv, venter man i Rusland som sagt ingen Hjælp fra England.

Der kan ingen Tvivl være om, at Efterspørgslen efter forskellige Varer i Rusland vil blive ganske overordentlig stor efter Krigen, og meget tyder paa, at Rusland da maa slaa ind paa en mere protektionistisk Politik end Tilfældet har været før; paa den anden Side mangler Landet Driftskapital, og Beskyttelsestold for andre Landes Industriprodukter vil sikkert gøre det vanskeligt for Rusland at faa Driftskapital til Ophjælpning af Landets egen Industri hos de mere kapitalstærke Stormagter, som selv kommer til at lide under Ruslands Protektionisme. Det er derfor muligt, at de neutrale Industrilande kan komme til at spille en Rolle i Udviklingen af Ruslands Industri, forudsat at der hos de neutrale findes tilstrækkelig Kapital og tilstrækkelig teknisk Dygtighed.

Inden Krigen spillede endvidere Belgien en betydelig Rolle i Financiering og Organisering af tekniske Foretagender i Rusland, men efter alt at dømme vil dette Land efter Krigen slet ikke magte de store Opgaver, som Rusland vil stille til fremmed Kapital og Teknik. Man kan altsaa gaa ud fra, at alle neutrale Kulturstater vil kunne finde et stort Marked i Rusland for deres Kapital og Foretagsomhed. Russerne lader til at forstaa dette, idet den russiske Regering allerede nu har forandret sin Aktielovgivning saaledes, at det vil være overordentlig let for udenlandske Kapitalister at arbejde i Rusland.

Foreløbig maa man dog afvente Begivenhedernes Udvikling i Rusland, idet de russiske Arbejderes Fordringer i den senere Tid er steget i en Grad, som det evropæiske Arbejdsmarked aldrig har været Vidne til. Det internationale Forlangende om 8 Timers Arbejdsdag er, efter hvad der meddeles fra Rusland, bleven afløst af Fordringer om 6 Timers Arbejdsdag, og de Lønfordringer, som de russiske Arbejdere nu opstiller, er saadanne, at det vil være umuligt for industrielle Foretagender at bestaa, hvis da ikke hele Landets økonomiske Liv skal revolutioneres.

Naar vi her gør opmærksom paa de Muligheder, neutral Kapital og Foretagsomhed kan have i Rusland til Trods for den økonomiske Krise, som Rusland for Tiden gennemgaar, — en Krise, som maner til den største Forsigtighed, — mener vi, at ogsaa dansk Kapital og Industri bør følge den økonomiske Udvikling i Rusland med den største Interesse.

▫▫▫▫▫▫

Arbejderforholdene i Japan.

Som bekendt har den japanske Industri i Løbet af den Tid, Krigen har varet, nydt godt af overordentlig store Bestillinger af Krigsmateriel, navnlig til Rusland. Denne den japanske Krigsindustris Opblomstring har foraarsaget en stor Efterspørgsel efter Arbejdskraft, hvilket har haft Forhøjelse af Lønningerne til Følge. Handelskamret i Osaka meddeler interessante Tal, der belyser dette Forhold, og som ses af følgende Tabel, der angiver den gennemsnitlige Dagsløn i det første halve Aar 1915 og 1916.

	1915.	1916.	Forøgelse eller Formindsk.
Staalværker	1,01 Yen	3,00 Yen	+ 197 pCt.
Trikotagefabriker	0,46 —	0,69 —	+ 50 —
Vindmøller	0,70 —	0,92 —	+ 31 —
Sadelmagerfabriker	0,75 —	0,84 —	+ 12 —
Raffinaderier	0,51 —	0,57 —	+ 12 —
Skotøjsfabriker	0,83 —	0,91 —	+ 11 —
Perlemorsknapfabriker	0,50 —	0,55 —	+ 10 —
Staalstøberier	0,63 —	0,69 —	+ 9 —
Cementfabriker	0,77 —	0,84 —	+ 9 —
Tekstilfabriker	0,53 —	0,56 —	+ 6 —
Skibsværfter	0,78 —	0,82 —	+ 9 —
Mønten	0,72 —	0,73 —	+ 1 —
Arsenaler	0,63 —	0,57 —	÷ 9 —
— (Kontraktarbejdere)	0,84 —	0,82 —	÷ 2 —

I disse Industrigrupper har Krigen foraarsaget et stort Opsving med Undtagelse af Arsenalerne. I Følge den indtraadte Mangel paa Arbejdskraft er Lønningerne ogsaa steget i følgende Industrigrene:

			Stigning.
Arbejdere i Kobbersmelterierne (med Underhold)	0,80 Yen	1,30 Yen	62 pCt.
Bambusarbejdere	0,60 —	0,93 —	55 —
Tøndebindere	0,55 —	0,85 —	54 —
Snedkere	0,70 —	1,05 —	50 —
Arbejdere i Gelatinefabr.	0,25 —	0,35 —	40 —
Kunstsnedkere	0,70 —	0,95 —	35 —
Hattemagere	0,30 —	0,40 —	33 —
Arbejdere i Fiskerislagterierne (maanedlig med Underh.)	7,00 —	8,00 —	28 —
Parasolmagere	0,55 —	0,70 —	27 —
Netbindere	0,47 —	0,58 —	23 —
Kurveflettere	0,70 —	0,80 —	14 —
Arbejdere i Sojasaucefabr. (maanedlig)	13,66 —	15,00 —	10 —
Ovnmagere	0,70 —	0,77 —	10 —
Malere	0,63 —	0,68 —	8 —

Arbejdere i Oliemollerne	0,30 Yen	0,32 Yen	7 pCt.
— - Rismollerne (med Underhold)..................	0,42 —	0,45 —	7 —
Skrædere	1,00 —	1,05 —	5 —
Mølleriarbejdere	0,32 —	0,33 —	3 —
Maskinstrikkere................	0,93 —	0,95 —	2 —
Kagebagere (maanedlig med Underhold)	11,50 —	11,70 —	2 —
Teglværksarbejdere............	0,58 —	0,59 —	2 —

I folgende Industrier fandt en Nedgang af Arbejdslønnen Sted:

			Nedgang.
Tændstikindustrien............	0,45 Yen	0,35 Yen	22 pCt.
Konservesindustrien....	0,93 —	0,80 —	14 —
Landbrugsmaskinindustrien	0,58 —	0,51 —	12 —
Forarbejdning af Sotang.......	0,90 —	0,80 —	11 —
Yuzenfarverier................	0,65 —	0,58 —	11 —
Farverier	0,64 —	0,63 —	2 —

Tilbagegang i Tændstikindustrien og i Yuzenfarveriet var en Folge af Prisstigningen paa de nødvendige Raastoffer, medens Efterspørgslen efter Landbrugsredskaber som Følge af de lave Rispriser, der formindskede Bøndernes Købekraft, var i nedadgaaende. Imidlertid har Priserne igen bedret sig betydeligt i disse Industrigrupper.

Den store Efterspørgsel efter Arbejdskraft overstiger under de nuværende Forhold betydeligt Tilbudet. Hidtil gjaldt Japan for at være det Land, der havde den billigste Arbejdskraft, men Tilstandene forandrer sig Dag for Dag, hvorfor ogsaa de Betingelser, som den japanske Industri hidtil har arbejdet under, er ved at ændres. Nu træder den faglærte Arbejder frem, og den almindelige Arbejders Stilling bliver ogsaa forbedret. Manglen paa Arbejdskraft har foranlediget, at mange Industriforetagender sender Agenter ud til Provinserne for at hverve Arbejdere, men alligevel føles der Mangel paa Arbejdskraft.

Disse forandrede Forhold har ogsaa givet Arbejdsforholdene en ny Retning. Efter Forbilledet i andre Lande med udviklet Industri har de japanske Arbejdere sluttet sig sammen for at optræde i Fællesskab, og de har benyttet den gunstige Lejlighed til at sætte deres Fordringer igennem. Der forestaar derfor sikkert store Forandringer for det japanske Arbejdsmarked til Trods for, at den japanske Regering søger at modarbejde denne Bevægelse. Den japanske Regering har f. Eks. forbudt Dannelsen af Fagforeninger uden dog derved at kunne forhindre en fri Sammenslutning af Arbejderne for at kunne optræde i Fællesskab i Lønningsspørgsmaal.

For faa Aar siden læste man om Japans Overbefolkning, og man benyttede Fødselsstatistiken for at begrunde Nødvendigheden af Territorialudvidelser. Forholdene har imidlertid forandret sig betydeligt. I 33 og 41 Industrigrupper er Lønningerne steget, og i et Tilfælde, nemlig for Arbejderne i Staalværkerne, har Lønningerne opnaaet en Højde, som kommer nær Lønningerne i Evropa, og alligevel har det ikke været muligt at opdrive tilstrækkelig Arbejdskraft.

En naturlig Følge af den store Efterspørgsel efter Arbejdskraft er Prisforhøjelsen paa de færdige Produkter. Hertil kommer, at Arbejdsgiverne konkurrerer stærkt med hinanden om Arbejderne, og dette har disse hurtigt opdaget. Man begynder at spore en maalbevidst Politik fra Arbejdernes Side, idet de hurtigere lader til at forstaa Sammenholdets Styrke end Arbejdsgiverne. Saaledes var Fagforening under Dannelse, men blev forbudt af Myndighederne med den Motivering, at »ukendte Folk uden Midler og Opdragelse ikke var egnet til at skabe en saadan Organisation«. Men alt dette hindrer ikke Udviklingen i at gaa videre, selv om Agitatorerne kun kan arbejde i det skjulte, og det Øjeblik er sikkert ikke fjernt, da man i Japan maa give Fagforeningerne retslig Anerkendelse. Naar man bedømmer den japanske Industris Konkurrencedygtighed efter Krigen, bør man derfor sikkert ikke undlade at tage den japanske Arbejderbevægelse med i Betragtning.

Seriefabrikation af Skibe.

Verdenskrigen har i uanet Grad bragt Tonnagespørgsmaal og Tonnageforøgelse i Forgrunden. I Arbejdet for at holde Ententetonnagen det mest mulige vedlige er man som bekendt i England gaaet over til ensartet Massefremstilling, d. v. s. Seriefabrikation af Skibe, der bl. a. er muliggjort ved Sammenslutninger i Værftsverdenen. I »Frankfurter Zeitungs« Handelsblad anstiller en tysk Ingeniør, H. Gruber, nogle Betragtninger over denne nye Fase i Skibsbygningen og dens Udsigter.

Bortset fra enkelte Undtagelser har der næppe hidtil været Tale om egentlig Seriefabrikation i Skibsbygning, men netop de foreliggende Undtagelser viser ret tydelig Forudsætningerne for en saadan Arbejdsmetode. Særlig afgørende er Forholdene ved de engelske Skibsværfter i den engelske Værftsindustris Centrer. Her ligger et stort Antal Værfter tæt ved hinanden og i umiddelbar Nærhed Maskin- og Armaturfabriker (de engelske Værfter driver i Reglen ikke selv Maskinbygning), og sluttelig ikke langt herfra atter Staalværker, Jernværker og Kulgruber, som tilsammen leverer Raamaterialer til Skibsbygningen. Denne koncentrerede Beliggenhed har ikke blot den store økonomiske Fordel at betyde Fragtbesparelse (man regner med, at Fragtomkostningerne i Totalprisen for en Fragtdampers Skibslegeme i England udgør 3,2 pCt. mod i Tyskland 11 pCt.), men har ogsaa ført til en enestaaende Arbejdsorganisation. Ved de forskellige Værfters Samling til et stort Skibsbygningscentrum droges Arbejdskraften i store Masser til dette Distrikt, hvorved et stadigt Tilbud af Arbejdskraft er

sikret. De forskellige Værfter i hvert Distrikt er baade i Anlæg og Driftsorganisation meget ensartede, de paa Værfterne byggede Fragtdampere ligeledes, og herved blev det for den enkelte Arbejder fuldkommen ligegyldigt, paa hvilket Værft han i Ojeblikket arbejdede, tilmed da ved disses tætte Beliggenhed Overgangen fra et Arbejdssted til et andet ikke nodvendiggjorde Boligforandring for ham. I den engelske Skibsbygningsindustri har der allerede tidlig — væsentlig bestemt af Trade Unions Politik — uddannet sig bestemte Specialarbejdere, Pladearbejdere, Vinkelsmede, Rørlæggere, Nittere o. s. v., som med forholdsvis ringe maskinelle Hjælpemidler opnaaede stor Dygtighed og Arbejdsevne. De særlige Arbejdsmetoder i Skibsbygningsindustrien samlede et Antal saadanne Specialarbejdere i Kolonner, for hvilke der ved ensartede Arbejdsmetoder og ensartede Arbejdsemner paa de enkelte Værfter fremstillede sig en simpel Gentagelse af bekendt Arbejde, naar de gik fra et Værft til et andet. Herved udvikledes efterhaanden som et Særfænomen i de engelske Skibsbygningscentrer »vandrende Arbejderkolonner«. Har f. Eks. Vinkelsmedene paa et Værft fuldført deres Arbejde med at rejse Spanterne o. s. v. paa en Nybygning, saa gaar de til et Naboværft for der at udføre lignende Arbejde paa et lignende Skib. Det samme gor Pladearbejderne, som fremstiller Yderbeklædningen, Tværskodderne og Dækket, ligesom Nittearbejderne, der samler de forskellige Dele. I Kraft af denne dobbelte Specialisering — specialiseret først efter Arbejdets Art og derpaa efter Arbejdsgenstandens Art — er den opnaaede Dygtighed hos Arbejderne meget stor, og de kan selv ved lave Akkordsatser tjene godt. Men herved sammenfattes de forskellige Værfter i et Distrikt saa at sige til en Storbedrift arbejdende efter Massefabrikationens Grundsætninger, saaledes at alle de økonomiske Fordele, som Storindustrien opviser fremfor den mindre Bedrift, kommer dem tilgode til Trods for, at hvert af Værfterne arbejder ganske selvstændig og ikke engang behøver at være særlig stort. Værfterne kan i Kraft af denne Arbejdsmaade ved at bygge et stort Antal ensartede Dampere udvide deres Produktion uden Udvidelse af deres Anlæg, naar de blot organiserer Bygningen og lader de enkelte Nybygninger løbe af Stabelen efter hinanden i bestemt Rækkefølge, saaledes at de forskellige Arbejdsstadier fremstiller sig planmæssigt for de fremadskridende, vandrende Arbejderkolonner. Derved har Værfterne tilmed den Fordel at kunne holde Arbejdertallet nede paa et Mindstemaal og ikke være tvunget til at opretholde en indarbejdet Arbejderstamme i daarlige Tider for til enhver Tid at være leveringsdygtig, saaledes som det isolerede Værft i stor Udstrækning maa gore det. I daarlige Tider bliver de vandrende Kolonner efter Tilendebringelse af deres Arbejde aflønnet og afskediget, og under særlige Omstændigheder lukkes hele det paagældende Værft.

Et andet Eksempel paa Massefabrikation af Skibe findes i Amerika i de til een Virksomhed, American Shipbuilding Company, sammensmeltede 9 Værfter ved de store Soer. Begunstiget bliver ogsaa her Massefabrikationen ligesom i England ved den lokale Koncentration, selv om Værfterne ligger adskilligt længere fra hinanden end i de engelske Værftsdistrikter. Derimod er Overensstemmelsen i Typerne af de byggede Dampere endnu storre; ofte drejer det sig her om fuldstændig ensartede Skibe. Som Følge heraf har man kunnet organisere en Massefabrikation med overordentlig gunstige økonomiske Resultater, idet det tekniske Grundlag tilmed lagdes tilrette efter amerikanske Arbejdsmetoder, der som bekendt først har udviklet Serie- eller Typefabrikationen.

Konstruktionstegningerne udarbejdedes paa ensartet Maade, Normer indførtes for Arbejdsudførelsen, de enkelte Arbejdsstykker fremstilledes i Fællesskab, og baade den kommercielle Administration og Materialeanskaffelse centraliseredes. Hvor afhængig imidlertid slige Bestræbelser er af, at samtlige i Betragtning kommende Faktorer gores ensartede, viser den fuldstændige Fejlslagning, som blev et andet amerikansk Trustforetagende i Skibsbygningsindustrien til Del, nemlig United States Shipbuilding Company. Dette Foretagende omfattede 7 forskellige Værfter ved Kysten, der imidlertid paa Grund af fuldstændig forskellige Skibsbygningstyper og Arbejdsmetoder paa de enkelte Værfter ikke viste sig levedygtigt.

Særlig dette sidste Eksempel viser ret tydeligt de snevre Grænser, som opstilles for en Massefabrikation i Skibsbygningen. Den fuldstændige Overensstemmelse i Type, som tilsigtes ved de nu planlagte engelsk-amerikanske Standard-Skibe, vil selvfølgelig lette Opgaven, men de store Afvigelser i Indretningen og Arbejdsmaaderne paa de eksisterende Værfter vil virke som alvorlig Hemsko; thi det maa erindres, at der ved en virkelig betydende Omlægning af den engelske Skibsbygningsindustri maa regnes med de eksisterende Værfter og ikke med nye, der maaske kan skabes i enkelte Foretagender. At nyskabe alle de eksisterende Værfters tekniske og andre Indretninger er udelukket, ikke blot fordi det vilde tage en Tid, som netop nu ikke kan afses dertil, men ogsaa fordi det rent teknisk er umuligt at stampe en ny Skibsbygningsindustri frem, der skulde være omtrent saa stor som Englands og Amerikas nuværende tilsammen. Ogsaa af

økonomiske Grunde kan man slutte sig til, at en fuldstændig Omlægning til Massefabrikation ikke er teknisk mulig. En Besparelse ved Bygningen af flere ensartede Skibe indtræder nemlig først ved et Stykantal af ca. 5, og selv denne Besparelse vil overfor den isolerede Bygning kun andrage ca. 5 pCt. Deraf falder ca. $^1/_2$ pCt. paa Besparelser med Hensyn til Materiale, 3 pCt. paa Arbejdslønnen og Resten paa Generalomkostningerne. Man maa altsaa, som det jo ogsaa kendes fra Seriefabrikationen i Maskinindustrien, op paa meget store Serier for at opnaa virkelige Fordele, og det siger sig selv, at skal man op paa Stykantal af 100 eller 200 Skibe, saa vil det stille saadanne Krav til de eksisterende Anlæg, at det faktisk vil betyde en fuldstændig Nyskabning af disse, der som nævnt næppe kan ventes gennemført fuldtud i praktisk Henseende.

Til Trods for disse kritiske Indvendinger mener dog den tyske Forfatter ingenlunde, at Seriefabrikationen af Skibe er umulig. Tvertimod er det absolut en af Fremtidsvejene, og Forfatteren betoner, at ogsaa Tyskland maa gøre alt for i Tide at fremme sine Værfters Leveringsdygtighed, og at Seriefabrikationen maa tages til Hjælp hertil. Den umaadelige Tonnagenød, som hele Verden kommer til at staa overfor ved Krigens Slutning, vil gøre, at alle Værfter maa arbejde for fuld Kraft paa Forøgelsen af Tonnagen. Bygningen af ensartede Skibe vil imidlertid nødvendigvis føre til Normalisering ogsaa af alle Skibsmaterialer og -dele. De fornødne Normaltyper, som har staaet en saa fortræffelig Prøve i Maskinindustrien og i Elektrotekniken, har man hidtil kun sjeldent fundet i tysk Skibsbygning. I det højeste kunde et enkelt Værft eller et enkelt Rederi fremvise egne Normaltyper. Derfor blev de enkelte Skibsdele altid fremstillet af Specialarbejdere efter særlige Tegninger og blev derved tilsvarende dyre, rent bortset fra, at Værfternes Ydeevne forringedes ved denne individuelle Byggemaade. Blev nu hver enkelt Del i Skibsbygningen normaliseret af en Forening i Lighed med »Verband deutscher Elektrotechniker«, saa kunde disse Dele ogsaa fremstilles i stort Antal i Indlandets mange smaa Maskinfabriker og derved aflaste Værfterne. Med andre Ord: ved at opløse Arbejdsprocessen i forskellige af hverandre uafhængige Dele, der muliggjordes ved en fuldstændig Ensartethed af disse, der sikrede deres endelige Samling, vil en hensigtsmæssig Arbejdsdeling kunne foretages. At en saadan Arbejdsmaade vilde virke overordentlig gunstig paa Bygningstiden for det enkelte Skib er selvsagt. Men ikke blot Enkeltdelene, ogsaa Skibene selv kunde sikkert normaliseres, da Fragtdampernes Afvigelse i Byggemaade, Bæreevne og Hastighed — deres Hovedkendetegn — for det meste er ringe. Selv om der altid vil eksistere Tilfælde, hvor man paa Grund af Ladningens Art, Slusedimensioner, Dybdeforhold o. s. v. vil bygge Skibe, der ikke egner sig for normalt Maal, vil dette dog ikke berøre det store Flertal. For Rederierne vilde en saadan Normalisering betyde en væsentlig Fordel, fordi de herved vilde kunne reducere deres nuværende omfangsrige Lagre af Reservedele betydeligt, medens Udskiftninger og Reparationer vilde kunne finde Sted i meget kortere Tid.

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort forrige Hefte meddelte Udførselsforbud er følgende nye udstedt:

Under 3. September 1917 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *Nælder* og *Nælde-stængler*, af *Vine, Spirituosa* og *Sprit af enhver Art* samt af *Tobak i enhver Form*, saavel forarbejdet som uforarbejdet.

Det tillades Rejsende at medføre et under Hensyn til Rejsens Varighed efter Toldvæsnets Skøn passende Kvantum Tobak, dog ikke udover 50 Cigarer, eller hvad der svarer dertil af Tobak i anden Form.

Under 3. Oktober 1917 bestemmes det herved, at den for Rejsende ifølge Justitsministeriets Bekendtgørelse af 8. August 1914 bestaaende Tilladelse til ved Afrejse her fra Landet at medføre indtil 200 Kr. i møntet Guld og Sølv ophæves, og at det fremtidigt kun er tilladt Rejsende til Bestridelse af egentlige Rejseudgifter at medføre indtil 50 Kr. i møntet Guld eller Sølv, og deraf kun indtil 10 Kr. i møntet Sølv.

Under 15. Oktober 1917 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *Tran af enhver Art.*

Købestævnet.

Foranlediget ved de indhøstede Erfaringer fra de hidtil afholdte Købestævner har Handelsministeriet taget Tanken om en delvis Reorganisation af Stævnets Ledelse op. Det er Meningen at sikre en mere intim Forbindelse mellem Købestævnet og Erhvervslivet særlig Industri og Haandværk. Til at fremkomme med Forslag til en saadan Ordning agter Ministeriet at nedsætte et Udvalg, hvori de interesserede Institutioner og Erhvervsorganisationer er repræsenteret. Valget af en Repræsentant for Industriraadet vil finde Sted i Raadets næste Møde.

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Kontorerne i London og Berlin.

Til Dækning af de ved Opretholdelsen af disse Kontorer forbundne Udgifter ser Industriraadet sig nødsaget til for Udførselssager, der genoptages med de paagældende Regeringer, at indkræve en Afgift lig $^1/_2$ pCt. af Varesendingens Værdi, Minimum 20 Kr.

Man erindres om, at det er nødvendigt at fremskaffe henholdsvis »War-Trade Department«s og paagældende »Ausfuhrstelle«s Løbenumre for saadanne Sager, forinden der rettes Henvendelse til Industriraadet om dettes Bistand.

Opmærksomheden henledes paa, at alle Henvendelser til ovenfor nævnte Kontorer maa ske gennem Industriraadet.

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til samtlige Lokal-Numre.

Kulfordelingskontoret.

Det indskærpes, at Industriraadsorganisationens Medlemmer tilbagesender de fra Fordelingskontoret fremsendte maanedlige Skemaer senest den 15. i den paagældende Maaned i nøje udfyldt Stand, selv om de ikke i Øjeblikket er interesseret i Besvarelsen, da det, for saavidt muligt at kunne sikre Industrien dens Forbrug af Brændsel frem i Tiden, er nødvendigt, at Kontoret til enhver Tid er underrettet om Forbruget og Beholdningen i hver enkelt Virksomhed.

Erhvervenes Fællesudvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg har Kontorer i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B, med følgende Afdelinger:

1. Afdeling for Anvisning af Skibsrum for Varer vestfra, Dor Nr. 4 (Telefon 8100, Lokal 4 og 5, efter Kl. 5 kaldes Central 50383. A. Møller, Lokal 2).
2. Afdeling for den interskandinaviske Vareudveksling, Dør Nr. 6, Telefon 8100, Lokal 25.
3. Afdeling for Tilforsler sydfra, Dør Nr. 8, Telefon 8100, Lokal 6.

Afgifter for de gennem Industriraadet udfærdigede Erklæringer.

Idet man bringer i Erindring, at der for al **Genudførsel**, ligegyldigt til hvilket Land, af Varer samt Fabrikata af Varer importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti *altid* maa *ansøges om Tilladelse* hos de respektive Institutioner, meddeles, at der for Ekspeditionen af disse Tilladelser, der udstedes gældende for et nærmere fastsat Tidsrum, indtil videre vil være at erlægge folgende Afgifter, som man har set sig nodsaget til at forhøje som Følge af de med Opretholdelsen af Industriraadets Virksomhed forbundne, stadig stigende Omkostninger.

For Beløb indtil			500 Kr.				2 Kr.
»	»	over	500	» til	1,000 Kr.		4 »
»	»	»	1,000	» »	3,000	»	6 »
»	»	»	3,000	» »	5,000	»	8 »
»	»	»	5,000	» »	10,000	»	10 »
»	»	»	10,000	» »	20,000	»	20 »
»	»	»	20,000	» »	50,000	»	30 »
»	»	»	50,000	» »	100,000	»	40 »
»	»	»	100,000	» »	200,000	»	50 »
»	»	»	200,000	» »	300,000	»	60 »
»	»	»	300,000	» »	350,000	»	70 »
»	»	»	350,000	»	$^1/_5$ pro mille.		

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 2 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 4 Kr. for alle Beløb derover. Det vil derfor være nødvendigt, at paagældende Varepartis Salgsværdi anføres paa *alle* indgivne Begæringer om Udførsel.

Ved Ekspedition af **Indførselsbegæringer** er Afgiften i Øjeblikket i Henhold til følgende Skala, men man vil muligvis se sig nødsaget til ogsaa snart at revidere denne.

For Beløb indtil			500 Kr.				2 Kr.
»	»	over	500	» til	1,000 Kr.		3 »
»	»	»	1,000	» »	3,000	»	4 »
»	»	»	3,000	» »	5,000	»	5 »
»	»	»	5,000	» »	10,000	»	8 »
»	»	»	10,000	» »	20,000	»	10 »
»	»	»	20,000	» »	50,000	»	20 »
»	»	»	50,000	» »	100,000	»	25 »
»	»	»	100,000	» »	200,000	»	35 »
»	»	»	200,000	» »	300,000	»	45 »
»	»	»	300,000	» »	400,000	»	50 »
»	»	»	400,000	» »	600,000	»	60 »
»	»	»	600,000	»	$^1/_{10}$ pro mille.		

Gebyrberegning ved Importen af Kemikalier og Farvestoffer fra Tyskland (General-Erklæring A).

Ved Import af Kemikalier og Farvestoffer fra Tyskland beregnes i Gebyr 5 pro mille, Min. 5 Kr., pr. Maaned af Værdien af samtlige, saavel beordrede som modtagne Mængder i den paagældende Maaned.

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Smøreolier.

Da man paa Grund af de store Vanskeligheder, der er forbundet med Tilforslerne vestfra, kan forvente, at Importen af Smøreolier helt eller delvis vil ophøre, har Industriraadet nedsat et Smøreolieudvalg bestaaende af følgende Medlemmer: Direktør *Max Ballin*, Ingeniør *A. Jacobsen*, Fabrikant *C. F. Jarl*, Direktør *Georg Waidtløw*, Fabrikant *I. A. Windfeld Hansen*, med det Formaal at undersøge, paa hvilken Maade Smøreolieforbrugerne kan hjælpes, hvis Tilforslerne udebliver eller kun fremkommer utilstrækkeligt.

For at blive bekendt med de forhaandenværende Beholdninger og faa oplyst, hvad Forbruget er, har Udvalget udsendt et Spørgeskema, og henstilles det at tilbagesende dette i nøjagtig udfyldt Stand.

Engelske Kontrabandelister.

Opmærksomheden henledes paa, at der i Industriraadet henligger til Gennemsyn paa Kontor Nr. 4 et fra Udenrigsministeriet modtaget Eksemplar af en ny Udgave af den samlede britiske Kontrabandeliste ført à jour til den 28. Juli d. A.

Chicagos Eksportfirmaer.

Fra Handelsministeriet har Industriraadet modtaget Meddelelse om, at der i sammes Lokaler (Holmens Kanal 9, Kl. 12—5) er fremlagt til Gennemsyn et gennem Udenrigsministeriet fra det danske Konsulat i Chicago modtaget Eksemplar af »Blue Book of Chicago Commerce«, indeholdende en alfabetisk og fagvis ordnet Fortegnelse over Medlemmerne af »The Chicago Association of Commerce« med detailleret Angivelse af de af dem solgte Artikler.

Procentindholdet af fremmed Materiale i Eksportartikler til Frankrig og England.

Fra den herværende franske Legation har Industriraadet modtaget Meddelelse om, at Procentindholdet af Materiale af fremmed Oprindelse i Varer, der agtes eksporteret til Frankrig, fremtidig ikke maa overstige 5 pCt., medens der som bekendt tidligere maatte findes indtil 25 pCt. Materiale af fremmed Oprindelse i de paagældende Varer.

Som Medlemmerne vil erindre, er en tilsvarende Bestemmelse allerede for nogen Tid siden af den britiske Regering bragt til Anvendelse for Varer, der fra Danmark agtes importeret til England eller til de engelske Besiddelser.

▫▫▫▫▫▫

Fra Biblioteket.

Katalog over Biblioteket faas for 2 Kroner. Hovedtillæg (1910—16) for 1 Kr. 25 Øre.

Udenbysboende Medlemmer kan faa Bøger tilsendt mod Portogodtgørelse. Adressen er Industriforeningens Bibliotek, Vesterbrogade 1 B.

Følgende Bøger er indgaaet i Biblioteket:

4. Hegel, Fr. Gyldendal og Dansk Boghandel. Kbh. 1917. 31 S.
4. Wroblewski, O. B. Fem Aar i Roskilde. Kbh. 1917. 74 S.
9d. Hannover, H. J. Über die praktische Ausbildung an der königlichen technischen Hochschule in Kopenhagen. Brüssel [u. A.]. 30 S. Tvl.
9d. Hannover, H. J. Den polytekniske Læreanstalts Udvidelsesplaner. Kbh. 1917. 28 S.
9d. Faaborg Industriforenings tekniske Skole 9. Januar 1863—9. Januar 1913. Faaborg [1913]. 18 S.
20. Handwörterbuch der Naturwissenschaften herausgegeb. v. E. Korschelt, G. Linck, F. Oltmanns, K. Schaum, H. Th. Simon, M. Verworn u. E. Teichmann. I—X. Jena 1912—15. (10 Vol.).
34b. Bröndsted, J. N. Grundrids af den fysiske Kemi. Kbh. 1912. 175 S.
34b. Feilberg, Chr. Uorganisk Kemi for Folkehøjskoler og Landbrugsskoler. Kbh. 1881. 192 S.
34b. Møller, S. Kortfattet Vejledning i præparativ Kemi. Kbh. [u. A.]. 80 S. (Mimeograferet).
Møller, S. Beregningen af den kvalitative Analyse. 12 S. (i samme Bd.).
44. Bøggild, O. B. Lærebog i Krystallografi og Mineralogi. Kbh. 1917. 132 S.
45. Vogt, J. H. L. Norges Jernmalmsforekomster. Kria. 1910. 216 S. Tvl.
45. Milthers, V. Bornholms Geologi. Kbh. 1916. 122 S. (Kort.)
54. Medicinsk-historiske Smaaskrifter 15—16.
Pompejis Vandforsyning.
Lægemidlernes Historie.
57. Wieler, A. K. Kaffee, Tee, Kakao und die übrigen narkotischen Aufgussgetränke. Lpz. 1907. 106 S.
64. Schule der Pharmazie herausg. v. H. Thorns, E. Mylius, E. Gilz, K. F. Jordan. Berl. II. Chemischer Theil. 6. Aufl. Berl. 1917. 447 S.
68f. Hannover, H. J. »Festigkeitskongressen« i Zürich. Kbh. 1895. 31 S.
69. Talbot, F. A. All about inventions and discoveries. Lond. 1916. 376 S. (Tvl.).
70. Dahlström, Y. H. Tekniske Tabeller. Kbh. 1907. 83 S.
72. Ostenfeld, A. Teknisk Elasticitetslære. 3. Udg. Kbh. 1916. 520 S. (Tvl.).

75. Weber, S. Undersøgelser over Luftarternes Varmeledningsevne. Kbh. 1916. 128 S.
79. Hannover, H. J. Materialprøvningens Udvikling. Kbh. 1908. 5 S.
79. Hannover, H. J. Materialprøvningens Udvikling. Kbh. 1908. 24 S.
79. Hannover, H. J. On the question of friction between the parallel end surfaces of a body and the plates through wich pressure is applied. New York 1912. 7 S.
— Samme paa Fransk.
82. Hammel, L. Werkstattwinke für den praktischen Maschinenbau und verwandte Gebiete. Frankf. a. M. 1917. 117 S.
82. Hintz, L. Der Maschinist. 3. Aufl. Lpz. 1911. 275 S.
83. Riedler, A. Das Maschinenzeichnen. 2. Aufl. Berl. 1913. 234 S.
84. Forschung und Werkstatt. 1. Untersuchung von Spreizringkupplungen. 2. Schmierölprüfung für den Betrieb. Berl. 1916.
84. Holstein, H. Om Anvendelse af Kuglelejer. Kbh. 1917. 11 S.
84. Bach, C. Die Maschinen-Elemente. 11. Aufl. I. Lpz. 1913.
85. [Forschung und Werkstatt. (Schmierölprüfung). Berl. 1916]. Grp. 84.
86d. Haeder, H. Das Motorboot und seine maschinelle Einrichtung. Wiesb. 1913. (15) 172 S. (Tvl.).
88. Güldner, H. Das Entwerfen u. Berechnen der Verbrennungs-Kraftmaschinen u. Kraftgasanlagen. 3. Aufl. Berl. 1914. (20) 791 S.
89. Eyermann u. Schulz. Die Gasturbinen, ihre geschichtliche Entwicklung, Theorie und Bauart. Berl. 1917. 253 S.
90. Bethmann, H. Der Aufzugbau. Braunschw. 1913. 720 S. (Tvl.).
92. Transactions of the North-East coast institution of engineers and shipbuilders. I. Newcastle. I—V, VII—XIX, XXI—XXVIII. 1885—1912. (25 Vol.)
98. Ostenfeld, A. Jernkonstruktioner. I. 2. Udg. 1914. 226 S. Tvl.
99. Lütken, A. Brobygning. I. Almindelig Del. Kbh. 1914. 406 S. (Tvl.).
104. Schönweller, G. Forelæsninger over Vandbygning. 2. Vandløbsregulering, Kanaler, Sluser. Kbh. 1914. 368 S. (Autograferet.)
105. Fibiger, J. N. Anlæg af Havne paa Jyllands Vestkyst. Med indl. Bemærkninger af N. V. Westergaard. Kbh. 1917. 28 S.
105. Munch-Petersen, J. Ringkøbing Fjord. Kbh. 1916. 11 S.
105. Agerskov, C. Frihavnens Udvidelse. Kbh. 1916. 4 S.
105. Poulsen, A. Thyborön Havn. Kbh. 1917. 11 S.
105. Lorenz, G. Københavns Havns Udvidelse mod Nord 1915—17. Kbh. 1916. 7 S. (Tvl.).
106. Marr, O. Das Trocknen und die Trockner. 2. Aufl. Münch u. Berl. 1914. 546 S.
109. Larsen, R. Københavns Vandforsynings nye Højdereservoir paa Brønshøj Bakke. Kbh. 1916. 10 S.
109. Borum, H. Københavns Vandforsyning. Kbh. 1916. 16 S. (Tvl.).
114. Streker, K. Hilfsbuch für die Elektrotechnik. 8. Aufl. Berl. 1912. 968 S.
114. Weickert, F. Prüfung elektrischer Maschinen und Transformatoren. 2. Aufl. Lpz. 1917. 192 S.
114. Orlich, E. Aufnahme und Analyse von Wechselstromkurven. Braunschw. 1906. 117 S.
114. Benischke, G. Die Grundgesetze der Wechselstromtechnik. 2. Aufl. Braunschw. 1912. 229 S.
115. Breitfeld, C. Berechnung von Wechselstromfernleitungen. Braunschw. 1912. 89 S.
115. Orlich, E. Kapazität und Induktivität. Braunschw. 1909. (12) 294 S. (Tvl.).
115. Natalis, F. Die selbsttätige Regulierung der elektrischen Generatoren. Braunschw. 1908. 112 S. (Tvl.).
115. Normalien, Vorschriften und Leitsätze des Verbandes Deutscher Elektrotechniker. Herausg. v. G. Dettmar. 9. Aufl. Berl. 1914. (10) 436 S.
115. Benischke, G. Die Schutzvorrichtungen der Starkstromtechnik gegen atmosphärische Entladungen und Überspannungen. 2. Aufl. Braunschw. 1911. 123 S.
116. Benischke, G. Die asynchronen Drehstrommotoren. Braunschw. 1904. 172 S. (Tvl.).
116. Benischke, G. Der Parallelbetrieb von Wechselstrommaschinen. Braunschw. 1902. 55 S.
116. Riemenschneider, K. u. E. Welter. Elektrische Umformer und Gleichrichter, ihre Theorie und Betriebsverhältnisse. Wien u. Lpz. 1915. (15) 314 S.

Mindre Meddelelser.

Højovns- og Staalværk i Holland.

Ligesom visse andre neutrale Lande har Holland under Krigen baade kunnet styrke sin Industri og faa dennes svage Sider at føle. I Bestræbelserne for at afhjælpe disse sidste og gøre den nationale Industri uafhængig af Udlandet spiller Planerne om Anlæg af et Staal- og Valseværk en stor Rolle. Gode Forudsætninger for et saadant Anlæg synes at være tilstede. Holland udgør jo sammen med sine Kolonier et stort Afsætningsomraade, og med Hensyn til Raamaterialerne findes i Hollands sydlige Provins Limburg egnede Kul i rigelig Mængde og hertil kommer, at Holland overhovedet med Hensyn til Transport har en særlig heldig Stilling gennem sine gode Vandveje. Saaledes kan Malm fra Nordfrankrig billigt fragtes ad Maasfloden, og hvis det er nødvendigt, kan ogsaa et hollandsk Højovnsværk faa sin Malm søværts fra Sverige eller Spanien. Til disse to Tilførselsmuligheder svarer to forskellige Planer for Værkets Beliggenhed. Den ene gaar ud paa at anlægge Værket i Provinsen Limburg, altsaa i Kuldistriktet, medens den anden foretrækker Rotterdam som Beliggenhed, idet man her billigt kan tilføre Malm ad Søvejen, medens samtidig Kullene fra Limburg-Provinsen let kan fragtes hertil. Begge Alternativer har iøvrigt lige

mange Tilhængere indenfor de interesserede Kredse. Man mener, at der vil kræves en Kapital paa 30 Mill. hollandske Gylden for Anlægets Virkeliggørelse. Der har ogsaa været fremsat Forslag om, at den hollandske Stat skulde støtte et saadant Foretagende. Vi skal i næste Hefte omtale disse Planer noget udforligere.

Sammenslutning i den svenske Tændstikindustri.

Koncentrationen i den svenske Tændstikindustri, der i Aarenes Løb har samlet alle Fabrikerne i to store Selskaber, nemlig *Jonkøping & Vulkans Tändstikfabriker* og *Förenade Tändstikfabrikerna*, er nu fuldført ved disse to Selskabers Forening i et stort Selskab. Det nye Aktieselskab faar en Minimums Aktiekapital paa 40 Mill. Kr., der udbydes til en Kurs af 200 pCt., saaledes at Selskabet straks ved Starten erholder et Reservefond lige saa stort som Aktiekapitalen. Sammenslutningen skal virkeliggøres paa den Maade, at det nye Selskab erhverver Majoriteten af, eventuelt samtlige Stamaktier i de to gamle Selskaber, hvilken Transaktion skal gennemføres ved Hjælp af et Bankinstitut, Svenska Emissions-Bolaget, der allerede har sikret det fornødne.

Norsk Industri.

Det er med berettiget Stolthed, Nordmændene omfatter den Bevægelse, der er igang i norsk Erhvervsliv for at benytte de særlig gennem Rederivirksomhed indtjente store Kapitaler til at købe de tidligere talrige udenlandske Interesser i den norske Industri ud. Udenlandsk Kapital har i særlig Grad været dominerende i al Industri, der knyttede sig til Udnyttelse af Vandkraften, fordi der her har været Tale om saa store Summer, som det norske Kapitalmarked i gamle Dage ikke kunde magte. Bevægelsen maa sikkert siges at være kulmineret i det norske Køb af Kellner Partington-Selskabet. Dette Selskab, der overvejende er engelsk, ejer umaadelige Ejendomme og Anlæg baade Skove, Papirfabriker og al Slags Træforædlingsvirksomhed, Vandkraftanlæg m. m. i Norge og Sverige. Kernen i den hele Virksomhed er dog det kolossale Borregaards-Anlæg ved Sarpsborg, der vil være enhver Norgesrejsende kendt fra den store Jernbanebro over Sarpsfossen. I Sverige er Selskabets største Fabrik den bekendte Virksomhed Mölnbaeka-Trysil og desuden ejes ogsaa Fabriker og Ejendomme baade i England og i Østrig. Købesummen anslaas til 90 à 100 Mill. Kr.

Østrigs Industri.

I en Indberetning til Udenrigsministeriet fra det kgl. Generalkonsulat i Wien gives en Del Oplysninger om østrigske Industriforhold og Fremtidsplaner.

Som en Følge af Afspærringen fra den oversøiske Tilførsel har der i næsten alle Dele af Monarkiet udviklet sig en mægtig elektrometallurgisk Industri, saavel i Tilknytning til Brunkulslejer, som til Udnyttelse af Vandkraft. Da de enkelte Virksomheder ligger ved forskellige Forbindelsesveje og i forskellige Raastofs-Gebeter, er disse Produktioner næsten uafhængige af den øjeblikkelige Krigstilstand.

Metaludskilningsværkerne har paa Grund af deres store Beskæftigelse næsten amortiseret sig og vil derfor efter Freden ikke komme til at belaste de vedkommende Aktieselskabers arbejdende Kapital. Som springende kan det Opsving, Aluminiumsindustrien har taget, betegnes, og Nyanlæg er under Overvejelse. At man midt under Krigen kan sætte saa store Anlæg som Thonerde- og Aluminiumsvirksomheder i Gang kan betegnes som en teknisk Rekordydelse, og viser ogsaa, at den østrigske Kapital i Forøgelsen af Produktionen ser sin Hovedopgave.

Ligesom den samlede Handelspolitik en Tid lang vil staa i Valutaspørgsmaalets Tegn, saaledes vil ogsaa Aluminiumseksporten maatte fremmes af Regeringen. Herefter vil derfor Monarkiet ved Siden af Sverige og Norge komme i Betragtning som Leverandør af Aluminium, hvad der turde være af Interesse for den danske Metalforædlingsindustri, tilmed da Aluminiumen takket være sin forbedrede Kvalitet finder forøget Anvendelse (Flyvemaskiner, Automobiler, Jernbanevæsnet, Smedearbejder). De tiloversblevne Dele fra Aluminiumsfabrikationen kan smeltes i Højovnene. Som saakaldte Betjeningserhverv for den elektrotekniske Industri opstaar Elektrodefabriker i stor Stil. Der blev netop for nylig sat et saadant Anlæg i Drift, og Virksomheden af denne Produktion er paa Grund af den udelukkende Anvendelse af østrigske Raaprodukter fuldstændig uafhængig af Udlandet og den oversøiske Tilforsel.

Notitser.

„Tidsskrift for Industri." Paa given Foranledning henleder vi Opmærksomheden paa, at »Tidsskrift for Industri« er det eneste Fagskrift, der udsendes af den danske Industri og til den danske Industri, idet det som officielt Organ for Industriraadet udgaar til samtlige dettes Medlemmer, d. v. s. til samtlige industrielle Virksomheder i Landet. Desuden udsendes »Tidsskrift for Industri« som bekendt til Industriforeningens personlige Medlemmer og kommer derved en stor Kreds af Industri og Haandværk nærstaaende Personer i Hænde saasom Ingeniører, Arkitekter, Bygherrer og Embedsmænd baade i Stat og Kommune. Yderligere har Tidsskriftet fundet en stor og stadig stigende Udbredelse i alle andre Grene af vort Erhvervsliv, Handel, Søfart m. m., ligesom det har skabt sig en betydelig Læsekreds i Udlandet. »Tidsskrift for Industri« udgaar nu i et Oplag af ca. 7000 Eksemplarer.

Redaktion: **Povl Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon **11977,** 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 11 NOVEMBER 1917

Blokadesituationen.

Den absolute Blokade har nu virket saa længe, at dens Følger for vort Land ikke blot lader sig konstatere, men ogsaa overse i deres videre Udvikling. Det maa da siges, at de bange Anelser, der ved Blokadens Stramning kom til Orde herhjemme, desværre har vist sig fuldt begrundede. I mange Henseender synes Blokadens Konsekvenser endda at kunne blive langt alvorligere end anet og af en saadan Karakter, at Spørgsmaalet uvilkaarligt melder sig, om disse Konsekvenser i deres fulde Omfang har været overset fra de Steder, hvorfra Kravene om den absolute Blokade er blevet rejst. Har man fulgt Agitationen herfor, saaledes som den har givet sig Udtryk i Ord og Tale i Ententelandene, kan man ikke frigøre sig for, at man nu staar overfor Resultaterne af en Politik, hvor Stemninger og Lidenskaber er løbet af med den kolde, beregnende Fornuft. Der er ganske vist det vanskelige ved at pege herpaa fra dansk Side, at vore Interesser saa afgørende gaar imod den skærpede Blokadepolitik, hvorved Motiverne til en Kritik nemt misforstaas. Alligevel burde man ikke paa Forhaand afvise, at ogsaa andet end hvad der direkte er til Danmarks Skade kunde være til Ententens Gavn.

De store Lande, ikke mindst De Forenede Stater, der nu paa Blokadepolitikens Omraade sidder til Dommer overfor de resterende neutrale Stater, der jo desværre alle er smaa Lande, maa gøre sig det klart, at de ikke uden nøjagtig at sætte sig ind i hvert af disse Landes Forhold kan føre en Politik overfor disse, paa hvis Resultater de kan være sikre. Maaske gælder dette i særlig Grad Danmark. Det er nemt nok saaledes som man ser det fremsat i Ententens Presse og ikke mindst i den nordamerikanske at kræve, at Danmark fuldkommen skal afbryde sine Forbindelser med den anden krigsførende Part o. s. v. som Betingelse for Tilførsler, men noget andet er, hvordan de *virkelige* Konsekvenser bliver. Vi ser i denne Sammenhæng rent bort fra, at netop De Forenede Stater, da de var neutrale, meget kraftigt hævdede Retten til ligelig Handelsforbindelse, hvorom særlig de skandinaviske Stater kan tale med, idet disse endnu har ikke lutter behagelige Minder om de store Mængder Transitvarer, som De Forenede Stater i sin Tid saa det i deres Interesse at søge ført frem igennem de nordiske Lande til Tyskland, uden Hensyn til om denne ekstraordinære Transithandel kunde skade de paagældende Landes egne Interesser. At saadan Skade skete viste sig iøvrigt meget snart, idet bl. a. den engelske Opposition uden videre benyttede denne store amerikanske Transit *imod* de skandinaviske Lande, hvorved Kravene om en skærpet Blokade overfor disse Lande, altsaa ogsaa overfor disses egen legitime Handel, blev kraftigt animeret. Det, vi imidlertid vil fremholde, er, at Borgeren i den store Stat maa tage ganske andre Briller paa end dem, han til daglig anvender, naar han skal betragte vore Forhold. I Stedet for at bedømme et lille Erhvervssamfund som det danske efter den sædvanlige Maalestok og opstille det tilsyneladende uskyldige Krav overfor os, at vi maa finde os i, indtil Krigen er forbi, at tære paa vore egne Kræfter og leve et mere stille Liv uden nogen Forbindelse udadtil — med Centralevropa *maa* vi ikke handle og med Ententen *kan* vi ikke handle — maa han langt snarere bedømme vore Forhold

i Lighed med f. Eks. en af Staterne i det store amerikanske Forbund. Ligesaa udmærket De Forenede Stater saa vel som de øvrige store Verdensriger kan staa paa deres egne Ben, ligesaa umuligt vil det være for en saadan enkelt Stat at afbryde alle Forbindelser med de andre. Man tænke sig blot en saadan Isolation ramme en af Forbundsstaterne — af samme Befolkningstal (3 Mill.), samme Størrelse og samme geografiske Udstyr som Danmark, altsaa en af Landbrugsstaterne, heri inklusive en Række Byer med en Hovedstad paa ca. 700,000 Indbyggere i Spidsen, hvormed følger betydelig industriel Virksomhed og anden Foretagsomhed foruden Landbrugsproduktionen, men *uden* Kul, Jern, Olier, Bomuld, Træ o. s. v.

En saadan enkelt Stat, Provins eller Del af et stort Rige maa de mindre neutrale Stater i al Fald Danmark i økonomisk Henseende sammenlignes med. Det vil da forstaas, at det for et saadant Landomraade er en bydende Nødvendighed at staa i den mest levende Vekselvirkning med omliggende Distrikter. Det vil have en Landbrugsproduktion langt ud over sin egen Fornødenhed, men rigtignok atter baseret paa, at det, hvor denne Landbrugsproduktion er af animalsk Karakter som netop i Danmark, faar tilstrækkelige Mængder Foderstoffer, Gødning, Korn m. m. tilført. For at købe disse Varer og alle øvrige, som udkræves, maa det have fri Afsætning for sit Smør og Flæsk. Det maa have Kul og Olier til Brændsel og Belysning og Drivkraft tilført. Det maa for ogsaa at sysselsætte den Industri, som det i normale Aar har tilladt sig at oparbejde ved egen Dygtighed bl. a. for at kunne sysselsætte den voksende Befolkning, tilbytte sig Tilførsler af alle Slags industrielle Raamaterialer, Halvfabrikata m. m.

Selvfølgelig maa et saadant Land, naar det udgør en lille neutral Nation paa en geografisk udsat Plads, mellem de to krigsførende Parter, finde sig i som sin Part af Krigen at faa en meget betydelig Indskrænkning i disse Forhold med tilhørende Dyrtid, Arbejdsløshed og Tab af Indtægter. Men der vil være en Grænse, der ikke kan overskrides. Ved Bestemmelsen af denne Grænse burde man tilmed ikke blot holde sig de nævnte materielle Kriterier for Øje, men kunde passende supplere disse med de Traditioner, der knytter sig til et Folk, som har levet som fri og selvstændig Nation lige fra første Gang, det for over Tusinde Aar siden traadte frem af Historiens Mørke. Et saadant Folks Skæbne bestemmer man ikke ved Kalorieberegninger og Statistik.

I adskillige Maaneder har Blokaden nu standset vore Tilførsler vestfra. Forhandlingerne med Amerika er imedens stadig svævende, og Overenskomsterne med England og Frankrig er døde Bogstaver, Rammer uden Indhold. Samtidig har Danmark, der mødte den hensynsløse tyske U-Baadskrig med de største Ofre, for intet Øjeblik at lade sig bringe bort fra den ligelige og en Gang akcepterede Fordeling af sin Levnedsmiddeleksport, stadig fortsat ad samme Vej, skønt ingen vil kunne paastaa, at den ikke har været tornefuld. Vor Tonnage, der ikke en Gang i sin normale Størrelse er tilstrækkelig til at besørge vore nødvendige Tilførsler og Udførsler, er i en meget stor Maalestok draget bort fra Ruter, hvor den direkte kunde betjene danske Interesser, notabene, hvis der overhovedet var noget at sejle med til Danmark. Det er forbudt andre neutrale Landes Tonnage at komme os til Hjælp ved at sejle for os. Det eneste, der overhovedet endnu bestaar af de gamle Forhold, er den Side, der hedder Danmarks Forpligtelser, som vi ufortrødent opfylder overfor Ententen som til alle andre Sider, idet vi ikke hverken kan eller vil fravige det Standpunkt, at Retfærdigheden en Gang maa sejre, og at *vi* i al Fald ikke vil fravige *vor* Pligt overfor dens Sag.

Medens vort Landbrug, hvis Ydelser til England dette Rige pludselig synes at have glemt og at kunne se bort fra, afskaaret fra sine normale Tilførsler af Foderstoffer, Gødningsstoffer o. s. v. er ved at skrumpe ind med tilhørende Massenedslagtninger af Kreaturer, Svin og Fjerkræ, for hvilke ikke mere findes Føde, og medens den endnu resterende Del af Husdyrstammen stadig forringes i Værdi, saaledes som vore Heste er et medynksvækkende Eksempel paa, gaar Industri og Haandværk og dermed Handel og andre Erhvervsgrene langsomt men sikkert istaa. Ligesom det danske Landbrug er den danske Industri ganske overvejende henvist til at arbejde med tilførte Raastoffer og Hjælpemidler. Det Øjeblik er da kommet, hvor de Lagre, Industrien raadede over, da Blokaden skærpedes, efterhaanden er opbrugte, og Følgen er Standsning af Fabrikerne og Afskedigelse af Arbejderne. Dette paa et Tidspunkt, hvor alle Landets Indtægter svinder ind, hvor Dyrtiden er voksende, og Manglen paa Levnedsmidler ikke mindre,

idet man af det stadig faldende Produktions-Overskud heraf maa anvende en betydelig Del for at tilbytte sig de uundværlige Varer udefra. Situationen paa Arbejdsmarkedet, der nu er mørk, vil efter Undersøgelser, der er foretaget, hvis den fortsættes blot i nogle Maaneder endnu, blive kritisk. Men jo mere truende disse Konsekvenser af Blokaden stiller sig, des mere maa alle Bestræbelser rettes mod saa vidt muligt at holde Produktionslivet igang med de begrænsede Hjælpekilder, man selv raader over, og med de Tilførsler, der overhovedet maatte være mulige. Kravene om Brændsel og Lys, paa hvilke Omraader Danmark absolut ikke kan forsørge sig selv, bevirker, at det danske Samfund maa søge Erstatning for de stoppede Veje ved at holde en Handelsomsætning igang i de Retninger, hvor Dørene endnu staar aabne. Det praktiske Resultat vil da være en relativt stadig stærkere Udvikling af Handelsforbindelsen med Centralmagterne, overfor hvilken den supplerende Forbindelse med de to neutrale Markeder, som Blokaden ikke direkte har kunnet afskære os fra, nemlig Norge og Sverige, praktisk talt er uden Betydning, saa meget mere som disse Lande jo selv er bragt i samme Situation som Danmark.

Men Situationen belyses ikke blot ved at Tyskland kan byde os Kul og Jern og talrige andre absolut nødvendige Varer. Den store Arbejdsløshed, som Blokaden fremkalder i vort Land, kan tænkes som en ret naturlig Følge at medføre en Udvandring i stor Stil af faglærte danske Arbejdere, som man ikke tør tvivle om vil blive modtaget med aabne Arme i visse tyske Fabriker og Værksteder, hvor Ententen maatte have mindre Interesse af at se dem end ved deres normale fredelige Arbejde i Hjemlandet. Vi tror ikke, at dette Billede foreløbig vil blive til Virkelighed, men vi vil blot holde det frem som et Eksempel paa, hvorledes Blokaden mod de neutrale til Tyskland grænsende Lande kan virke akkurat modsat af, hvad der er tilsigtet dermed. Thi selv om Billedet endnu ikke er aktuelt, maa det sikkert regnes for en Mulighed som en Nodsventil, hvis Arbejdsløsheden ikke som nu holder sig paa en 10—20 pCt., men gaar op til 70—80 pCt. af Industriens Arbejdere, saaledes som der er Udsigt til, hvis Blokaden blot et Faatal Maaneder endnu afskærer os fra de nødvendige Tilførsler.

Det kan ikke stærkt nok betones, at intet ligger fjernere fra det danske Folks Interesser end at ønske den hele ovenfor skitserede Udvikling, som enhver, der er fortrolig med vort Lands økonomiske Forhold, maatte forudse som Blokadens naturlige Konsekvens. Men saa længe det ikke er for sent, er det vor Pligt at søge den offentlige Mening i Lande, til hvilke vi hidtil kun har været knyttet med stærke Baand baade af Sympati og af økonomisk Art, oplyst om Sandheden i Blokadeproblemet. Netop fordi ingen tør tvivle om de skandinaviske Landes Vilje til fuld og fri Selvstændighed i okonomisk saa vel som i politisk Henseende — baade nu og senere — maa vi kunne kræve, at man ikke gør denne Vilje illusorisk.

Ententen vil ramme Centralmagterne gennem Blokaden, men synes at overse, at man endnu aldrig har bekæmpet en Konkurrent ved at overlade ham de Markeder, man hidtil selv har været inde med. Man skulde synes, at den senere Tids alvorlige Udvikling i Rusland maatte vække til Eftertanke og fremskynde den Revision af Blokaden mod de skandinaviske Lande, der er absolut nødvendig. Man har jo Eksempler nok til at vise, at bliver en saadan Blokade langvarig, kan den slaa alvorligt tilbage paa en selv ved at afgive Ly for blivende Omlægninger af det økonomiske Liv. Fastlandsspærringen under Napoleons-Krigene afskar Evropa fra Sukkerrøret og favoriserede Dyrkningen af Sukkerroer, hvormed Evropa blev uafhængig af Rørsukkeret fra de engelske Kolonier. Paa den samme Maade gaar det den Dag i Dag ikke blot i Produktionen, men ogsaa i Handelsvejene. Det synes derfor ikke at være et udelukkende egoistisk Raad, naar de smaa neutrale Lande i Evropa nu henstiller til Amerika ikke at gaa over Maalet i sin Blokadepolitik.

Det er dette, vi har villet pege paa. For De Forenede Stater staar Centralevropa maaske som en allerede svækket Modstander; for de smaa neutrale Lande, der skal leve deres Liv umiddelbart op til dette Stormagtskompleks, er dette Kompleks en levende Virkelighed, som der maa regnes med. Hvis De Forenede Stater og Ententemagterne fuldt ud gør sig disse Realiteter klare, maatte der ogsaa kunne findes en Løsning af Blokadespørgsmaalet, der respekterede de neutrale Staters mest vitale Interesser.

❀ ❀ ❀

Staten og Erhvervslivet.

Tyske Erfaringer og danske Forhaabninger.

Vi omtalte nylig den tyske Rigsdags Hovedudvalgs Protest mod Statsadministrationens formentlige Misbrug af den tyske Krigslov af 4. August 1914, der nogenlunde kan sammenstilles med vor hjemlige Lov af 7. August 1914, i Henhold til hvilken Forbud, Regulering m. m. er iværksat. Den parlamentariske Protest i Tyskland er som tidligere nævnt kun et Udtryk for en almindelig voksende Reaktion mod hele det Tvangssystem, der er skabt under Krigen ved Statens Indgriben i det frie Erhvervsliv, og hvis Mangler bliver mere og mere fremtrædende. Hovedudvalgets Aktion har ført til en stor Debat om disse Problemer, og vi skal derfor i Dag gengive de overordentlig interessante Udtalelser, hvormed den tyske Indenrigsminister, Dr. Helfferich, svarede paa Angrebene paa Tvangs- og Reguleringssystemet. I Mellemtiden er disse Problemer blevet dobbelt betydningsfulde for os ved den Udvikling, Sagerne har taget herhjemme. Under Folketingets store Finanslovdebat i Slutningen af forrige Maaned kom det som bekendt til et Opgør mellem Erhvervslivets Interesser og Statens regulerende Indgriben. Enhver Industridrivende vil med Interesse have læst Indenrigsminister Ove Rodes Udtalelser, der blev tvungne frem i deres fulde Betydning af Ingenior Alex. Foss, der i Tinget gjorde sig til Talsmand for Erhvervenes Selvstyre og overhovedet for Erhvervslivets Frihed.

Naar man fulgte denne Debat, hvori Indenrigsministeriet, Prisreguleringskommissionen og Statsnævnene spillede en saa fremtrædende Rolle, kunde man ikke undgaa at blive slaaet af, hvorledes Indenrigsministeren i sin Lovprisning af Statsmagten og sin Mistillid til Erhvervslivet — som han saa smukt karakteriserede ved »de frie private Kræfters tøjlesløse Spil« — er kommet ind i et Spor, der overfladisk stærkt minder om tysk Professor-Statssocialisme. Der turde da heller ikke være Tvivl om, at Hr. Ove Rode er betydelig paavirket af Udviklingen i Tyskland, og under denne Paavirkning er han endog naaet til at profetere nye Former for Organiseringen af det økonomiske Liv — ikke blot som Nødforholdsregel under Krigen, men ogsaa for Tiden efter denne, hvor Statsmagternes alvise Indgriben skal tøjle og afløse det private Initiativ.

Hvor uheldigt er det derfor ikke, at de Synspunkter, han nu med saa megen Veltalenhed vil forcere frem, allerede er et tilbagelagt Stadium selv i Statssocialismens faste Borg, Tyskland. Thi fra Ove Rodes Angreb paa de »tøjlesløse Kræfter« til Udtalelserne af hans tyske Kollega, Dr. Helfferich, er der en mileyid Forskel, der ubarmhjertigt blotter vor hjemlige Statssocialismes luftige Underbygning.

I den anførte Tale i Hovedudvalget betonede Dr. Helfferich, at det var ham om at gøre, at slaa fast, at Tvangsorganiseringen, saaledes som den hidtil var udbygget eller planlagt, udelukkende beroede paa Krigsforholdene. Paa intet Omraade havde man til Hensigt at udøve en Indvirkning paa det økonomiske Livs Organisation ogsaa efter Krigen. Han vilde aabent indrømme, at de Forholdsregler, som man maatte gaa til, i og for sig ikke var ønskelige, men kun fremkaldt under Forholdenes Tryk og under den Forudsætning, at de atter skulde afvikles, saa snart Forholdene tillod det. Teorien om en fortsat Tvangsorganisering og Indgriben fra Statens Side eksisterede kun i visse Akademikeres og visse andre Folks Hjerner. For disse Mennesker stod det som det afgørende Spørgsmaal overfor den Svækkelse og fuldstændige Omlægning, som det økonomiske Liv havde undergaaet under Krigen, og alle de Byrder, der vilde blive at bære, hvorledes man atter hurtigt kunde komme i Vejret, og da var Svaret: det kan man kun, naar man organiserer sig saa rationelt som muligt og herefter udnytter de skabende Kræfter, man raader over.

I dette Ræsonnement laa der sikkert meget rigtigt, og det kunde absolut ikke afvises som Fantasteri, tværtimod. Men paa den anden Side kunde Taleren ikke i tilstrækkelig høj Grad betone, at *det var forkert, hvis man troede, at dette Problem alene lod sig løse ad ren organisatorisk Vej.* Sikkert vilde man i Tyskland ingenlunde give Slip paa alt det nyvundne i økonomisk Organisation og ikke sætte overstyr, hvad man i Krigen havde vundet af sunde Fremskridt. (Ministeren nævnte her som et Eksempel paa en af de specielle Krigsindustrier, der var opstaaet, og som man kunde bibeholde, men med helt andre Opgaver efter Krigen, den nyskabte tyske Kvælstofindustri, hvis Produktion nu var

næsten lige saa stor som Chiles samlede Salpeterproduktion for Krigen, og som i Øjeblikket var fuldstændig optaget af Arbejde for Krigsformaal, men som efter Krigen i fuldt Maal vilde komme det hjemlige Landbrug og Grundforbedringen tilgode). Baade indenfor de enkelte Virksomheder og i disses Samarbejde var der vundet meget under Krigen, og ogsaa denne Side af Sagen, for ikke at tale om den langt bedre Føling mellem Myndighederne paa den ene Side og det private Initiativ og Arbejderstanden paa den anden Side, som var opnaaet, var værd at fremhæve som Resultater, der ikke maatte prisgives.

Men det gik ikke an at tro, at Problemet kunde løses paa den Maade, at man mente at kunne konstruere hele det økonomiske Liv lige saa rationelt som en Maskine, hvor intet Hjul var sværere end absolut nødvendigt, ingen Del bestod af dyrere Stof end ubetinget nødvendigt, intet udkrævede en overflødig Kraftanvendelse. Dette vilde jo nemlig være den Vej, som det af Oppositionen kritiserede og af de nævnte Teoretikere opstillede System betød. Det var fristende at foreslaa, at der ad denne Vej skulde skabes et System af ganske faa, men kæmpemæssige Foretagender, sammensluttet i store Truster, i hvilke alt var saa organiseret og saa rationelt udspekuleret som det overhovedet var muligt. Taleren vilde da ogsaa henvise til, at man i England syntes meget betænkt paa at slaa ind netop paa en saadan Vej, for hvilken stærke Kræfter baade i Regering og i Storindustrien var stemt, men han vilde skarpt fremhæve, at hvis dette Princip blev overdrevet, hvis det blev gennemført netop efter det *System af Statsregulering*, som man nu i den tyske Opposition frygtede, saa gik netop det tabt, som man ikke kunde undvære. *Saa havde man Maskinen, men ikke Drivkraften.* Og hvad hjælper den mest rationelle Maskine, naar den staar stille, naar den Kraft, som skal sætte den i Bevægelse, ikke er tilstede i tilstrækkelig Styrke? Og denne Drivkraft for det økonomiske Liv var og blev efter Talerens Anskuelse *den private Foretagsomhed, det frie økonomiske Initiativ.* Hvis man derfor i Bestræbelserne for at gøre det økonomiske Maskineri saa rationelt som muligt, dræbte selve den levende Kraft deri, saa vilde i ethvert Tilfælde Størrelsen af Tabene overgaa, hvad der ellers maatte kunne vindes. Dermed maatte Grænsen for hele denne Bevægelse være sat. Men dermed fulgte ogsaa, at det var nødvendigt stadig at holde sig for Øje, at overalt hvor nu under Krigens ubarmhjertige Tryk det private Initiativ og Foretagsomhed i det økonomiske Liv var indskrænket og holdt nede, der maatte atter snarest muligt Dørene aabnes paa vid Gab for den private Foretagsomhedslyst, for de frie Kræfter og for Følelsen af, at den enkelte kan arbejde sig frem ikke blot paa et stort Organisationssystems Trappestige, men ogsaa i sin egen Virksomhed, der er sammenvokset med ens hele Person og Karakter, ens Vovemod og frie Arbejde.

— — —

Saa vidt Dr. Helfferich. Ved deres ualmindelige Tydelighed føjer hans Udtalelser sig paa bemærkelsesværdig Maade ind i den Række af Tilkendegivelser fra ledende Steder i Tyskland, der viser, at man i dette Rige mere og mere fjerner sig fra Maal og Ønsker, der mulig i sin Tid har ligget bag de økonomiske Krigsforanstaltninger, sigtende ogsaa udover de ekstraordinære Forhold. Med sand Længsel synes selv de tyske Statsmagter at se hen mod normale Tider, da de atter kan overlade de økonomiske Opgaver til det frie Erhvervsliv, og aflaste sig for Rollen som økonomisk Formynder for Samfundet — den man sandelig ikke har spundet Silke ved. At Tendensen samtidig gaar mod Centralisering af Erhvervslivet og intim Føling mellem dette og Regeringen, er en anden Sag. Den Tendens gør vi vel i at agte paa — og heldigvis behøver vi ikke at gaa til Tyskland for at finde Eksempler paa nøje Samarbejde mellem Erhvervsliv og Statsmagt.

Men hvad om Hr. Rode med de tyske Erfaringer som Foranledning — maaske tilsat med visse danske af nyere Dato, Systemet er jo allerede begyndt saa smaat — gav sig Tid til at foretage en Revision af sin Opfattelse. Han kunde saaledes bl. a. passende undersøge, hvad de »tøjlesløse Kræfter« har betydet f. Eks. i den danske Tobaksindustri. Og hvis Hr. Rode ikke selv har Lyst, hvad om da Forbrugerne selv foretog dette Opgør for itide at være klare over, *hvilke* Kræfter, man er bedst tjent med, det frie Erhvervslivs eller — Statsmonopolets.

❊ ❊ ❊

Tysk Kartel- og Syndikatpolitik.

Bidrag til Studier af Konkurrenceforholdene efter Krigen.

Af cand. polit. *Povl Drachmann.*

VI.

Kombinationens Forudsætninger og Grænser. Af de foregaaende Undersøgelser vil det være fremgaaet, hvilken overordentlig Betydning Koncentrations- og Kombinationsbevægelsen i Industrien har for selve Kartelbevægelsen, idet de industrielle Kræfter centraliseres. Særlig for den Organisation, der i al Fald teoretisk staar som Slutstenen i Karteludviklingen, nemlig Centralsyndikatet, der spænder over hele Produktionsprocessen fra A til Z, er Kombinationens Rækkevidde af afgørende Interesse, idet jo netop Kombinationen baade teknisk og forretningsmæssig smelter de forskellige Led af Produktionsprocessen sammen til en Helhed. Den Idé, der ligger til Grund for Stahlbund-Planerne, nemlig den gennemførte Centralisering af hele Jern- og Staalindustrien, er kun mulig takket være Koncentrationsbevægelsen. Temmelig ny og endnu i sin Vorden, som denne er, maa man da være forberedt paa, at den gamle Form for Syndikater med disses Afgrænsning efter Produktionens Lagdeling — Kul, Raajern, Staal, Valseværksprodukter af grovere og finere Art, Plader, Rør, Traad o. s. v. — vil vige Pladsen for faa store Centralsyndikater, der vil være i høj Grad præget af den samme vertikale Linie, der i den af de tekniske Kræfter skabte Kombinering samler de paa hinanden følgende Produktionsprocesser til en Helhed. Dermed skal dog ikke være sagt, at de saakaldte horisontale Kartellers Tid er forbi, nemlig saadanne, der omfatter Virksomheder i samme Produktionsbranche. Talrige Produktioner er jo i Forvejen saa koncentrerede, at der saa at sige ikke aabner sig Mulighed for en Kombination, eller ogsaa dikterer de naturlige Forhold de snevre Grænser. Men for de stærkt integrerede Produktioner og da først og fremmest for den al Økonomi dominerende Jern- og Staalindustri kan Centralsyndikattanken faa omvæltende Betydning.

I de nærmest foregaaende Artikler har vi set Koncentrationens Forudsætninger og Resultater og belyst dens Betydning ved de rene Valseværkers haabløse Kamp mod den kombinerede Konkurrence. Idet vi her kun antyder den af Krigen fremkaldte Tvangsorganisering, vil det være af Vigtighed netop for at kunne bedømme denne og den hele videre Udvikling af den tyske Industri og dens Konkurrencepolitik, at undersøge hvorledes selve de frie tekniske og industrielle Kræfter stiller sig overfor en videre Centralisering af Produktionen med tilhørende Mulighed for Centralsyndikattankens Sejr. Intet Øjeblik maa det glemmes, at den nu dominerende Statsregulering og Statsorganisering i produktionsmæssig Henseende bygger paa de Kræfter og Værdier, det frie industrielle Liv kunde stille til Raadighed, af hvilken Grund den fremtidige Udvikling da ogsaa i langt mindre Grad vil blive afhængig af øjeblikkelige eller fremtidige Reguleringsprogrammer eller Teorier, end af selve den Udvikling, de i Produktionen virkende Kræfter tenderer imod.

Som Sammenfatning af de hidtil indvundne Resultater gælder det, at den fulde Nytte af en gennemført Kombinering i Industrien i Længden kun lader sig vinde, hvor Konkurrenceforholdene baade indadtil og udadtil er til Gunst herfor. Her møder vi et Spørgsmaal, der vil faa vidtrækkende Betydning for Konkurrencepolitiken efter Krigen. Det er nemlig indlysende, at de store Kombinationer maa have fuldstændig Herredømme over Prispolitiken, saaledes at det enten gennem Toldmure eller gennem Konkurrenceregulering lykkes at holde en Konkurrence nede, som kunde tilbyde de videreforarbejdende rene Værker Halvfabrikata og Mellemprodukter til billigere Priser, end de store kombinerede Værker selv maa kalkulere. Det er jo almindelig bekendt, hvorledes de tyske Staalværker særlig i ugunstige Perioder for at holde deres Produktion oppe, altsaa deres Omkostninger nede, har ført en Eksportpolitik med Dumping-Salg, der har været til direkte Gavn for videreforarbejdende Industrier i Importlandene. Saa længe Systemet ikke er fuldt gennemført, saaledes at ogsaa Eksportpolitiken anlægges efter Synspunkter, der rummer hele den paagældende centraliserede Industris Interesser, har Kombinationen ikke sin fulde Værdi. Det siger sig selv, at det saaledes ikke er i den tyske videreforarbejdende Industris Interesse, at

konkurrerende udenlandske Industrier forsynes med tyske Halvfabrikata til billigere Priser, end den selv maa betale eller kalkulere. En gennemfort Kombinering vil imidlertid fuldstændig kunne ændre de tidligere Forhold, der er blevet skarpt understreget gennem de stærke Interessemodsætninger mellem de tyske Grovindustrier og de videreforarbejdende Industrier og Færdigvareindustrierne. Hvad der gælder for Konkurrencen udadtil, gælder selvfolgelig ogsaa indadtil, hvor Kombinationen først fuldt kommer til sin Ret, naar det overvejende Flertal af Staalværkerne selv er Led af kombinerede Virksomheder og ikke som rene Værker under Tryk af Konkurrencen sælger deres Produkter til andre rene Virksomheder i et højere Produktionstrin til billigere Priser, end de kombinerede Virksomheder arbejder med.

Hvorledes nu den tekniske Udvikling paavirker Forholdene paa det indenlandske Marked, fremgaar tilstrækkeligt af de rene Valseværkers Historie, som vi fulgte i det foregaaende Afsnit. Der er ingen Tvivl om, at Toldbeskyttelsen har bidraget stærkt til at fremme den nævnte Udvikling i den tyske Jernindustri, men om en Reducering af Beskyttelsen for Fremtiden vilde medføre nogen Forandring, er dog saare tvivlsomt nu efter at den tekniske Overlegenhed har konsolideret hele Systemet og ikke mindst under Hensyn til de Produktions- og Konkurrencevilkaar, der vil være at regne med ogsaa i de øvrige jernindustrielle Lande.

Ved den Centralisering af Landenes Handelspolitik og Handelsomsætning, der allerede er skabt under Krigen — bl. a. som naturlig Følge af Kompensationsprincipets Realisering — og som jo sikkert vil blive staaende i al Fald i den næppe korte Overgangsperiode, hvor den saakaldte Krigsøkonomi skal afvikles, kan man ikke være blind for, at Centralsyndikattanken vil faa en saadan Underbygning, at end ikke mulige frihandelsvenlige Revisioner af Toldloven vil faa væsentlig Betydning for det Problem, der her behandles. Handelspolitik og Industripolitik vil da antagelig for Fremtiden korrespondere saa intimt, udvise en saa nøje Vekselvirkning, at blot en Omlægning som den allerede skete i førstnævnte Henseende vil faa de mest vidtgaaende Følger for Industriens Problemer. Det gamle Sporgsmaal om Kombinationernes Herredømme over Markedet vil da ikke blot faa en ny Aktualitet, men ogsaa en hel ny Form. En i nationaløkonomisk Henseende stort anlagt Handelspolitik vil antagelig efter Krigen kunne gøre ganske samme Nytte — for ikke at sige bedre — som det System af Tvangsorganisationer m. m., altsaa Statens *direkte* Indgriben i Produktionslivet, som Krigen har affodt i Tyskland, og som allerede turde have skabt sig en kraftig Reaktion*). Sporgsmaalet: Rækkevidden af Kartel- og Syndikattanken, nøje bestemt af Industriens egen Kombinationstendens, vil derfor blive afgørende bestemt af handelspolitiske Principer. Hvis disse ser deres Fordel ved at begunstige Industriernes Centralisering — hvad de maa, saa længe Kompensationsprincipet opretholdes i den internationale Vareomsætning —, vil det følgelig kun være afhængig af de i disse virkende frie Kræfter, om Systemet kan tænkes gennemført.

Ser man nu paa Spørgsmaalet om det absolute Herredømme paa Markedet, altsaa Udelukkelse af Konkurrencen, som er nødvendig for at den industrielle Kombination skal afkaste sin fulde Værdi, da vil man se, at Kombinationen baade maa iværksættes horisontalt og vertikalt. Den horisontale Kombination, der forener ensartede Foretagender, og som kulminerer i Trustdannelsen, sikrer, naar den fuldt behersker Markedet, en stadig Rentabilitet, medens en vertikal Kombination i sig kun giver den kombinerede Virksomhed en Overlegenhed over tilsvarende rene Virksomheder, der nemt kan komme i Fare, hvor ikke Kombinationen støttes gennem en Konkurrenceregulering, f. Eks. gennem Karteller. Ved Bedømmelsen af fremtidig Konkurrencepolitik er disse Kendsgerninger særlig betydelige for de Erhvervssamfund, der af Mangel paa indenlandske Raastoffer er afhængig af Udlandet. En Paralellisering giver sig af sig selv.

Den Nationaløkonom, der har viet hele dette Problem den største Opmærksomhed og utvivlsomt er trængt dybest derind i, er den tidligere omtalte Dr. Mannstaedt. Det er overordentlig interessant, at han for Krigen har søgt at konstruere Billedet af de forskellige Lande omdannet efter Idealet af industriel Kombination, nemlig en Kombination af en vertikal og en horisontal Kombination, altsaa et Centralforetagende, der baade bredte sig ud over hele den paagældende Industri i alle dens ensartede Trin og indbyrdes atter forbandt disse, samlende alle

*) Se herom vor Artikel i nærværende Hefte om »Staten og Erhvervslivet«.

de enkelte Led til den store Helhed. Kunde dette Ideal virkeliggøres i de enkelte Landes enkelte Produktionsgrene, saa vilde den indenlandske Konkurrence ophæves, og tilbage vilde der blive en uhyre Væddestrid paa det internationale Marked mellem store omtrent lige stærke Kæmpeforetagender, indtil det sidste Trin en Gang kunde naas, nemlig international Konkurrenceregulering gennem Karteller eller Sammenslutninger af ensartede Truster til Verdenstruster. At beskæftige sig med dette sidste Billede er ikke Mannstaedts Mening, dertil er det for meget Fremtidsfantasi. Vigtigere derimod, fremhæver han, er Spørgsmaalet om hvor langt det opstillede Ideal, bestemt af de nationale Grænser, kan tænkes ført ud i Praksis. Alene Paapegningen af dette Problem paa et Tidspunkt, der som nævnt laa forud for Krigen og for dennes nye Organisationsformer for Produktion og Omsætning, viser, hvor stærk den naturlige Tendens i den siden skete Udvikling er. Da Mannstaedt i Februar 1916 offentliggjorde den Bog*), hvori disse Tanker indeholdes, paapegede han det da ogsaa udtrykkelig i Forordet, at Krigen, der i Mellemtiden var indtraadt, ikke afholdt ham fra at udgive sine Undersøgelser, da Krigens Følger ikke vilde faa anden Indflydelse paa disse Problemer, end den yderligere at fremme Sammenslutningsbevægelsen i Industrien.

At der ingen principielle Grænser eksisterer for den horisontale industrielle Sammenslutning udover dem, der sættes af Markedsforholdene, Kreditforholdene, Lovgivningen m. m., er indlysende. Det springende Problem ligger i den vertikale Kombinations Etablering. Jo større Afstanden er mellem Raastofstadiet og Færdigvaren, jo flere mellemliggende Produktionstrin, jo mere integreret hele Produktionsprocessen, des vanskeligere er disse Kæmpeorganisationers Etablering.

Findes der maaske Grænser, udover hvilke en Gennemføring af den vertikale Kombination overhovedet ikke er mulig? Mannstaedt rejser dette Problem og peger selv paa, hvor paafaldende det er, at som Regel hverken Maskinfabriker, Konstruktionsværksteder, Skibsværfter o. l. er tilsluttet de forudgaaende Produktionsstadier, skønt de bruger store Mængder baade af Kul og Staalprodukter, medens solidt sammentømrede Syndikater, som vi har set, behersker de underste Trin i disse Produktionsgrene. Hvorfor standser Kombinationsbevægelsen her? Man har heroverfor henvist til, at man jo ikke i disse Virksomheder kan vente de samme produktionstekniske Fordele, som vi har set dem opstaa takket være den vertikale Sammenslutning mellem Højovne, Staalværker og Valseværker. Man har ogsaa henvist til, at f. Eks. Maskinfabriker ikke var i Stand til at aftage en Kulgrubes eller et Staalværks fulde Produktion, i al Fald som Hovedregel. Vanskeligheden ved at afpasse den fordelagtige Produktionsstørrelse i de enkelte Produktionsstadier efter hinanden skulde være den afgørende Hindring. Dette Moment vilde rigtignok falde bort, hvis hele den paagældende Maskinindustri forenedes til en Trust, men selv for et Foretagende af mindre Dimensioner vilde en saadan Tilpasning næppe være uovervindelig, særlig ikke i Tyskland, hvor Maskinindustrien er en udpræget Eksportindustri. Desuden vilde der ikke ligge nogen afgørende Hindring deri, at en Del af Forprodukterne maatte sælges paa det frie Marked. De store kombinerede Staalværker er mere eller mindre henvist til Salg af deres Kul, Koks, Raajerns- og Staalprodukter paa Markedet. De afsætter ingenlunde alene Slutprodukter.

Fra en bestemt Side, Nationaløkonomen Wiedenfeld, er den ringe Udvikling af de vertikale Kombinationer i de højere Produktionsstadier blevet forklaret som beroende paa en Sondring af rent principiel Karakter. Maskinfabrikerne staar i det individuelle Arbejdes Tegn, medens Montan- og Jernindustrien præges af Masseproduktionen. Den store Efterspørgsel gør, at f. Eks. Staalværkerne kan indstille hele deres Maskineri paa fuldstændig automatisk at fremstille ensartede Produkter i uhyre Mængder, medens Maskinindustrien kræver omhyggelig Udførelse af hvert enkelt Fabrikationsprodukt, hvilket atter giver sig Udslag i, at en stor Del af Arbejdet udføres paa Tegnesalene eller i Konstruktionsafdelingen, hvor hver enkelt Maskine behandles særligt, stadig skiftende efter de forskellige indløbne Ordrer, i hvilke stadig skiftende Momenter gør sig gældende. Dermed vil Wiedenfeld have fundet Problemets Kerne. Massefabrikationens Virksomheder og Enkeltfabrikationens Virksomheder afgiver ingen Mulighed for et Enhedsforetagende. I de grove Masseindustrier behøver Ledelsen knap at be-

*) Ursachen und Ziele des Zusammenschlusses im Gewerbe, Jena 1916.

kymre sig om den detaillerede Produktionsvirksomhed. Almindelige Direktiver er nok for at holde denne i Gang, og Ledelsens Initiativ udkræves for at følge fuldstændig med Markedet. I Maskinindustrien derimod maa Ledelsen vie sin fulde Opmærksomhed paa enhver Ordre og sørge for m. H. t. hvert Stykke Arbejde at finde de lavest mulige Omkostninger for at komme i Betragtning ved de store Licitationer m. m. Kvalitetsarbejdets særlige Krav skaber fuldstændig andre Vilkaar for disse Virksomheder at arbejde under. Wiedenfeld mener endog at turde sige, at Lederen af Maskinfabriken i ganske anderledes Grad end Masseindustriens Leder maa overvaage Arbejdet i sine Værksteder, studere og kontrollere det. Hans Blik bliver saaledes mere rettet indadtil og derved ogsaa — selv hvor han arbejder udadtil — indstillet efter helt andre Synsvinkler, rettende sig efter den enkelte konkrete Opgave, han har for sig. At forene begge disse Fordringer er simpelthen ikke muligt, og derfor er det paa den rent personlige Faktor, at ethvert Forsøg paa at overføre Organisationstendenserne i Masseindustrien til Maskinindustrien vil strande. Det samme mener denne Forfatter gælder Tekstilindustrien og andre Industrigrene, som han særlig undersøger. Den samme Leder, der skal drive det monotont arbejdende Spinderi, kan ikke spænde over Væveriets mangesidede Opgaver*). Helt forkert er disse Betragtninger næppe. Medens de underste Trin i Fabrikationsprocessen præges af Produktionens primitive Kræfter, Raastoffets Karakter og Vilkaar m. m., brydes i de højere Trin og da navnlig i Sluttrinene Forbrugets Krav med hine andre og kræver en delvis anden Karakter ogsaa hos de paagældende industrielle Ledere, en Karakter, der jo som bekendt ofte kendetegnes derved, at det er Handelsmanden, der bliver Fabrikant i disse Virksomheder.

Men skønt Wiedenfelds Undersøgelser absolut ikke er af gammel Dato, synes han dog i sine Betragtninger at overse Konsekvenserne af den i den nyeste Tid skete Omvæltning netop i Maskinindustrien efter de Principer, som Amerikanerne først af alle har udformet i Maskinproduktionens Standardisering. Den gennemførte Specialisering med tilhørende Standardisering (Type- og Seriefabrikation) af de Industrier, der her er Tale om, maa bortrydde enhver speciel Hindring for Kombinationens Gennemtrængen ogsaa i de højere Produktionsstadier. Mannstaedt gør opmærksom herpaa, idet han tilføjer, at Standardiseringen endnu langt fra er saa højt udviklet i Tyskland som i Amerika, men at han selv under tyske Forhold ikke kan anerkende Wiedenfelds Betragtninger, idet det ogsaa ved en mere kompliceret Produktion kan tænkes, at en Maskinfabrik gaar ind som Led i en større Kombination, naar blot Virksomheden er saa stor, at den f. Eks. kan beskæftige et tilsluttet Staalværk med sit Forbrug af Materialer. Faktisk er da ogsaa Udviklingen foregaaet under langt ugunstigere Forhold, end Wiedenfeld opstiller som Forudsætninger for en gennemført Sammensmeltning i de forskellige Industrigrene.

Det er altsaa ikke principielle Grunde, der hidtil har stillet sig i Vejen for en intim Sammenknytning mellem de tyske kartellerede Grovindustrier og Maskinindustrien m. m. Den Dag, Kombinationen bliver almindelig mellem disse to Lejre i tysk Jernindustri, har man Betingelserne for den gennemgribende Kartellering, Centralsyndikatet.

Set fra Maskinindustriens Standpunkt ligger Spørgsmaalet imidlertid noget tvivlsomt. Den tyske Maskinindustri faar tildels sit Arbejdsstof, Raastoffer og Halvfabrikata, fra kartellerede Foretagender. Kan Maskinfabrikerne som Følge heraf, i al Fald i Perioder, kun faa deres Materialer til højere Priser end de udenlandske Konkurrenter, saa ligger heri en selvindlysende Svaghed. Men denne mildnes væsentlig derved, at for det første alle konkurrerende indenlandske Fabriker maa betale de samme Priser, og dernæst ved at Konkurrencen fra de kombinerede Foretagender, som videreforarbejder eget Materiale, ikke foreløbig er særlig stor. Dels faar imidlertid Maskinindustrien sine Materialer ogsaa fra ikke-kartellerede Virksomheder; i saa Tilfælde kan de i daarlige Tider købe deres Materialer saa billigt, at de ikke selv kunde have fremstillet dem til samme Priser. Afvejer man da Ulemper og Fordele ved det hidtidige System mod hinanden, saa forstaar man, at den forholdsvis ringe Nytte, som en vertikal Kombination har kunnet byde, ikke har været tilstrækkelig til at skabe de fornødne uhyre Virksomheder. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at en engang paabegyndt Udvikling af de store Kombinationer vil fremskynde sin egen Fart og

*) K. Wiedenfeld: Das Persönliche im modernen Unternehmertum. Leipzig 1911.

kan medføre en afgørende Vending i disse Forhold. Thi blot en begrænset Række af Foretagender som Krupps og Thyssens vil i væsentlig Grad foroge den rene Maskinindustris svage Stilling overfor de kartellerede Forprodukter, den arbejder med.

Helt anderledes tegner Problemet sig fra Staalværkernes Standpunkt. Her har under alle Forhold Kombinationen store Fordele, thi et Staalværk, som skaffer sig Tilslutning til en Maskinfabrik, sikrer sig hermed en fast Afsætning af Konstruktionsmateriale, Stangjern, Plader, Raastaal, Smedegods m. m. Ved at anlægge Maskinproduktionen tilstrækkelig stor har Staalværket da i sin faste Afsætning en solid Basis for at bringe sine Produktionsomkostninger ned og altsaa opnaa Konkurrencedygtighed ved det frie Salg af sine Staalværksprodukter. Man ser da taktisk ogsaa, at det som Regel er fra Staalværkerne, Kombinationsbevægelsen er udgaaet. Man kan altsaa tale om en Bevægelse, der gror naturligt op efter gennem Produktionsgangen. Uden Undtagelser er dette dog ingenlunde, idet navnlig de sidste Aar har vist Kombinationer, hvor Udviklingstendensen er gaaet i modsat Retning ved at Maskinindustrier o. l. har sikret sig egne Halvfabrikata- og Raastofvirksomheder. Det er klart, at Tendensen altid vil være afhængig af prispolitiske Momenter og maa være forskellig i de forskellige Lande, medens Principet i Kombinationen, hvad enten den stræber opad eller nedad, er den samme.

Endnu en særlig Vekselvirkning mellem Maskinindustrien og Staalværkerne kan nævnes. Et stort Staalværk med egne Kul- og Jerngruber, Højovne og store Valseværker er i sig selv et godt Afsætningsobjekt for en Maskinfabriks Produktion. Herved kan der skabes en forøget Attraktion for Maskinindustrien ved Sammenslutning med Staalværkerne, og man ser da ofte et saadant Forhold anlægges efter Synspunkter af en gensidig Assurance.

Et lærerigt Eksempel paa en Kombination udgaaet fra et Mellemstadium af Produktionsprocessen danner den Virksomhed, der er skabt af den tyske Industridrivende August Thyssen. Thyssen er utvivlsomt Foregangsmanden i den tyske Jernindustris Kombinationsbevægelse. Da han som Ejer af et lille Valseværk traadte frem med sine Planer om at søge Tilslutning baade opefter og nedefter i Produktionen for at undgaa de øvrige rene Valseværkers sorgelige Skæbne, blev han i den tyske Industri modt med en deltagende Hovedrysten. Selv ikke Krupp var den Gang udviklet saa rationelt. Og dog blev det netop Thyssens Idé med Sammenslutningen af den horisontale og vertikale Kombination, der blev den sejrende. Han var en af de første, som i kæmpemæssig Stil kombinerede Staalværks- og Valseværksvirksomheden. Udnyttende enhver teknisk Mulighed stræbte han uophørligt efter at faa Produktionsomkostningerne ned paa det mindst mulige og gennem en mangesidet Færdigvareproduktion at sikre sig sin Afsætning og sin Uafhængighed af fremmede Faktorer. Maalbevidst gennemførte han sine Planer, og Thyssens kæmpemæssige Virksomhed, der nu strækker sig fra Raamaterialernes Produktion eller Tilvejebringelse gennem alle Jernindustriens Stadier, ja gennem hans sidste Kob, Bremer-Vulcan, endog til Værftindustrien (hvor i Forvejen Krupp som bekendt havde startet Germania-Værftet) staar nu som Mønster paa en vertikal Kombination. Fra det Øjeblik, da hans Tanker viste sig at være de rigtige, skriver de store Staalværkers kæmpemæssige Udvikling sig. Men rigtignok kunde den hele Bevægelse kun ske derved, at den tyske Jernindustri i høj Grad baseredes paa Eksport, altsaa til en vis Grad blev afhængig af usikre Momenter, hvoroverfor imidlertid den store Fordel, som Produktionen i det store gav med Hensyn til lave Produktionsomkostninger og Konkurrenceevne, stod. Hele Thyssens industrielle Opbygning maatte i Ordets egentlige Forstand komme paatværs af alle de Karteller, hans Virksomhed berørte, idet disse var horisontale, medens Thyssens Linie var den vertikale. Vi har tidligere omtalt, at hans Navn har været et stadigt Stridsspørgsmaal i tysk Kartelpolitik. Han har principielt afslaaet at deltage i noget som helst Kartel, det være sig at der blev dannet et almindeligt, den samlede Jernindustri omfattende Kartel. Blev et saadant virkeliggjort, vilde Thyssen tiltræde det, men ikke før. Herved har han direkte baade teoretisk og praktisk angivet Vejen for det tyske Jerncentralsyndikat, der maa støtte sig paa den Kombination, der altsaa kun er mulig gennem de øverste Produktionsprocessers Standardisering og Normalisering, en Udvikling, der som andetsteds ofte anført netop i de senere Aar er i rivende Vækst, og som sikkert Krigen kun vil fremskynde.

Som Resultat af disse Undersøgelser maa man

da slaa fast, at den tekniske Udvikling tenderer mod at bane Vej for Karteltanken ogsaa i Maskinindustrien m. m., saaledes at der ingen principielle Grænser er hverken for Kombinationen eller Kartelleringen i Jernindustrien. Om Udviklingen vil gaa i Retning af Centralsyndikatsystemet eller ikke, skal dermed ikke være sagt. Vi har blot villet fremhæve, at uanset Krigstidens Tvangsorganisering og Statsindgriben m. m. gaar de frie Kræfters Udvikling i Retning af i stadig større Maalestok at smelte paa hinanden følgende Produktionsstadier i Jernindustrien sammen til organisatoriske Helheder. Det er den rationelle Arbejdsøkonomi, Bestræbelserne for at nedbringe Produktionsomkostningerne ved Teknikens Hjælp, altsaa ikke som i gamle Dage paa det sociale Moments Bekostning, der her gaar sin Sejrsgang, hvis reelle Konsekvenser man vil have at regne med, hvorledes end de formelle Vilkaar herfor maatte komme til at arte sig.

— — —

Ved Udarbejdelsen af ovenstaaende er i første Række benyttet: *Heinrich Mannstaedt: Ursachen und Ziele des Zusammenschlusses im Gewerbe*, Jena 1916. *Samme Forfatter: Die Konzentration in der Eisenindustrie und die Lage der reinen Walzwerke*, Jena 1906. *Kurt Wiedenfeldt: Ein Jahrhundert rheinischer Montan-Industrie, 1815—1915*, Bonn 1916. *Fritz Diepenhorst: Der gegenwärtige Stand der Kartellfrage in der deutschen Eisenindustrie (Zeitschrift für Socialwissenschaft 1912). E. Hübener: Die deutsche Eisenindustrie*, Leipzig 1913, samt løbende Artikler i Tidsskriftet »*Kartell-Rundschau*«.

Interessekontoret.

Danske Erfaringer.

I Anledning af den vaagnende Interesse i dansk Erhvervsliv for Interessekontor-Idéen, som nærværende Tidsskrift i sin Tid nærmere har omtalt, har vi anmodet Kontorchef *L. F. Tegner*, der er den, som først har omplantet Idéen paa dansk Grund, om en Udtalelse angaaende de hidtil høstede Erfaringer under vore hjemlige Forhold. Kontorchefen har beredvilligt tilstillet os følgende Udtalelse:

Hr. Redaktør!

De har henvendt Dem til mig om en kort Fremstilling af »Personalets Interessekontor« hos Firmaet Goldschmidt & Nordholm A/S og dets Arbejdsmetode, og jeg imødekommer med Fornøjelse Deres Anmodning.

Paa Grund af den glædelige Interesse, Dagspressen har vist Tanken om Interessekontoret i den senere Tid og henvisende til Tidsskriftets egen Fremstilling heraf, forudsætter jeg, at Deres Læsere er nogenlunde fortrolige med Begrebet og skal derfor indskrænke mig til at forklare, at Interessekontoret nærmest er at forstaa som en Institution, hvis Opgave det er at *opdrage* Funktionærer og Arbejdere til at administrere deres *egne* Pengesager paa en fornuftig og økonomisk Maade og vænne dem til Orden og Sparsommelighed; og dette skal vel at mærke gøres saaledes, at Tilslutningen til Interessekontoret bliver frivillig, ved at foreholde de paagældende de store Fordele, det er at have sit Budget lagt paa en forstandig Maade, og den Lettelse det betyder at vide, at Pengene til de store uundgaaelige og stadig tilbagevendende Udgifter er til Stede ved Forfaldstiderne.

De fleste Mennesker vil af dyrekøbt Erfaring vide, hvad det koster dem af Sorger og Ængstelse — med deraf følgende formindsket Arbejdslyst og Arbejdskraft —, naar de staar overfor større Udbetalinger, som Skat, Husleje, Assurancepræmier etc., uden at der i Tide er henlagt de nødvendige Summer til Dækning, og hvad det kan koste dem i Ekstraudgifter, naar Pengene ikke falder til de fastsatte Terminer, og alle disse Bekymringer er det, Interessekontoret tilbyder at løfte fra Medlemmernes Skuldre paa en enkel og letforstaaelig Maade og ved at fjerne den Fristelse, som det for mange Mennesker er at have flere kontante Penge imellem Hænder end nødvendig til det øjeblikkelige Forbrug.

I Virkeligheden er altsaa hele Bevægelsen kun en *Hjælp til Selvhjælp*, og dette centrale i Sagen kunde maaske lykkeligere og mere Dansk have været udtrykt i Navnet, hvis man i Stedet for »Personalets Interessekontor« havde kaldt det »Personalets Selvhjælps-Kontor« eller lignende, men Navnet har jo nu Borgerret i Skandinavien og kan vel vanskelig forandres.

Interessekontoret har her som andre Steder mødt en Del Modstand i Begyndelsen, og denne Modstand samler sig næsten altid i følgende Punkter:

1) Ængstelsen for at komme under Administration, altsaa blive ufri,

2) Frygten for, at Overordnede eller Kolleger skal faa Kendskab om éns Forhold og udnytte denne imod én, samt Ængstelse for en Favori-

sering af Medlemmer paa Ikke-Medlemmers Bekostning, og

3) Frygten for, hvis Interessekontoret virkelig udretter, hvad det lover, at det da skal bevirke Nedgang i Lønningerne.

Imod *Punkt 1* er det jo let at anføre, at ingen er mere ufri end den, der er i Gæld, medens den, der er i Stand til igennem Orden og Sparsommelighed at lægge noget til Side, dog er relativ uafhængig; at Tilslutningen til Interessekontoret desuden er frivillig, og at det staar ethvert Medlem frit for med sædvanligt Varsel at udtræde af Kontoret, naar som helst det behager ham.

Punkt 2. Ængstelsen for Indiskretion turde ogsaa være overdreven, da Interessekontoret jo er en ganske uafhængig Institution, økonomisk og administrativt, med absolut Tavshedspligt til alle Sider, og Funktionærer og Arbejdere desuden igennem deres Tilskud til Kontorets Drift og deres Tillidsmænd i Bestyrelsen har fuldkommen betryggende Kontrol med Kontorets Ledelse. Overtager Personalet samtlige Udgifter ved Interessekontorets Drift, som sket er i nogle Firmaer, bortfalder Indvendingen.

Endelig synes ogsaa den *3. Indvending* mindre velbegrundet, thi man kunde jo med større Rimelighed argumentere som saa, at det Personale, som igennem Orden og Sparsommelighed, det vil sige Selvdisciplin, skaber sig en solid økonomisk Basis, jo netop har en ganske særlig stor, baade finansiel og moralsk, Modstandskraft overfor saadanne eventuelle Forsøg; men desuden vil enhver forstandig Arbejdsgiver dog vel hellere gaa med til fornødne Lønforhøjelser, naar han har Garantier igennem et Interessekontor for, at Pengene anvendes paa en fornuftig og for Funktionærer og Arbejdere gavnlig Maade, fremfor naar han ved, at Pengene smuldrer hen imellem Fingrene paa Personalet eller ligefrem bruges daarligt.

Da vi hos os lægger saa overordentlig Vægt paa, at Medlemmerne kender deres økonomiske Stilling og føres bort fra deres ofte tankeløse og modstandsløse Gliden med Strømmen, er det vor første Opgave grundigt at gennemgaa med hvert nyt Medlem hans Indtægter og Udgifter, helst indtil de mindste Detailler og dertil bruger vi en Formular paa indtil 32 Rubriker, bl. a. for Skat, Husleje, eller Pensionat, Livs- og Ulykkesforsikring, Syge-, Begravelses- og Understøttelseskasse, Brandforsikring, Pensionskasse, Læge og Medicin, Gas, Sparekasse, diverse Laan, Foreningskontingenter, Overtøj, Undertøj, Sko, Vask, Aviser, Cykle, Fornøjelser etc.

Disse Udgiftsposter fordeles atter under 3 Hovedkonti, nemlig:

a) de af ovennævnte Poster, der skal betales af Interessekontoret direkte,

b) de af ovennævnte Poster, der skal betales af Medlemmet for Penge, han hæver hos Interessekontoret, og

c) de af ovennævnte Poster, som bestrides af den Rest af Lønningen, der udbetales Medlemmet kontant paa den maanedlige eller ugentlige Lønningsdag.

Naar Budgettet saaledes er lagt og forstaaet, sammenlægges Posterne a og b, og Summen divideres med Antallet af Lønningsdage, den derved fremkomne Kvota udgør Afdraget fra Lønningen, og Kontoret faar saa en Fuldmagt af Medlemmet til at tilbageholde nævnte Beløb af Lønningerne.

Beløbet indbetales hver Lønningsdag af Kontoret paa Medlemmets Bankkonto, hvor de forrentes.

Viser det sig senere, at Udgifterne stiller sig anderledes end kalkuleret, foretages naturligvis de fornødne Ændringer, og det staar Medlemmet frit for at bestemme, hvilke af ovennævnte Poster Kontoret skal administrere, hvilke han selv.

For de paa Lønningsdagen fratrukne Beløb modtager Medlemmet specificeret Kvittering indlagt i Kuvert eller Lønningspose, ligesom Interessekontoret paa sin Side faar Kvittering, naar Beløbene under b udbetales. Paa Kvitteringen anføres omhyggeligt, hvilken Konto der belastes.

Endelig føres selvfølgelig Hovedbogs-Konto for hvert enkelt Medlem med saa mange Underkonti, som opført under a og b tilsammen, og denne Hovedbog kræver naturligvis et betydeligt Arbejde, naar Interessekontoret har mange Medlemmer, og det benyttes paa rette Maade af Medlemmerne.

For at undgaa blot Skæret af, at vort Firma skulde lukrere ved de Penge, der spares op af Interessekontoret, har vort Kontor truffet en Overenskomst med »Bikuben«s Hovedkontor i Silkegade, hvorefter dette har aabnet en Hovedkonto for Interessekontoret med Underkonti svarende til Medlemsantallet, og Lister indsendes som anført hver Lønningsdag til »Bikuben« over de Indskud og Hævninger, der har fundet Sted siden sidste Lønningsdag. Renterne af Til-

godehavender godskriver »Bikuben« halvaarsvis og sender Interessekontoret specificeret Liste derover.

Lederen af Interessekontoret er bemyndiget af »Bikuben« til at udstede skriftlige Tilladelser til Medlemmerne, saaledes at disse til enhver Tid personlig i »Bikuben« kan overbevise sig om, at deres Tilgodehavende staar sikkert og noteret paa Navn i Sparekassens Bøger.

Da ny tiltrædende Medlemmer ofte er bagud med deres Betalinger, og til Tider endog i kostbar Gæld, hvoraf det er ønskeligt at hjælpe dem ud for hurtigere at faa dem paa ret Køl, er der til vort Interessekontor knyttet et Laanefond, i hvilket Medlemmerne kan faa Laan uden anden Sikkerhed end den, at deres Kolleger i Bestyrelsen skal anbefale Ansøgningen, altsaa en moralsk Garanti, ikke nogen juridisk.

Tilbagebetalingen sker paa følgende Maade: Hvis Laantageren f. Eks. ønsker 50 Kr. og tilbyder at afdrage 5 Kr. ugentlig, bevilges Laanet med den Modifikation, at af disse 5 Kr. anvendes kun Halvdelen, altsaa 2 Kr. 50 Øre, til Afdrag, medens den anden Halvdel indsættes for Laantagerens Regning i Sparekassen og ikke maa røres forinden hele Laanet er indløst. Efter 20 Uger er Laanet ude af Verden, og de opsparede 50 Kr. kan udbetales, om ønskes.

Fordelen ved denne Metode er dels den, at de opsparede Beløb danner Sikkerhed for Laanet, dels den, at Lederen af Interessekontoret kan optræde med større Vægt overfor de Medlemmer, som for ofte ønsker at benytte Laanefonden, idet Bestræbelserne jo maa rettes imod at komme bort fra enhver Kredit og ind paa en ren kontant Basis. —

Naar man ser, hvad Interessekontoret har udviklet sig til de Steder, hvor det har slaaet bedst an, som f. Eks. hos A/B I. A. Wettergren & Co., Gøteborg, med Laanefond, Opbevaring af Policer og Effekter, Marketenderi, Præmiering af udmærket Arbejde og Opfindelser, Understøttelses-, Syge-, Begravelses- og Pensionskasser, Kolonihaver, Hvilehjem, egne Hjem, Kursus i Madlavning og huslig Økonomi etc., vil man forstaa, hvilke store og betydningsfulde Opgaver, der løses af Interessekontoret, og den enorme Besparelse og Nytte økonomisk, som kulturelt, dets Indførelse vil betyde for Individet som for Samfundet. Man vil da ogsaa forstaa og billige den Sejrsgang, Idéen har haft i Sverige, hvor til Dato over 50 af de fineste og største Firmaer, ja selv Kommune- og Stats-Institutioner har indført Interessekontoret til lige stor Gavn og Glæde for Arbejdsgivere som for Personale, og som yderligere Bevis paa Idéens Popularitet kan anføres, at Sveriges Industriförbund har oprettet et Kontor, hvorfra særlig uddannede Personer udsendes for efter Begæring at hjælpe Firmaer med Startningen af Interessekontorer.

Naar man endvidere ser den rolige, men sikre Maade, hvorpaa Idéen erobrer Norge og Finland, saa kan der ikke tvivles om, at Interessekontoret ogsaa i Danmark vil vide at bane sig Vej.

En Bevægelse, der hviler paa saa sunde Principper som Interessekontorets, og hvor Fordelene ved dens Gennemførelse fordeler sig saa ligeligt til begge Sider — en økonomisk bedre betrygget Stilling for Personalet, et omhyggeligere og intensivere Arbejde for Arbejdsgiverne — kan ikke standses; mine egne Erfaringer fra Sverige som herhjemmefra igennem de 4 Aar, vort Firma har arbejdet med Interessekontoret, berettiger min Tillid til, at Interessekontoret snart vil være en vel og solidt etableret Kendsgerning overalt i Danmark.

Kjøbenhavn, den 13. Novbr. 1917.

Deres ærbødige

L. F. Tegner

Pensionsforsikring.

Vi har tidligere omtalt det Arbejde, der af Erhvervsorganisationerne i Fællesskab med Funktionærorganisationer er udført for at virkeliggøre Tanken om en Pensionsforsikringsanstalt paa en saadan Maade, at Foretagendet paa bedst mulig Maade kunde løse sin Opgave. Der er dannet et Aktieselskab, *Pensionsforsikringsanstalten A/S*, med en Aktiekapital paa 1 Mill. Kr., der tegnedes dels af Organisationerne og forskellige Firmaer, dels af Funktionærerne. Selskabets Karakter kendetegnes ved, at Udbyttet begrænses til aldrig at overstige 5 pCt., medens Bestyrelsen og Repræsentantskabet, der er ulønnet, er sammensat af Repræsentanter baade for Erhvervs- og Funktionærorganisationerne. Saaledes har Industriraadet i Repræsentantskabet indvalgt Direktør Max Ballin, Kjøbenhavn, og Fabrikant H. Vestesen, Aarhus. Efter et stort og meget vanskeligt Arbejde tør man derfor sige, at det er lykkedes Erhvervenes Ledere og Embedsmænd

i Fællesskab at løfte en god og smuk Opgave og at se deres Bestræbelser krones med Held.

Netop som dette nye Selskab skal til at træde i Virksomhed, overraskes man derfor paa en ikke helt behagelig Maade ved at erfare, at et privat Selskab, der kalder sig »Dansk Pensions- og Livrenteselskab«, formentlig paa Basis af den Stemning for hele Pensionsforsikringen, som Organisationernes Arbejde har skabt, har anset det for hensigtsmæssigt at skabe en konkurrerende Virksomhed med nøjagtig samme Program som Organisationernes og Funktionærernes Selskab. Paa sine Omraader kan jo Konkurrence være særdeles heldig, men naar Organisationerne har taget Arbejdet for Pensionsforsikringssagen op, saa er det netop fordi denne *kun* kan løses paa ideel Maade, naar man undgaar Splittelse ved Oprettelsen af flere Selskaber. Det skal saaledes blot paapeges, at en Anstalt, der benyttes af *alle* Principaler, tilsikrer Funktionærerne, at de kan skifte Plads uden derved at faa Vanskelighed med Hensyn til deres Pensionsforhold, hvilket selvfølgelig ikke kan opnaas, hvis der findes flere Selskaber, idet man ikke kan flytte Policerne fra det ene til det andet. Ikke mindre afgørende er det, at en enkelt Anstalt vil kunne arbejde betydelig mere økonomisk — og herpaa er faktisk hele Pensionsforsikringen baseret, saaledes som den oprindelig er taget op — fordi man i denne særlige Forsikringsform da kunde spare de meget høje Udgifter til Agenter og anden Propaganda m. m. Dannes der nu et konkurrerende Foretagende, er det indlysende, at de Forudsætninger, som man i de interesserede Kredse troede, man turde regne med, vil bortfalde, og til Skade udelukkende for de forsikredes Interesser tvinges man ind i Konkurrencekampen med alle de hermed følgende Udgifter.

Man maa derfor have Ret til at gaa ud fra, at samtlige Erhvervsorganisationers Medlemmer vil slutte sig til deres egen Pensionsforsikringsanstalt, saa at det private Foretagende vil komme til at savne den fornødne Tilslutning og derved bringes til at opgive et Arbejde, der ikke blot er overflødigt, men direkte vil skade de Interesser, der skulde varetages. Fra Industriraadet er en hertil sigtende Opfordring om ved Tegning af Pensionsforsikringer at benytte Erhvervenes egen Anstalt og ikke bidrage til at ødelægge en god Sag i disse Dage udsendt til samtlige industrielle Virksomheder.

Tobaksmonopol.

Det skal nu vise sig, om man i Danmark — Forbrugerhensynenes Land frem for alle — har Mod til at byde Publikum den mest ondartede Form for Udbytning af Forbruget, nemlig Produktions-Statsmonopolet. Staten trænger til Penge, hedder det, men Vejen at skaffe dem behøver derfor ikke at gaa gennem et Tilbageskridt i Landets Produktionskræfter, ikke gennem at skaffe et formelt Overskud i Penge paa Statsregnskabet (takket være Udbytningspriser paa brede Forbrugsartikler) ved en Virksomhed, der betyder en reel Svækkelse af Landets økonomiske Status. Statsdrift i et lille og absolut ikke derpaa indstillet Land som vort er og maa blive det modsatte af den Økonomi i produktiv Henseende, der alene gør et Land stærkt og modstandsdygtigt, og som fremfor alt vil udkræves i Tiden efter Krigen. Skatter er fornødne — med den finansielle Planløshed, der i mange Aar har præget vor Statshusholdning, skal saa sandt ingen benægte det, — men man maa ikke i Nervøsitet over øjeblikkelige Vanskeligheder forveksle fundamentale Begreber. Tvertimod: netop nu gælder det at se klart og skarpt. Et Land lever ikke af Skatter, men af sin økonomiske Produktivitet. Jo mindre og svagere et Erhvervssamfund er, jo mindre vil det have Raad til at se bort fra denne Sandhed, selv om der skulde være nogle Eksempler i Udlandet, der kunde »friste« til Efterligning. Netop for os vil det gælde at indrette vort Skattesystem saaledes, at det i mindst mulig Grád hemmer Produktionskraften. Efter alt at dømme vil vi under den kommende verdensøkonomiske Udvikling faa en meget lille Margin at arbejde under; hvis vi selv indsnevrer denne yderligere, kan det blive skæbnesvangert.

Med Regeringens Planer om et Tobaksmonopol er saaledes helt nye Problemer kastet ind i vort økonomiske Liv, uden at man derfor tør paastaa, at den store Offentlighed endnu har reageret særligt. Og dog er Tobaksmonopolet et særlig grelt Eksempel paa Statsmonopolprincipet og skulde have den Fordel (hvis man kan kalde det saa), paa meget tydelig Maade at anskueliggøre Systemets Virkning ogsaa overfor Forbruget. En god Vejledning i dette Spørgsmaal danner et lille Skrift, der nylig er udsendt af *Ivar Moe*, under Titlen: »*Tobaksmonopol*«. Kort og klart trækker Forfatteren Linierne i den nuvæ-

rende danske Beskatningspolitik op og følger dem videre til Tobaksmonopolet. Hvad selve dette betyder, samler Forfatteren i følgende Kvintessens: *Dyre Varer, daarlig Kvalitet, ringe Udvalg, høj og uretfærdig Beskatning.* Vi anbefaler iøvrigt Skriftet paa det varmeste til vore Læsere. Det er Tanker, der har Bud ikke blot til Industriens Folk, men til en Forbrugerkreds af sjelden stor og sammensat Omfang.

Valutakurserne og Industrien.

Vi har modtaget følgende:

»I Tilslutning til Deres Artikel »Industrien og de lave Valutakurser« i Tidsskriftet for Oktober Maaned kan det mulig have sin Interesse at paapege, at den danske Glødelampeindustri har ganske de samme Vanskeligheder at kæmpe med som den svenske, blot i højere Grad.

Medens man i Sverige har en Beskyttelse af 4 Kr. pr. kg, svarende til $12^1/_2$ Øre pr. Lampe, er den danske Told paa Glødelamper kun 28 Øre pr. kg, svarende til 1,8 Øre pr. Lampe. Hertil kommer, at den danske Glødelampeindustri foruden af Tyskland, der ganske som Tilfældet er i Sverige beregner Danmark sine Raavarer til Mark efter Freds-Kurs, ogsaa er afhængig af svenske Raavarer, for hvilke maa betales den høje svenske Kurs.

Konsekvensen har været, at *Salgs*prisen for tyske Lamper pr. 1. Juni var ca. det halve af *Fremstillings*prisen for danske Glødelamper.

Da lignende Forhold jo sikkert ogsaa gælder andre Industrigrene, vilde der maaske være Anledning til ogsaa herhjemme at optage Spørgsmaalet om Valutaens Indflydelse paa dansk Industri til Drøftelse.«

Vi skal til dette Indlæg tilføje, at vi har forelagt Spørgsmaalet om Valutakursernes Stilling for sagkyndige Finansmænd, der alle er enige om, at man ikke kan tillægge Problemet saa stor Betydning, idet en Fredsslutning eller blot Fredsforhandling ganske automatisk vil udligne Forskellen mellem vor egen Valuta og Kursen paa fremmed, ogsaa paa tysk. Til Trods for disse Udtalelser føler vi os dog ikke sikre paa, at der ikke, inden en saadan Udligning finder Sted, kan anrettes alvorlig Skade for danske Produktionsinteresser. Danmarks særlige Vilkaar kunde tænkes at bidrage hertil. Iøvrigt *er* Problemet jo allerede aktuelt, baade som ovenstaaende Indlæg oplyser, og som fremgaar af talrige andre Tilfælde. Saaledes meddeler Bladet »Dansk Arbejde« i sit sidste Numer, at Kjøbenhavns Brandvæsen med tilsyneladende Forbigaaelse af den danske Automobilindustri har købt et Automobil i Tyskland, hvilken Disposition udtrykkelig siges at være tilskyndet ved den fristende Valutakurs. Kan denne udnyttes i den danske Købers Favør, er det selvfølgelig en Tillokkelse, og hvis et Land blot kunde leve af at købe, vilde Forholdet jo tillige være en stor nationaløkonomisk Fordel, — hvad vi ikke er helt sikre paa, man ikke i visse Kredse herhjemme faktisk mener er Tilfældet. Naar offentlige Myndigheder tilmed gaar i Spidsen, tør man jo heller næppe vente større Forstaaelse i den store Forbrugerkreds. Skulde man følgelig ikke ønske at træffe andre Forholdsregler, saa synes i al Fald dette farlige Overgangsproblem at indeholde et specielt og meget stort Felt for Foreningen »Dansk Arbejde«s Agitation.

En Udstilling af Erstatningsmaterialer for Industrien.

Spørgsmaalet om Erstatningsmaterialer for Industrien er under Krigen blevet mere og mere brændende og har navnlig i Tyskland været Genstand for Undersøgelser fra autoritativ Side, og der er i Tyskland udarbejdet en Mænge Normer for Erstatningsmaterialernes Anvendelse. I Sverige har man mere og mere maattet henvende sin Opmærksomhed paa Anvendelsen af Erstatningsmaterialer, og for at opnaa et planmæssigt Orienteringsarbejde arrangerede Sveriges Industriförbund og Svenska Teknologföreningen et Industrimøde i Stockholm den 19. og 20. September for Diskussion om Mulighederne for at anvende svenske Erstatningsmaterialer i Industrien.

Til Industrimødet var der knyttet en Udstilling af Erstatningsmaterialer. Ved elskværdig Imødekommenhed af Industriförbundet sattes »Tidsskrift for Industri« istand til at sende Ingeniør Hj. Lange til Stockholm for at overvære Møderne og bese Udstillingen. Industriraadets Studiekommission har faaet et Referat af Møderne, og Industriraadet har yderligere ved Statens Industrikommissions Velvilje faaet Lov til at

laane Udstillingen til Kjøbenhavn, hvor det er Meningen at fremvise de forskellige Erstatningsmaterialer i Industriforeningens Udstillingssal i Dagene 2.—9. December.

I Forbindelse med denne Udstilling skal der holdes et Foredrag om Erstatningsmaterialer navnlig i Tilknytning til de paa Udstillingen fremviste Genstande. Tiden for Foredragets Afholdelse samt nærmere Enkeltheder vil blive offentliggjort i Dagspressen.

□□□□□□

Jernværksplaner i Holland og Norge.

Vi omtalte i vort sidste Hefte kortelig Planen om Anlæg af et Højovnsværk med tilhørende Staal- og Valseværk i Holland og er i Dag i Stand til at give nærmere Oplysninger om dette Foretagende. Ønskeligheden af et saadant Anlæg har længe været erkendt og har selvfølgelig maattet faa en særlig Styrkelse gennem Krigsforholdene. Opmuntret bl. a. af Pengemarkedets Rigelighed er Sagen altsaa nu taget op i Holland og vil blive realiseret, idet en Kreds af formaaende Mænd fra Skibsfart, Skibsbyggeri, Industri Handel og Finansvæsen har dannet en Komité for at føre Sagen igennem. I sin endelige Form gaar Planen ud paa Oprettelsen af et Værk baseret paa oversøisk Malm og følgelig beliggende saaledes, at Skibe af den fornødne Størrelse kan lægge til direkte ved Værket. Anlæget bliver saaledes af den saakaldte Kystværktype. Produktionen anlægges navnlig paa det saakaldte Kvalitetsmateriale, der særlig benyttes i Skibsbyggeriet. Forbruget af dette Materiale paa de hollandske Værfter var i 1915 160,000 Ts. og er i stadig Tiltagen. Men ogsaa for andre Formaal, i Konstruktionsindustrien, Maskinindustrien o. s. v, finder dette Materiale stor Anvendelse og ikke mindst i den Industri, der direkte er knyttet til Hær og Flaade.

Baade for Afsætningen i Indlandet og for Eksporten er Værkets Beliggenhed ved dybt Vand af Betydning. Naar man i Holland nu gaar til at realisere denne Plan, maa det erindres, at Holland i aarevis har været Gennemgangsland for stadig stigende Mængder udenlandsk Malm, der er forarbejdet i den westphalske Højovnsindustri. Før Krigen førtes ca. 8 Mill. Ts. Jernmalm pr. Aar over Rotterdam til Tyskland. Tanken selv at anlægge et Jernværk maatte da ligge nær. Hvad Kullene angaar vil disse som nævnt kunne leveres fra Statsminerne i Limburg, der frembringer Kul vel skikkede til Fremstilling af Højovnskoks. De paagældende Miner, der delvis er nye, vil inden faa Aar kunne levere Kul i Mængder, der langt overtræffer det til Højovnsværket anslaaede Behov.

Valseværkets Produktion er foreløbig anslaaet til 150,000 Ts., hvoraf 100 à 120,000 Ts. til Skibsbygningsmateriale og Resten til andre Formaal. Dernæst skal en Del af Højovnsproduktionen afsættes dels som Raajern dels som Kvalitetsmateriale. Til Hovedbedriften skal der knytte sig et Antal Bibedrifter til Udvinding og Forarbejdning af de sædvanlige Biprodukter, der vil kunne finde god Afsætning som Grundstoffer for andre Industrier i Holland. Af stor Betydning er desuden Anvendelsen af Højovnsslagger i Tilvirkningen af Cement (Slaggecement), hvilket Materiale anvendes i overordentlig stor Maalestok i Holland, og som hidtil har maattet indføres fra Udlandet.

Den nævnte Komité har i Betragtning af de store nationale Interesser, der knytter sig til Skabelsen af en hollandsk Stor-Jernindustri, søgt Støtte hos Regeringen. En saadan Støtte er tænkt ved, at Staten direkte deltager i Tegningen af Kapitalen, og efter hvad de sidste Oplysninger gaar ud paa, vil Regeringen forelægge Generalstaterne et Forslag om at tegne $7\frac{1}{2}$ Mill. Gylden af Aktiekapitalen, der sættes til ialt 25 Mill. Gylden.

Som tidligere nævnt her i Tidsskriftet har man ogsaa i Norge syslet stærkt med Planer om et Staal- og Valseværk. Vi minder om Planerne i Drammen og Kristianssand. Imidlertid er ingen af disse Planer blevet til Virkelighed, idet vistnok for mange modstridende Interesser har gjort sig gældende til Skade for Sagens Fremme. Under Trykket af de truende Udsigter ikke mindst for Jernskibsbyggeriet, hvor en Afhængighed af Udlandet kan blive særlig følelig, synes nu Planerne om et stort Højovnsanlæg i Norge atter at faa Liv. Det norske Forsvarsdepartement har i November ifjor nedsat en Komité med den Opgave at undersøge Muligheden af at fremstille Staal- og Valseværksprodukter allerede under de nuværende Forhold og med de Hjælpemidler, Norge raader over. Forskellige Kontrakter mellem Stat og private Fabriker gaaende ud paa at fremme Staaltilvirkningen er blevet Resultatet. Samme Komité har ogsaa haft de forskellige Planer om Højovnsanlæg til Undersøgelse, bl. a. af Hensyn til den Statsstøtte, man ønskede.

Hidtil er som sagt ingen Plan slaaet afgørende igennem, men i en Tale, som den norske Industriminister, Prytz, nylig holdt i Stortinget meddelte han, at der nu arbejdedes paa en ny Plan, og at han havde det Haab, at han snart kunde forelægge Stortinget et Forslag i denne Retning. Ministeren knyttede hertil følgende Bemærkninger:

»I denne Tid maa nok baade den ene og den anden have faaet Øjnene op for, hvad det vil sige at være selvhjulpet. Jo mindre afhængig man er i sine Behov, jo friere og selvstændigere staar man. Men det gælder først og fremmest, at de Behov, som er blandt de allernødvendigste af den Art, at de ikke kan undværes, uden at de vigtigste arbejdende Hjul i Samfundet stopper op, maa kunne dækkes af, hvad man producerer i sit eget Land. Jernet er noget af det mest uundværlige næst efter Mad, Klæder og Brændsel. Til al teknisk Virksomhed behøves Jern, ja til næsten al praktisk Virksomhed. Ud fra Jernet og omkring Jernet grupperer al Industri sig. Alle andre Industrier er afhængige af Jernet og Jernindustrien. Derfor er den ogsaa den mest grundlæggende for al industriel Virksomhed . . .«

Minister Prytz pegede endvidere paa Norges Betingelser for at blive et jernindustrielt Land, idet Landet baade raadede over Malm og Kraft. Man manglede blot det store Jernværk. Et saadant Anlæg burde ses fra et nationalt Synspunkt, og Staten burde derfor yde sin Støtte. Et Anlæg af den Slags lod sig vel ikke bringe i Stand hurtigt, men vilde kræve lang Tid. Men netop derfor maatte man nu ikke lade Tiden gaa, fordi det ikke var usandsynligt, at man særlig efter Krigen kunde komme ind i Forhold, hvor Selvstændighed og Uafhængighed netop i økonomisk Henseende kunde faa langt større Betydning end nogensinde tidligere.

Om den Plan, som den norske Regering saaledes kan antages at ville støtte, foreligger der intet nærmere. Fra privat Side er der nu rejst en hel ny Plan, der paadrager sig den største Interesse. Denne gaar ud paa Anlæget af et stort Jernværk i Narvik, Udskibningshavnen for de store svenske norrlandske Malmfelter, hvor altsaa Malm er let at fremskaffe, og hvor meget rigelig Vandkraft staar til Disposition, foruden at der i Nærheden findes Kullejer, ligesom baade Kalksten og Kalcium findes i rigelig Mængde. Det paatænkte Værk skulde anlægges paa en Aarsproduktion af 250,000 Ts. Raajern, medens Valseværksproduktionen skulde omfatte Plader, Profiljern og Stangjern. Man vil begynde med almindelige Koksmelteovne, men haaber senere at kunne gaa over til elektriske Malmsmelteovne. Anlægsomkostningerne er beregnet til 22,5 Mill. Kr., medens 5 Mill. udkræves til Driftskapital, saaledes at man ialt skal disponere over ca. 28 Mill. Kr.

Erhvervsstudier.

Nationaløkonomisk Forening har samlet et Fond paa ca. 30,000 Kroner til Studier over vore Produktionsforhold. Et saare paatrængt Arbejde. Man forbavses imidlertid noget, naar det nu oplyses, at man vil udskyde disse Undersøgelser til »bedre Tider« dels fordi Forholdene under Krigen er saa unormale, dels fordi alle egnede Kræfter er fuldt optaget. Var det ikke netop Maalet at faa det glimrende Materiale, som Krigen har samlet i vore produktive Erhverv, spændende fra største Beskæftigelsesgrad til fuldstændig Standsning, bearbejdet, saa man kunde komme til Klarhed over Betydningen af og Vilkaarene for vore produktive Kræfter, over den gensidige Vekselvirkning mellem Erhvervene, over vor hele økonomiske Status? Vil man ogsaa fra Nationaløkonomernes Side lade Krigens store Læremateriale uænset? Tænker ingen paa, hvor vigtigt det er at have et grundfæstet Fundament at bygge paa, naar vi skal igang med den store økonomiske Omlægning, som allerede nu paatvinges os af Verdensforholdene? Og var det ikke netop en Opgave at faa draget nye og unge Kræfter ind i det store økonomiske Sikringsarbejde, fremfor at vente for at hobe endnu mere Arbejde paa den Kreds af fuldstændig overbelastede Kræfter, der nu er i Ilden.

Fra Norge.

Efterhaanden som Tiden gaar og Vanskelighederne øges, kender vi jo ogsaa herhjemme Forhold, hvor Erhvervslivet ikke netop kan anerkende den Maade, hvorpaa Staten griber ind i Handel og Vandel. Men selv om vi saaledes kan tale med om Modsætningsforhold, synes de hjemlige Forhold dog at være den rene Idyl i Sammenligning med Tilstandene i Norge, i al Fald at dømme efter en Artikel betitlet: »Næringslivets Kampmidler mod Statsmagterne«, der nylig har været offentliggjort i »Nsk. Tidssk. f. Bank- og Finansvæsen«.

Denne Artikels Forfatter understreger overfor de gentagne Overgreb fra Statsmagtens Side mod Erhvervslivet, at dette til sin egen Skade ikke tilstrækkelig benytter de Kampmidler, det i Virkeligheden har overfor Staten. Forfatteren mener, at Erhvervene ikke besidder den rette Standsfølelse, og ved at lade sig byde alt muligt ligefrem opfordrer Embedsmændene og middelmaadige Politikere til yderligere Overgreb. Som Middel til at ændre disse nedværdigende Forhold mener Forfatteren ikke, at det nytter Erhvervslivet at ty til de mere ræsonnerende Argumenter. De Folk, der staar for Landets Styre, forstaar ikke Ræsonnementer, paastaar den norske Forfatter. De maa have Kendsgerninger, noget, som bider og føles. Det, som kræves, er simpelthen Prygl, korporlige Prygl. — —

Vi skylder dog at tilføje, at »Norsk Tidsskrift for Haandverk og Industri« tager meget bestemt Afstand fra denne drastiske Opfordring og anbefaler Forfatteren og andre ligesindede hellere at arbejde for at styrke Erhvervslivets Organisationer, som er den eneste Vej, ad hvilken man naar baade til at hævde sine Interesser og til at faa det rette Samarbejde istand mellem Erhvervene og Statsmagten.

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udførselsforbud er følgende ny udstedt:

Under 5. Novemker 1917 bestemtes det at Udførsel her fra Landet af *Ost* indtil videle kun kan ske gennem de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportvirksomheder paa de for Udførslen nærmere foreskrevne Vilkaar, saaledes at Hjemmeforbrugets Tarv behørigt iagttages.

Justitsministeriets Bekendtgørelser om Udførsel af Ost af 25. August og 4. November 1915, 8. November 1916 og 10. Marts 1917 ophæves herved.

Under 5. November 1917 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *al Slags Lyng og Revlingeris samt Siv og Fabrikata af Siv, Agar-Agar, Acetylenlamper og Dele heraf, al Slags Raajern og tildels bearbejdet Jern, saasom Faconjern, Stangjern, Rundjern, Fladjern, Jernrør o. l., alt Nikkel, gammelt og nyt, Vulkanfiber, al Slags Haar, Gardin og Møbelstoffer, Possementmagerarbejde af Uld eller Bomuld samt Fabrikata af Hamp eller Jute, al Slags Voksdug, alle Farver, der ikke omfattes af de allerede bestaaende Udførselsforbud, samt Træfodtøj, saavel monteret som umonteret.*

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Industriraadets Sekretær.

Som Sekretær i Industriraadet er antaget Ingeniør, cand. polyt. *Gustav Hartz*, hidtil Sekretær i Elektricitetskommissionen. Ingeniør Hartz, der tiltræder 1. Januar n. A., skal desuden som andetsteds nævnt varetage Embedet som Kontorchef i Industriforeningen.

Købestævnets Omordning.

Til det tidligere omtalte Udvalg, som Handelsministeriet vil nedsætte til en Omordning af dansk Købestævnes Forhold, har Industriraadet som sin Repræsentant valgt Fabrikant *C. F. Jarl.*

Industriraadets Telefonnumre.

Samtlige Industriraadets Kontorer kaldes i Kontortiden (Kl. 9—5) gennem *Central 8100* med Omstilling til samtlige Lokal-Numre.

Studiekommissionens Underudvalg.

De under Industriraadets Studiekommission indtil nu nedsatte Underudvalg har nu konstitueret sig og har derefter følgende Sammensætning:

Altanskiferudvalget:

Direktør G. Gregersen, Kjøbenhavn. Formand.
Ingeniør N. Ahlmann, »
Professor M. Bidstrup, Rønne.
Statsgeolog V. Milthers, Kjøbenhavn.

Belysningsudvalget:

Fabrikant C. F. Jarl, Kjøbenhavn. Formand.
Direktør G. Gregersen, »
Direktør Max Ballin, »
Direktør Chr. H. Olesen, »
Ingeniør A. Asp Boch, »
Fabriksinspektør J. C. Ottesen, Kjøbenhavn.

Brunkuludvalget.

Direktør G. Gregersen, Kjøbenhavn. Formand.
Fabrikant J. A. Windfeld-Hansen, Kjøbenhavn.
Ingeniør I. Busck-Nielsen, »
Ingeniør Axel Schäffer, »

Lyselementudvalget:

Direktør, Kaptajn J. Rambusch, Kjøbenhavn. Formand.
Ingeniør J. P. Gjerulff, Gentofte.
Professor J. N. Brønsted, Birkerød.

Tangudvalget:

Direktør, Kaptajn J. Rambusch, Kjøbenhavn. Formand.
Proprietær C. Grut-Hansen, Kollekolle.
Direktør Gorm Petersen, Kjøbenhavn.
Professor K. Rørdam, »
Direktør C. G. Joh. Petersen »

Tavestofudvalget:

Direktør Max Ballin, Kjøbenhavn. Formand.
Landbrugskonsulent Kierulff-Petersen, Randers.
Direktør Gorm Petersen, Kjøbenhavn.
Fabrikant H. Sebbelov, »
Fabrikant Poul Neubert, »
Konsul M. Windfeld-Hansen, Vejle.
Professor H. I. Hannover, Kjøbenhavn.

Terpentinudvalget:

Direktør G. Gregersen, Kjøbenhavn. Formand.
Ingeniør Aage Schrøder, »
Ingeniør M. C. Holst, Aarhus.
Direktør, cand. polyt. K. Sadolin, Kjøbenhavn.
Magister Jens Rosenkjær, Askov.

Trætyggerudvalget:

Direktør G. Gregersen, Kjøbenhavn, Formand.
Skovridder V. Ipsen, Giesegaard.
Forstinspektør S. M. Storm, Thurebylund.

Smøreolieudvalget:

Fabrikant C. F. Jarl, Kjøbenhavn. Formand.
Direktør Max Ballin, »
Direktør G. Waidtløw, »
Fabrikant J. A. Windfeld-Hansen, Kjøbenhavn.
Ingeniør A. Jacobsen, »

I samtlige Udvalg er Arbejdet i fuld Gang og overalt har man mødt den største Forstaaelse overfor de betydningsfulde Opgaver, der er stillet.

Erhvervenes Fællesudvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg har Kontorer i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B, med følgende Afdelinger:

1. Afdeling for Anvisning af Skibsrum for Varer vestfra, Dør Nr. 4 (Telefon 8100, Lokal 4 og 5, efter Kl. 5 kaldes Central 50383. A. Møller, Lokal 2).
2. Afdeling for den interskandinaviske Vareudveksling, Dør Nr. 6, Telefon 8100, Lokal 25.
3. Afdeling for Tilforsler sydfra, Dør Nr. 8, Telefon 8100, Lokal 6.

Maksimalpriser.

Statistisk Departement har udsendt en — haardt tiltrængt — Fortegnelse over Maksimalpriser fastsatte i Tiden fra 1. August 1914 til medio Oktober 1917.

Afgifter for Erklæringer.

Idet man ikke undlader at henlede Opmærksomheden paa, at der for al **Genudførsel**, *ligegyldigt til hvilket Land,* af Varer samt Fabrikata af Varer, importerede under Industriraadets eller Grosserer-Societetets Garanti, altid maa ansøges om Tilladelse hos de respektive Institutioner, meddeles det herved, at man, som Følge af de med Opretholdelsen af Industriraadets Virksomhed forbundne, stadig stigende Omkostninger, har set sig nødsaget til indtil videre at forhøje Afgifterne for Ekspeditionen af de Tilladelser, der udstedes af Industriraadet.

Der vil herefter for Ekspeditionen af Industriraadets Udførsels-Attester være at erlægge følgende Afgifter:

For Værdi indtil	200 Kr.			2 Kr.
» » over	200 »	til	500 Kr.	3 »
» » »	500 »	»	1000 »	5 »
» » »	1000 »	»	1500 »	8 »
» » »	1500 »	»	2000 »	10 »
» » »	2000 »			½ pCt.

afrundet opad i hele Kroner.

For Prolongationer beregnes en fast Afgift af 2 Kr. for Beløb under 1000 Kr. og af 4 Kr. for alle Beløb derover.

Angaaende Afgiften for *Importbegæringer* se Bekendtgørelsen i Tidsskriftets Oktober-Hefte.

Udførselsforbud.

Fuldstændig Fortegnelse over de i de fleste Lande gældende Udførselsforbud ligger til Eftersyn i Industriraadets Kontor.

Engelske sorte Lister.

En samlet Udgave af de hidtil publicerede Lister over Firmaer i neutrale Lande, med hvilke det er britiske Firmaer forbudt at handle, ligger til Gennemsyn i Industriraadets Kontor.

Havne- og Baneekspedition.

Den ofte meget urationelle Maade, hvorpaa vore Havne- og Baneekspeditionsforhold er indrettet, medfører som bekendt baade store Udgifter og Besværligheder for Erhvervslivet. For at faa Materiale til Bedømmelsen af disse Forhold og herpaa grunde Krav om Forbedringer anmoder Industriraadet sine Medlemmer om at udarbejde nøjagtige Oversigter over de Vanskeligheder, der gennem disse Forhold beredes dem, og at indsende dem til Industriraadet. I København vil saaledes Forholdene ved Kvæsthusbroen straks paadrage sig Opmærksomheden, men ogsaa Forholdene ved Banerne opfordrer til at faa det hele Spørgsmaal draget frem, og vi er ikke i Tvivl om, at tilsvarende Ulemper ogsaa i rigt Maal findes i Provinsen, Ulemper, der kun kan ventes afhjulpne, naar et omfattende Materiale foreligger til Støtte af den fornødne Kritik.

Sejlskibstransport.

Som Led i Transportreguleringen er som bekendt Anvendelsen af mindre Sejlskibe i indenlandsk Fart blevet fremmet for at aflaste Banerne. Der er herved skabt Mulighed for Beskæftigelse for vore Smaasejlere, der ellers har haft en trang Tid under Krigen. Imidlertid er den danske Sejlskibsfart blevet paaført en meget skarp Konkurrence fra de talrige udenlandske navnlig hollandske Sejlere, som Krigsforholdene har ført her til Landet. Dansk Sejlskibsrederiforening for mindre Skibe har henvendt sig til Industriraadet i denne Anledning, og Raadet skal da i Overensstemmelse med Transportnævnets Ønske henstille til danske Industridrivende i saa vid Udstrækning som muligt at foretrække dansk Tonnage frem for udenlandsk.

Svenske Udførselsforbud.

Ifølge Meddelelse fra Udenrigsministeriet er der fra og med d. 28. Okt. d. A. udstedt Udførselsforbud i Sverige for Tobak samt for forskellige Sorter Landbrugsmaskiner. I Industriraadets Sekretariat Lokale Nr. 4, henligger til Gennemsyn et Eksemplar af den paagældende svenske Kundgørelse, hvori findes angivet, hvilke Landbrugsmaskiner, der rammes af Udførselsforbudet.

Udførsel til Norge og Sverige.

Paa given Foranledning henleder man paany Opmærksomheden paa, at *Ansøgninger om Udførselsattester til Norge og Sverige for klausulbeheftede Varer* maa være udfærdigede i Overensstemmelse med Blanket No. 99, og forsaavidt det drejer sig om engelskklausulerede Varer tillige være ledsagede af henholdsvis norske og svenske Kontrakter.

Norske Importrestriktioner.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget Meddelelse om, at der ifølge et fra den kgl. Gesandt i Kristiania indløbet Telegram under d. 5. ds. er fastsat Statsmonopol paa Indførsel af Sukker.

Endvidere har man ligeledes fra Udenrigsministeriet modtaget Underretning om, at der i Norge er udstedt Forbud mod Salg, Skænkning og Indførsel til Norge samt Forsendelse indenfor Norge af udenlandsk Øl. Forbudet er traadt i Kraft d. 7. November. Dispensation for Indførsel og Forsendelse kan gives.

Udførslen fra Italien.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget Underretning om, at den kgl. Gesandt i Rom har bragt i Erfaring, at den italienske Regering indtil videre har suspenderet alle Udførselstilladelser til nordiske Lande.

Industriforeningen.

Som Kontorchef i Industriforeningen og Sekretær i Industriraadet er fra 1. Januar 1918 ansat Ingeniør, cand. polyt. *Gustav Hartz.* Samtidig er Arbejdet i Industriforeningens daglige Drift bleven delt paa den Maade, at de mere interne Opgaver, Forholdet til Medlemmerne, Lokalerne, Udstillinger, Foredrag m. m. indtil videre vil blive varetaget af Snedkermester *Victor Henriksen* som Delegeret for Bestyrelsen.

Fra Biblioteket.

Katalog over Biblioteket faas for 2 Kroner. Hovedtillæg (1910—16) for 1 Kr. 25 Øre.

Udenbysboende Medlemmer kan faa Bøger tilsendt mod Portogodtgørelse. Adressen er Industriforeningens Bibliotek, Vesterbrogade 1, København B.

Følgende Bøger er indgaaet i Biblioteket:

116. Peineke, W. Die Konstruktion elektrischer Maschinen. Braunschw. 1912. 111 S.
116. Benischke, G. Die Transformatoren. Braunschw. 1909. (10) 220 S. Tvl.
117. Hannover, H. J. Om Fremstilling af porøse Metaller.
— Samme Afh. paa Tysk og Fransk.
118. Fritzbøger, C. Om Udligning af Strømstød. Kbh. 1916. 11 S.
118. Baur, C. Das elektrische Kabel. Berl. 1910. (12) 398 S. Tvl.
118. Kapp, G. Elektrische Kraftübertragung. Berl. 1891. 306 S. Tvl.
119. The Yearbook of wireless telegraphy and telephony 1917. Lond. 1917. 936 S.
119. Rein, H. Lehrbuch der drahtlosen Telegraphie. Berl. 1917. 406 S. Tvl.
120. Christensen, P. V. Automatiske Telefonanlæg. Kbh. 1916. 19 S.
122. Kyser, H. Die elektrischen Bahnen und ihre Betriebsmittel. Braunschw. 1907. 153 S. (Tvl.).
122. Michalke, C. Die vagabundierenden Ströme elektrischer Bahnen. Braunschw. 1904. 81 S.
123. Rasch, W. Das elektrische Bogenlicht. Braunschw. 1910. (21) 176 S.
123. Högner, P. Lichtstrahlung und Beleuchtung. Braunschw. 1906. 66 S. (Tvl.).
123. Zeidler, J. Die elektrischen Bogenlampen. Braunschw. 1905. 143 S. (Tvl.).
125. Elektrisk jern- og staalsmeltning. Indberetning av den 1907 nedsatte komité til utredning av spørsmaalet om elektrometallurgisk fremstilling av jern og staal. Kria. 1911. 437 S. (Tvl.).

Mindre Meddelelser.

De Forenede Staters Produktion og Eksport af Blikplader.

Eksporten af Blikplader fra De Forenede Stater er vokset betydeligt i de sidste Aar. Tin har indtil nu været indført fra Hollandsk Indien og den malajiske Halvø, og de færdige Blikplader gaar for en stor Del samme Vej tilbage, idet der i det sidste Budgetaar sendtes ikke mindre end 100,000 Tons Blikplader fra De Forenede Stater til de Verdensegne, hvorfra Tinnet var indført.

Produktionen af Blikplader i De Forenede Stater anslaas nu til ca. 1 Mill. Tons aarlig mod 527,000 Tons i 1904 og 2,000 Tons i 1891 (det Aar, hvor denne Industri begyndte). Eksporten i 1898 var ca. 10 Tons til en Værdi af 962 Dollars, medens den i sidste Budgetaar gik op til omtrent 250,000 Tons til en Værdi af over 18 Mill. Dollars.

Japans Fremgang i Østen.

Under Verdenskrigen har japansk Handel og Industri vundet stærkt frem paa mange Pladser i Østen, hvor hidtil evropæisk og amerikansk Handel var den dominerende. I en Indberetning fra den hollandske Handelsforening, Holland-Bombay, fremhæves, at en stor Del af de Varer, som før indførtes til Indien fra Tyskland og Østrig, nu tilføres fra Japan. Særlig synes den japanske Tekstilindustri at have gjort store Fremskridt og konkurrerer nu baade med engelske og indiske Fabriker. I stadig større Omfang indføres til Indien fra Japan Shirting og Drejl, ja endog Modevarer af Bomuld og Halvuld. Selv paa de ostafrikanske Markeder begynder Japanerne at trænge ind og at skaffe sig forøget Afsætning. Aarsagerne hertil er foruden de mere nærliggende af Krigens Konsekvenser at søge deri, at Japan kan drage Fordel af billige Fragter, takket være statsunderstøttede Dampskibslinier, hvortil kommer de lavere japanske Lønninger, ligesom delvis lavere Raavarepriser. De Forenede Stater, der ogsaa under Krigen har gjort et stort Arbejde for at vinde frem i Østen, siges i den nævnte Indberetning at hæmmes af, at de i høj Grad holder paa deres en Gang vedtagne Leverings- og Betalingsvilkaar, medens Japanerne viser langt større Smidighed ved at rette sig efter Eksportmarkedernes Krav.

Redaktion: **Povl Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, København B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon **11977**, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN
• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

Nr. 12 DECEMBER 1917

Nogle Meddelelser om Materialevanskeligheder og Erstatningsmaterialer i Sverige under Krisetiden.

I Forbindelse med den andetsteds omtalte Udstilling af svenske Erstatningsmaterialer og -Opfindelser i Industriforeningens Udstillingssal holdt Ingeniør *R. Nauclér* fra Svenska Teknologföreningen den 5. December for en Kreds af særlig indbudte følgende interessante Foredrag:

Den største Krig, som Menneskeheden endnu har set, har nu raset i mere end 3 Aar. Næsten alle Jordens Folk, i det mindste alle de saakaldte Stormagter, tager nu aktiv Del i Krigen. For at føre denne saa effektiv som muligt har hver af de deltagende efter bedste Evne organiseret alle deres Kræfter for denne ene Sags Skyld. Som Følge heraf har de moderne Feltherrer, ligesom jeg formoder, at alle Feltherrer før i Tiden har gjort, stræbt efter saa vidt som muligt at anvende alle de Hjælpemidler, som den tekniske Udvikling raader over, og det synes derfor naturligt, at den moderne Krig alene af denne Grund maa foraarsage en Omvæltning i Nationernes industrielle Liv, en Omvæltning, som bliver desto større og mere omfattende, jo højere vedkommende Folks industrielle Udvikling er. At dette skulde blive Tilfældet hos de krigsførende Nationer og navnlig hos Stormagterne, forstod man sikkert nok, inden Krigen brød ud, men at de neutrale Stater skulde komme til at berøres af disse industrielle Omvæltninger i saa overordentlig høj Grad, som Tilfældet har været, kunde vel ingen ane. Nødvendige Raamaterialer og andre Varer, som de Neutrale for Krigen var vant til at faa fra de krigsførende Lande og over Verdenshavene, udeblev, dels fordi de Krigsførende selv behøvede dem for at føre Krigen, dels fordi den Blokadepolitik, som blev sat igang, afskar Forbindelsen med andre neutrale Lande.

Af de skandinaviske Lande turde Sverige hidtil være det Land, som har haft at kæmpe med de største Vanskeligheder paa Grund af Omstændigheder, som vi ikke her skal komme nærmere ind paa.

Ved Krigens Begyndelse troede vel alle, i det mindste hos os, at Krigen umulig kunde vare mere end 3 Maaneder, og denne Anskuelse blev bekræftet af alle Autoriteter paa Nationaløkonomiens og Finansverdenens Omraade. Dette forklarer, hvorfor Myndighederne ikke straks greb ind med kraftige Forholdsregler. Man ventede, at de tilstedeværende Lagre skulde være tilstrækkelige til at hjælpe os over den korte Krisetid. Selv om disse Lagre viste sig at vare betydeligt længere Tid, blev det tilsidst klart, at der forelaa en Fare for virkelig Mangel paa flere Varer i Landet. Myndighederne fik efterhaanden Øjnene aabne for denne Fare og søgte ved Hjælp af visse Organer at undersøge, hvorledes det forholdt sig med Sveriges industrielle Krigsberedskab. Man fandt meget hurtigt, at Sverige fuldstændig manglede en saadan Krigsberedskab. Det blev nu disse Organers Opgave at tilse, at de tilstedeværende Mængder af forskellige Materialer blev udnyttede paa den mest økonomiske Maade, og at de ikke blev ødslet bort. Men desuden har vedkommende Organer ogsaa gjort Skridt til at faa nye Fabrikationer sat igang i Landet.

Hvor længe den Mangel paa Materialer, som vi imidlertid nu lider under, skal vare, er vanskeligt at forudsige. Selv om nogle tror paa, at Krigen ikke vil vare saa længe endnu, maner Forsigtig-

heden os til ikke at regne med, at et »Fredsudbrud« skal forandre alt til det bedre. Tværtimod, vi maa ogsaa indrette os til Forsvar mod en Krisetid, som kan vare flere Aar efter Fredsslutningen. Vi maa endvidere betænke, hvordan de stridende Parter staar rustede til efter Krigen at optage den industrielle Kamp. Den industrielle Organisation af hele Lande, som Krigen har fremkaldt, vil blive et frygteligt Vaaben, naar disse Lande atter søger at komme ind paa de Markeder, som under Verdenskrigen er gaaet tabt. Imod en saadan Offensiv staar de Neutrale som Følge af Sagens Natur daarligt rustede. I denne Henseende er det neutrale Land daarligt stillet netop paa Grund af dets Afhængighed af Vareimport fra en eller flere af de krigsførende industrielle Stormagter. Hvis dette er Tilfældet med de neutrale Lande, og det maa desværre være saadan alene paa Grund af deres Lidenhed, kan efter min Mening kun et ordnet Samarbejde mellem de Neutrale være Vejen, som leder til økonomisk Uafhængighed.

Det forekommer mig, at de skandinaviske Lande ved et Samarbejde under passende Former skulde være i Stand til at skabe sig en stærk og uafhængig Forsvarsstilling i den med Sikkerhed kommende industrielle Kamp. At organisere et saadant Samarbejde er imidlertid Myndighedernes Sag; at forberede, befordre og underholde Samarbejdet tilkommer alle gode Kræfter i Landene. Det synes mig, som om Danmark og Sverige paa en særlig god Maade kompletterer hinanden i denne Henseende, og hvis bitre Tider kan fremtvinge en naturlig Udveksling af Varer mellem disse Lande, skal sikkert dette Samarbejde bestaa og bære Frugter, efterhaanden som man faar Øjnene op for, at Landenes Stilling udadtil overfor andre Interessekombinationer bliver mere selvstændig og derved vinder i Styrke.

— — —

For nærværende har vi saaledes, det maa vi tilstaa, store Vanskeligheder i Sverige for at faa en Mængde Forbrugsgenstande og Materialer, som er nødvendige for at ernære vort Folk og holde vor Industri igang. For saa vidt som muligt at raade Bod paa denne Nødstilstand har man først og fremmest indført Rationering i Forbindelse med Maksimalpriser, baade hvad Fordeling af Levnedsmidler angaar og Fordeling af Materialer for Industrien. For at formindske eller overvinde de Vanskeligheder, som Materialemanglen har medført, findes der hovedsagelig tre Udveje:

For det første at gennemføre den yderste Sparsommelighed med alt, som forefindes i begrænsede eller utilstrækkelige Kvantiteter.

For det andet at opveje formindsket Eksport ved forøget Produktion i Landet.

For det tredie et maalbevidst Arbejde for gennem svenske Raamaterialer at erstatte saadanne Materialer, som hidtil helt eller delvis er blevet importeret.

For at fremtvinge Sparsommelighed har Myndighederne grebet til Rationeringen, men ogsaa udført et betydeligt Oplysningsarbejde ved at udgive vejledende Skrifter m. m. Desuden har den haarde Nødvendighed fremtvunget en større Kontrol og bedre Arbejdsmetoder, og herved har man bevislig ogsaa opnaaet betydelige Resultater. Materialebesparende Maskinkonstruktioner har faaet en vidtstrakt Anvendelse. Udstillingen af Erstatningsmaterialer, som vises ved denne Sammenkomst, indeholder en repræsentativ Udstilling af Kuglelejer fra S. K. F. og med Rette, thi ved at indføre Kuglelejer har man naaet den allerstørste Besparelse i Brugen af de vanskelig erholdelige Smøreolier. Paa Udstillingen vises ogsaa A/B Lindéns Hemmaskiners Anordning for at spare Remme (som Sverige indfører) ved at lade Mellemtransmissionerne udgaa. Til Sparsommelighed hører ligeledes, at man udnytter Affald. I denne Henseende er der sikkert blevet syndet meget, og man kan saaledes nu og i Fremtiden her opnaa gode Resultater. En gennemført Sparsommelighed fordrer ogsaa, at kun det bedste Materiale kommer til Anvendelse til saadant Brug og i saadanne Apparater, som skal tilfredsstille de højeste Fordringer. I al Fald maa man i disse Tider anvende simplere Materialer der, hvor dette overhovedet lader sig gøre. Selv om Grænsen mellem Omraadet for det ene eller andet Materiales økonomiske Anvendelse saaledes vil blive noget forskudt, bliver det sikkert en Følge af de Erfaringer, som man har gjort paa dette Omraade, at den gamle Ødslen med Materialer faar sin Dom og erstattes med Reglen:

Anvend ikke bedre Materiale, end Konstruktionen kræver!

De nødvendige industrielle Raamaterialer af større Betydning, som Sverige er nødt til at importere, eller som findes i Sverige i utilstrækkelige Mængder, var inden Krigens Udbrud:

Stenkul og Produkter heraf.

Alle Slags Olier, men hovedsagelig Mineralolier.

Tekstilvarer saasom Bomuld, Hør og Hamp.

Gummi- og Lædervarer.
Metaller, fremfor alt Kobber, Aluminium, Tin, Nikkel, Bly, Fosfor m. fl.

Manglen paa disse vigtige Varer er under Krigen blevet mere og mere følelig. Dette beror paa, som jeg forud har paapeget, at Importen enten er formindsket eller helt ophørt. Dels behøver nemlig de Krigsførende selv deres Raamaterialer, dels kan man ogsaa forklare deres formindskede Eksport ved den Knaphed, som raader hos dem selv, da Krigen har berøvet Industrien en højst betydelig Arbejdskraft, ligesom ogsaa Transportvanskeligheder bidrager til at formindske Vareudvekslingen.

— — —

Hvordan har nu den svenske Industri formaaet at afhjælpe de Vanskeligheder og den Mangel i Tilgang paa Raamaterialer, som Krigen har medført?

At give et alsidigt Billede heraf vilde være altfor svært og navnlig umuligt indenfor Rammerne af et Foredrag som dette. Heller ikke sidder nogen inde med et saa alsidigt Kendskab til dette Spørgsmaal, som dette vilde kræve. Hvad jeg her har at anføre, har jeg derfor dels hentet fra de Foredrag, som i Stockholm er blevet holdt af Ingeniør Svalin, Overingeniør Ramén, Overingeniør Husberg samt Docenterne Norlin og Öman ved et af Svenska Teknologföreningen og Industriförbundet anordnet stort Møde, hvor vort Lands Industrifolk og Ingeniører deltog. Hertil har jeg føjet en Del Oplysninger, som velvilligst er stillet mig til Raadighed af forskellige industrielle Foretagender.

— — —

Den svenske Jern- og Staalindustri. I Sverige, som er et af de mere betydelige jernproducerende Lande, skulde man vente, at Jern- og Staalindustrien kunde gaa igennem Krisetiden uden at lide under denne. Dette har ogsaa i det store og hele været Tilfældet. Prisen paa den producerede Vare er dog steget meget stærkt paa Grund af de høje Priser paa Raamaterialer saasom Trækul m. m. og naturligvis paa Grund af den forhøjede Arbejdsløn. Vanskeligheder ved at fremstille Staal af høj Kvalitet er kommet til paa Grund af Mangel paa Tilsætningsmetaller. Af disse har man dog kunnet fremskaffe Nikkel i næsten tilstrækkelig Mængde, men Sagen har stillet sig værre med Wolfram. »Fagersta Bruk« har kunnet erstatte Wolfram med Molybden og turde med dette Metal som Tilsætning være i Stand til at fremstille et Hurtigstaal, som staar paa Højde med Wolframstaal. »A/B Snabbstål« anvender en ny Metode til at svejse Wolframstaal til almindeligt Staal, hvorved de forhaandenværende Lagre af Wolframstaal kan strækkes. Manglen paa Ferromangan har foranlediget et nyt Anlæg i Trollhättan til Fremstilling heraf. Raamaterialet hentes fra de fornylig aabnede Mangangruber. Aluminium kan endnu ikke fremstilles i Sverige. Som Erstatningsmateriale anvender man Magnesium, som nu produceres i tilstrækkelige Mængder i Trollhättan af Ingeniør W. Dan Bergmann. Aluminium anvendes saasom Afiltningsmiddel ved Fremstilling af Støbejern og Støbestaal. Magnesium forener sig lettere med Ilt end Aluminium og kan saaledes i dette Tilfælde erstatte Aluminium. For at Reaktionen ved Støbning med Jern eller Staal ikke skal blive for kraftig, anvender man som Tilsætning en passende Legering af Magnesium eller Nikkel. Selv om vor Jernindustri, hvad angaar Raamaterialer, ikke har lidt nogen Mangel, har den ikke kunnet forsyne Landet med saadanne Produkter som Jernbjælker m. m., som før er blevet importeret til Sverige. Vi har derfor i Bygningsindustrien maattet finde andre Udveje, til en forøget Produktion af Jern i Landet er kommet igang. Armerede Betonkonstruktioner og ogsaa Trækonstruktioner f. Eks. til Tage er blevet anvendte i høj Grad, hvor man før havde rene Jernkonstruktioner.

»Kockums Järnverk« og »Surahammars Bruk« har ogsaa paabegyndt Produktionen af Dynamoplader og kan nu fremstille en god Kvalitet af blødt Materiale med et Kiselindhold af 2,5 à 2,8 pCt. med gode Egenskaber, hvad Hysteresis angaar. Inden Krigen indførte Sverige hele sit Behov af Dynamoplader.

I Lighed med Jernindustrien har Landets Støberier og mekaniske Værksteder arbejdet under Højkonjunktur. Landets Jernstøberier var inden Krigen afhængig af Udlandet, hvad Raajern og Støberikoks angaar. Disse Materialer blev importeret fra England. Importen af udenlandsk Raajern ophørte snart og erstattedes, om end med nogen Vanskelighed, med en Blanding af Jernaffald, svensk Raajern og Kiseljern, hvoraf Sverige frembringer tilstrækkelige Mængder. Efter at Sveriges første Koksjernværk, det nys opførte »Oxelösunds Jernværk«, i 1917 er kommet igang med en Maanedsproduktion af 4000 Tons, er der indtraadt en Bedring i Spørgsmaalet om Raajern

til Støberier. I Stedet for de fra England importerede Støberikoks faar vi nu Koks fra Tyskland, hidtil i de Kvantiteter, vi behøver. Til Kernefabrikation anvender Støberierne under normale Forhold betydelige Mængder af Mel eller Melasse samt visse Harpikser. Da man ikke mere kan faa disse Materialer til dette Brug, har man maattet anskaffe Erstatningsmaterialer som f. Eks. Torvedynd, men først og fremmest Sulfitlud, som sandsynligvis ogsaa efter Krisetiden vil faa en betydelig Anvendelse som Bindemiddel til Kerner. Metalstøberierne har ogsaa kæmpet med store Vanskeligheder paa Grund af Mangel paa Digler. Man har forgæves søgt at finde et godt Erstatningsmiddel herfor. Ganske vist har man forsøgt at klare sig med Digler fremstillet af gamle saadanne, men man kommer nok til at gaa over til særlig konstruerede Ovne uden Digler, efter at man har lært at overvinde Vanskelighederne med Hensyn til Metallernes Tilbøjelighed til at give porøst Gods i saadanne Ovne.

For Maskinfabrikerne har Krisetiden medført store Vanskeligheder. Men gode Konjunkturer, høje Priser og stor Efterspørgsel har, som rimeligt er, ansporet til store Anstrengelser for at overvinde disse Vanskeligheder. Dette er ogsaa for den største Del lykkedes. En stor Del af de i Maskinindustrien anvendte Raamaterialer bestaar af saadanne Metaller, som vi har i begrænsede Mængder, og som vi altsaa maa spare paa. Disse Metaller kaldes derfor ogsaa Sparemetaller. Det vigtigste af disse Sparemetaller er Kobberet. Dets elektriske Egenskaber, Styrke, Legeringsevne og kemiske Bestandighed giver den en udstrakt Anvendelse i Industrien. Sveriges Forbrug af Kobber til Landets eget Forbrug anslaas til ca. 15,000 Tons pr. Aar. Den svenske Produktion af Kobber er gaaet tilbage under Krigen og kan anslaas til ca. 3000 Tons. Nedgangen har sin Aarsag i, at Raavaren, den norske Kis, ikke længere kan faas. Inden Krigen blev der fremstillet Kobber i Helsingborg Kobberværk. Under Krigen er Oskarshamns Kobberværk kommet til, og desuden har Store Kopparbergs A/B under Krigen genoptaget Fremstilling af Kobber samt Raffinering af svenske Raaprodukter. »Köpings hytta« har efter Sigende ogsaa begyndt at udvinde Kobbermalm. Det er dog en betydelig Mængde Kobber, over 10,000 Tons, som Sverige har for lidt, og denne Mangel maa nu nedbringes eller erstattes. Derfor maa man først ophøre med at anvende Kobber til Luksusgenstande.

Som Erstatningsmetaller for Kobber har man først og fremmest anvendt Jern og Zink. Kobber og Messing har jo før haft stor Anvendelse til al Slags Armatur, som nu saa vidt muligt bliver udført af Jern, som forzinkes. Prøver af tørforzinket Armatur vises paa Udstillingen af Svenska Metallverken, Vesterås, hvor Forzinkningen foregaar paa den Maade, at Genstandene bliver anbragt sammen med Zinkpulver og Sand i en roterende Jerntromle, der opvarmes til ca. 300°, og det synes, som om der derved opstaar en Legering af Jern og Zink paa Genstandenes Overflade.

Lokomotivbygning er et virkelig godt Eksempel paa, hvordan Kobber i stor Udstrækning kan erstattes med Jern og Staal. Fyrbokse, Rør og Bolte, som før altid fremstilledes af Kobber, bliver nu fremstillet af Jernplader, heltrukne Staalrør og Staal. Paa denne Maade har man ved visse Lokomotiver kunnet opnaa en Besparelse af lige op til 3,8 Tons Kobber pr. Lokomotiv. Det kan være, at Nøden har fremtvunget Besparelser, der gaar temmelig vidt, og det er vel ogsaa sandsynligt, at naar der atter indtræder normale Tider, at man paa Grund af den samlede Erfaring atter vil gaa tilbage til Kobberet til visse Øjemed.

Som Erstatning for Messing kan man nævne Legering af 90—98 pCt. Magnesium og 10—2 pCt. Zink. Denne Legering kan valses og bearbejdes ligesom Messing. I valset Tilstand kan man opnaa en Styrke af 35 kg pr. mm^2, og denne Legering vil paa Grund af sin ringe Vægtfylde 1,8 afgive et godt Materiale til Flyvemaskine- og Automobilindustrien.

Hvis Kobberet har haft en stor Betydning i Maskinindustrien, saa er dette endnu mere Tilfældet, hvad den elektriske Industri angaar. Derfor maa en virkelig Sparsommelighed paabydes, for at de knappe Forraad af Kobber først og fremmest skal komme den elektriske Industri tilgode. Men ogsaa her kan man erstatte Kobberet med andre Metaller, og her kommer Zink i første Række. Zink fremstilles ved Trollhättan af »Trollhättans elektrotermiska A/B« i større Mængder, end vi selv for nærværende behøver. Zinken bliver bearbejdet af Svenska Metallverken i Vesterås og »Finspongs Metallverk«. Omraadet for Zinkens Anvendelse er blevet væsentlig udvidet, siden man tvunget af Krisetiden har udarbejdet nye Metoder for at trække Zinken til Stænger og Traad, idet det her er lykkedes at fjærne Zinkens Tilbøjelighed til at krystallisere, hvorved man

har faaet et blødt og bøjeligt Metal. Zinken anvendes nu sammen med Jern til elektriske Ledninger baade indendørs og i fri Luft. Zinkkabler forsynede med en Staalkerne kan med Fordel erstatte Kobber i Kraftledninger. Til Samlingsskinner i Fordelingstavler kan Zinken anvendes og ligeledes, skønt noget vanskeligere, til Transformatorviklinger. Til Viklinger i elektriske Dynamoer og Motorer turde man dog helst anvende Kobber. Derimod kan man erstatte Kobberet i Strømsamlerne med Jern.

Den elektriske Maskinindustri lider ogsaa af Mangel paa Isolationsmaterialer. Bomuld og Glimmer, som før udelukkende blev anvendt, kan nu ikke faas. Det samme gælder Lak. Bomuld kan i stor Udstrækning med Fordel erstattes af Papir, som fremstilles i passende Kvaliteter i Sverige. I Stedet for Glimmer anvendes ligeledes Papir, men man har dog kunnet faa noget Glimmer fra Norge. I Stedet for udenlandske Laksorter har man begyndt at fremstille Shellak i Sverige, og i Stedet for Lakkens Opløsningsmidler, Benzin, har man begyndt at anvende Terpentinolie. Raamaterialerne til Terpentinolie og Shellak findes i Sverige. Man har i længere Tid emailleret elektriske Ledninger for at isolere disse. Denne Emailleisolering er hidtil i mindre Udstrækning blevet fremstillet i Sverige, men nu har jeg erfaret, at et af vore største elektriske Firmaer har gjort alvorlige Forsøg paa at indføre denne Metode, og Forsøgene har haft særlig tilfredsstillende Resultater.

Den elektriske Industri har ogsaa maattet undvære visse Sorter Grafit, som før er blevet importeret; ved Samarbejde mellem et privat Firma og et af Statens tekniske Værker vil der snart blive sat en elektrotermisk Produktion af Grafit igang i Trollhättan.

Som jeg anførte i Begyndelsen af Foredraget, er Kobberet ikke det eneste Metal, som vor Industri mangler.

Bly bruges i vort Land i en Mængde af ca. 1000 Tons. Tidligere fik vi Bly fra Sølvgruben i Sala, men ved Krigens Udbrud blev der ikke produceret Bly i Sverige. Man kan imidlertid gøre Regning paa, at Produktionen af Bly atter vil komme igang. Bly maa indtil videre erstattes, og man maa som Erstatningsmidler anvende Lergods, asfalteret Beton og Træ. Man kan formindske Brugen af Bly ved i Stedet for Blyplader at anvende forblyede Jernplader. Haardt Bly, som bruges i store Mængder, har været meget svært at anskaffe, idet man i Sverige ikke har kunnet anskaffe de vigtigste Hærdningsmetaller, nemlig Tin og Antimon. Denne Vanskelighed er vi kommet ud over ved Magnesiumsproduktionen i Trollhättan. En ringe Tilsætning af Magnesium til Metaller har i Almindelighed en hærdende Virkning. Allerede en Tilsætning af $^1/_2$ pCt. Magnesium til Bly forøger dets Haardhedsgrad 3 Gange. Til Sammenligning hermed kan anføres, at en Tilsætning af 0,2 pCt. Magnesium i denne Henseende svarer til en Legering med 3 pCt. Tin.

Nikkel kan fremstilles i Sverige af svensk Malm. Man har projekteret en Produktion af Nikkel, som snart turde være igang. Det har været ganske let at nedbringe Forbruget af Nikkel, da dette Metal for en stor Del har været anvendt til Luksusgenstande, hvor andre Raamaterialer let har kunnet erstatte det. Nikkelens største Betydning for Industrien ligger i dets Egenskaber i Forbindelse med Staal at fremstille et Specialstaal af overordentlig Haardhed, Styrke og Sejghed. Nikkel er her blevet erstattet med Mangan, som i visse Tilfælde har vist sig at være lige saa anvendeligt.

Sveriges Forbrug af Tin er ca. 1000 Tons. Vi kan ikke paaregne nogen Produktion af Tin i Sverige, da vi mangler Raamaterialet. Helt at erstatte Tin ved Lodninger har været umuligt. Kun delvis har man kunnet anvende Svejsning. Saa meget nødvendigere er det at spare paa dette Metal paa andre Omraader. I Maskinkonstruktioner forekommer Tinnet hyppigst i Lejer, idet det udgør den vigtigste Bestanddel i de almindelige Lejemetaller. Ved at indføre Kuglelejer, hvor dette er muligt, og ved at lave Lejer af Støbejern til smaa Omdrejningshastigheder (under 250 Omdr. pr. Minut), ringe Akseldiameter (indtil ca. 100 mm) og moderat Lejetryk kan man sikkert opnaa store Besparelser. Hvis man anvender Støbejernslejer, maa man huske, at Støbejernets Strækkelighed er meget lille, saa at man ved Konstruktionerne maa tage Hensyn hertil. Hvis man kan indrette Lejer med sfærisk Understøtningsflade, bør man gøre det, hvis ikke, kan ofte en ringe konisk Uddrejning til Siderne ($^1/_{10}$ mm) gøre samme Virkning. Hvor man dog er nødt til at anvende Lejemetal, maa man saa vidt mulig sørge for, at Konstruktionen bliver saa lidt materialeforbrugende som vel muligt, og at det Metal, der indeholder det meste Tin, kun maa forekomme i den Del af Lejet, som er udsat for den største Kraftpaavirkning. Dernæst bør man med

Omsorg søge at udfinde saadanne Arbejdsmetoder ved Pandernes Fremstilling, at man ved Bearbejdningen faar den mindst mulige Mængde Spaaner. Ved hensigtsmæssige Metoder har man hidtil kunnet formindske Spaanemængden med 75 à 80 pCt. Dette betyder en stor Besparelse.

Man skulde endnu kunne sige en hel Del om Maskinindustriens Forhold nu under Krisetiden, men det, som allerede er sagt, turde være nok, og jeg vil i det følgende gaa over til nogle andre af Sveriges Industrier.

(Sluttes.)

Bomuldsspinderiet i Danmark.

Et 25-Aars Jubilæum som moderne Industri.

Bomuld som Raamateriale kom forst ret sent til Anvendelse heri Landet nemlig omkring 1750. Vor netop i de Tider vel udviklede oversoiske Skibsfart hjemforte betydelige Mængder af Bomuld fra Vestindien, men inden det nævnte Tidspunkt havde ingen forstaaet at behandle dette Materiale, som derfor igen solgtes til Udlandet for senere at indføres til Danmark som Garn og færdigvævede Varer.

Heri skete altsaa en Forandring, da man begyndte selv at spinde Bomuld, som i alle andre Lande dog kun med Haanden ved Hjælp af en Rok med Ten. Vævningen af det fremstillede Garn henhorte under det gamle Tøjmagerlaug. 1769 opfandt Englænderen *Arkwright* den første Maskine til Spinding af Bomuld, og gennem hurtigt paafølgende Forbedringer kom Bomuldsindustrien i England snart op paa en saadan Højde, at der ikke alene kunde eksporteres færdige Bomuldsvarer, men ogsaa Bomuldsgarn som Halvfabrikat for andre Landes Bomuldsvarefabrikation, og England har som bekendt siden indtaget en førende Stilling paa Bomuldsspinderiets Omraade baade med Hensyn til Fremstillingen af Maskiner dertil og med Hensyn til Garnproduktion.

Det første Forsøg paa Indforelse af mekanisk Bomuldsspinderi heri Landet blev gjort i 1779. Ved en kgl. Resolution af 20. Aug. dette Aar bevilgedes 20000 Rigsdaler til Indretningen af en »Manchester- og Bomuldsfabrik« paa Blegdamsvejen i Kjobenhavn, og her kom under Ledelse af en fra Stockholm indvandret »Manchesterfabrikant«, *Nordberg*, de forste Maskiner til at spinde Bomuld i Gang.

De første Spindemaskiner var hentede hjem fra England, men man begyndte straks at eftergore disse, og i 1780 var paa den nævnte Fabrik, der sorterede under General-Landøkonomi- og Commercecollegiet, ikke alene et Par her i Landet fabrikerede Bomuldsspindemaskiner i Gang, men ogsaa en hjemmefabrikeret Kartemaskine. Da Fabriken i Løbet af et Par Aar var kommet i fuld Drift og havde faaet oplært en Del Arbejdere, overdroges den til et privat Selskab paa meget billige Vilkaar. Selskabet kunde dog ikke faa Virksomheden til at svare sig, men maatte stadig ty til Laan fra Regeringen, og ved kgl. Resolution af 20. Juni 1788 overtoges Fabriken igen for Statens Regning. De hidtil anvendte Spindemaskiner havde imidlertid mere udmærket sig ved at fabrikere løsere Garn fremfor det ved Haandspinderiet fremstillede end ved egentlig at bevirke nogen Besparelse ved Spindingen, men da der i England paa samme Tid var indført nye Forbedringer ved Spindemaskineriet, sendtes Nordberg, der stadig som teknisk Leder var knyttet til Fabriken, gentagne Gange til England for at studere de engelske Maskiner. Dels indfortes derpaa nye og forbedrede Spindemaskiner derfra, og dels efterlavede man disse herhjemme, saaledes at der ved Udgangen af 1793 paa den nævnte Statsfabrik var i Gang ialt 9 Maskiner til Kartning, Slupning og Spinding med 824 Spindler, som maanedlig kunde producere 6000 Strenge. Fabriken kunde dog stadig ikke svare sig og ved offentlig Auktion solgtes den derpaa i 1795 til Silke- og Klædekræmmerlauget i Kjøbenhavn, i hvis Eje den blev, indtil den under Kjøbenhavns Belejring i 1807 blev odelagt. I Bekendtgørelsen om Fabrikens Salg udtales det, at

»da de Vanskeligheder, som stedse ere forbundne med nye Fabrikindretninger, afskrække mange fra de første Forsog i slige Anlæg, da de til et nyt Arbejde uvante Hænder ikkun arbeide langsomt og med Pengetab for dem, som give dem deres Fortjeneste, saa havde Hs. Majestæt anseet det for gavnligt for det Almindelige, selv at udrede de første betydelige Omkostninger ved dette nye Anlæg, for at tilvende Staten en frugtbringende Vind-

skibelighed ved de erhvervede nye Kundskaber. Med opmærksomt Hensyn til andre Staters Fremskridt i en fuldkommen Fabrikationsmaade er draget Omsorg for, at de fremmede Opdagelser ogsaa kunne benyttes her, og at Landets egne arbeidende Hænder kunne vænnes til de Færdigheder og Haandgreb, hvorved endeel fremmede Varer opnaae den Fuldkommenhed, som overalt forskaffer dem en hastig Afsætning. Paa disse Grunde beroer Bomuldsmanufacturets Anlæg, dets Drift for Kongl. Regning, mange indfødte Lærlingers Dannelse til duelige Arbeidere og kostbare Maskiners Indretning. Men Øiemedet er nu opnaaet, de største Vanskeligheder ere overvundne, Arbejderne oplærte, Maskinerne færdige og i Gang, Kjøbenhavns Publicum kjende Varerne og ynde dem. Tiden nærmer sig altsaa, da man bør vente, at Fabrikationens Fortsættelse vil være forbunden med Fordeel. Da mange og tilstrækkelige Grunde lode formode, hvilket Erfaringen overalt bekræfter, at ei alene Fabrikationens Fordeel vilde være langt større i en privat Mands Hænder, end under Kongl. Bestyrelse, men at endog den nye Vindskibelighed i Bomuldsfabrikationen hastigere og videre vilde udbrede sig, naar virksomme Borgere betræde en nye Fabrikationsvej og opmuntre Andre til Medvirkning i deres Bestræbelser, saa havde Hs. Majestæt besluttet at tilbyde den Højestbydende dette Anlæg.«

Ved Siden af disse Bestræbelser for at faa indført mekanisk Bomuldsspinding, blev der ogsaa fra Statens Side ydet betydelig Støtte til Udbredelsen af Haandspinding af Bomuld og til Oplæring af Lærlinge heri. Der indførtes dog stadig en stor Mængde Bomuld udefra, dels fra England og Ostindien og dels fra Sverige, idet Anvendelsen af Bomuldsvarer efterhaanden blev mere og mere almindelig. Det private Initiativ begyndte nu at gøre sig gældende, og i 1794 oprettedes af et Konsortium, som ved *Usserød* havde købt en Ejendom med Vandkraft, en Fabrik til at karte og spinde Bomuld ved Hjælp af Maskiner, som skulde drives ved Vandkraften. Den før omtalte Svensker Nordberg var ogsaa med i dette Foretagende, som dog støttedes delvis fra Statens Side igennem Ydelsen af betydelige Laan. Maskineriet her omfattede 18 Karte- og Spindemaskiner, men viste sig heller ikke i Længden at kunne betale sig, og da Bomuldstilførslen under Krigen med England i 1809 ganske ophørte, maatte Virksomheden indstilles, hvorpaa Regeringen overtog Fabriken og senere indrettede denne til Klædefabrik. Spindemaskinerne købtes af et nyt Konsortium, der flyttede dem til et paa *Buddinge* Mark ved Kjøbenhavn nyanlagt Bomuldsspinderi.

Medens Banebryderen Nordberg, der imidlertid var blevet udnævnt til Commerceraad, efter de foreliggende Beretninger efterhaanden syntes at have tabt Interessen for Spinderivirksomhed og i Stedet for kastede sig over Farvning, navnlig ægte tyrkiskrødt, fortsatte hans Søn, *Charles Nordberg*, Forsøgene paa at bygge forbedrede Spindemaskiner, og han fik hertil Støtte ikke blot direkte fra Statskassen, men ogsaa fra *Grev Schimmelmann*, der for at bidrage til Bomuldsfabrikationens Udvidelse i 1805 anlagde et Bomuldsspinderi ved *Hellebæk*, hvor de af Nordberg jun. byggede nye Maskiner kom i Gang. Endnu et Par Bomuldsspinderier med tilhørende Væverier blev sat i Gang i disse Aar paa privat Initiativ, men med delvis Statsunderstøttelse, og Motiveringen til denne stadige Opmuntring og Hjælp fra Statens Side var navnlig Ønsket om at faa Bomuldsvarefabrikationen udvidet til Anvendelse i den simple Klædedragt til Erstatning for Uld og Hør, paa hvilke Varer Priserne var meget høje. De oprettede Spinderier formaaede dog ikke paa langt nær at producere tilstrækkeligt Garn til at tilfredsstille Efterspørgslen, og efter at Krigen med England ophørte, og Tilførslen udefra igen blev givet fri, gik de alle hurtigt ind som værende ude af Stand til at kunne konkurrere med de indførte Bomuldsgarner.

Medens Bomuldsvæverier stadig anlagdes og efterhaanden indrettedes til helt fabriksmæssig Drift med mekaniske Vævestole og med Damp som Drivkraft[1]), skulde der gaa flere Menneskealdre, inden selvstændige mekaniske Bomuldsspinderier paany blev oprettet herhjemme. Et enkelt Forsøg paa at gøre sig uafhængig af det engelske Bomuldsgarn ved at spinde selv er dog kendt fra den mellemliggende Tid, idet *Bloch & Petersens* i 1847 i *Fredericia* anlagte Bomuldsvæveri (nu *A/S Bloch & Andresen)* nogle Aar efter indkøbte Selvfactor-Spindemaskiner fra England, og med et godt Resultat holdt disse i Gang indtil 1868. Væveriet krævede da en betydelig Udvidelse, og da Lokalerne ikke strakte til, maatte Spinderiet vige og sattes indtil videre i Staa med den bestemte Hensigt, naar Pladsforholdene tillod det, atter at skulle sættes i Gang. Væveriet lagde imidlertid stadig Beslag paa de stærkt udvidede Fabriksbygninger, og Spindemaskinerne kom aldrig i Gang igen.

Den Mand, der har Æren af at have lagt

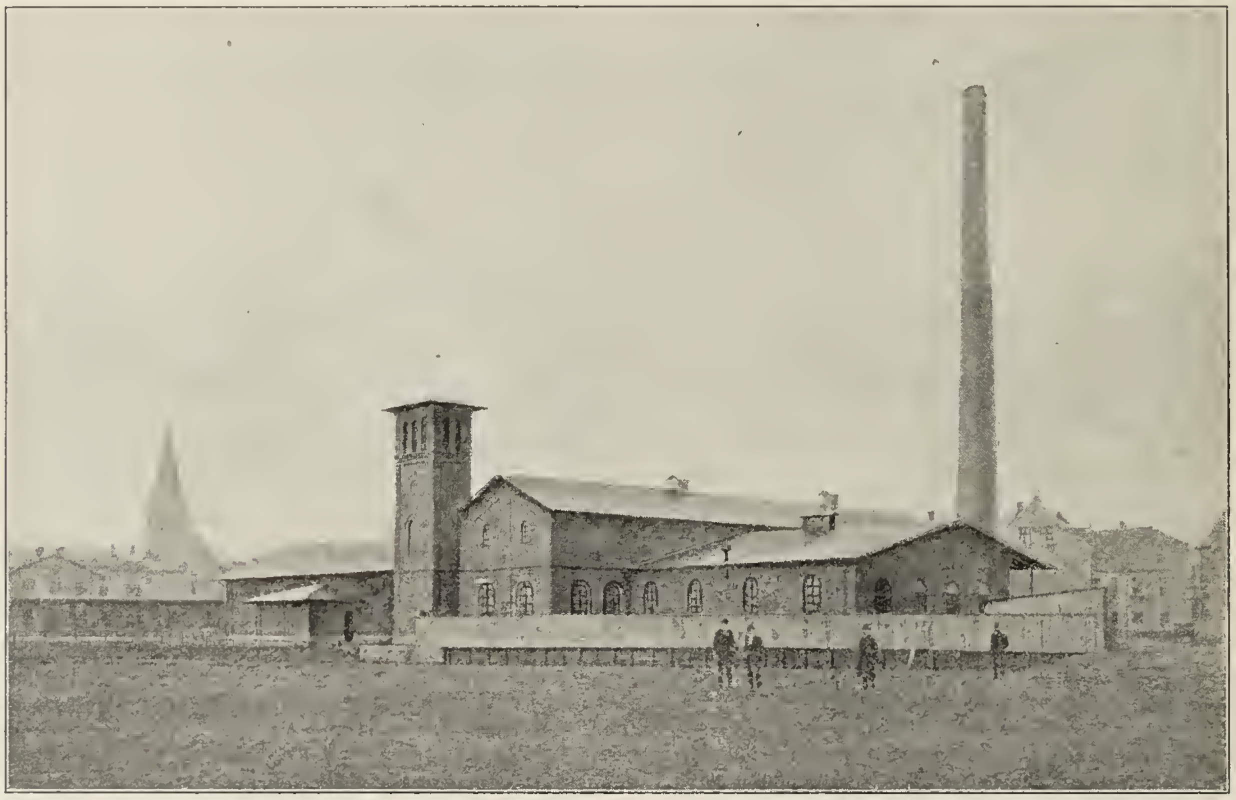
[1]) Jvfr. bl. a. Tidsskrift for Industri, 1916, Pag. 294, »Et dansk Bomuldsvæveri«.

Grunden til vor nu eksisterende betydelige Bomuldsspindeindustri, er Konsul *M. Windfeld-Hansen*, Vejle. Oprindelig oplært ved Manufakturhandelen og som Indehaver af en af ham selv oprettet betydelig Manufakturforretning i Vejle slog han hurtigt ind paa selv at væve en Del af sine Bomuldsvarer, men indførte ligesom alle de øvrige danske Bomuldsvæverier til at begynde med alt sit Garn fra England eller Tyskland. Efterhaanden som Væveriet blev udvidet, og Garnforbruget betydeligt forøget, fik Hr. Windfeld-Hansen Ideen til at spinde sine Garner selv, og ved talrige Rejser i Udlandet satte han sig ind i Bomuldsspindeindustrien, saaledes at han allerede i 1884 forsøgte at faa startet et Spinderi i Vejle. Alle Planerne var færdige; men overalt i Tekstilkredse ansaa man det udfra de sædvanlige Fordomme for umuligt for et dansk Spinderi at konkurrere med de udenlandske Garner. Desuden er et moderne Bomuldsspinderi en langt vanskeligere og mere bekostelig Bedrift at oprette end et Bomuldsvæveri. Konsul Windfeld-Hansen vedblev dog at arbejde paa sin Idé, og i 1892 stiftede han *Aktieselskabet Vejle Bomuldsspinderi* med tre andre Herrer som økonomiske Medinteressenter. Spinderiet, der kom i Gang d. 1. Oktober 1892 med Maskiner indførte fra England, begyndte med kun 1000 Spindler.

Hermed var Grunden lagt til dansk moderne Bomuldsspinderi.

De Vanskeligheder, der skulde overvindes for at det danske Bomuldsgarn kunde vinde Indpas, var imidlertid store. Mærkeligt nok bestod den største Vanskelighed i den Uvilje og Skepsis, hvormed Garnet blev mødt i de danske Væverier. Det var ikke blot svært at sælge Garnet, thi Vanskelighederne hermed kunde være store nok, men naar Garnet kom ind i Væveriet, stødte det paa Uvilje fra Mestrenes Side, hvilket igen affødte en Mængde Klager, som oftest var uberettigede og ikke sjeldent nærmest faldt tilbage paa den paagældende Væve-Mester.

I det første Aar maatte Vejle Bomuldsspinderi udelukkende arbejde paa Salget af Pakgarner og Fiskegarner til Købmændene, og det varede ikke saa faa Aar, inden den sidste Uvilje hos Væverierne var overvundet. Nu er Tilfældet blevet det omvendte, nemlig at de engelske Garner, hvad navnlig Tilfældet har været under Krigen, mødes med Kritik, medens det danske Garn fuldtud har vist at staa Maal med det fremmede, ja endog maa siges at være baade stærkere og bedre behandlet.

A/S Vejle Bomuldsspinderi kort efter Opførelsen i 1892.

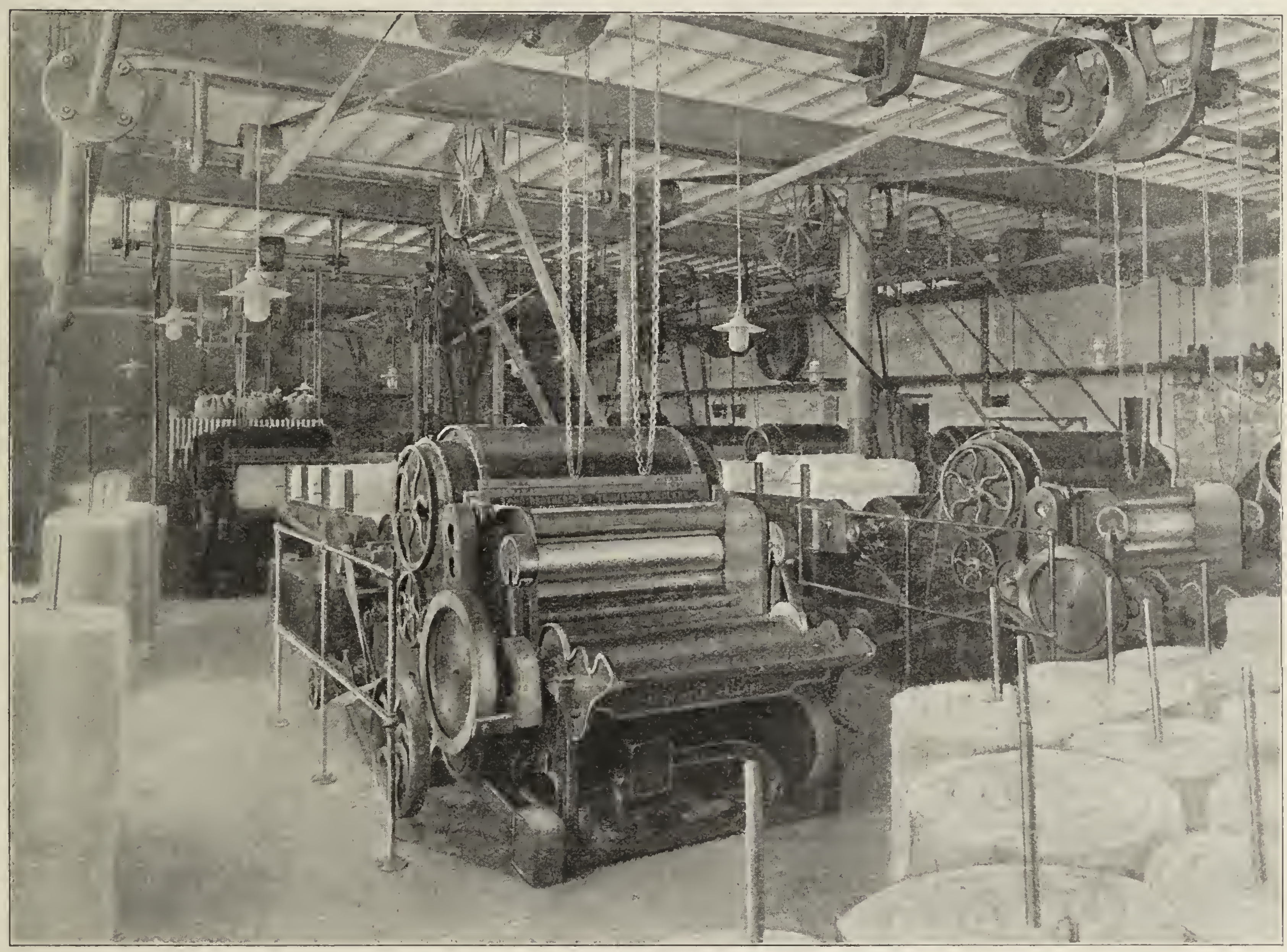
For at faa Arbejdet rigtigt i Gang, maatte der antages svenske Arbejdere, der skulde vise, hvorledes Spindemaskinerne skulde behandles; men det varede ikke ret længe, inden der viste sig Bryderier med de svenske Arbejdere, der ikke kunde finde sig tilrette med de danske Forhold og derfor alle blev sendt hjem. Der maatte da begyndes forfra igen. Det var dog ikke alene med at skaffe Arbejdere, der var Vanskeligheder, men

ogsaa med at faa dygtige Mestre til at lede Fabrikens forskellige Afdelinger. I Begyndelsen maatte man ogsaa hertil udelukkende anvende Svenskere og Englændere.

Det kan saaledes ikke siges at være »Medvind«, der har blæst hele Tiden for Vejle Bomuldsspinderi. Der var umaadelig store Vanskeligheder at klare, forinden den nye Industri kunde siges at være kommen fast ind med de forskellige Aftagere her i Landet, og det er i og

Efterhaanden som det danske Garn imidlertid vandt Indpas og blev anerkendt, begyndte ogsaa Spindeindustrien med rivende Hast at udvikle sig, og efter Aarhundredskiftet var Forholdet det, at de danske Spinderier ikke var i Stand til at tilfredsstille Væveriernes Begær efter Garn.

Allerede i 1897 var Vejle Bomuldsspinderi naaet til en Udvidelse af sit Spindelantal til 11000, og efterhaanden var flere andre Spinderier opstaaet. To andre Vejle-Borgere, *N. Houmann*

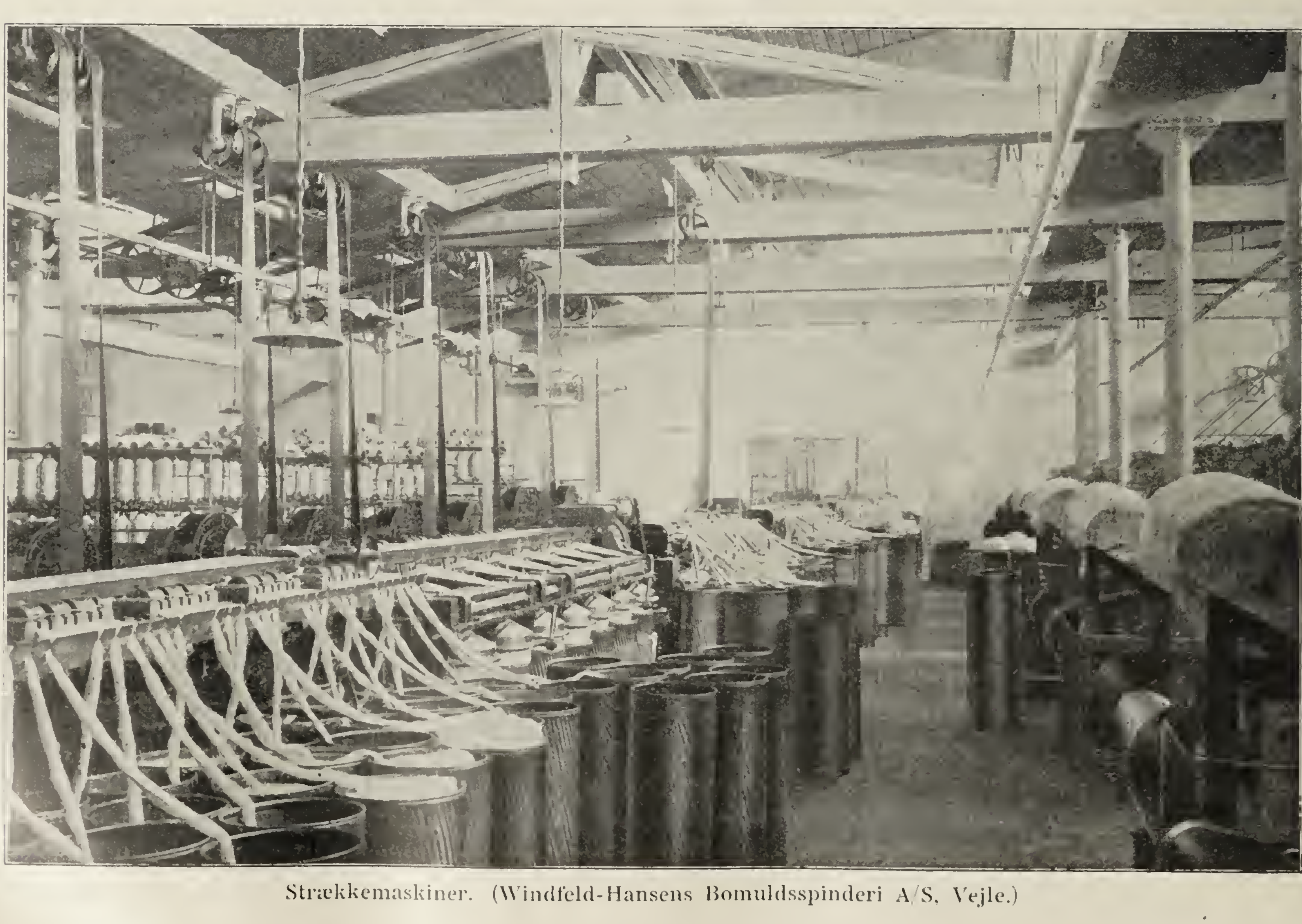
Renseri. (A/S De danske Bomuldsspinderier, Valby.)

for sig ikke Hjælp fra Aftagernes Side, der har formaaet at bringe denne Industri op til dens nuværende Betydning. Væverierne stillede sig mærkeligt afventende overfor det danske Garn og indsaa først efter nogen Tid, hvilke store Fordele, de kunde opnaa ved at have deres Garn-Leverandører her i Landet. Det er sikkert ikke for meget sagt, at den danske Tekstilindustri ikke var naaet til sin nuværende Størrelse og Konkurrence-Dygtighed, saafremt Spinderierne ikke havde været i Stand til at opfylde de Fordringer, der blev stillet til dem.

og *P. Løfberg*, havde i 1896 i Forening startet »*Vejle Bomuldsvarefabrikker*«, der drev baade Spinderi og Væveri, og i 1898 havde Konsul *Chr. Mogensen* i Odense i Forbindelse med sit betydelige Bomuldsvæveri anlagt »*Odense Bomuldsspinderi*«. For at undgaa indbyrdes Konkurrence sluttedes alle 3 Spinderier i 1900 sammen til et Aktieselskab, »*Vejle Bomuldsspinderier*«, med Konsul Windfeld-Hansen og Houmann og Løfberg som Direktører. Af »Vejle Bomuldsvarefabrikker« blev Væveriet skilt ud og solgt til et andet Firma, medens Spinderiet inddroges

Karteri. (Windfeld-Hansens Bomuldsspinderi A/S, Vejle.)

Strækkemaskiner. (Windfeld-Hansens Bomuldsspinderi A/S, Vejle.)

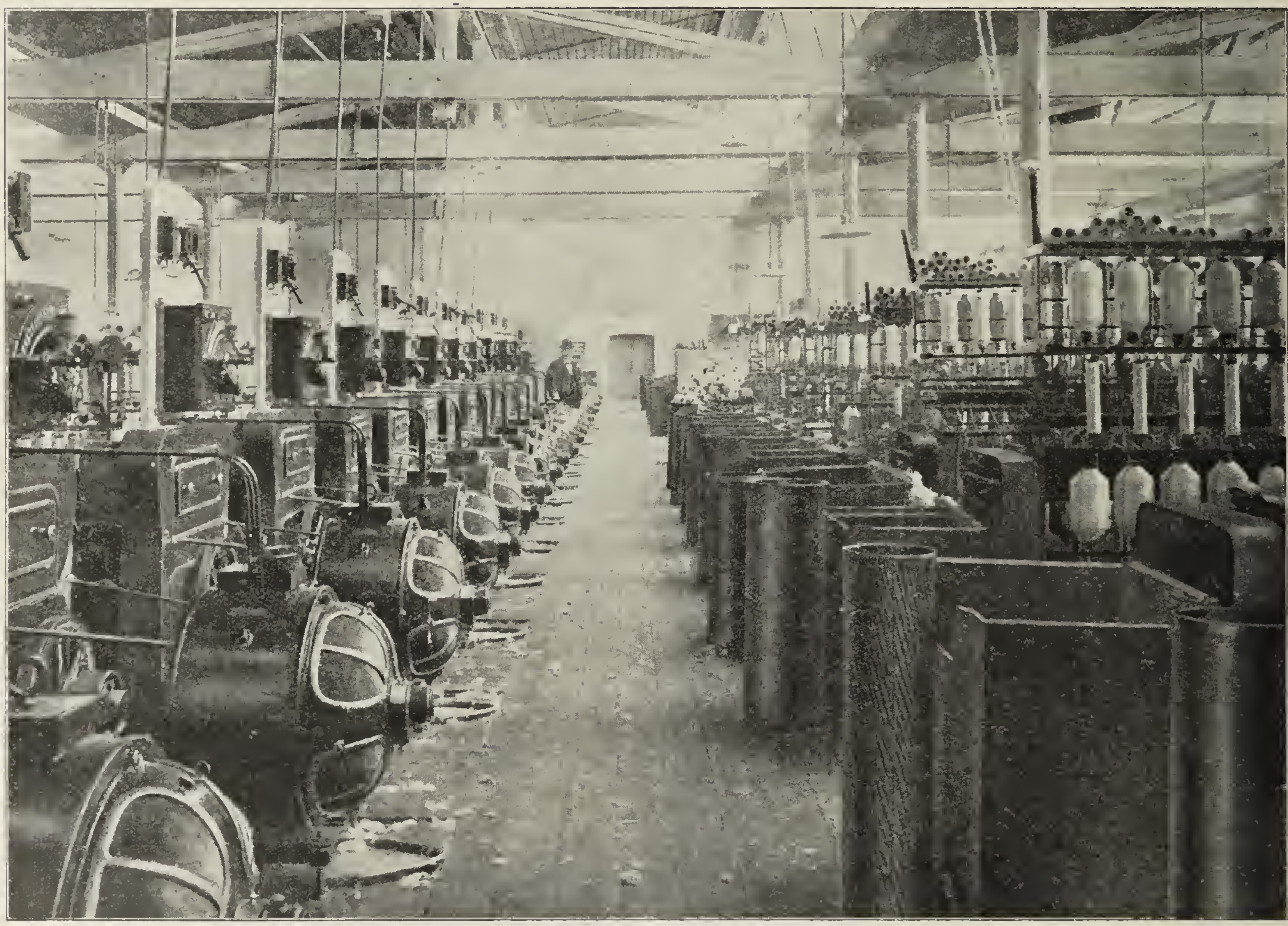
under det store Aktieselskab. Dette nedlagde i 1907 Spinderiet i Odense og anlagde et nyt og betydeligt større i Valby ved Kjøbenhavn samtidig med, at det skiftede Navn til »De danske Bomuldsspinderier«. Dette Selskab raader nu over ca. 72,000 Spindler, et endog efter international Maalestok betydeligt Foretagende, og har efterhaanden udvidet Virksomheden ved at tilføje Kæmmeri, Kædeskæreri, Tvinderi og Blegeri til Bomuldsspindingen. Konsul Windfeld-Hansen var imidlertid allerede i 1902 traadt ud af Ledelsen af de sammensluttede Spinderier og oprettede i 1904 et selvstændigt Spinderi, »*Aktieselskabet Windfeld-Hansens Bomuldsspinderi*« i Vejle, baseret paa kontinuerlig Dag- og Natdrift. Endnu et Bomuldsspinderi blev i disse Aar oprettet, nemlig i 1899 af »*Aktieselskabet De forenede Textilfabrikker*«, Aalborg, hvilket Spinderi først og fremmest er anlagt paa Levering af Garn til Selskabets betydelige Bomuldsvæveri, men dog ogsaa sælger en væsentlig Del af Produktionen til andre Væverier og til Købmænd som Fiske- og Pakgarn. Ialt findes der for Tiden her i Landet ca. 100.000 Bomuldsspindler, og Produktionen kan ved fuld Drift med disse naa op til ca. 7 Mill. kg Garn (i 1916 paa Grund af Bomuldsrationeringen ved Blokaden kun 5,896,705 kg). Til Sammenligning anføres, at Importen i 1916 af Bomuldsgarn, der saa at sige udelukkende skete fra England, udgjorde 3,114,000 kg og i 1913 1,726,000 kg. Der skulde saaledes synes at være endnu en god Del tilbage af Hjemmemarkedet for Bomuldsspindeindustrien at erobre, selv om det vanskeligt vil kunne tænkes, at hele Hjemmeforbruget dækkedes ved de danske Spinderiers Produktion, idet der dels altid vil være særlige Kvaliteter og Numre — f. Eks. de fineste paa Grund af klimatiske Forhold — som danske Spinderier vil have vanskeligt ved at fabrikere, og dels vil man under normale Forhold med den ret beskedne Toldbeskyttelse, Bomuldsgarn nyder heri

Forspinde- og Kartemaskiner. (A/S De danske Bomuldsspinderier, Vejle.)

Landet, altid være udsat for konkurrerende Salg af fremmed Bomuldsgarn eventuelt til Dumping-Priser. Ialt beskæftiger Bomuldsspinderierne normalt ca. 1200 Arbejdere.

Bomuldsspinderierne har under den hidtidige Del af Krigsperioden været stillede saaledes, at de vel har været beskæftigede i den allerstørste Tid, men dog ikke i fuld Drift, fordi Tilførslen af Raabomuld under hele Krigen har været kontroleret og stærkt begrænset fra Englands Side. og tvang Spinderierne til at købe Bomuld gennem engelske Firmaer, men inden den samtidig gennemførte Rationeringsoverenskomst kom i Stand, udtømtes Beholdningerne paany for »De danske Bomuldsspinderier«, som af den Grund i over en Maaned maatte indstille Driften. Fra August 1915 og indtil den tyske Undervandsbaadsblokade indtraadte i Februar i Aar, fik Spinderierne deres regelmæssige omend knapt tilmaalte Forsyning af Raabomuld, men med

Spindemaskiner med direkte koblede Motorer. (Windfeld-Hansens Bomuldsspinderi A/S, Vejle.)

Desværre har de derved ikke været i Stand til at udnytte den glimrende Lejlighed, der ellers vilde have været for dem til at udvide deres Levering til de danske Væverier, hvis Begær efter Garn som Følge af den stærke Efterspørgsel efter færdige Varer har været meget stærkt. Nogle af Spinderierne havde en mindre Standsning kort efter Krigens Udbrud som Følge af Vanskelighederne med at faa lagt den hidtil væsentlig over Bremen skete Bomuldsimport over paa direkte Import fra Amerika. Senere i Sommeren 1915 standsede England ved sine Blokadeforanstaltninger praktisk talt denne Import den ved Blokaden fuldstændige Standsning i al Skibsfart og med de smaa Lagre, der forefandtes, blev det hurtigt nødvendigt at standse næsten alle Spinderierne. Englands samtidige totale Eksportforbud for Raabomuld, og de abnormt vanskelige Forsikrings- og øvrige Handelsforhold, som den skærpede U-Baadsblokade medførte, gjorde det nødvendigt for Spinderierne at slutte sig sammen om Fællesindkøb af Bomuld i Amerika, hvilket som tidligere her i Tidsskriftet omtalt skete gennem Textilfabrikantforeningen, der med baade Spinderierne og Væverierne som Garanter fik en direkte Import fra Amerika i

Gang paa særlige dertil befragtede Skibe. Desværre satte Amerikas Indtræden som ny Kontrolmagt overfor de Neutrale meget snart en Bom for denne Fællesimport, og i Løbet af indeværende Efteraar er Bomuldsspinderierne atter blevet standsede, efter at de Beholdninger, som i Sommer hjemførtes fra Amerika, er blevet opbrugte.

Bomuldsspinderiernes Betydning for Væverierne og for hele Samfundet under Krigen kan dog sikkert ikke vurderes for højt. Standsningen af den allerstørste Del af Væverierne og en deraf følgende stor Arbejdsløshed vilde utvivlsomt have været Følgen, hvis Danmark ikke havde haft sine egne Spinderier, og hvad dette igen vilde have betydet for den danske Befolkning, baade med Hensyn til Vareknaphed og Varepriser, er selvindlysende.

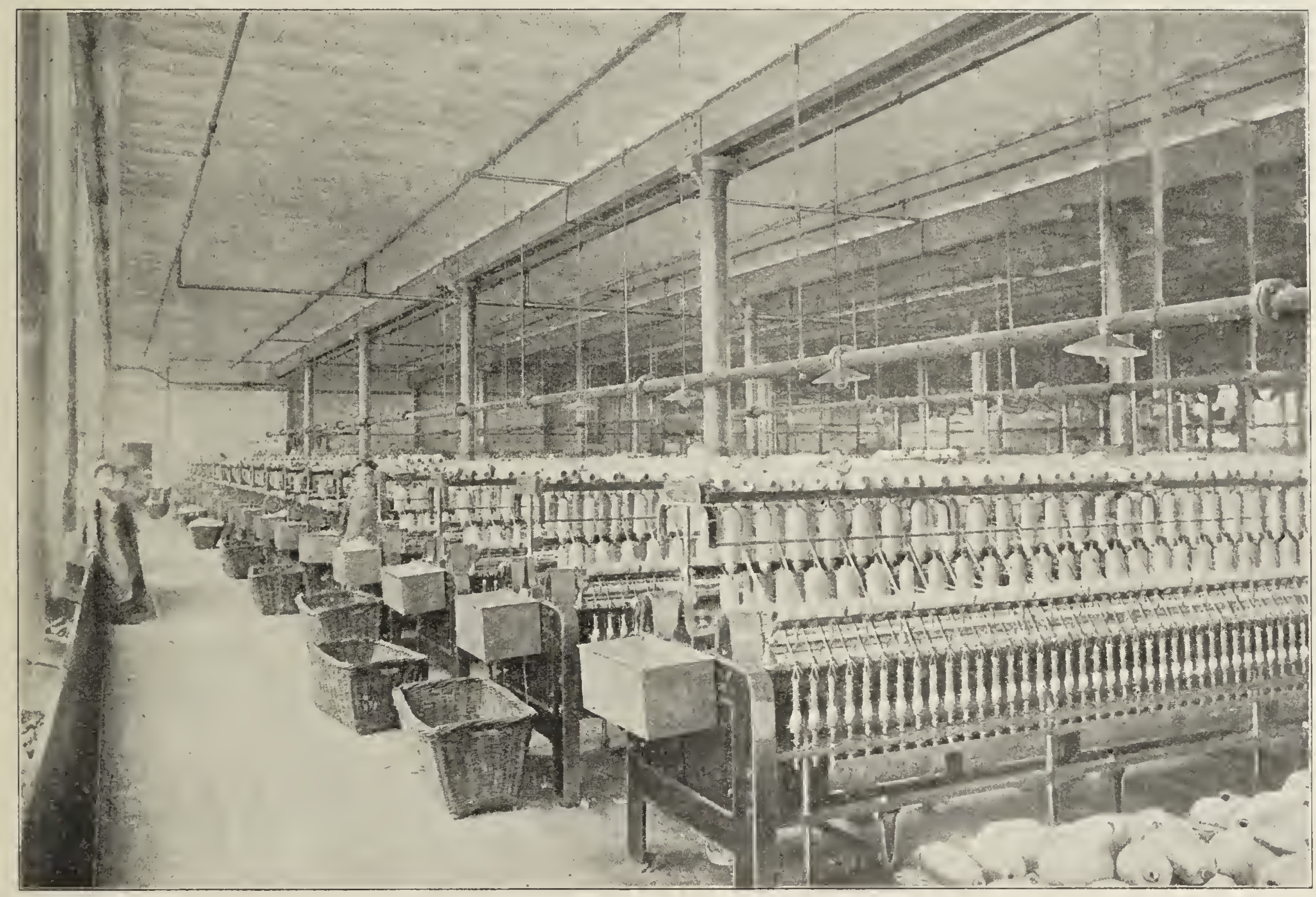
— — —

Skal man i korte Træk gennemgaa Fabrikationen i et moderne Bomuldsspinderi, kan man for Oversigtens Skyld dele denne i følgende 4 Grupper:

1. Rensning af Bomulden, hvorved menes Bortfjernelse af de værste Urenheder.
2. Kartning af Bomulden, hvorved de finere Urenheder samt korte, umodne Fibre fjernes.
3. Lægningen af Fibrene i parallel Orden.
4. Sammentvindingen af de parallele Fibre.

Disse 4 Stadier beskriver, hvorledes Bomuldsfibrene behandles fra det Øjeblik, Bomulden tages under Arbejde i Spinderierne, indtil Garnet sendes til Væverierne.

Den første Afdeling, Fibrene passerer igennem, er Renseriet. Bomulden, som er hydraulisk sammenpresset i Baller for at optage saa lidt Plads som muligt under Transporten, passerer, efter at Lagene i disse er skilt ad, igennem en Maskine, hvor den rives op og leveres i løs Tilstand til den første Rensemaskine. Rensemaskinerne arbejder hovedsageligt paa Principet, at Bomuldens Urenheder er betydeligt tungere i Vægtfylde end Fibrene. Bomulden slaas med stor Hurtighed imod en Række Knive, som danner en fuldstændig Rist. Idet Bomulden slynges imod disse Riste, falder Hovedparten af Urenhederne ud, hvorimod Bomuldsfibrene bli-

Spindesal. (A S De danske Bomuldsspinderier, Valby.)

ver tilbage i Maskinen, og herfra passerer de til Karteriet.

Hensigten med Karteriet er at karte de finere Urenheder ud, som det er umuligt at fjerne under Rensningsprocessen, samt at fjerne de korte, umodne Fibre. Et gammelt Ordsprog siger: »At karte godt er at spinde godt«, og der er ingen Tvivl om, at hvis Karteprocessen udføres daarligt, faar man snavset og daarligt Garn. Det gælder da først og fremmest at sorge for, at Bomulden, naar den forlader Karteriet, er saa ren og fri for korte Fibre, som det er muligt; thi saa snart Karteprocessen er færdig, foretages der ingen yderligere Udrensning af Bomulden.

For at kunne spinde en lang Traad af Fibre, som ikke er mere end godt og vel en Tomme lang, skal Fibrene lægges parallelt, og dette er en Hovedbetingelse for at faa et smukt og godt Garn. Dette opnaas ved at lade Bomulden passere igennem en Række Staalvalser — den saakaldte Strækkemaskine — som løber med forskellig Hastighed, d. v. s. den Valse, hvor Bomulden gaar ind, løber langsomt, den næste lidt hurtigere o. s. v. For at blive fri for de mange Ujevnheder, som kan findes efter Kartningen, foretager man stadige Sammenlægninger af det allerede parallele Garn, samtidig med at det strækkes yderligere.

De omtalte Valser, som bevirker, at Fibrene lægges parallelt, har ogsaa en anden Hensigt, nemlig den at strække Bomulden ud, saaledes at Traaden bliver finere; men da det er umuligt paa een Gang at strække Bomulden saa meget, at man kan faa de fine Traade frem, som anvendes i Væverierne, maa den passere igennem flere saakaldte Forspindemaskiner, hvor Traaden efterhaanden strækkes finere og finere.

Med Forspindeprocessen begynder samtidig Tvindingen af de parallele Fibre, dog forholdsvis lidt til at begynde med. Hensigten hermed er at give Traaden Styrke til at kunne gennemgaa de mange Processer, indtil Finspindingen naaes, hvor Traaden strækkes og tvindes færdig i den Finhed, som ønskes. Jo finere Traaden skal være, desto flere Forspindemaskiner maa den passere igennem for at opnaa den ønskede Finhed.

Efter Finspindingen bliver Garnet færdigbehandlet, d. v. s. oplagt paa den Maade, der passer bedst for Væverierne, som derefter overtager Garnets videre Forarbejdning som Led i vor mangesidede Væveindustri.

A/S De danske Bomuldsspinderier, Valby.

❃ ❃ ❃

Krigsøkonomi.

Dr. polit. K. A. Wieth-Knudsen: Mellemeuropas Krigsøkonomi i Grundtræk, Priors Forlag, Kjøbenhavn 1917.

For første Gang foreligger paa Dansk en omfattende Fremstilling af krigsøkonomiske Forhold, der jo bliver et Tværsnit gennem de paagældende Landes økonomiske Forhold overhovedet. Forfatteren har som Titel valgt »Mellemeuropas Krigsøkonomi«, men det skal straks siges, at det Materiale, han har samlet, gaar ud over den Ramme, Titlen dækker, til Gavn for Forstaaelsen ikke blot af Krigens Økonomi, men ogsaa af den Verdensøkonomi, man vil have at regne med, naar Krigen en Gang økonomisk skal afvikles. Ligesom vi i vor Politik har forsømt at se ud ad, saaledes har vi i vor Nationaløkonomi forsømt Studiet af de store Magters økonomiske fundamentale Vilkaar. Det er derfor ikke helt med Urette, naar Dr. Wieth-Knudsen hist og her i sin Bog ikke kan skjule en noget subjektiv Tilkendegivelse af at være den første paa dette Felt, selv om man helst saa en mere objektiv Tone gennemført.

Bogen bestaar delvis af genoptrykte tidligere offentliggjorte Afhandlinger, delvis af nyt og saare aktuelt Stof. Man kunde maaske indvende, at de forskellige Dele, Bogen saaledes er sammensat af, burde have været omsat til et hele. Men paa den anden Side virker netop Bogens retrospektive Karakter gavnlig opfriskende paa ens egen Hukommelse af Forhold, der allerede delvis er visket ud af Krigens store Taageslør. Krigen er nu en Gang ikke en Tilstand, et Fænomen; den er Udvikling, koncentreret Udvikling ikke mindst i økonomisk Henseende.

I de første Kapitler oprulles Krigens økonomiske Forudsætninger, og baade her og senere vil der overalt være Sandheder at tage til Efterretning for dem, der skal lede Danmarks økonomiske Udvikling i Fremtiden. Selv om man ikke netop lægger an paa at blive militær eller storøkonomisk Faktor vil der være tilstrækkelig mange Punkter, hvor vi kommer til at foretage gennemgribende Revisioner i vor Økonomi. Forfatteren beskæftiger sig navnlig med Tyskland og Rusland. Det er ikke overraskende, at han finder de tyske økonomiske Forudsætninger stærke, men det er interessant at læse om det fortrinlige Arbejde, der i Krigens første Aar udrettedes i Rusland ikke mindst i økonomisk Henseende. Det er muligt, at det gamle Regimente i Rusland var uheldigt i mange Forhold, men det vil ikke blive nemt for dem, der nu og senere skal gøre Sagen bedre, at komme udenom, at dette foragtede Regimente sluttede af med Bedrifter, der vistnok baade militært og økonomisk hører til det mest fremragende, der er præsteret i Verdenskrigen. Et glimrende Bidrag til Forstaaelsen af baade Tysklands og Ruslands Rigdomme i Nutid og Fremtid giver disse første Kapitler, og mere end villigt samstemmer man med Forfatteren i, at det først og sidst er et Lands Produktionskraft, der bestemmer dets Livskraft. Det Ideal af et sterilt og velhavende Bankierland for hele Verden, som var stillet op omkring Frankrigs Navn, vil vanskelig lade sig rekonstruere efter Krigens store Status. Ogsaa de engelske Synspunkter fra Krigens første Tid, der som det vil erindres gik ud paa, at Krigen kunde vindes ved Hjælp af Tid og Penge, tager Forfatteren under Behandling. Ved Siden af hans Kritik af disse og lignende engelske Fænomener havde dog ogsaa en Udredning af det mægtige Organisationsarbejde, Krigen siden har affødt i England, været paa sin Plads. Saaledes som Fremstillingen nu er fra Forfatterens Haand, venter man uvilkaarligt en supplerende Afhandling om »Vesteuropas Krigsøkonomi«.

Et meget interessant Afsnit danner Fremstillingen af Krigs- og Fredssocialisme, hvor Forfatteren peger paa, at baade overfor Organiseringen af Produktionen og af Vareomsætningen har den saa stærkt fremtraadte Statsindgriben intetsteds formaaet selv at skabe nye Kræfter, men kun været regulerende og fordelende. Interessante Udtalelser fra ledende Mænd i det tyske Statsmaskineri bekræfter Forfatterens Synspunkter, der munder ud i, at Krigens hidtidige Erfaringer snarere har været Bevis for, at en Statssocialisme er unyttig i Fredstid, og at dens skadelige Virkninger under normale Forhold langt overgaar de gavnlige.

Om den tyske Raastoforganisation, dens ledende Aand, Dr. Rathenau, dens Forudsætninger og Principper gives anskuelige Oplysninger. Ogsaa Overgangsøkonomien efter Krigen belyses samt Vilkaarene for denne.

Alt i alt er det foreliggende Arbejde med sin Strejflyskarakter anbefalelsesværdig til Læsning og tilskynder til Uddybning og Supplering af de deri indeholdte Tanker.

P. D.

Anvendelse af skandinaviske Raajernssorter til Maskindele.

I »Tidsskrift for Industri«s Oktoberhefte findes en Artikel omhandlende Jernblandingen for almindelige Maskindele i Jernstøberiet under de nuværende Forhold. Da Tidsskriftet ved at fremføre denne Artikel har bragt denne vigtige Sag paa Bane, tillader jeg mig at fremsætte nedenstaaende som et lidet Bidrag til Sagens yderligere Belysning.

Som nævnte Artikel siger, er vi for Tiden næsten udelukkende henvist til Brugen af de skandinaviske Raajernssorter, men det forekommer mig rigtignok, at Artiklen ser lidt for sort paa Anvendelsen af disse til almindelige Maskindele. Hvis Forholdet nu var, som det synes at fremgaa af Artiklen, at man vanskeligt kunde faa andet Raajern end saadant med et lavt Indhold af Silicium og Mangan — ja, saa vilde Forholdet unægtelig være noget vanskeligt; men nu er det saa heldigt, at man kan faa baade svensk og norsk Raajern med omtrent hvad Indhold af Silicium og Mangan, man kan onske sig.

Hvad for det første det svenske Raajern angaar, saa er dette, som Artiklen angiver, væsentlig Trækulsraajern. Det karakteristiske, rene — om jeg saa maa sige: gammeldags — Trækulsjern er kold-blæst, d. v. s. fremstillet i Højovnen under Benyttelse af kold eller kun svagt forvarmet Blæst, og dets kemiske Sammensætning er betegnet ved et lavt Indhold af Silicium, Mangan, Svovl og Fosfor; Kulstofindholdet er noget varierende, fra lidt under 3 til 4 pCt. Tidligere fremstilledes i Sverige i langt overvejende Grad dette Jern, der fortrinsvis benyttes i Martinstaalværkerne; men adskillige svenske Værker er nu, tvunget af Omstændighederne, kommet ind paa tillige at fremstille Raajernssorter med højere Indhold af Silicium og Mangan. Ved stærkere Forvarmning af Blæsten er man nemlig istand til at forøge Siliciumprocenten i det udsmeltede Raajern, og naar man tillige tilsætter manganrigere Malme, bliver tillige Manganprocenten forhøjet.

Ved denne stærkere forvarmede Blæst taber ganske vist Trækulsjernet noget af sin oprindelige Karakter, men dette skulde jo i denne Forbindelse, hvor det drejer sig om Jern til Fremstilling af almindelige Maskindele, ikke gøre saa meget. Noget anderledes stiller Sagen sig imidlertid, naar man vil fremstille særlig stærkt, tæt og sært Gods; i saa Tilfælde vil man foretrække det koldblæste Trækulsjern og særlig saadant med lavt Kulstofindhold.

Hvad det norske Raajern angaar, fremstilles dette i Norges eneste Raajernværk, Tinfos. Her udsmeltes Jernet af Malmen i elektriske Ovne, hvor Malmen ved Hjælp af Cinders reduceres til Raajern i Varmen fra den elektriske Lysbue. Her kan man ogsaa ved passende Temperatur, passende Malme og Tilslag faa Raajern med lavere eller højere Indhold af Silicium og Mangan. Medens det første Tinfosraajern, der udbødes her i Landet, havde et lavt Indhold af Silicium (op til c. 1 pCt.) og Mangan (0,06—0,10 pCt.), leverer Værket nu Raajern baade med langt højere Silicium og langt højere Mangan. Kulstofindholdet varierer mellem 3,2 og 4 pCt. Svovlprocenten er lav, ligeledes Fosforprocenten, dog skal Tinfosværket nu være i Stand til at fremstille Jern med op imod 0,8 pCt. Fosfor.

At Svovlindholdet i de skandinaviske virkelige Raajernssorter gennemgaaende er lavt, er naturligvis en Sag, der i høj Grad taler til Gunst for disse. Jeg siger udtrykkelig: i de virkelige Raajernssorter, fordi der af og til her i Landet sælges saakaldet »Svensk Raajern«, om hvilket man maa faa den Formodning, at det er fremstillet ved Sammensmeltning af Gammeltjern under Tilsætning af Ferrosilicium, enten i Elektroovn eller i Kupolovn — i sidste Tilfælde vil Jernet vise et højt Svovlindhold (over 0,1 pCt.). Fosforindholdet i saadant Jern vil vise sig højt (c. 1 pCt.). Jernet vil vise sig meget skørt og, brugt i større Mængde i en Jernblanding, gøre denne ubrugelig til Maskindele — flere Jernstøbere her til Lands kunde maaske tale med af sørgelig Erfaring. Undertegnede har selv kasseret et saadant, efter min Mening mistænkeligt Jern; det gjorde sig straks bemærket ved sin Skørhed: Naar Stykkerne ved Aflæsningen tilfældigt faldt ned fra Vognen, knækkede de i flere Stykker.

Man bør derfor være meget varsom med at købe svensk Jern med højt Fosforindhold; man bør ikke købe saadant Jern uden at have absolut Sikkerhed for, at det er et virkeligt Raajern, fremstillet i Hojovn.

Fosforindholdet i de skandinaviske Raajernssorter er jo ellers lavt (0,05—0,25 pCt.); dog findes der et meget bekendt svensk Mærke: Aminne Tackjärn, der har et temmelig højt Fosforindhold, c. 0,7 pCt.

Naar man skal fremstille Støbegods, der skal være meget tyndt, Ornamentjerngods o. lign., til hvilket man ikke stiller Fordringer i Retning af Sejghed, er det naturligvis en stor Ulempe med det lave Fosforindhold; men i godt, stærkt Maskingods ønsker man dog ikke meget Fosfor, ja, til noget Gods maa Fosforindholdet i Jernblandingen være minimalt, da Fosfor giver Jernet en vis Skørhed.

Gammelt Støbejern har jeg ofte analyseret, dels direkte, idet jeg har analyseret selve Stykkerne, dels indirekte, idet jeg har nedsmeltet flere Tusind Kilo og analyseret det udsmeltede Jern.

Analysen kan gennemsnitlig angives saaledes:

Silicium	Svovl	Fosfor	Mangan
1,8—2 pCt.	0,10—0,15 pCt.	0,9—1,2 pCt.	0,4—0,7 pCt.

Undertiden har Fosforindholdet været endnu højere; saaledes fandt jeg i en meget svær Trykpresse, fabrikeret i Frankrig, et Fosforindhold af 1,97 pCt. Regner man med rundt 1 pCt. Fosfor i Gammeltjern, og har man f. Eks. 50 pCt. Gammeltjern og 50 pCt. svensk Jern med 0,2 pCt. Fosfor i sin Jernblanding, har man allerede 0,6 pCt. Fosfor i sit Støbegods; er nu Silicium- og Manganindholdet, som det bør være, har man en god Ovn, god Pasning af denne og gode svovl- og askefattige Cinders, skal man nok faa sit Jern til at flyde. At man under normale Forhold i saa høj Grad bruger fosforrige Jernsorter, som Clarence, Cleveland (1,6 pCt. Fosfor) o. lign. til Maskindele, er nærmest paa Grund af disse Jernsorters Prisbillighed.

Jeg kommer nu til en Side af Sagen, der efter min Mening giver Anledning til større Vanskeligheder end Kvaliteten af det skandinaviske Raajern, og det er Kvaliteten af de Støbericinders, vi nu faar. Analyser, foretagne i det sidste Aar, har vist, at Cindersen undertiden har haft et næsten dobbelt saa stort Svovlindhold som tidligere, et Forhold, man ogsaa ser berørt i tyske Fagtidsskrifter. Heri og i den Omstændighed, at Jernstøberierne ofte af økonomiske Grunde er nødt til at bruge et uforholdsmæssig stort Kvantum Gammeltjern i deres Blanding, ligger — saa vidt jeg kan se — de største Vanskeligheder ved Støbning af Maskindele for Tiden. Enhver Jernstøber ved, at jo mere Gammeltjern, han har i sin Blanding udover en vis Grænse, jo mere tyktflydende, haardt og skørt bliver hans Jern; en af Grundene hertil er det gamle Jerns store Svovlholdighed; naar hertil kommer Smeltning med et stort Kvantum daarlige, stærkt svovlholdige Cinders, er det ikke saa underligt, om Jernet bliver tyktflydende, haardt og faar andre daarlige Egenskaber. Svovlet har jo, som bekendt, bl. a. den uheldige Egenskab, at det modvirker Siliciums grafitdannende Virkning; man regner, at 1 Del Svovl ophæver Virkningen af 10 Dele Silicium. For at modvirke Svovlet maa man 1) sørge for, at Jernblandingen indeholder rigeligt Silicium — naturligvis indenfor passende Grænser. Tilsætning i Ovnen af 45procentigt Ferrosilicium kan efter min Erfaring foretages uden Ulemper, naar man blot tilsætter det i passende Mængde og paa passende Maade, f. Eks. emballeret i Støbejernspotter med paastøbt Laag; 2) maa man tilsætte rigeligt med Kalksten og 3) sørge for en passende Manganmængde i Blandingen, da Manganet dels beskytter Silicium'et noget mod Bortbrænding, da det har stærkere Affinitet til Ilt end dette, dels forbinder sig med en Del af Svovlet til Svovlmanganforbindelser, der gaar i Slakken.

I Tilslutning til ovenfor anførte, skal jeg nu tillade mig at fremsætte nogle Analyser, som jeg har udført det sidste Aarstid i forskellige Partier skandinavisk Raajern.

Svensk Raajern.

Silicium	Svovl	Fosfor	Mangan
4,32 pCt.	0,073 pCt.	0,23 pCt.	0,30 pCt.
4,10 —	0,033 —	0,17 —	0,68 —
4,66 —			0,47 —
3,05 —			0,51 —
2,61 —	0,034 —	0,13 —	0,76 —
2,96 —	0,035 —	0,15 —	1,02 —
3,38 —	0,031 —	0,07 —	0,42 —
2,10 —	0,004 —	0,11 —	3,40 —
1,74 —	0,020 —	0,10 —	4,74 —
1,42 —	0,020 —	0,11 —	4,10 —
2,17 —	0,011 —	0,07 —	0,90 —
2,66 —	0,020 —	0,09 —	1,45 —
1,95 —	0,020 —	0,06 —	1,06
7,29 —	0,088 —	0,79 —	0,68
3,17 —	0,126 —	1,02 —	0,34 —

Norsk Raajern.

Silicium	Svovl	Fosfor	Mangan
2,68 pCt.	0,010 pCt.	0,10 pCt.	0,28 pCt.
4,00 —	0,010 —	0,13 —	0,31 —
4,75 —	0,012 —	0,20 —	0,17 —
6,16 —	0,002 —	0,15	0,09 —
7,15 —	0,002 —	0,15	0,09 —

Tinfosværket fremstiller dog nu ogsaa Jern med højere Mangan.

Det ser altsaa ikke saa ilde ud baade for Siliciums og Mangans Vedkommende. Anvendelsen af de skandinaviske Raajern til Maskindele stiller sig derfor — efter min Mening — ikke saa vanskelig, saa meget mere som baade Trækulsraajernet og Elektroraajernet i fysiske Egenskaber staar over Koksraajernet. Tyskerne betegner Trækulsraajernet som »König der Roheisensorten«, og Professor Wüst i Aachen, en af Tysklands berømteste Mænd paa Jernforskningens Omraade, har i sin Tid anbefalet mig Brugen af det svenske Raajern.

Det er for Resten betegnende, at tidligere havde de fleste Støberier her til Lands foruden deres almindelige tyske og engelske Koksraajern et lille Parti svensk Jern liggende, som kun blev rørt, naar der skulde støbes Maskindele, der skulde være særlig gode.

Til Slut bør jeg bemærke, at man, som Følge af det svenske Raajerns lave Svovl- og Fosforindhold og gode fysiske Egenskaber, til almindelige Maskindele kan bruge en noget højere Procentdel Gammeltjern sammen med svensk Jern i sin Blanding, end man vilde kunne forsvare ved Brugen af de ellers gængse Koksraajern, som Giessereiroheisen (0,5 pCt. Fosfor), Clarence (1,6 pCt. Fosfor) o. lign., naar blot Silicium- og Manganprocenten er rigtig beregnet.

Det norske Raajern giver Godset en betydelig Sejghed, men maa bruges med Maade, da det, brugt i for stor Mængde i Blandingen, gerne vil give Anledning til, at Jernet »suger« for meget.

Hvis jeg ved ovenstaaende har kunnet bidrage en Smule til Belysning af Forholdene, er Hensigten hermed naaet.

Kjøbenhavn, den 4. Decbr. 1917.

Sigurd Thorsen,
cand. polyt.
Støberiingeniør ved Maskinfabrikerne
»Titan« og »Atlas«.

Nældeudvalgets Forsøg.

Den Vareknaphed, der bl. a. har givet Stødet til Nedsættelsen af »Industriraadets Studiekommission«, har ogsaa givet Anledning til Arbejde af lignende Natur andetsteds: Nye Opgaver er tagne op og Bestræbelser for at skabe Erstatninger for manglende Raavarer eller Fabrikata udfoldes af Enkeltvirksomheder og Sammenslutninger rundt om i Landet i et Omfang, der sikkert er betydelig større end offentlig kendt, Bestræbelser som Studiekommissionen selvfølgelig hilser med Glæde og byder Velkommen til muligt Samarbejde mod fælles Maal.

Dette sidste gælder ikke mindst det saakaldte *Nældeudvalg* og dets Arbejde. Som bekendt har dette i Sommerens Løb søgt at faa indsamlet Nældestængler ved gennem Pressen og Henvendelse til Skovridere, Spejderkorpset m. fl. at opfordre til Indhøstning. Det berettes nu, at det høstede Kvantum kan skønnes til c. 20000 kg høtørre Nældestængler, der fremsendes til den Rødningsanstalt, som et af Udvalgets Medlemmer, Ing. *Vanggaard* med velvillig Tilladelse af Skovrider *Irminger* har etableret for Udvalget i Rudersdals Skov. Rødningen foretoges dels koldt i en Dam i Skoven, dels varmt i et stort Trækar, der blev varmet ved en Varmvandsledning fra en Ovn i Rødehuset. Rødningen (ɔ: Raadningen) er en Gæring, hvorved den Kit, som knytter Basttaverne sammen indbyrdes og sammen med Træet indenfor og Barken udenfor, destrueres. Gæringen skyldes Bakterier, men samtidig fremkommer Bakterier, der virker ødelæggende paa Basttaverne selv. For at undgaa de sidste Bakteriers Fremkomst maatte der foretages en Rendyrkning af de rette Bakterier. Denne tilbød Dir. *Alfred Jørgensen* velvilligt at lade udføre i sit gæringsfysiologiske Laboratorium, og cand. pharm. *Enevoldsen* har i dette udført en Række Forsøg og fulgt Bakteriekulturernes Udvikling ved forskellige af de under Ingeniør Vanggaards Ledelse foretagne Rødinger. Ved disse er man naaet til at kunne fuldende Varmvandsrødningen paa 2 à 3 Døgn og at faa Stænglernes Kit i en saadan Tilstand, at den videre rent mekaniske Behandling af Stænglerne kunde foretages ved de til Spinding af Hamp bestemte Maskiner i *Jacob Holm & Sønners* Dampreberbane. I disse Maskiner bliver først Stænglerne brudt paa de store Brydemaskiner, »Softning«-Maskiner, saa at Træet indenfor Basten brækkes i Smaastumper, Skæver. Størstedelen af disse rystes bort fra Taverne, medens Resten fjernes paa Blaarkarter, fra hvilke Taverne kommer ud som lange Væger. Disse strækkes og doubleres for at faa tyndere Væger, som er mere ensartede i Tværsnittet og har Taverne liggende næsten parallelt. Dernæst spindes Vægerne og finspindes til Garn, som ved Tvinding giver Sejlgarn, som sjuttelig kan poleres og vikles i Nøgler. Denne Fabrikation forevistes d. 14. Decbr. for en Kreds af særlig indbudte og Pressen, ved hvilken Lejlighed Nældeudvalgets Formand, Professor *H. I. Hannover*, gav Oplysninger om de hidtidige Resultater.

En Del af de indhøstede Stængler er medgaaede til Rødningsforsøgene, saaledes at der kun haves et

lille Kvantum til Sejlgarnsfabrikation, medens vel omtrent Halvdelen af de indkøbte Stængler haves i Behold, og da Frosten hindrer Rødningen, næppe kan rødes før til Foraaret.

Til Sammenligning kunde anføres i 1916 i Tyskland høstedes der 2 Millioner kg hotørre Nældestængler, hvoraf man fik c. 170000 kg Taver. Disse blev alle brugt til Garn til Vævning af Stoffer til militært Brug og det Tøj, der saaledes blev vævet, er en udmærket Erstatning for saavel Bomuldstøj som linnede Varer.

I Berlin er der et Aktieselskab med en Kapital af 7½ Mill. Mrk. under Dannelse for at fremme Nældeindustrien, for at gøre Landet saa uafhængig af Bomuldstilførslen som mulig, og Tegningen af Beløbet skal ske i de forskellige tyske Landsdele i Forhold til det hidtidige Bomuldskonsum. I Østrig turde Nældeindustrien spille en endnu større Rolle end i Tyskland. I 1915 indhøstedes der dér 1300000 kg høtørre Stængler.

Naar det herhjemme foreløbig ikke har været paatænkt at bruge Nældetaverne til Tøj er Grunden den, at Taverne dertil helst maa have en anden Behandling end Rødningen, nemlig en kemisk Behandling, som giver hvide Farver. Der er imidlertid nu begyndt Forsøg i det biotekniske Laboratorium paa den polyt. Læreanstalt, hvor der i øvrigt ogsaa er rendyrket Bakterier til senere Rødningsforsøg.

Nu da det er lykkedes at røde saaledes, at der kan fremstilles Sejlgarn etc., haaber Nældeudvalget, at der i den kommende Sommer maa kunne høstes mange flere Nældestængler end i den forløbne.

For at virke i denne Retning har Udvalget ladet Mag. sc. *Carsten Olsen* undersøge de gunstigste Vækstbetingelser for den store Brændenælde, og hans Beretning vil fremkomme i »Tidsskrift for Skovvæsen og Træhandel«, saaledes at der i Tilknytning hertil kan gives Anvisning paa, hvorledes man rettest bør gaa frem ved Dyrkning af Nælder.

Saa langt er Nældeudvalget naaet med Anvendelse af henad 7000 Kr. af den af Rigsdagen bevilgede Sum af 10000 Kr. til Indkøb af Nælder, Indretning af Rødningsanstalten, Transportomkostninger, Tryksager, Lønninger etc.

Angaaende Værdien af Nældens Blade og Topspidser som Foderstoffer til Svin, Høns m. fl. har Generalkonsul *Svenné* ladet gøre Analyser i Dons's Laboratorium, og Resultaterne vil blive offentliggjorte i »Ugeskrift for Landmænd«.

Hvad der hidtil er naaet, betyder i Kvantum af Taver naturligvis kun saare lidt. Men der vil paa Basis af de gjorte Arbejder kunne gaas frem med langt større Sikkerhed i det kommende Aar.

Det kneb i Sommer med Mandskab til Indhøstningen, — ellers vilde denne uden Tvivl være bleven større; men der tilbødes saa høj Betaling for Skov- og Mosearbejde, at kun faa vilde nøjes med den Betaling, som Nældeudvalget kunde byde. Til næste Aar vil, da der skoves i saa stor Maalestok i Vinter, at der næppe vil blive paabudt nogen stor Sommerskovning, Forholdene formentlig stille sig gunstigere for at skaffe Mandskab til Nældehøsten, ligesom Udvalgets Sekretær, Jagtjunker Bauditz, allerede har indledet Forhandlinger med Spejderkorpset, Frivilligt Drengeforbund, Kristelig Forening for unge Mænd og Landsforeningen »Arbejde adler« om Hjælp dertil.

Naar Resultatet af de danske Forsøg sammenfattes, skal det straks siges, at de er særdeles opmuntrende.

At Landets Forbrug af Sejlgarn er saa stort, at selv en betydelig Udvidelse af Indsamlingen af Nælder kun vil spille en forholdsvis ringe Rolle er vel nok rigtigt og nævnes kun i Forbigaaende. Det skal saaledes anføres, at selv om det lykkedes at tilvejebringe endog 600000 kg høtørrede Nælder, vil de af disse vundne 60000 kg Taver ikke forslaa til mere end 1 Maaneds Forbrug i Jacob Holm & Sønners Fabriker. Men naar dette bemærkes, maa det ikke opfattes som en Indvending. Formentlig skal Nælderne, der giver et saa fortrinligt Tavestof, som i Beretningen omtalt *ikke* anvendes til Sejlgarn (vi under gerne »Nestorfabriken« paa Amager det gode Raamateriale. som den fortjener; det er dog al Ære værd, at den gamle Virksomhed [oprettet 1794] paa sin 100-aarige Fødselsdag 1894 kunde udvide Bedriften ved at optage Sejlgarns*industrien* og senere stadig hævde denne); men det bliver dog til *finere* og bedre Brug f. Eks. som Erstatning for Lærred o. lign., at Nældetaverne skal anvendes. Formentlig tør det dog hævdes, at før Nælde*dyrkningen* sættes i System og Skovningen forlades faar Sagen næppe større Betydning. Med andre Ord: *Før Landbruget tager Spørgsmaalet op* og *dyrker* Nælderne rationelt ved Udplantning, vil Sagen ikke kunne faa Betydning i videre Omfang — men kan vel naas. Der er jo maaske Mulighed for ved Indsamling af de grønne Blade, der fjernes fra Stænglerne ved Siden, af disse sidste yderligere at kunne vinde et værdifuldt Grøntfoder. Vanskeligheder har Sagen altsaa mange af.

Men det, vi i denne Sammenhæng væsentligst bør hefte os ved, er dog, at her er en *Opgave gennemført*; løst ikke alene paa Papiret, men saaledes, at vi staar med *Sejlgarnet i Haanden.*

Tidsskriftet lykønsker derfor Nældeudvalget til det smukke Eksempel her foreligger og som maner til Efterfølgelse. Thi een god Ide gennemført er mere værd end et Par Tusind Stykker — paa Papiret.

MEDDELELSER FRA INDUSTRIRAADET

Erhvervenes Fællesudvalg.

Erhvervenes Fællesudvalg har Kontorer i Industribygningen, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B, med følgende Afdelinger:

1. Afdeling for Anvisning af Skibsrum for Varer vestfra, Dør Nr. 4, Telefon 8100, Lokal 4 og 5, efter Kl. 5 kaldes Central 50383. A. Møller, Lokal 2.
2. Afdeling for den interskandinaviske Vareudveksling, Dør Nr. 6, Telefon 8100, Lokal 25.
3. Afdeling for Tilførsler sydfra, Dør Nr. 8, Telefon 8100, Lokal 6.

Forhandlingerne med Amerika.

Direktør *H. P. Prior*, der i nogen Tid har opholdt sig i Amerika for paa Industriraadets Vegne at føre Forhandlinger om Industriens Tilførsler, er nu vendt hjem. Om de førte Forhandlinger kan dog intet meddeles, da disse endnu er løbende og venter paa deres Afslutning.

De dansk-tyske Handelsforhandlinger.

De i sidste Halvdel af forrige Maaned førte Forhandlinger mellem tyske og danske Delegerede om Vareudvekslingen for de nærmest følgende Maaneder mellem Danmark paa den ene Side og Tyskland og Østrig-Ungarn paa den anden Side er nylig ført til Afslutning.

Forhandlingerne har i det væsentligste drejet sig om Danmarks Forsyning med Kul, Salt, Smøreolie, Jern og Staal, derunder Skibsbygningsmateriale, samt om Priserne paa de danske Landbrugsprodukter, som udføres sydpaa.

Det Resultat, de har givet, maa betegnes som efter Forholdene ganske tilfredsstillende, idet det sikrer os en ret betydelig Tilførsel af Raastoffer, som er af den største Betydning, ja uundværlige for Opretholdelsen af store Dele af vor Industri, og dermed Beskæftigelse af Arbejderne, ligesom der er fastslaaet noget højere Priser for vore Landbrugsprodukter, specielt for Kreaturer, hvilken sidste Indrømmelse fra tysk Side iøvrigt voldte betydeligt Besvær og i høj Grad bidrog til at trække de afsluttende Forhandlinger ud, men var en Nødvendighed under Hensyn til hele Prisniveauet for Landbrugets Produkter. Fra tysk Side krævedes en meget betydelig Forhøjelse af Kulpriserne, og selv om det lykkedes at komme til Enighed om en noget lavere Pris end den forlangte, kan det ikke skjules, at de tyske Kulpriser er et godt Vidnesbyrd om, hvorledes man søger at udnytte sin Eksport i udpræget finanspolitisk Øjemed.

Paa dansk Side er Forhandlingerne ført i Fællesskab af Delegerede for Landbrug, Handel og Industri under Erhvervenes Fællesudvalgs Auspicier og med den sædvanlige Forstaaelse fra de paagældende Statsmyndigheders Side. De Delegerede for Landbruget har været: Folketingsmand *Niels Frederiksen*, Direktør *Anders Nielsen*, Direktør *Ole Olsen*, Proprietær *Porse* og Landstingsmand *Chr. Sonne;* for Handelen: Bankdirektør *C. C. Clausen* og Grosserer *Otto Petersen;* for Industrien: Direktør *Max Ballin*, Direktør *Benny Dessau*, Ingeniør *Alex. Foss* og Fabrikant *C. F. Jarl.*

Statistik over Varer bestemt til Udlandet.

Erhvervenes Fællesudvalg henleder Opmærksomheden paa de i Statstidende og Pressen offentliggjorte officielle Bekendtgørelser om, at der af Hensyn til Vareudvekslingen med Udlandet fra og med den 15. ds. for alle de Varers Vedkommende, der udføres fra Danmark, vil blive afkrævet Afsenderne Blanketter udfyldt med Oplysninger om Sendingens Mærker og Numre, Bruttovægt, Varens Art, Nettovægt, Bestemmelsessted samt Værdi. Blanketterne faas fra og med den 14. ds. gratis paa samtlige Landets Jernbanestationer, Toldsteder og Posthuse og skal, naar Godset herfra sendes til Udlandet over Ruterne: Vedsted, Vamdrup, Gjedser-Warnemünde, Kjøbenhavn-Malmø eller Helsingør-Helsingborg indleveres til Banemyndighederne paa Afsendelsesstationen. Skal Udførslen derimod foregaa med Skib over andre Ruter, skal Blanketten afleveres til Toldvæsenet samtidig med Afleveringen af Toldpapirerne. For Postforsendelsers Vedkommende skal Blanketten indleveres til Postvæsenet samtidig med Sendingen.

Der skal saaledes i hvert enkelt Tilfælde, hvor Gods og Varer af en hvilken som helst Art og ad en hvilken som helst Vej sendes ud af Landet, afgives Værdianmeldelse, hvorfor man tilraader Afsenderne nøje at bemærke sig disse nye Bestemmelser, saa at Kuske, Bude o. a. allerede fra den første Dag ved Godsets Indlevering medbringer Blanketterne forsynede med fornøden Udfyldning og Underskrift for at undgaa at Forsendelserne forsinkes.

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udførselsforbud er følgende ny udstedt:

Under 24. November 1917 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *Øl og Gær*.

Under 24. November 1917 forbydes indtil videre her fra Landet Udforsel af *levende Hornkvæg, Faar og Geder*. Endvidere forbydes Udførsel af *Kød og Slagteaffald af Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin* og af *Konserves, Pølser og andre tilberedte Kødvarer*, fremstillede heraf. Endelig forbydes Udførsel af *Æg, Smør, Fløde og Mælk* samt *Ost*.

Udførsel af Hornkvæg, Faar og Geder vil i det Omfang, hvori Justitsministeriet meddeler Tilladelse dertil, kunne foregaa, naar Sendingen ledsages af en paa Ihændehaveren lydende, af Kodkontoret i Kjøbenhavn udstedt Udførselsattest, der vil være at forevise og aflevere ved Udforslen i Overensstemmelse med de i Landbrugsministeriets Bekendtgørelse af 12. Oktober 1917 nærmere indeholdte Bestemmelser. Udforsel maa kun finde Sted over Kjobenhavn, Slagelse, Nykøbing F., Odense, Kolding, Esbjerg, Horsens, Aarhus, Randers, Hobro, Holstebro og Aalborg.

Udforsel af Kod og Slagteaffald af Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin samt Konserves, Pølser og andre tilberedte Kodvarer fremstillede heraf, af Æg, Smør, Fløde, Mælk og Ost vil i det Omfang, hvori Justitsministeriet meddeler Tilladelse dertil, kunne finde Sted gennem de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportvirksomheder paa de for Udførselen nærmere foreskrevne Vilkaar.

Justitsministeriets Bekendtgørelser af 11. Oktober og 22. November 1915 (Nr. 297), 7. Juli, 12. Juli og 17. November 1916 (Nr. 344) samt 5. November 1917 (Nr. 540) ophæves.

▫▫▫▫▫▫

Fra Industriraadets Voldgiftsnævn.

Industriraadets Voldgiftsnævn har afsagt følgende Kendelse:

Af en beordret Leverance paa 250 smaa Drejebænke fra A/S Langaa Jernstoberi & Maskinfabrik, Langaa, til et herværende Grossistfirma er der i Tidsrummet fra 1. Jan. d. A. til 17. Juli d. A. paa hvilken sidste Dag der af Modtageren er udstedt Generalerklæring til Industriraadet, leveret 50 Bænke, til hvis Fabrikation der, omend i ringe Omfang, er anvendt amerikansk Raajern, importeret af Firmaet A. Rindom under Garanti af Grosserer-Societetets Komité og videresolgt i to Sendinger paa ialt 30000 kg. mod en af Langaafabriken i September 1916 afgivet Generalerklæring til Komitéen.

Uanset de af den sidstnævnte Erklæring flydende Forpligtelser har de omtalte Bænke imidlertid været solgte og leverede alene i Henhold til en af Køberfirmaet i Marts 1916 givet Meddelelse om, at Bænkene ikke vilde blive eksporterede til Englands eller Tysklands Fjender, hvorimod Aktieselskabet ikke har modtaget nogen Deklaration svarende til den til A. Rindom afgivne, og Bænkene er derefter delvis blevne eksporterede til Sverige i Strid med Bestemmelserne i Handelsoverenskomsten af 19. November 1915 med den britiske Regering, idet Ansvar herfor dog ikke vil kunne paalægges Eksportøren, der ved disse Førsendelser ikke havde afgivet nogen Deklaration, der kunde forhindre Eksporten.

Omend det nu efter de for Nævnet afgivne Forklaringer nærmest maa antages, at A/S Langaa Jernstoberi & Maskinfabriks Undladen af hos sin Kober at indhente behørig Erklæring for de omhandlede klausulbehæftede Bænkes deklarationsmæssige Forbrug alene maa tilskrives Firmaets manglende Forstaaelse af sine Deklarationsforpligtelser, og omend intet er oplyst om, at Firmaet, der formente, at Maskinerne var bestemt til Hjemmeforbrug, skulde have været vidende om, at disse tænktes eksporterede til Sverige, vil Selskabet dog ikke kunne undgaa Ansvar for den stedfundne Forsømmelse, hvorfor det til Grosserer-Societetets Komite bør betale det dobbelte af den højeste Markedsværdi i Europa af det Kvantum Raajern, der er medgaaet til Fabrikationen af de nævnte 50 Bænke, hvilket Kvantum det dog har vist sig umuligt at fastsætte nojagtigt. Idet der ifølge sagkyndigt Skøn, hvis Resultat Fabrikens Direktør ikke har villet bestride, kan antages at være forbrugt ca. 1 Ton til Værdi 220 Kr., hvorved det dog ikke absolut tor benægtes at der kan være Tale om et endnu mindre Kvantum, finder Nævnet, at Langaafabrikens Bod efter den ovenangivne Beregningsmaade passende kan ansættes til 400 Kr. Desuden bør Fabriken betale de med en stedfunden Revision forbundne Omkostninger 185 Kr., hvorhos Direktør Harkjær vil have at betale en Bøde paa 100 Kr.

Der har under Sagen tillige været rejst Spørgsmaal om at paalægge Aktieselskabet eller dets Direktør Ansvar for Brud paa den med Erklæring J. Nr. 2a af 22. Aug. 1916 overfor Industriraadet paatagne Forpligtelse til med Undtagelse af Drejebænke til indenlandsk Forbrug ikke at fabrikere Krigskontrabandevarer. Da Direktør Harkjær imidlertid har fastholdt, at han er gaaet ud fra, at Fabrikens Forpligtelser paa dette Punkt var dækkede ved den af Køberfirmaets i Marts 1916 afgivne Forsikring om, at Bænkene ikke vilde blive eksporteret til Englands eller Tysklands Fjender, og der ikke ses at være Grund til at forkaste hans Paastand om, at han paa Grund af denne Misforstaaelse har været i god Tro, findes der ikke at burde paalægges noget yderligere Ansvar for den stedfundne Overtrædelse af den heromhandlede Erklæring.

Thi eragtes:

A/S Langaa Jernstøberi & Maskinfabrik bor til Grosserer-Societetets Komité betale 400 Kr., samt Revisionsomkostninger med 185 Kr. Endvidere betaler Hr. Direktor Harkjær i Bøde 100 Kr.

▫▫▫▫▫▫

Udstillingen af svenske Erstatningsmaterialer.

I Dagene fra 2.—9. d. M. afholdtes i Industriforeningens Udstillingssal en Udstilling af svenske Erstatningsmaterialer for Industrien. Denne Udstilling

blev som tidligere nævnt i September Maaned fremvist i Stockholm i Tilknytning til det store Industrimode, som var arrangeret af Svenska Teknologföreningen og Sveriges Industriförbund. Udstillingen overgik derefter til den svenske Stats Industrikommissions Eje for at blive sendt til forskellige af Sveriges Byer, hvor der i Forbindelse med Fremvisningen af Udstillingen blev afholdt Foredrag om Erstatningsmaterialer. Ved Statens Industrikommissions Velvilje fik Industriraadet Tilsagn om at laane Udstillingen til Fremvisning i Kjobenhavn.

Den almindelige Udstillingsbesogende vilde maaske forbavses over Udstillingens Lidenhed, men den Interesserede vilde snart fordybe sig i Udstillingens interessante Enkeltheder og forlade Udstillingen med Folelsen af at være beriget med god og nyttig Viden. Udstillingen var da ogsaa godt besogt navnlig af Fagmænd og vakte hos disse en saadan Interesse, at flere af de Besogende opholdt sig i flere Timer i Udstillingssalen for rigtigt at sætte sig ind i Enkelthederne. Udstillingen var saaledes et synligt Bevis for den svenske Industris høje tekniske Dygtighed.

Af de udstillende Firmaer modte *A/B Svenska Metallverken, Västerås,* med den righoldigste Samling Udstillingsgenstande. Firmaet udstillede elektriske Kabler af Zink som Erstatning for Kobberkabler, samt Samlingsskinner til Fordelingstavler, ligeledes af Zink. For at vise, hvor vidt man var kommet i Fremstilling af ren Zink, udstillede Svenska Metallverken endvidere flere Prover af Zinktraad samt tynde Zinkplader (0,10 mm), der overraskede ved sin Bøjelighed, hvorfor man godt kunde tænke sig saadanne Zinkplader brugt som Erstatning for Staniol f. Eks. til Kapsler til Flasker. I Stedet for Granathylstre og Patronhylstre til Geværer af Messing fremstiller Firmaet saadanne af Staal, ligesom Kappen til selve Projektilet, der før blev fremstillet af Nikkel. I Stedet for Husholdningsgenstande af Messing, Kobber eller forniklet Metal, fremstiller Metallverken saadanne Genstande af fint poleret Zink. Firmaet udstillede endvidere nogle Prøver af Stobejernsarmatur, der er forzinket ved den saakaldte Tørforzinkningsmetode.

Finspongs Metallverks A/B, udstillede forskellige Prøver af Profilzink som Erstatning for Messing, samt Zinkkabler og Zinktraad af forskellige Dimensioner. En Prøve Zinktraad (0,16 mm Diameter) viste, hvor vidt man er kommet i Raffinering og Bearbejdning af Zinken.

A/B Joh. Ohlssons Tekniska Fabrik, Stockholm, udstillede 36 forskellige Prøver af Stenkulstjæreprodukter.

W. Dan Bergman, Stockholm, fremstiller i Trollhättan Magnesium og udstillede flere Prøver baade af rent metallisk Magnesium og Legeringer f. Eks. Magnalium, Magnesiumzink, Magnesium-Zink-Aluminium, Magnesiumbly m. m. Der udstilledes ogsaa en Prøve af Bly hærdet med Magnesium.

Kautschuks- & Guttaperkavaru A/B, Kuntze & Co., Stockholm, udstillede forskellige Gummivarer, der var fremstillet af en Erstatningskvalitet. Firmaet udstillede ligeledes forskellige Genstande af Ebonit samt Erstatningsasbest.

A/B Lux, Stockholm, udstillede 3 Karbidlamper, der alle udmærkede sig ved en særdeles solid Konstruktion

A/B Wilh. Becker, Stockholm, udstillede Ferrolinolie, som er en Erstatning for Linolie, samt Klistrin, som erstatter almindelig Klister. Klistrin er fremstillet af Sulfitlud.

Korsnäs Sågverks A/B, Bomhus, udstillede en Prøve af Smore- og Motorolie, begge fremstillede af Trætjære.

Skogens Kol A/B Bollnäs, udstillede Harpiks, Smøreolie, Dieselmotorolie, Petroleumserstatning, Linolieerstatning, altsammen fremstillet af Trækulstjære.

Aug. Setterwalls Tekniska Fabrik, Stockholm, udstillede en Prove af Sulfitlud og en af Sulfitlud fremstillet Snedkerlimerstatning.

Skånska Superfosfat- & Svafvelsyrefabriks A/B, Hälsingborg, viste forskellige Prøver af Malmaffald samt Mellemprodukter til Erholdelse af Kalciumdifosfat, som skal erstatte udenlandske Godningsstoffer.

A/B Tannin, Västervik, udstillede nogle Prover af Trætjæreprodukter, hvoraf Tannetin skal være en Erstatning for Tannin i Blækfabrikationen.

Stockholms Benmjölsfabriks A/B, udstillede Benfedt og Smøreolie ekstraheret af Ben.

A/B Elektrodkontoret, udstillede Karbidbriketter.

A/B Slipmateriel, Västervik, udstillede Olieerstatning til Brug for Spinderier og mekaniske Værksteder.

A/B Böksholms Sulfitfabrik, udstillede Garveekstrakt af svenske Raamaterialer samt Ekstrakt til Støberier til Erstatning for Linolie til Kærnefabrikationen.

C. H. Hermodsson, Orsa, udstillede forskellige Prøver af Smore- og Motorolier fremstillede af Trækulstjære.

Baltiska Trävaru A/B, Stockholm, udstillede Baltolin, en Erstatning for Linolie. Endvidere udstillede dette Firma flere Brædder bemalede med Farve fremstillet med Baltolin.

A/B Snabbstål udstillede 4 Stkr. Værktøjsstaal, hvor selve Kvalitetsstaalet var svejset paa almindelig Staal.

A/B Calvert & Co., Göteborg, udstillede den saakaldte »Sekel«-Pakning, der skal være selvsmørende og besidde andre Fordele fremfor hidtil anvendte Pakninger.

Max Sieverts Fabriks A/B, Sundbyberg, udstillede forskellige Prøver paa papirisoleret Kabel armeret med forblyet Jernarmatur i Stedet for Blyarmatur.

Hugo Brusewitz, Göteborg, udstillede Papdaaser som Erstatning for Blikdaaser til Emballage for forskellige Fødemidler som f. Eks. Honning, Kødekstrakt m. m.

Stockholms Kartong- og Lithografiska A/B, Stockholm, udstillede flere Prøver af Tobaks- og Cigaret emballage af Pap i Stedet for Blik. Efter at det svenske Tobaksmonopol er blevet stiftet, er man af Sparsommelighedshensyn gaaet over til Papemballage.

Johnssons Korkfabrik, Malmö, og H. Abrahamsén, Svenska Bryggeriföreningen, udstillede Træpropper, som skal erstatte almindelige Propper af Kork.

Örebro Papersbruk, Örebro, udstillede Papirsække til Superfosfat.

Jonsereds Fabrikers A/B, Jonsered, udstillede Sække, dels af rent Papirvæv, dels af Papirvæv med Indlæg af Blaar. Desuden udstillede dette Firma flere Nøgler Sejlgarn af Papir.

A/B Abies, Västervik, udstillede forskellige Fabrikata af spundet Papir, nemlig Maatter af Papir som Erstatning for Kokosmaatter, samt forskellige Prøver paa Sejlgarn og Tovværk. Dette Firma udstillede bl. a. en Prøve af en Logsnore af Papir. Efter Sigende skal en af de svenske Ø. K.s Dampere være gaaet til Østasien og tilbage igen stadig brugende en saadan Logsnore. Snoren havde ved Tilbagekomsten vist sig at være i fuldstændig brugelig Stand. Det meddeltes ligeledes, at Tøj, fremstillet af Papir, er modstandsdygtig mod Vandets Indvirkning, og at det kan vaskes 3 à 4 Gange uden at tage Skade.

Stockholms Bomullsspinneri- & Väveri A/B, Stockholm, udstillede en Rulle Sytraad af Papir. Traaden var af betydelig Styrke og var fuldstændig jævn i Spindingen, og der skal kun foretages ubetydelige Forandringer ved Spindemaskinerne, for at de kan anvendes til Papir.

Svensk Pappersrem, Örebro, udstillede Prøver af Drivremme af Papir.

Nykvarns Pappersbruks A/B, Nykvarn, udstillede Prøver af Spindepapir.

A/B Gustavsbergs Fabriks Intressenter, Gustavsberg, udstillede Papir af »tygget« Skovaffald, som Firmaet bruger til sine Porcelænsovne.

Ingeniør Thorsten Samson, Stockholm, udstillede en elastisk Kobling med Staalbaand i Stedet for Læder.

A/B Tidan, Mariestad, udstillede en Mængde Genstande fremstillet af Unicafiber f. Eks. Tandhjul, der skal erstatte Tandhjul af Raahud. Endvidere Kasketskygger, Skyttegravshjælme, Pakninger af forskelligt Papir, Plader, Saaler, Hæle m. m.

A/B Lindéns Hemmaskiner, Nässjö, udstillede en Friktionskobling »Unistra«, der i betydelig Grad skal kunne forenkle Konstruktionen af Transmissionerne i Værksteder o. lign.

A/B Calorinkompaniet fremstiller Fodtøj med Saaler af Unicafiber og Overlæder af Papirsvæv.

A/B Skandinaviasulan. Firmaet udstillede Prøver af »Ming«-Saalen, som nu fremstilles her i Danmark.

A/B Svenska Skolästfabriken, Järrestad, udstillede bøjelige Træsaaler.

Alb. Davidssohn, Stockholm 3, udstillede ligeledes Erstatningssaaler.

Sandvikens Järnverks A/B, Sandviken, udstillede en Model til en Staalbaandstransportør samt et Staaltransportbaand, der erstatter Læder.

Stridsberg & Biörck, Trollhättan, udstillede en kunstig Slibesten.

Alb. J. Andersson, Norrköping, udstillede Erstatningssaaler.

Den 5. ds. blev der af Ingeniør *R. Nauclér* fra Stockholm holdt et Foredrag om Erstatningsmaterialer i den svenske Industri, til hvilket Indbydelser var udsendt til alle Medlemmer af Industriraadsorganisationen. Andetsteds i Bladet bringer vi en Gengivelse af Ingeniør Nauclérs Foredrag, for hvilket Industriraadets Formand, Ingeniør *Alex. Foss,* under Forsamlingens Tilslutning bragte en varm Tak med Anerkendelse af den Dygtighed, hvormed svensk Industri hidtil med saa stort Held havde løst de foreliggende Problemer.

Præmiering af den mindre Industri.

Industriforeningen i Kjøbenhavn indbyder til Deltagelse i en Konkurrence mellem Genstande fremstillede af den mindre Industri. Denne Konkurrence er forbunden med en Præmiering ved et Tilskud fra Staten til Støtte for den mindre Industri. Ved Uddelingen af Præmierne vil der ikke alene blive taget Hensyn til Fabrikatets Godhed, men ogsaa til om Vedkommende har udvist særlig Energi ved at indføre bedre Arbejdsmetoder eller ved at fabrikere nye eller hidtil fra Udlandet indførte Genstande. Medarbejdere, som har haft fremragende Del i et godt Resultat, vil kunne erholde Medarbejderpræmier. Bedømmelsen finder Sted ved det af Foreningens Industriraad nedsatte Udvalg for den mindre Industri, som eventuelt vil tilkalde den fornødne sagkyndige Bistand.

For at komme i Betragtning ved Præmieringen fordres, at den eller de Genstande, for hvilke der æskes Præmie, er egnet for Tilvirkning og Salg i større Mængder og udført af den Præmieæskende eller i dennes Virksomhed, samt at den Præmieæskende kan henvise til mindst et Aars Virksomhed med Tilvirkning af paagældende eller lignende Genstande. Præmie vil kun blive tildelt saadanne Virksomheder, for hvilke Præmiebeløbet kan faa Betydning som en pekuniær Støtte til Virksomhedens Fremme.

Adgang til Præmieæskningen staar aaben for Virksomheder fra hele Landet.

Anmeldelse om Deltagelse skal ske paa særlige Skemaer, som kan faas ved personlig eller skriftlig Henvendelse til Industriforeningens Sekretariat, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Skemaerne skal udfyldes nøjagtigt og maa være tilbagesendte under samme Adresse inden Anmeldelsesfristens Udløb, den 31. December d. A.

Fra Biblioteket.

Katalog over Biblioteket faas for 2 Kroner. Hovedtillæg (1910—16) for 1 Kr. 25 Øre.

Udenbysboende Medlemmer kan faa Bøger tilsendt mod Portogodtgørelse. Adressen er Industriforeningens Bibliotek, Vesterbrogade 1, Kjøbenhavn B.

Følgende Bøger er indgaaet i Biblioteket:

94. Handbuch der Ingenieurwissenschaften in fünf Teilen.
    I. 1. Vorarbeiten für Eisenbahnen und Strassen. Bauleitung. 1904.
    2. Erd- und Felsarbeiten. Erdrutschungen. Stütz- und Futtermauern. 1905.
    3. Der Grundbau. 1906.
    4. Strassenbau, einschl. der Strassenbahnen. 1912.

II. Der Brückenbau.
2. Hölzerne Brücken. Wasserleitungs- und Kanalbrücken. Kunstformen des Brückenbaues. 1904.
3. Eiserne Brücken im allgemeinen. Theorie der eisernen Balkenbrücken. 1909.
III. Wasserbau.
1. Die Gewässerkunde. 1911.
2. Stauwerke. 1. Wehre und Fischwege. 1912.
2. Die Tallsperren. 1913.
3. Die Wasserversorgung der Städte. 1914.
4. Die Entwässerung der Städte. 1910.
5. Binnenschiffart, Schiffartskanäle, Flusskanalisierung. 1906.
6. Der Flussbau. 1910.
7. Landwirtschaftliche Bodenverbesserungen. Fischteiche. Flussdeiche. Seedeiche. Deichsschleusen. 1911.
8. Die Schiffsschleusen. 1914.
13. Ausbau von Wasserkräfte m. Atlas. 1908.
IV. Die Baumaschinen.
1. Einleitung, Baggermaschinen, Rammen und zugehörige Hülfsmaschinen, Wasserhebemaschinen. 1910.
3. Lasthebemaschinen. Elektrischer Antrieb von Lasthebemaschinen. Maschinelle Hilfsmittel für die Beförderung von Massengütern. Maschinelle Hilfsmittel und Rüstungen für Hoch- und Brückenbauten. Tauchen und Hebungsarbeiten unter Wasser. 1908.
5. Vorkommen, Beschaffenheit und Gewinnung von Bausteinen. Werkzeuge und Maschinen zur Bearbeitung von Bausteinen. Maschinen für Mörtel- und Betonbereitung. 1911.
V. Der Eisenbahnbau.
1. Einleitung und Allgemeines. Bahn und Fahrzeug im allgemeinen. 1908.
2. Berechnung, Konstruktion, Ausführung und Unterhaltung des Oberbaues. 1906.
4. Anordnung der Bahnhöfe.
1. Einleitung, Zwischen- und Endstationen in Durchgangsform. Verschiebebahnhöfe, Güter- und Hafenbahnhöfe. 1907.
6. Betriebseinrichtungen.
1—3. Mittel zur Sicherung des Betriebes. 1913.
Anhang: Die Kraftstellwerke. 1913.
7. Schmalspurbahnen. 1910.
8. Lokomotiv-Steilbahnen und Seilbahnen. 1906.

126. Krause, R. Messungen an elektrischen Maschinen. Berl. 1916. 209 S.
126. Wernicke, G. Elektrotechnische Messungen und Messinstrumente. Braunschw. 1909. 138 S.
127. Miessner, B. F. Radiodynamics. The wireless contral of torpedos and other mechanisms. N. York 1916. 206 S.
129a. Machinerys mechanical library. XI—XII.
11. Automatic screw machines.
12. Oxy-acetylene welding.
129b. Günther, H. & M. U. Schoop. Das Schoopsche Metallspritzverfahren. Seine Entwicklung und Anwendung. Stuttg. 1917. 266 S. Tvl.
129b. Hannover, H. J. Autogen Svejsning og Skæring. Kbh. 1915. 24 S.
129b. Abbasz, F. W. Der Metallarbeiter umfassend die Materialienkunde des Metallarbeiters und die Bearbeitung der Metalle. 4. Aufl. Lpz. 1911. (10) 216 S.
130c. Sachze. Chemische Technologie. 2. Aufl. Berl. 1917. 182 S.
130h. Buchheister, G. A. Handbuch d. Drogisten-Praxis. 12. Aufl. v. G. Ottersbach. Berl. 1917. (16) 1335 S.
130h. Königs Warenlexikon für den Verkehr mit Drogen und Chemikalien. 12. Aufl. Braunschw. 1911. 631 S.

▫▫▫▫▫▫

Mindre Meddelelser.

Spritglødelamper.

Industriraadets Studiekommissions Belysningsudvalg har nylig forevist forskellige Spritlampetyper for Pressen. Opadbrændende Lamper (d. v. s. almindelige Bordlamper) har det vist sig umuligt at fremstille herhjemme, medens man har fremskaffet 500 Stk. fra Tyskland. Derimod er der fremstillet 5000 Stk. nedadbrændende Spritlamper paa danske Fabriker. De nye Lamper har vist sig særdeles heldige baade med Hensyn til Lysevne og Økonomi. Den danske Spritglødelampe, der særlig er beregnet paa Landet til Læger, Embedsmænd o. s. v. vil koste ca. 20 Kr. og ved 30-Lys Styrke bruge for 9 Øre i Timen af Sprit, beregnet efter en Pris af 2,40 Kr. pr. Liter. Disse Spritlamper vil dog først komme i Handelen, naar den nødvendige Sprit er tilstede, saaledes at Køberne samtidig faar et Spritkort, der giver Adgang til at købe 6 à 8 Liter Sprit maanedlig. For at sikre den fornødne Spritmængde til en saadan Ordning arbejdes der for Øjeblikket.

Dansk Lokomotivbygning.

Vi har i sin Tid omtalt de Lokomotiver, der af A/S Frichs, Aarhus, er leveret til Statsbanerne. Medens den første Levering kun drejede sig om et færre Antal Maskiner, er nu en Serie paa 20 Maskiner i Arbejde hos samme Firma, hvormed en egentlig dansk Lokomotivfabrikation kan siges at være igang.

Redaktion: **Povl Drachmann.** Redaktionsudvalg: **H. P. Prior, C. F. Jarl** og **F. H. J. Rambusch.**
Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 11977, 6152 og 652.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)